BIBLIOTECA
Manoscritti
SALA Sala Magna
SCAFFALE F
NUMERO 48

BIBLIOTECA

BIBLIOTECA
Casa Leopardi
SALA Antica Magna
SCAFFALE I
NUMERO 48

BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 48

BIBLIOTECA D. F. M. CAPP.
MONTEFUSCO
(Av)

3219

R. P. NATALIS

ALEXANDRI

ORDINIS FF. PRÆDICATORUM

IN S. FACULTATE PARISIENS DOCT. & EMERITI PROFESSORIS

HISTORIA ECCLESIASTICA

VETERIS NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum post Christum natum millesimum sexcentesimum: Et in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA,

Notis & Animadversionibus, quoad Historiam & Dissertationem novi Testamenti, aucta ad castigationem & illustrationem opinionum quorundam Auctoris,

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA

LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Quibus accedunt, præter animadversiones

A P. JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis ejusdem in secunda Lucensi editione inserta, aliæ insuper ejusdem Auctoris noviter elucubratæ.

TOMUS DECIMUSQUARTUS.

BIBLIOTECA DEI MIN. CAPPUCCINI
MONTEFUSCO
LETT. ... PALC. ...
VOLUME ...

VENETIIS, MDCCLXXI.

SUMPTIBUS SOCIETATIS.

Superiorum Permissu.

BIBLIOT.ca D. R. M. C.ti P.
MONTEFUSCO
(AV)

INDEX

ARTICULORUM, ET DISSERTATIONUM,

Voluminis XIV. Hiſtoriam Eccleſiaſticam Novi Teſtamenti XI. & XII. Sæculorum continentis.

DISSERT. V. DE Goffridi Vindocinenſis Abbatis, & Marboli Redonenſis Epiſcopi Epiſtolis, Roberto de Arbriſello inſcriptis. 1

Art. I. Goffridi Vindocinenſis Abbatis Epiſtola fratri Roberto inſcripta diſcutitur; illi aſſeritur contra recentiores quoſdam Authores. Ejuſque doctiſſimus Editor Pater Sirmondus vindicatur a calumnia. 2

Art. II. Epiſtola Marbodo adſcripta, & ad Robertum de Arbriſello, ut fertur, directa, expenditur, atque confutatur. 10

Diſſert. VI. De Concilio Lateranenſi II. Oecumenico X. 21

Art. I. Schiſma Petri Leonis, prima Ratio Concilii celebrandi. 22

Art. II. Petrobuſianorum, & Arnaldiſtarum hæreſus Altera Concilii celebrandi Ratio. 30

Art. III Reſtauratio Chriſtianæ & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, tertia Concilii celebrandi ratio. *ibid.*

Diſſert. VII. De Varia Petri Abaelardi Fortuna, Erroribus, Damnatione, & Pœnitentia. 39

Art. I. De Abaleardi Inſtitutione, ac Magiſterio. *ibid.*

Art. II. De Petri Abaelardi amoribus. 40
Art. III. De Petri Abaelardi & Heloiſſæ Converſione. 41
Art. IV. De Petri Abaelardi Perſecutionibus. 42
Art. V. De Petri Abaelardi erroribus. 44
Art. VI. Pleroſque in errores vere impegit Albaelardus, quos ipſi Sancti Bernardus & Guillelmus Abbas Sancto Theodorico tribuunt: Quamvis in quibuſdam Capitibus potius in modo loquendi, quam reipſa ab Eccleſiæ doctrina aberraſſe videatur. 46
Art. VII. Abaelardus in Concilio Sueſſionenſi damnatus eſt; quod nec anno 1116. nec anno 1136. ſed anno 1121. figi debet. 56
Art. VIII. Abaelardus ad Concilium Senonenſe poſt annos undeviginti vocatus, Romanum Pontificem appellavit. Ejus nihilominus errores damnati fuere a Gallicanis Epiſcopis: Et ad Sedem Apoſtolicam miſſa Relatio: Qua accepta, eadem prava dogmata damnavit Innocentius II. Et Abaelardo ceu Hæretico ſilentium impoſuit. 59
Art. IX. Apologeticum pro Petro Abaelardo ſcripſit Berengarius Pictavenſis ejus Diſcipulus. Verum contumelioſo in S. Bernardum & Concilium Senonenſe Libello nulla fides. 63
Art. X. Petrum Abaelardum S. Bernardo, & deinde Innocentio II. Summo Pontifici reconciliavit Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis: Eumque Cluniaci ſuſcepit. 66
Art. XI. Petrum Abaelardum, præſertim poſt Fidei ſuæ expoſitionem, & errorum emendationem, Hæreticis immerito quis accenſeret. *ibid.*
Art. XII. Poſt errorum emendationem, ſancte vixit, obiitque Magiſter Petrus Abaelardus. 68
Diſſert. VIII. De Contentione inter Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & Gallicanos Præſules exorta in Concilio Remenſi, anno 1148. occaſione Symboli contra Giberti Porretani Errores ab iſtis editi: In qua Epiſcoporum, & Romani Pontificis Jura in Judicio cauſarum Fidei explicantur. 70
Diſſert. IX. De Concilio Lateranenſi III. Oecumenico XI. 99
Art. I. Concilii Indictio ab Alexandro III. Pontifice Maximo facta. *ibid.*
Art. II. Concilii tempus, Locus, Præſes, Numerus Epiſcoporum. *ibid.*
Art. III. Concilii celebrandi prima ratio fuit damnatio Schiſmaticorum. 100

Art.

Art. IV. Concilii celebrandi ratio altera fuit damnatio VValdenſium Hæreticorum. 110
Art. V. Tertia Concilii celebrandi ratio, reſtitutio fuit Eccleſiaſticæ Diſciplinæ. 113
Diſſert. X. De Cauſa S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris. 124
Art. I. De Cauſis quæ Sanctum Archipræſulem cum Rege Angliæ Henrico II. commiſerunt. Unam ex illis cauſis fuiſſe Jus Regaliæ, quod S. Thomas Cantuarienſis ad exilium & Martyrium uſque impugnaverit, figmentum eſt. *ibid.*
Art. II. Sanctus Thomas Cantuarienſis Alexandrum III. Pontificem Maximum de ſuis anguſtiis, & tempeſtate Eccleſiæ Anglicanæ imminente certiorem fecit. Hunc vero & cæteros Epiſcopos ad Eccleſiæ defendendam libertatem Pontifex hortatus eſt. 132
Art. III. Sanctus Thomas Cantuarienſis, Anglicani Clerici precibus flexus, ſe Regis Conſuetudines bona fide obſervaturum promiſit, ac ſolemni Juramento confirmavit in Conventu Clarendunenſi. *ibid.*
Art. IV. Sanctus Thomas de Regiarum Conſuetudinum jurata obſervatione Pœnitentiam agit. 134
Art. V. Rex Henricus mittit Legatos ad Summum Pontificem, qui deliniendum eſſe Regem cenſet, & ejus precibus aliquid tribuendum, quamvis nihil concedendum ſit contra Juſtitiam, & Eccleſiæ libertatem. 136
Art. VI. Generalis Conventus Epiſcoporum Northamtonæ contra Sanctum Thomam Cantuarienſem. 137
Art. VII. Geſta in Cauſa Sancti Thomæ Cantuarienſis tempore ipſius exilii uſque ad confectam pacem exponuntur. Cauſæ ipſius æquitas multis confirmatur, & Gallicanæ etiam Eccleſiæ teſtimonio. 139
Art. VIII. De Pace inter Sanctum Thomam Cantuarienſem Angliæ Regem inita. Et de Geſtis S. Præſulis pro Eccleſiæ cauſa a reditu in Angliam uſque ad Martyrium. 161
Art. IX. De Geſtis in Cauſa Sancti Thomæ Cantuarienſis poſt ejus Martyrium. 164

PANOPLIA

ADVERSUS HÆRESES

XI. & XII. SÆCULI.

DISSERT. XI. DE Azymorum uſu in confectione Euchariſtiæ adverſus Græcos Schiſmaticos. 170
Art. I. Uſus Azymorum exemplo Chriſti defenditur. *ibid.*
Art. II. Græcorum Argumenta ſolvuntur. 174
Art. III. An perpetuus fuerit uſus Fermentati in Eccleſiæ Græca, & perpetuus item uſus Azymorum in Latina. 182
Diſſert. XII. De Præſentia Reali Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia; Et de Tranſſubſtantiatione Panis & Vini in Corpus Chriſti & Sanguinem: Adverſus Errores Berengarii Sacramentariorum Parentis, a Petrobuſianis, Henricianis, VValdenſibus, Albigenſibus, Vviclefiſtis propagatos, & in Calviniſtis redivivos. In qua præcipua Albertini Calviniani Miniſtri Argumenta ſolvuntur. 189
Art. I. Fides Præſentiæ Realis Corporis Chriſti in Euchariſtia probatur ex Verbis Promiſſionis. 190
Art. II. Diluuntur Argumenta quibus Albertinus probare nititur Johannis Cap. VI. agi de ſola manducatione ſpirituali, etiam ad oralis rejectionem. 199
Art. III. Realis Præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſſubſtantiationis Fides, verbis Domini Sacramentum Inſtituentis probatur. 215
Art. IV. Reſpondetur Argumentis Sacramentariorum contra verba Inſtitutionis Euchariſtiæ. 225
Art. V. Realis Præſentiæ Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſſubſtantiationis Fides ex Patribus ſex priorum Sæculorum confirmatus: ac primuum ex Sancto Ignatio Martyre. 238
Art. VI. Dogma Catholicum de præſentia reali Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia probatur ex S. Juſtino Martyre. 239
Art. VII. Dogma Catholicum ex Sancto Irenæo probatur. 241
Art. VIII. Dogma Catholicum ex S. Cypriano probatur. 246
Art. IX. Dogma Catholicum ex Concilio Nicæno, & S. Athanaſio proba-

probatur. 249
Art. X. Catholicæ veritati de Præſentia Reali Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia favet Euſebius Cæſarienſis. 251
Art. XI. Sanctus Hilarius præſentiæ realis Corporis Chriſti in Euchariſtia locupletiſſimus teſtis. 254
Art. XII. S. Cyrillus Hieroſolymitanus Dogma Catholicum de reali præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſſubſtantiatione confirmat. 256
Art. XIII. Ss. Baſilius & Gregorius Nyſſenus Catholici Dogmatis de Reali Præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia Aſſertores. 258
Art. XIV. Sancti Ephrem Syrus, & Epiphanius Præſentiam Realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia agnovere. 262
Art. XV. Sancti Optatus Milevitanus, & Gaudentius Brixienſi, ſtant pro Reali Præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia. 266
Art. XVI. Sanctus Chryſoſtomus Berengario, cæteriſque Sacramentariis contrarius. 267
Art. XVII. Sanctus Ambroſius Realis Præſentiæ Corporis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſſubſtantiationis propugnator. 277
Art. XVIII. Sanctus Hieronymus Realis Præſentiæ Corporis Chriſti in Euchariſtia teſtis. 284
Art. XIX. Sacramentarii a S. Auguſtino profligantur. 290
Art. XX. Solvuntur quædam Sacramentariorum Objectiones ex Sancto Auguſtino petitæ. 299
Art. XXI. SS. Iſidorus Peluſiota & Cyrillus Alexandrinus Fidem Realis Præſentiæ Corporis Chriſti in Euchariſtia confirmant. 314
Art. XXII. Theodotus Ancyranus, & Proclus Conſtantinopolitanus, Realis Præſentiæ Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia teſtes. 322
Art. XXIII. S. Leo Magnus Cauſæ Catholicæ aperte patrocinatur. *ibid.*
Art. XXIV. Heſychii teſtimonio Dogma Catholicum confirmatur. 323
Art. XXV. Author Homiliæ 5. de Paſchate, quæ Euſebii Emiſſeni nomine inſcribitur, Præſentiam Realem Corporis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſſubſtantiationem aſſerit. 327
Art. XXVI. SS. Gregorius Magnus, & Iſidorus Hiſpalenſis, Catholico Dogmati de Reali Præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia ſuffragantur. 328
Art. XXVII. Argumentum Calvinianorum Miniſtrorum, ductum ex Paganorum ſilentio, diluitur. 330

Art.

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (AV)

Art. XXVIII. Argumentum Sacramentariorum ex teſtimonio ſenſuum petitum diluitur. 332
Art. ultimus. Ad Fratres Calvinianæ Seceſſionis adhortatio. 334
Diſſert. XIII. De Baptiſmo Infantium, contra Petrobuſianos, in VValdenſibus, Albigenſibus, & Anabaptiſtis redivivos. 343

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM SÆCULI XI. ET XII. DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO V.

De GOFFRIDI *Vindocinenſis Abbatis*, *&* MARBODI *Redonenſis Epiſcopi Epiſtolis*, ROBERTO De ARBRISELLO *inſcriptis*.

DE *Goffridi Vindocinenſis Abbatis* Epiſtola *Fratri Roberto* inſcripta egit vir doctiſſimus *P. Bollandus* S. J. in Commentario prævio ad Vitam *B. Roberti de Arbriſello*, ad diem 25. Februarii. Idem argumentum tractavit *P. Joannes Amanu-Firma* Fontebraldenſis Monachus in Diſſertatione duplici *De Epiſtola contra B. Robertum de Arbriſello conficta*. Neutri attingere placuit Epiſtolam, quæ ſub *Marbodi* Redonenſis Epiſcopi nomine ad eumdem venerabilem virum ſcripta circumfertur. Utramque hac in Diſſertatione expendam ubi præmonuero, Magiſtrum *Robertum de Arbriſello* cui ſunt inſcriptæ, virum fuiſſe pietate, doctrina, & zelo ſalutis animarum inſignem, in villa *Arbriſello*, Diœceſeos Redonenſis, in Aremorica, natum anno circiter 1047. obiiſſe Urſani in Diœceſi Bituricenſi, in Ordinis a ſe conditi Parthenone, anno 1117. Galliam Eccleſiamque univerſam Sanctitate ſua illuſtravit, & Apoſtolicis ædificavit virtutibus

Venerabilis Robert

retico & ab æmulis, quos ipsi virtutum splendor, populorum ad ejus conciones incredibilis concursus, vitę severioris studium, acerrima & ferventissima vitiorum reprehensio, novi institutio Ordinis, mulierum comitatus & ad vitam religiosam conversio, summa apud Ecclesiæ sæculique Principes gratiâ & auctoritas pepererunt. Sed solis instar qui offusas nebulas dissipat, radiosque splendidiores diffundit, Sanctissimi Viri fama calumniis superior atrocissimis, de invidia & oblivione triumphavit: Ut quod de Josia (*Ecclesiastici 49.*) scriptum est Venerabili Fontebraldensis Ordinis Parente non immerito prædicari queat. *Memoria ejus in compositionem odoris facta opus pigmentarii. In omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini. Ipse est directus divinitus in pœnitentiam gentis; & tulit abominationes impietatis. Et gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem.* Ejus Vitam *Baldricus* Dolensis in Aremorica Episcopus, & Anonymus Fontis-Ebraldi Monachus ipsi coævus, ejusque discipulus, scripsere *. Utramque *P. Bollandus* edidit inter Acta Sanctorum mensis Februarii ad diem 25. & in Commentario ad eamdem Vitam prævio varia ejusdem Beati Viri collegit elogia, quæ *P. Joannes a Manu-Firma* in Dissertationem quoque suam congessit. Legi etiam de his potest *P. Nicquettus* S. J. Presbyter in Fontebraldensis Ordinis Historia. Nos, quod instituti nostri est, Criticam de *Goffridi Vindocinensis*, & *Marbodi* Epistolis Venerabilem *Robertum de Arbrisello*, & Sacrum Ordinem Fontis-Ebraldi spectantibus, Dissertationem aggrediamur.

Andream ejus Capellanum & Confessarium recentiores vocant.

ARTICULUS I.

GOFFRIDI VINDOCINENSIS *Abbatis Epistola* FRATRI ROBERTO *inscripta discutitur; illi asseritur contra recentiores quosdam Auctores. Ejusque doctissimus Editor* P. SIRMONDUS *vindicatur a calumnia.*

QUadragesima septima illa est Libri 4. sic inscripta: *Goffridus Vindocinensis Monasterii humilis servus, suo in Christo multum dilecto Fratri Roberto, servare modum discretionis, & terminis quos Patres posuerunt, esse contentum.* Sic autem habet:

„ Novit, Carissime, & bene novit tua Dilectio, aliquid aliter agere esse humanæ „ imperfectionis, & quod aliter actum est, nolle corrigere, diabolicæ præsumptionis. „ In nullo agere præter id quod est agendum, est Angelica perfectio, quam habere „ minime potest, quandiu hic sumus, nostra conditio. Dum igitur non habemus per„ fectionem Angeli, nullatenus habeamus præsumptionem Diaboli. Hæc idcirco, Vene„ rabilis Frater, proposuimus, quia te talia egisse, & adhuc agere, fama discurrente „ sinistra, audivimus; quæ si vera sunt, ut nulla excusatione illa defendas, sed cum „ omni festinatione corrigas, tuam simplicitatem germanæ caritatis visceribus commone„ mus. Audivimus enim quoniam circa sexum fœmineum quem regendum cepisti, „ duobus modis altero alteri prorsus contrario te ita sollicitum reddis, quod modo in „ utroque modum discretionis penitus excedis. Fœminarum quasdam, ut dicitur, ni„ mis familiariter tecum habitare permittis, quibus privata verba sæpius loqueris: & „ cum ipsis etiam & inter ipsas, noctu frequenter cubare non erubescis. Hinc tibi vi„ deris, ut asseris, Domini Salvatoris digne bajulare Crucem, cum extinguere cona„ ris male accensum carnis ardorem. Hoc si modo agis, vel aliquando egisti, novum „ & inauditum, sed infructuosum genus Martyrii inveniisti.

Et infra: „ Tu quidem in mundo quasi montem excelsum ascendisti; ac per hoc in „ te linguas & oculos hominum convertisti. Ergo stans in monte, vide ne corruas: „ nec per martyrium Martyribus Sanctis penitus ignotum, religiosæ vitæ principio no„ tam infamiæ derelinquas. Nulla etiam tua actione Mundo, qui pene totus te se„ quitur, suscites scandalum. Nam fieret tibi damnatio gravior ruina plurimorum. Mu„ lierum quibusdam, sicut fama sparsit & nos ante diximus, sæpe privatim loqueris, „ & earum accubitu novo quodam Martyrii genere cruciaris. Illis siquidem te semper „ sermone jucundum ostendis, & alacrem actione: omneque genus humanitatis exhibes: „ nulla servata parcitate. Aliis vero, si quando cum ipsis loqueris, semper locutione

„ nimis

„ nimis durus appares, nimis districtus correctione: illas etiam fame & siti ac nuditate
„ crucias, omni relicta pietate. Quod si ita est, in utroque vehementer offendis, &
„ modum totius discretionis transgrederis, &c. *Denique ita Epistolam concludit Auctor:*
„ Vale, & nos tuarum sanctarum precum, suppliciter precamur, participes effice.

Hanc Epistolam a *Goffrido* Vindocinensi ad Venerabilem *Robertum de Arbrisello* scriptam negat vir eruditus *Bollandus* in Commentario prævio ad ejusdem *B. Roberti* Vitam; quod tempus facile assignari non possit, quo illam scripserit. Nec enim tempore *Urbani* II. quo nullas adhuc fœminas *Robertus* congregaverat: maxime, cum idem Pontifex ipsum concionatorem Apostolicum instituerit, & Andegavis coram se concinari jusserit, quod certe non præstitisset, si jam sinistri illi rumores contra ipsius famam vulgati fuissent. Nec etiam Abbatia *Fontis-Ebraldi* jam condi cœpta: & Sanctimonialibus congregatis, licet claustro nedum inclusis. Tunc enim *Goffridus Vindocinensis* Fontem-Ebraldi frequentabat, & tam familiari Sanctimonialium fruebatur caritate, colloquio, ministerio, ut inter ipsarum manus gibbum seu tumorem, qui sibi in dorso succreverat, secari permiserit, ut ipse scribit Epistola 32. lib. 4. in qua & *Dilectas Deo Sanctimoniales Fontis-Ebraldi* vocat. Conferantur & Epistolæ 24. & 26. libri primi. Quamobrem extra omnem veri speciem esse ait, quod probrosam illam & duriorem Epistolam ad venerabilem *Robertum de Arbrisello* scripserit, quem monere coram poterat, si tale propudium fama de ipso sparsisset. Longe minus verisimile esse, quod Epistolam viri sibi amicissimi, & *Dilectarum Deo Sanctimonialium* famæ derogantem, inter adversaria servasset, ad memoriam posteritatis traducendam. Nec etiam credibile esse, quod Vindocinensis Abbas Venerabilem *Robertum* & Sanctimoniales Fontis-Ebraldi tam sincera dilectione coluisset, ipsisque fuisset adeo familiaris, si ipsius illarumque famam tam publicum dedecus contaminasset.

Tandem perfecto jam Fontis-Ebraldi claustro & Sanctimonialibus inclusis, audire non potuit *Goffridus* Abbas, *fama discurrente* sinistra, multominus dubitare, an verum esset propudium illud de Venerabili *Roberto* (si Superis placet) vulgatum; cum Ordinis Constitutiones ad amussim servarentur, quibus sancitum erat, ut ne quidem ad lectum decumbentis Abbatissæ & Sanctimonialium accedere Sacerdotes possent, earum Confessiones excepturi, & sacram Communionem administraturi, sed infirmis ad Oratorium delatis sacrum ministerium obirent. Has rationes suas fecit P. *A Manu-Firma* Fontebraldensis Professor.

At videbitur forsan aliis assignari posse tempus, quo hanc scripserit Epistolam *Goffridus*, cum scilicet *Robertum de Arbrisello* concionantem innumera sexus utriusque multitudo sequebatur; vel cum ædificari cœptum est Fontis-Ebraldi Monasterium, antequam illæ omnis generis fœminæ, virgines, viduæ, meretrices ad meliorem frugem conversæ, votis sese obstrinxissent, aut certe antequam claustris septæ essent. Licet enim bis aut ter forsan illuc se contulerit *Goffridus* Abbas, Magistrum *Robertum de Arbrisello & Deo dilectas Sanctimoniales* invisurus; potuit tamen absens audire calumniam, seu famam sinistram a nebulonibus quibusdam contra Virum Sanctum & sanctas vel pœnitentes ejus alumnas vulgatam, a paucis nimium credulis (ut sunt hominum mentes ad fidem maledictis adhibendam proclives) exceptam; & de hujusmodi probro, quod contra ipsum, illasque, fama discurrente sinistra, jactabatur, illum amice commonere per Epistolam, quem adire tunc non posset. Hanc vero in adversariis non servavit, ut posteritati innotesceret; sed collectis, postquam e vita migravit, ejus Epistolis, hæc etiam inter cæteras inventa est, & a doctissimo Patre *Sirmondo* bona fide cum illis edita.

Goffrido Vindocinensi suppositam hanc Epistolam conjicit *Bollandus*, quod in Codice MS. Opusculorum & Epistolarum ipsius, qui in Cœnobio Vindocinensi asservatur, ea non extet, quod testati sunt ac propria manu subscripserunt Prior ac Superior ejusdem Cœnobii rogante *Joanne Baptista de Borbonio* Fontis-Ebraldi-Abbatissa. Addit P. *Joannes A Manu-Firma* Monachus Fontebraldensis, Dissertatione I. in Epistolam contra *B. Robertum* confictam, Articulo IV. Vindocinensem Codicem autographum esse *Goffridi* Abbatis, cum pagina quarta depictus sit indutus casula in cuspidem desinente, altero genu

nixus, cum hac epigraphe: *Hic est Goffridus peccator*; quam eo defuncto nemo appingere ausus esset.

Verum in Codice MS. Vindocinensi hanc de qua agitur Goffridi Abbatis ad Robertum de Arbrisello Epistolam extare certo scimus, sed mutilam, titulo scilicet ac duodecim circiter *primis* lineis truncatis, abscisso folio Codicis maligna manu. Hinc factum ut *Prior* ac Superior Vindocinenses, re non satis considerata solisque Epistolarum perlectis *inscriptionibus*, putaverint illam ad Robertum de Arbrisello deesse, idque Serenissimæ Abbatissæ Fontis-Ebraldi per literas testificati sint: & Cœnomanensis Codex antiquitate venerandus, hanc, de qua disserimus, Epistolam exhibet eadem manu scriptam qua cæteras; *Goffridi* ingenium stylumque sapit; *Multum dilecto Fratri Roberto* inscripta est. Elenchus Codicis *Robertum de Arbrisello Sanctimonialium de Fonte-Ebraldi Procuratorem* designat. Qui quamvis alia manu descriptus sit, ac reliquus Codex, & in eo venerabilis *Robertus procurator*, non *Fundator Fontis-Ebraldi* nuncupetur, satis aliunde manifestum est Epistolam ad alium *Robertum* non referri, cum uni Fontebraldensis Ordinis Conditori hæc conveniant omnia, quod *sexum fœmineum regendum cepisset*; quod *in mundo quasi montem excelsum ascendisset, ac per hoc in se linguas & oculos hominum convertisset*. Nam inter viros sanctos & Apostolicos Prædicatores *Bernardum*, *Vitalem*, & *Robertum de Arbrisello* convenerat, ut *Robertus quidem fœminarum communi labore ad meliora conversarum solicitudinem gereret*; *Bernardus vero & Vitalis moribus propensius providerent*. *Robertus itaque famosissimum illud Monasterium fœminarum de Fonte-Ebraldi, construxit, & Regularibus disciplinis informavit* (inquit *Guillelmus Neuburgensis* lib. 1. *De Rebus Anglicis*, cap. 15.) Et cur Sanctimonialium Fontis-Ebraldi Procurator æque ac Fundator dictus non fuisset venerabilis *Robertus de Arbrisello*, de quo scribit *Baldricus* Dolensis Episcopus in ejus Vita: *Ad cibos exquirendos exibat Robertus, mater apis, apis prudentissima*, &c. & qui Discipulos his verbis allocutus est, teste altero Scriptore Vitæ ejus Anonymo: *Deliberate vobiscum, utrum permanere velitis in vestro proposito, ut scilicet pro animarum vestrarum salute, obediatis Ancillarum Christi præcepto. Scitis enim, quia quæcumque, Deo cooperante, alicubi ædificavi, earum potentatui atque dominatui subdidi*. Non est itaque de his minutiis vitilitigandum, sed fatendum est *P. Sirmondum* bona fide, nec absque criterio, hanc de qua agimus Epistolam inter cæteras *Goffridi* Vindocinensis Abbatis ex Codice Cœnomanensi edidisse. Cœnomanensis Codicis integritatem, & *Sirmondi* judicium confirmat Codex MS. Bibliothecæ Sanctæ Crucis; quæ Minorum Conventualium domus est Florentiæ, in quo extant *Goffridi Vindocinensis* Epistolæ, ex quibus quadragesimatertia est, *Ad Robertum de Arbrisello Sanctimonialium de Fonte-Ebraldi Procuratorem*. Codex scriptus est Auctoris ætate, teste Dom. *Joanne Mabillonio* in Itinere Italico. Idem confirmat Codex alter MS. in *Christianæ* Suecorum Reginæ Bibliotheca ab eodem *P. Mabillonio* visus, Epistolas *Goffridi* Abbatis Vindocinensis pariter continens, & has inter Epistolam *Ad Robertum de Arbrisello*, cujus nomen sola prima litera R designatur. Scriptus est Codex ipsius Goffridi ætate. Sane licet *P. Joannis a Manu-Firma* Fontebraldensis Monachi studium in vindicanda venerabilis parentis sui *Roberti de Arbrisello* fama plurimum laudem, probare non possum quod *P. Sirmondum* pietate non minus quam eruditione præstantem, & prudentia conspicuum singulari, impietatis & imprudentiæ accuset, ceu qui libellum famosum in lucem ediderit. „ Respondeo (*inquit pag.* 47.) impie judi-
„ cium hoc imprudens pervulgatum esse edita in lucem cum notis hac ignominiosa
„ beato Roberto Epistola. Nam qui legit libellum famosum, graviter peccat, cum
„ sacris interdicatur. Igitur gravissime peccabit, qui illum tradit legendum; sed qui edi-
„ dit in lucem cum Notis, probrosam hanc in B. Robertum Epistolam, omnibus le-
„ gendum dedit libellum famosum. Quid itaque certius quam eum gravissime peccasse,
„ immo impietate Chamum superasse? „ Et prolata quadam *Vincentii Lirinensis* sententia, subdit: „ Si tantum ex Vincentio Lirinensi sit peccatum, crimen ab alio ve-
„ re patratum in lucem proferre, quantum peccatum erit, crimen falso alicui im-
„ positum, uti Sirmondus pervulgavit, pervulgare? Adeo atrox, adeo immane, adeo
„ horrendum est, ut illius conscius olim morte mulctaretur. „ Declamationem illam

in

in *Sirmondum* Religioſos inter eruditoſque viros celeberrimum contumelioſam, quis æquo animo ferre poſſet? An impietatis reus eſt, qui ex Codice MS. optimæ notæ inter alias Auctoris alicujus Epiſtolas & illam edit, quæ ejuſdem nomen præfert, ac eodem ſtylo ſcripta, eadem manu exarata eſt? An imprudenter vulgatur Epiſtola, quam qui ſupprimeret, malæ fidei reum ſe probaret? Quod a *P. Sirmondi* ingenuitate, & animi candore alieniſſimum erat. An libellum famoſum vulgaſſe dici poteſt, qui vulgavit Epiſtolam commonitoriam, quam amicus ſcripſit ad amicum, de ſiniſtris rumoribus qui adverſus ipſius famam jactabantur?

P. Sirmondum palinodiam recantaſſe, ideinque feciſſe *Theophilum Raynaldum* in *Triade Fortium*, opponit Fontebraldenſis Theologus *P. Joannes A manu firma* Articulo VI. Diſſertationis I. Palinodiæ *Sirmondi* teſtem laudat *Bollandum* S. J. in Commentario prævio ad Vitam *B. Roberti de Arbriſello*, ſcribentem ſe a viro quodam ſincero & gravi ejuſdem Societatis accepiſſe, illum omnino poſtea judicaſſe, eam Epiſtolam *Goffridi* germanum fœtum non eſſe, re maturius conſiderata, ac deliberaſſe, ſi *Goffridi* Opuſcula denuo prælo mandaret, eam Epiſtolam expungere. *Theophili Raynaldi* verba profert priorem ſententiam retractantis. Tum de utroque Auctore ſubdit: *Conjecturarum ſuarum inanitatem & calumniarum atrocitatem contemplans uterque conſideratius, conſcientia actus, & pœnitentia ductus (ut credibile, aut ſaltem probabile eſt) quidquid falſo, imprudenter, & inverecunde in B. Robertum effutierat junior, ſenior retractavit.*

P. Theophilum Raynaldum mitto, in cujus libris nonnulla retractatione indiguiſſe, in Religioſos quoſdam Ordines ſtylo ſcripta duriori, notum eſt. In poſtrema omnium ipſius Operum editione Opuſcula quædam hujuſmodi, Piiſſima Sapientiſſimaque Societas Jeſu ſe *non agnoſcere tamquam ſua*, præfixa cenſura palam conteſtata eſt: Nec dubito quin pariter improbaſſet, quæ in famam Venerabilis *Roberti de Arbriſello*, & Fontebraldenſis Ordinis idem *P. Theophilus* duriora ſcripſerat, niſi ipſe vulnus illatum curaviſſet. At de *P. Sirmondo* aliud ferendum judicium eſt, qui nec falſitatis accuſari juſte poteſt, cum Epiſtolam *Goffridi Vindocinenſis* ad *Robertum* nec confinxerit, nec interpolaverit, neque Notis aut commentariis eidem Venerabili Viro, vel Sanctimonialibus aut Monachis Fontis-Ebraldi contumelioſis illuſtraverit, ſed ea fideliter & ingenue reddiderit, quæ in Cœnomanenſi Codice Abbatiæ *De Cultura Dei* leguntur: Nec imprudentiæ & inverecundiæ abſque injuria poteſt inſimulari, vel calumniarum reus agi, qui *Goffridi* Vindocinenſis Opera publici juris faciens, quo nomine, aliiſque plurimis de ſacris Literis optime meritus eſt, Epiſtolam edidit, quam abſque fraude ſupprimere non poterat. Palinodiæ *Sirmondi* teſtis unus, iſque Anonymus a *P. Bollando* profertur. Ex viris pleriſque eruditis omnium ordinum & Religioſiſſimæ imprimis Societatis Jeſu qui Pariſiis doctiſſimo *Sirmondo* familiariter uſi, ſunt quorum aliqui ſunt etiamnum ſuperſtites, nullus eſt qui *conſcientia actum, & pœnitentia ductum, deliberaſſe* aſſerant *eam Epiſtolam expungere, ſi Goffridi Opuſcula denuo prælo mandaret*. Et cur vir æque ingenuus ac eruditus, qui tot Obſervationes in adverſariis reliquit, cujus tot Notæ poſthumæ habentur, ſuam illam pœnitentiam aliqua ſaltem Natula teſtatus non fuiſſet? At nullius criminis neceſſaria pœnitentia non erat.

Quatuor ex Capitibus probare nititur *P. Ioannes A manu-Firma* hanc Epiſtolam *Goffridi Vindocinenſis* non eſſe: Primum quod ingratum Epiſcopum vituperaverit *Goffridus* * qui a Monacho hoſpitio ſuſceptus, *cœpit ab ipſo innocentis hoſpitis famulo ejus vitam non approbando, prout dignum fuerat, ſed reprobando inquirere: & quibus poterat verbis vas caritate plenum conabatur incruſtare*. Idem autem ſceleri genus patraſſet *Goffridus* Abbas, ſi hanc ſcripſiſſet Epiſtolam: *Roberti* enim vitam non reprobando ſolum, ſed etiam irridendo inquiſiſſet.

At deficere hoc ratiocinium videtur, cum aliud ſit de alicujus vita & moribus alios interrogare maledicendo, utque ipſi noceas; aliud amicum monere de ſiniſtris rumoribus qui adverſus ipſum ſparguntur, ut ab iis caveat, eaque emendet quæ carpuntur a nonnullis, ſi vera ſint. Primum invidiæ, odiique fructus eſt, ſecundum pietatis & caritatis: illud ſcelus eſt ingrati Epiſcopi, quem merito *Goffridus* reprehendit; iſtud amici officium quod Religioſus Abbas erga Venerabilem *Robertum* implevit.

Secundum argumentum Patris *A Manu-Firma* ex eo petitur, quod *Goffridus Vindocinensis* non fuerit is qui siniſtra apud populum diſcurrente fama moveretur; ſed potius quemlibet ſimilem rumorem ſpreverit ſemper ac damnaverit, ut patet ex Epiſtola 46. hanc de qua agimus immediate præcedente, in qua ſcribit: *Mandaſti nobis, quod dictum vobis fuerat, quod Herbertus Presbyter de Saviniaco quamdam maritatam tenebat, cujus maritum nocte graviter vulneravit, eo quod propriæ uxori adulterini amoris habenas non relaxabat... Nos tamen non decet, & ſecundum canones nulli licet in incerta re ſententiam dare... Nec iſta nobis, ſed ab Epiſcopo ſuo ſunt examinanda.* Nonne igitur multo magis injurioſum de Beato *Roberto* ſpreviſſet & damnaſſet rumorem?

Fateor *Goffridum Abbatem* proclivem non fuiſſe ad credendum ſiniſtræ famæ per ora vulgi diſcurrenti: nec etiam fidem adhibuit ſiniſtris rumoribus, quos male feriati nebulones adverſus virum religioſiſſimum ſibique amiciſſimum *Robertum de Arbriſello* diſſeminarant; ſed ipſum nihilominus admonuit; quod niſi præſtitiſſet, veri amici officio defuiſſe non immerito videretur. Non credebat *Goffridus Herbertum* Presbyterum reum eſſe criminum quæ ipſi fama affingebat, & tamen in ipſa Epiſtola qua id profitetur, ſcribit: *Si vera ſunt hæc, quæ de Presbytero fama ſparſit, valde nequam eſt Presbyter qui talia fecit.* Quidni ergo ſiniſtræ famæ contra *Robertum de Arbriſello* diſcurrenti minime credens, ſcribere ad ipſum potuit eadem cautione? *Quæ ſi veræ ſunt, ut nulla excuſatione illa defendas, ſed cum omni feſtinatione corrigas, tuam ſimplicitatem germanæ caritatis viſceribus commonemus: Audivimus enim, &c. Fœminarum quaſdam, ut dicitur, &c. Hoc ſi modo agis, vel aliquando egiſti, &c. Mulierum quibuſdam, ſicut fama ſparſit, ſæpe privatim loqueris, &c. Quod ſi ita eſt, in utroque vehementer offendis, &c.* *Goffridum Vindocinenſem* non credidiſſe ſiniſtræ hujuſmodi famæ, hic loquendi modus manifeſte probat, idque magis ſuadet Epiſtolæ finis. *Vale*, inquit, *& nos tuarum ſanctarum precum, ſuppliciter precamur, participes effice.* Nemo vero ejus ſanctas preces exiſtimaret, aut iis ſe commendaret, quem cum fœminis & inter fœminas noctu cubare, & novum illud Martyrii genus inveniſſe crederet.

Tertium argumentum Patris *A Manu-Firma*, ex eo petitur, quod poſt obitum etiam *Roberti de Arbriſello* frequenter ad Fontem-Ebraldi *Goffridus* Vindocinenſis Abbas diverterit, & concordiæ initæ inter *Petronillam* Abbatiſſam, & *Adamum de Rupe-Forti* Dynaſtam Credonenſem * ſubſcripſerit. Ipſum autem paſſa non fuiſſet *Petronilla*, immo ipſum repudiaſſet, exploſiſſet, infectata fuiſſet vehementius, ſi hanc ſcripſiſſet Epiſtolam Venerabili *Roberto* & Ordini injurioſam.

At cum perſpectam haberet *Petronilla* ſinceram *Goffridi* Vindocinenſis adverſus *B. Robertum de Arbriſello*, ejuſque filias caritatem multis teſtimoniis probatam; cum probe noſſet Epiſtolam, de qua agimus, eadem Chriſti caritate urgente ab ipſo ſcriptam fuiſſe ad Magiſtrum *Robertum*; cum gratias ipſi haberet maximas, quod ſiniſtræ famæ fidem non adhibuiſſet, immo cognita venerabilis viri & dilectarum Deo Sanctimonialium innocentia, & caritate, ipſas, & poſt Magiſtri obitum, coleret atque tueretur; mirum eſſe debet nemini, quod ipſum ut unum e præcipuis Monaſterii ſui ac Ordinis amicis ac patronis *Petronilla* honorifice ſuſceperit, ejuſque arbitrio ſuam cum Domino Credonenſi controverſiam commiſerit. *Goffridi* in Venerabilem *Robertum de Arbriſello*, ejuſque filias ac filios obſervantiam, caritatem, beneficentiam, probat Charta Societatis cum ipſis initæ anno 1114. quam ex Chartulario Majoris Monaſterii Fontis-Ebraldi profert *P. Bollandus* in Commentario prævio ad *B. Roberti* Vitam §. VI, Num. LXIII. cujus hic tenor eſt: „ Notum facimus ita futuris, ſicut præſentibus, quod Dominus „ Goffridus Abbas Vindocinenſis, ante omnes & ſupra omnes Abbates, hujus loci, „ qui Fons-Ebraldi dicitur, familiaritatem habet & Beneficium: & cum ipſe obierit per „ ſingulos annos ipſi ſolemniter celebrabimus Anniverſarium. De Fratribus autem Vin„ docinenſis Monaſterii, de quibus bene habuerimus, tantum faciemus, quantum pro „ nobiſmetipſis. Ipſe vero Dominus Abbas partem telonei quam apud S. Florentium „ habebat de ſale, noſtro Monaſterio donavit in perpetuum, & habendam conceſſit. Fa„ cta ſunt hæc in Capitulo Fontis-Ebraldi, præſentibus Domino Goffrido Abbate Vin„ docinenſi, & Domno Roberto Magiſtro noſtro, anno 1114. Indict. 7. „ Charta hæc lucu-

luculentum argumentum præbet, quo demonſtretur, *Goffridum Vindocinenſem* ſinceræ ſtudio charitatis commonefeciſſe *Robertum de Arbriſello* ſibi in Chriſto dilectiſſimum, de propudio, quod fama diſcurrente ſiniſtra de ipſo inaudiverat, ſed mendaci famæ fidem adhibuiſſe nullam, & comperta calumniæ tam immanis falſitate, Venerabilem Magiſtrum, & dilectas Deo Sanctimoniales Fontis-Ebraldi ferventiore caritate ſuiſſe proſecutum, ſocietatem cum ipſis iniviſſe, ipſaſque beneficiis auxiſſe.

Quartum argumentum Patris *A Manu-Firma* ex eo petitur quod hujus Auctor Epiſtolæ, ſe ea quæ ſcribit, fama diſcurrente ſiniſtra audiviſſe teſtetur. Porro (inquit) ſiniſtra numquam *de B. Roberto* diſcurrit fama. Si enim probroſus hujuſmodi de illo ſparſus eſſet rumor, quomodo *bonæ memoriæ, felicis recordationis, & memoria dignus* fuiſſet nuncupatus? Quomodo acceptus fuiſſet Regibus & Principibus, Epiſcopis, & Clericis, Conſulibus, & quibuslibet popularibus? Quomodo Summorum Pontificum, Legatorum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & celeberrimorum Scriptorum teſtimoniis & laudibus celebratus?

Equidem ſi fama illa ſiniſtra vera fuiſſet, ſi virorum proborum innixa teſtimonio, ſi publica, & omnium animos occupaſſet, ſi præclarum Venerabilis *Roberti de Arbriſello* nomen infuſcaſſet, imminuiſſetque ſummam, quæ de illius caſtitate & ſanctimonia apud bonos omnes erat, opinionem; iſtud Patris *A Manu-Firma* non infirmum eſſet argumentum: ſed cum fama illa ſiniſtra tenebriones quoſdam ac nebulones dumtaxat auctores habuerit, cum fuerit omnino mendax, cum pauci fidem ipſi adhibuerint, cum facile fuerit diſſipata; ac Beati Viri ſanctitas longe lateque nota & celebrata putidis illis calumniis ſuperior extiterit, nihiloſecius acceptus fuit Regibus & Principibus, Epiſcopis & Clericis, Conſulibus & Plebi, nihiloſecius Summorum Pontificum, Præſulum, & illuſtrium Scriptorum teſtimoniis celebratus eſt. Si Sancti Illuſtriores & maximis præconiis ſua ætate, ſecutiſque ſæculis ornati, calumniam paſſi ſunt, cur ab hac ſorte immunem Magiſtrum *Robertum de Arbriſello* Pater *A Manu-Firma* contendit, eiſque dicam ſcribit impietatis & impudentiæ, qui *fama diſcurrente ſiniſtra* probra quædam de ipſo audiviſſe *Goffridum Vindocinenſem* aſſerunt? Cur falſi poſtulat *Goffridi* Epiſtolam hac ratione, quod nuſquam fama ſiniſtra de Venerabili *Roberto* diſcurrerit: Quia ſi diſcurriſſet, numquam tot fuiſſet præconiis celebratus, nullius certe momenti hæc ratio, nec beati viri cauſam tuetur ſatis. Quis enim majoribus præconiis celebratus eſt quam Chriſtus? quem alii *Eliam*, alii *Jeremiam*, aut *unum ex Prophetis*: alii *Prophetam Magnum*, alii Magiſtrum *qui a Deo venit*; hi *bene omnia feciſſe*; iſte e medio turbarum proſiliens, *Beatum ventrem qui eum portavit*; illi *Meſſiam*, *Salvatorem*, *Filium Dei Vivi* prædicabant? Indene colliget Pater *A Manu-Firma* qui majori erga Chriſtum amore ac pietate proculdubio flagrat, quam erga Venerabilem *Robertum* ſiniſtram famam de Chriſto non diſcurriſſe? Id ne aſſerat, Evangelium prohibebit; Joannis VII. *Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant, Quia bonus eſt. Alii autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.* Legis infractorem, violatorem Sabbati, vini potatorem, in Beelſebub dæmonia ejicientem, Scribæ & Phariſæi blaſphemaverunt. Et *Si patrem familias Beelſebub vocaverunt, quanto magis domeſticos ejus?* Chriſtiana Religio ſanctiſſima eſt, priorumque ſæculorum Chriſtiani flagrantibus perſecutionibus ſanctiſſime vivebant, & *S. Lucæ* teſtimonio in Actis Apoſtolorum, & priſcorum Patrum præconiis celebrantur. Inde ne colliget Fontebraldenſis Theologus, ſiniſtram famam de primis Chriſtianis non diſcurriſſe? Ipſum forſan prohibebunt Chriſtianæ Religionis celebres Apologiſtæ, Athenagoras, Juſtinus, Tertullianus, Minucius Felix. „ Dicimur ſceleratiſſimi, *inquit Tertullianus*, de ſacramento infanticidii, & pabulo inde, & poſt convivium inceſto, quod „ everſores luminum, canes, lenones ſcilicet, tenebras, tum & libidinum impiarum in„ verecundiam procurent. Dicimur tamen ſemper; nec vos quod tamdiu dicimur, erue„ re curatis. Ergo aut eruite ſi creditis, aut nolite credere, qui non eruiſtis. *Et c.* 40. „ At e contrario illis nomen factionis accommodandum eſt, qui in odium bonorum & „ proborum conſpirant, qui adverſum ſanguinem innocentium conclamant, prætexentes „ ſane ad odii defenſionem illam quoque vanitatem, quod exiſtiment omnis publicæ „ cladis, omnis popularis incommodi Chriſtianos eſſe cauſam. S. Tiberis aſcendit ad mœ-

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

„ nia, ſi Nilus non aſcendit in arva, ſi cœlum ſtetit, ſi terra movit, ſi lues, ſtatim „ Chriſtianos ad leonem. *S.* Cornelius *S. Cypriani* aliorumque Scriptorum Eccleſiaſticorum laudibus celebratus eſt. An inde colliget Fontebraldenſis Profeſſor, ſiniſtram famam nuſquam de *ipſo* diſcurriſſe? Ipſi hoc ratiocinium prohibebit, quam laudat, *S. Cypriani* Epiſt. 52. ad Antonianum: *Etiamſi*, inquit, *Majeſtas Domini protegentis & bonitas, Sacerdotem, quem fieri voluit, factum quoque protexit; tamen Cornelius quantum ad ejus devotionem pertinet & timorem, paſſus eſt quidquid pati potuit, & Tyrannum armis & bello poſtmodum victum, prior Sacerdotio ſuo vicit. Quod autem quædam de illo inhoneſta & maligna jactantur, nolo mireris; cum ſcias hoc eſſe opus ſemper diaboli, ut ſervos Dei mendacio laceret, & opinionibus falſis gloriosum nomen infamet, ut qui conſcientiæ ſuæ luce clareſcunt, alienis rumoribus ſordidentur. Exploraſſe autem Collegas noſtros ſcias, & veriſſime comperiſſe, nulla illum Libelli, ut quidam jactant, labe maculatum eſſe*, &c. Non ne contra *S. Cyprianum*, Pontificum, Romani Cleri, Martyrum, Confeſſorum, Virginum ſacrarum præconiis ſuo tempore celebratum, ſiniſtra fama ab obtrectatoribus ſparſa eſt, ut ipſe teſtatur Epiſtola 69. ad *Florentium Pupianum*, cujus hæc ſunt verba. *Ego te, Frater, credideram tandem jam ad pœnitentiam converti, quod in præteritum tam infanda, tam turpia, tam etiam Gentilibus execranda, aut audiſſes de nobis temere aut credidiſſes..... Prævaluit apud te contra divinam ſententiam, & contra conſcientiam noſtram fidei ſuæ viribus nixam, inimicorum & malignorum commentum, quaſi apud lapſos & profanos, & extra Eccleſiam poſitos, de quorum pectoribus exceſſerit Spiritus Sanctus, eſſe aliud poſſit niſi mens prava, & fallax lingua, & odia venenata, & ſacrilega mendacia.* Quidni ergo & contra *Robertum de Arbriſello* fama ſiniſtra vulgata ſit, quæ *Goffridum Vindocinenſem* impulerit ad eam ſcribendam Epiſtolam de qua agimus ad eumdem Venerabilem Virum, ſibique amiciſſimum? Etſi famæ tam mendaci non crediderint *Goffridus*, bonique omnes, utpote a viris improbis ſparſæ, quibus mens prava, & fallax lingua, & odia venenata, & ſacrilega mendacia. Quid *S. Athanaſium*, Magnum *Euſtathium* Antiochenum Patriarcham, quid *S. Chryſoſtomum* commemorem; contra quos, licet tanta in opinione ſanctitatis eſſent, totoque orbe celebres, fama nihilominus ſiniſtra diſcurrit? Quid *S. Hieronymum* caſtiſſimum Doctorem, qui ut homo parum pudicus a multis traductus eſt, quod matronas & virgines quaſdam Romanas, & ſacrarum Scripturarum ſtudio præſtantes, aſſidue inviſeret, ut eas in via Chriſtianæ perfectionis dirigeret, ipſiſque ſacras Literas exponeret? Id ipſe teſtatur Epiſtola 99. ad Aſellam: „ Licet, *inquit*, me ſceleratum quidam „ putent, & omnibus flagitiis obrutum, & pro peccatis meis hæc etiam parva ſint: „ tamen tu bene facis, quod ex tua mente etiam malos bonos putas.... Oſculabantur „ mihi manus quidam & ore vipereo detrahebant..... Pene certe triennium cum eis „ vixi. Multa me Virginum crebro turba circumdedit. Divinos libros, ut potui, non„ nullis ſæpe diſſerui. Lectio aſſiduitatem, aſſiduitas familiaritatem, familiaritas fidu„ ciam fecerant. Dicant quid unquam in me aliter ſenſerint, quam Chriſtianum dece„ bat: Pecuniam cujuſquam accepi? Munera vel prava, vel magna non ſprevi? In ma„ nus meas æs alicujus inſonuit? Obliquus ſermo, oculus petulans fuit? Nihil mihi „ aliud objicitur, niſi ſexus meus, & hoc numquam objicitur, niſi cum Hieroſolymam „ Paula & Melania proficiſcuntur... Antequam domum Sanctæ Paulæ noſſem, totius „ in me Urbis ſtudia conſonabant: omnium pene judicio dignus Summo Sacerdotio de„ cernebar. Beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat: dicebar ſanctus, dicebat humi„ lis & diſertus. Numquid domum alicujus laſcivioris ingreſſus ſum? Numquid me ve„ ſtes ſericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Ro„ mæ Matronarum, quæ meam poſſet edomare mentem, niſi lugens atque jejunans, „ ſquallens, ſordibus fletibus pene cœcata, quam continuis noctibus miſericordiam Do„ mini deprecantem Sol ſæpe deprehendit; cujus canticum Pſalmi, ſermo Evangelium, „ deliciæ continentia, vita jejunium? Nulla me potuit alia delectare, niſi quam man„ ducantem numquam vidi? Sed poſtquam eam pro ſuæ merito caſtitatis venerari „ colere, ſuſpicere cœpi, omnes me illico deſeruere virtutes. O invidia primum mor„ dax tui? O Satanæ calliditas ſemper ſancta perſequens! ... Maleficum quidam me gar„ riunt „

„ riunt : titulum fidei ſervus agnoſco. Magnum vocant & Judæi Dominum meum :
„ Seductor Apoſtolus dictus eſt..... Quotam partem anguſtiarum perpeſſus ſum, qui
„ cruci milito? Infamiam falſi criminis imputarunt: ſed ſcio per bonam & malam fa-
„ mam perveniri ad Regna cœlorum. Quid *S. Gilbertum Sempringhamenſem*, Venerabili *Roberto de Arbriſello* ſupparem, in cujus Ordinem fœdæ calumniæ in Anglia vulgatæ ſunt, a quibus Sanctimoniales & Canonicos iſtius Ordinis vindicavit *Willelmus Norvuicenſis* Epiſtola ad *Alexandrum* III. P. M. ſcripta, quam *J. Picardus* in Notis ad lib. 1. *Willelmi Neuburgenſis* edidit? Quid denique propinquiores noſtris temporibus Sanctos commemorem, Seraphicam Virginem *Thereſiam*, majoris Dei gloriæ ferventiſſimum æmulatorem *Ignatium de Loiola* piiſſimæ ac celeberrimæ *Societatis Jeſu* Fundatorem, Sanctum *Joannem a Cruce*, quorum fama calumniis lacerata eſt? Ea ſane omni tempore dæmonis vafrities fuit, ut ſcite obſervat *P. Bollandus* loco ſupra laudato, ut quos videret viros præſtantes virtute ac ſcientia, ad aliorum procurandam ſalutem incumbere, neque ullis ipſius circumveniri fraudibus, revocarique a propoſito colendæ & aliis inculcandæ pietatis poſſe, iis infamiam aliquam inurere conaretur, doctrina eorum aut moribus in ſuſpicionem adductis: ita futurum ratus, ut ſi quæ erroris, aut etiam ignorantiæ opinio, ſi quæ cupiditatis, ſi quæ libidinis, aut certe levitatis, excitata foret; continuo ſpernerentur, vitarentur, & quæ antea ſeminarant ſalutaria conſilia abjicerentur. Præcipue tamen ſi quis fœminis ad ſanctiorem vitam informandis operam navare cœperit, infamia eum turpitudinis alicujus notare ſatagunt dæmonis hoc in negotio adminiſtri. Nam cum ſint fœminæ natura magis verecundæ, ac timidæ, illico, ſi quid tale audierint, verebuntur ne ſubdolis ſermonibus vel pudori ſuo ſenſim labes inferatur, vel honeſtati certe nominis probrum conſciſcatur. Hæc vir eruditus. Quæ cum ita ſint miror cur Fontebraldenſis Profeſſor ſiniſtram famam de Venerabili Magiſtro *Roberto de Arbriſello* numquam diſcurriſſe contendat, hoc argumento fretus adeo fragili: Si probroſus hujuſmodi de illo ſparſus eſſet rumor, quomodo bonæ memoriæ, felicis recordationis, & memoria dignus nuncupatus? Quomodo acceptus Regibus & Principibus, Epiſcopis & Clericis, Conſulibus & quibuslibet popularibus? Quomodo Summorum Pontificum, Legatorum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & celeberrimorum Scriptorum teſtimoniis & laudibus celebratus? Ac eo vehementius iſtud Viri Religioſi miror ratiocinium, quod qui tam confidenter aſſeruit ac probandum ſibi ſumpſit; *Siniſtram de Venerabili Roberto de Arbriſello nuſquam diſcurriſſe famam*, paulo poſt velut ſui oblitus ita ſcribat: *Quæres, cum tantus taliſque fuerit Beatus Robertus, quomodo in ſuſpicionem adductus? Quomodo infamia tantæ turpitudinis fuit notatus? Quomodo traductus a Roſcelino ut homo parum pudicus? Reſpondeo id contigiſſe ex antiqua Satanæ malignitate, &c.*

Magiſtri Petri Abaelardi teſtimonio probare nititur Fontebraldenſis Profeſſor Epiſt. 43. *Goffridi Vindocinenſis*. Multum dilecto Fratri *Roberto* inſcriptam ipſius non eſſe, ſed a *Roſcelino* Hæretico ſub ejus nomine ſcelerate confictam. Ita nimirum ſcripſit *Abaelardus* Epiſt. XXI. ad G. Pariſienſem Epiſcopum: „ Interea Deo gratias refero, quod ſummum
„ Dei inimicum & fide-labefactorem in fide contrarium perſero; & pro fide qua ſta-
„ mus dimicare compellor; & quod numero bonorum hominum jam eſſe videor ex
„ ejus infeſtatione, quem ſolis bonis ſemper conſtat eſſe infeſtum, cujus tam vita quam
„ diſciplina omnibus eſt manifeſta. Hic contra egregium illum præconem Chriſti Rober-
„ tum de Arbriſello contumacem auſus eſt Epiſtolam confingere; & contra illum ma-
„ gnificum Eccleſiæ doctorem Anſelmum Cantuarienſem Archiepiſcopum adeo per con-
„ tumelias exarſit, ut ad Regis Anglici Imperium ab Anglia turpiter impudens ejus
„ contumacia ſit ejecta, & vix tum cum vita evaſerit.

Quamquam vero Patri *A Manu-Firma* hac in conjectura præiverint doctiſſimi viri *Bollandus*, & Cardinalis *Bona*, id confici non videtur ex Epiſtola mox laudata *Petri Abaelardi*: ex qua id probatur unum *Roſcelinum* Epiſtolam quamdam contumacem contra egregium Præconem Chriſti *Robertum de Arbriſello* confingere auſum eſſe. Sub cujus autem nomine ſit conficta, vel an conficta dicatur ob probra quæ Venerabili *Roberto* affingebat, an etiam quod alieno nomine inſcripta eſſet, liquido ex *Abaelardi* verbis

bis colligi non potest. Certe cum Epistola *Petri Abaelardi* ad Parisiensem Episcopum G. inscripta sit, id est, *Gaufridum*, ut Fontebraldensis Professor interpretatur, vel *Guillelmum*, *Gallonem*, aut *Girbertum*, qui æque hac litera initiali G. designari possunt, contumacem, de qua loquitur, Epistolam contra *Robertum de Arbrisello* confictam esse a *Roscelino* constat, vivente & florente *Goffrido Vindocinensi*. Porro quamvis *Roscelinus* esset bene naviterque impudens, non erat ita sensu destitutus, ut Epistolam sub nomine Abbatis, & Cardinalis florentissimæ pietatis & doctrinæ, adhuc viventis confingeret; quam suam esse statim negaturus erat, & velut spurium suppositititiumque fœtum abjecturus. *Et Abaelardus* ad exaggerandum *Roscelini* scelus, non tacuisset illum *Goffrido Vindocinensi* contumacem illam Epistolam suppositisse; Hanc Epistolam suam non esse palam contestatus esset *Goffridus*, *& Roscelinum* tam insignis temeritatis fraudisque reum plecti curasset.

Nec hujus argumenti vim eluderet, qui hanc Epistolam post obitum *Goffridi Vindocinensis* confictam diceret, quod subtimide innuit *Bollandus* in Commentario prævio ad Vitam *B. Roberti de Arbrisello* §. VI. Num. LXI. *Ac fortassis*, inquit, *neque Roberto superstite, neque ipso Goffrido, qui decessit anno* 1129. *sed postea conficta, ut utriusque nomini macula inureretur, quæ in contemptum totius Ordinis, ac publicæ pietatis detrimentum redundaret*. Enimvero hanc evertit conjecturam *Abaelardi* Epistola *G. Dei gratia Parisiacæ Sedis Episcopo* inscripta. Nam post obitum *Goffridi Vindocinensis*, Ecclesiam Parisiensem regebat adhuc *Stephanus*, ad usque diem 30. Julii 1140. Huic successit *Theobaldus*, quo sedente, *Abaelardus* obiit anno 1142. At litera G. nomen Parisiensis Episcopi designans, ad quem scripsit *Abaelardus*, nec *Stephani*, nec *Theobaldi* initialis est. Ad neutrum itaque scripsit, *Roscelinum* confinxisse Epistolam contra egregium Præconem Christi *Robertum de Arbrisello*. Igitur Epistolam contumacem de qua loquitur, confictam esse oportet, *Goffrido Vindocinensi* superstite.

ARTICULUS II.

Epistola MARBODO *adscripta, & ad* ROBERTUM DE ARBRISELLO *ut fertur, directa, expenditur, atque confutatur.*

*Epistola * MS. Victor. doceat. * Ne deest in MS. Victor. Quæ Parentheſi claudun-tur, desunt in MS. Victor. * Hæ voces * Sanctis aut desunt in MS. Victor. * Legitur in MS. Victor. * Poterant. * Deest in*

DE *Marbodo* Redonensi Episcopo in Synopsi diximus, de Scriptoribus Ecclesiasticis cum ageremus. Sub ejus nomine circumfertur Epistola Redonis cum aliis ejus Operibus edita, cujus hæc inscriptio est: *Minimus Episcoporum, Roberto servo Dei, non solum recte offerre, sed & recte dividere*. Ad *Robertum de Arbrisello* datam ferunt, quem multis de rebus arguit, quibus offensionem populis creare dicebatur. Eleganti, sed acri stylo exarata est. Sic incipit: „ Quoties de tua Fraternitate audio, quod „ Christianam Religionem deceat, * quodque sequacibus imitabile in tuam possit redun- „ dare mercedem: non solum tuo nomine gaudeo, sed & Capiti nostro congratulor „ Christo, cujus per te bonus odor longe lateque diffunditur. At vero cum quædam „ a te & dici, & fieri referuntur, quæ nec sanæ doctrinæ, nec honestæ vitæ con- „ veniant, tristitia pariter metuque confundor, ne vel bonis tuis diversa quælibet cal- „ lidus hostis, (quod absit) interserat, ne * vel ipse tua bona simplici quadam & in- „ discreta securitate non colloces. ... Decet autem professionem tuam Charissime, qui „ (* ipsa insoliti habitus novitate omnium in te oculos convertisti, & ultra Pallium & „ crepidas) fortissimæ Philosophiæ in te ipso proposuisti exemplum, nihil in verbis „ aut factis ostendere * quod Sanctis aut Sacris auctoritatibus possit inveniri contrarium; „ vel unde qui ædificari potuerunt * offendantur. Dicit enim Apostolus: „ Sine offen- „ sione estote Judæis & Gentibus, & Ecclesiæ Dei. *Et alibi:* Non ergo blasphemetur bonum nostrum. „ Ideo sollicita intentione vitam sermonesque tuos circumspice, ut „ nullam des occasionem adversario maledicti gratia. Meminisse debes cœlestium ani- „ malium, in quorum es numero reputatus; quæ plena describuntur oculis ante & re- „ tro. Nam & ipse Evangelium Christi circumferens, supra quadrigas Aminadab con- „ scendisti. Vide ergo fili * dilectissime, nedum timium de tua sanctitate confidis, „ in-

„ infirmioribus membris offendiculum fias, aut ſcandalum, & pereat infirmus in tua „ conſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt.„ * Sic enim peccantes, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis. „ Sed ne videar „ generaliter proſequens, non tam in te notanda corripere, quam in quolibet corripienda notare: quæ circa te plurimos ſcandalizant, ſpecialiter deſignabo, ut ſi culpam „ cognoveris, emendare non negligas; ſin minus, contrariæ opinionis errorem rationabili ſatisfactione diſſolvas.

MS. Victor. * *Reliqua hac Apoſtoli Sententia deeſt in MS. Victor.*

Qui referebant, quædam a Venerabili Roberto de Arbriſello *& dici, & fieri, quæ nec ſanæ doctrinæ, nec honeſtæ vitæ convenirent*, homines erant impudenter maledici, & calumniandi libidine æſtuantes. Si enim ita ſe res habuiſſet, ipſi prædicationis officium non injunxiſſet *Urbanus II.* nec *ſecundum a ſe Dei Seminiverbium* ſtatuiſſet, intelligens *quod Spiritus Sanctus os ejus aperuerit*. Et cum munus Apoſtolicum obire cœpit per finitimarum Diœceſeon regiones, Epiſcopi ipſi prædicationis officio interdixiſſent: ipſum ſpreviſſent potius quam coluiſſent pii omnes, nulluſque fuiſſet concionum ejus fructus, niſi vitæ honeſtas cum ſana doctrina conjuncta fuiſſet. *At cum Summi Pontificis Legationi cœpit inſiſtere* (inquit *Baldricus* Dolenſis Epiſcopus coævus Auctor in ejus Vita) *cum finitimorum Epiſcopatuum regiones perambularet. Honorabatur ab omnibus, quoniam & honorandus erat; nam & gratia Dei evidenter cum illo ambulabat. Nec erat ſermo illius ſterilis, nec otioſus quem commendabat laudabilis & verborum & operum comitatus. Quod prædicabat, complebat operibus, ne forte cum aliis prædicaret, nec operaretur, ipſe ſtatim reprobus haberetur.* Præterea Eccleſiæ ſæculique Principibus, Clero populoque Chriſtiano gratus non fuiſſet Venerabilis *Robertus de Arbriſello*, ſi dixiſſet ac feciſſet aliqua, quæ nec *ſanæ doctrinæ*, nec *honeſtæ vitæ* convenirent. At de ipſo ſcribit Baldricus, *Erat autem acceptus Regibus, Epiſcopis & Principibus, Clericis, & quibuslibet popularibus.* An aliquid ſanæ doctrinæ vel honeſtæ vitæ contrarium dixit, aut fecit, cujus *quodlibet colloquium*, teſte Baldrico, *Moralis ædificatio erat?* Nam *quidquid dicebat, Deum ſapiebat. Cujus mens, cujus conſcientia, cujus animus Deo ſemperadhæſit.* Qui evidenter *illius imitator claruit, qui dixit: Spiritus Domini ſuper me, evangelizare pauperibus miſit me.* Qui *tot* ſecundum animam *languidos curavit, tot leproſos mundavit, tot mortuos ſuſcitavit; Per quem tot loquutus eſt, tot operatus eſt Dominus.* Cujus vota & opera cum Dei voluntate ac operibus perfecte concordarunt. De quibus ſi interroges; eumdem *Baldricum* reſpondentem audi: *Et hæc ſunt ſi neſcis, præter illa quæ fecit Beatus Robertus miracula, Deum diligere, Deo ſervire, Domini Roberti voluntatibus Deum tam efficaciter reſpondere: & omnia, quibus indigebant ſui ſatellites, per manum ejus præbere. Noverat ejus fidem, cujus nolebat offendere voluntatem. Denique dum vixit, Robertum ſuum Deus ſemper extulit... Tempora ſucceſſere temporibus, nec unquam a pacto quod cum Deo pepigerat, refrixit Robertus, ſemper in amore Dei fervidior, ſemper recens, ſemper devotior.* An aliquid ſanæ doctrinæ & honeſtæ vitæ contrarium dixit aut fecit, ille quem *Magnæ Religionis Virum, & Religionis ſtudiis indeſinenter inſiſtentem* Paſchalis II. Pontifex Maximus prædicavit? Quem *B. Petrus* Pictaverſis Epiſcopum *Virum Apoſtolicum, verbo divinæ prædicationis ſagaciter invigilantem, & tonitruo ſanctæ exhortationis plures tam viros quam mulieres a ſæculari luxu revocantem?* Quem *Robertus e Monte* dixit: *Virum aptum ad lucrandas animas & prædicandum Verbum Dei?* Quem *Chronicon S. Sergii* vocat *Virum Religioſum & Deo dignum?* Sane ſi qui ex dictis factiſque Religioſi Viri Magiſtri *Roberti de Arbriſello* ſcandalum paſſi ſunt, ſimiles Phariſæis erant quibus Chriſti doctrina & opera ſcandalo fuere ob ipſorum malitiam ac cœcitatem; de quibus cum ipſum interrogarent Diſcipuli dicentes: *Scis quia Phariſæi audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt?* Reſpondit: *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœleſtis, eradicabitur. Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum.* Denique quam longe eſſet Venerabilis *Robertus* a præbendo infirmis ſcandalo *Baldricus* docet in ejus Vita cap. 1. n. 10. narrans, quomodo poſt Redonenſis Epiſcopi mortem Canonicis exoſus, qui *probis ejus actibus invidebant, decrevit invidiæ cedere, & juxta Magiſtri ſui vocem, de civitate in civitatem fugere: Nolebat etenim cuilibet eſſe in ſcandalum, quod non ignorabat grande & grave piaculum.*

Per-

Pergit Auctor Epist. „ Mulierum cohabitationem, in quo genere quondam peccasti; „ diceris plus amare, ut quasi antiquæ iniquitatis contagium novæ religionis exemplo „ circa eamdem materiam audeas expiare.

Putida calumnia est quod mulierum cohabitatione & amore peccasset *Robertus de Arbrisello*, cum prædicationis munus obire cœpit. Nisi enim integerrimæ famæ, & castissimæ conversationis fuisset, tam sanctum officium ipsi non demandasset *Urbanus II.* Et vero quandonam hoc in genere peccasset? An adolescens? At, *Baldrico* teste in ejus Vita, *Ab ipsa pueritia maturis moribus inolescere cœpit: Nec enim, ut assolet, Juvenis, ætatis illius sequebatur lasciviam: sed nitidam, prout poterat, amplexabatur castitatem, & intrinsecus diligebat munditiem.* An cum Parisiis studeret? At studia Literarum cum studiis pietatis & modestiæ, ipsum conjunxisse, idem Auctor testatur. Illis *exercitiis*, inquit, *totus desudabat; nec ob id conversationis approbatæ observantiam prætermittebat. Inter Conscholares quamdam modificatæ severitatis majestatem prætendebat; & quod de se futurum erat, id quibusdam indiciis evidenter significabat. Reddebat Scholasticis quod Scholasticorum erat, nec propterea se Dei servitio minus coaptabat. Auscultabantur de eo jam aliquid qui eum noverant, quoniam intuebantur in eo magnum quiddam.* Et qui *Silvestro* Redonensi Episcopo auctores fuere ut ipsum ad Ecclesiæ regimen advocaret, *de ejus severitate & studio* retulerunt, dixeruntque: *Apprime eruditus est, corpore vegetus, & morum honestate compositus*, ut idem *Baldricus* Præsul scribit. In istudne peccatum inciderat Redonensis Archipresbyter? Quo tempore *In omnibus agendis Deum ante oculos habebat, in nullo desidiosus erat, turpis lucri a se cupiditatem extricabat, & in singulis legaliter sibimet imperabat. Incestas Sacerdotum & laicorum copulationes derimendo, omnibus vitiis viriliter resistebat* (Baldrici verba sunt). Forte numerosus evasit Andegavi, quo post obitum *Silvestri* Redonensis Antistitis secessit? Nequaquam. Ibi enim non minus exemplis sanctissimis virtutem, quam sermone, expositine, vel scriptis literas docuit in Scholis instar Academiæ *a Morbodo* Andegavensi nuper Archidiacono, tunc Episcopo Redonensi erectis, *Baldricum* Episcopum audire præstat ea de re ita scribentem in ejus Vita cap. 1. num. 10. *Venit igitur Andegavum, ibique Scholaribus incubuit studiis; nec propterea tepuit a Religione, siquidem divinæ post Lectionem assistebat Philosophiæ; vitabat otiosus esse nunc orationi, nunc vero lectioni deditus. Destinans itaque carnis illecebris austeritate dominari, subtus ad carnem indutus est loricam: qua veste duobus usus est annis, antequam ad Eremum processerit. Cibis interdum raris & vilibus utebatur, & interdum vigiliis occupabatur.* An mulierum cohabitatione delectari didicit in Eremo, in quam relictis Andegavis divertit, *hominum asternatus Collegium, factus contubernalis bestiarum? In qua* (inquit *Baldricus* Præsul in ejus Vita cap. II.) *Quantis inhumanitatibus in se totus sævierit, quot & quantis cruciatibus se ipse maclaverit, quam diris concussionibus sese extenuaverit, quis digne recenseat? Nam præter ea quæ extrinseca videbantur, ut pilis porcorum cilicium induere, barbam sine aqua radere, lectisternium præter humum vix nosse, vinum omnino ciboſque lautos & signatos nescire, somnum permodicum naturali fragilitate compellente raro capere, quidam intrinsecus in eo erat conflictus, quidam mentis rugitus, quidam penetralium singultus, quem autumare posses crudelem & impium, cui nullum incidere poterat terminale remedium, quem multi susurrabant imbecillitati luteæ esse impossibilem & nimium. Litigabat enim ejulatu incomparabili cum Deo, & totum se vovebat pro Sacrificio.* An prædicationis initio fœminarum consuetudine peccavit? At si ita se res habuisset, sanctissimi ejus sodales *Bernardus & Vitalis* ipsi *fœminarum communi labore ad meliora conversarum solicitudinem* non demandassent, velut singulari ad id munus gratia divinitus donato: quod ipsos præstitisse *Guillelmus Neuburgensis* asserit. Tandem humilitate maximus *Robertus*, qui in suprema ægritudine vel levissima pueritiæ & adolescentiæ peccata publice confessus est, non omisisset, quod mulierum cohabitatione & consuetudine peccasset; veniam petiisset scandali, exomologesim gravioris hujusce delicti egisset.

Epistolæ.

* *Hæc desunt in MS. Victor.*

Subdit Auctor Epistolæ: *Has ergo non solum communi* * mensa per diem, sed & communi *accubitu per noctem dignaris, ut referunt, accubante simul & discipulorum grege, ut inter utrosque medius jacens, utrique sexui vigiliarum & somni leges præfigas. Hæc*

pere-

vegrinationis tuæ loquuntur esse pedissequas & disputanti tibi jugiter assidere: sed & diversis in locis & diversis regionibus, non parvum te asserunt habere numerum fœminarum per Xenodochia & diversoria divisarum, quas maribus non impune permixtas, quasi ad pauperum & peregrinorum obsequia deputasti. Quod quam periculose sit factum, (ut compendiose dicam) vagitus infantium prodiderunt.

Mera probra, calumnia immanis! Venerabilis *Robertus de Arbrisello* Sanctimonialium castitatem diligentissime sepsit, eas a viris segregavit, claustro inclusit: quomodo ergo inter eas noctu dormitavit, accubante simul discipulorum grege? Uni orationi ipsas consecravit: Commentitia ergo Xenodochia illa, in quibus maribus permixtæ essent quasi ad pauperum & peregrinorum obsequia deputatæ. *Baldricum* veracissimum ac fidelissimum Auctorem, coævum religione ac doctrina præstantem, in ejus Vita cap. III. audiamus. „ Videns, *inquit*, subsequentium multitudinem dilatari, ne aliquid age-
„ retur inconsulto, quoniam mulieres cum hominibus oportebat habitare; ubi possent
„ sine scandalorum scrupolositate conversari & vivere, deliberavit perquirere, & si quod
„ desertum contigisset reperire. Locus erat incultus & squallidus, spinetis obsitus &
„ vepribus, ab antiquo Fons Euraudi nuncupatus, ab hominum cohabitione sequestra-
„ tus . . . Silvulam hanc sive dumetum, in quo Dei nova familia & novus exercitus
„ habitaret & laboraret, elegit, & dono a quibusdam possessoribus . . . Castrenses illi
„ cum Deo suo desiderabant singulariter confabulari, ejusque colloquio perorabant re-
„ creari. Inde procedebant ad opera, ut de laboribus manuum suarum vivere possent,
„ & numquam otiosi vivere præsumerent. Mulieres tamen ab hominibus segregavit, &
„ inter claustrum eas velut damnavit, quas orationi deputavit; homines vero laboribus
„ mancipavit. Non sine discretione id agere videbatur, quia sexum teneriorem &
„ imbecilliorem commendabat psalmodiæ & theoriæ; fortiorem autem applicabat exer-
„ citiis vitæ actualis, Laici & Clerici mixtim ambulabant: excepto quod Clerici psalle-
„ bant, & Missas celebrabant: Laici laborem spontanei subibant. Omnibus silentium
„ certis temporibus indicebatur. Blande respondere, & non jurare jubebantur: & omnes
„ amore fraterno conglutinabantur. Nulla inter eos amaritudo, nulla invidentia, discor-
„ dia nulla. Flexo collo, demisso vultu incedebant, garrulitatem vitabant, vaniloquium
„ nesciebant. *Et cap. IV.* Claustra & claustra præparabantur: nec tamen tria vel qua-
„ tuor tantis mulierum collegiis sufficerunt. Divisi sunt homines a mulieribus: & seor-
„ sum in locis remotioribus præparatæ sunt eis domus & domus: Mulieres iterum se-
„ gregavit sagax Magister ab invicem: & rursus per cellas & cuneos distinxit eas: ca-
„ tervatim collocavit illos & illas, quoniam alteruter numerus in simplicitatem extende-
„ batur. In claustro majori plusquam trecentas insimul collocavit: alias vel centenas,
„ vel sexagenas, per alterius quantitatis turmas commendavit, alibi plus, alibi minus:
„ necnon & homines per discretos delegavit manipulos. „ Venerabilis *Roberti de Arbri-*
„ *sello* & Fontebraldensis Ordinis descripta a *P. Bollando* præconia, propudiosum illum inter mulieres accubitum, & Sanctimonialium cum viris permixtionem, cujus fœditatem vagitus infantium prodidisse dicuntur ab Auctore Epistolæ, quam expendimus, commentum esse & calumniam a diaboli ministris fabricatam atque vulgatam certissime probant. Scilicet, ille, quem Baldricus *Habitaculum Jesu Christi*, *Templum*, & *organum Spiritus Sancti*, *Responsalem & Vicarium Altissimi* vocat: Ille quem *Spectatæ Religionis Virum* Summi Pontifices prædicant: Ille quem *Virum Apostolicum* Leodegarius Bituricensis Archipræsul in Elogio Funebri appellat: quem Chronicon Sancti Sergii *Deo dignum*: Quem *Goffridus Grossus* in Vita *Sancti Bernardi* Tironiensis Abbatis *Fortissimum Justitiæ Propugnatorem*, *ac totius iniquitatis & injustitiæ expugnatorem*, qui in Pictavensi Concilio pro causa castitatis fortiter stetit adversus Regem incestis nuptiis cum *Bertrada* pollutum, Episcopis ipsis turpiter diffugientibus, & quantum in ipso fuit, martyrium pertulit: Ille qui publicæ libidinis victimas in ipsis prostibulis ad pœnitentiam, & ad amorem castitatis accendit: Ille *in quo & in ejus glorioſissima Congregatione Spiritum Sanctum* Monachi Sulienses agnoscunt; ille (inquam) adeo fuerit pudore destitutus, ut inter mulieres jacuerit, accubante simul discipulorum grege? An qui *num-*

quam

quam vel a prædicatione, vel ab oratione, quibuslibet occasiunculis avulsus est, Baldrico teste tantum nefas commisit?

Epistola.

Secundum criminationis caput est ab habitus novitate & insolentia. *Cæterum*, inquit, *de pannosi habitus insolentia plurimi te* * non immerito *redarguendum putant*, *quoniam nec canonicæ Professioni sub qua militare cœpisti, nec Ordini Sacerdotali, in quem promotus es, convenire videtur. Est enim singulis quibusque Ordinibus ac Professionibus apta quædam ac congruens distinctio habitus, qui si permutetur, publicum offendit judicium. Sapiens autem publicos mores non perturbabit, nec populum in se novitate** vitæ *convertet.* Siquidem id agere debemus, quemadmodum dicit Seneca, &c. . . . . *Quo igitur tibi abjecto habitu** regulari * *opertum ad carnem cilicio, cum attrito pertusoque birro, semi*-*nudo crure, barba prolixa, capillis ad frontem circumcisis, nudipedem per vulgus incedere, & novum quasi spectaculum præbere videntibus, ut ad ornatum Lunatici solam tibi jam clavam deesse loquantur? Hoc tibi non tam apud simplices, ut dicere soles, auctoritatem, quam apud sapientes * tumoris suspicionem comparat.*

* *Deest in MS. Victor.*

* *In MS. Victor hæc desunt, nec Seneca laudatur.*

* *MS. Victor. furoris.*

Novus habitus, vilis, squallidus, Virum Apostolicum, Pœnitentiæ Prædicatorem, Vitæ Religiosæ Magistrum decebat. *Sordidæ vestes, candidæ mentis indicia sint: vilis tunica contemptum sæculi probat, ita dumtaxat ne animus tumeat, ne habitus sermoque dissentiant*: (inquit S. Hieronymus *Rusticum* instituens Monachum Epistola 4.) Sic olim Prophetæ, sic S. Præcursor, sic Apostoli incedebant; ut tunc audirentur, cum videbantur; ut etiam cum eloquium conticesceret, habitus sonaret, ut ab occursu suo vitia confunderent. Ita S. incedebat *Martinus*, teste *Sulpitio Severo* in ejus Vita cap. VII. plures Episcopos ejus electioni primum repugnasse referens, dicentes: *Contemptibilem esse personam, indignum esse Episcopatu hominem vultu despicabilem, veste sordidum, crine deformem.* Quorum *A populo sententiæ sanioris irrisa dementia est, qui illustrem virum dum vituperare cupiunt, prædicabant. Sumpto Episcopatu, idem constantissime perseverabat, qui prius fuerat. Eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu vilitas erat.* Tantum igitur abest ut reprehensione dignus fuerit Venerabilis *Roberti de Arbrisello* habitus, incessus, victus, pœnitentem & Cruci Christi confixum hominem referens, ut potius laudes propterea maximas promeritus fuerit. De ejus austeriori vivendi ratione ita scribit *Baldricus* Episcopus Cap. 3. *Longo tempore non juramento cuilibet insedit: nec vinum, nec cibos saporosos gustavit: Ipse semper nudis pedibus incedebat, & tunicas & saccum asperiores induebat, quousque consilio Sacerdotum, corpore jam fatiscente, calceatus jumentum ascendit, & corpusculo parumper indulsit, non ut delectaretur, sed ut ad laborem quoquo modo confortaretur: curam enim carnis facere cavebat in desideriis. Jejunia sæpe continuavit, orans frequenter pernoctavit, membra sua diuturna maceravit inedia, & nulla quemque exasperavit molestia. Hypocrisim a se funditus extirpabat, facie hilaris & jucundus, simplex & blandus in respondendo, copiosus in distribuendo, sibi modicum, Fratribus & Sororibus indulgebat multum.*

Confutatio.

Ob vestium vilitatem, asperitatem, singularitatem perperam & impie reprehensum ab æmulis & maledicis hominibus Venerabilem *Robertum de Arbrisello*, confirmant exempla Sanctorum Virorum, qui Religiosos Ordines pariter condiderunt. Cæterum hunc ab hypocrisi prorsus alienum fuisse, nec inanem gloriolam vili asperoque habitu aucupatum, ejus tyrocinium ostendit, cum Andegavi degeret, ubi toto biennio quo *ferraginea veste carnem domabat, delicatis desuper tegebatur pannis, oculis & favori hominum se occultans, conspectui vero Dei se dumtaxat manifestans. Favorales siquidem in omni vita sua despexit nugas; & quasi venenum omne blandiloquium aspernatus est* (inquit *Baldricus* Præsul.) Licet ergo cilicio ad carnem indutus, *vili tunica, quæ mundi contemptum demonstraret*, amictus incesserit, ex quo vitæ perfectioris institutum aggressus est, ut ait Anonymus Fontis-Ebraldi Monachus in ejus Vita: verisimile tamen non est, quod opertus pertuso birro, & seminudo crure incesserit, ut Auctor istius Epistolæ ipsi improperat, eum de habitus insolentia fugillans. Nec etiam prolixam barbam nutrivisse Venerabilem *Robertum* existimo (quamquam id culpandum non fuisset) siquidem in ipsa Eremo *sine aqua barbam radebat, ut refert Baldricus*.

Tertium reprehensionis caput spectat declamationem acriorem in vitia absentium etiam

etiam Virorum Ecclesiasticorum, in concionibus quas ad Christianas plebes habebat, *Porro*, inquit, *quod in sermonibus, quibus vulgares turbas & imperitos homines docere soles, non tantum præsentium (ut decet) vitia reprehendis*, * sed etiam absentium quorumcumque, Ecclesiasticorum non solum; * sed etiam Dignitatum crimina enumeras, „ carpis, laceras. * Tale mihi videtur ac si quis antidoto venenum admisceat, vel si * „ eodem foramine, sicut dicit S. Jacobus, dulcem & amaram aquam simul emanet. * „ Hoc enim non est prædicare, sed detrahere. Quænam autem ex absentium personarum reprehensione possit esse utilitas, vel quis inde spiritualis fructus proveniat, * „ non video: quoniam potius auditoribus idiotis peccandi quodammodo videris dare licentiam, cum eis exempla proponis majorum, quorum se possint auctoritate tueri .... „ Absentes * indignari magis possunt & conqueri, quam ad emendationem tua promo- „ veri detractione. At enim tibi forte conducit, ut cum vulgari opinione omnis Ec- „ clesiæ Ordo viluerit, tu solus tuis habearis in pretio: Non enim desunt qui hoc * „ taliter interpretantur. Sed astutia veterem hominem sonat, terrena, animalis, & „ diabolica est. Non decet professionem tuam, non decet hanc peregrinationem, non de- „ cet hos pannos. * *Quod si te id captare negaveris, hoc tamen consequutum esse negare* „ *non potes*. Videmus egentes Presbyteros, a suis desertos gregibus, velut indignos qui- „ bus offerant, quorum se commendent orationibus, a quibus accipiant injunctiones pœ- „ nitentiæ, quibus decimas solvant & primitias: qui omnes tuo * querantur præjudi- „ cio condemnatos. Videmus ad te turbas undique confluentes, tibi tuisque honores, „ quos propriis debebant Sacerdotibus, * impendere. Quos tamen (ut manifestum est) „ non Religionis amor, sed ea quæ semper vulgo familiaris est curiositas, & novorum „ cupiditas ducit: Neque enim apparet vita eorum emendatior: Ita sit ut aliena damna „ tuis serviant emolumentis.

* *Hæc desunt in MS. Victor.*
* *Idem MS.*
* *Quod non decet. MS. Victor.*
* *ex eodem. MS. Victor.*
* *prorsus MS. Victor.*
* *vero MS. Victor.*
* *tale.*
* *Hæc sententia deest in MS. Victor.*
MS. Victor.
* *quaruntur judicio. MS. Victor.*
* *impendentes. Confutatio.*

Clericorum sæcularium invidiam in Concionatorem Apostolicum, & novum Ordinem, hanc effutiisse calumniam, omnino verisimile est. Depravati erant Cleri mores: Sicut populus, sic Sacerdos. Beneficiorum Ecclesiasticorum nundinatio, sacrilegæ Presbyterorum cum concubinis copulæ, Laicorum in Ecclesias dominatio, vel potius tyrannis, & Ecclesiasticarum usurpatio facultatum, ac decimarum, incestæ consanguineorum nuptiæ, vitia erant his temporibus longe lateque serpentia; ut constat ex Synodis sub *Urbano* II. *& Paschali II.* celebratis, sub quorum Pontificatu Venerabilis *Robertus de Arbrisello* Apostolici Concionatoris munus obiit. Ad hæc, odia pertinacissima, privatis bellis injurias ulciscebantur, unde tot de *Tregua & pace* Canones. Adversus vitia fervidus Prædicator declamabat, multos ad pœnitentiam adducebat, Clericos, Laicos, Nobiles, pauperes, viros, mulieres, virgines, viduas, meretrices. Hinc in ipsum concitatam invidiam facile crediderim, cum a Presbyteris, & Clericis incontinentibus & simoniacis, qui sua vitia palam redargui ægre ferebant; tum ab avaris, qui *sua quærebant, non quæ Jesu Christi*; nec Ecclesiæ ministrabant ut pascerent oves, sed ut ab illis pascerentur: tum etiam a Laicis nonnullis, qui in cœno vitiorum hærebant, maxime ab iis qui *Philippo* Regi adulabantur, contra cujus incestas cum *Bertrada* nuptias in Concilio Pictavensi fortiter steterat. Publica vitia palam arguere necessum erat. His tenebantur, & qui ad Apostolici Viri conciones confluebant plurimi, & qui illas declinabant aut spernebant indurati e sacro præcipue Ordine viri. Cæterum summa prudentia, æque ac zelo in peccatores invectum esse Venerabilem Magistrum *Robertum de Arbrisello*, non designasse quemquam, detraxisse nemini, constat ex Episcoporum, in quorum Diœcesibus concionabatur, approbatione; constat ex eo quod *Regibus, Episcopis, Principibus, Clericis* probis, Deique & Ecclesiæ amantibus, & *quibuslibet popularibus, acceptus erat*; *ut Baldricus* testatur. Prudentiam, fervorem, efficaciam, in ejus Concionibus fuisse conjunctas, idem Præsul testis est Cap. 3 *In sermocinando*, inquit, *contra peccatores videbatur invectivus, peccati vero desertores affectu paterno consolabatur: unde accidit ut multi publicani & publicanæ ipsi adhæserint, atque toto posse obedierint ..... sermo ejus non poterat esse non efficax, quia, ut ita dixerim, omnia omnibus erat; pœnitentibus lenis, austerus vitiosis, lugentibus blandus & facilis.* Quod vero vitam eorum qui ipsum sequebantur, emendatiorem non apparere scribit Auctor Epi-

Epistolæ quam expendimus, calumnia est, his *Baldrici* Præsulis verbis confutata: *Ipsius*, inquit, *delibutum sermonibus, in tantum peccatis abrenuntiantium crevit examen, ut numerus pene fuerit innumerus; quos alio nolebat censeri vocabulo, nisi Pauperes Christi. Multi confluebant homines cujuslibet conditionis; conveniebant mulieres, pauperes & nobiles, viduæ & virgines, meretrices & masculorum aspernatrices. Nec jam innumeram copiositatem præparata capiebant tuguriola.*

Anonymus B. *Roberti de Arbrisello* Discipulus, in ejus Vita, narrans quomodo precibus Dolensium Monachorum, ad quos Ursano diverterat, concionem habuerit, ipsius in sacro Ministerio exequendo prudentiam, fervorem, mansuetudinem, efficaciam prædicat his verbis, Cap. V. Num. XXIII. *Quorum precibus largus Domini seminiverbius commotus, altera die cum quibusdam ex suis Sociis in Capitulum Monachorum ingressus est: ubi ultimum sermonem quem ad populum factturus erat prolixe faciens, quam dulciter, quam pie, quam misericorditer, quam devote, quam prudenter, quam caritative, quam simpliciter, quam discrete, auditores suos arguendo, obsecrando, increpando, declinare a malo, & facere bonum ipse docuerit, etiam illi qui interesse meruerunt, fatentur se narrare non posse. Sed quid mirum, si hoc sermocinium tam excellenter implevit, per quem Deus tot & tanta sermocinia pene incomparabilia, testantibus illis qui audire meruerant, mundo præbuerat? Tantam namque prædicationis sanctæ gratiam ei Dominus donaverat, ut cum communem sermocinationem populo faceret, unusquisque, quod sibi conveniebat, acciperet. Non erat ejus prædicatio inefficax, sed in tantum audientium corda conterebat, ut patenter daretur intelligi quis esset illic. Nimirum Spiritus Sanctus aderat, sine cujus auxilio sermo Doctoris exterius frustra laborat.*

Epistolæ MS. Victor. * passim admittas. MS. Victor.

Quartum accusationis caput est, quod absque probatione cujuslibet conditionis & sexus homines ad Religionem compelleret, ac passim admitteret: novosque faciendo proselytos, priorum salutem negligeret: *Jam vero*, inquit, *& illud qua ratione defendi potest, quod cujuslibet conditionis aut ætatis mares & fœminas, qui te prædicante, sicut fit, ad horam compunguntur, passim, * & statim ad Religionem profitendam adigis improbatos, cum dicat Apostolus: Probate spiritus si ex Deo sunt.* * B. quoque *Gregorius* * Papa *de non temere ad conversionem recipiendis*, * Fortunato scribens inter alia dicit: *Cum grave sit inexpertum obsequiis hominum sociari: quis possit dicere quanto sit gravius improbatos ad Dei servitium applicari? Inde ergo contingit, ut plerique ad pristinos actus relapsi, duplicem incurrant damnationem. Quippe* * quorumdam ultra curam non geris, *quos nulla coerces Regulæ disciplina, sed suo quemque permittis arbitrio: sive tui nominis supra eos*, ut quidam putant *invocatione contentus, sive novi* * ut tu perhibes *inbians lucris*: Ne *circa* jam *acquisitos damna temporum patiaris. Sufficere enim tibi dicis, ut referunt, si vel una nocte peccatum impedias. Quæ quidem intentio in infinitum vadit, ut prioribus neglectis, de sequentibus curam geras. Scilicet hoc modo, quantum crescit numerus discipulorum, tantum augetur perditio neglectorum. Cujus te * principem fore timendum est, juxta quod Dominus loquitur dicens*: Vah! vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum; & cum factus fuerit, facitis eum duplo filium gehennæ. *Si autem pro uno proselyto vah! facientibus, quid debetur tales plurimos facienti?*

* improbatos compellas. * Hæc desunt in * MS. Victor. * Ista desunt in MS. Victor. * MS. Victor. sive sola. MS. Victor. * non habet ut quidam putant. * Neque ut tu perhibes. MS. Victor. * participem. Confutatio.

Virum *apprime eruditum*, cui jam olim *Silvester* Episcopus Redonensis, eum Archipresbyterum creans dixerat: *Esto, quæso, in Responsis Ecclesiasticis noster Interpres: audiam te, & loqueris in me*; Virum qui semper *orationi aut lectioni deditus* erat: *Cum quo gratia Dei evidenter ambulabat; In ambiguis consultum, in responsis promptum: Organum Spiritus Sancti Responsalem & Vicarium Altissimi*, ut prædicat *Baldricus* Præsul: Virum cui Episcopi & Abbates de electione Abbatissæ consulenti responderunt teste Anonymo: *Tuum, Carissime Pater, super hac re potius tenendum est consilium: præsertim cum pro certo sciamus inter cæteros nostræ ætatis mortales tuum vigere consilium. Te enim donavit Deus mundo consiliatorem animarum*: Virum, inquam, doctrina, consilio, experientia eximium, & a Spiritu Sancto illustratum, ad Religiosæ Vitæ professionem cujuslibet ætatis, sextus, conditionis homines adegisse, calumnia est putidissima. Primævæ Fontis Ebraldi Constitutiones, a Venerabili *Roberto* conditæ, pro-

bationis

bationis tempus decernunt, adeoque hanc evertunt calumniam. Insigne quoque mendacium est, quod eorum curam abjiceret, quos ad Vitam Religiosam adduxerat; vel quod eos nulla Regula coerceret. Commentum istud Anonymus ipsius Discipulus in ejus Vita cap. 11. subruit, his verbis: *Dedit Eremitarum lucerna Robertus Genti suæ Religiosæ quædam præcepta: ut videlicet tam viri quam mulieres unanimiter custodirent Religionis suæ sanctitatem, in locutione, in actu, in victu, atque vestitu .... Si quis vero hæc mandata ad plenitudinem nosse desiderat, apud Fontem-Ebraldi, ubi tam pro amore tanti viri, quam pro magno munere scripta sunt, humiliter requirat.* In hujus observantia Regulæ instituebantur Sorores ad Fontem-Ebraldi, ibique diu probatæ, diversas in Provincias ad sacri propugnationem Ordinis, novorumque Monasteriorum fundationem mittebantur, ut refert Anonymus Venerabilis *Roberti* Discipulus, in ejus Vita, Cap. 3. *Nonnulla*, inquit, *habitacula in diversis Provinciis, cooperante Deo, ædificaverat, in quibus Sanctimonialium cohortes, diutina Religione in Fontebraldensi claustro probatas, juxta locorum competentiam includebat.* Falsissimum igitur est, quod passim ad Religionem profitendam adigeret improbatos, nullaque ipsos Regula coerceret. Falsum non minus quod priorum curam abjiceret sive negligeret, ut eos institueret, quos posterius acquisierat. Enimvero (ut idem Auctor commemorat) *Illa habitacula in quibus oves Dominicas, cum consilio adjacentium Pontificum includebat, more boni Pastoris frequenter visitabat: ut si aliquando, diabolica suasione, aliqua vitiorum fomenta pullularent, ea pro posse suo radicitus extirparet.* Id executus est & imminente obitu, ut scribit *Baldricus* in ejus Vita. *Annis revolutis & annis, quibusdam indiciis sensit B. Robertus finem suum appropinquare, quia membris fatiscentibus corporis cœpit defitui viribus. Visitatum & salutatum ire Fratres disposuit, & Sorores: & ibat. Confortabat omnes in Domino .... Et hortabatur ne umquam tepescerent a bonis institutis.* Quod spectat peccatores ad meliorem quidem frugem conversos, sed Vitam Religiosam minime professos, omnium gerere curam non poterat, cum innumeros variis in Provinciis ad pœnitentiam adduxisset, sed nec ipsi Apostoli omnium curam gerere poterant, quos Christo pepererant. *Paulus* plantabat, *Apollo* rigabat, Deus incrementum dabat. Ita Venerabilis *Robertus* vir Apostolicus concionibus ferventissimis peccatores & peccatrices omnis ætatis & conditionis Christo iterum parturiit; curam vero ipsorum iis reliquit, ad quos spectabat, Ecclesiæ Pastoribus. Quin ex tanto numero aliqui ad pristinos actus sint reversi, qui in sæcularis vitæ periculis mansere, non dubito: sed Viro Apostolico tribui non debet quod non perseveraverint, sed eorum cupiditatibus, quæ sementem verbi suffocarunt? Et cur Venerabilis *Robertus de Arbrisello* propterea accusetur, cum nec omnes ab Apostolis, vel ab ipso Christo conversi perseveraverint, sed quidam ad pristinos actus sint relapsi?

Pergit Auctor Epistolæ. „ Tuorum autem proselytorum tantus est numerus, ut „ eos gregatim videamus per Provincias discurrentes * Bigerricis vestibus adopertos, „ barbarum prolixitate notabiles, qui per agros quidem (ut dicitur) calceati, in urbibus vero * nudis pedibus gradiuntur: a quibus si * quærant causam homines, Magistrum te esse respondent, nec addere solent cujus, ut scilicet hac sola responsione tua „ pronuntietur excellentia. Et id quidem satis constat, illos homines esse, & secundum hominem ambulare. Sed absit hoc eos a tuo habere magisterio, ut sic agant, „ vel sic loquantur quomodo mundus novit. Malumus * culpas eorum tuæ imputari „ negligentiæ, quam tua auctoritate muniri.

Epistola MS. Victor.
* *Nigerrimis MS. Victor addit, & invicis.*
* *MS. Si quæratur causa. Magistri se esse respondent.*
* *MS.* * *Malumus enim. Confutatio.*

Venerabilis *Roberti de Arbrisello* discipulos per Provincias discurrisse falsum est. Siquidem *silvulam Fontis-Ebraldi elegit, in qua Dei nova familia & novus exercitus habitaret & laboraret, & promiscuos Christianitatis tyrones illuc induxit* (inquit *Baldrinus*) in ejusque manu *stabilitatem atque perseverantiam Fontebraldensi Ecclesiæ coram Deo & sanctis ejus, omnes unanimiter atque spontanee promiserunt*, teste Anonymo in ejus Vita: & *obedientiam Ancillis Christi* voverunt. Cum vero nova Monasteria in diversis Provinciis condebat, *ad earum servitium aliquos ex Fratribus destinabat*; Non igitur gregatim per Provincias discurrebant. Nec adeo insolens erat ipsorum habitus, sed honestus, quamquam vilis & status Religiosi paupertati atque pœnitentiæ conveniens.

veniens. Qua de re ejus Discipulus cap. 2. Vitæ ita scribit: *Noverat denique quam vilis tunica contemptum mundi demonstrat: & ob hanc causam & se & suos sibi subditos vilioribus indumentis vestiri volebat. Dicebant enim nobis, illa vestimenta omnibus Religiosis posse sufficere, quæ frigus humanæ fragilitatis possent expellere, non quæ corpus quandoque moriturum possent ornare; quod sine dubio reprehensione dignum est, & sæculare. Hæc tamen Regula de vestimentis ab eo constituta est in nostra Religione, ut juxta S. Benedicti Magisterium, neque Fratres, neque Sorores nostræ inculparentur de nativo vestimentorum colore vel grossitate, aut latitudine.* Nudis pedibus per urbes, calceatos in agris, Fontebraldenses Monachos ambulasse, æque falsum. Si enim nudis pedibus aliquando incedebant in exordiis Ordinis & Venerabili Magistro vivente, id ejus exemplo faciebant. At ipse non in urbibus tantum, sed *semper nudis pedibus incedebat, quousque consilio Sacerdotum, corpore jam fatiscente: calceatus jumentum ascendit* (inquit *Baldricus*.) Accedit, quod in urbibus, castellis, & vicis rari essent. In desertis quippe locis Monasteria *B. Robertus* ædificabat. *Despiciebat*, inquit Anonymus, *intra castella vel vicos Conventus suæ sanctæ Religionis habere, nimirum aperte cognoscens, proposito sanctæ Religionis talia nocere.* Venerabilem Robertum de Arbrisello *Magistrum*, vocabant, *quia neque Dominus, neque Abbas vocitari volebat*, Baldrico teste. Doctorem, Institutoremque suum quidni *Magistrum* appellassent? *Heloissam* Paracleti Abbatissam ac Sanctimoniales *S. Bernardus*, *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacensis, Episcopi & Pontifices Maximi arguendas non censuere, quod Petrum Abaelardum *Magistrum* appellarent: Cur itaque Venerabilis *Roberti de Arbrisello* discipuli reprehendantur, quod ipsum *Magistrum* vocarent? Ipsos secundum hominem ambulasse, calumnia est. An *Pauperes Christi*, qui *cum Deo suo singulariter confabulari desiderabant*, qui *numquam otiosi*, laborabant, qui *silentium certis temporibus* servabant, qui *amore fraterno conglutinabantur*; *inter quos nulla erat amaritudo, nulla invidentia, nulla discordia*; e quibus *Clerici psallebant*, & *Missas celebrabant*; *qui demisso vultu incedebant, garrulitatem vitabant, vaniloquium nesciebant*; *Ad quos accedebant Principes, & populi, novam Dei familiam pro parsimonia regulari marcidam & pallidam visitaturi*; Quorum Cœnobio *Reges & Consules larga donaria* conferebant: Qui *de bis quæ mittebantur eleemosynam faciebant copiosam, suscipiebant pauperes, debiles non repellebant, nec leprosos, nec impotentes*, ut *Baldricus* Præsul testatur: istine secundum hominem ambulasse, citra calumniam dici possunt?

*Epistola. MS. Vitior. * Ergastulis.*

Pergit Auctor Epistolæ: „ Taceo de Juvenculis, quas ut supra dixi, sine examine „ Religionem professas, mutata veste per diversas cellulas protinus inclusisti, quarum rudimentis, vel si regulari custodia cingerentur, non modice timendum erat. „ Hujus igitur facti temeritatem miserabilis exitus probat. Aliæ enim, urgente partu, fractis ergastuliselapsæ sunt, aliæ in ipsis cellulis * pepererunt. Quod utique „ non accidisset, si tua prudentia rerum exitus metiretur.

Confutatio.

Juvenculas sine examine ad Professionem religiosam a Venerabili *Roberto de Arbrisello* non admissas, superius probatum est. Quod in cellulis inclusæ, jacturam castitatis tanto cum scandalo passæ sint, horrenda calumnia est. Dic enim amabo, si quid simile contigisset, tantus ne Virginum & Matronarum honestissimarum numerus Ordini Fontis Ebraldi nomen dedisset? An præcipuum Monasterium *Ampliori Religionis gratia* eminere scripsisset *Paschalis II.*? An *Maximam Religionis observantiam ibi ex longo tempore custoditam* scripsisset *Gelasius II.*? An *Monastici Ordinis disciplinam ibi vigere* Callixtus II. testis oculatus prædicasset? Num suam erga Sanctimoniales Fontebraldenses benevolentiam, *pro Religione & honestate* ipsarum significasset, earumque se precibus commendasset *Lucius II.*? An *Virgines Christi* Hildebertus appellasset, *Quarum exterior apud homines conversatio, apud Deum mentis puritas innotescebat:* * & quæ *ad promerendum servorum Dei gratiam ipsæ sibi solæ sufficerent*? An *tantum tantæ Religionis* locum quem cum in partibus illis in scholis esset noviter incœptum viderat, *pro Dei voluntate fere ad quatuor aut quinque millia Sanctimonialium jam excrevisse*, gavisus & gratulatus esset *Sigerius* in Epistola ad *Eugenium III.* P. M. quam P. *Sirmondus* edidit in Notis ad *Goffridi Vindocinensis* Epistolas? An Episcopi Venerabilem *Ro-*

** B. Hildebertus Epistola 69. ad Henricum II.*

bertum

ſertum rogaſſent, ut novi Ordinis Monaſteria ſuis in Diœceſibus conderet, in eaque Sorores Fontis-Ebraldi traduceret: An Reges & Principes novas domos beneficiis auxiſſent? Num in Angliam & Hiſpaniam penetraſſent novi Inſtituti Religioſæ coloniæ, vocantibus faventibuſque Regibus, ac in locum Sanctimonialium ob pravos mores expulſarum fuiſſent ſubſtitutæ? An ipſas *Tota ſæculi voluptate caſtrata, in Dei ſervere obſequio* dixiſſet * *Willelmus Malmesburienſis*? An ipſas *ſub diſciplina ſua religioſe vivere, & ordinem tenere*, Chronicon Malleacenſe memoraſſet? Num Fontebraldenſes Sanctimoniales *Jacobus de Vitriaco* S. R. E. Cardinalis cap. 20. *Occidentalis Hiſtoriæ*, inter eas enumeraſſet, *Quæ in honeſtate, & laudabilis converſationis propoſito, & Religionis diſtrictione perſeverant*? Denique hanc plene confutant calumniam Venerabilis *Roberti de Arbriſello* verba, *Leodegarium* Archiepiſcopum Bituricenſem in ſuprema ægritudine etiam atque etiam rogantis, ut corpus ſuum ad Fontem-Ebraldi deferri, ibique ſepeliri curaret. „ Non rogo te, *inquit*, ut ſepelias me in Monaſterio, vel in „ Clauſtro; ſed tantum inter Fraterculos meos in Fontis-Ebraldi luto. Ibi etiam ſunt „ Presbyteri mei, atque Clerici: ibi etiam ſunt Sanctæ Virgines, Viduæ, ac Continentes, die ac nocte in Dei laudibus perſeverantes: ibi ſunt mei dilectiſſimi infirmi atque infirmæ: ibi ſunt cariſſimi leproſi, atque leproſæ meæ: ibi ſunt boni ſocii peregrinationis meæ: ibi ſunt illi qui paupertates & labores pro Chriſto mecum diu „ ſuſtinuere: ibi ſunt qui frigora & calores, miſerias & tribulationes pro animarum „ ſuarum ſalute patienter ſuſtinuerunt: Qui ad vocem prædicationis meæ, inſpirante „ Deo, & ſe, & ſua reliquerunt: quorum alii corpore vivunt, alii vero in obedientia perſeverantes obierunt.

* *Lib.* 5. *de Geſtis Regum Anglorum.*

Ultimum reprehenſionis caput petitur a deſertione Abbatiæ *De Rota*, & vitæ Canonicæ in qua ſtabilitatem voverat, & Canonicorum Regularium cura poſthabita, ut Sororum regimini intenderet. „ Ultimum, (*inquit* Auctor Epiſtolæ) ſed a primo non „ diſcrepans, tuæ, ut putatur, reprehenſionis Capitulum eſt, de Profeſſione vitæ Ca„ nonicæ & ſtabilitate loci prioris, ſuſceptaque cura regiminis ſuper Fratres ibidem „ profeſſos, * quia omnia propter Sorores diceris contempſiſſe; ſupra quod vel ratio„ nabilem a tua Fraternitate petimus reſponſionem, vel certam tibi timemus damna„ tionem. Et in hac quidem par te * *multa* contra te ſuppetit copia * dicendorum, „ ſed nos per te dicenda malumus expectare.

Epiſtola. MS. Victor.
* *ſuper quo.*
* *Deeſt in MS. Victor.*
* *In eodem lego, diſcendorum. Confutatio.*

Lege quidem communi Canonum, Profeſſionem Vitæ Canonicæ, ſtabilitatem loci prioris, & regimen Fratrum deſerere non poterat Venerabilis *Robertus de Arbriſello*; ſed *lege privata*, „ *quæ inſtinctu Spiritus Sancti in corde ſcribitur*, poterat, ut ait in cauſa ſimili *Stephanus* Abbas Sanctæ Genovefæ, & poſtea Tornacenſis Epiſcopus, Epiſtola LXXI. Quod ex *Urbani* Papæ Decreto colligit, dicentis: *Si quis in Eccleſia ſua ſub Epiſcopo populum retinet, ſi afflatus Spiritu Sancto, in aliquo Monaſterio vel Regulari Canonica ſalvare ſe voluerit, etiam Epiſcopo ſuo contradicente, eat liber auctoritate noſtra. Juſto enim non eſt lex poſita. Sed ubi Spiritus Domini, ibi libertas; & ſi Spiritu ducimini, non eſtis ſub lege.* Quod ad Religioſos etiam pertinere colligit ex Concilio Triburienſi, in quo ſic ſtatutum eſt: *Virgines Sacræ, ſi pro lucro animæ ſuæ & propter diſtrictiorem vitam ad aliud Monaſterium pergere diſpoſuerint, & ibidem commanere decreverint, Synodus concedit: Si vero fuga diſciplinæ aliud quæſierint, ad locum redire cogentur.* At Venerabilis *Robertus de Arbriſello* Abbatiam *de* * *Rota*, & regimen Fratrum deſeruerat propter diſtrictiorem vitam, utque liberius munus Apoſtolicum obire poſſet. Votum quidem ſtabilitatis ſub forma vivendi certis Inſtitutionibus ordinata nuncupaverat: ſed commutationem hujuſmodi votorum fieri poſſe profitendo ſtrictioris ac perfectioris vitæ genus certum eſt. *Votum quod commutationem non recipit, quaſi ſubſtantiale eſt & principale, vovere animam ſuam Deo. Cætera, ſicut eſt locus, Prælatus, habitus, forma vivendi, tamquam acceſſoria ſunt; ſed ab hominibus viventibus apponuntur, non quia ſine his ſalvari non poſſit anima quæ vovetur, ſed quia per hoc expeditior fit ad ſalutem via:* (inquit idem *Stephanus* Abbas.) Nulli ergo reprehenſioni obnoxius fuit Venerabilis *Robertus de Arbriſello*, maxime cum Summi Pontificis diſpenſatione, ex conſilio Andegavenſis Epiſcopi, in cujus Diœceſi ſita

* *La Roue.*

erat Abbatia, & cum ipsorum Canonicorum Regularium, quibus præerat, permissione, Abbatia se abdicaverit, ut prædicationi liberius vacaret. Ita refert *Baldricus* Episcopus in ejus Vita, cap. *II. ipse*, inquit, *ampli pectoris, nulli deesse voluisset, si Fratrum voluntas & Ordo permisisset. Cogitavit igitur ab eis discedere. Considerabat igitur quomodo id absque eorum molestia posset implere. In præsentia Pontificis Andegavensis, in cujus Diœcesi morabantur Canonici, ventum est, & juxta rei considerationem, & Domini Papæ jussionem, ex Episcopi consilio, & ex Clericorum permissione, Robertus libere discessit, ut liberius prædicationi vacaret, & expeditius quocumque & quibuscumque posset, proficeret.* Non itaque propter Sorores, de quibus tunc non cogitabat, regimen Fratrum contempserat, atque Abbatia se abdicaverat; sed ob Concionatoris Apostolici munus ab *Urbano II.* sibi demandato, facilius exequendum, & ad animarum salutem plurimarum procurandam.

His verbis clauditur Epistola *Marbodo* adscripta: *Orantem pro nobis* * *Religionem tuam Christus custodiat* * dilectissime *frater*.

*Epistola. * MS. Victor. Sanctitatem tuam. Vox dilectissime, abest ab eodem MS.*

Mirum sane, quod hominis, de quo tot probra vulgari scribit Auctor Epistolæ, velut Sancti, vel Religiosi viri precibus se commendet, si vera esse credat. Sed si vere a *Marbodo* religiosissimo Episcopo scripta est, judicium de his, quæ contra Venerabilem *Robertum de Arbrisello* vulgabantur, suum suspendit, nec ab alio doceri voluit, sed ab ipso, de veritate vel falsitate rumorum, qui contra præclaram ejus famam ab æmulis spargebantur & hostibus. *Sed nos*, inquit, *per te dicenda malumus expectare*.

Expenditur an hæc Epistola sit Marbodi. Religiosissimi illius Præsulis esse non videtur.

Dixi, si vere a *Marbodo* scripta est, quia graves conjecturæ non desinunt, quæ dubium faciant an a *Marbodo* Redonensi Episcopo hæc Epistola scripta sit ad Venerabilem *Robertum de Arbrisello*. Primo in MS. Regalis Abbatiæ *S. Victoris* Parisiensis extat inter Epistolas *Hildeberti* Cœnomanensis Episcopi, Folio 117. verso. Nota Manuscripti est: E. D. Z. Epistolæ argumentum miniatis literis, sed eadem manu scriptis, sic proponitur: *Reprehendit quemdam, cujus Religio suspecta habebatur*. Nec *Roberti de Arbrisello*, nec *Marbodi*, nec *Minimi Episcoporum*, vocabula in inscriptione leguntur, sed sic habet: *Servo Dei non solum recte offerre, sed & recte dividere*. Secundo *Marbodus* non poterat non nosse Venerabilem *Robertum de Arbrisello*, & sanctam ipsius conversationem perspectam habere, qui quatuor annos, sub *Silvestro* Decessore suo Ecclesiæ Redonensis Archipresbyter fuerat, ac Diœceseos reformationem multum promoverat; deinde in Scholis ab ipso *Marbodo*, Andegavi, cum illius Ecclesiæ Archidiaconus esset, erectis, solido biennio docuerat; postea Abbatiam *De Rota* in eadem Diœcesi Andegavensi fundaverat, ibique Regulares Canonicos congregaverat; ac demum in hac & finitimis Diœcesibus Sacras Conciones habebat Apostolicus Prædicator, innumeros sexus utriusque homines ad meliorem frugem convertebat, & eximiarum circumquaque diffundebat odorem virtutum. At Epistolæ hujus Auctor Venerabilem *Robertum de Arbrisello* nosse non videtur, de quo tam probrosa, tam falsa, tam fictitia scribit.

Tertio, *Marbodum* piissimum Præsulem tam immanes calumnias patulis auribus excepisse, & non tantum duram, sed petulantem, illusoriam, insultabundam Epistolam ad Sacerdotem, Concionatorem Apostolicum, Abbatem, virum sanctitatis & doctrinæ fama celebrem scripsisse, nemo sibi facile persuadeat.

Nec Hildeberti Cœnomanensis Episcopi.

Nec etiam ab *Hildeberto* Cœnomanensi Episcopo, cujus inter Epistolas extat in MS. Victorino, scriptam hanc Epistolam crediderim, quippe qui de Sanctimonialibus Fontis-Ebraldi, quarum famam hæc lacerat Epist. tam magnifice senserit, ut constat ex ejus Epistola LXIX. ad *Honorium II.* P. M. qua ipsum rogat, ut *Henrici* Regis Anglorum Donationem Fontis-Ebraldi Parthenoni factam confirmet. „ Hanc ad vos, *inquit*, Beatissime Pater, interventionem pro Virginibus Christi suscepimus, quarum sicut exterior „ est apud homines conversatio, sic apud Deum, prout credimus, mentis puritas innotescit. Ea propter noluimus Ancillis Christi nostrum deesse interventum ... In sinu „ nostro spes bona reposita est, pro eis a Patre filium exauditum iri, quæ ad promerendam fervorum Dei gratiam ipsæ sibi solæ sufficiunt.

Sane si Epistolam contumacem a *Roscelino* Hæretico contra egregium Præconem Chri-

Christi *Robertum de Arbrisello* confictam habemus, hanc potius esse crediderim quæ *Marbodo* a nonnullis tribuitur, quam illam quæ inter *Goffridi Vindocinensis* Epistolas a doctissimo *Sirmondo*, ex fide MS. Codicis Cenomanensis edita est.

Fuerit forte Roscellini, aut Clerici alicujus secularis egregie maledici.

Felicior erit fortassis conjectura, quod Sæculares Clerici, quorum plerique incontinentes erant, avari, simoniaci, & quorum pravis moribus cauterium adhibere satagebat Vir Apostolicus, has de ipso calumnias in vulgus sparserint: & quispiam ex illo Ordine invidentiæ estro percitus contumeliosam illam Epistolam scripserit atque vulgaverit. Si enim Presbyteri Normanni, eorumque concubinæ in *S. Bernardi* Tironiensis Abbatis, contra ipsorum vitia publicamque sœditatem concionantis & agentis, necem conspirarunt, quid de Britonum Presbyterorum feritate tunc suspicari non liceat, quos Baldricus *incestis copulationibus* fœdatos commemorat, & de quibus non minus quam de plebe intelligendum est, quod scribit in Prologo Vitæ *B. Roberti* ad *Petronillam* Abbatissam? *Sarcinam grandem & gravem imbecillitati nostræ, Domina Petronilla, imposuisti; cum me & multa mundi fluctivagi inquietet procella, & maxime minoris Britanniæ, in qua cum scorpionibus habito, bestialis geminaque circumvallaverit ferocitas.* Quod vero a quopiam e Presbyterorum sæcularium ordine hæc scripta sit Epistola, & vulgatæ calumniæ, augurari licet ex querelis, quas continet de imminuta Presbyterorum parochialium auctoritate, deque imminutis maxime oblationibus & decimis. *Videmus*, inquit, *egentes Presbyteros a suis disertos gregibus, velut indignos quibus offerant, quorum se commendent orationibus, a quibus accipiant injunctiones Pœnitentiæ quibus decimas solvant & primitias, qui omnes tuo se queruntur judicio condemnatos. Videmus ad te turbas undique confluentes, tibi, tuisque honores, quos propriis debebant Sacerdotibus, impendere... Itaque fit ut aliena damna tuis serviant emolumentis.* Presbyterorum sæcularium ea tempestate murmur & invidentia in Regulares, *Urbanum II.* Pontificem Maximum Synodique Nemausensis Patres impulit anno 1096. ad eorum *stultum dogma* damnandum Canone secundo, *Qui magis zelo amaritudinis, quam dilectionis inflammati, asserebant Monachos, qui mundo mortui sunt, & Deo vivunt, Sacerdotali Officio indignos, neque Pœnitentiam, neque Christianitatem, seu absolutionem largiri posse per Sacerdotalis Officii inunctam gratiam.* Et *decertantes contra Monachos* hac in re, *Sacerdotalis potentiæ arceri* officio præceperunt. Contra eumdem errorem statuit Synodus Canone III. *Oportere eos, qui sæculum reliquerunt, majorem solicitudinem habere pro peccatis hominum orare, & plus valere eorum peccata solvere, quam Presbyteros sæculares: Quia secundum Regulam Apostolicam vivunt.* Iisque *fas esse prædicare, baptizare, Communionem dare, suscipere Pœnitentes, peccata solvere.* (Cum nimirum ab Episcopis Sacra illa Ministeria ipsis committuntur.) Istorum Erronum aliquem, quos *Urbanus II.* & Synodi Nemausensis Patres damnavere, petulantem hanc Epistolam, quæ *Marbodo* a nonnullis adscribitur, contra Venerabilem *Robertum de Arbrisello* scripsisse admodum verisimile est. Neque tamen huic ita sum addictus conjecturæ, ut si quis feliciorem proferat, magisque verisimilem, illam sequi non m paratissimus.

DISSERTATIO VI.

De Concilio Lateranensi II. Oecumenico X.

COncilium istud, quod inter Œcumenica X. numeratur, anno Christi 1138. ab *Innocentio II.* Pontifice Maximo convocatum, celebratum est Romæ in Basilica Lateranensi, ipsomet Præside, anno 1139. media Quadragesima. Adfuere mille circiter Patres, ut Abbas Urspergensis, & *Otto Frisingensis* lib. VII. cap. XXXIII. testantur. Rationes convocandi Concilii tres omnino fuere. Prima Schisma *Petri Leonis*: altera, Petrobusianorum & *Arnaldi de Brixia* hæreses: tertia, Collapsæ Disciplinæ restauratio.

ARTICULUS I.

Schisma PETRI LEONIS, *prima Ratio Concilii celebrandi.*

QUod Primum Caput spectat, paulo uberior de teterrimo illo Schismate sermo habendus est. Electo *Innocentio* II. 16. Kalendas Martii an. 1130. a factiosis in Sedem *S. Petri* intrusus est longe dissimilis *Petrus Leonis* cognominatus; qui *Anacletus II.* dici voluit. Legitimam *Innocentii* electionem & *Anacleti* factionem Schismaticam graphice describit *Arnoldus* Bonævallis Abbas lib. II. De Vita *S. Bernardi*, c. I. „ Ea „ tempestate, *inquit*, Honorius Papa viam universæ carnis ingressus est: nec mora, „ in electione dissidentibus Cardinalibus, & divisa Ecclesia, plures numero & saniores „ consilio, vita probabiles, viri virtutum, Presbyteri, Diaconi, Episcopi, Innocentium elegerunt, cujus vita & fama, ætas & scientia, digna Summo Sacerdotio habebatur. At vero pars altera infames ausus violentia, non ratione corroborans, Petrum Leonis ad hunc Apicem aspirantem, fraudulentis machinationibus seorsum & præcipitanter nominavit Anacletum, & cæteris renitentibus, ordinavit. Qui vero in parte Catholica erant, Electum suum solemniter ordinatum collocarunt in Cathedra, & per loca illa, in quibus sessiones habent ex antiqua consuetudine Romani Pontifices, circum duxere, & pro tempore honor debitus Apostolicæ adfuit Dignitati. Ex tunc sane circa Lateranense Palatium morabantur, nec erat jam eis tuta in domibus propriis mansio, cum eos acerrime Petri satellites infestarent. Ibi etiam diu resistere non valentes, per confœderatos sibi quosdam ex Nobilibus Romanis ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt. Sed nec in eis perseveravit fidelitas. Nam in brevi aut vi, aut formidine temerariæ multitudinis, aut pretio corrupti sunt. Nam Petro tam propria generis virtute, quam adhærentium sibi affinitate multitudo tanta erat, ut fere tota eum civitas sequeretur, vel pecunia, vel commodis obligata. Congregaverat sane opes innumeras tam in exactionibus Curiæ quam in Legationum negotiationibus, quas ad expectandas nundinas reservarat. Insuper & paterni census ampla congeries, *eatenus sigillata*, modo distributa in populum, ad fas & nefas venalem plebem armaverat. Quibus erogatis, donaria Regum in ornamentis Ecclesiæ ab ipsis evulsit Altaribus. Et cum calices frangere, & crucifixos aureos dividere, ipsi profani Christiani vel timerent, vel erubescerent: Judæos ajunt esse quæsitos, qui sacra vasa & Imagines Deo dicatas audacter comminuerent. Igitur quisque pro modo suo, secundum majus & minus, conducti ad scelus, sacramentis generalibus Petro vendiderunt assensum, & in omnem sanguinem manus exposuerunt & arma; & quotidianis congressibus partem quæ cum Innocentio erat, maledictis insectabantur & gladiis.

Interea nihil præteriit Pseudo-Pontifex *Anacletus* ut suas in partes Principes Christianos pertraheret; ut fucum faceret Fidelibus nihil prætermisit. Dedit imprimis Literas ad *Lotharium* Regem, sed irrito conatu. In Ecclesiæ etenim unitate ac legitimi Pontificis obedientia perstitit *Lotharius*, quamvis Anacletiani Cardinales, Proceresque Romani, ad ejus Majestatem pro Antipapa scripsissent. Nec ad *Lotharium* dumtaxat Romanorum Regem, sed ad *Ludovicum VI.* Galliarum, Literas dedit per *Ottonem* Tudertinum Episcopum, quem Legationis munere adauxit, deferendas. Alium præterea Legatum in Gallias destinavit *Anacletus*, *Gregorium* Diaconum Cardinalem, in Provinciam Aquitaniæ, scripsitque officiosissimas Literas ad Monachos Cluniacenses, probe sciens magni fore ponderis, si eos Communioni suæ addixisset, quorum in Galliis magna erat ob pietatis & doctrinæ famam auctoritas. Has Literas Pseudo-Pontificis *Anacleti* ad diversos datas, e Codice Cassinensi exscripsit, Annalibusque suis inseruit *Baronius* Tom. XII. ad annum Christi 1130. Verum vanus fuit Antipapæ conatus. Nam Cluniacenses *Innocentio* adhæserunt, ejusque electionem, quanto potuere zelo, propugnarunt. Testis est *Petrus* Venerabilis Abbas Cluniacensis in Epist. ad *Innocentium* data, quæ libri tertii prima est. *Habetis*, inquit, *cum tota Ecclesia vobis a Deo commissa*,

& me in membris Christi ultimum, vestramque pariter Cluniacum, qui quandiu fuerit spiritus in naribus nostris, ab obediendum, ad collaborandum, fortassis etiam ad commoriendum parati erimus. Nulla certe mutabilium rerum permutatio nos mutare, nihil nos a Pastore, nihil a Petro, nihil a Christo, quæ omnia in te uno habemus, separare poterit.

Porro judicium Cluniacensium tamquam præproperum redarguit *Reimbaldus* Leodiensium Episcopus, quod velut pendente adhuc lite, nec electionis utriusque meritis satis discussis, *Innocentii* partes adeo ferventibus studiis tuerentur; immo nec cum Anacletianis orare vellent. Hujus Præsulis Epistolam refert *Baronius* Tom. XII. Annalium pag. 197. Edit. Antuerpiensis.

Frustra quoque Orientis Imperatorem, frustra Angliæ Regem aliosque Principes tentavit *Anacletus*, frustra Sanctos Episcopos & Monachos sollicitavit. „ Non est con-„ silium contra consilium Domini (*inquit* S. Bernardus *Epistola CXXVI.*) Velociter cur-„ rit sermo ejus, in conveniendo populos in unum, & Reges, ut Domino Papæ Inno-„ centio serviant & obediant. Quis revocabit? Dei esse Judicium senserunt & consen-„ serunt Galterius Ravennas, Hildegarius Tarraconensis, Norbertus Magdeburgensis, „ Conradus Salizburgensis Archiepiscopi. Dei esse Judicium cognoverunt & acquieverunt „ Episcopi, Equipertus Monasterienſis, Hildebrannus Pistorienſis, Bernardus Papienſis, „ Landulphus Astenſis, Hugo Gratianopolitanus, Bernardus Parmenſis. Horum gloria „ specialis & præcipua sanctitas etiam hostibus reverenda, facile nobis, qui minorem & „ meriti & officii tenemus locum, aut errare secum, aut sapere persuasit. Taceo mul-„ titudinem cæterorum, Tusciæ, Campaniæ, Longobardiæ, Germaniæ, & Aquitaniæ, „ Galliarum denique & Hispaniarum omnium, necnon & universæ Orientalis Ecclesiæ „ tam Archiepiscoporum quam Episcoporum, quorum nomina sunt in libro vitæ, sed „ Epistolæ brevitas non admittit. Hi omnes unanimes, non conducti pecunia, non sedu-„ cti fallacia, non illecti privato carnis vel cognationis amore, non tremore compulsi „ potentiæ sæcularis; sed Dei proculdubio voluntatem sicut non ignorantes, ita nec „ dissimulantes, Petrum Leonis ingenue refutaverunt, ac securi Gregorium in Papam „ Innocentium susceperunt. Nostratum sane nemo ex nomine in his expressus est Li-„ teris, quia & omnes compendium non ferunt, & aliquorum invidiosa designatio adu-„ lationis notam non effugit. Non autem debeo prætermittere Sanctos, qui mundo „ mortui, Deo melius vivunt, quorum vita abscondita est cum Christo in gloria, „ ubi certe studiose inquirunt, & non dubie inveniunt beneplacitum Dei, qui solliciti „ sunt, quomodo placeant ei. Itaque Camaldulenses, Vallumbrosani, Carthusienses, „ Cluniacenses, & qui de Majori Monasterio sunt, mei quoque Cistercienses, Castem-„ blenses, Cadumenses, Tironenses, & Saviniacenses, uni versitas denique & unanimi-„ tas Fratrum tam Clericorum quam Monachorum regularis vitæ probatæque conversa-„ tionis sequentes Episcopos, tamquam greges Pastores suos Innocentio firmiter adhæ-„ rent, sincere favent, humiliter parent, verum Apostolorum Successorem fideliter re-„ cognoscunt. Quid Reges & Principes terræ? Nonne in eodem spiritu una cum subje-„ ctis sibi plebibus, Innocentium pariter amplectuntur, confitentes & ipsi Papam & E-„ piscopum animarum suarum? Quis postremo in quocumque ordine vitæ illustris, „ & boni nominis homo idipsum non sapit? Et tamen adhuc isti nescio qua contentio-„ sa importunitate & importuna contentione reclamant, vocant in causam orbem, & „ cum sua paucitate universitatem flagitant judicari, & qui præjudicaverant in electio-„ ne, de confirmatione rejudicare contendunt, tunc præpropere agentes, modo præ-„ postere retractantes.

Nullus tamen partes *Innocentii* magis adjuvit, quam *Bernardus* ipse. Extant plures illius Epistolæ ad Ecclesiæ sæculique Principes, scriptæ pro *Innocentio* & contra *Anacletum*. Sed nulla sane luculentior illa quam proxime laudavimus CXXVI. ad Episcopos Aquitaniæ data, in qua his verbis utriusque electionis merita expendit. *Velimus, nolimus* (inquit) *impleri quandoque necesse est veritatem Spiritus Sancti, fierique illam quæ prophetico spiritu prænuntiata legitur in Scripturis discessio, sed væ homini per quem venit. Quis vero ille nisi homo peccati, qui super electum a Catholicis Catholicum*

& canonice, Locum Sanctum invasit; quem tamen, non quia sanctus, sed quia summūs est, affectavit. Invasit, inquam, invasit armis, igne, pecunia, non vitæ merito vel virtutum, pervenit, in quo stat, & stat in quo pervenit. Nam illa quam jactat juratorum suorum non electio, sed factio, umbra tantum fuit, & occasio velamentum malitiæ. Dici potest electio, sed impudenter, sed mendaciter. Stat quippe Sententia authentica & Ecclesiastica. Post primam electionem non esse secundam. Celebrata proinde prima, quæ secundo præsumpta est, non est secunda, sed nulla. Nam etsi quid minus forte solemniter, minusve ordinabiliter processit in ea quæ præcessit, ut hostes unitatis contendunt, numquid tamen præsumi altera debuit, nisi sane priore prius discussa ratione, cassata judicio?

Et *infra*: „ Duo itaque sunt de quibus contenditur, quisnam eorum rectius videa-
„ tur Papa: Quorum primo quidem si personas compares, ut neutri sane vel deroga-
„ re videar, vel adulari, dicam quod dici passim reperies, & neminem arbitror diffite-
„ ri: Quia videlicet Innocentii nostri vita vel fama nec æmulum timet, cum alterius
„ nec ab amico tuta sit. Dehinc si electiones discutias, nostri itidem mox occurrit &
„ promotione purior & ratione probabilior, & prior tempore. Porro de tempore con-
„ stat: reliqua duo merita probant & dignitas eligentium. Hanc enim, ni fallor,
„ partem saniorem invenies, tam Episcopos quam Cardinales Diaconos, sive Presbyte-
„ ros, & quorum maxime interest de electione Summi Pontificis, & quanti in eligen-
„ do juxta Patrum scita sufficiant. Quid in consecratione? Nonne Ostiensem, ad
„ quem specialiter spectat, habemus? Cum igitur & electus dignior, & electio sanior,
„ & actio ordinabilior teneatur, qua isti ratione, immo qua contentione, contra jus
„ & fas, & vota omnium bonorum, invitæ & renitenti Dei Ecclesiæ præficere alium,
„ & illum deponere tentant? Horum conatui tam maligno, tam temerario, totis certe
„ viribus retinendum esse videtis.

Et Epistola CXXIV. ad *Hildebertum* Archiepiscopum Turonensem: *Ecce*, inquit, *Christus Domini iste Innocentius positus est in ruinam & in resurrectionem multorum. Nam qui Dei sunt, libenter junguntur ei: qui autem ex adverso stat, aut Antichristi est, aut Antichristus, Cernitur abominatio stare in loco Sancto, quem ut obtineret, incendit igni Sanctuarium Dei. Persequitur Innocentium, & cum eo omnem innocentiam. Fugit ille nimirum a facie Leonis, sicut dicit Propheta*: Leo rugiet, quis non timebit? ..... *Suffugit autem, non parcens vitæ suæ, sed dans locum iræ, non ut mortem evaderet, sed ut vitam acquireret* .... *Nec sane otiosa fuga Innocentii; Laborat quidem, sed beneficiatur in laboribus suis; pulsus Urbe, ab Orbe suscipitur* ..... *Numquid non omnes Principes cognoverunt, quia ipse est vere Dei Electus? Francorum, Anglorum, Hispanorum, & postremo Romanorum Rex, Innocentium in Papam suscipiunt, & recognoscunt singularem animarum suarum Episcopum* ..... Funiculus triplex difficile rumpitur. *Electio meliorum, approbatio plurium, & quod his efficacius est, morum attestatio, Innocentium apud omnes commendant, Summum confirmant Pontificem.*

Gerardus Engolismensis Episcopus Petri Leonis Fautor.

Unus e Gallicanis Episcopis *Gerardus* Engolismensis *Anacleto* Pseudo-Pontifici adhæsit, a quo eam ob causam Legati munere per Aquitaniam adauctus est. In eum acriter invehitur *Sanctus Bernardus* Epistola CXXVI. ad Aquitaniæ Episcopos data, *Ut enim*, inquit, *simplicem referam breviter actionem, primus aut inter primos scribit Papæ Innocentio, Legationem postulat, non obtinet. Indignatur, resilit ab illo, transit ad illum, ipsius se esse Legatum gloriatur* ..... *An non grande peccatum, & delictum maximum superba illa verecundia, qua terram & cinerem pudet, non dico subjici, sed non dominari? Propter hoc ergo reliquit homo illum suum Patrem Sanctum Innocentium, & Matrem suam Sanctam Ecclesiam Catholicam, & adhæret Schismatiarchæ suo, & sunt duo in vanitate una. Percusserunt fœdus ad invicem* ..... *Iste illum Papam; ille hunc vicissim Legatum scriptitat, ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Invicem se consolantur, tuentur, commendant, quisque tamen pro se, non pro invicem. Nimirum homines sunt se ipsos amantes. Pari quidem studio convenerunt in unum adversus Dominum & adversus Christum ejus, sed plane intentionibus non cohærent. Quærit magis ex alterutro uterque profecto quæ sua sunt, idque (quod audire nefarium est),*

in

in hæreditate Christi. Et infra: *Cæterum quænam illa præceps & frontosa libido dominandi, ut pro obtentu vix annuæ, quod certe palam est, Legationis, primo quidem sui nec parcat senio, nec deferat Sacerdotio; deinde nec lateri Salvatoris, quod in aqua & sanguine colligendi unitate populi protulit redemptionem, ut quisquis tentaret dividere quos ille colligeret, & inde redimere, probaret sese non Christianum, sed Antichristum, reus mortis & crucis Christi . . . . . Audet suis Sedibus pellere Sanctos, qui nolunt bestiam adorare, quæ aperuit os suum in blasphemias, blasphemare nomen Domini, & tabernaculum ejus; Altare contra Altare erigere tentat; confundere fasque nefasque non confunditur; Abbates Abbatibus, Episcopos Episcopis superintrudere nititur, amovere Catholicos, promovere Schismaticos.*

Tractatum *De Schismate* contra *Gerardum* Engolismensem Episcopum, *Anacleti* Antipapæ Legatum, scripsit Arnulphus Sagiensis * Archidiaconus, deinde Lexoviensis * Episcopus, quem *Gofrido* Carnotensi Episcopo, *Innocentii II.* Legato dicavit. In quo ejus, ac Pseudo-Pontificis mores, dolos, intrusionem, graphice describit: egregias vero *Innocentii II.* dotes Summo Pontificatu dignas commendat. *Gerardum* ex Normannia, patrio solo, rei familiaris inopia pulsum, ut ad ignotæ gentis limina peregrinus & mendicus astaret, pueritiam ignobili quæstu, adolescentiam ac juventutem incontinentiæ & avaritiæ sordibus fœdasse scribit. Ad Episcopatum non vitæ probabilis merito, non præcedente deliberatione, sed casu adductum, & cæcarum, ex præcedente discordia, mentium motu impellente provectum. Ubi inauguratus est, insolentia, quam ante paupertas repressérat, efferri cœpisse, quos libuit insectari, rapinis & exactionibus exinanire Provinciam, Judicia sola munerum comparatione formare, Nobilium labefactare fortunas; Nepotibus suis rerum tradere summam, quasi Platonem scientia, Catonem moribus, Scipionem genere superarent. Sacra quæque pretio vendere; Nefandis criminibus connivere: quod probat exemplo Engolismensis Abbatiæ, & Archidiaconi, quorum sacrilegum incestum non modo dissimulavit, sed risit. *Arnulphus Archidiaconus Sagiensis De Seez, contra Antipapam pro Innocentio secundo scribit. * De Lisieux. Gerardi Engolismensis fortunæ & mores.*

Cap. II. De Romanæ Ecclesiæ Legatione per ambitionem quæsita, per obreptionem impetrata, sermonem facit. Mores illius Romanum Pontificem ait ignorasse, quod & ipsius hypocrisis, & distantia locorum effecere. Spectasse Christi Vicarium illius in rebus gerendis industriam, quam plurima literarum scientia confirmaret, & utriusque facundia sermonibus ornaret. Commissa sibi auctoritate in illa gerenda Provincia abusum ad cupiditatem & ambitionem explendam. *Ad hoc enim*, inquit, *Concilia celebrari Sanctorum Patrum sanxit auctoritas, ut inde virtutum doctrina, malorumque correctio proveniret, & velut exercitus sui facultate conspecta ipsam se plenius Ecclesia Mater cognosceret, ut adversum vitia severius insurgendo, instantium bellorum triumphos posset confidentius auspicari. Te vero ad hoc ea convocasse quis dubitat, ut cupido animo tuo & libidini dominandi morem gereres; & cum satietatem discrete singularum causarum lucra non præstant, ipsam plurium multitudo congregata confiaret?*

Cap. III. *Petrum Leonis* Pseudo-Pontificem suis coloribus pingit *Arnulphus*. Hujus avum Judæum fuisse narrat, qui susceptis Fidei Sacramentis, pecuniis, quas in Judaismo usura multiplici corrogarat, jus Romani civis, & illustriores Urbis affinitates mercatus est. Adolescentem in Gallias missum studiorum gratia, superbum & petulantem fuisse, omnique intemperantiæ impudenter addictum, tantam sibi pravis operibus & fœditate morum infamiam suscitasse, ut ejus ortu, ambitione, famaque præcognitis, ipsum esse Antichristum universitas gentium passim crederet, & publice testaretur: præsertim quod ex Judæis ortus; quod totius Urbis dominium Romanæ Sedis auspicabatur obtentu, quod vitiis deditus infamiam nulla virtute redimeret, & quod infinitam patris & avi pecuniam deinceps possessurus esset. *Ruinam orbis*. appellatum, & hoc gloriatum nomine. Monasticum habitum in Cœnobio Cluniacensi suscepisse, ut opprobria vitæ præteritæ sanctitatis amictu velaret, ac virtutis existimationem bonorum societas quæsita referret. Cardinalem deinde creatum, & variis Legationibus functum cupiditati suæ, potius quam justitiæ satisfacere studuisse: adeo ut illi ea tantum bonos exitus habuisse negotia viderentur, quæ merces adjecta, & marsupii plenitudo subsecuta probaret. Laute & luxuriose vixisse, non apud divites tantum, sed apud inopes etiam *Petri Leonis genus, fortuna, & mores.*

Eccle-

Eccleſias, quibus poſtea id luere multis jejuniis & algoribus oporteret . Cumque pauperes Epiſcopos & *Abbates* graviſſimis vexaſſet expenſis, in ipſa Eccleſiarum ornamenta graſſatum fuiſſe : ut plane ſponſam Domini ſpoliare , ſuiſque privare monilibus , auſu temerario videretur. *Domini* propriam Sororem , *Trophæam* nomine , nefario inceſtu polluiſſe, & *nepotum* ſuorum patrem, filiorum factum avunculum . Cum Legationem in *Galliis obiret*, puellam virili veſte amictam circumduxiſſe, quæ ipſi in deliciis erat. Cujus rei teſtem Montiſpeſſulani populum & circumjectam appellat Provinciam . Inter meretricularum amplexus ſe Papam olim futurum jactitaſſe, &c.

Innocentii ſecundi effigies , egregiæque dotes corporis & animi .

Capite IV. *Innocentii II.* Papæ Actus recenſet ; ac primo corporis ejus habitudinem deſcribit, deinde mores commendat . „ Vir , *inquit* , ſtaturæ mediocris, quem nec abjectum brevitas , nec immanem reddat immenſæ quantitatis exceſſus . Apparet in „ oculis ejus & vultu robuſta ſimplicitas , & qua caſtitatem animi probet verecundia „ faciei . Quæ profecto facies tanta dignitate reſplendet , ut & ipſi quamdam reverentiam ingerat intuenti. Ei quoque hanc inter cætera munificentiæ ſuæ dona ſpeciem gratiam vis divina largita eſt , ut omnes ſe videntes manſueta ſibi benignitate „ conciliet , & dilectionem ſolo nanciſcatur aſpectu . Ipſius etenim oculis divinum „ quiddam ſuperna bonitas inſpiravit, quod plenum gratiæ , quod reverentia dignum, „ quod honori congruum generaliter arbitretur . Vox blanda , ſed non in nimiam tamen „ reſoluta mollitiem , ut & ſuavitatis favor , & magnitudinis non deſit auctoritas . „ *Continua vultus* alacritas, riſus in ſermonis excurſu ſæpiſſimus, tanta tamen habitus honeſtate , ut verborum , vultuſque poſſit augere , non minuere dignitatem . „ Quod quidem eo magis allicit intuentes quoniam id in ipſo quoddam illius æternæ „ jucunditatis videtur initium , cujus cum in ipſo corpore quaſdam exiſtimo primitias „ accepiſſe. At ſi vitæ conſideretur integritas , & a primis annis ſub examen omnia „ redigantur, nihil deformatum crimine , nihil infamia condemnatum . In eo nil illiberale pueritia, nil adoleſcentia fluxum , nihil juventus infame , nil virilis ætas edidit „ indecorum . Inconcuſſa fides operationi bonæ fundamenta præſtruxit . Conſilio providus, benignus alloquio , facundia celebris, quam nec verborum faſtus elatam , nec „ multitudo faciat affluentem . Tantumque apud omnes bonæ exiſtimationis ſervabatur „ & gratiæ, *ut quod alias* perrarum eſt , eſſet ei ante electionis ejus tempora nullus „ hoſtis. Cibi , potuſque tanta ſobrietas , ut illis non faſtidium , ſed abſtinentiæ modus „ terminator aſſiſtat . Veſtitus autem Apoſtolatus tempori ſane conveniens , quem nec „ Profeſſio Clericalis excluderet , Cardinalatus Dignitas non horret .... Prædicta vero „ Cardinalatus Dignitas ab ipſo non impetrata quidem , *ſed ob* vitæ mundioris, & ſcientiæ purioris meritum ultro data . Cujus muneris ſic geſſit officia , ut ſuis ipſum laudibus ampliaret . Fiebat honos titulis ſui poſſeſſoris illuſtrior , nec tantum propria , „ quantum adminiſtratoris ſui gloria præfulgebat . . . . Poſtremo ſi non ille humani „ generis perfidus Adverſator in Petro Leonis Eccleſiæ Dei præſtruxiſſet inſidias, nulla jam poſt Papam Honorium de ſucceſſione quæſtio ſupereſſet ; cum vir unicus uni„ cæ Dignitati divina jam videretur providentia præformatus .„ Narrat ibidem *Arnulphus* , quomodo *Innocentius* reluctatus ſit ne ad Summum Pontificatum eveheretur ; neque conſenſiſſe , niſi minis excommunicationis compulſum .

Anno Ordinationis ſuæ primo in Gallias appulit *Innocentius II.* & congregato apud Clarummontem Concilio , *Petrum Leonis* Antipapam , cum ſui Schiſmatis conſortibus damnavit , *Ottone Friſingenſi* teſte lib. VII. Cap. XVIII. Hoc prævenerat Concilium *S. Hugonis* Gratianopolitani Epiſcopi, Comprovincialiumque Antiſtitum zelus . Qui in Synodo Anicii habita Pſeudo Pontificem execrati erant, teſte *Guigone* Majoris Carthuſiæ Priore in Vita ſancti *Hugonis* .

Congregati interim erant in Stampenſi Concilio Gallicanæ Eccleſiæ Epiſcopi , ut in commune decernerent, quid reciperent, quid damnarent , inquit Abbas Bonævallis in Vita *S. Bernardi*, Libro II. „ Neque enim, *ait* . Francia , cæteris regionibus proplivibus ad ſchiſmata, aliquando tali factione fœdata eſt, nec malignorum acquievit erroribus, nec fabricata eſt in Eccleſia idolum, nec venerata in Petri Cathedra monſtrum. Neque enim in talibus cauſis principalia aliquando eos tenuerunt Edicta , aut

„ gene-

„ generalibus utilitatibus privata commoda prætulerunt; nec declinantes in partem, per-
„ sonis detulere, sed causis. Convocato igitur apud Stampas Concilio, Abbas Clareval-
„ lensis Bernardus specialiter ab ipso Francorum Rege & præcipuis quibusque Sacerdo-
„ tibus accersitus, non mediocriter pavidus & tremebundus advenit; periculum quippe
„ & pondus negotii non ignorans. In itinere tamen consolatus est eum Deus, ostendens
„ ei in visu noctis Ecclesiam magnam concorditer in Dei laudibus concinentem. Un-
„ de speravit pacem sine dubio proventuram. Ubi vero ad locum ventum est, celebrato
„ prius jejunio, & precibus ad Deum fusis, cum de eodem verbo tractaturi Rex &
„ Episcopi cum Principibus consedissent, unum omnium consilium fuit, una sententia,
„ ut negotium Dei famulo imponeretur, & ex ore ejus tota causa penderet. Quod
„ ille, timens licet ac tremens, monitis tamen virorum fidelium acquiescens, suscepit;
„ & diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam & famam
„ prioris electi, aperuit os suum, & Spiritus Sanctus implevit illud. Unus ergo omnium
„ ore locutus, suscipiendum ab omnibus Summum Pontificem Innocentium nominavit,
„ & ratum esse omnes pariter acclamarunt.

De eodem Concilio ita scribit *Arnulphus* Cap. V. Tractatus laudati: *Nuntiato in Galliis schismate, dum pro partibus vario favore multi multa loquuntur, fidelisque populus ancipiti raptatur errore, primus Regum Catholicus Princeps Rex Francorum Ludovicus occurrit. Is vocatis Episcopis, & omnibus qui probatæ religionis in Galliis habebantur, convocato etiam Clero, Regnique majoribus, Concilium statuit generale. Cumque se Petro Leonis ob sua & patris obsequia fateretur obnoxium, nihil tamen super hoc Celsitudini Regiæ voluit arrogare: Episcopis, & Patribus qui ex Monastica Religione convenerant, omni tradita potestate, ut eis, & in eos omnis Diffinitio conferretur; eo quod penes sanctos Episcopos Ecclesiæ dispensatio tota consistit; Abbates quos Divinitatis contemplatio recreat, divina latere consilia non creditur.* Ibidem testatur *Girardum* Engolismensem Episcopum, cum huic interesse Concilio non posset, ad illud Nuntium cum literis destinasse, & *Innocentii* electioni fuisse suffragatum, scripsisseque *cum ipso stare justitiam, eo quod plane vir esset honestatis egregiæ; & ipsius electio prima tempore, & a præcipuis Romanæ Ecclesiæ fuerat celebrata personis. Porro Petrum per opulentam manum Cathedram posterius usurpasse, virum adeo vita reprobatum & nomine, ut si ipsum etiam quælibet electionis forma defenderet, promoveri tamen vitæ qualitas & infamia minime sustineret.*

Mox cœptum de Stampensi Concilio sermonem resumens, subdit: *Tandem ergo favore Divinitatis multis lacrymis implorato, dum utriusque personæ merita, & prosequentia partes studia conferuntur, inventus est Petrus indignior; adeo ut ex ipsius comparatione alteri personæ irrogari gravis injuria videretur. Studia vero partium tanta dividebat imparitas, ut Petro nondum extra Urbis mœnia quisquam favor, alterum infra Urbem quidem pars potior elegisset, & extra Urbem usque ad fines terræ tota jam fere Patrem confiteretur Ecclesia. Sumpta igitur ex Magni Leonis Papæ Decreto sententia, ubi se partium vota diviserant, visus est illis jure Canonico præferendus is, qui majoribus studiis juvabantur & meritis. Qua nimirum ratione cum in Papam Innocentium inspirante Domino convenissent, ipsi statim de obedientia tua & debita subjectione scripsisti.* Addit *Gerardum* postea sententiam mutasse, ob negatum sibi ab *Innocentio* legationis munus, & ad *Anacletum* defeciisse, idque multis exaggerat, ipsum falsi crimine, & inconstantiæ accusans.

Capite VII. partem utramque ponderat fautorum meritis. Solam *Petri Leonis* familiam, Rogerium Siciliæ Pseudo-Regem, & *Willelmum* Pictavensem Comitem ab ejus partibus stare cum *Girardo* ostendit: *Innocentio* vero parere Principes cæteros, & Religiosos Ordines Spiritu Dei illustratos. „ Audi ergo, *inquit*, cum quibus habites, &
„ quorum consortia respuas. Infidelis universitas illa quam sequeris, familia Petri Leo-
„ nis est, nondum fermento Judaicæ corruptionis penitus expiata. Et Tyrannus ille,
„ quem altrix Tyrannorum Sicilia sustinet, Dionysii Successor, Aulæ ipsius hæres,
„ & ominis, emptus inani Regis nomine ..... Huic numero solus Pictavensis Co-
„ mes adjicitur, voluptatum vir, animalis homo, arcana spiritualium non attingens,

„ ob

„ ob repulsam petitionis illicitæ mancipatus errori. Sub qua paucitate si quis dixerit San-
„ ctam Ecclesiam contineri, certe non derogata solum Christi videtur hæreditas, sed
„ penitus abrogata .... Partem vero nostram, si tamen hæc tantilla cogat exceptio ut
„ nomine partis universitas fere tota vocetur, omnis Imperator, omnis Rex, omnis
„ Princeps, omnis homo denique profitetur, quicumque Christiani nominis insignitur
„ honore. Sed ego, si qua fides est, favorem Principum populique, quos adhuc sæ-
„ cularis tenet affectio compeditos, in tam divino negotio negligenter attendo. Horum
„ in hoc mihi consensus præcipuus est; horum me movet, motum trahit, tractum
„ tenet auctoritas, quibus datum est nosse Mysterium Regni Dei, quorum in cœlis esse
„ jam ex parte conversatio perhibetur. Quales revera sunt qui Carthusiæ perpetuas
„ nives inhabitant, & qui a Cistercienſi, vel Cluniacensi Monasterio profluentes lucis
„ suæ radios undique diffuderunt. Hi enim a manibus suis & animo, saniore consilio
„ terrea removentes, aspera veste, cibo cum raro, tum arido, vigiliis multisque labo-
„ ribus corpus macerant, ad eam tantam retributionem totis viribus anhelantes, quam
„ diligentibus se Gratia repromisit. Horum sancta conversatio, sermo sapiens, in divi-
„ nis discretio perspicax, quam denique nulla nubes terrenæ densitatis offuscat. ...
„ Horum ergo mentes promissus Spiritus Sanctus inhabitat, quas congrua sibi templa
„ paravit, & eas necessario plena cognitione veritatis illustrat. Quoniam si Spiritus
„ Deus est, Deus autem veritas, profecto sub præsentia Spiritus non restat ignorantia
„ veritatis. „ Hæc *Arnulphus* Sagiensis Archidiaconus, & Lexovienſis deinde Episcopus, cujus Tractatus a Domno *Luca Dacherio* Ordinis Benedictini erudito Monacho editus est Tomo II. *Spicilegii*.

Vulgrinus Bituricensis Archiepiscopus Innocentii II. causam egregie tuetur.

Cum *Girardus* Antipapæ Legatus Aquitaniæ Episcopos *Innocentio II.* adhærentes, sibique resistentes vexaret nonnullosque depositisset, ac Burdigalensem Archiepiscopatum absque Suffraganeorum assensu invasisset, Xantonienſis, Petragoricensis, & Pictavensis Episcopi ad *Vulgrinum* Bituricensem Archiepiscopum, Aquitaniæ Primatem scripsere; obsecrantes ut eorum Ecclesiis succurreret, ac *Girardum* schismatis signiferum coerceret. Non defuit officio *Vulgrinus* Archipræsul probatissimus, datisque literis ad Burdigalensis Provinciæ Episcopos, & ejusdem Ecclesiæ Clerum ac Populum, eos in obedientia *Innocentii II.* confirmavit, & ad sustinendam præ justitia & unitate Ecclesiæ persecutionem excitavit; latam ab *Innocentio* contra *Girardum* promulgavit sententiam: electionem ipsius a Burdigalensis Ecclesiæ Canonicis violentia Comitis Pictavensis factam irritam declaravit, & ne quis ei pareret, prohibuit. Hæc in primis verba observatione digna sunt: „ Sæpe accidit ut machinatione Hæreticorum & tyrannide Prin-
„ cipum a Sedibus suis Catholici & Religiosi expellerentur Episcopi, nec tamen
„ everti potuit Ecclesia Dei: quia enim ædificata est supra petram, non possunt ad-
„ versus eam portæ inferi prævalere. Quia igitur in partibus vestris aperta est porta
„ inferi, caveant omnes Catholici ne per eam corruant, & descendant in infernum vi-
„ ventes. Quo utique corruunt & descendunt qui a Romana discedunt Ecclesia; qui
„ putant Romanam Ecclesiam parietes esse vel marmora. Catholici Episcopi, & Ca-
„ tholici Cardinales, qui cum Domino Papa Innocentio persecutionem patiuntur pro-
„ pter justitiam, hi sunt Romana Ecclesia; non illi persecutores qui Sacram Sedem
„ violenter tenendo violant, nec illi Schismatici, qui magis timuerunt hominem
„ quam Deum, qui adhærentes Petro Leonis amiserunt petram justitiæ, quæ concul-
„ cabit leonem & draconem, & cito conteret sub pedibus suis omnem Satanæ pote-
„ statem. Vos autem, Fratres, fundamento petræ, super quod ædificare cœpistis,
„ firmiter inhærete. Minas Principum, damna possessionum, vexationes corporum cha-
„ ritate foras mittente timorem contemnite, &c.

In altera Epistola ad eosdem ita scribit: „ *Gratias* agimus Deo pro vobis, quia fi-
„ des vestra annunciatur in universo mundo. Facti estis Ecclesiæ Dei exemplum,
„ & speculum virtutis & fidei. Renovata est in vobis Sanctorum Martyrum fortitu-
„ do. Aliis curvantibus genua sua ante Baal, vos pro Fide Catholica fideliter dimi-
„ catis, & Deo præstante virtutem inventi estis in fide stabiles & in opere effica-
„ ces ... Quod nos quidem qui in regimine primæ Sedis, auctore Deo, constituti su-

„ mus,

„ mus, Domino Papæ Innocentio, ſicut Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Præſuli, & Catho-
„ lico univerſalis Eccleſiæ Paſtori, ſincera devotione obedimus, nihilque eſt per quod
„ ab ejus obedientia dimoveri poſſimus. In hac unitate nobiſcum perſeverant Patriar-
„ chæ & Primates, Metropolitani & Epiſcopi innumerabiles. In hac unitate perma-
„ net Dominus Rex Francorum, ſimiliter & Rex Anglorum, Rex Alemannorum,
„ Rex Hiſpanorum, & Rex Hieroſolymorum, Duces ac Principes fere totius orbis ter-
„ rarum. Hæc eſt Catholica, hæc eſt univerſalis Eccleſia, quæ fulget in Oriente,
„ & paret uſque in Occidentem. „ Has literas legere eſt Capite LXIII. Patriarchii Bituricenſis editi a *P. Philippo Labbè* Tomo II. Novæ Bibliothecæ Manuſcriptorum librorum.

Concilium Lateranenſe ſecundum.

Poſt Concilia Remis & Leodii celebrata anno milleſimo centeſimo trigeſimo primo, & Placentiæ, Piſiſque anno milleſimo centeſimo trigeſimo quarto, in quibus Anathemate confixus eſt *Anacletus* Antipapa cum ſuis aſſeclis ac fautoribus, Aquitania per *S. Bernardum* & *Gaufredum* Carnotenſem Epiſcopum Legatumque Apoſtolicum ad *Innocentii* obedientiam revocata, anno milleſimo centeſimo trigeſimo quinto; *Anacleto* e vivis ſublato, paceque per *Victoris* alterius Antipapæ ceſſionem Eccleſiæ reddita anno milleſimo centeſimo trigeſimo octavo; Concilium Lateranenſe quo de agimus, celebratum eſt ad firmandam Eccleſiæ pacem, anno milleſimo centeſimo trigeſimo nono: in quo Acta *Petri Leonis* reſciſſa ſunt, & Ordinationes miſſæ in irritum Canone 20. cujus hæc ſunt verba: *Ad hæc, Ordinationes factas Petro Leonis, & aliis Schiſmaticis & hæreticis, evacuamus & irritas eſſe cenſemus.* Quo ſenſu Canon iſte ſit intelligendus, *Innocentii II.* verba in Mauriniacenſi Chronico relata indicant: *Et quicumque*, inquit, *per Girardum Engoliſmenſem ad Altaris officium acceſſerunt, Apoſtolica Auctoritate interdicimus ne ipſum impleant, & in illo Ordinis gradu perenniter demorantes, ad ſuperiorem non aſcendant.* Addit idem Chronographus, *Gaufridum* Carnotenſem Epiſcopum, & Legatum Apoſtolicum, totam Aquitaniam perluſtraſſe, & Altaria a *Girardo* Engoliſmenſi, vel *Gilone* Tuſculanenſi Epiſcopo Schiſmatico conſecrata, ſolemni ritu execratum fuiſſe, ac propriis manibus diruiſſe, aliaque extrui juſſiſſe.

Ordinationes a Petro Leonis factæ irritæ declarantur.

JOAN. DOMINICI MANSI.

Nota.

ELectioni Innocentii II. canonicæ & ſinceræ illuſtre teſtimonium attulit Henricus Lucenſis Epiſcopus in ſuis ad Henricum Archiepiſcopum Parthenopolitanum (ideſt Magdeburgenſem) Archiepiſcopum in literis legendis in Codice Udalrici N. 346. quibus totam rei geſtæ hiſtoriam narrat. Scribit ille Honorio in extremo vitæ agone conſtituto conveniſſe Cardinales, communique aſſenſu religione etiam juramenti confirmato eligendi Pontificis jus totum in octo ex ſuis tranſtuliſſe, ideſt in Epiſcopos geminos Prænestinum & Sabinenſem, tres Cardinales Presbyteros Petrum Piſanum, Petrum Rufum, & Petrum Leonis, treſque tandem Cardinales Diaconos Gregorium S. Angeli, Jonathan, & Americum Cancellarium. Cum vero nondum Honorius ſpiritum exalaſſet Petrum Leonis cum Jonatha conventicula ſeorſum ab aliis agere cœpiſſet, totamque ſimul urbem repleſſet armis ac tumultibus, his ſopiendis neceſſe habuit Honorius pene jam moriturus ſeſe palam oſtendere.

Haud diu poſt ſpiritum ille efflavit, tunc quinque ex octo illis electores elegerunt Guillelmum Diaconam Cardinalem S. Angeli in Pontificem; quæ eorum electio ideo canonica habebatur, quod electores omnes antea conveniſſent ſe pro Pontifice illum habituros, quem ſive octo illi, ſive pars eorum potior renunciaſſent. Secundum hæc Petrus Leonis cum Petro Piſano & Jonatha facta conſpiratione eumdem Petrum aſſumpſerunt non ſine vi & multa ſanguinis effuſione. Addit demum totam *Tuſciam Longobardiam & de Ultramontanis partibus Innocentio* (ita enim electus appellatus eſt.) *faviſſe*. In eodem pariter Codice legendum eſt decretum electionis ſignatum anno 1130. ind. VII. die 13. Februarii.

Inter

Inter Concilia pro asserenda electione canonica Innocentii afferendum est Wirceburgense, cui interfuit Gregorius Ravennatensis Archiepiscopus A. S. L. de quo ita Annalista Saxo Eccardi: *Concilium XVI. Episcoporum mense octobri* (anni 1130. *a rege Virceburch congregatur, cui adfuit Archiepiscopus Ravennæ A. S. L. ubi Gregorius, qui & Innocentius, qui Petro Leoni in electione prævaluit, a Lothario rege, & omnibus ibi congregatis eligitur & confirmatur. Ibi excommunicati sunt Petrus Leonis, Corradus,* (*Suevus Imperatori æmulus*) *& frater suus Fridericus cum omnibus eis faventibus.*

ARTICULUS II.

Petrobusianorum, & Arnaldistarum hæreses; altera Concilii celebrandi Ratio.

DE *Petri de Bruis & Arnaldi de Brixia* erroribus in Synopsi satis superque actum est. Damnati fuere Petrobusiani in Concilio Tolosano, Præside *Calisto II.* anno millesimo centesimo decimo nono, octavo Idus Junii, Canone III. quo palam est eosdem errores damnari, qui Petrobusianis a *Petro* Venerabili Abbate Cluniacensi tribuuntur. Porro cum hunc Canonem Tolosanum inter suos retulerit Concilium istud nostrum Lateranense, necessario afferendum est Petrobusianos in hoc Concilio iterum proscriptos esse cum Arnaldistis. Nam *Arnaldum de Brixia* Discipulum fuisse *Petri de Bruis*, & errorum ipsius instauratorem ac propugnatorem, facile constat. Canonis porro Lateranensis XXIII. qui & Tolosanus tertius est, hæc sunt verba; *Eos autem qui religiositatis speciem simulantes, Dominici Corporis & Sanguinis Sacramentum, Baptisma puerorum, Sacerdotium, & cæteros Ecclesiasticos Ordines, & legitimarum damnant fœdera nuptiarum, tamquam hæreticos ab Ecclesia Dei pellimus, & damnamus, & Potestates exteras coerceri præcipimus. Defensores quoque ipsorum ejusdem damnationis vinculo innodamus.* Hi Anabaptistarum & Calvinistarum Patriarchæ.

ARTICULUS III.

Restauratio Christianæ & Ecclesiasticæ Disciplinæ, tertia Concilii celebrandi Ratio.

COllapsa erat diuturno Schismate Disciplina, nec conditi olim Canones executioni mandabantur. Simonia, Clericorum incontinentia, bellorum privatorum, ludorumque gladiatoriorum furor, consanguineorum connubia, Beneficiorum absque Canonica institutione possessio, Monachorum & Sanctimonialium dissoluti mores, eversio Pœnitentialis Disciplinæ, Ecclesiæ faciem turpissimum in modum deformabant. Hæc aliaque mala sancta Synodus Œcumenica Lateranensis Secunda, ejusque Præses *Innocentius II.* Canonibus octo supra viginti curarunt (Alii enim duo Hæreticorum & Schismaticorum damnationem continent.)

Canon Primus, simoniace Ordinatos ab officio dejicit. *Secundus*, venditionem & emptionem Sacramentorum & rerum sacrarum, atque Dignitatum Ecclesiasticarum execratur; emptores honoribus privat male partis, & cum ipsis venditores & interventores, infamiæ nota percellendos edicit. *Et nec pro pastu, nec sub obtentu alicujus consuetudinis, ante, vel post, aliquid a quoquam exigi vel dari* patitur, *quoniam simoniacum est.*

Canon tertius, excommunicatos a suis Episcopis, ab aliis recipi vetat, sub pœna excommunicationis.

Canon quartus, Clericos vestium superfluitate, colore, forma, & capillitio intuentium oculos offendentes, nisi ab Episcopis admoniti se correxerint, Ecclesiasticis privandos Beneficiis decernit.

Canon quintus, Decretum Chalcedonensis Concilii observari jubet, quo sancitum est, *Ut decedentium bona Episcoporum a nullo omnino hominum diripiantur, sed ad opus Ecclesiæ & Successoris sui in libera Oeconomi & Clericorum permaneant potestate. Cesset igitur de cætero illa detestabilis & sæva rapacitas. Si quis autem amodo hoc attentare præsumpserit, excommunicationi subjaceat.* Simili pœnæ subjiciuntur, qui morientium

Presby-

Presbyterorum vel Clericorum bona diripuerint. Canon iſte vigeſimus ſecundus eſt Concilii Chalcedonenſis, cujus executionem Remenſis Synodus anno 1131. Pręſide *Innocentio II.* celebrata, jam ante imperaverat iiſdem verbis Canone II.

Canon ſextus decernit, ut qui in Ordine Subdiaconatus & ſupra uxores duxerint, aut concubinas habuerint, Officio & Eccleſiaſtico Beneficio careant.

Canon ſeptimus prohibet, ne Sacerdotum conjugatorum aut concubinariorum Miſſas quis audiat; quod olim a *Gregorio VII. Urbano II.* & *Paſchali II.* fuerat interdictum. Majorum Clericorum, Canonicorum Regularium, & Monachorum Profeſſorum conjugia irrita declarat dirimique jubet; contrahentes vero Pœnitentiæ addici.

Canon Octavus, de Sanctimonialibus idem præcipit obſervari.

Canon nonus prohibet, ne Monachi & Canonici Regulares Jus Civile & Medicinam gratia lucri temporalis addiſcant, & exerceant, & cauſarum Patronos agant; quod Imperialibus etiam Conſtitutionibus vetitum eſt. Si qui vero Epiſcopi, Abbates, aut Priores id permiſerint, eos ſpoliandos honoribus, & excommunicatione plectendos Concilium decernit.

Canon decimus prohibet ne Laici decimas vel Eccleſias retineant, quas niſi Eccleſiæ reſtituant, *ſacrilegii crimen* committunt, & *periculum æternæ* damnationis incurrunt, ſive *ab Epiſcopis*, ſive a *Regibus*, vel quibuslibet perſonis eas acceperint. Qui Eccleſias tenent, nec Epiſcopis reſtituere volunt, excommunicatione feriuntur. *Decimarum poſſeſſio ac retentio Laicis vetita.*

Idem Canon Decreta olim condita renovat, ne Decani & Archidiaconi, niſi ex Presbyteris vel Diaconis aſſumantur, his Dignitatibus privat, qui ordinari noluerint; vetat proinde ne adoleſcentibus, ſed qui prudentia & merito vitæ clareſcant, conferantur. Denique cavet ne Parochiales Eccleſiæ conductitiis Presbyteris committantur, præcipitque ut unaquæque Eccleſia, cui facultas ſuppetit, proprium habeat Sacerdotem. Pars prior iſtius Canonis, qua decimarum poſſeſſio Laicis prohibetur, exſcripta eſt ex Concilio Romano V. ſub *Gregorio VII.* anno 1178. cujus Canon 6. iiſdem verbis conceptus eſt. Concilium Claromontanum omnibus Laicis interdixerat, ne Eccleſias vel Altaria retinerent, quem Canonem *Ordericus Vitalis* his verbis expreſſit: *Laicus decimas nec vendat, nec retineat.* Concilium Rothomagenſe anno 1096. Canone V. vetuerat ne Laici partem aliquam decimarum & oblationum retinerent. Nobiles enim cum ad reſtituendas Eccleſiis decimas *Guillelmus Conqueſtor* adegiſſet, poſt ejus mortem jus aliquod ſibi in illarum partem vendicabant, ut antiquæ conſuetudinis reliquias. Hinc ſtatuit Synodus, *Ut omnes Eccleſiæ ita ſint ſaiſitæ de rebus ſuis ſicut fuerunt tempore Guillelmi Regis & cum eiſdem conſuetudinibus, & quod nullus Laicus participationem habeat in tertia parte decimæ, vel in ſepultura, vel in oblatione Altaris.* Concilium Nemauſenſe Canone 6. ita ſanxerat: *Laicus qui oblationem Eccleſiæ, ſepulturam, decimam aut terram ſanctuarii tenuerit, ab omnium Fidelium communione ſeparetur.* Idem confirmarat Concilium Pictavenſe, cui *Paſchalis II.* Legati prætuerunt, Canone 16. Has omnes prohibitiones confirmat ſacra Synodus Lateranenſis II. Quia *Decimas in uſum pietatis conceſſas Canonica demonſtrat auctoritas.* Decimas olim *Carolus Martellus* invaſerat, Militibuſque ſuis contulerat. Eccleſiæ periculoſis temporibus decimas Defenſoribus ſuis conceſſerant. Interdum eas uſurparant Laici, & earum confirmationem a Regibus obtinuerant: eaſque cæteris bonis ſuis ac feudis adjunxerant, & in unum veluti corpus cum illis redactas, tranſmiſerant ad hæredes. Originis tamen ſuæ conditionem ac naturam non ideo amiſerant, aut ex commixtione cum profanis bonis evaſerant ipſæ profanæ; ſicut bona Regii Domanii, cum a Regibus oppignerantur, & iis fruenda conceduntur qui difficillimis temporibus Regii Ærarii penuriam ſuis facultatibus ſuppleverunt, aut alias de Regno & Rege ſunt bene meriti, non ideo excidunt a conditione ſua, aut in ſortem bonorum privatorum relabuntur. Unde ſicut Reges Domanii ſui bona ſive a Deceſſoribus Regibus alienata, ſive a Nobilibus olim uſurpata, Jure ſuo repetunt ac Domanio ſuo vendicant, qualibet diuturna poſſeſſione non obſtante, quia poſſeſſionis diuturnitas in his non præſcribit: ita Eccleſia Decimas a Laicis poſſeſſas iure ſuo ſibi poterat vendicare ac repetere, ſive a Regibus, ſive ab Epiſcopis, ſive ab aliis conceſſæ eſſent, ſive ab ipſis aut ab eorum majoribus uſurpatæ, quia decimæ illæ bonorum

norum Eccleſiaſticorum, & *in uſum pietatis conceſſorum*, naturam & conditionem non amiſerunt, ipſarumque diuturna poſſeſſio non prohibebat reverſionem, ſi eas Eccleſia repeteret. Bona enim Eccleſiæ alienata contra diſpoſitionem Canonum, aut uſurpata repeti poſſunt; nec jus Eccleſiæ qualibet diuturna poſſeſſione præſcribitur. Decimas tamen quas Eccleſia Laicis de ſe bene meritis in Feudum perpetuum conceſſerat, & quæ propterea infeudatæ appellantur, non complectitur iſte Canon.

Decreta De Treuga & pace.

Canones undecimus & duodecimus, ſtatuunt *de Treuga & Pace* ſive de induciis a bellis privatis, quorum furorem cum ſtatim ſiſtere non poſſet Eccleſia, quædam veluti repagula & obices appoſuit, Pacem abſolutiſſimam quibuſdam perſonis concedi jubens, aliis Treugam ſive inducias certis diebus, quarum infractores Anathemate plecterentur. Pax omni tempore indulta Canone undecimo Concilii II. Lateranenſis, ratione Presbyterorum, Clericorum, Monachorum, peregrinorum, mercatorum, ruſticorum euntium & redeuntium, agricolarum cum bobus, equis aratoribus, & ovibus: ratione vero cæterorum Treuga, id eſt, induciæ aliquot dierum imperatæ Canone 12. ſcilicet a Mercurii ſuprema die uſque ad diluculum diei Lunæ ſubſequentis, & ab Adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniæ, & a Quinquageſima uſque ad octavas Paſchæ, ſub pœna excommunicationis: quam ſi Epiſcopi infligere negligerent, damnum incurrerent Dignitatis. Pax hujuſmodi decreta primum fuit ab Epiſcopis Gallicanis anno circiter 1134. quo plurima *De reformanda pace* Concilia habita *Glaber Rodulphus* teſtatur lib. 4. cap. 5. *Erat*, inquit, *deſcriptio capitatim digeſta, qua continebantur, tam illa quæ prohibebantur, quam illa quæ devota ſponſione omnipotenti Domino offerre decreverant. In quibus potiſſimum erat de inviolabili pace conſervanda, ut ſcilicet viri utriuſque conditionis, cujuſcumque antea fuiſſent rei obnoxii, abſque formidine procederent armis vacui. Prædo namque aut invaſor alterius facultatis Legum diſtrictione arctatus, vel donis facultatum, ſeu pœnis corporis accerime mulctaretur. Locis nihilominus ſacris omnium Eccleſiarum honor & reverentia talis exhiberetur; ut ſi quis ad ea cujuſcumque culpæ obnoxius confugium faceret, illæſus evaderet, niſi ſolummodo ille qui prædictæ pacis pactum violaſſet. Clericis ſimiliter omnibus, Monachis, & Sanctimonialibus ut ſi quis cum eis per regionem pergeret, nullam vim ab aliquo pateretur.*

Anno 1051. *Treuga Domini*, ſeu induciæ a bellis privatis, primum per Aquitaniam, deinde ſenſim per alias Galliarum Provincias promulgatæ ſunt, ut idem *Glaber* teſtatur lib. 5. cap. 1. „ Contigit vero, *inquit*, ipſo in tempore, inſpirante divina gratia, „ primitus in partibus Aquitanicis, deinde paulatim per univerſum Galliarum terri„ torium, firmari pactum propter timorem Dei pariter & amorem. Taliter ut nemo „ mortalium a Feriæ quartæ veſpere uſque ad ſecundam Feriam incipiente luce, auſu „ temerario præſumeret quippiam alicui homini per vim auferre, neque ultionis vindi„ ctam a quocumque inimico exigere, nec etiam a fidejuſſore vadimonium ſumere. „ Quod ſi ab aliquo fieri contigiſſet, contra hoc Decretum publicum, aut de vita „ componeret, aut a Chriſtianorum conſortio expulſus, patria pelleretur. Hoc inſuper „ placuit univerſis, veluti vulgo dicitur, ut Treuga Domini vocaretur. Quæ videlicet „ humanis non ſolum fulta præſidiis, verum etiam multoties divinis ſuffragata terrori„ bus. Nam plerique veſani audaci temeritate præſcriptum pactum non timuere tranſ„ gredi, in quibus protinus aut divina vindex ira, ſeu humanus gladius ultor extitit. „ Et hoc paſſim tam frequenter contigit, ut præ ſui multitudine ſingulatim non queant „ adnotari. Et hoc ſatis juſte: Nam ſicut dies Dominicus propter Dominicam Reſur„ rectionem venerabilis habetur, & octavus cognominatur; ita quintus, ſextus, & ſe„ ptimus ob Dominicæ Cœnæ, & ejuſdem Paſſionis reverentiam, debent ab iniquis „ actionibus eſſe feriati. Contigit enim ut dum pene per totas Gallias hoc diſſidium „ firmiter cuſtodiretur, Neuſtriæ gens illud ſuſcipere recuſaret. Erat enim hujus rei „ occaſio diſſidium ſuperbiſſimi litigii, quod ortum fuerat inter Henricum Regem filium „ Roberti & filios ſupradicti Odonis, qui viciſſim incendiis bella miſcentes inteſtina ſi„ bimet damna inferentes non modica, plurimas ſuorum ſtrages dederunt. Deinde quo„ que occulto Dei judicio cœpit deſævire in ipſorum plebibus divina ultio. Conſumpſit „ enim quidam mortifer ardor multos tam de Magnatibus, quam de mediocribus atque

„ in-

„ infirmis populis, quosdam vero truncatis membrorum partibus, reservavit ad futuro-
„ rum exemplum.

„ *Willelmus Conqueſtor* hanc Pacem & Treugam in Anglia & Normannia ſancivit lege data, quæ conſilio Epiſcoporum & Baronum confirmata eſt in Concilio apud *Juliobonam* * celebrato anno 1080. teſte *Orderico Vitali* lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, pag. 552. his verbis: *Pax Dei (quæ vulgo Trevia dicitur) ſicut ipſe Princeps Guillelmus eam initio conſtituerat, firmiter teneatur, & per ſingulas Parochias dictis excommunicationibus renovetur. Qui vero ſervare contempſerint, vel aliquatenus fregerint, Epiſcopi ſecundum quod prius ſtatutum eſt, judicando juſtitiam faciant. Si quis vero Epiſcopo ſuo inobediens fuerit, domino, in cujus terra habitat, Epiſcopus hoc demonſtret, & ille ſubdat eum Epiſcopali Juſtitiæ. Quod ſi & dominus facere contempſerit, Regis Vicecomes per Epiſcopum inde requiſitus, omni remota excuſatione faciat.* Eaſdem inducias in Barcinonenſi Comitatu decrevit *Raimundus Berengarius* Comes anno 1060. Hæc Decreta ab *Urbano II.* & Synodo Claromontana anno 1095. & a *Paſchali II.* anno 1111. in Synodo Romana, recepta & amplificata ſunt. Eodem anno *Guillelmus* Auſcitanus * Archiepiſcopus, Sedis Apoſtolicæ Legatus, Pacem & Treugam juxta ſtatuta Romani Concilii in Provincia ſua promulgavit, ut teſtantur ejus Literæ ab Illuſtriſſimo Archipræſule *Petro de Marca* ex Codice MS. Laſcurrenſis * Capituli editæ in Hiſtoria Bearnenſi, & in Notis ad Concilium Claromontanum. Eadem hæc, de qua agimus, Synodus Lateranenſis Œcumenica II. ſub *Innocentii II.* & altera Lateranenſis pariter Œcumenica ſub *Alexandro III.* ut ſuo loco dicemus, confirmarunt. De his *Yvo* Carnotenſis Epiſcopus Epiſtola XC. ad *Daimbertum* Senonenſem Archiepiſcopum ſcribebat: *Trevia Dei non eſt communi lege ſancita, pro communi tamen utilitate hominum, ex placito & pacto civitatis ac patriæ Epiſcoporum & Eccleſiarum, ut noſtis, eſt auctoritate firmata. Unde judicia violatæ pacis modificari oportet ſecundum pacta & diffinitiones, quas unaquæque Eccleſia conſenſu Parochianorum inſtituit, & per ſcripturam vel bonorum hominum teſtimonium memoriæ commendavit.* Hujus pacis induciarumque Conſtitutiones relatæ ſunt in Libros Decretalium ſub Titulo *De Treuga & Pace.* Unde mirari ſubit quod Annalium Eccleſiaſticorum doctiſſimus Conditor ad annum 1034. laudata ſuperius *Glabri* teſtimonia referens. Gallicanos Epiſcopos ſugillet ob certos Induciarum dies conſtitutos: & quod hæc eorum Decreta de feriatione a ſtrepitu fori, & privatis diſſenſionibus, vir alioqui perſpicaciſſimus intellexerit: cum de ultione injuriarum ferro, manuque, prædationibus & incendiis, actum fuiſſe, *Glabri* contextus evidenter probet. Sed de his ſatis; cœptam Canonum Lateranenſis Concilii II. enarrationem & expoſitionem perſequamur.

* *L' Iſle bonne.*

* *D' Exche.*

* *De l' Eſcar.*

Baronius emendatur.

Canon XIII. inſatiabilem fœneratorum rapacitatem damnat, *Divinis & humanis Legibus per Scripturam in Veteri & Novo Teſtamento abdicatam*, & fœneratores *ab omni Eccleſiaſtica conſolatione* ſequeſtrat; præcipitque ut *niſi cum ſumma cautela* non abſolvantur & ad Communionem recipiantur; ſed *in tota vita infames habeantur: & niſi reſipuerint, Chriſtiana ſepultura priventur.* Utriuſque Teſtamenti Scriptura, adeoque Divino Jure uſuras prohiberi recte docet Sacra Synodus Lateranenſis. Nam quod Vetus Teſtamentum ſpectat, Levitici XXV. hanc Legem Deus tulit: *Pecuniam tuam non dabis fratri tuo ad uſuram*: Et Deuteronomii XXIII. *Fratri tuo abſque uſura id quo indiget commodabis.* Pſalmo XIV. Æterna Beatitudo iis dumtaxat promittitur, qui ſectantur munditiam, qui linguam veracem, qui innocuas manus habent, & pecuniam ſuam ad uſuram non commodant: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo, &c. Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram, &c.* Ezechielis XVIII. inter viri juſti dotes neceſſarias, ut vere ſit juſtus & vita vivat, hæc numeratur. *Si ad uſuram non commodaverit, & amplius non acceperit.* Et cap. 22. inter ſcelera propter quæ minatur Deus ſe indignationem ſuam ſuper Judæos effuſurum, uſuras numerat. *Munera acceperunt apud te ad effundendum ſanguinem, uſuram & ſuperabundantiam accepiſti.* Quod ſpectat Legem Evangelicam inter præcepta legis naturæ Decalogo comprehenſa, & in Evangelio renovata Matthæi XIX. iſtud legimus: *Non facies furtum*: cui præcepto uſura adverſatur; ſiquidem quod ex

Uſura Divinis & Humanis Legibus damnata. Uſuariorum pœna.

Canonis Lateranenſis cum Sacra Scriptura & Traditione conſenſus.

mutuo accipitur ultra sortem, legitimo titulo quæsitum non est; sed res est aliena, invito domino, extorta. Sicut enim a furti crimine non excusatur ille, cui viator cum minis postulanti pecuniam omnem tradit, ut vitam redimat; ita qui pecuniam commodans indigenti ab eo usuras exigit, & extorquet, furti reus est: sicut enim viator extra vitæ periculum, aut casum illatæ violentiæ pecuniam suam non traderet homini, qui armata manu petit; ita qui mutuo pecuniam accipiens aliquid ultra sortem se dapurum paciscitur, extra has angustias positus id non faceret. Quamobrem invitus dare censetur. Denique *Lucæ VI.* Christus hanc mutuum dandi Regulam Christianis tradit: *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Quod non minus præceptum est quam inimicorum dilectio, cui subjungitur: *Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes.* Nec solum a paupere, sed etiam a divite, aliquid ultra sortem exigere Lege divina vetitum est; cum in usuræ prohibitione nulla apponatur exceptio, sicut nec in prohibitione furti: quamvis usuras a pauperibus exigere gravius peccatum sit & immanius, quam a divitibus, sicut furari pauperi gravius atque crudelius est quam diviti; licet utrumque sit peccatum. Facessant itaque Jureconsulti quidam, qui usuram Jure Divino prohibitam negant, & ad consilia dumtaxat pertinere volunt quidquid in Scriptura Sacra adversus usuras continetur: vel immodicas quidem usuras, non autem mediocres prohibitas esse: quæ *Molinæi* Auctoris damnati sententia est. Longe aliter sensere Christianæ Legis interpretes Ecclesiæque Patres SS. Basilius, Gregorius Nyssenus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, &c. Basilius quidem in Psalmum 14. „ Inhumanitas est maxima, *inquit*, si quis egestate pre„ mitur, mutuum ad vitæ subsidium quærat, dans vero minime sorte contentus est mi„ seri calamitate proventus & opes sibi excogitet. Dominus enim palam nobis præ„ cepit: *Ne vultum avertas ab eo, qui abs te mutuum petit.* Pecunias, dic mihi, „ & quæstum quæris ex inope? . . . Et si ille ditiorem te reddere potuisset, quid ad „ tuam januam quæsivisset? Ad auxilium cum advenerit requirendum, reperit hostem: „ auxiliare antidotum cum quæsierit diligenter, in exitiale venenum incidit. Offi„ cium tuum fuerat hominis depressi egestatem consolari: tu contra potius adauges, „ fructum ex homine destituto acquirens, veluti si quis Medicus ad ægrotantes ingres„ sus, loco reddendæ sanitatis, id quod eis virium restabat, auferret. Et tu inopum „ calamitates materiam tibi constituis augendi proventus? Utque coloni ad satorum aug„ mentum imbres expectant, sic tu inopiam & publicam egestatem hominum, ut pe„ cunia tibi succrescat, & fias lucrosior, exquiris. An ignoras quod major tibi pec„ catorum exurgat acervus, quam sit accessus opum, quem ex usuris venaris?

Et infra: „ Lepores ajunt ejus esse naturæ, ut simul & pariant, & nutriant, & „ superfœtent: sic & fœneratoribus pecuniæ simul tempore & dantur ad usuram, & „ gignunt, & superfœtant. Nondum enim in manus accepisti, & præsentis mensis „ lucrum quæstumve expostularis. Hæc rursus pecunia data fœnori alterum malum „ eduxit, illud rursus aliud; denique malum hoc in infinitum serpit ... Semina omnia „ tempore nascuntur; animalia quoque tempore pariunt: fœnus vero hodie nascitur, „ hodie parere incipit. Animalia item quæ cito pariunt, cito etiam a partu desistunt. „ Pecuniæ vero cum aviditate plus æquo habendi volucrem trahunt originem, infini„ tam accessionem tanto progredientem ulterius recipiunt. Unumquodque crescentium, „ ubi ad justæ sibique convenientis staturæ magnitudinem pervenit, desinit augeri: „ argentum vero avari omni tempore augescit. Animalia ubi suæ soboli cesserunt „ pariendi vices, non jam ulterius imprægnantur: fœnori tradentium pecuniæ, & „ quæ succreverunt, statim pariunt, veteresque renovantur.

Et infra: „ Iniqua prorsus mutui datio utrique, danti pariter & accipienti, huic „ quidem in pecunias, illi vero in ipsam animam damnum pœnamque afferens. Agri„ cola accepta spica semen rursus sub radice non scrutatur: Tu vero fructus habes, „ nec desinis ipsam reddituum sortem requirere. Sine terra plantas, sine satione me„ tis, cum incertum sit cui congreges ... Igitur a volente accipere mutuo ne vultum „ avertas, nec pecuniam tuam dederis ad usuram, ut tam ex Veteri, quam Nova Le„ ge quæ conducibilia sint edoctus, bona cum spe ad Dominum hinc emigres.

S. Gre-

S. Gregorius Nyſſenus Baſilii frater luculentam ac elegantem contra Uſurarios Orationem edidit, qua divina lege vetitas uſuras eſſe probat: *Ecquid reſpondebis*, inquit, *accuſatus incorrupto Judici, quando tibi dixerit: Habuiſti legem, Prophetas, Evangelicas præceptiones; omnes audiviſti ſimul ingeminantes una voce caritatem & humanitatem his quidem monentibus*, „ Fratri tuo non fœneraberis; *aliis vero*, Pecuniam ſuam „ non dedit ad uſuram; *aliis*, Si mutuum dederis fratri tuo, non urgebis illum .... *Ad mutuum exhortor; altera enim donationis ſpecies eſt mutuum; ſed addo hoc dandum eſſe ſine fœnore, eoque modo quo Divina Oracula præcipiunt*. Addit, uſuram naturæ adverſari, cum pœcunia per ſe parere pecuniam non queat, quod tamen efficere vult fœnerator. *Tu vero*, inquit, *æris & auri, rerum parere non ſolitarum, ne quære fœtum, neque coge paupertatem ea quæ divitum ſunt præſtare, nemo uſuras pendere illum, qui ſortem petit, aut neſcies quam mutui expoſcendi neceſſitas digna ſit miſericordia. Quapropter Divina Scriptura ubique uſuras prohibet*. Ibidem Uſurarium cum eo comparat, qui precibus victus, febricitanti poculum porrigit, ipſumque perbrevi tempore exhilarat, dum poculum exhaurit; non longe poſt acerbiſſimam & decuplo graviorem febrim miſero parit. Sic & qui egeno pecuniam ſub fœnore commodat, neceſſitatem illius non ſublevat, ſed calamitatem auget. Tum deſcribit Uſurarii inhumanam avaritiam, qui abſque labore immanem pecuniam ex mutuo corrodit: *Vult omnia ſibi ſine ſatu & inarata progigni; cui quidem aratrum, eſt calamus, ager charta; ſemen, attramentum; pluvia tempus, quod illi pecuniæ fructus occultis incrementis adauget. Falx illi eſt repetitio; areæ, domus, in quo miſerorum fortuna ventilat. Cum videt omnia eſſe alicujus propria, imprecatur hominibus calamitates, ut coacti ad ipſum confugiant: odit qui rebus ſuis contenti vivunt, & quos ſibi conſpicatur non eſſe obæratos, in hoſtium numero habet*.

Idem S. Doctor Homilia IV. in *Eccleſiaſten* contra uſuras ſic loquitur; „ Improbum „ fœnoris inventum, qui aliud latrocinium & parricidium nominaverit, non procul „ ab eo quod decet, aberraverit. Quid enim refert an clanculum perfoſſis muris prædonis more aliena habeas, & prætereuntis cæde te eorum quæ habeat dominum conſtituas, an fœnoris neceſſitate acquiras ea quæ ad te non pertinent? o malum vocabulum, fœnus ſit nomen latrocinii! o acerbas nuptias! o improbam conjunctionem, „ quam natura quidem non cognovit, avarorum autem morbus inter inanima innovavit! o graves & moleſtos conceptus, ex quibus ejuſmodi fœtus, nempe fœnus, „ enaſcitur. Solummodo in rebus quæ ſunt, diſcernitur animatum per diſcrimen ſexu „ maſculini & fœminini. Eis dixit Deus Creator: *Creſcite & multiplicamini*; ut per „ mutuam ex ſe inter ſe generationem augerentur & multiplicarentur quæ gignuntur animantia. Auri autem fœtus, nempe fœnus, ex quonam conſiſtit Matrimonio, „ ex quanam perficitur conceptione? Cæterum ex Propheta didici quæ ſit hujus fœtus „ conceptio: *Ecce parturiit injuſtitiam, concepit laborem & peperit iniquitatem*. Hic „ eſt ille partus quem parturiit quidem avaritia, parit iniquitas, obſtetricatur inhumanitas.

Et in Epiſtola ad *Letoium* Melitinenſem Epiſcopum, Canone VI. „ Apud divinam „ Scripturam & fœnus & uſura ſunt prohibita, & per quamdam potentiam ad ſuam „ poſſeſſionem aliena traducere, etiamſi ſub contractus aut tranſactionis ſpecie hoc „ fortaſſe factum ſit.

S. Joannes Chryſoſtomus Sermone LXIII. Tom. V. Edit. *Frontonis Ducæi*, æque uſuram a Deo prohibitam docet. Ita enim loquitur: „ Qui hominibus prohibet uſuras „ ne exigant, ipſe exigit uſuras? Quid ita? Quoniam damnanda eſt uſura illa & accuſationi obnoxia, hæc autem laudabilis & commendatione digna, (*uſura nimirum doctrinæ acceptæ*). Itaque uſura illa pecuniarum, & eum qui accipit, & eum qui „ ſolvit, damno afficit: Siquidem & ejus qui accipit, animam perdit; & ejus qui ſolvit, egeſtatem affligit. Quid enim crudelius fieri poteſt, quam cum ex proximi egeſtate quiſpiam quæſtum facit, & in fratrum calamitatibus lucra ſectatur? Cum quis benignitatis larvam geſtans, inhumanitatem omnem exercet, & qui porrigere manum „ debuerat, eum in barathrum propellit, qui ſubſidio indigebat, &c.

S. *Ambroſius* libro de Tobia Cap. II. *Fœnus jure execrabile* dicit, & *Lege prohibitum*: ideoque *Tobiam* hoc fugiſſe, *qui monebat filium ne præceptum Domini præteriret, ut ex ſubſtantia ſua eleemoſynam faceret, non pecuniam fœneraret*. Et Cap. III. fœneratoris immanitatem his verbis deſcribit: „ Numeratur pecunia, addicitur libertas, „ abſolvitur *miſer* minore debito, majore ligatur. Talia ſunt veſtra, divites, bene„ ficia. *Minus* datis, & plus exigitis. Talis humanitas, ut ſpolietis, etiam dum ſub„ *venitis*. Fœcundus vobis etiam pauper eſt ad quæſtum ..... Ille medicamentum „ quærit, vos offertis venenum. Panem implorat, gladium porrigitis. Libertatem „ obſecrat, ſervitutem irrogatis. Abſolutionem precatur, infamis laquei nondum ſtrin„ gitis.

Et Cap. I. „ Hanc præcipue injuſtitiam deplorat S. David, dicens: *Vidi iniquitatem & contradictionem in civitate, & non defecit de plateis ejus uſura & dolus*: Ita„ que cum proditionem Judæ ſubjiceret, hoc præmiſit: ſive quod ultra ſacrilegii in„ vidiam, conjuratis Dominicæ necis fœnoris crimen acceſſerit, ſive quod tantum ſa„ crilegium ſatis abundeque uſura fœnoris ultum. Mali fœneratores qui dederunt pe„ cuniam ut interficerent Auctorem ſalutis: Mali & iſti, qui dant ut interficiant in„ nocentem. Eſt iſte quoque qui pecuniam acceperit, ut proditor Judas, laqueo ſe ipſe „ ſuſpendit. Ipſum Judam hoc maledicto putavit eſſe damnandum, ut ſcrutaretur fœ„ nerator omnem ſubſtantiam ejus, quia quod præſcriptio Tyrannorum, aut latronum „ manus operari ſolet, hoc ſola fœneratoris nequitia conſuevit auferre.

Cap. V. „ Pecunia fœneratoris, fluctus eſt quidem maris, non fructus: numquam „ quieſcit, labitur, velut ſcopulo illiſa, ita præmium debitoris percutit, & continuo „ relabitur eo unde proceſſit. Cum murmure venit, cum gemitu revertitur. Frequen„ ter tamen placidum ſtat ventis mare, ſemper fœnoris unda jactatur. Mergit naufra„ gos, expuit nudos, inſepultos relinquit. Nummum ergo petis, & naufragium ſu„ ſcipis.

Cap. VI. „ Nihil intereſt inter funus & fœtus, nihil inter mortem diſtat & ſortem. „ Perſonat funebrem ululatum fœnoris uſura.

Cap. XIV. „ Non novum, nec perfunctorium hoc malum eſt, quod veteris atque di„ vinæ præſcripto Legis inhibetur. Populus qui deſpoliaverat Ægyptum, qui pede tran„ ſierat mare, monetur a fœnoris pecunia cavere naufragia. Et cum de aliis peccatis „ ſemel aut multum iterata admonitione præſcripſe-rit, de fœnore ſæpius intimavit. „ Habes in Exodo: *Quod ſi pecuniam fœneraveris pupillo, orphano, pauperi, apud te „ non ſuffocabis eum, non impones illi uſuram*. Oſtendit quid ſit ſuffocare, *id eſt*, uſu„ ram imponere. Strangulat enim, & quod pejus eſt, animam laqueat creditoris. Quo „ ſermone, & prædonis violentiam, & deformis nodum mortis expreſſit.... Hoc quo„ que foris ſero eſt dictum a quibuſdam eorum Prudentibus. Quid eſt, *inquit*, fœne„ rari? Hominem occidere. Sed utique non Cato prior quam Moyſes qui Legem ac„ cepit ..... In Deuteronomio (*Cap. 23.*) quoque ſcriptum eſt: Non exi„ ges a fratre tuo uſuram pecuniæ, & uſuram eſcarum, & uſuram omnium rerum „ quoſcumque fœneraveris fratri tuo. Vides quantum pondus in verbis ſit: Noli, *in„ quit*, exigere uſuram a fratre tuo: cum quo habere debes omnia communia, ab eo „ tu uſuram exigis? Frater tuus eſt, conſors naturæ & cohæres gratiæ. Noli ab eo „ exigere amplius, a quo durum eſt repetere quod dederis, niſi cum habuerit unde ſol„ vat. Et quia plerique refugientes præcepta Legis, cum dederint pecuniam nego„ tiatoribus, non in pecunia uſuras exigunt, ſed de mercibus eorum tamquam uſuram „ emolumenta percipiunt, ideo audiant quid Lex dicat: Neque uſuram, *inquit*, „ eſcarum accipies, neque omnium rerum quas fœneraveris fratri tuo. Fraus enim iſta „ &circumſcriptio Legis eſt, non cuſtodia. Et putas te pie facere, quia a negotia„ tore velut mutuum ſuſcipis? Inde ipſe fraudem facit in mercium pretio, unde tibi „ ſolvit uſuram. Fraudis illius tu auctor, tu particeps, tibi proficit quidquid iſte fun„ daverit. Et eſca uſura eſt, & veſtis uſura eſt & quodcumque ſorti accedit, uſura eſt. „ Quod velis ei nomen imponas, uſura eſt.

Cap. XV. occupat objectionem ex *Deuteronomii* Cap. XXIII. petitam, qua fœnus er-

ga

ga fratres dumtaxat, non erga alienigenas prohibetur. Ad Evangelium attendendum esse respondet, quod est plenius: Hunc tamen locum usuræ non favere: siquidem Scriptura usuras non permittit erga alienigenas, nisi publicos hostes, & jure belli. *Legis ipsius*, inquit, *verba considera*; Fratri tuo non fœnerabis ad usuram, sed ab alienigena exiges.„ Quis erat tunc alienigena, nisi Amalech, nisi Amorrhæus, nisi hostes? Ibi, „ *inquit*, usuram exige. Cui merito nocere desideras, cui jure inferuntur arma, huic „ legitime indicantur usuræ. Quem bello non potes vincere, de hoc cito potes centesima vindicare te. Ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere. Sine ferro „ dimicat, qui usuram flagitat: Sine gladio & de hoste ulciscitur, qui fuerit usurarius „ & exactor inimici. Ergo ubi jus belli, etiam jus usuræ. Frater autem tuus omnis, fidei primum, deinde Romani Juris est populus. Denique in Levitico præscripsit etiam Lex usuram a fratre non esse poscendam. Sic enim habes: *Et vivet frater tuus tecum: pecuniam tuam non dabis illi in usuram, & in amplius recipiendum non dabis illi escas tuas*. „ Generaliter hæc Sententia Dei omne sortis excludit augmentum. Unde & David & benedictum æstimavit, & cœlesti habitatione dignum, qui „ pecuniam non dedit ad usuram. Si ergo qui non dedit, benedictus: sine dubio maledictus, qui ad usuram dedit.

Sanctus Hieronymus lib. VI. Commentariorum in *Ezechielem*, ad caput XVIII. eamdem doctrinam tradit: „ In principio Legis (*inquit*) a fratribus tantum fœnus tollitur: In Propheta ab omnibus usura prohibetur, dicente Ezechiele: *Pecuniam suam „ non dedit ad usuram*. Porro in Evangelio virtutis augmentum est præcipiente Domino: *Fœneramini his a quibus non speratis recipere*. Sequitur: *Et amplius non acceperit*. Putant quidam usuram tantum esse in pecunia. Quod prævidens Scriptura Divina, omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias, quam dedisti. Solent in agris frumenti & milii, vini & olei, cæterarumque specierum usuræ exigi, „ sive, ut appellat sermo divinus, superabundantiæ; verbi gratia, ut hyemis tempore demus decem modios, & messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem „ mediam . . . . . Solent argumentari ac dicere: Dedi unum modium, qui „ satus fecit decem modios. Nonne justum est, ut medium modium de meo plus accipiam, cum ille mea liberalitate novem & semis de meo habeat? Nolite errare, „ inquit Apostolus, Deus non irridetur. Respondeat enim nobis breviter fœnerator misericors, utrum habenti dederit, an non habenti. Si habenti utique dare non debuerat; sed dedit non habenti: Ergo quare plus exigit quasi ab habente? Alii pro „ pecunia fœnerata solent munuscula accipere diversi generis, & non intelligunt usuram appellari & superabundantiam, quidquid illud est, si ab eo quod dederint, plus „ acceperint.

S. Augustinus Epist. LIV. ad *Macedonium*, de restitutionis obligatione differens, usurarios, ceu fures, ad pecunias usuris partas restituendas teneri docet. *Quid dicam de usuris* (inquit) *quas etiam ipsæ Leges & Judices reddi jubent? An crudelior est qui subtrahit aliquid vel eripit diviti, quam qui trucidat pauperem fœnore? Hæc atque hujusmodi male utique possidentur*.

Et Enarratione in Psalmum XXXVI. „ Nolo sitis fœneratores, & ideo nolo, quia „ Deus non vult.... Unde apparet Deum hoc nolle? Dictum est alio loco: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*. Et quam detestabile sit, quam odiosum, quam „ execrandum, puto quia & ipsi fœneratores noverunt. Rursus autem ego ipse, immo Deus noster, qui te prohibet esse fœneratorem, jubet te esse fœneratorem, & „ dicitur tibi: Fœnera Deo . . . . . Si fœneraveris homini, id est, mutuam pecuniam tuam dederis, a quo aliquid plus quam dedisti expectes accipere, non pecuniam „ solam; sed aliquid plus quam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, „ sive quodlibet aliud, si plus quam dedisti, expectas accipere, fœnerator es, & in „ hoc improbandus, non laudandus. „ Alia contra Usurarios ex Traditionis doctrina proferre possem; sed hæc satis sunt ad demonstrandum Lateranensis Canonis cum Scriptura Sacra & Traditione consensum. Ad alios Canones pergo.

Canon XIV. Detestabiles illas nundinas, vel ferias prohibet, ad quas milites ex con-

dicto convenire ſolebant, & ad virium oſtentationem congredi. Hujuſmodi Gladiatoribus, ſi ibi mortui *fuerint*, Chriſtianam ſepulturam negari jubet; quamvis Pœnitentia & Viaticum rogantibus conceſſa fuerint.

Canon XV. Violentas manus in Clericum aut Monachum injicientes excommunicat, Abſolutionemque reſervat Sedi Apoſtolicæ, præterquam urgente mortis periculo. Vetat etiam eos comprehendi, qui ad Eccleſiam aut Cœmeterium confugerint, ſub eadem pœna. Etſi graviſſimorum criminum rei Romam interdum ante hæc tempora ad Abſolutionem impetrandam confugerint: nondum tamen Lege lata criminum quorumdam Abſolutionem Sedi ſuæ reſervarant Summi Pontifices: id primum factum ab *Innocenti II.* & Synodo Lateranenſi Œcumenica II. hocce condito Canone.

Canon XVI. Beneficia hæreditario jure prohibet poſſideri: quod ſi quis tentaverit, debita pœna mulctabitur, & poſtulatis carebit. *Quoniam honores Eccleſiaſtici, ſanguinis non ſunt, ſed meriti: & Eccleſia Dei non hæreditario jure aliquem, neque ſecundum carnem, Succeſſorem expectat, ſed ad ſua Regimina & Officiorum ſuorum diſpenſationes, honeſtas, ſapientes, & religioſas perſonas expoſcit.* Sane vocationem imprimis neceſſariam ad Eccleſiaſtica Beneficia obtinenda, Apoſtoli verba probant, ad Hebræos V. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron.* Maledicti ergo qui dixerunt: *Hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei.* Hunc abuſum Sæculo XII. frequentem *S. Bernardus* Declamatione in illud Evangelii, *Ecce nos reliquimus omnia*, graviter exagitat: *Si quis*, inquit, *vocaverit nos in honorem Cleri, convenire velim conſcientias ſingulorum, ſecundum præceptum Domini ad cor Hieruſalem loquar. Huic enim parvulo adhuc aut forſitan necdum nato, Eccleſiaſtica jam Beneficia provida ſane parentum ſolicitudo parabat. Hunc, nos, inquiens, illi vel illi tradamus Epiſcopo, apud quem habemus gratiam, aut cui forte ſervimus, ut ditetur de bonis Domini, nec inter tot liberos noſtra dividatur hæreditas. Illum Præpoſitus aut Decanus, ut ſibi ſuccederet, pluſquam materno educavit affectu, in deliciis nutriens & delictis. Ille dignus Archidiaconatu, utpote filius Principis, magis autem ſi ſit Epiſcopi conſobrinus, in quo nimirum tota eſt Epiſcopata progenies*, &c.

Malum iſtud Chriſtiani Sacerdotii Inſtitutioni palam adverſatur, de quo *S. Leo* Sermone II. in Anniverſario Aſſumptionis ſuæ dicebat: *Denique cum hujus divini Sacerdotii Sacramentum etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & ſanguis creavit, eligitur; ſed ceſſante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermiſſo, eos Rectores Eccleſia accipit, quos Spiritus Sanctus præparavit: ut in populo adoptionis Dei, cujus univerſitas Sacerdotalis atque Regalis eſt, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, ſed dignatio cœleſtis gratiæ gignant Antiſtitem.*

Inceſta Conſanguineorum Nuptiæ.

Canon XVII. Conſanguineorum inceſtas conjunctiones in uſum verſas prohibet, quas *Sanctorum Patrum Inſtituta, & Sacroſancta Dei deteſtatur Eccleſia*; & Leges ſæculi de tali contubernio natos infames pronuntiat, & ab hæreditate repellunt. Hoc & ſuperiori ſæculo malum illud longe lateque graſsabatur & repetitis Canonibus illud eradicare opus fuit.

Incendiarii excommunicantur. Quibus conditionibus abſolvendi?

Canon XVIII. Incendiarios, quæ tunc peſtis privatorum occaſione bellorum immaniter graſſabatur; & qui ipſos præcepto vel conſilio ad id ſceleris impulerint, aut auxilium præbuerint, excommunicatione ferit, & Chriſtiana privandos edicit ſepultura, nec abſolvendos niſi reſarcito damno; & impoſito in Pœnitentiam belli ſacri per annum labore Hieroſolymis aut in Hiſpania.

Canon XIX. Epiſcopum qui temere, & abſque cautione hujuſmodi Incendiarium abſolverit, ad damnum reſarciendum adſtringit, & ab Officio per annum ſuſpendit. De hoc tamen aliiſque criminibus ut ultionem repetant Principes, & ſecundum Leges ut dicant nequaquam ſe prohibere, Synodus *Canone XX.* declarat.

Canon XXI. Presbyterorum filios ab altaris miniſterio removet niſi Monaſticam aut Canonicam Vitam fuerint profeſſi.

Falſa Pœnitentia.

Canon XXII. Sacerdotes admonet ut circa falſas laicorum Pœnitentias invigilent: & quæ ſit falſa pœnitentia, docet. *Sane*, inquiunt Patres, *quia inter cætera unum eſt*

quod

quod Sanctam maxime conturbat Ecclesiam, falsa videlicet Pœnitentia : Confratres nostros & Presbyteros admonemus, ne falsis Pœnitentiis Laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem Pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus, de uno solo pœnitentia agitur; aut cum sit agitur de uno, ut non discedatur ab alio... Falsa etiam sit Pœnitentia, cum Pœnitens ab Officio vel curiali, vel negotiali non recedit ; quod sine peccato agi nulla ratione prævalet : aut si odium in corde gestetur, aut si offenso cuilibet non satisfiat, aut si offendenti offensus non indulgeat : aut si arma quis contra justitiam gerat.

Canon XXIV. pretium pro Chrismate, Oleo sacro, & Christiana Sepultura vetat exigi.

Canon XXV. Beneficia de manu laica vetat accipi, qui acceperint, indigne acceptis privari decernit : quia *Laici juxta Decreta SS. Patrum quamvis religiosi sint, nullam tamen habent disponendi de Ecclesiasticis facultatibus potestatem*. Id frequentibus quoque Conciliis antea vetitum hoc & superiori sæculo. Jus præsentationis Patronis Laicis competens Canon iste non petit ; sed jus absolutum collationis & institutionis Ecclesiæ examini & confirmationi non subjectæ, quam Magnates usurpabant.

Canon XXVI. Quasdam sub habitu Sanctimonialium fœminas, nec *Sancti Benedicti*, nec *Sancti Augustini* Regulam servantes, in privatis domibus habitare, & viros hospitio excipere, sub pœna Anathematis prohibet.

Canon XXVII. Vetat Sanctimonialibus ne in unum Chorum ad psallendum cum Monachis aut Canonicis conveniant.

Canon XXVIII. Cavet ne defunctis Episcopis Ecclesiæ vacent ultra tres menses secundum sanctiones Patrum : & sub Anathemate interdicit ne Cathedralis Ecclesiæ Canonici ab electione Episcopi Religiosos Viros excludant ; alioquin irrita esto.

Canon XXIX. Immanem Ballistariorum & Sagittariorum artem adversus Christianos exerceri sub excommunicationis pœna prohibet. Hæc Lateranensis Concilii II. Œcumenici X. Decreta Disciplinam spectantia.

DISSERTATIO VII.

De Varia PETRI ABAELARDI *Fortuna, Erroribus, Damnatione, & Pœnitentia.*

ARTICULUS I.

De ABAELARDI *Institutione ac Magisterio.*

PEtrus Abaelardus, oppido quodam oriundus, quod in ingressu minoris Britanniæ positum, ab urbe Nannetica, versus Orientem, octo circiter milliariis remotum *Palatium* appellatur, Parentibus piis, *Berengario & Lucia* ortus est. Pater militari cingulo insignitus, & in literarum studium nihilominus propensus, filios ante literis instrui quam armis curabat. Hic ad Professionem Monasticam provecta jam ætate conversus est : quem in sacro proposito æmulata est *Lucia* conjux. *Petrus Abaelardus* ingenio ad literas facili præditus, militaris gloriæ pompam cum hæreditate primogenitis fratribus derelinquens ; Martem abcavit, ut Minervæ gremio educaretur : & Dialecticarum rationum armatura instructus, diversas disputando perambulavit Provincias, ubicumque hujus artis vigere studium audierat, Peripateticorum æmulator factus. Tandem Parisios pervenit, ubi *Guillelmi Campellensis*, Parisiensis Ecclesiæ Archidiaconi, Peripateticæ Philosophiæ celeberrimi Professoris fuit auditor. Ipsi primum gratus, postea ob disputandi vim, qua illum sæpe in Scholis superare videbatur, gravissimus extitit. Ex auditore, non multo post Scholarum Regens evasit, adhuc adolescens *Abaelardus* Meloduni, * ac deinde Corbolii * Scholas posuit. Dialecticæ artis Magisterio nomen sibi peperit ampliſſimum, sed maximam subiit *Guillelmi* Præceptoris invidiam, quæ suis ita constrinxit argumentis, ut veterem de unitate essentiali naturæ universalis in omnibus

individuis ſententiam deponere cogeretur . Poſt hæc , cedente Pariſiis *Guillelmo Campellenſi*, qui Canonicorum Regularium Ordini nomen dederat , *Abaelardus* in Monte *S. Genovefo* Scholarum ſuarum caſtra conſtituit, ſed *Guillelmus*, qui Cathedram ſuam alteri reſignaverat, poſtmodum cum Fratribus reverſus, æmulum paſſus eſt, quem olim diſcipulum habuerat.

Intermiſſis poſtea Philoſophiæ exercitationibus, Britanniam ob domeſtica negotia repatriavit. Inde redux, *Guillelmo* Præceptore quondam ſuo ad Epiſcopatum aſſumpto, *Anſelmum Laudunenſem* in Theologicis audivit, cujus ingenii characteres deſcribit, non inelegauter. *Acceſſi*, inquit, *ad hunc Senem, cui magis longævus uſus, quam ingenium vel memoria nomen comparaverat. Ad quem ſi quis de aliqua quæſtione pulſandum accederet incertus, redibat incertior. Mirabilis quidem erat in oculis auſcultantium, ſed nullus in conſpectu quæſtionantium. Verborum uſum habebat mirabilem, ſed ſenſu contemptibilem, & ratione vacuum. Cum ignem accenderet, domum ſuam fumo implebat, non luce illuſtrabat. Arbor ejus tota in foliis, aſpicientibus a longe conſpicua videbatur, ſed propinquantibus & diligentius intuentibus infructuoſa reperiebatur. Ad hanc itaque cum acceſſiſſem, ut fructum inde colligerem, deprehendi illam eſſe ficulneam, cui maledixit Dominus; ſeu illam veterem quercum, cui Pompejum Lucanus comparat, dicens:*

Stat magni nominis umbra
Qualis frugifero quercus ſublimis in agro .

Deinde *Anſelmi* lectiones parvipendens *Abaelardus* derepente Sacrarum Literarum expoſitionem ab *Ezechiele* auſpicatus eſt, tanta quidem cum laude ut Magiſtri Scholas vacuaret. Hinc *Alberici Remenſis* & *Lotulphi Lombardi*, crudelis in *Petrum* condiſcipulum ſuum invidia. Horum ſuggeſtione ipſi docendi munere interdixit *Anſelmus*. Quam ob rem *Abaelardus* Pariſios reverſus eſt, ubi ſcholis apertis, explanationem *Ezechielis* Lauduni incœptam, ſummo cum applauſu conſummavit. His exercitationibus, & pecuniam non modicam & famam celeberrimam ſibi comparavit. Iſta conſtant ex ipſo *Abaelardo* in Epiſtola de Hiſtoria calamitatum ſuarum, ad Amicum data .

ARTICULUS II.

De PETRI ABAELARDI *Amoribus* .

QUI antea continentiſſime vixerat *Abaelardus*, tandem amore captu eſt *Heloiſſæ* nobilis virginis. *Fulberti* Canonici Inſignis Eccleſiæ Pariſienſis hæc neptis erat, forma præſtans, doctrina præſtantior toto Regno ob eximias dotes celebris. *Abaelardus*, cui juventus, formæ gratia, doctrinæ celebritas, cantus & carminum ars ſuaviſſima, perſuaſerant, nullam ipſum repulſam paſſurum a quacumque fœminarum quam amore ſuo dignaretur, occaſionem quæſivit qua puellam ſibi domeſtica, & quotidiana converſatione familiarem efficeret. Induſtria itaque ſua egit, ut *Fulbertus* in domum ſuam ipſum ſub quocumque procurationis pretio ſuſciperet, ne domeſtica familiæ cura, inquiebat, ipſum a ſtudiis impediret, utque modum impenſis poneret. *Fulbertum* ad annuendum ejus votis, cum avaritia, tum Neptis ad majorem eruditionem promovendæ ſtudium impulere. Suſcepit itaque Magiſtrum *Abaelardum*, ipſique Neptim chariſſimam ampliori literatura imbuendam tradidit. Nec multo poſt optatis potitus eſt *Abaelardus*. Audias ipſum amores ſuos deſcribentem in Epiſtola de Hiſtoria calamitatum ſuarum ad Amicum. *Primum*, inquit, *domo una conjungimur, poſtmodum animo. Sub occaſione itaque diſciplinæ, amori penitus vacabamus, & ſecretos receſſus, quos amor optabat, ſtudium lectionis offerebat. Apertis itaque libris, plura de amore, quam de lectione verba ſe ingerebant, &c. Quid denique? Nullus a cupidis intermiſſus eſt gradus amoris, & ſi quid inſolitum amor excogitare potuit, eſt additum ..... Et quo me amplius hæc voluptas occupaverat, minus Philoſophiæ vacare potueram, & Scholis operam dare ... Quem etiam ita negligentem & tepidum lectio tunc habebat, ut jam nihil ex ingenio, ſed ex uſu cuncta proferrem: nec jam niſi recitator priſtinorum eſſem inventorum; & ſi qua invenire liceret, Carmina eſſent amatoria, non Philoſophiæ ſecreta.*

Con-

Concepit interim *Heloiſſa*, & ab *Abaelardo* e domo avunculi furtim ſubiata in Britanniam, apud illius ſororem filium peperit, quem *Aſtrolabium* nominavit. Quanta ob furtivum Neptis receſſum, & ereptum pudorem, exarſerit in *Abaelardum* ira *Fulbertus*, cogitare facile eſt. Placare ipſum non potuit, niſi uxorem faceret ex amica. Multis dilectum ſuum a connubii ſubeundis vinculis *Heloiſſæ* deterruit. Primo, quod nec iſta conditione exulceratum avunculi animum placaret. Secundo, quod inglorium illi foret uni ſe fœminæ dicare, quem omnibus natura creaverat. Tertio, quod moleſtiis maximis ſtipatum eſſet matrimonium. Quarto, quod *Theophraſto* teſte, uxor non ſit ducenda Sapienti, & quod *Cicero* rogatus ab *Hircio*, ut poſt repudium *Terentiæ*, ſororem ejus duceret, dixerit, ſe non poſſe uxori & Philoſophiæ pariter operam dare (ut refert *S. Hieronymus* Lib. I. adverſus *Jovinianum*.) Quinto exemplo veterum Philoſophorum, qui non tam relinquentes ſæculum, quam fugientes, omnes ſibi voluptates interdixere, ut in unius Philoſophiæ requieſcerent amplexibus: & Philoſophiæ deſiderio eadem ſuſtinuerunt, quæ nunc ex amore Dei ſuſtinent Monachi. Sexto, quod ipſe honeſtæ converſationis ſtatus illi Matrimonium diſſuadere deberet. „ Quæ enim, *inquie-*
„ *bat*, conventio Scholarium ad pediſſequas, ſcriptoriorum ad cunabula, Librorum a
„ colos, ſtylorum ſive calamorum ad fuſos? Quis denique ſacris vel Philoſophicis me
„ ditationibus intentus, pueriles vagitus, nutricum quæ hos mitigant nænias, tumul-
„ tuoſam familiæ tam in viris, quam in fœminis turbam ſuſtinere poterit? Ultimo,
„ quia Clericus & Canonicus cum eſſet, indecorum erat ut ſeſe nuptiis implicaret, ac
„ obſcœnis voluptatibus irrevocabiliter immergeret. Sed fruſtratis rationibus *Abaelardum*
„ ſuum a propoſito matrimonii revocare tentavit *Heloiſſa*; unde ipſi morem gerens, ve-
„ lut prophetice illachrymando ac ſuſpirando, ait: „ *Unum ad ultimum reſtat, ut in perditione duorum minor non ſuccedat dolor, quam præceſſit amor.*

Pariſios itaque reducta *Heloiſſa*, *Abaelardo* ſuo nuptiali benedictione confœderata eſt. Initum matrimonium, quod diſſimulare propoſuerant, *Fulberto* puellæ avunculo conſentiente, cum ab ipſo, tum ab ejus domeſticis divulgari cœpit, præter fidem Magiſtro *Petro* datam. Se uxorem palam negabat *Heloiſſa*, ne famæ & fortunæ Dilecti ſui officeret. Multis eam ob rem contumeliis ipſam afficiebat *Fulbertus*. Id cum *Abaelardus* agnoviſſet, illam ad Monaſterium Argenteoli prope Pariſios, ubi olim puellula educata fuerat, atque erudita, tranſmiſit: ipſique ut Monaſticis veſtibus, excepto velo, indueretur, auctor fuit. Id facile perſuaſit avunculo *Heloiſſæ*, ejuſque conſanguineis, ſibi illuſiſſe *Abaelardum*, eamque Monialibus adſcripſiſſe, ut hoc pacto ab illa ſe expediret. Fictitia multi ſunt injuriam inflicto ipſi pudendo acerboque vulnere, quo Eunuchus effectus eſt. Iſta conſtant ex Epiſtola I. ipſius ad Amicum, de ſuarum calamitatum hiſtoria.

ARTICULUS III.

De PETRI ABAELARDI *&* HELOISSÆ *Converſione.*

Abaelardus ob inflicti vulneris infamiam pudore ſuffuſus, potius quam devotione excitatus (ut ipſe teſtatur) ad Monaſticorum latibula clauſtrorum ſeceſſit, ac in Abbatia *S. Dionyſii* ſacrum ſuſcepit habitum: *Heloiſſa* vero benedictum ab Epiſcopo Velum in Monaſterio Argenteolenſi, in quo Prioriſſa poſtmodum fuit. Inde vero pulſis Monialibus a Monachis S. *Dionyſii* illum locum ſibi vendicantibus, in Oratorio *Paracleti*, quod a *Petro Abaelardo* conſtructum fuiſſe inferius dicemus, aſylum invenit tutiſſimum, ac illi Abbatiæ initium dedit, eamque rexit ut prima Diaconiſſa ſive Abbatiſſa. Quod Oratorium *Innocentius II.* Pontifex Maximus ipſi & Sororibus in perpetuum confirmavit Pontificio Diplomate. Plures extant *Abaelardi* ad *Heloiſſam*, & *Heloiſſæ* ad *Abaelardum* Epiſtolæ, quæ utriuſque ſummam eruditionem teſtantur. Imprudenter ac muliebri levitate *Heloiſſa* in ſecunda ſua Epiſtola ad *Petrum*, præteritorum amorum inſaniam in memoriam revocat ac deſcribit his verbis: *Etſi uxoris nomen ſanctius ac validius videtur; dulcius mihi ſemper extitit amicæ vocabulum: aut ſi non indignaris, concu-*

binæ

binæ vel ſcorti: ut quo me videlicet pro te amplius humiliarem, ampliorem apud te conſequerer gratiam, & ſic etiam excellentiæ tuæ gloriam minus læderem..... Deum teſtem invoco, ſi me Auguſtus univerſo præſidens mundo matrimonii honore dignaretur, totumque mihi orbem confirmaret in perpetuum poſſidendum, charius mihi & dignius videretur tua dici meretrix, quam illius Imperatrix. Majorem præſeferunt gravitatem, ſapiunt modeſtiam, pietatem ſpirant, *Abaelardi* ad Chariſſimam ſuam Epiſtolæ poſt converſionem datæ. Cæterum ſexus levitati condonandus eſt ſtylus *Heloiſſæ* liberior, quæ nihilominus vitam ad omnem virtutis normam religioſe inſtituit; ut teſtatur Abaelardus. „ Tantam autem gratiam, *inquit*, in oculis omnium illi Sorori noſtræ, quæ cæ-
„ teris præerat, Dominus annuit, ut eam Epiſcopi quaſi filiam, Abbates quaſi ſororem,
„ Laici quaſi matrem diligerent: & omnes pariter ejus religionem, prudentiam, &
„ in omnibus incomparabilem patientiæ manſuetudinem admirabantur. Quæ quanto
„ rarius ſe videri permittebat, ut ſcilicet clauſo cubiculo ſacris meditationibus atque
„ orationibus purius vacaret; tanto ardentius ejus præſentiam, atque ſpiritualis colloquii
„ monita, hi qui foris ſunt eſſlagitabant.„ Ipſius pietatem ac eruditionem etiam commendat in adhortatoria ad ſtudium literarum Epiſtola, ſcripta ad Sanctimoniales Paracletenſes: *Magiſterium*, inquit, *habetis in Matre, quod ad omnia vobis ſufficere, tam ad exemplum ſcilicet virtutum, quam ad doctrinam literarum poteſt: quæ non ſolum Latinæ, verum etiam tam Hebraicæ, quam Græcæ non expers literaturæ, ſola hoc tempore illam trium linguarum adepta peritiam videtur, quæ ab omnibus in S. Hieronymo tamquam ſingularis gratia prædicatur.* Hinc Antiſtites, Magnates, Fideleſque cæteri Paracletenſe Monaſterium bonis plurimis infra annum auxere. *Heloiſſam* aliquando inviſit *S. Bernardus*, eamque & Sorores ſacris adhortationibus corroboravit, ut teſtatur *Abaelardus* in Epiſtola ad eumdem Sanctum Abbatem. Eamdem impenſe coluit ac præconiis ornavit *B. Petrus Mauritius* Cluniacenſis Abbas, ipſique gratulatus eſt, quod *Pro Logica Evangelium, pro Phyſica Apoſtolum, pro Platone Chriſtum, pro Academia Clauſtrum, tota jam & vere Philoſophica mulier elegiſſet.*

ARTICULUS IV.

De PETRI ABAELARDI *Perſecutionibus.*

GRaviſſimas a falſis Fratribus, & ab æmulis *Alberico* & *Lotulpho* perſecutiones paſſus eſt *Abaelardus*, quas luctuoſo ſtylo exponit in Hiſtoria ſuarum calamitatum. Hi enim livore tabeſcentes ob famam quam pepererat Magiſtro *Petro* Liber *De Trinitate*, ab ipſo compoſitus, eum ubique velut Hæreticum, & trium Deorum aſſertorem infamarunt. Qui rumor de ipſo longe lateque ſparſus, Conciliis in illum congregatis occaſionem dedit. Infenſos vero habuit *Sancti Dionyſii* Monachos, quod ſæcularem ipſorum vitam, moreſque irreligioſos liberius argueret. Ipſorum magis inflammavit invidiam vindicata in privato colloquio *Venerabilis Bedæ* ſententia, qua aſſeruit, *Dionyſium Areopagitam* Corinthiorum potius quam Athenienſium fuiſſe Epiſcopum. Ex qua conſequens videbatur, *Dionyſium* Galliarum Apoſtolum Areopagitam non eſſe, quem Athenienſium Epiſcopum ejus Acta teſtantur. Hinc gravis in *Abaelardum* tumultus. Sandionyſiani Monaſterii, immo Regni Francorum hoſtis conclamatur, quod ei honorem auferat quo ſingulariter gloriatur, de Apoſtolatu *Dionyſii Areopagitæ*. Ille contentionem excuſat, Areopagitam ſe minime inficiatum profitetur. Diſciplinam Regularem, ſi quid deliquerit ſibi imponi fruſtra rogat. Abbas congregatis Senioribus comminatur ſe ad Regem quantocyus miſſurum, qui de ipſo vindictam ſumat, tamquam Regni ſui gloriam & coronam ei auferente. Et interim Magiſtrum *Petrum* diligenter obſervari jubet, donec illum Regi tradat. Hinc ſibi fuga conſulit *Abaelardus*, ac in terram Comitis *Theobaldi* ſe recipiens in Caſtro Pruvini* moratus eſt, in Cella quadam Trecenſium Monachorum. Inde ſecedendi in aliquam ſolitudinem, ubi Monaſtice viveret, obtenta licentia ab Abbate Sandionyſiano, de conſenſu Regis Chriſtianiſſimi, ad amœniſſimam Trecenſis agri ſolitudinem ſe contulit, ibique liberaliter ſibi conceſſa a quibuſdam terra, annuente Epiſcopo

* Provins

piſcopo Trecenſi, Oratorum in nomine Sanctæ Trinitatis ex calamis primum & culmo conſtruxit. Id cum Scholaſtici cognoviſſent, cœperunt undique concurrere, & relictis civitatibus & caſtellis, ſolitudinem inhabitare; pro domibus ſibi conſtruere tuguriola; pro delicatis cibis, herbis agreſtibus & pane cibario victitare; pro mollibus ſtratis, culmum ſibi & ſtramen comparare; & pro menſis glebas erigere. Cum vero ingentem eorum cœtum dictum Oratorium capere non poſſet, illud amplificarunt, & ex lapidibus & lignis conſtruentes, meliorem in formam redegere. Quod cum in nomine Sanctæ Trinitatis fundatum, ac poſtea dedicatum eſſet; quia tamen ibi profugus ac vexatus *Abaelardus* divinæ gratia conſolationis aliquantulum reſpiraverat; in memoriam tam inſignis beneficii, *Paracleti* * nomen ipſi indidit. Ea ex appellatione calumniam paſſus eſt, quaſi præter Eccleſiæ morem uni dumtaxat Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonæ templum conſecraſſet. Hanc accuſationem diſerte diluit, oſtendens primo ſe toti Trinitati Oratorium dicaſſe, cui *Paracleti* nomen apprime convenit, licet *Spiritus Paracleti* nomen tertiam ſolum deſignet perſonam, ſecundum illud *Joannis XIV.* ubi Chriſtus ait: *Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*. Et Apoſtolum II. ad Corinthios I. vocare Deum Patrem, *Deum totius conſolationis*, quod *Paracleti* nomen ſignificat. Secundo oſtendit, quod etiamſi ſoli Spiritui Sancto Oratorium ſuum dicaſſet, nihil feciſſet adverſum rationi: Siquidem ratio ſuadet, illi perſonæ templum corporeum ſingulari quadam ratione poſſe conſecrari, cui ſpeciatim Apoſtolus templum tribuit ſpirituale, dicens: *An neſcitis quia corpora veſtra templum ſunt Spiritus Sancti?* Et certe cujus perſonæ rectius Eccleſia dici poteſt, quam ejus cujus operationi, cuncta quæ in Eccleſia miniſtrantur beneficia ſpecialiter aſſignantur? (inquit ille)

* *Le Paraclet, Monaſterium Virginum, in Diœceſi Trecenſi.*

1. *Cor.* 6.

E Paracletenſi Oratorio, ab Abbatiam *S. Gildaſii* Rivenſis, in Diœceſi Venetenſi, in Britannia minore concordi Fratrum electione aſſumptus, multos in Præfectura illa Monaſtica labores, multa pericula paſſus eſt. Maxime angebatur vir pius, certus quod ſi Monachos indiſciplinatos ad regularem vitam compellere tentaret, ſecurus vivere non poſſet. Si vero id pro viribus non ageret, damnationis æternæ ſubiret periculum (ut ipſe ait.) Præter hæc, ipſi imminebat continua vexatio a Principe, ſeu potius Tyrannulo illius regionis, qui ex diſſolutione Monachorum occaſionem nactus, omnia loca Monaſterio adjacentia in proprios uſus redegerat, ac gravioribus exactionibus Monachos ipſos, quam tributarios Judæos exagitabat. Porro quanta ſit ab effrænatis Monachis perpeſſus *Abaelardus*, quoties veneno etiam in ſacrum calicem injecto, & in ipſo Altaris Sacrificio appetitus, quoties gladio minaci perterritus, nemo facile credet, niſi qui ejus querimonias audierit in priori ad Amicum Epiſtola, ubi poſt multa hæc ſcribit: „ Quotidie „ quaſi cervici meæ gladium imminentem ſuſpicio, ut inter epulas vix reſpirem, ſi„ cut de illo legitur, qui cum Dionyſii Tyranni potentiam atque opes conquiſitas ma„ ximæ imputaret beatitudini, filo latenter appenſum ſuper ſe gladium reſpiciens, quæ „ terrenam potentiam felicitas conſequatur, edoctus eſt. Quod nunc quoque ipſe de pau„ pere Monacho in Abbatem promotus inceſſanter experior, tanto ſcilicet miſerior, „ quanto ditior effectus: ut noſtro quoque exemplo, eorum qui id ſponte appetunt, am„ bitio refrænetur.

De Ruyt.

Denique detractorum linguis vexatus eſt *Abaelardus*. Cum enim ad Paracletenſe Monaſterium quod Chariſſimæ ſuæ *Heloiſſæ* conceſſerat, identidem reverteretur, ipſam & Sorores conſiliis ſuis ſublevaturus, id ipſi crimini verterunt obtrectatores peſſimi; ac priſtinæ voluptatis deſiderio, carnalique amori tribuerunt quod ex unius caritatis impulſu factitabat. Qua de re graviter conqueritur in fine prioris Epiſtolæ ad Amicum, ubi & maximam ſe conſolationem percepiſſe ſignificat ex illis *S. Hieronymi* verbis ad *Aſellam* ſcribentis epiſt. 99. *Nihil mihi objicitur niſi ſexus meus; & hoc numquam objiceretur, niſi cum Hieroſolymam Paula proficiſcitur. Antequam domum Sanctæ Paulæ noſſem, totius in me Urbis ſtudia conſonabant: omnium pene judicio dignus Summo Sacerdotio decernebar. Sed ſcio per bonam & malam famam pervenire ad Regna cœlorum.* Iſta diſcimus ex ipſo *Abaelardo* in Epiſtola Hiſtorica de ſuis calamitatibus ad Amicum.

AR-

ARTICULUS V.

De PETRI ABAELARDI *Erroribus*.

PEtri *Abaelardi* errores *S. Bernardus*, Epiſt. 190. ad *Innocentium I. Guillelmus* Abbas *S. Theodorici* in Diſputatione adverſus ipſum *Abaelardum*, *Gauffrido* Carnotenſi *Epiſcopo*, & *S. Bernardo* Clarevallenſi Abbati dicata, Anonymus in Diſputatione adverſus eumdem tribus libris comprehenſa, Tomo III. Bibliothecæ Ciſtercienſis & *Otto Friſingenſis* lib. 1. *De geſtis Friderici*, cap. 47. commemorant.

I. „ Ponebat in Trinitate gradus, in majeſtate modos, numeros in æternitate. Conſti„ tuebat Deum Patrem plenam eſſe potentiam, Filium quamdam potentiam, Spiritum „ Sanctum nullam potentiam. Atque hoc eſſe Filium ad Patrem, quod quamdam poten„ tiam ad potentiam, quod ſpeciem ad genus, quod materiatum ad materiam, quod ho„ minem ad animal, quod æreum ſigillum ad æs. „ (Ex S. Bernardo, ex Guillelmo Abbate S. Theodorici, & ex Anonymo.)

Secundo aſſerit *Spiritum Sanctum procedere quidem ex Patre & Filio, ſed minime de Patris eſſe Filiive ſubſtantia.* (Ex S. Bernardo, aliiſque mox laudatis Auctoribus.)

Tertio negabat *Diabolum unquam jus aliquod in homine habuiſſe, & Filium Dei carnem aſſumpſiſſe ut hominem liberaret.* Nec Deum ob aliud in carne docebat apparuiſſe, quam *ob noſtram verbo & exemplo inſtitutionem; non ob aliud paſſum eſſe & mortuum, quam ob ſuæ erga nos caritatis oſtenſionem & commendationem.* (Ex S. Bernardo, & aliis ſupra laudatis Auctoribus.)

Quarto. *Spiritum Sanctum, eſſe animam mundi* aſſerebat. (Ex Abbate Sancti Theodorici & Anonymo.)

Quinto, *Chriſtum Deum & hominem non eſſe tertiam perſonam in Trinitate:* ſive *Deum proprie hominem dicendum non eſſe.* (Ex iiſdem.)

Sexto, *Quod libero arbitrio, ſine adjuvante gratia bene poſſumus & velle & agere.* (Ex Abbate Sancti Theodorici.)

Septimo, *in Sacramento Altaris remanere in aere formam prioris ſubſtantiæ.* (Ex eodem.)

Octavo, *Ab Adam non trahi originalis peccati culpam, ſed pœnam.* (Ex eodem.)

Nono, *Nullum eſſe peccatum, niſi in conſenſu, & contemptu Dei* (Ex eodem.)

Decimo, *Concupiſcentia, delectatione, & ignorantia nullum peccatum committi.* (Ex eodem.)

Undecimo, *Suggeſtiones diabolicas per Phyſicam fieri in hominibus*; Id eſt, contactu lapidum & herbarum, prout illorum ſagax malitia novit harum rerum vires diverſas diverſis incitandis vitiis convenire. (Ex eodem.)

Duodecimo, *Fidem diffiniebat æſtimationem rerum quæ non videntur. Quaſi* (inquit S. Bernardus) *cuique in ea ſentire & loqui quæ libeat, liceat: aut pendeant ſub incerto in vagis ac variis opinionibus noſtræ Fidei Sacramenta, & non magis certa veritate ſubſiſtant ..... Sed abſit ut putemus in fide vel ſpe noſtra aliquid, ut is putat, dubia æſtimatione pendulum, & non magis totum quod in ea eſt, certa ac ſolida veritate ſubnixum, oraculis & miraculis divinitus perſuaſum, ſtabilitum & conſecratum partu Virginis Sanguine Redemptoris, gloria Reſurgentis. Teſtimonia iſta credibilia facta ſunt nimis. Si quo minus ipſe poſtremo Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quod filii Dei ſumus. Quomodo ergo fidem dicere quis audet æſtimatione, niſi qui Spiritum iſtum nondum accepit, quive Evangelium aut ignoret, aut fabulam putet? &c.*

Alios quoque errores ipſi objectos fuiſſe, conſtat ex illius Epiſtola Apologetica *Univerſis Eccleſiæ ſanctæ filiis* inſcripta. Nempe:

XIII. Quod limites præſcriberet omnipotentiæ divinæ, aſſerendo Deum plura facere non poſſe quam fecerit, aut aliquando facturus ſit.

XIV. Quod animæ Chriſti deſcenſum ad inferos inficiaretur.

XV. Quod adventum in fine ſæculi ad judicandos homines poſſe etiam attribui Patri ixiſſet.

XVI

XVI. Quod poteſtatem ligandi atque ſolvendi Apoſtolis a Chriſto conceſſam diffiteretur.

XVII. Quod Deum mala nuſquam impedire diceret, voluntates hominum immutando.

XVIII. Quod crucifixores Chriſti non peccaſſe ſcripſiſſet.

XIX. Quod Spiritum timoris Domini in Chriſto non fuiſſe; & timorem Domini caſtum in futuro ſæculo non futurum ſentiret.

Has propoſitiones ſpectabat *S. Bernardus* ad Epiſcopos & Cardinales Romanæ Curiæ de *Abaelardo* ſcribens, Epiſtola CLXXXVII. „ Legite, ſi placet, librum Petri Abae-
„ lardi, quem dicit Theologiæ, ad manum eſt enim, cum ſicut gloriatur, a pluri-
„ bus lectitetur in Curia, & videte, qualia ibi de Sancta Trinitate dicantur, de ge-
„ nitura Filii, de Proceſſione Spiritus Sancti, & alia innumera Catholicis auribus & mentibus inſueta. Legite & alium quem dicunt Sententiarum ejus, nec non & illum
„ qui inſcribitur: *Scito te ipſum:* & animadvertite quantæ & ibi ſilveſcant ſegetes
„ ſacrilegiorum atque errorum; quid ſentiat de anima Chriſti, de perſona Chriſti, de
„ deſcenſu Chriſti ad inferos, de Sacramento Altaris, de poteſtate ligandi atque ſol-
„ vendi, de originali peccato, de concupiſcentia, de peccato delectationis, de pecca-
„ to infirmitatis, de peccato ignorantiæ, de opere peccati, de voluntate peccandi.
„ Et ſi quidem judicatis, me juſte moveri, movemini & vos, ac ne fruſtra moveami-
„ ni, agite pro loco quem tenetis, pro dignitate qua polletis, pro poteſtate quam acce-
„ piſtis. Hos omnes errores ſibi malitia vel ignorantia affectos, ſcripſit *Petrus Abaelardus* in Apologia, ſeu confeſſione Fidei; & ſe umquam ſcripſiſſe librum aliquem negavit, qui *Sententiarum* diceretur. Quæ ipſius excuſatio, quia *S. Bernardi* accuſatio eſt, §. ſequenti diligentius erit expendenda. Incongrua exempla ad res fidei exponendas *Abaelardum* uſurpaſſe, certum eſt. Unum refert inter cætera quibus ille uſus eſt, *Otto Frinſingenſis* lib. 1. *De Geſtis Friderici* cap. 52. illum nempe dixiſſe: *Sicut eadem oratio eſt propoſitio, aſſumptio & concluſio: ita eadem eſſentia eſt, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus.*

ARTICULUS VI.

Pleroſque in errores vere impegit ABAELARDUS *quos ipſi* S. BERNARDUS & GUILLELMUS *Abbas* S. THEODORICI *tribuunt: Quamvis in quibuſdam Capitibus potius in modo loquendi, quam reipſa ab Eccleſiæ doctrina aberraſſe videatur.*

PRima propoſitio, quod ſcilicet Pater ſit plena potentia, Filius quædam potentia, Spiritus Sanctus nulla potentia, &c. habetur in ejus Introductione ad Theologiam, *lib.* 1. *pag.* 1082. & 1083. „ Sicut, *inquit*, ex ære ſigillum eſt æreum, &
„ ex ipſo quodammodo generatur: ita ex ipſa Dei Patris ſubſtantia Filius habet eſſe,
„ & ſecundum hoc ex ipſo dicitur genitus. Ut enim ex ſupra poſitis jam dudum oſten-
„ dimus, ſpecialiter nomine Patris divina potentia declaratur, ſicut nomine Filii di-
„ vina ſapientia ſignificatur. Eſt autem divina ſapientia quædam (ut ita dicam)
„ ipſius Dei potentia qua videlicet ab omni ſibi fallacia vel errore providere poteſt....
„ Cum igitur ſapientia quædam (ut dictum eſt) ſit potentia, ſicut æreum ſigillum
„ eſt quoddam æs; liquet profecto divinam ſapientiam ex divina potentia eſſe ſuum
„ habere, ad eam ſcilicet ſimilitudinem, qua æreum ſigillum ex ære dicitur eſſe,
„ quod eſt ejus materia; vel ſpecies ex genere quod quaſi materia ſpeciei dicitur eſſe,
„ ut animal hominis. Sicut enim ex eo quod eſt æreum ſigillum, exigit neceſſario
„ ut æs ſit, & ex eo quod homo, ut animal ſit, ſed non e contrario: ita divina ſa-
„ pientia, quæ eſt potentia diſcernendi, exigit quod ſit divina potentia, non e contra-
„ rio. Quippe ut æs tam ad æreum ſigillum quam ad alia ſe habet, & animal tam
„ ad hominem quam ad alia ſit, & potentia divina tam ad diſcernendum, quam ad
„ operandum ſe habet. Et ſicut æreum ſigillum de ipſa æris ſubſtantia vel eſſentia
„ dicitur eſſe, cum eſſe videlicet æreum ſigillum ſit eſſe æs quoddam; & eſſe homi-

„ nem,

ARTICULUS V.

De PETRI ABAELARDI *Erroribus*.

PEtri *Abaelardi* errores *S. Bernardus*, Epiſt. 190. ad *Innocentium I. Guillelmus* Abbas *S. Theodorici* in Diſputatione adverſus ipſum *Abaelardum*, *Gauffrido* Carnotenſi *Epiſcopo*, & *S. Bernardo* Clarevallenſi Abbati dicata, Anonymus in Diſputatione adverſus eumdem tribus libris comprehenſa, Tomo III. Bibliothecæ Ciſtercienſis & *Otto Friſingenſis* lib. 1. *De geſtis Friderici*, cap. 47. commemorant.

I.°, Ponebat in Trinitate gradus, in majeſtate modos, numeros in æternitate. Conſti-
„ tuebat Deum Patrem plenam eſſe potentiam, Filium quamdam potentiam, Spiritum
„ Sanctum nullam potentiam. Atque hoc eſſe Filium ad Patrem, quod quamdam poten-
„ tiam ad potentiam, quod ſpeciem ad genus, quod materiatum ad materiam, quod ho-
„ minem ad animal, quod æreum ſigillum ad æs. „ (Ex S. Bernardo, ex Guillelmo Abbate S. Theodorici, & ex Anonymo.)

Secundo aſſerit *Spiritum Sanctum procedere quidem ex Patre & Filio, ſed minime de Patris eſſe Filiive ſubſtantia*. (Ex S. Bernardo, aliiſque mox laudatis Auctoribus.)

Tertio negabat *Diabolum umquam jus aliquod in homine habuiſſe, & Filium Dei carnem aſſumpſiſſe ut hominem liberaret*. Nec Deum ob aliud in carne docebat apparuiſſe, quam *ob noſtram verbo & exemplo inſtitutionem; non ob aliud paſſum eſſe & mortuum, quam ob ſuæ erga nos caritatis oſtenſionem & commendationem*. (Ex S. Bernardo, & aliis ſupra laudatis Auctoribus.)

Quarto. *Spiritum Sanctum, eſſe animam mundi* aſſerebat. (Ex Abbate Sancti Theodorici & Anonymo.)

Quinto, *Chriſtum Deum & hominem non eſſe tertiam perſonam in Trinitate*: ſive *Deum proprie hominem dicendum non eſſe*. (Ex iiſdem.)

Sexto, *Quod libero arbitrio, ſine adjuvante gratia bene poſſumus & velle & agere*. (Ex Abbate Sancti Theodorici.)

Septimo, *in Sacramento Altaris remanere in aere formam prioris ſubſtantiæ*. (Ex eodem.)

Octavo, *Ab Adam non trahi originalis peccati culpam, ſed pœnam*. (Ex eodem.)

Nono, *Nullum eſſe peccatum, niſi in conſenſu, & contemptu Dei* (Ex eodem.)

Decimo, *Concupiſcentia, delectatione, & ignorantia nullum peccatum committi*. (Ex eodem.)

Undecimo, *Suggeſtiones diabolicas per Phyſicam fieri in hominibus*; Id eſt, contactu lapidum & herbarum, prout illorum ſagax malitia novit harum rerum vires diverſas diverſis incitandis vitiis convenire. (Ex eodem.)

Duodecimo, *Fidem diffiniebat æſtimationem rerum quæ non videntur. Quaſi* (inquit S. Bernardus) *cuique in ea ſentire & loqui quæ libeat, liceat: aut pendeant ſub incerto in vagis ac variis opinionibus noſtræ Fidei Sacramenta, & non magis certa veritate ſubſiſtant ..... Sed abſit ut putemus in fide vel ſpe noſtra aliquid, ut is putat, dubia æſtimatione pendulum, & non magis totum quod in ea eſt, certa ac ſolida veritate ſubnixum, oraculis & miraculis divinitus perſuaſum, ſtabilitum & conſecratum partu Virginis Sanguine Redemptoris, gloria Reſurgentis. Teſtimonia iſta credibilia facta ſunt nimis. Si quo minus ipſe poſtremo Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quod filii Dei ſumus. Quomodo ergo fidem dicere quis audet æſtimatione, niſi qui Spiritum iſtum nondum accepit, quive Evangelium aut ignoret, aut fabulam putet? &c.*

Alios quoque errores ipſi objectos fuiſſe, conſtat ex illius Epiſtola Apologetica *Univerſis Eccleſiæ ſanctæ filiis* inſcripta. Nempe:

XIII. Quod limites præſcriberet omnipotentiæ divinæ, aſſerendo Deum plura facere non poſſe quam fecerit, aut aliquando facturus ſit.

XIV. Quod animæ Chriſti deſcenſum ad inferos inficiaretur.

XV. Quod adventum in fine ſæculi ad judicandos homines poſſe etiam attribui Patri ixiſſet.

XVI

XVI. Quod poteſtatem ligandi atque ſolvendi Apoſtolis a Chriſto conceſſam diffiteretur.

XVII. Quod Deum mala nuſquam impedire diceret, voluntates hominum immutando.

XVIII. Quod crucifixores Chriſti non peccaſſe ſcripſiſſet.

XIX. Quod Spiritum timoris Domini in Chriſto non fuiſſe; & timorem Domini caſtum in futuro ſæculo non futurum ſentiret.

Has propoſitiones ſpectabat *S. Bernardus* ad Epiſcopos & Cardinales Romanæ Curiæ de *Abaelardo* ſcribens, Epiſtola CLXXXVII. „ Legite, ſi placet, librum Petri Abae„ lardi, quem dicit Theologiæ, ad manum eſt enim, cum ſicut gloriatur, a pluri„ bus lectitetur in Curia, & videte, qualia ibi de Sancta Trinitate dicantur, de ge„ nitura Filii, de Proceſſione Spiritus Sancti, & alia innumera Catholicis auribus & „ mentibus inſueta. Legite & alium quem dicunt Sententiarum ejus, nec non & illum „ qui inſcribitur: *Scito te ipſum*: & animadvertite quantæ & ibi ſilveſcant ſegetes „ ſacrilegiorum atque errorum; quid ſentiat de anima Chriſti, de perſona Chriſti, de „ deſcenſu Chriſti ad inferos, de Sacramento Altaris, de poteſtate ligandi atque ſol„ vendi, de originali peccato, de concupiſcentia, de peccato delectationis, de pecca„ to infirmitatis, de peccato ignorantiæ, de opere peccati, de voluntate peccandi. „ Et ſi quidem judicatis, me juſte moveri, movemini & vos, ac ne fruſtra moveami„ ni, agite pro loco quem tenetis, pro dignitate qua polletis, pro poteſtate quam acce„ piſtis. Hos omnes errores ſibi malitia vel ignorantia affictos, ſcripſit *Petrus Abaelardus* in Apologia, ſeu confeſſione Fidei; & ſe umquam ſcripſiſſe librum aliquem negavit, qui *Sententiarum* diceretur. Quæ ipſius excuſatio, quia *S. Bernardi* accuſatio eſt, §. ſequenti diligentius erit expendenda. Incongrua exempla ad res fidei exponendas *Abaelardum* uſurpaſſe, certum eſt. Unum refert inter cætera quibus ille uſus eſt, *Otto Frinſingenſis* lib. 1. *De Geſtis Friderici* cap. 52. illum nempe dixiſſe: *Sicut eadem oratio eſt propoſitio, aſſumptio & concluſio: ita eadem eſſentia eſt, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus.*

ARTICULUS VI.

Pleroſque in errores vere impegit ABAELARDUS *quos ipſi* S. BERNARDUS & GUILLELMUS *Abbas* S. THEODORICI *tribuunt: Quamvis in quibuſdam Capitibus potius in modo loquendi, quam reipſa ab Eccleſiæ doctrina aberraſſe videatur.*

PRima propoſitio, quod ſcilicet Pater ſit plena potentia, Filius quædam potentia, Spiritus Sanctus nulla potentia, &c. habetur in ejus Introductione ad Theologiam, *lib.* 1. *pag.* 1082. & 1083. „ Sicut, *inquit*, ex ære ſigillum eſt æreum, & „ ex ipſo quodammodo generatur: ita ex ipſa Dei Patris ſubſtantia Filius habet eſſe, „ & ſecundum hoc ex ipſo dicitur genitus. Ut enim ex ſupra poſitis jam dudum oſten„ dimus, ſpecialiter nomine Patris divina potentia declaratur, ſicut nomine Filii di„ vina ſapientia ſignificatur. Eſt autem divina ſapientia quædam (ut ita dicam) „ ipſius Dei potentia qua videlicet ab omni ſibi fallacia vel errore providere poteſt.... „ Cum igitur ſapientia quædam (ut dictum eſt) ſit potentia, ſicut æreum ſigillum „ eſt quoddam æs; liquet profecto divinam ſapientiam ex divina potentia eſſe ſuum „ habere, ad eam ſcilicet ſimilitudinem, qua æreum ſigillum ex ære dicitur eſſe, „ quod eſt ejus materia; vel ſpecies ex genere quod quaſi materia ſpeciei dicitur eſſe, „ ut animal hominis. Sicut enim ex eo quod eſt æreum ſigillum, exigit neceſſario „ ut æs ſit, & ex eo quod homo, ut animal ſit, ſed non e contrario: ita divina ſa„ pientia, quæ eſt potentia diſcernendi, exigit quod ſit divina potentia, non e contra„ rio. Quippe ut æs tam ad æreum ſigillum quam ad alia ſe habet, & animal tam „ ad hominem quam ad alia ſit, & potentia divina tam ad diſcernendum, quam ad „ operandum ſe habet. Et ſicut æreum ſigillum de ipſa æris ſubſtantia vel eſſentia „ dicitur eſſe, cum eſſe videlicet æreum ſigillum ſit eſſe æs quoddam; & eſſe homi-

„ nem,

„ nem, id eſt animal rationale, ſit eſſe animal quoddam : ita & divina ſapientia de „ divinæ potentiæ dicitur eſſe ſubſtantia: cum videlicet eſſe ſapientiam, id eſt, po- „ tentiam diſcernendi ſit eſſe quamdam potentiam; quod eſt Filium de ſubſtantia Pa- „ tris eſſe; vel ab ipſo genitum eſſe: Nam & ſpecies ex genere quaſi gigni, vel „ creari, Philoſophi dicunt, ſecundum hoc ſcilicet quod ex ipſo eſſe contrahunt. „ Hunc *Abaelardi* locum proferunt *S. Bernardus*, *Guillelmus S. Theodorici* Abbas, & Anonymus.

Pag. 1085. ejuſdem libri, differens de Spiritu Sancto, ait: „ Benignitas quippe ipſa, „ quæ hoc nomine demonſtratur, non eſt aliqua in Deo potentia ſive ſapientia; cum „ videlicet ipſum benignum eſſe, non ſit in aliquo eſſe ſapientem aut potentem. Sed „ hæc ejus bonitas magis ſecundum ipſum caritatis effectum, ſive effectus accipien- „ da eſt; Caritas autem, teſte Gregorio, minus quam inter duos haberi non poteſt. „ Nemo enim, inquit, ad ſemetipſum caritatem dicitur habere, ſed dilectionem in al- „ terum extendit, ut eſſe caritas poſſit: procedere itaque Dei eſt, ſeſe ad aliquam „ rem per affectum caritatis quodammodo extendere, ut eam videlicet diligat ac ei per „ amorem ſe conjungat. „ Hunc etiam locum proferunt Abbas *S. Theodorici* & Anonymus.

Abaelardi mentem aſſecuti non videntur *S. Bernardus*, Abbas *S. Theodorici*, & Anonymus, qui ipſi tribuunt, quod Filium Dei *Semipotentiam* eſſe dixerit, Spiritum Sanctum non eſſe omnipotentem, adeoque non eſſe Deum ſenſerit cum *Macedonio*. Diſerte namque docuit *Abaelardus*, tres perſonas eadem omnipotentia æqualiter præditas eſſe, quamvis potentia Patri ſpeciatim attribuatur, ſicut ſapientia Filio, & bonitas Spiritui Sancto. Lib. 1. pag. 988. & 989. „ Juxta proprietates, *inquit*, trium „ perſonarum, quædam ſpecialiter ac tamquam proprie de aliqua earum dici vel ac- „ cipi ſolent, quæ tamen juxta earum naturam, ſingulis ineſſe non ambigimus, ut „ ſapientia Filio, caritas Spiritui Sancto ſpecialiter attribuitur: Cum tamen tam Pa- „ ter, quam Spiritus Sanctus, ſeu etiam tota Trinitas ſapientia ſit, & ſimiliter tam „ Pater ipſe, quam Filius, caritas dici poſſit. Sic etiam juxta perſonarum proprie- „ tates, quædam opera ſpecialiter alicui perſonæ attribuuntur, quamvis indiviſa totius „ Trinitatis opera prædicentur, & quidquid ab una earum ſit, a ſingulis fieri conſtet. „ Sic & juxta ipſam Patris proprietatem, ſpecialiter ei & maxime, quæ ad poten- „ tiam pertinent, aſſignari ſolent cum ex ipſius, ut dictum eſt, nomine divina ſpe- „ cialiter potentia deſignetur: & eo ipſo quod ſolus ipſe ingenitus dicitur, hoc eſt, „ à ſe ipſo, non ab alio exiſtens, quædam ei ſecundum ſubſtantiæ modum propria „ maneat potentia. Ut cum videlicet ipſe Pater omnia facere poſſit quæ Filius & „ Spiritus Sanctus, hoc inſuper habeat ut a ſe ipſo ſolus ipſe queat exiſtere, nec ne- „ ceſſe habeat ab alio eſſe. Non minus tamen aut Filium, aut Spiritum Sanctum, om- „ nipotentem prædicamus, quam Patrem. *Et infra*: At vero cum unaquæque trium „ perſonarum inde omnipotens dicatur, quod quidquid earum quæcumquæ velit efficere, „ poſſit complere: non tamen neceſſe eſt eodem modo ſe penitus habere unam, quo „ alteram, cum in ſuis proprietatibus diverſæ ſint. Solus quippe Pater poteſt eſſe „ Pater ſive ingenitus, & ſolus Filius genitus, ſicut & ſolus Spiritus Sanctus procedens: „ Quidquid itaque una perſona facere poteſt, & alia poteſt; & ideo unaquæque omni- „ potens dicitur: Sed non quidquid una eſſe poteſt, vel cujus modo una eſſe poteſt, „ neceſſe eſt alteram eſſe.

Quamobrem *Abaelardus* in Apologia ſeu Confeſſione Fidei, hunc ſenſum a ſe omnino alienum profitetur. „ Quod igitur, *inquit*, mihi vel per malitiam impoſitum eſt „ quod ſcripſerim; Quia Pater plena potentia, Filius quædam potentia, Spiritus „ Sanctus nulla potentia; hæc ergo verba non tam hæretica quam diabolica, ſicut ju- „ ſtiſſimum eſt, abhorreo, deteſtor, & ea cum ſuo Auctore pariter damno. Quæ ſi „ quis in meis reperiat ſcriptis, non ſolum me hæreticum, verum etiam Hæreſiar- „ cham profiteor.

Adverſus *Abaelardum* expoſtulat Anonymus initio libri I. quod ſanctæ Religionis & magni nominis Abbatem, *S. Bernardum* ſcilicet, inſimulet falſa finxiſſe, nempe quod

quod in Theologia ſua ſcripſerit, Filium eſſe quandam potentiam, Spiritum Sanctum nullam. Atque juſta eſt iſta expoſtulatio: id enim ſe ſcripſiſſe perperam negat *Abaelardus*, quamvis eo ſenſu non aſſeruerit, quem ipſi adverſarii tribuebant; negando nimirum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum æque omnipotentes eſſe. Incongruis quidem ſimilitudinibus æris & ſigilli, ſpeciei & generis, ad exponendum Sanctiſſimæ Trinitatis Myſterium uſus eſt: abſonos & inſuetos in Eccleſia loquendi modos uſurpavit, ut ipſi recte *S. Bernardus*, & Abbas *S. Theodorici* objiciunt: Sed non ideo in Sabellianam aut Arianam hæreſim impegit, non Trinitatem deſtruxit, non blaſphemiam dixit in Spiritum Sanctum, non Deorum novorum annuntiator fuit, ut maximi illi viri fervore diſputationis abrepti ipſi improperarunt. Æquior eſt hæc *Guillelmi* Abbatis S. Theodorici cenſura: „ Hæc eſt, *inquit*, nova novi Theologi Theologia „ de Patre & Filio, Sanctæ Chriſtianæ Fidei ſimplicitatem alienis veſtiens exuviis re„ luctantem, & obſcuriorem efficiens, dum nititur facere clariorem. Cum etenim in „ fide Trinitatis pro Patre & Filio producuntur nobis potentia gerendi ac diſcernendi; „ tamquam filius de Patre, ſpecies de genere, materiatum de materia, quaſi cacopha„ton videtur ingerere auribus Fidelium ipſa novitas tam verborum, quam ſenſuum, „ & bonorum euphonia nominum amiſſa, ipſa quaſi reſilit ab intellectu . . . . . „ Miror etiam vehementer, cum in hac ipſa Theologia ſua bene & catholice ſæpe „ prædicet homouſion Trinitatem, Filium per omnia ſimilem Patri & conſubſtan„ tialem; quid ſibi velit hæc æris & ſigilli ſimilitudo, quæ per omnia ad hoc vide„ tur niti, ut inter Patrem & Filium inæqualitatis appareat diſſimilitudo.

Eumdem errorem circa omnipotentiam Patris & Filii *Abaelardo* objicit *Gualterus* Epiſcopus Laudunenſis, in Epiſtola ad ipſum data, quæ Tom. II. *Spicilegii Dacheriani* edita eſt pag. 473. ubi de ejus Introductione ad Theologiam ita ſcribit: *Quædam etiam ibi legi, quæ videntur a fide Catholica diſcrepare; ubi ſcilicet majorem omnipotentiam eſſe Patris, & Filii minorem, videmini affirmare his verbis*: „ Si potentiam „ tam ad naturam ſubſiſtendi, quam ad efficaciam operationis referamus, inveniemus ad „ proprietatem perſonæ Patris ſpecialiter attinere potentiam, quæ non ſolum cum cæ„teris duabus perſonis æque omnia efficere poteſt, verum etiam ipſa ſola a ſe, non „ ab altero exiſtere habet: & ſicut ex ſe habet exiſtere, ita etiam ex ſe habet poſſe. „ Cæteræ vero perſonæ ſicut ab ipſo Patre habent eſſe, ita & ab ipſo habent poſſe „ quod volunt efficere. *Et poſt pauca*: per Filium quippe intelligimus divinam Sa„pientiam; Sapientia autem cum ſit quædam potentia diſcernendi, ſcilicet quaſi „ quædam portio eſt Divinæ Omnipotentiæ; ſicut quilibet Filius quædam proprie Pa„tris portio eſſe dicitur. „ *Hæc verba in Tractatu veſtro legi. Quis autem ex veſtris diligenter attendens nequeat manifeſte concipere, quod omnipotentiam dicitis Patri convenire, non ſolum in hoc quod omnia facere poteſt, ſed inſuper in hoc quod ex ſe habet exiſtere & poſſe, non ex alio? Si vero in his duobus conſiſtit omnipotentia Patris, tunc nimirum Filius, qui de alio eſt, cum altero de prædictis careat, id eſt, non a ſe eſſe vel poſſe habeat, ſed a Patre, & alterum ſolummodo habeat, id eſt, poſſe quodcumque vult facere, inæqualem & minorem habet potentiam, & ſicut verba veſtra teſtantur, partialem: velut cum humana potentia partim ex divitiis, partim ex ſtrenuitate proveniat, profecto minoris eſt potentiæ qui ſolas habet divitias, & majoris qui cum ſtrenuitate æquales poſſidet divitias.*

Secunda propoſitio, quod nempe Spiritus Sanctus non ſit de Patris & Filii ſubſtantia, aſſeritur a *Petro Abaelardo* lib. II. Introductionis ad Theologiam, pag. 1085. & 1086. „ Cum itaque, *inquit*, tam Filius quam Spiritus Sanctus ex Patre ſit, „ hic quidem genitus, ille procedens, differt in eo generatio ipſa a proceſſione, „ quod is qui generatur, ex ipſa Patris ſubſtantia eſt, cum ipſa, ut dictum eſt, ſa„pientia hoc eſt ipſum eſſe habeat, ut ſit quædam potentia: Ipſe vero caritatis affe„ctus magis ad benignitatem animi, quam ad potentiam attineat; unde bene Filius „ ex Patre gigni dicitur hoc eſt, ex ipſa Patris ſubſtantia proprie dicitur eſſe . . . . „ Non ignoramus nonnullos Eccleſiaſticorum Doctorum aſtruere Spiritum quoque San„ctum ex ſubſtantia Patris eſſe, hoc eſt, ab eo ſic eſſe, ut etiam ipſe unius ſit ſub-

„ ſtantiæ

„ ſtantiæ cum Patre; proprie tamen non dicimus ex ſubſtantia Patris eſſe; Solus Fi-
„ lius dicendus eſt. Spiritus vero quamvis ejuſdem ſubſtantiæ ſit cum Patre & Filio;
„ unde etiam Trinitas ὁμοούσιος id eſt, unius ſubſtantiæ prædicatur: minime tamen ex
„ ſubſtantia Patris aut Filii, ſi proprie loquimur, eſſe dicendus eſt, quod oportet ipſum
„ ex Patre vel Filio gigni, ſed magis ex ipſis habet procedere, quod eſt Deum ſe
„ per caritatem ad alterum extendere; quodammodo etenim per amorem unuſquiſque
„ a ſe *ipſo* ad alterum procedit; cum proprie nemo ad ſe ipſum caritatem habere
„ dicatur, aut ſibi ipſi benignus eſſe, ſed alteri. Maxime autem Deus cum nullius
„ indiget, erga ſe ipſum benignitatis affectu commoveri non poteſt, ut ſibi aliud ex
„ benignitate impendat, ſed erga creaturas tantum, quæ divinæ gratiæ beneficiis indi-
„ gent, non ſolum ut ſint, ſed ut bene ſint.

Hunc locum ſpectat *S. Bernardus* in Epiſtola ad Innocentium II. „ Miror, *in-*
„ *quit*, hominem acutum & ſciolum (ut quidem ſibi ipſe videtur) quomodo cum
„ Spiritum Sanctum fateatur Patri & Filio conſubſtantialem, neget tamen ex Patris
„ Filiique prodire ſubſtantia, niſi forte illos ex ipſius procedere velit. Quod qui-
„ dem inauditum eſt & nefandum. Si autem nec is de illorum, nec illi de hujus
„ ſubſtantia ſunt, ubi quæſo conſubſtantialitas? aut ergo fateatur cum Eccleſia Spiri-
„ tum Sanctum de ſubſtantia illorum eſſe, a quibus non negat procedere, aut certe
„ cum Ario conſubſtantialitatem deneget, & prædicet aperte creationem. Deinde, ſi
„ Filius de ſubſtantia Patris eſt, Spiritus Sanctus non eſt, differant neceſſe eſt a ſe in-
„ vicem, non ſolum quia Spiritus Sanctus genitus non eſt, quod Filius eſt: ſed etiam
„ quod Filius de ſubſtantia Patris eſt, quod Spiritus Sanctus non eſt. Quam quidem
„ poſteriorem differentiam Fides Catholica hucuſque neſcivit.

Hunc eumdem locum profert *Guillelmus* Abbas *S. Theodorici* in Diſputatione adverſus *Petrum Abaelardum*, cap. 4. ſicque de ipſo cenſet: *Hæc eſt Theologia Magiſtri Petri de Spiritu Sancto, hoc de eo prædicat, & utinam non contra eum! Ad libitum ſuum ſummæ ſibi eſſentiæ format effigiem: a forma vero fidei ab Apoſtolis tradita, a Spiritu Sancto per ipſos formata, & omnibus commendata Fidelibus, aufert quæ vult, apponit quæ vult, nova faciens omnia; nova verba, nova dogmata, quorum nonniſi ipſe ſibi auctor eſt.* Sequi porro oſtendit ex ejus aſſertione, Spiritus Sancti proceſſionem non tam *ſubſtantialem* eſſe, quam *affectualem*: & Spiritum Sanctum *qualitatem* quamdam Dei potius eſſe, quam *perſonam*, ſi benignitas eſt, ſive affectus Dei in creaturas. Si proceſſio Spiritus Sancti in creaturam tantummodo eſt, remota creatura, Proceſſionem non eſſe. Tandem, Spiritum Sanctum procedere *ex Patre & Filio*, eſſe procedere ex eo quod ſunt; adeoque ex ipſorum ſubſtantia. Perperam itaque & falſiſſime ſcripſit *Abaelardus* in Apologia ſua, ſive Confeſſione Fidei: *Quiſquis me ſcripſiſſe aſſerit, quod de ſubſtantia Patris Spiritus Sanctus etiam non ſit, malitiæ vel ignorantiæ maximæ fuit.*

Tertius error *Abaelardi* legitur libro II. Commentariorum ipſius in Epiſtolam ad Romanos, pag. 550. & 551. „ Primo itaque, *inquit*, videtur quærendum qua ne-
„ ceſſitate Deus hominem aſſumpſerit, ut nos ſecundum carnem moriendo redimeret,
„ vel a quo nos redemerit, qui nos vel juſtitia, vel poteſtate captos tenet; & qua
„ juſtitia nos ab ejus poteſtate liberaverit, qui præcepta dederit, quæ ille ſuſcipere
„ vellet ut nos dimitteret. Et quod dicitur, quod a poteſtate Diaboli nos redemerit,
„ qui per tranſgreſsionem primi hominis, qui ſe ei ſponte obediendo ſubjecerat, jure
„ quodam, omnem quoque ejus poteſtatem poſſidebat, ac ſemper poſſideret, niſi
„ liberator veniret. Sed cum ſolos electos liberaverit, quando eos Diabolus poſſi-
„ debat, ſive in hoc ſæculo, ſive in futuro, magis quam modo? Numquid & pauperem illum qui in ſinu Abrahæ requieſcebat, ſicut divitem damnatum Diabolus
„ cruciabat, licet minus eum torqueret; aut & in ipſum Abraham dominium habe-
„ bat, cæteroſque electos? His itaque rationibus convinci videtur, quod Diabolus in
„ hominem quem ſeduxit, nullum jus ſeducendo acquiſierit, niſi forte (ut diximus)
„ quantum ad permiſſionem Domini pertinebat, qui eum illi quaſi carcerario vel tor-
„ tori ſuo, ad puniendum tradiderat . . . . Quæ itaque neceſſitas, aut quæ ratio,
„ vel quod opus fuit, cum ſola viſione ſua divina miſeratio liberare hominem a Dia-

„ bolo

„ bolo potuiſſet: Quid, inquam, opus fuit, propter redemptionem noſtram, Filium „ Dei carne ſuſcepta, tot & tantas inedias, opprobria, flagella, ſputa, denique ipſam „ crucis aſperrimam & ignominioſam mortem ſuſtinere? Nobis autem videtur, quod „ in hoc juſtificati ſumus in ſanguine Chriſti, & Deo reconciliati, quod per hanc ſin- „ gularem gratiam nobis exhibitam, quod Filius ſuus noſtram ſuſceperit naturam, & „ in ipſo nos tam verbo quam exemplo inſtituendo uſque ad mortem præſtitit, nos ſi- „ bi amplius per amorem adſtrinxit: ut tanto divinæ gratiæ accenſi beneficio, nil jam „ tolerare propter ipſum vera reformidet caritas. Redemptio itaque noſtra eſt illa „ ſumma in nobis per paſſionem Chriſti dilectio, quæ nos non ſolum a ſervitute pec- „ cati liberat, ſed veram nobis filiorum Dei libertatem acquirit, ut amore ejus „ potius quam timore cuncta impleamus. „ Hunc locum indicat *S. Bernardus* in Epiſtola ad *Innocentium II.*

Alium ejus locum profert Abbas *S. Theodorici* c. 7. quo eumdem errorem inſolentius propugnat his verbis: *Sciendum eſt quod Doctores noſtri poſt Apoſtolos in hoc conveniunt, quod Diabolus dominium & poteſtatem habebat ſuper hominem & jure eum poſſidebat: ideo ſcilicet quod homo ex libertate arbitrii quam habebat, ſponte Diabolo conſenſit. Ajunt namque, quod ſi aliquis aliquem vicerit; victus jure ſervus victoris conſtituitur. Ideo, ſicut dicunt Doctores, hac neceſſitate incarnatus eſt Filius Dei; ut homo qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis jure liberaretur a jugo Diaboli. Sed, ut nobis videtur, nec Diabolus unquam in homine habuit jus aliquod, niſi forte Deo permittente, ſicut carcerarius: nec Filius Dei, ut homines liberaret, carnem aſſumpſit.* Hunc etiam locum profert *S. Bernardus*, & in quodam libro Sententiarum ipſe ſe legiſſe teſtatur, ſicque *Abaelardum* exagitat: *Quid in his verbis*, inquit, *intolerabilius judicem, blaſphemiam, an arrogantiam? Quid damnabilius, temeritatem, an impietatem? An non juſtius os loquens talia fuſtibus tunderetur, quam rationibus refelleretur? Nonne omnium merito in ſe provocat manus, cujus manus contra omnes? Omnes*, inquit, *ſic; ſed non ego ſic. Quid ergo tu, quid melius affers? Quid ſubtilius invenis? Quid ſecretius tibi revelatum jactas, quod præterierit ſanctos, effugerit ſapientes? An quod Filius Dei non ut hominem liberaret, hominem induit? Hoc plane nemini, te excepto, videtur; tu videris ubi videris. Ego Prophetas & Apoſtolos audio, obedio Evangelio, ſed non Evangelio ſecundum Petrum, &c.*

Negavit quidem *Abaelardus* aliquem librum a ſe editum, qui *Sententiarum* diceretur: ſed locum illum a *S. Bernardo* confictum credere ſanctitas ipſius vetat. Sumptus eſt itaque ex libro *Abaelardi*, qui ſic appellabatur, quod forte inſcriptione careret, ac ſententias nihilominus ipſius de rebus Theologicis contineret. Denique hæc verba a *S. Bernardo* & a *Guillelmo* Abbate S. Theodorici prolata, ſua eſſe non negavit *Abaelardus*, ſed errorem retractavit his verbis: *Solum Filium Dei incarnatum profiteor, ut nos a ſervitute peccati & a jugo Diaboli liberaret, & ſupernæ aditum vitæ morte ſua nobis reſeraret.*

Quarta propoſitio *Abaelardi*, qua Spiritum Sanctum eſſe animam mundi aſſeruiſſe dicitur, ut ipſi objicit *Guillelmus* Abbas *S. Theodorici*, cap. V. ſcripta videri poſſet lib. I. Introductionis ad Theologiam pag. 1027. Verum eam opinionem recitat ſolum ex Platone, Macrobio, & aliis Philoſophis, qui mundi divinam quamdam animam admiſerunt. Illorum vero verba Catholicum in ſenſum inflexit Abaelardus. *Quod ſi*, inquit, *ad involucrum iſta deflectamus, quæ de anima mundi a Philoſophis dicta ſunt, facile eſt rationabiliter cuncta accipi, nec a ſacræ fidei tenore exorbitare. Conferant animæ humanæ corporibus noſtris animalem vitam, conferat anima mundi. Niſi fallor, Spiritum Sanctum intellexerunt Philoſophi, ipſis animabus noſtris vitam ſpiritalem, diſtributione ſcilicet ſuorum donorum, ut ſicut ſingulæ animæ vita Corporum, Spiritus autem Sanctus vita animarum, quas vegetando ad profectum bonorum operum promovet. Quo itaque modo animæ noſtræ corpora Sancti Spiritus dicendæ ſunt, quas ipſe per aliquod gratiæ ſuæ donum quaſi templum inhabitat, & virtutibus vivificat. Unde & illud eſt Auguſtini Sermone VI. de Verbis Domini*: „ Sicut vita corporis anima eſt, ſic vita ani- „ mæ Deus: Sicut expirat corpus cum animam emittit, ita anima cum Deum amit- „ tit.

„ tit. Deus amissus, mors animæ; anima amissa, mors corporis. Mors corporis ne-
„ cessaria, mors animæ voluntaria. *Sed & illud quod ajunt, Animam totam singulis corporibus infusam omnia vivificare, atque animæ quæ ad vivificandum idonea reperit, nulla illorum duritia vel diversitas, natura impediente, pulchrum involucrum est, quia Caritas Dei, quam Spiritum Sanctum dicimus, cordibus humanis per fidei sive rationis donum primitus infusa, quædam vivificat ad bonorum operum fructum nos promovendo, ut vitam assequamur æternam: & in quibusdam ipse Spiritus vacare dicitur, pravitatis eorum duritia repugnante. Hanc autem animæ videlicet mundanæ doctrinam præcipue diligentissimus Philosophorum in expositione Macrobius reliquit.*

Quintus error *Abaelardi* legitur libro III. Introductionis ad Theologiam, pag. 1128. *Cum ergo* (inquit) *& nunc sicut ante, juxta ipsam veritatis assertionem, Spiritus sit Deus, nec umquam, quod Spiritus est, corporeum fiat, aut partes recipiat; quomodo proprie vel Verbum dicitur fieri caro, vel Deus homo; cum Verbum ipsum nunc etiam sit Spiritus, quia est Deus, sicut & ante Incarnationem fuerat: Homo quippe res corporea est, membris composita ac dissolubilis: Deus vero nec corporea res est, nec partibus constat, ut dissolvi possit. Deus igitur nec caro; nec homo esse proprie dicendus est. Alioquin & homo e contrario proprie dicendus esset Deus. Unde aliquid creatum, vel quod non semper fuit, concedi oportet Deum esse, cum videlicet constet hominem creaturam esse, atque initium habere. Absit autem ut aliquam rem Deum esse ponamus, quæ non semper extiterit, aut non semper Deus fuerit. Hoc quippe est Deum novum vel recentem confiteri. A qua quidem perversitate Deus non inhibens, ait: Israel si audieris me, non erit in te Deus recens.* Alium *Abaelardi* locum profert *Guillelmus* Abbas *S. Theodori* cap. 8. Disputationis suæ qui sic habet: *Sciendum est quod licet concedamus quod Christus tertia sit persona in Trinitate: non tamen concedimus, quod hæc persona quæ Christus est, sit tertia persona in Trinitate.* Quamobrem ipsi improperat eruditus Abbas, quod Deum ab homine secernat, sicut *Nestorius*. Et Catholicam fidem docere asserit, Christum filium hominis in ipsa natura humanitatis suæ, sed non ex ipsa secundum eam quam cum Deo habet unionem, tertiam esse in Trinitate Personam; quia sicut incarnatus Deus factus est Filius hominis propter hominem assumptum; sic assumptus homo factus est Filius Dei propter assumentem Deum. Ostendit denique ex *Abaelardi* sententia sequi, Christum hominem Deum esse quartam in Deo personam.

Abaelardum hoc in capite errasse Dialectica subtilitate certum est, & loquendi modum Nestorianum usurpasse; quamvis revera fuerit ab errore *Nestorii* remotissimus; cum duarum naturarum in una persona unionem professus sit: *Cum dicitur*, inquit, *Deus fieri caro, vel Deus homo esse, sic accipiendum est, ut divina substantia humanæ sociari in personam unam intelligatur, non illa effici cui sociatur: sicut nec anima hominis caro fit cui unitur, nec in ejus naturam convertitur . . . . . Sicut ergo in Deo una est substantia, sed diversæ personæ: ita e contrario in Christo una est persona, sed diversæ substantiæ, divina ut dictum est, atque humana, quarum nequaquam una in alterum est mutata, sed utraque propriam naturam retinet in illa unione personæ, & ambæ in naturis suis permanent impermixtæ.* In Apologia Christum *tertiam in Trinitate personam* confitetur.

Erronea Abaelardi doctrina de gratia.

Sextus error, circa gratiæ divinæ necessitatem, ab ipso asseritur Lib. IV. Expositionis Epistolæ ad Romanos, ubi nullam aliam gratiam, præter fidem, ad bene operandum & ad perseverandum necessariam docet, nec ad singulos actus bonos nova gratia opus esse, pag. 652. 653. & 654. „ Recte autem quærendum arbitror, *inquit*, etsi in-
„ juriæ Deus argui non possit, quod aliquibus gratiam suam dare nolit: Quomodo tamen
„ iniquis hominibus, quibus ipse gratiam dare noluit ut salvarentur, imputandum sit quod
„ damnantur, ut videlicet sua culpa damnari dicantur? Aut si nulla eorum culpa est,
„ quo merito suo ipsi damnari dicantur a Deo, qui unicuique reddit secundum opera
„ ejus? Sed quæ rursus culpa est hominis si non salvetur, cui Deus gratiam per quam
„ salvarentur, numquam dare voluit, nec ipse sine illa potuit? Sed fortasse quis di-
„ cat, quod culpa ejus sit quod Deus gratiam ei dare illam noluerit, quam illi æqua-

„ liter

„ liter obtulit, ſicut & juſtis, ſed oblatam ipſe accipere noluit. Ad quod reſpondeo, „ quod nec ipſum ſine gratia Dei poteſt eſſe. Quia quidem gratiam accipiendi obla„ tum donum, cum Deus illi eam dare noluit, nec ipſe ſive hac gratia queat illud ac„ cipere, falſo id culpæ adſcribatur, quod oblatam gratiam non accepit: veluti ſi Me„ dicus ad infirmum veniens potionem offerret qua curari ille poſſet, ſed nequaquam „ infirmus ad ſuſcipiendum medicamentum erigere ſe valeret, niſi ipſe quoque Medi„ cus eum ſubievaret: quæ eſt culpa infirmi, ſi curationem oblatam non ſuſcipit, aut „ quæ eſt commendatio Medici in offerendo, ſi efficaciam medicaminis auferat non ſub„ levando? Dicimus itaque non eſſe neceſſe in ſingulis bonis operibus novam nobis „ gratiam a Deo impertiri, ut nequaquam ſcilicet bona operari vel velle poſſimus ſine „ novo divinæ gratiæ præeunte dono; ſed ſæpe Deo æquale gratiæ ſuæ donum ali„ quibus diſtribuente, non eos tamen æqualiter operari contingit; immo ſæpe eum „ minus operari, qui plus gratiæ ad operandum ſuſceperit. Ut enim de amore vel de„ ſiderio temporalium rerum evenit, ita de veris & æternis bonis accidit. Venit Præ„ potens aliquis, & opes ſuas aliquibus egenis pariter in mercede exponit atque offert, „ ſi quod eis præcipit impleverint. Alius itaque ex eis deſiderio oſtenſæ & promiſſæ „ ſibi mercedis accenſus, laborem operis arripit, ac perficit. Alius autem cum piger „ ſit ac magni laboris impatiens, tanto minus deſiderio illo accenditur, quanto amplius „ laboris magnitudine deterretur; ac ſæpe id evenit, ut qui fortior eſt corpore, igna„ vior ſit mente, & qui pauperior eſt, pigrior exiſtat. Quid eſt ergo quod cum æqua„ liter oſtenſæ ſint & oblatæ pro mercede utriuſque divitiæ, alius deſiderio earum „ accenſus, laborem tolerat ut ditetur, alius laborem negligit, & diutinam magis eli„ git paupertatem, quam ad horam ſuſtinere laborem? Quid eſt hoc, quæſo, niſi hu„ jus probitas, & illius ignavia? Quid amplius uni quam alteri dives ille fecit, qui „ utriſque pariter parem mercedem exhibuit & promiſit? In iſto, inquies, tamen de„ ſiderium accendit, ut laboris eum patientem efficeret & conſummatorem. Sed hoc, „ inquam, ex actione illa divitis conſecutum eſt, non aliquid de ipſa actione eſt, id„ eſt, non ejus aliqua pars eſt. Quod ergo impedimentum in altero habuit, quod ſi„ militer eum non permovet? Nullum profecto oſtendere poteris, niſi ignaviam ejus qui „ laborem renuit. Sic & Deo nobis quotidie Regnum cœlorum offerente alius Regni „ ipſius deſiderio accenſus, in bonis perſeverat operibus, alius in ſua torpeſcit ignavia. „ Æque tamen Deus utriſque offert illud, & quod ſuum eſt efficit, tantumque erga „ utrumque operatur Regni ipſius beatitudinem exponendo & promittendo, quod ad de„ ſiderium uniuſcujuſque accendendum ſufficiat, abſque nova alia gratia appoſita. Quo „ enim major eſſe merces cognoſcitur, magis unumquodque naturaliter ſuo allicitur de„ ſiderio; præſertim cum ad ipſum obtinendum ſola ſufficiat, multoque minori impen„ ſa vel ſudore ſeu diſcrimine ab omnibus perveniri poſſit, quam ad acquiſitionem ter„ renorum Regnorum. Ad deſiderium itaque noſtrum in Deo accendendum, & ad Re„ gnum cœleſte concupiſcendum, quam præire gratiam neceſſe eſt, niſi ut beatitudo „ illa ad quam nos invitat, & via qua pervenire poſſimus, exponatur atque tradatur? „ Hanc autem gratiam tam reprobis ipſe quam electis pariter impertit, utroſque de „ hoc inſtruendo æqualiter, ut ex eadem fidei gratia, quam perceperunt, alius ad „ bona opera incitetur, alius per corporis ſui negligentiam inexcuſabilis reddatur. Hæc „ itaque fides, quæ in iſto per dilectionem operatur, in illo iners & ſegnis atque otio„ ſa vacat; Gratia Dei eſt quæ unumquemque electum prævenit, ut bene velle inci„ piat, ac rurſus bonæ voluntatis exordium ſubſequitur ut voluntas ipſa perſeveret: „ Nec neceſſe eſt ut per ſingula, quæ quotidie nova ſuccedunt opera, aliam Deus „ gratiam præter ipſam fidem exponat, qua videlicet credimus, pro hoc quod faci„ mus tantum nos præmium adepturos. Nam & negotiatores ſæculi, cum tot ac tan„ tos ſuſtineant labores, una ſpe mercedis terrenæ, quam ab initio conceperunt, omnia „ tolerant, & cum diverſa operentur, non diverſa ſpe ad illa promoventur, ſed „ una & eadem trahuntur.

Alium ejuſdem *Abaelardi* locum profert *Guillelmus* Abbas *S. Theodorici* Cap. 6. Diſputationis ſuæ, qui ſic habet. „ Quæritur etiam, utrum omnes homines ita ſola„

„ misericordia Dei salventur, ut nullus sit qui bonam voluntatem habere possit, nisi „ gratia præveniente *Dei*, quæ cor moveat, & bonam voluntatem inspiret & inspi- „ ratam multiplicet, multiplicatam conservet. Quod si ita est, scilicet ut homo ni- „ hil ex se boni operari possit; ut aliquo modo ad divinam gratiam suscipiendam per „ liberum arbitrium sine auxilio gratiæ se erigere non possit: Non videtur ratio, qua- „ re si peccaverit, puniatur . . . . . Sed quia ita non est, sed longe aliter, dicendum „ est prout veritas se habet: Dicendum est igitur quod homo per rationem a Deo „ quidem datam gratiæ appositæ cohærere potest: nec Deus plus facit isti qui sal- „ vatur, antequam cohæreat gratiæ, quam illi qui non salvatur. Sed sicut qui lapides „ pretiosos exponit venales, & desiderium videntium excitat ad emendum; similiter „ Deus gratiam suam apponit omnibus, consulit scripturis, & exemplis provocat: ut „ homines per libertatem arbitrii quam habent, gratiæ cohæreant. Qui prudens est, „ per libertatem arbitrii sui cohæret gratiæ: piger & carnalis, quamvis per liberum „ arbitrium possit, negligit, & ideo negligitur a Deo. Quod autem, sicut mortuus „ Lazarus non potuit revivisere nisi Deo suscitante, sic ad bene volendum non posse „ surgere hominem, nisi gratia vivificante, dicitur aut creditur: Ideo vivificatio ista tri- „ buitur gratiæ: Quia ratio qua homo intelligit a malo abstinendum & bene agen- „ dum, est a Deo. Et ideo hoc inspirante Deo agere dicitur, quia Deus per rationem „ quam dedit homini, facit eum peccatum ipsum agnoscere. „ Gratiam ad singulos actus necessariam non esse docuit his in locis *Abaelardus*: Ipsam in lege & doctrina dumtaxat positam: omnibus æqualiter dari, & homines per liberum arbitrium ipsi adhærere, vel eam negligere: Nec alio sensu dici hominem surgere non posse nisi gratia vivificante, quam quia Deus per rationem homini inditam efficit ut ipse peccatum agnoscat. De hac doctrina æquissima *Guillelmi* Abbatis censura est: *Hæc plane Pelagiana hæresis*. Eumque errorem luculentissimis aliquot *S. Augustini* testimoniis ibidem refellit. Hunc retractavit errorem *Abaelardus* in Apologia sive Confessione Fidei: „ Gratiam Dei, *inquit*, ita omnibus necessariam profiteor, ut nec naturæ facultas, nec ar- „ bitrii libertas sine illa sufficere possit ad salutem. Ipsa quippe gratia nos prævenit „ ut velimus, ipsa subsequitur ut possimus, ipsa nos consociat ut perseveremus.

Septima propositio, quæ est de accidentibus panis & vini in aere manentibus, substantia panis & vini mutata in Corpus & Sanguinem Christi, non spectat dogma fidei. Namque præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi, in Eucharistia Transubstantiationem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi, accidentium denique separatorum existentiam profitebatur *Abaelardus*. An autem in aere circumstante, vel in Christi corpore existant, ad fidem nihil attinet. Hac de re *Guillelmus* Abbas *S. Theodorici* Cap. IX. Disputationis suæ: *Nobis vero videtur* (inquit) *quod accidentia illa, sive prioris forma substantiæ, quæ (ut puto) non nisi consonus in unum accidentium concursus est, si ibi est, in Corpore Domini est, non formans illud, sed virtute operantis in ea sapientia Dei aptans illud, & modificans, ut secundum ritum mysterii & modum Sacramenti, habile fiat, & tractabile, & gustabile in forma aliena, quod non poterat esse in propria: agens exterius ut tractari possit & sumi corporaliter; agente interiore gratia ut sumatur incorruptibiliter & credenti sapiat, & amantem vivificet & nutriat spiritualiter.* Sed non minus errat *Guillelmus* Abbas, asserens accidentia panis & vini esse in Corpore & Sanguine Christi, quam *Abaelardus* affirmans esse in aere. Utramque oppinionem refellit *S. Thomas III.* Parte Quæst. LXXVII. Articulo I. In quo ergo subjecto sunt? In nullo.

Octavus error de peccato originali habetur lib. II. Expositionis Epistolæ ad Romanos, pag. 586. ubi illud Apostoli, *In quo omnes peccaverunt*, ita exponit: *Id est pœnam peccati incurrerunt*, pag. 589. *Per peccatum Adæ multos dicit, non omnes constitui peccatores, id est, æternæ pœnæ tradi*, pag. 592. *Cum itaque dicimus homines cum originali peccato procreari & nasci, atque hoc ipsum originale peccatum ex primo parente contrahere: magis hoc ad pœnam peccati, cui videlicet pœnæ obnoxii tenentur, quam ad culpam animi & contemptum Dei referendum videtur. Qui enim nondum libero uti arbitrio potest, nec ullum adhuc rationis exercitium habet, nulla est ei transgressio, nulla negli-*

negligentia imputanda, nec ullum omnino meritum, quo præmio vel pœna dignus sit, magis quam bestiis ipsis, quando in aliquo vel nocere vel juvare videntur.

Hunc errorem *Abaelardus* in Apologia seu Confessione Fidei retractavit. „ Ex Adam, *inquit*, in quo omnes peccavimus, tam culpam, quam pœnam nos contraxisse asse„ ro: quia illius peccatum nostrorum quoque peccatorum omnium origo extitit atque „ causa.

Nonus error cum octavo connexus, quo peccatum non esse statuit, nisi in contemptu Dei, legitur in eodem lib. p. 591. „ Pluribus autem modis, *inquit*, peccati nomen Scri„ ptura Sacra accipit, uno quidem modo & proprie pro ipsa animæ culpa, & contem„ ptu Dei, idest, prava voluntate nostra, qua rei apud Deum statuimur... Altero autem „ modo peccatum dicitur ipsa peccati pœna, quam per ipsam incurrimus..... Ter„ tio autem modo ipse Christus ab Apostolo peccatum dicitur, idest, hostia pro pec- *Luc.* 12. 10.
„ cato.

Error decimus & decimus octavus de ignorantia, legitur in solutione Problematis XIII. ab *Heloissa* propositi, p. 407. *Quod autem dictum est*: Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis remittetur ei: „ Sic accipe, quod nullus, qui non per malitiam, sed „ per errorem detraxerit honori Christi, propter hoc damnabitur: cum hæc ignorantia „ invincibilis similem illum faciat illis, pro quibus Dominus in Passione sua, sive „ Stephanus oraverit. Pietati quippe atque rationi convenit, ut quicumque lege na„ turali creatorem omnium ac remuneratorem Deum recognoscentes, tanto illi zelo „ adhærent, ut per consensum, qui proprie peccatum dicitur, eum nitantur nequaquam „ offendere, tales arbitremur minime damnan dos esse.„ Hunc locum ejusdem profert *Guillelmus* Abbas Cap. XIII. Disputationis suæ.„ Judæi qui Stephanum lapidaverunt, „ & Dominum crucifixerunt, non peccaverunt: immo plus peccavissent, si contra con„ scientiam æstimationis suæ ei pepercissent.

Peccati Philosophici hæresis a P. Abaelardo asserta, & retractata.

Hos errores retractavit *Abaelardus* in Apologia seu Confessione Fidei. „ Mala, *in„ quit*, per ignorantiam facta, culpæ sunt adscribenda: maxime cum per negligentiam „ nostram contingat nos ignorare quæ nobis necessarium erat prænosse: qualis ille fuit „ de quo Psalmista dicit: „ Noluit intelligere ut bene ageret. *Psal.* 35. 4.

Crucifixores Christi in ipsa crucifixione gravissimum peccatum fateor commississe.

Undecimum errorem de suggestione Diaboli per physicas impressiones adstruxit *Abaelardus* his verbis a *Guillelmo S. Theodorici* Abbate, Cap. X. prolatis: „ De suggestio„ ne Diaboli solet quæri, quomodo possit suggerere hominibus, cum nec verbis nec „ signis hoc faciat. Ad quod dicimus, quia facit hoc per physicam rerum, lapidum vel „ herbarum: quia sicut in natura quorumdam lapidum est ferrum trahere, vel libidi„ nem extinguere: ita quidam lapides sunt vel herbæ, quibus libido, ira, & cæte„ ra vitia excitantur. Quando ergo Diabolus vult suggerere alicui libidinem, vel „ alia vitia, apponit ei lapidem illum, sive herbam, quam scit talem habere virtutem.

Duodecimum errorem, quo fidem diffiniebat æstimationem rerum quæ non videntur, legere est initio Introductionis ipsius ad Theologiam: *Est quippe Fides*, (inquit) *existimatio rerum non apparentium, hoc est, sensibus corporis non subjacentium*. At nomine existimationis, cognitionem dubiam & fluctuantem non intellexit *Abaelardus*, sed firmam persuasionem, adhæsionemque dogmatibus a Deo revelatis, & convictionem, quam *argumenti* nomine significat Apostolus, fidem diffiniens, *sperandarum substantiam rerum, argumentum non apparentium*. Hanc enim Apostoli diffinitionem *Abaelardus* etiam usurpat; quamvis Fidem minus proprie *existimationem appellet*.

Decimus tertius error limites præscribens omnipotentiæ divinæ, legitur lib. III. In- *Matth.* 26.
troductionis ad Theologiam, ubi exponens illa Christi verba: „ An putas quia non pos- 53.
„ sum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Ange„ lorum? *hæc habet pag.* 1117. Nequaquam concedendum est quod vel tunc Dominus „ orare poterat quod orandum „ non erat, vel Pater ei in hoc subvenire in quo sub„ veniendum non esset..... Non itaque ex hoc Dominico dicto cogi possumus eum „ aliquid posse facere quod numquam faciat, de quo potius sentiendum videtur, id so„ lummodo eum posse facere, quod ab eo fieri oportet. Nihil autem ab eo fieri opor„ tet,

„ tet, quod numquam ab eo fiet. Alioquin optime bonus non esset, si quid facere „ dimitteret, quod a se opportune faciendum esse præsciret.. Primum itaque atque oppor- „ tune de Deo dictum est, quod ei subest posse cum voluerit, ut scilicet in singulis „ faciendis ita ejus potestas & voluntas se comitentur, ut quod velit possit, nec possit „ etiam tunc facere, quando ut fiat, non vult: veluti modo pluviam facere non vult, „ qui hoc ideo fieri non vult modo, quia id modo fieri non convenire, nec hoc tempus „ pluviæ idoneum censet; quadam utique rationabili de causa, licet nobis occulta. Si „ igitur pluviam nunc facere possit aut velit, eo utique tempore id facere potest, aut „ etiam vult, in quo id eum facere non oportet, quod ab omni dissonat ratione. Quan- „ tum igitur æstimo, cum id tantum Deus facere possit, quod eum facere convenit, „ nec eum quidquam facere convenit quod facere, prætermittat: Profecto id solum „ eum, posse facere arbitror, quod quandoque, facit; licet hæc nostra opinio pau- „ cos aut nullos habeat assectatores, & plurimum dictis Sanctorum, & aliquantulum „ a ratione dissentire videatur. Hoc quippe, inquiunt, æstimare, multum derogat di- „ vinæ excellentiæ, ut videlicet id solummodo facere possit, quod quandoque facit, „ & id solum dimittere quod dimittit: cum nos etiam ipsi qui longe impotentiores „ sumus, multa etiam facere, & dimittere possumus; quæ nequaquam facimus vel di- „ mittimus. Quibus quidem respondeo, Non ideo nos potentiores vel meliores æstima- „ ri debere, quia quædam facere possumus quæ ille facere non potest, ut comedere, „ vel ambulare, vel denique peccare, quod a potentia Divinitatis penitus esse remo- „ tum, & ab ejus dignitate prorsus alienum. Quod denique attinet Deum illa etiam „ posse facere, quæ numquam faciat, vel quæ hunc facere minime conveniat? Nam & „ quod nos quædam facere possumus, quæ facere non debemus, infirmitati potius no- „ stræ quam dignitati adscribendum est, qui omnino meliores essemus, si ea tantum quæ „ facere debemus, facere possemus, nec quidquam a nobis inhoneste fieri posset.

Ad id vero quod objiciebatur, eos a Deo salvari posse qui non salvantur; & inde consequens esse ut Deus aliqua facere possit quæ non facit, respondit *Abaelardus*, id recte non colligi. „ Quippe, *inquit* cum dicimus eum posse a Deo salvari, „ ad facilitatem humanæ naturæ possibilitatem reducimus, ac si videlicet diceremus, „ Naturæ hominis non hoc repugnare ut ipse salvetur, qui in se ita mutabilis est, „ ut tam salvationi suæ, quam damnationi consentiat. Cum autem dicimus, Deum il- „ lum posse salvare, qui minime salvandus est, ad ipsam Divinitatis naturam possibili- „ tatem reducimus; ut videlicet naturæ Dei non repugnet, quin eum salvet. Quod „ omnino falsissimum est. Prorsus quippe naturæ divinæ repugnat id eum facere, „ quod „ ejus derogat dignitati, & quod eum facere minime convenit.

Pag. 1112. *Si ponamus*, inquit, *ut plura vel pauciora Deus facere possit, vel ab his quæ facit cessare, profecto multum summæ ejus bonitati derogabimus. Constat quippe eam nonnisi bona facere posse: si autem bona, cum possit, non faciat, & ab aliquibus quæ facienda essent, se retrahat, quis eum tamquam æmulum vel iniquum non arguat?... Quam etiam rationem Sancti secuti videntur, cum Deum Patrem probarent Filium tam bonum genuisse quantum potuit, ut ei æqualis esset. Unde Augustinus lib. Octoginta trium Quæstionum*, Cap. 63. „ Deus, *inquit*, quem genuit, quoniam meliorem se generare non „ potuit, (nil enim Deo melius) debuit æqualem. Si enim voluit & non potuit, in- „ firmus est, si potuit & noluit invidus est... *Hac itaque ratione qua convincitur, quia Deus Pater tam bonum generat Filium quantum potuit, cum videlicet aliter verus esset invidiæ, clarum est omnia quæ facit, quantum potest, egregia facere, nec ullum commodum quod conferre possit, subtrahere velle.*

Ibidem: *Hinc est illa Platonis verissima ratio, qua scilicet probat Deum nullatenus mundum meliorem potuisse facere, quam fecerit.*

Hunc errorem *Abaelardus* retractavit in Apologia sive Confessione Fidei: *Deum*, inquit, *ea solummodo posse facere credo, quæ ipsum facere convenit: & quod multa facere potest quæ numquam faciet.*

Error decimus quartus circa descensum animæ Christi ad inferos, legitur in expositione Symboli Apostolici pag. 378. *Ipsa quoque anima*, inquit, *quæ in carne passa fuerat*,

rat, ad Inferos dicitur descendisse, quia Passionis illius efficaciam Justi senserunt antiqui per eam a pœnis liberati. Non enim anima vel spiritus aliquis, ut B. meminit Augustinus, loco movetur, sed solummodo corpus. Sicut ergo Deus qui ubique est, descendere quoque dicitur secundum aliquem suæ operationis effectum, ita & Anima illa, secundum efficaciam propriæ Passionis, quam habuit in electis, descendisse liberando dicitur.

Hunc errorem retractavit *Abaelardus*; at id se scripsisse falso negavit. *Sic & Animam Christi*, inquit, *non per se ad inferos descendisse, sed per potentiam, omnino a meis verbis & sensu remotum est.*

Errores decimum quintum, & decimum sextum, in ejus operibus invenire non licuit; & illos abjurat in Apologia seu Confessione Fidei. *Adventum* inquit, *Filii in fine sæculi, posse attribui Patri, numquam (scit Deus) in mentem meam venit, nec se verbis meis asseruit. Potestatem ligandi atque solvendi Successoribus Apostolorum omnibus, ut ipsis æque Apostolis concessam esse profiteor, & tam indignis, quam dignis Episcopis, quamdiu eos Ecclesia susceperit.*

Decimus septimus, quo Deum mala nusquam impedire asserit, lib. III. Introductionis ad Theologiam pag. 1117. legitur. „ Quis, *inquit*, consentire malo dicendus est, „ nisi is per quem illud opportune disturbari potest? Cum autem sicut & beatus me„ minit Augustinus, mala etiam fieri bonum sit, quæ Deus quoque optime ordinat, „ nequaquam ab eo ea disturbari convenit, ne fiant, quæ ipso etiam attestante, fieri „ necesse est, ac dicente: *Necesse est enim ut veniant scandala. Væ autem, &c.* Cum ita„ que scandala quæ bonum est fieri, disturbare opportune non possit, aut omnino etiam „ non possit qui nihil contra rationem potest, profecto nullatenus consentire peccatis „ dicendus est. Hunc errorem *Abaelardus* retractat his verbis: Mala Deum impedire „ frequenter fateor: quia non solum effectum malignantium prævenit, ne quod volunt „ possint: verum etiam voluntates eorum mutat, ut a malo, quod cogitaverunt, peni„ tus divertant.

Postremum errorem, qui *Abaelardo* objectus est, de Spiritu timoris Domini in Christo non permanente, in ejus Operibus non invenio, & suam circa istud caput mentem plane Catholicam aperit in Apologia, his verbis. „ Multa de Christo dicuntur „ quæ non tam secundum caput, quam secundum corpus ipsius, quod est Ecclesia, „ sunt accipienda, ut ille Spiritus timoris, qui est initium sapientiæ, quem videli„ cet timorem perfecta caritas foras mittit. Hujus ergo timoris spiritum in anima Chri„ sti, qui perfectissimam habuit caritatem, numquam fuisse credendum est, qui tamen „ in inferioribus membris non deest. Tantæ quippe perfectionis & tantæ securitatis ani„ ma illa extitit per ipsam Verbi unionem, ut sciret nilomnino se committere posse, „ unde pœnas incurreret, vel Deum offenderet. Castum quippe timorem in sæculum „ sæculi permanentem, qui proprie reverentia caritatis dicitur, tam ipsi animæ Chri„ sti, quam electis Angelis & hominibus inesse semper recognosco. Unde & de ipsis „ supernis Spiritibus scriptum est: Adorant Dominationes, tremunt Potestates.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 55. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Ad fidem nihil attinet quod Accidentia Eucharistiæ sint in Christo, vel in aere circumstante.*

R. Id fidem non spectare scite scripsi, sed utramque tamen opinionem erroneam esse. *Non minus* (inquam) *errat Guillelmus Abbas asserens accidentia panis & vini esse in Corpore & Sanguine Christi, quam Abaelardus affirmans esse in aere. Utramque opinionem refellit S. Thomas. In quo ergo subjecto sunt? In nullo.* Præsentia quidem realis Corporis & Sanguinis Christi in Encharistia; Transubstantiatio panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi manentibus dumtaxat speciebus, sive accidentibus dogmata Fidei sunt: sed utrum accidentia illa Corpus & Sanguinem Christi afficiant, vel aeri circumstanti adhæreant, aut in nullo omnino subjecto sint alieno, dogma fidei non est. Sola tamen postrema Sententia vera est, & a Theologis omnibus propugnatur; duæ

priores erroneæ ſunt. Unde inter Articulos *Joannis Wicleſi* XLV. a Concilio Conſtantienſi damnatos ſecundus eſt. *Accidentia panis non manent ſine ſubjecto in eodem Sacramento*. Inter Articulos Wicleſi, alii notorie ſunt hæretici, alii non Catholici, ſed erronei, alii ſcandaloſi & blaſphemi, quidam piarum aurium offenſivi, nonnulli temerarii, & ſeditioſi, ut Sacra Synodus Conſtantienſis declarat. Hic Articulus, *Accidentia panis non manent ſine ſubjecto in eodem Sacramento*, in ſenſu Wicleſi, qui accidentia panis ſine panis materialis ſubſtantia manere negabat, & ſubſtantias panis & vini in Sacramento Altaris manere aſſerebat, hæreticus eſt. Accidentia enim ſive ſpecies panis & vini manere ſine panis & vini ſubſtantia, dogma fidei eſt ex Tranſubſtantiationis fide conſequens: ſed utrum ſint in alieno ſubjecto, puta in aere circumſtanti, ad fidem non pertinet, cum Quæſtio Philoſophica ſit, utrum accidens ex uno ſubjecto migrare poſſit in aliud. Error tamen eſt aſſerere cum Abaelardo, Accidentia panis poſt Tranſubſtantiationem illius in Corpus Chriſti, reſidere in aere tamquam in ſubjecto. Notum eſt quid Carteſiani Philoſophi de accidentibus ſentiant, quorum opinionem etſi falſam & erroneam eſſe exiſtimem, nemo tamen dixerit eſſe hæreticam. Siquidem iſtius Sectæ Philoſophi Catholici credunt & profitentur: *Mirabilem illam & ſingularem Converſionem totius ſubſtantiæ panis in Corpus, & totius ſubſtantiæ vini in Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti manentibus dumtaxat ſpeciebus panis & vini, quam quidem converſionem Catholica Eccleſia aptiſſime Tranſubſtantiationem appellat*; ut definivit Sacra Synodus Tridentina Seſſione XIII. Canone ſecundo. Et tamen aliter de accidentibus ſentiunt, quam vulgus Philoſophorum, immo nulla agnoſcunt accidentia.

ARTICULUS VII.

ABAELARDUS *in Concilio Sueſſionenſi damnatus eſt; quod nec anno MCXVI. nec anno MCXXXVI. ſed anno MCXXI. figi debet.*

PEtrum *Abaelardum* ad Eccleſiæ tribunal, ceu multiplicis erroris contra Fidem Catholicam reum detulerunt ejus æmuli *Albericus* & *Lotulphus*, Scholarum Remenſium Regentes, *Radulphum* ejuſdem Urbis Archiepiſcopum adverſus ipſius novitates impulere. Qui re cum *Conone* Prænestino Epiſcopo, Sedis Apoſtolicæ in Galliis Legato communicata, Sueſſionenſe Concilium convocari curavit ad cognitionem cauſæ. *Abaelardo* dicta dies, ipſique juſſum, ut ſuum de Trinitate librum qui offenſionis materia erat, Synodo exhiberet. Stitit ſe coram Legato Apoſtolico *Abaelardus*, ipſique Libellum examinandum & dijudicandum tradidit, ad correctionem vel ſatisfactionem ſe paratiſſimum profeſſus, ſi quid a Fide Catholica devium ſcripſiſſet. *Gauffridus* Carnotenſis Epiſcopus ipſi favit, inſtititque plurimum ut ſcriptis ejus prolatis, interrogaretur, ac libera facultas reſpondendi ipſi concederetur, ne vir ingenii & doctrinæ fama celebris, præjudicio videretur oppreſſus. Suaſit deinde, ut ad Abbatiam *S. Dionyſii* remitteretur, ibique majore Præſulum ac eruditorum virorum cœtu congregato, cauſa diſcuteretur. Sed ſanioris conſilii viſum eſt, ut homini Dialectico & ſophiſmatibus inſtructo, cæterum Novatori, & erroris multiplicis ex libro ſuo ſatis convicto, ſilentium imponeretur; Fideique Profeſſionem edere, ac librum palam comburere cogeretur. Id ex Synodi ſententia factum eſt. Poſt aliquas cum æmulis ſuis diſceptationes, ad Concilium vocatus, compulſus eſt Decreto Patrum Librum flammis tradere; ac Fidem ſuam coram omnibus exponere. Cumque propriis verbis profiteri vellet, Patres juſſere, ut *Symbolum S. Athanaſii* ex ſcripto recitaret, quo magis hominis Novatoris, in Dialectica nimium confidentis, ſuperbiam retunderent. Mox Abbati *Sancti Medardi* traditus eſt, ejus Clauſtro, velut carcere, concludendus. Inde tamen poſt eductum, Legatus Apoſtolicus ad Sandionyſianum Cœnobium remiſit. Hujus Concilii Hiſtoriam diſcimus ex *S. Bernardo* in Epiſtola ad *Yvonem* Cardinalem 193. ex *Ottone Friſingenſi* libro 1. *De Rebus Geſtis Friderici* cap. XLVII. & uberrime ex Epiſtola I. ipſius *Abaelardi* de calamitatibus ſuis ad Amicum; quamquam teſtis in propria cauſa ſit plurimum ſuſpectus. Satis fuiſſe viſum Synodo ad libri damnationem, quod

Ro-

Romani Pontificis & Ecclesiæ Auctoritate nequaquam approbatus, in publicum emissus esset, ex ipsius *Abaelardi* testimonio colligitur. *Dicebant*, inquit, *ad damnationem Libelli satis hoc esse debere, quod nec Romani Pontificis, nec Ecclesiæ Auctoritate commendatum legere publice præsumpseram, atque ad transcribendum jam pluribus eum ipse præstitissem.... Perutilem futurum Fidei Christianæ, si exemplo mei multorum præsumptio præveniretur.*

Abaelardi Liber in Synodo damnatus, quod nec Romani Pontificis, nec Ecclesiæ Auctoritate approbatus esset.

Joannes Pichardus S. Victoris Parisiensis Canonicus, in Notis ad Epistolam *S. Bernardi* 190. Suessionensem illam Synodum ad annum 1116. refert: Quia, inquit, Tabulæ Arroasiæ, quæ Abbatia est in Diœcesi Attrebatensi, *Cononem* Sedis Apostolicæ Legatum qui Concilio isti præfuit, obiisse memorant an. 1117. quinto Idus Augusti. *Binius* anno 1136. illud collocat, suamque hanc epocham ex *Ottone Frisingensi* colligere sibi videtur lib. 1. *De Gestis Friderici*, cap. 47. Verum ad annum millesimum centesimum vigesimum primum longe probabilius refertur. Ex *Abaelardo* enim, in Historica suarum calamitatum Relatione, constat celebratum esse aliquanto post mortem *Guillelmi Campellensis*, Episcopi Catalaunensis, quem obiisse anno millesimo centesimo vigesimo primo, octavo Kalendas Februarii, ex Tabulis *S. Stephani* Catalaunensis, & ex *Alberico* certum est. Secundo, ex eodem *Abaelardo* intelligimus, celebratum fuisse Concilium istud Suessionense paulo ante obitum *Adami* Sandionysiani Abbatis ipsi subinsensi. Vivere autem desiit *Adamus* Abbas anno millesimo centesimo vigesimo tertio. Probabilius itaque ad annum millesimum centesimum vigesimum primum, quam ad annum millesimum centesimum decimum sextum refertur illa Synodus. Tertio, *Gauffridus* Carnotensis Episcopus, maximum jam nomen inter Antistites Gallicanos obtinuerat, qui *Abaelardi* patrocinium in Concilio Suessionensi suscepit, (ut ipse testatur in Epistola de suis calamitatibus ad Amicum) *Gauffridus* vero onus Episcopale non subiit, nisi anno millesimo centesimo decimo sexto. Quamobrem probabilius est post aliquos annos celebratum fuisse Concilium Suessionense. Quod vero ante annum millesimum centesimum trigesimum sextum habitum fuerit, probat tum obitus *Guillelmi Campellensis* anno millesimo centesimo vigesimo primo consignatus, qui paulo ante Concilium istud defunctus est, tum *Radulphi Viridis* Remensis Archiepiscopi, qui huic Synodo interfuit, & damnationis *Abaelardi* promotor fuit & auctor, suprema dies anno millesimo centesimo vigesimo quarto notata. Præterea, Concilium Senonense contra eumdem *Abaelardum* convocatum est anno millesimo centesimo quadragesimo. Porro longe plures annos quam quatuor inter Concilium Suessionense & Senonense interfuisse constat ex rerum a Petro Abaelardo gestarum serie. Nam post Concilium Suessionense per dies aliquot in Monasterio *S. Medardi* reclusus est. Inde in Abbatiam Sandionysianam remissus, ibique aliquandiu commoratus, maximam apud *Adamum* Abbatem subiit invidiam, ab eoque vexatus est, propter assertam Venerabilis *Bedæ* sententiam de *S. Dionysii* Corinthiorum Episcopo, eodemque Areopagita. Fugere exinde coactus, ex Sandionysiano Cœnobio, ad terram Comitis *Theobaldi* proximam, in castro *Pruvini* aliquandiu etiam mansit, in Cella Trecensium Monachorum. Postea licentiam secedendi in aliquam solitudinem obtinuit a *Sugerio* Abbate. Secessit in eremum pagi Trecensis, ad fluviolum *Ardusconem*, ubi extructo *Paracleti* Oratorio, multis annis sacram doctrinam docuit. Postea ad Abbatiam Rivensem *Sancti Gelasii* assumptus, plures ibi persecutiones passus est a perditissimis Monachis. Interea Sanctimonialibus Argenteolo pulsis, e Britannia rediit ad Paracletense Oratorium, quod cum omnibus annexis dilectæ suæ *Heloissæ*, ac Sociabus concessit & donavit. Rediit in Abbatiam suam Rivensem: Pluries ad Paracletense Monasterium reversus est, ut charissimis suis subveniret. Porro hæc omnia contigisse intra annos quatuor, nemo facile credet. Non est igitur celebrata Synodus Suessionensis anno millesimo centesimo trigesimo sexto, ut *Binius* opinatus est; sed probabilius refertur ad annum millesimum centesimum vigesimum primum. Enimvero juvenis adhuc erat *Abaelardus* tempore Suessionensis Concilii, nec multos annos a sua & *Heloissæ* conversione numerabat. Tempore vero Concilii Senonensis jam agebat senectutem, ut testatur *Petrus Venerabilis* Cluniacensis Abbas, in Epistola ad *Innocentium II.* pro *Petro Abaelardo*.

Frustra

Fruſtra vero ſententiæ ſuæ præſidium ex *Ottone Friſingenſi* quærit *Binius*. Nam de *Abaelardo*, deque illius doctrina & multiplici damnatione *Otto Friſingenſis* * non agit, niſi ex occaſione *Gilberti Porretani*, cui confutando & convincendo *S. Bernardus* ſtuderat. Cum autem ab eodem ſancto Abbate convictus ante fuiſſet *Petrus Abaelardus* in Concilio Senonenſi anno milleſimo centeſimo quadrageſimo; inde factum eſt ut ejus meminerit occaſione data, nec obſervata ratione temporis; ſatis habens monere ea quæ de *Abaelardo* narrat, ante annum milleſimum centeſimum quadrageſimum-octavum, quo *Gilbertus Porretanus* damnatus eſt, contigiſſe.

* *Cap. 47. lib. 1. De Geſtis Friderici.*

Objiciet quiſpiam, *Guillelmum* Catalunenſem Epiſcopum adhuc ſuperſtitem fuiſſe anno milleſimo centeſimo quadrageſimo; ſiquidem Epiſtolæ Synodicæ Concilii Senonenſis *Abaelardum* illo anno celebrati ſubſcripſit: adeoque nutare opinionis noſtræ fundamentum, quæ Sueſſionenſe Concilium ad annum milleſimum centeſimum vigeſimum primum refert, eo quod *Guillelmus Campellenſis*, Catalaunenſis Epiſcopus, cujus poſt mortem habitum eſt, eo anno octavo Kalendas Februarias obierit. Sed hæc objectio facile diluitur, obſervando, quod res eſt, in Synodica Senonenſis Concilii, pro *Guillelmo*, legendum eſſe *Gaufridum* Catalaunenſem Epiſcopum, qui ex Abbate *S. Medardi* Sueſſionenſis, Pontificias Catalaunenſis Eccleſiæ Infulas conſecutus eſt anno milleſimo centeſimo trigeſimo primo, obiitque anno milleſimo centeſimo quadrageſimo ſecundo, ut conſtat ex Chronico *Alberici*, & ex ſerie Catalaunenſium Epiſcoporum Tomo II. *Galliæ Chriſtianæ*. Inde autem errorem contigiſſe veriſimile eſt, quod cum propria nomina primis tantum literis notatentur, Librarius qui vidit G. ſcripſit *Guillelmum* pro *Gaufredo*.

Quod ſpectat *Arroaſiæ* Tabulas, *Cononis* Prænestini Epiſcopi & Sedis Apoſtolicæ Legati, qui Concilio Sueſſionenſi præfuit, obitum anno milleſimo centeſimo decimo ſeptimo, V. Idus Auguſti conſignantes; quo momento fretus *Joannes Picardus* hanc Synodum ad annum milleſimum centeſimum decimum ſextum retulit: Tabulas illas mendoſas eſſe certiora monumenta probant. Enimvero *Cononem* Prænestinum Epiſcopum, qui jam Legatione fungebatur in Galliis *Paſchali II.* Pontifice, qui munus idem geſſit ſub *Gelaſio II.* ac demum ſub *Calliſto II.* præfuitque Concilio Colonienſi anno milleſimo centeſimo decimo nono ut docet *Anſelmus Gemblacenſis* (quamquam Colonienſe iſtud & Frideslarienſe ab eo celebrata anno milleſimo centeſimo decimo octavo tradat Urſpergenſis Abbas.) Anno milleſimo centeſimo vigeſimo 15. Kalendas Novembris, præfuiſſe Synodo Bellovacenſi, in qua inter alia de corpore *Sancti Arnulphi* Sueſſionenſis Epiſcopi e terra levando actum eſt, *Liſiardus* ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus in ejus Vita Cap. XV. & Chronicon Senonenſe *S. Petri Vivi*, teſtantur. Præceptum *Ludovici Craſſi* Regis Francorum, quo Eccleſiam *Cergiaci* reſque ad eam pertinentes Abbatiæ Sandionyſianæ donavit, eodem anno datum eſt præſente *Conone* Sedis Apoſtolicæ Legato. *Communicato*, inquit, *cum Palatinis noſtris conſilio ad ipſam ſanctiſſimorum Martyrum* (Dionyſii ſcilicet ac Sociorum) *Baſilicam cum Conjuge noſtra acceleravimus, & præſente venerabili Epiſcopo Domino Conone Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Legato, quoniam jure & conſuetudine Regum Francorum demigrantium, inſignia Regni ipſi Sancto Martyri tamquam Protectori ſuo referuntur, Coronam Patris noſtri ei reddidimus, pro dilatione redditionis ſatisfecimus, & tam pro ſalute animæ noſtræ, quam pro Regni adminiſtratione, Conjugis & Prolis conſervatione, Eccleſiam de Cergiaco ſicut libere poſſidebamus cum decimis & omnibus ad eam pertinentibus, Eccleſiæ reſtituendo, ipſis Sancti Martyribus contulimus..... Actum publice anno Incarnati Verbi* 1120. *Adelaidis autem Reginæ V. concedente Philippo filio noſtro*. Eodem anno *Cononem* ad Cœnobium Mauriniacenſe divertiſſe Chronicon Mauriniacenſe teſtatur. Immo Pontificio Diplomati *Callixti II.* anno milleſimo ducenteſimo vigeſimo ſecundo ſubſcripſiſſe, docent *Ciaconius* noſter & *Ferdinandus Ughellus*. Quæ cum ita ſint, Arroaſiæ Tabulas mendaces eſſe perſpicuum eſt, quæ *Cononis* Prænestini Epiſcopi, & Sedis Apoſtolicæ in Galliis Legati obitum referunt ad annum milleſimum centeſimum decimum ſeptimum.

ARTICULUS VIII.

ABAELARDUS *ad Concilium Senonenſe poſt annos undeviginti vocatus, Romanum Pontificem appellavit. Ejus nihilominus errores damnati fuere a Gallicanis Epiſcopis: Et ad Sedem Apoſtolicam miſſa Relatio: Qua accepta, eadem prava dogmata damnavit* INNOCENTIUS II. *Et* ABAELARDO *ceu Hæretico ſilentium impoſuit.*

EXtincto *Petri Leonis* ſchiſmate, anno milleſimo centeſimo quadrageſimo, Concilium Senonis celebratum eſt in cauſa *Petri Abaelardi*, qui coram Archiepiſcopo Senonenſi ab adverſariis ſuis conventus, ac velut hæreſeon aſſertor paſſim diffamatus, ipſum rogavit ut ſuam exponere doctrinam, & ab hoſtium calumniis & objectionibus vindicare publico in confeſſu ſibi liceret. Ad Synodum invitatus eſt *S. Bernardus* Clarevallenſis Abbas, ut *Abaelardi* errores confutaret. Stata die adfuere Præſules, viri omnium Ordinum eruditi, celeberrimique congreſſus teſtis futurus *Ludovicus* VII. Rex Chriſtianiſſimus. *Abaelardo* ſtante coram Synodo prolata ſunt Capitula ex ipſius libris excerpta. Quæ dum legerentur, Concilio ſe ſubduxit, Romanum Pontificem appellans. Seditionis popularis metu ipſum appellaſſe ſcribit *Otto Friſingenſis*: quod nequaquam veriſimile eſt cum Rege Chriſtianiſſimo, *Theobaldo* Comite, plurimiſque Viris Nobilibus præſentibus, nihil eſſet a populo metuendum. Ob Sedis Apoſtolicæ reverentiam, *Abaelardus* Pontificis Maximi Judicio ſervatus eſt: nihilque in ejus perſonam ſtatutum fuit a Patribus. Sed pro jure interim ſuo, prava illius dogmata damnarunt, ac de omnibus Relationem ad *Innocentium II.* miſere; ipſum urgentes ut, pro ſui Primatus officio, errores pariter damnaret, ac Synodi confirmata Sententia, Novatorem hominem coerceret. Iſta conſtant ex *Goffrido* Clarevallenſi Monacho in Vita *S. Bernardi*, lib. III. cap. V. & ex *Ottone Friſingenſi* l. 1. *De Geſtis Friderici*, cap. XLVIII. ubi etiam exhibet Epiſtolam *Samſonis* Remenſis Archiepiſcopi, *Joſſellini* Sueſſionenſis, *Gaufredi* Catalaunenſis, & *Alviſi* Attrebatenſis Epiſcoporum, ad *Innocentium* II. quæ brevem cauſę *Abaelardi* expoſitionem, & Synodi geſta complectitur. „ Petrus Abaelardus „ (*inquiunt*) Chriſtianæ Fidei meritum evacuare nititur, dum totum quod Deus eſt humana ratione arbitratur ſe poſſe comprehendere: Aſcendit uſque ad cœlos, & deſcendit uſque ad abyſſos. Nihil eſt quod lateat eum, ſive in profundum inferni, „ ſive in excelſum ſupra. Homo eſt magnus in oculis ſuis, diſputans de fide contra „ fidem, ambulans in magnis & mirabilibus ſuper ſe, ſcrutator majeſtatis, hæreſum „ fabricator. Jamdudum fecerat librum de Sancta Trinitate, ſed ſub Legato Romanæ „ Eccleſiæ igne examinatus eſt, quia inventa eſt in eo iniquitas. Maledictus qui reædificat ruinas Jericho. Surrexit a mortuis liber ille, & cum eo multorum hæreſes quæ „ dormierant, ſurrexerunt & apparuerunt multis. Denique jam extendit palmites ſuos „ uſque ad mare, & uſque ad Romam propagines ejus. Hæc gloriatio hominis illius, quod liber ſuus in Curia Romana habet ubi caput ſuum reclinet; hinc confortatus & confirmatus eſt error illius. Proinde cum fiducia prædicat verbum iniquitatis „ uſquequaque. Propterea cum in conſpectu Epiſcoporum ſuper his eum argueret Abbas „ Clarevallenſis, zelo juſtitiæ & fidei armatus: ille nec confeſſus eſt, nec negavit; „ ſed a die, a loco & Judice, quem ipſe ſibi elegerat, ſine læſione, ſine gravamine, „ ut prolongaret iniquitatem, Sedem Apoſtolicam appellavit. Epiſcopi qui propter hoc „ in unum convenerant, veſtræ Reverentiæ deferentes, nihil in perſonam ejus egerunt: ſed tantummodo Capitula a Sanctis olim Patribus condemnata, medicinali neceſſitate, ne morbus ſerperet, abjudicaverunt. Quia ergo homo ille multitudinem „ trahit poſt ſe, & populum habet qui ſibi credat, neceſſe eſt ut huic morbo celeri „ medicina occurratis. Proceſſimus nos in hoc negotio, quouſque auſi ſumus. Tuum, „ Beatiſſime Pater, eſt de cætero providere, ne aliqua hæreticæ pravitatis macula de„ cor Eccleſiæ contaminetur. Tibi commiſſa eſt Sponſa Chriſti, o Amice Sponſi. Tuum „ eſt eamdem uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. A S. Bernardo ſcriptam hanc Epiſtolam ſtylus loquitur.

Sed

Sed & ipſe nomine ſuo ſcripſit ad *Innocentium* II. Epiſtolas duas, ſcilicet 189. & 190. de cauſa *Abaelardi*. In priori de *Abaelardi* ſtudio in novitatem, deque ejus erroribus, ita ſcribit: „ Stulte mihi dudum requiem promittebam, ſiquidem leonina rabies quie-„ viſſet, & pax Eccleſiæ redderetur. Nam ecce illa quievit, ſed non ego. Leonem „ evaſimus, ſed incidimus in draconem, qui non minus forſan noceat ſedens in inſi-„ diis, quam ille rugiens de excelſo. Quamquam non jam in inſidiis, cujus virulen-„ ta *folia* utinam adhuc laterent in ſcriniis, & non in triviis legerentur! . . . . . „ Novum cuditur gentibus & populis Evangelium, nova proponitur Fides. . . . . De vir-„ tutibus & vitiis non moraliter, de Sacramentis Eccleſiæ non fideliter, de arcano San-„ ctæ Trinitatis non ſimpliciter, nec ſobrie diſputatur, ſed cuncta nobis in perverſum, „ cuncta præter ſolitum, & præter quam accepimus, miniſtrantur. Procedit Golias pro-„ cero corpore, nobili illo ſuo bellico apparatu circummunitus, antecedente quoque ejus „ armigero Arnaldo de Brixia &c. Denique in ſugillationem Doctorum Eccleſiæ ma-„ gnis effert laudibus Philoſophos; adinventiones illorum & ſuas novitates Catholico-„ rum Patrum doctrinæ præfert & fidei; & cum omnes fugiant a facie ejus, me „ omnium minimum expetit ad ſingulare certamen.

Indignum eſt rationem fidei humanis agitandam ratiunculis committere.

Tum geſta in Synodo Senonenſi refert: „ Scripſit mihi, *inquit*, ſolicitante quidem „ ipſo, Archiepiſcopus Senonenſis, diem ſtatuens congreſſionis, quo ille in præſentia „ ejus & Coepiſcoporum ſuorum deberet, ſi poſſet, ſtatuere prava dogmata ſua, con-„ tra quæ ego auſus mutire fuiſſem. Abnui, tum quia puer ſum, & ille vir bella-„ tor ab adoleſcentia: tum quia judicarem indignum, rationem fidei humanis commit-„ ti ratiunculis agitandam, quem tam certa ac ſtabili veritate conſtet eſſe ſubnixam. „ Dicebam ſufficere ſcripta ejus ad accuſandum eum, nec mea referre, ſed Epiſco-

Epiſcoporum eſt de dogmatibus judicare.

„ porum, quorum eſſet miniſterii de dogmatibus judicare. Ille nihilominus, immo „ eo amplius levavit vocem, vocavit multos, congregavit complices . . . . . Diſſe-„ minavit ubique, ſe mihi die ſtatuto apud Senonas reſponſurum. Exiit ſermo ad „ omnes, & non potuit me latere. Diſſimulavi primum, nec enim ſatis rumore po-„ pulari movebar. Cedens tamen (licet vix, ita ut flerem) conſilio amicorum, qui „ videntes quomodo ſe quaſi ad ſpectaculum omnes pararent, timebant ne de noſtra „ abſentia & ſcandalum populo, & cornua creſcerent adverſario: Et quia error magis „ confirmaretur, cum non eſſet qui reſponderet aut contradiceret, occurri ad locum „ & diem, imparatus quidem & immunitus, niſi quod illud mente volvebam: „ *Nolite præmeditari qualiter reſpondeatis. Dabitur enim vobis in illa hora quid loqua-*
Luc. 21. 14. Pſal. 117. 6. *mini*. Et illud: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.*„ Convene-„ rant autem præter Epiſcopos & Abbates, plurimi Viri Religioſi, & de civitatibus „ Magiſtri Scholarum, & Clerici literati multi: & Rex præſens erat. Itaque in præ-„ ſentia omnium Adverſario ſtante ex adverſo, producta ſunt quædam Capitula de „ libris ejus excerpta. Quæ cum cœpiſſent legi, nolens audire, exivit, appellans ab „ electis Judicibus, quod non putamus licere. Porro Capitula Judicio omnium exami-„ nata, inventa ſunt fidei adverſantia, contraria veritati. Hæc pro me, ne levitate, „ aut certe temeritate uſus in tanto negotio putarer. Verum tu, o Succeſſor Petri, „ judicabis an debeat habere refugium ad Sedem Petri, qui Petri fidem impugnat. „ Tu, inquam, Amice Sponſi, prævidebis quomodo liberes Sponſam a labiis ini-„ quis, & a lingua doloſa. Hanc Epiſtolam per *Nicolaum* Clarevallenſem Mona-„ chum ad *Innocentium II.* miſit *Sanctus Bernardus*.

Cauſa Fidei ad Sedem Apoſtolicam referenda.

Sed & aliam ſcripſit prolixiorem ad eumdem Pontificem, quæ confutationem errorum *Abaelardi* complectitur. Incipit his verbis, quæ ipſius & Eccleſiæ Gallicanæ ſententiam de Sedis Apoſt. Privilegiis exprimunt. *Oportet ad veſtrum referri Apoſtolatum, pericula quæque & ſcandala emergentia in Regno Dei, ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum numquam arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, ubi fides non poſſit ſentire defectum. Hæc quippe hujus prærogativa Sedis. Cui enim alteri aliquando dictum eſt: Pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua.*

Romanæ Eccleſiæ & Sedis Apoſtolicæ fi-

Scripſit etiam Abbas ſanctiſſimus ad Cardinales Sanctæ E. R. eadem de cauſa Epiſtolam 187. quæ incipit his verbis: *Nulli dubium, quin ad vos ſpecialiter ſpectet tol-*

lere

lere ſcandala de Regno Dei, ſuccidere ſpinas, ſedare querelas. Scripſit ſpeciatim ad *Guidonem de Caſtello* Cardinalem *Abaelardi* quondam diſcipulum, ut eum a favore ipſi commodando deterreret. Epiſtola incipit his verbis: *Injuriam facit vobis ſi aliquem a vobis ita diligi credam, ut cum eo pariter ejus errores diligatis*: De *Abaelardi* vero novitatibus hæc habet: *Magiſter Petrus in libris ſuis profanas vocum novitates induxit & ſenſuum, diſputans de fide contra fidem, verbis Legis Legem impugnat. Nihil vidit per ſpeculum & in ænigmate, ſed facie ad faciem omnia intuetur, ambulans in magnis & in mirabilibus ſuper ſe . . . Ego non eum accuſo apud Patrem: eſt qui eum accuſet liber ſuus, in quo ſibi male complacuit. Cum de Trinitate loquitur, ſapit Arium; cum de Gratia, ſapit Pelagium; cum de Perſona Chriſti, ſapit Neſtorium. Minus de veſtra æquitate præſumo, ſi diu vos rogavero, ut in cauſa Chriſti nullum Chriſto præponatis. Illud autem ſcitote: quia expedit vobis, quibus poteſtas data eſt a Domino; expedit Eccleſiæ Chriſti; expedit etiam illi homini, ut ei ſilentium imponatur, cujus maledictione os plenum eſt, & amaritudine & dolo.* *des deficere non poteſt.* Luc. 22. 31.

Scripſit denique ad *Yvonem* Cardinalem Epiſtolam CXCIII. qua *Abaelardum* ita pingit: „ Magiſter Petrus Abaelardus, ſine Regula Monachus, ſine ſolicitudine Præ„ latus, nec Ordinem tenet, nec tenetur ab Ordine. Homo ſibi diſſimilis eſt, intus „ Herodes, foris Joannes, totus ambiguus, nihil habens de Monacho præter nomen & „ habitum . . . Iniquitatem in excelſo loquitur, integritatem fidei, caſtitatemque Ec- *Vehemens* „ cleſiæ corrumpit. Tranſgreditur terminos quos poſuerunt Patres noſtri, de fide, de *S. Bernardi* „ Sacramentis, de Trinitate diſputans & ſcribens: Singula pro ſua voluntate mutat, *in Abae-* „ auget, & minuit. In Libris & in Operibus ſuis oſtendit ſe fabricatorem mendacii, *lardum* „ & cultorem perverſorum dogmatum; Hæreticum ſe probans non tam in errore, *Invectiva.* „ quam in pertinacia & defenſione erroris. Homo eſt egrediens menſuram ſuam, in „ ſapientia verbi evacuans virtutem Crucis Chriſti. Nihil neſcit omnium quæ in cœ„ lo & quæ in terra ſunt, præter ſeipſum. Damnatus eſt Sueſſione cum Opere ſuo „ coram Legato Romanæ Eccleſiæ. Sed quaſi non ſufficeret ei illa damnatio, ite„ rum facit unde iterum damnetur, & jam noviſſimus error pejor eſt priore. Quin zelus fidei paulo acriorem in mores *Petri Abaelardi* invectivam a *S. Bernardo* extorſerit initio iſtius Epiſtolæ, nullus dubito.

Acceptis Concilii Senonenſis, & *S. Bernardi* Literis, *Innocentius II.* Pontifex Maximus errores *Abaelardi*, ſecundum Judicium a Gallicanis Epiſcopis latum, damnavit, eique velut Hæretico perpetuum indixit ſilentium. *Innocentii* Reſcriptum ad Senonenſem & Remenſem Archiepiſcopos, eorumque Suffraganeos, & *S. Bernardum*, extat inter ejuſdem Sancti Abbatis Epiſtolas 194. & in Collectionibus Conciliorum, inter Acta Concilii Senonenſis. *Dolemus*, inquit, *quoniam ſicut Literarum veſtrarum inſpectione, & miſſis a Fraternitate veſtra nobis errorum Capitulis cognovimus, in noviſſimis diebus, quando inſtant tempora periculoſa, Magiſtri Petri Abaelardi pernicioſa doctrina, & prædictorum Hæreſes, & alia perverſa dogmata Catholicæ Fidei obviantia pullulare cœperunt. Verum in hoc maxime conſolamur, & omnipotenti Deo gratias agimus, qui in partibus veſtris pro Patribus tales filios ſuſcitavit, & tempore Apoſtolatus noſtri in Eccleſia ſua tam præclaros voluit eſſe Paſtores, qui novi Hæretici calumniis ſtudeant obviare, & immaculatam Sponſam* Uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. *Nos itaque qui in B. Petri Cathedra (cui a Domino eſt dictum:* Et tu aliquando converſus, confirma Fratres tuos) *licet indigni reſidere conſpicimur: Communicatio Fratrum noſtrorum Epiſcoporum & Cardinalium conſilio, deſtinata nobis a veſtra Diſcretione Capitula, & univerſa ipſius Petri perverſa dogmata Sanctorum Canonum auctoritate cum ſuo Auctore damnavimus: Eique tamquam Hæretico perpetuum ſilentium impoſuimus. Univerſos quoque erroris ſui ſectatores & Defenſores a Fidelium conſortio ſequeſtrandos, excommunicationiſque vinculo innodandos eſſe cenſemus.* 2. Cor. 11. 2. Luc. 22. 23.

Extat alia breviſſima *Innocentii II.* Epiſtola ad eoſdem Archiepiſcopos, ad calcem Concilii Œcumenici Lateranenſis ſub *Innocentio II.* ex veteri exemplari Monaſterii Clarevallenſis tranſcripta, qua *Arnaldum de Brixia, & Abaelardum, perverſi dogmatis fabricatores, & Catholicæ Fidei impugnatores, in Religioſis locis ſeparatim includi* jubet,

bet, & *libros erroris eorum, ubicumque reperti fuerint, igne comburi*. Sic erga Novatores agendum, Concilii Senonensis & damnationis *Abaelardi*, cum a Gallicanis Præsulibus, tum ab *Innocentio II.* Pontifice Maximo; præter Auctores laudatos meminere *Vincentius Bellovacensis in* Speculo Historiali lib. 27. cap. 13; *S. Antoninus*, *Trithemius* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis & in Chronico Hirsaugiensi, *Joannes Nauclerus*, Vol. 3. Generatione 39. *Paulus Æmilius* lib. 5. Historiæ Francorum in *Ludovico Juniore*, *Helinandus*, *Joannes Canonicus S. Victoris* ad mœnia Parisiorum, &c.

ARTICULUS IX.

Apologeticum pro PETRO ABAELARDO *scripsit* BERENGARIUS *Pictavensis ejus Discipulus. Verum contumelioſe in* S. BERNARDUM *&* *Concilium Senonense. Libello nulla fides.*

PRima petulantissimi Auctoris in *S. Bernardum* contumelia hæc est, quod ipsa adolescentia protervus esset; quod ingenii sui acumen in mimicis cantiunculis, & rithmicis modulis ostentaret; quod illum commentandi & nugandi usum ad Sacrarum Scripturarum expositionem accerseret.

S. Bernardus a calumniis & Satyra Petri Pictavensis vindicatur.

Secunda, quod vir sanctitatis & miraculorum opinione celebris, reprehensionis idoneam occasionem in *Petro Abaelardo* nanciscì maluerit, quam ejus resipiscentiam procurare. At *Berengarium* mendacii convincit *Goffridus* lib. III. Vitæ *Sancti Bernardi* cap. 5. ubi scribit: *Solita bonitate & benignitate desiderans errorem corrigi, hominem non confundi, secreta illum admonitione convenit. Cum quo etiam tam modeste tamque rationabiliter egit, ut ille compunctus, ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret universa. Cæterum resiliit a proposito saniori.*

Tertia, quod *Abaelardi* appellationi ad Sedem Apostolicam non detulerit Sanctus Bernardus: *Intra tot itaque & tantas angustias*, inquit, *deprehensus Abaelardus, ad Romani examinis confugit asylum. Filius sum*, inquit, *Romanæ Ecclesiæ: volo causa mea quasi impii judicetur. Cæsarem appello. At Bernardus Abbas, in cujus brachio fidebat Præsulum multitudo, non dixit ut Præses qui tenebat Paulum in vinculis: Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis: sed Cæsarem appellasti, ad Cæsarem non ibis. Renuntiavit enim quæ gesta fuerant Apostolico, & statim a Romana Sede Literæ damnationis in Petrum per Gallicanam Ecclesiam volaverunt.* At putida illa calumnia est, quia ob reverentiam Sanctæ Sedis quam appellaverat *Abaelardus*, nihil in ejus personam decrevere Senonensis Concilii Patres, sed ejus tantum errores damnarunt, quod juris ipsorum erat (ut constat ex Epistola Synodica ad *Innocentium*.)

Quarta calumnia, quod absens, & inauditus, & inconvictus damnatus sit *Abaelardus*, cujus os *Promptuarium rationis*, *tubam fidei*, *& hospitium Trinitatis*, hyperbolice & adulatorie vocat. Sed esto, inauditus damnatus sit, quia contumax, & electos Judices fugiens, quod Canones vetant, an ideo inconvictus, cujus errores in libris ab ipso editis ita manifesti, ut *Berengarius* ipse, in Epistola ad Episcopum Matensem, fateatur *Ejus Capitula non sane sonare, ac se noluisse illorum esse Patronum, quia in Sententiam Abbatis*, (nempe S. Bernardi) *pedibus ivit*.

Quinta calumnia, quod verba illa *S. Bernardi* in Epistola ad Innocentium II. *Non debet refugium invenire apud Sedem Petri, qui fidem impugnat Petri*; rancori animi ejus in *Abaelardum* tribuat, & post nonnulla in Magistri prolata defensionem concludat his verbis: *Deberet ergo refugium apud Sedem Petri invenire, si non illecebræ eloquii tui clausissent viscera misericordiæ Romanæ Ecclesiæ. Sed dum tu Petro clementiæ ostium obstruis, conceptæ vesaniæ signanter impetum prodis.* At falsum est quod viscera misericordiæ Romanæ Ecclesiæ *Abaelardo* clauserit *S. Bernardus*, & quod ex animi rancore in ipsum scripserit, qui ejus tantum infensus fuit erroribus, personæ vero nequaquam. Nonne enim ipsum non est amplexus, pacemque cum illo iniit, sopitis prioribus querelis, cum fidem suam exposuit, erroresque suos emendavit, ut testatur *Petrus Cluniacensis in* Epistola ad *Innocentium II.* pro *Abaelardo* scripta? Im-

mo

mo *Abaelardus* ipſe in Apologia ſua, ſeu Confeſſione Fidei, *S. Bernardum* dulci *Amici* nomine indicat.

Sexta contumelia, quod imprudenter egerit *Sanctus Bernardus*, hæreſeos crimen *Abaelardo* impingens, qui ſcriptis ipſe ſuis quædam tradidit perenni ſepelienda ſilentio. Et quod in Indiculo errorum *Petri Abaelardi*, non propria ipſius dogmata, ſed nefandi Commenti Capitula ſcripſerit. Quædam tamen ex his Capitulis aſſeruiſſe & ſcripſiſſe *Abaelardum* fatetur, ſed alio ſenſu. *Hæc & alia*, inquit, *Indiculus tuus continet, quorum quædam, fateor, Petrus & dixit & ſcripſit: quædam vero neque protulit, neque ſcripſit. Quæ autem dixerit, & quæ non dixerit, & quam Catholica mente ea quæ dixerit ſenſerit, ſecundus arrepti Operis Tractatus Chriſtiana diſputatione ardenter & impigre declarabit.*

Septimo S. *Bernardum* carpit, quod expoſitionem Cantici Canticorum poſt Origenem, S. Ambroſium, Reticium Auguſtodunenſem, & Venerabilem Bedam aggreſſus, nihil novi protulerit, ſed ſenſum alienum verbis ſuis veſtierit, & mediocri genere dicendi ſit uſus. Facete, ſed temere, ipſum arguit, quod inter *Canticorum Salomonis* Commentarios, mortem ſui fratris inducat, in ejuſque funeris perſecutione duos pene quaternos conſumat, luctum ingerens nuptiis Sponſi, & tuba funebri clangens diſcumbente Sponſo in Sponſæ gremio, & Juvencuiis Sponſi Sponſæque Juvenculabus alterna jucunditate plaudentibus, ut Tragœdiam potius quam Epithalamium ſapiat ejus Commentatio, Cantica in Elegos, Carmina in Threnos ſorte miſerabili convertens. Sed quid vitii fuit, aut mimica *Berengarii* ironia dignum, fratrem plangere in ipſis Sponſi nuptiis, qui in lachrymis, doloribus, ſanguinis effuſione & morte nuptiarum fœdus ſanxit cum Sponſa? Vitio id quidem ac defectui artis verti poſſet in Panegyrica Oratione, in qua ſacrarum dumtaxat nuptiarum amorumque laudem ſuſcepiſſet. At quod in expoſitione myſtici ſenſus, & in adhortatione morali ad Conventum Fratrum ſuorum, paululum ab inſtituto ſuo diverterit Sanctus Abbas, nemo ſanæ mentis reprehendere poteſt, cum dolor vehemens artis regulas neſciat, nec ſit vehementior & juſtior, quam qui ex morte oritur amantiſſimi fratris.

Octava calumnia eſt, quod originem animarum de cœlo *S. Bernardus* aſſeruerit in Cantica Canticorum ſcribens; atque ita lapſus ſit in *Origenis* errorem. Id enim tantum abeſt ut aſſeruerit; quin immo illud ſtatuit diſcrimen inter Verbum Dei, quod eſt Dei imago, & animam quæ imago non eſt, ſed ad imaginem Dei, quod illud de ſubſtantia Dei eſt, hæc vero non eſt de ſubſtantia Dei, ſed dotes prope divinas habet, vel a creatione, vel a Dei dignatione, id eſt, gratia. *Verbum*, inquit, *eſt Veritas, eſt Sapientia, eſt Juſtitia; & hæc imago. Cujus Sapientiæ, Juſtitiæ, & Veritatis? Eſt enim imago hæc Juſtitia de Juſtitia, Sapientia de Sapientia, Veritas de Veritate, quaſi de Lumine Lumen, de Deo Deus. Harum rerum nihil eſt anima, quoniam non eſt imago. Eſt tamen earum capax appetenſque, & inde fortaſſis ad imaginem. Celſa creatura in capacitate quidem majeſtatis, in appetentia autem rectitudinis inſigne præferens . . . . . Sed dico; nihil ne ergo amplius habet imago ab anima quæ ad imaginem eſt, quia & huic magnum rectumque aſſignamus? Et plurimum. Hæc ad menſuram accepit, illa ad æqualitatem. An non plus hæc? Adverte & aliud. Huic utrumque aut creatio, aut dignatio contulit: illi generatio. Atque id magnificentius eſſe non dubium eſt. Sed ne hoc quidem eminentius eſſe quis abnuat, quod cum a Deo huic; illi, & de Deo utrumque ſit, id eſt, de Dei ſubſtantia. Eſt enim conſubſtantialis Deo imago ſua.* (Sermone 80. in Cantica.) Sicubi vero dixerit, Animæ originem cœleſtem eſſe; id intelligi ſolum voluit, quod a Deo immediate creetur, non cum corpore a parentibus ex ſemine traducatur: quod ad Dei imaginem facta ſit: quo ſenſu dixit Apoſtolus: *Genus ergo cum ſimus Dei, &c.* Quis vero non videat, *S. Bernardum* inepte, imperite, malitioſe, Origenianæ hæreſeos a *Berengario* accuſari propter hæc verba: *Merito dixit Apoſtolus: Noſtra converſatio eſt in Cœlis?*

Nono, vellicat Sententiam *S. Bernardi* in libro *De Diligendo Deo*, ſcribentis: Modum diligendi Deum eſſe, *diligere ſine modo*. Id impoſſibile clamat Berengarius. *Cum enim ſtabile fixumque ſit, Deum ea magnificentia eſſe præditum, ut nequaquam noſtra*

in

in illum dilectio ejus dignitati æquipollenter respondere sufficiat, quomodo sine modo diligemus, quem cum modo diligere non valemus ? Quomodo porrigetur dilectio ultra modum, cum semper remaneat citra modum? At inscitiam suam & malevolentiam prodit *Berengarius*[2]. Non enim eo sensu Deum diligi debere sine modo *S. Bernardus* dixit, quasi dilectio *nostra* infinita esse possit, aut debeat, sed quod nusquam nimius esse possit amor, quo Deum prosequimur, immo nec usquam divinæ bonitati conveniens. Quamobrem ipsum diligere debemus quantum possumus, & semper eniti ut magis amemus, cui nos totos debemus : „ Illum, *inquit*, ratio urget, & justitia naturalis, totum se tradere illi a quo se totum habet, & ex se toto debere diligere. „ Mihi profecto fides tanto plus indicit amandum, quanto & eum me ipso pluris æstimandum intelligo: quippe qui illum non solum mei, sed sui quoque ipsius teneo largitorem . . . Ut quid non amaret opus artificem, cum haberet unde id posset ? Et „ cur non quantum omnino posset, cum nihil omnino nisi ejus munere posset? . . . „ Quod si totum me debeo pro me facto, quid addam jam & pro refecto & refecto „ hoc modo ? Nec enim tam facile refectus, quam factus. Si quidem non solum de „ me, sed de omni quoque quod factum est, scriptum est, *Dixit & facta sunt*. At „ vero qui me tantum & semel dicendo fecit, in reficiendo profecto & dixit multa, „ & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura, sed & indigna. *Quid ergo* „ *retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi*? In primo opere me mihi dedit, „ in secundo se. Et ubi se dedit, me mihi reddidit. Daus ergo & redditus, me pro „ me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro se? . . . Cum dilectio quæ tendit in Deum, tendat in infinitum & immensum, quisnam quæso debeat esse nostri „ finis vel modus amoris? Quid quod amor ipse noster non jam gratuitus impenditur, „ sed rependitur debitus? Amat immensitas, amat æternitas, amat supereminens scientiæ caritas, amat Deus cujus magnitudinis non est finis, cujus sapientiæ non est „ numerus, cujus pax exuperat omnem intellectum, & vicem rependimus cum mensura? Deus meus, adjutor meus, diligam te pro dono tuo, & modo meo, minus quidem justo, sed plane non minus posse meo. Qui etsi quantum debeo non „ possum, tamen ultra quam possum. Potero vero plus, cum plus donare dignaberis, „ numquam tamen prout dignus haberis.

Insolens Berengarii Pictavensis in Concilii Senonensis Patres declamatio.

Nec vero Patribus Concilii Senonensis quam *Sancto Bernardo* æquior est *Berengarius*, in quos effræni stylo debacchatur. E multis pauca hæc audi : „ Post prandium, „ *inquit*, allatus est Liber Petri & cuidam præceptum est, ut voce clamosa Petri „ Opuscula personaret. At ille odio Petri animatus, & vitis germine irrigatus; non „ illius qui dixit, *Ego sum vitis vera*, sed illius qui Patriarcham nudum stravit in „ area, sonorius quam postulatum fuerat, exclamavit. Post aliqua, Pontifices insultare, pedem pedi applodere, ridere, nugari conspiceres : ut facile quilibet judicaret, „ illos non Christo vota persolvere, sed Baccho. Inter hæc salutantur scyphi, pocula celebrantur, laudantur vina, Pontificum guttura irrigantur . . . Denique cum aliquid subtile divinumque sonabat, quod auribus Pontificum erat insolitum, audientes „ omnes dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in Petrum : & oculos „ talpæ habentes, in Philosophum. Hoc, inquiunt, sinemus vivere monstrum? Moventesque caput quasi Judæi, *Vah !* inquiunt, *ecce qui destruit tem plum Dei*. Sic „ judicant verba luminis cœci, sic virum sobrium damnant ebrii, sic contra organum „ Trinitatis differunt calices facundi. Sic contra simplicem disputant cornuti. Sic Sanctum canes, sic margaritas porci corrodunt. Sic sal terræ infatuatur, sic legis fistula obturatur . . . . . Biberat Episcoporum sobrietas sanguinem uvæ meraciſſimum, „ cujus integritatem aqua non devirginaverat, cujus calor ita incesserat cerebris, ut in „ somni lethargiam omnium oculi solverentur. Inter hæc sonat Lector, stertit auditor. „ Alius cubito innititur, ut det oculis suis somnum. Alius super molle cervical dormitionem palpebris suis molitur. Alius super genua caput reclinans, dormitat. Cum „ itaque Lector in Petri satis aliquod reperiret spinetum, surdis exclamabat auribus „ Pontificum, Damnatis ? Tunc quidam vix ad extremam syllabam expergefacti, somnolenta voce, capite pendulo, Damnamus, ajebant. Alii vero damnantium tu-

„ multus

„ multus excitati, decapitata prima ſyllaba, Namus, inquiunt. Vere natis, ſed natatio veſtra procella; natatio veſtra, merſio. Sic milites dormientes teſtimonium perhibent, *Quia nobis dormientibus, venerunt Apoſtoli, & tulerunt corpus*. Qui vigilaverat in Lege Domini die ac nocte, nunc damnatur a Sacerdotibus Bacchi. Hæc & alia æque inſolentia *Berengarius* Scholaſticus.

Hic tamen effrænem ſtyli ſui in *S. Bernardum* licentiam temperavit, ſenior, & paulo ſapientior factus in Epiſtola ad Epiſcopum Mimatenſem. „ Neque, *inquit*, æſtimet me quiſpiam ad injuriam ejus ſtylum per ceram trahere, qui, meo judicio, noſtrorum temporum eſt Martinus. Simpliciter, & ſine vulpe candido pectori veſtro loquor. Ego ita ſentio de Abbate, quod ſit lucerna ardens & lucens, ſed tameu in teſta eſt. Quod dedecus infigitur auro cum laudatur, ſi ejus ſcoria improbetur? Laudatis Abbatem? Magis ego laudo. Cur igitur inquietius contra eum ſcribis, de quo tam bene ſentis: Porrigite patulas aures, ut ebibant rationem. Damnaverat Abaelardum Præceptorem meum, virum fidei buccinam, legis armarium, in morum via pede regio gradientem. Damnaverat, inquam, Abaelardum, & vocem ejus ſine audientia ſtrangulaverat. Eram ea tempeſtate adoleſcens, nondumque impuberes malas nubes lanuginis adumbrabat, eratque mihi velut Scholaſtico animus in ficta crebro materia declinare. Porro veri certaminis arridente vena, pectus appuli ut purgarem Abaelardum, Abbatiſque confutarem audaciam. Sed non, inquiunt, a te Theologum talem argui oportebat. Tu enim beſtia es, & montes tangere non debes. Parcius iſta, Fratres: Mementote vos hoc objicere viro. In quo audet Abbas? Audet in literis, audeo & ego. Audet in Theologicis, audeo & ego. Audet in fide, audeo & ego. Audet in ſanctitate, hic non audeo ego. Quid ergo peccavi, ſi fidelis fidelem, minor majorem, ſæcularis Religioſum redargui? Momordi, fateor, non Contemplativum, ſed Philoſophum; non Confeſſorem, ſed Scriptorem; non mentem, ſed linguam; non præcordia, ſed ſtylum, non meditationes viri, ſed ſomnum. Legant eruditi Viri Apologeticum quem edidi, & ſi Dominum Abbatem juſte non argui, licenter me redarguant .... Sed cur, inquiunt, expleto primo Volumine, ſecundum (ut ſpoponderas) non texis? Quia proceſſu temporis meum ſapere crevit: & in ſententiam Abbatis, pedibus (ut dicitur) ivi. Nolui eſſe Patronus Capitulorum objectorum Abaelardo, quia etſi ſanum ſaperent, non ſane ſonabant. Poſtquam igitur, inquiunt, a ſecundo libro manus torpuit, quare primum non raſiſti? Feciſſem hoc, inquam, niſi caſſa eſſet induſtria. Remanerent enim viva exemplaria, quæ jam per totam Franciam & Italiam concurrerunt. Si igitur, inquiunt, Apologiam illam jugulare non potes, damna vel vivam. Characterem rei fronti ejus infige ut omnis qui legerit, ſciat te ætate, non malitia peccaſſe. Damnabo, inquam, tali conditione, ut ſi quid in perſonam hominis Dei dixi, joco legatur, non ſerio. „ Berengarii Pictavenſis Apologeticus, & Epiſtola ad Epiſcopum Mimatenſem, extant inter *Abaelardi* Opera.

Berengarius ſenior & prudentior factus, cum S. Bernardo ſentit, ejuſque ſanctitatem reveritus eſt.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 59. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant verbis ſuis interpolatam, non meis conceptam: *Epiſcopi de jure, non obſtante appellatione ad Summum Pontificem, debent damnare doctrinam erroneam*.

R. Non ſic ego ſcripſi, ſed: *Ob reverentiam* (inquam) *Sanctæ Sedis, quam appellaverat Abaelardus, nihil in ejus perſonam decrevere Senonenſis Concilii Patres; ſed ejus tantum errores damnaverunt, quod juris ipſorum erat*. Quod errores Abaelardi Concilii Senonenſis Patres damnaverint, facti res eſt, hiſtorica veritas. Quod juris Epiſcoporum id eſſet, *Innocentius II.* Pontifex Maximus & *Sanctus Bernardus* agnoverunt.

ARTICULUS X.

PETRUM ABAELARDUM S. BERNARDO & *deinde* INNOCENTIO II. *Summo Pontifici reconciliavit* PETRUS VENERABILIS *Abbas Cluniacenſis ; Eumque Cluniaci ſuſcepit.*

TEſtem hujus rei profero *Petrum* ipſum Cluniacenſem Abbatem in Epiſtola ad *Innocentium II.* pro Petro Abaelardo, cujus hic tenor eſt. „ Magiſter Petrus, Sa-
„ pientiæ veſtræ ut credo, optime notus, nuper a Francia veniens, per Cluniacum tran-
„ ſitum fecit. Quæſivimus quo tenderet. Gravatum ſe vexationibus quorumdam qui
„ ſibi, quod valde abhorrebat, Hæretici nomen imponebant, Majeſtatem Apoſtolicam
„ ſe appellaſſe, & ad eam confugere velle, reſpondit. Laudavimus propoſitum, & ut
„ ad notum & commune refugium confugeret, admonuimus: Juſtitiam Apoſtolicam,
„ quæ nulli etiam extraneo vel peregrino defuit, ſibi non defuturam diximus. Mi-
„ ſericordiam ipſam, ubi ratio poſtularet, ſibi occurſuram promiſimus. Venit interim
„ Dominus Ciſtercienſis Abbas & de pace ipſius, & Domini Clarevallenſis, cujus cauſa
„ appellaverat, nobiſcum & cum ipſo pariter egit. Dedimus & nos operam paci ejus:
„ &, ut ad illum cum ipſo iret, hortati ſumus. Addidimus hoc monitis noſtris, ſi qua
„ Catholicas aures offendentia aut ſcripſiſſet, aut dixiſſet; hortatu ejus & aliorum bo-
„ norum & ſapientum, & a verbis ſuis amoveret, & a libris abraderet. Et factum eſt
„ ita. Ivit, rediit, cum Domino Clarevallenſi, mediante Ciſtercienſi, ſopitis priori-
„ bus querelis, ſe pacifice conveniſſe reverſus retulit. Interim a nobis admonitus, ma-
„ gis autem a Deo (ut credimus) inſpiratus, dimiſſis Scholarum & ſtudiorum tumul-
„ tibus, in Cluniaco veſtra ſibi perpetuam manſionem elegit. Quod nos ſenectuti ejus,
„ debilitati ejus, religioni ejus congruere putantes; & ſcientiam ejus vobis ex toto
„ non incognitam magnæ Fratrum noſtrorum multitudini proficere poſſe credentes, vo-
„ luntati ejus aſſenſimus: & ſi ſic benignitati veſtræ beneplacitum eſſet, benigne &
„ cum gaudio nobiſcum, veſtris, ut noſtis, per omnia remanere conceſſimus. Rogo igi-
„ tur ego qualiſcumque, tamen veſter, rogat devotiſſimus vobis Cluniacenſis Conven-
„ tus, rogat ipſe per ſe, per nos, per præſentium latores filios veſtros, per has quas ut
„ ſcriberem, rogavit, Literas, ut reliquos dies vitæ & ſenectutis ſuæ qui fortaſſe
„ non multi ſunt, in Cluniaco veſtra eum conſummare jubeatis, & ne a domo, quam
„ velut paſſet, ne a nido, quem velut turtur inveniſſe ſe gauder, aliquorum inſtan-
„ tia aut expelli, aut commoveri valeat, more quo omnes bonos collitis, & etiam iſtum
„ dilexiſtis, ſcuto defenſionis Apoſtolicæ protegatis.

ARTICULUS XI.

PETRUM ABAELARDUM, *præſertim poſt Fidei ſuæ expoſitionem, & errorum emendationem, Hæreticis immerito quis accenſeret.*

ILle ſiquidem non eſt cenſendus Hæreticus, qui ſi in aliquos errores impingat imprudens, illos pertinaciter non propugnat, ſed ad illorum emendationem paratus eſt; immo illos reipſa corrigit: porro nuſquam errores ſuos pertinaciter propugnavit *Abaelardus*; ad illorum emendationem parato ſemper fuit animo; & illos revera correxit. Quam ob rem non eſt Hæreticis accenſendus. Paratus, inquam, ſemper fuit ad ſuorum correctionem errorum, ut ipſe in Prologo Introductionis ſuæ ad Theologiam profitetur. *In quo quidem opere*, inquit, *ſi culpis meis exigentibus, a Catholica, quod abſit, exorbitavero intelligentia vel locutione, ignoſcat ille mihi, qui ex intentione opera penſat, parato ſemper ad ſatisfactionem de male dictis vel corrigendis vel delendis; cum quis me Fidelium vel virtute rationis, vel auctoritate Scripturæ correxerit.* Et poſtquam aliqua Scripturæ Sacræ Oracula protulit, quæ docent, Sapientem ſe corripientes amare; & *Sancti Auguſtini* exemplum qui plura in Scriptis ſuis erro-

nec

nee posita retractavit, hæc subdit : *Tanti itaque viri instructus exemplo, si qua forte per errorem proferam, nulla in his per contentionem defendam, aut per elationem præsumam. Ut si nondum ignorantiæ vitio caream, hæresis tamen crimen non incurram. Non enim ignorantia hæreticum facit, sed magis superba obstinatio: Cum quis videlicet ex novitate aliqua nomen sibi comparare desiderans, aliquid inusitatum proferre gloriatur, quod adversus omnes defendere inopportune nititur: ut vel cæteris superior, vel nullis habeatur inferior. Unde Gennadius Massilienſis Lib. de Fide Ecclesiasticorum Dogmatum, ait :* „ Quolibet quis acquiescat modo, non est Hæreticus nisi contentione Hæreticus fiat. *Augustinus in Epistola ad Optatum :* Si de anima falsitatis „ assertio proferatur, & falsitas mendacem, & falsitatis inopportuna defensio Hæretacit. *Rursus idem super Genesim :* Non ob aliud sunt Hæretici, nisi quod Scripturas Sacras non recte intelligentes suas falsas opiniones contra earum veritatem pertinaciter asserunt. *Qui & in Libro de Utilitate credendi, Hæreticum diligenter describens :* Hæreticus, inquit, est (ut mea fert opinio) qui alicujus temporalis commodi, & maxime gloriæ causa, falsas ac novas opiniones vel gignit, vel sequitur. „ *Item idem in XVIII. de Civitate Dei :* Qui in Ecclesia aliqua prava sapiunt, si correcti contumaciter resistunt, & sua pestifera dogmata emendare nolunt, sed & „ defendere persistunt, Hæretici fiunt. *Rursus iidem de Unico Baptismo, Lib. IV.* Istum „ Hæreticum nondum dico, nisi manifestata sibi doctrina Catholica, fidei resistere maluerit, & illud quod tenebat elegerit. Hæc *Abaelardus*.

Id confirmat Epistola illius seu Confessio Fidei ad *Heloissam* directa, in qua hæc habet ; „ Nolo sic esse Philosophus, ut recalcitrem Paulo. Non sic esse Aristoteles, „ ut secludar a Christo. Non enim aliud nomen est sub cœlo, in quo oporteat me „ salvum fieri. Adoro Christum in dextera Patris regnantem. Amplector eum ulnis fidei in carne Virginali de Paracleto sumpta glorioſa divinitus operantem. Et ut trepida solicitudo cunctæque ambages a corde tui pectoris explodantur, hoc de me teneto, quod super illam Petram fundavi conscientiam meam, super quam Christus „ ædificavit Ecclesiam suam. Cujus Petræ titulum tibi breviter assignabo. Credo in „ Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, unum naturaliter & verum Deum ; qui „ sic in personis approbat Trinitatem, ut semper in substantia custodiat unitatem. Credo filium per omnia Patri esse coæqualem, scilicet, æternitate, potestate, voluntate, & opere : Nec audio Arium, qui perverso ingenio actus, immo dæmoniaco seductus spiritu, gradus facit in Trinitate, Patrem majorem, Filium dogmatizans minorem : oblitus Legalis præcepti. *Non ascendes*, inquit Lex, *per gradus ad meum altare*. Ad altare quippe Dei per gradus ascendit, qui prius & posterius in Trinitate ponit. Spiritum etiam Sanctum Patri & Filio consubstantialem & coæqualem „ per omnia testor ; utpote quem bonitatis nomine designari, Volumina mea sæpe „ declarant. Damno Sabellium, qui eamdem personam asserens Patris & Filii, Patrem „ passum autumavit. Credo etiam Filium Dei factum esse Filium hominis, unamque „ personam ex duabus, & in naturis duabus consistere. Qui post completam susceptæ humanitatis dispensationem passus est, & mortuus, & resurrexit, & ascendit „ in cœlum, venturusque est judicare vivos & mortuos. Assero etiam in Baptismo universa remitti delicta ; gratiaque nos egere, qua & incipiamus bonum, & perficiamus ; „ Lapsosque per Pœnitentiam reformari. De carnis autem resurrectione quid opus est „ dicere, cum frustra glorier me Christianum, si non credidero resurrecturum?

Quod vero errores suos correxerit *Abaelardus* testis est *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacensis, in ea quam supra laudavimus Epistola scribens eum cum *S. Bernardo, Sopitis prioribus querelis pacifice convenisse*. Nullæ autem erant *S. Bernardi* adversus *Abaelardum* querelæ nisi ob ejus errores. Necesse igitur fuit ut ipsos retractaret, ad *S. Bernardum* sibi conciliandum.

Testis est etiam *Otto Frisingensis, lib.* 1. De Gestis Friderici, *cap.* 49. *Petrus*, inquit, *damnationem sui dogmatis a Romana Ecclesia confirmatam cognoscens, ad Cluniacense Cœnobium se contulit, Apologeticum scribens, prædictorum capitulorum partim verba, ex toto autem sensum abnegans*.

Sed nullum est testimonium hac in causa locupletius, quam ejus Apolegeticum seu Confessio Fidei, *Universis Ecclesiæ Sanctæ Filiis* inscripta. *Notum Proverbium est*, inquit, *Nil tam bene dictum, quod non possit depravari*; & (*ut B. meminit Hieronymus*) *qui multos scribit libros, multos sumit Judices. Ego quoque cum pauca scripserim, parva vel ad comparationem aliorum, nulla, reprehensionis notam effugere non potui; cum tamen in his de quibus graviter accusor, nullam* (*scit Deus*) *meam cognoscam culpam, nec, si qua fuerit, procaciter defendam. Scripsi forte aliqua per errorem, quæ non oportuit: sed Deum testem & judicem in animam meam invoco, quia in his de quibus accusor, nil per malitiam aut per superbiam præsumpsi. Multa in Scholis multis locutus sum, nec umquam aquas furtivas, vel panem absconditum habuit mea doctrina. Palam locutus sum ad ædificationem fidei, sive morum, quod mihi salubre visum fuit: & quæcumque scripsi, libenter omnibus exposui, ut eos judices, non discipulos haberem. Quod si uspiam per multiloquium excessi, ut scriptum est*: In multiloquio non effugies peccatum; *Numquam importuna defensio me effecit Hæreticum, paratus semper ad satisfactionem de male dictis meis corrigendis, sive delendis: In quo certe proposito usque in finem perseverabo . . . . Agnoscat ergo fraterna caritas me qualemcumque filium Ecclesiæ, cum ipsa integre cuncta quæ recipit, recipere; cuncta quæ respuit, respuere: nec me umquam unionem fidei scidisse: quamvis impar cæteris morum qualitate.* Tum sigillatim Catholica Dogmata Capitulis erroneis a se assertis vel sibi objectis contraria profitetur.

ARTICULUS XII.

Post errorum emendationem, sancte vixit, obiitque
MAGISTER PETRUS ABAELARDUS

Magistri Petri Abaelardi elogium.

SAnctæ ipsius vitæ & obitus testem profero omni exceptione majorem *Petrum Venerabilem* Abbatem Cluniacensem in Epistola ad *Heloissam* Paracletensem Abbatissam, in quo postquam ipsum *vere Christi Philosophum* prædicavit, hæc subdit: *Non recolo vidisse me illi in humilitatis habitu & gestu similem; in tantum ut nec Germanus abjectior, nec ipse Martinus bene discernenti pauperior appareret. Cumque in magno illo Fratrum nostrorum grege me compellente, gradum superiorem teneret, ultimus omnium vestitu incultissimo videbatur. Mirabar sæpe, & in Processionibus eo me cum reliquis pro more præcedente, pene stupebam, tanti tamque famosi nominis hominem sic seipsum contemnere, sic se abjicere posse. Et quia sunt quidam Religionis professores, qui ipsum, quem gerunt, habitum religiosum nimis cupiunt esse sumptuosum: erat ille prorsus parcus in istis, & cujuscumque generis simplici veste contentus, nihil ultra quærebat. Hoc & in cibo, hoc & in potu, hoc & in omni cura corporis sui servabat. Et, non dico superflua, sed & cuncta nisi valde necessaria, tam in se, quam in omnibus, verbo pariter & vita damnabat. Lectio erat ei continua, oratio frequens, silentium juge, nisi aut fratrum familiaris collatio, aut ad ipsos in Conventu de divinis publicus sermocum loqui urgebant. Sacramenta cœlestia, immortalis Agni sacrificium Deo offerendo, prout poterat, frequentabat: immo postquam literis & labore meo Apostolicæ gratiæ reddítus est, pæne continuabat. Et quid multa? Mens ejus, lingua ejus, opus ejus, semper divina, semper Philosophica, semper eruditoria meditabatur, docebat, fatebatur. Tali nobiscum vir simplex, & rectus, & timens Deum, & recedens a malo: Tali, inquam, per aliquantum temporis conversatione ultimos vitæ suæ dies consecrans Deo, pausandi gratia,* (*Nam plus solito scabie & quibusdam corporis incommoditatibus gravabatur*) *a me Cabilonem missus est. Nam propter illius soli amœnitatem, qua cunctis pæne Burgundiæ nostræ partibus præeminet, locum ei habilem, prope urbem quidem, sed tamen Arari interfluente provideram. Ibi juxta quod incommoditas permittebat, antiqua sua revocans studia, libris semper incumbebat: Nec* (*sicut de magno Gregorio legitur,*) *momentum aliquod præterire sinebat, quin semper aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut dictaret. In his sacrorum Operum exercitiis eum adventus illius Evangelici*

gelici Visitatoris reperit, nec eum, ut multos, dormientem, sed vigilantem invenit. Invenit eum vere vigilantem, & ad æternitatis nuptias, non ut fatuam, sed ut sapientem virginem evocavit. Attulit enim ille secum lampadem plenam oleo, hoc est, conscientiam refertam sanctæ vitæ testimonio. Nam ad solvendum commune mortalium debitum morbo correptus, eoque ingravescente, in brevi ad extrema perductus est. Tunc vero quam sancte, quam devote, quam Catholice primo Fidei, dehinc peccatorum Confessionem fecerit; quanto inhiantis cordis affectu Viaticum peregrinationis ac vitæ æternæ pignus, Corpus scilicet Redemptoris Domini acceperit; quam fideliter corpus suum & animam hic & in æternum ipsi commendaverit, testes sunt Religiosi Fratres, & totus illius Monasterii, in quo corpus Sancti Martyris Marcelli jacet, Conventus. Hoc Magister Petrus fine dies suos, consummavit: & qui singulari scientiæ Magisterio toti pæne orbi terrarum notus, & ubique famosus erat; in illius discipulatu, qui dixit: Discite a me quia mitis sum & humilis corde, *mitis & humilis perseverans; ad ipsum (ut dignum est credere) sic transivit. Hunc ergo, Venerabilis & Charissima in Domino soror, cui post carnalem copulam tanto validiore, quanto meliore divinæ charitatis vinculo adhæsisti; cum quo & sub quo diu Domino deserviisti; hunc, inquam, loco tui, vel ut te alteram in gremio suo confovet, & in adventu Domini, in voce Archangeli, & in tuba Dei descendentis de cœlo, tibi per ipsius gratiam restituendum reservat.* Matt. 11 29.

De eodem Chronicon Cluniacense, in Petro Venerabili: *Abaelardus*, inquit, *Petrus nomine, ab erroribus fidei per Venerabilem Petrum Abbatem nostrum & Sanctum Bernardum Abbatem Clarevallensem revocatus, quæ antea de fide dogmatizaverat perfide* (supple, *abjurans*) *Monachus Cluniacensis factus est. Et deinde mens ejus, lingua ejus, opus ejus semper divina fuere.* Obiit anno 1142. undecimo Kalendas Maji, ætatis 63. Ejus corpus *Heloissæ* Abbatissæ a *Petro Venerabili* Abbate Cluniacensi concessum, ad Monasterium Paracletense delatum est. Misit ad eamdem Religiosam Heroinam Venerabilis Abbas Magistri *Petri* absolutionem, ejus tumulo appendendam. Erat his verbis concepta: *Ego Petrus Cluniacensis Abbas, qui Petrum Abaelardum in Monachum Cluniacensem recepi, & corpus ejus furtim delatum Heloissæ Abbatissæ & Monialibus Paracleti concessi, auctoritate omnipotentis Dei & omnium Sanctorum, absolvo eum pro officio ab omnibus peccatis suis.* Absolutiones hujusmodi per modum suffragii Defunctis Fidelibus tribuebantur.

Misit etiam Epitaphium duplex, quo Magistri *Petri Abaelardi* ingenium, eruditio, celebrantur.

PRIMUM EPITAPHIUM.

Gallorum Socrates, Plato maximus Hesperiarum,
Noster Aristoteles, Logicis quicumque fuerunt,
Aut par, aut melior, studiorum cognitus orbi
Princeps, ingenio varius, subtilis & acer:
Omnia vi superans rationis, & arte loquendi,
Abaelardus erat: sed tunc magis omnia vicit,
Cum Cluniacensem Monachum, moremque professus,
Ad Christi veram transivit Philosophiam.
In qua longevæ bene complens ultima vitæ,
Philosophis quandoque bonis se connumerandum
Spem dedit, undenas Majo revocante Kalendas.

EPITAPHIUM ALTERUM.

Petrus in hac petra latitat, quem mundus Homerum
Clamabat, sed jam sydera sydus habent.
Sol erat hic Gallis, sed eum jam fata tulerunt;
Ergo caret regio Gallica Sole suo.

Ille ſciens quidquid fuit ulli ſcibile, vicit
Artifices, artes abſque docente docens.
Undecimæ Maji Petrum rapuere Kalendæ,
Privantes Logices atria Rege ſuo.
Eſt ſatis in tumulo; Petrus hic jacet Abaelardus,
Cui ſoli patuit ſcibile quidquid erat.

Varia reliquit Opera, ex quibus extant Epiſtolæ variæ, Expoſitiones in Orationem Dominicam, in Symbolum Apoſtolorum, & in Symbolum *S. Athanaſii*, Solutiones Problematum ab *Heloiſſa* propoſitorum, Commentariorum in Epiſtolam ad Romanos libri quinque, Sermones ad Virgines Paracletenſes per totum annum legendi; *Introductionis ad Theologiam* libri tres, quorum poſtremus eſt imperfectus; Liber adverſus Hæreſes, quem tamen ſtylus negare videtur *Abaelardo*; & *Inſtitutio* ſeu *Regula Sanctimonialium*, rogante *Heloiſſa* Virginibus Paracletenſibus ſcripta. Edita ſunt ab Illuſtri Viro *Franciſco Amboeſio*. In iis præter errores olim ipſi objectos & damnatos, Theologi Pariſienſes, quorum Cenſura in limine Operum eſt edita, nonnullos alios nævos notarunt: quos inter non minimus eſt, quod *Sancto Norberto* inſultat in Sermone de *Sancto Joanne Baptiſta* quaſi mortui ſuſcitationem fruſtra tentaſſet, & ad excuſationem populum objurgaſſet, quod infidelitate ſua poſuiſſet obicem miraculo. Non mirum quod *Norberto* adhuc vivente, adeoque ejus ſanctitate nondum vindicata, id de ipſo effutierit, quem ſuis erroribus adverſum cum *S. Bernardo* fuerat expertus, de quibus Epiſtola Hiſtorica de ſuis calamitatibus ad Amicum ita ſcripſit: *Priores Æmuli, cum per ſe jam minus valerent, quoſdam adverſum me novos Apoſtolos, quibus mundus plurimum credebat, excitaverunt. Quorum alter Regularium Canonicorum vitam, alter Monachorum ſe reſuſcitaſſe gloriabatur. Hi prædicando per mundum diſcurrentes, & me impudenter, quantum poterant corrodentes, non modice tam Eccleſiaſticis quibuſdam, quam ſæcularibus Poteſtatibus contemptibilem ad tempus effecerunt, & de mea tam fide quam vita adeo ſiniſtra diſſeminaverunt, ut ipſos quoque amicorum noſtrorum præcipuos a me averterent; & qui adhuc priſtini amoris erga me aliquid retinerent, hoc ipſi modis omnibus metu illorum diſſimularent.* Sed hanc, aliaſque vitæ prioris culpas, Scriptorumque nævos Pœnitentia eluit *Abaelardus*. In Cœnobio Pariſienſi *S. Germani a Pratis* extat liber *Abaelardi*, qui vulgo, *Sic & Non* appellatur, cujus inſcriptionem ſic effert vetus Codex MS. *Incipiunt Sententiæ ex Divinis Scripturis collectæ, quæ contrariæ videntur; pro qua quidem contrarietate, hæc compilatio Sententiarum, Sic & Non appellatur.* Forte ad hunc librum reſpexit *S. Bernardus*, cum librum Sententiarum *Petri Abaelardi* citavit.

DISSERTATIO VIII.

De Contentione inter Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & Gallicanos Præſules exorta in Concilio Remenſi, anno 1148. occaſione Symboli contra GILBERTI PORRETANI Errores ab iſtis editi: In qua Epiſcoporum, & Romani Pontificis Jura in Judicio cauſarum Fidei explicantur.

FIdei Symbolum in Synodo Remenſi contra *Gilberti Porretani* errores a Gallicanis Præſulibus editum diximus in Synopſi, Capitulo 11. Art. 10. Inde ortam contentionem Cardinales inter & Gallicanos Epiſcopos narrat *Otto Friſingenſis* lib. 1. *De Geſtis Friderici I.* cap. 57. his verbis: „ Quod Gallicanæ Eccleſiæ factum tam graviter ſacer Cardinalium Senatus accepit, ut cum magna mentis indignatione Curiam intraret, ac tamquam unum corpus effecti, una omnes voce Pontifici ſuo dicerent: „ Scire debes quod a nobis quos tamquam per Cardines univerſalis Eccleſiæ volvitur „ axis, ad regimen totius Eccleſiæ promotus, a privato univerſalis Pater effectus, „ jam deinceps te non tuum, ſed noſtrum potius eſſe oportere: nec privatas & moder„ nas amicitias antiquis & communibus præponere, ſed omnium utilitati conſulere, „ Roma-

„ Romanæque Curiæ culmen ex Officii tui neceſſitudine curare & obſervare debere.
„ Sed quid fecit Abbas* tuus, & cum eo Gallicana Eccleſia? Qua fronte, quo auſu cer- *S. Bernardus.*
„ vicem contra Romanæ Sedis Primatum & apicem erexit? Hæc eſt enim ſola quæ clau-
„ dit, & nemo aperit; aperit & nemo claudit. Ipſa ſola de Fide Catholica diſcute-
„ re habens, a nullo, etiam abſens, in hoc ſingulari honore pati præjudicium po-
„ teſt. Sed ecce Galli iſti, etiam faciem noſtram contemnentes, ſuper Capitulis, quæ
„ his diebus nobis aſſidentibus agitata ſunt, tamquam finitivæ Sententiæ ultimam
„ manum apponendo, nobis inconſultis Fidem ſuam ſcribere præſumpſerunt. Certe ſi
„ in Oriente, utpote Alexandria vel Antiochia, coram omnibus Patriarchis hujuſmo-
„ di tractaretur negotium, nihil firma ſtabilitate ſolidum ſine noſtra finiri valeret au-
„ ctoritate: Quin immo, juxta antiquorum Patrum ſtatuta, vel exempla, Romano
„ ſervaretur examini terminandum. Quomodo ergo iſti in noſtra præſentia uſurpare
„ audent, quod etiam remotioribus & majoribus non licet? Volumus igitur huic tam
„ temerariæ novitati celeriter aſſurgas, ipſorumque contumaciam punire non differas.
„ Quos Romanus Pontifex blando mitigans eloquio, Abbate ad ſe vocato, de facto,
„ qualitateve facti ſolerter inquirit. Cui ille humiliter & cum reverentia reſpondit; Se
„ vel Dominos Epiſcopos nihil de præfatis Capitulis definiſſe; ſed quia ab Epiſcopo
„ Pictavino audierat ut Fides ſua ſcriberetur: idcirco quia ſolus nolet, illorum au-
„ ctoritate ac teſtimonio ſimpliciter ſe quod ſentiret expoſuiſſe. Hocque tam humili
„ quam modeſto ipſius reſponſo prædicta Cardinalium indignatio conquievit: Ita ta-
„ men ut præfatum Scriptum, tamquam inconſulta Curia prolatum, velut auctorita-
„ tis pondere carens, pro Symbolo in Eccleſia, quod in Conciliis contra hæreſes congre-
„ gatis fieri ſolet, non haberetur.

Non eſt privatarum Eccleſiarum, Symbolum condere univerſæ Eccleſiæ proponendum.

II. Ex hoc facto quidam perperam colligunt, cauſarum Fidei Judicia non ad Epiſcopos quoslibet, ſed ad unum Romanum Pontificem cum Collegio Dominorum Cardinalium pertinere. At id ex iſta Cardinalium expoſtulatione nequaquam conſequens eſt, ſed ſolum quod finitivam ſententiam in cauſis Fidei dicere, Juris ſit Romani Pontificis: Nec Fidei Symbolum Eccleſiæ proponendum univerſæ Epiſcopis edere liceat, Sanctæ R. E. Cardinalibus & Summo Pontifice inconſultis, maxime in Synodo, cui adſunt. At Epiſcopi Gallicani *Eugenio III.* Pontifici Maximo & S. R. E. Cardinalibus præſentibus, Fidei Formulam ſive Symbolum edidiſſe iiſdem inconſultis videbantur. Unde non abſque ratione aliqua adverſus ipſos expoſtularunt Cardinales. Qui tamen ſtatim acquieverunt, cum audivere, non eo fine conditum eſſe Symbolum hujuſmodi a Præſulibus Gallicanis, ut toti proponeretur Eccleſiæ, verum ut *Gilberto Porretano* roganti Fidem ſuam conſignarent. Id *Eugenio* III. ſignificat *S. Bernardus*, teſte *Ottone Friſingenſi*, ejuſque reſponſo Cardinalium indignatio conquievit: *Ita tamen ut præfatum Scriptum, tamquam inconſulta Curia prolatum, velut auctoritatis pondere carens, pro Symbolo in Eccleſia, quod in Conciliis contra hæreſes congregatis fieri ſolet, non haberetur.* Juris enimvero Eccleſiarum privatarum non eſt Fidei Formulam aut Symbolum condere, quod Fidelibus univerſis proponatur, abſque conſcientia & auctoritate Romani Pontificis, cujus eſt Fidei controverſias finire, & generalia Decreta cum de Fide, tum de Chriſtiana morum diſciplina Eccleſiis condere. Dubia namque circa Fidem & Diſciplinam emergentia, inter majores & difficiliores cauſas cenſentur, quas Romano Pontifici beata conſuetudo ſervavit. Siquidem, ut præclare differit *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſt. I. Art. X. *Nova editio Symboli neceſſaria eſt ad vitandum inſurgentes errores. Ad illius ergo auctoritatem pertinet finaliter editio Symboli, ad cujus auctoritatem pertinet finaliter determinare ea quæ ſunt Fidei, ut ab omnibus inconcuſſa fide teneantur. Hoc autem pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis, ad quem majores & difficiliores Eccleſiæ quæſtiones referuntur; ut dicitur in Decretalibus, Extra, De Baptiſmo, Cap. Majores. Unde & Dominus Lucæ XXII. Petro dixit, quem Summum Pontificem conſtituit.* „ Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua: „ & tu aliquando converſus, confirma fratres tuos.„ *Et hujus ratio eſt, quia una fides debet eſſe totius Eccleſiæ, ſecundum illud* 1. *Corinth.* 1. Idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis Schiſmata. *Quod ſervari non poſſet, niſi quæſtio de Fide exorta determine-*

Nova editio Symboli, jus eſt Romani Pontificis non excluſo Concilio Generali.

tur per eum qui toti Ecclesiæ præest, ut sic ejus sententia a tota Ecclesia firmiter teneatur. Et ideo ad solam auctoritatem Romani Pontificis (non exclusa tamen Concilii Generalis divina supremaque auctoritate) *pertinet nova editio Symboli; sicut & omnia alia quæ pertinent ad totam Ecclesiam; ut congregare Synodum Generalem, & alia hujusmodi.*

III. Dixi, *non* exclusa Concilii Generalis divina supremaque auctoritate : I. Quia Christus Ecclesiæ suæ, quam Generale Concilium repræsentat, auctoritatem dedit finiendi controversias Fidei, ac indeficientis judicii privilegium ipsi contulit, ut Scriptura Sacra docet, Matthæi 16. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Matthæi 18. *Dic Ecclesiæ; Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*. Joannis 14. *Ego rogabo Patrem & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*. 1. ad Timotheum 3. *Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis*. Actuum 15. *Visum est Spiritui Sancto & nobis*. Quæ Ecclesiæ indeficien-tia, dogma fidei est. II. Quia auctoritatem finiendi controversias fidei, ligandi & solvendi, oves pascendi, Christus *S. Petro* tribuit, quatenus Ecclesiæ personam gerebat; adeoque non soli Petro, sed Ecclesiæ hanc potestatem contulit. *Sancti Augustini* principium est variis in locis, & præsertim Sermone 108. de diversis. *Pene ubique*, inquit, *solus Petrus totius Ecclesiæ meruit gestare personam : Propter ipsam personam quam totius Ecclesiæ solus gestabat, audire meruit :* Tibi dabo claves Regni cœlorum. HAS ENIM CLAVES NON HOMO UNUS, SED UNITAS ACCEPIT ECCLESIÆ. *Hinc ergo Petri excellentia prædicatur, quia ipsius universitatis & unitatis Ecclesiæ figuram gessit, quando ei dictum est : Tibi trado quod omnibus traditum est. Nam ut noveritis Ecclesiam accepisse claves Regni cœlorum, audite in alio loco quid Dominus dicat omnibus Apostolis suis*. „ Accipite Spiritum Sanctum. *Et con-* „ *tinuo* : Si cui dimiseris peccata, dimittentur ei, si cujus tenueritis, tenebuntur. „ *Hoc ad claves pertinet, de quibus dictum est :* Quæ solveritis in terra, soluta erunt „ in cœlo; & quæ ligaveritis in terra, ligata erunt in cœlo. *Sed hoc Petro dixit, ut scias quia Petrus universæ Ecclesiæ personam tunc gerebat*, &c. *Columba ligat, columba solvit*, &c. *Merito etiam post Resurrectionem Dominus ipsi Petro oves suas commendavit pascendas : Non enim inter Discipulos solus meruit pascere Dominicas oves : sed quando Christus ad unum loquitur, unitas commendatur, & Petro primitus, quia in Apostolis Petrus est primus*. III. Quia *S. Leo Magnus* Summi Pontificis Decreta, fidem etiam spectantia universalis Synodi assensu confirmari docet, ad *Theodoretum* scribens Epistola 73. sive 93. edit. Quenellii. „ Quotiescumque, *inquit*, divina gratia administrante, illos, qui foris sunt, fonte doctrinæ aut submergimus, aut purgamus, in nul- „ lo ab illis, quas piritus Sancti divinitas in Chalcedonensi Concilio protulit, fidei re- „ gulis recedentes inter utrumque hostem novellæ perfidiæ sermonem nostrum cum „ omni cautela libremus : non jam quod absit, tamquam de dubiis disceptantes, sed „ auctoritate summa, quæ bene definita sunt, adstruentes ; „ Cum ET IN APOSTOLICÆ SEDIS EPISTOLA UNIVERSALIS SANCTÆ SYNODI ASSENSU FIRMATA, *tanta divinæ auctoritatis testimonia noverimus esse congesta, ut nullus queat ulterius dubitare, nisi qui sibimetipsi errorum tenebras inferre maluerit*, &c. IV. Quia Constantiensis Sessione IV. & Basileensis Sessione 3. Œcumenicarum Synodorum Decretis, a *Martino V.* & *Eugenio IV.* Summis Pontificibus confirmatis, divina illa supremaque Conciliorum Generalium in finiendis fidei controversiis, aliisque causis Ecclesiasticis auctoritas asseritur & confirmatur. V. Quia *S. Thomas* in ipso quem laudavi, Articulo, Concilii Generalis auctoritati non derogat, sed Pontificiam cum ipsa conjungit; ut ex Argumento præliminari, & ex responsione ad secundum compertum est. *Sed contra est* (inquit) *quod editio Symboli facta est in Synodo Generali. Sed hujusmodi Synodus auctoritate solius Summi Pontificis potest congregari, ut habetur in Decretis Dist. 17. Ergo editio Symboli ad auctoritatem Summi Pontificis pertinet*. Et in Responsione ad secundam objectionem, *dicendum*, inquit, *quod prohibitio & sententia Synodi* (Ephesinæ de alio Symbolo non edendo) *se extendit ad privatas personas, quarum non est determinare de fide : Nec enim per hujusmodi sententiam Synodi Generalis*

ablata

ablata est potestas sequenti Synodo novam editionem Symboli facere ; non quidem aliam fidem continentem, sed eamdem magis expositam. Sic enim quælibet Synodus observavit, ut sequens Synodus aliquid exponeret supra id quod præcedens Synodus exposuerat, propter necessitatem alicujus hæresis insurgentis. UNDE PERTINET AD SUMMUM PONTIFICEM CUJUS AUCTORITATE SYNODUS CONGREGATUR, ET EJUS SENTENTIA CONFIRMATUR.

Summi Pontificis in Concilio Generali auctoritas.

Ex quibus Angelici Doctoris verbis perspicuum est, ipsum novi Symboli editionem *ad solam auctoritatem Summi Pontificis pertinere*, dixisse, non excludendo Synodum Œcumenicam; non excludendo etiam *Divinam Episcoporum Auctoritatem*, de controversiis fidei in Synodis judicantium: sed Auctoritatem utramque conjungendo, Summi Pontificis, & Synodi, quam Summus Pontifex congregat, & auctoritate sua confirmat.

Juris est Episcoporum de causis Fidei judicare.

IV. Hoc unum etiam voluere S. R. E. Cardinales in Concilio Remensi, cum dixere; *Sedem Romanam solam de Fide Catholica discutere habere*. Sed non sunt inficiati, juris esse Episcoporum, cognoscere fidei causas, ac de iis Judicium ferre: siquidem eum ob finem ipsos ad Synodum Remensem *Eugenius III.* convocaverat. Sic *Petri Abaelardi* errores in Concilio primum Suessionensi anno 1121. & Senonensi anno 1140. ab Episcopis Gallicanis fuerant damnati: Quibus ob hujusmodi damnationem *Innocentius II.* gratulatus est. Ad quem scribens *Sanctus Bernardus* ait, *Esse ministerii Episcoporum de dogmatibus judicare*. Sic *Berengarii* hæresis in Concilio Parisiensi anno 1050. & Turonensi anno 1055. ab ejusdem Ecclesiæ Gallicanæ Præsulibus proscripta. Sic *Gotescalchi* errores in Synodo apud *Carisiacum* anno 853. quatuor celeberrimis Capitulis confixerunt. Prædamnatus fuerat gyrovagus ille Monachus in Synodo altera ibidem celebrata anno 849. & in Moguntina anno superiori. Sic *Elinandi & Felicis* hæresim damnaverat Synodus Francofordiensis anno 794. Sic de processione Spiritus Sancti a Filio statuerat Synodus Gentiliacensis anno 767. Ita *S. Gregorius Magnus* ad *Virgilium* Arelatensem Archiepiscopum scripserat lib. 9. Epist. 49. ut ad Simoniacam hæresim damnandam & extirpandam, Synodum congregaret: *Quatenus* (inquit) *melius ab omnibus caveatur quod auctore Deo, omnium fuerit constitutione damnatum*. Ita Monothelitarum hæresim damnarunt a *Sancto Martino* I. Pontifice Maximo admoniti Gallicani Præsules. Data quippe ad *S. Amandum* Trajectensem Episcopum Epistola, jusserat ipsos convenire, ut abominandam hæresim pariter configerent, consensu suo confirmantes latam a Romana Synodo & ab ipso Pontifice sententiam. *Confirmantes* (inquit) *atque consentientes eis, quæ pro Orthodoxa Fide, & destructione hæreticorum, vesaniæ nuper exortæ a nobis statuta sunt*. Ita Semipelagianorum errorem in Concilio II. Arausicano damnaverant anno 529. necnon in Valentino; & eorum Definitiones *Bonifacius II.* Pontifex Maximus approbaverat, data ad *Sanctum Cæsarium* Epistola. „ Quod etiam, (*inquit*) Fraternitatem tuam, habita collatione cum quibusdam Sa-
„ cerdotibus Galliarum, juxta Fidem gaudemus sensisse Catholicam, in his scilicet,
„ in quibus uno consensu definierunt, Fidem qua in Christo credimus, gratia Divini-
„ tatis præveniente conferri. Ita Prædestinatianam hæresim confoderant in Concilio Arelatensi anno 475. Ita *S. Leo* Gallicanorum Præsulum rogavit sententiam de celebri illa sua ad *Sanctum Flavianum* Epistola contra *Eutychetem* scripta, eosque etiam Judices in Fidei causa agnovit, Epistola 52. vel 77. secundum editionem Quenellii. *Optassemus*, inquit, *Fraternitatis vestræ literas, eo tempore quo promiseratis accipere, ut profecturis ad Orientem Fratribus nostris, quos ad Sanctam Synodum, vice nostra pro Catholicæ Fidei defensione direximus, etiam vestræ sententiæ Professio jungeretur, &c.* Sic Italiæ Episcopi, *sancti Leonis* Epistolam a Gallis nostris mutuati, postquam ipsam pariter ad Traditionem examinarunt, ipsi cum veneratione subscripsere, & hæresim habita Synodo confixere, ut constat ex Epistola *Eusebii* Mediolanensis Archiepiscopi ad eumdem S. Pontificem data. „ Et quia, *inquit*, omnia Majorum Fidei nobis anti-
„ quitus tradita tota puritate conveniunt, placuit omnibus quorum subscriptio sub-
„ ter annexa nomina poterit declarare, eos qui impie de Incarnationis Dominicæ Sa-
„ cramenta sentiunt..... suo etiam consensu auctoritatis vestræ præcedenteSententia,

„ damna-

„ damnatione congrua perſequendos. „ Ita Priſcillianiſtarum cauſam in Concilio Burdegalenſi Gallicani Præſules judicarunt anno 385. quorum nimiam facilitatem arguit *Severus Sulpitius*, quod Priſcillianum ad Principis Tribunal appellantem dimiſiſſent: *Quia* (inquit) *aut Sententiam irrefragantem ferre debuerant, aut ſi ipſi ſuſpecti habebantur, aliis Epiſcopis audientiam reſervare, non cauſam Imperatori permittere*. Ita miſſam in Gallias *Potamii & Oſii* blaſphemiam ſeu Sirmienſem infidelis Fidei impietatem, non ſolum non ſuſcepit, ſed nunciatam etiam ſignificatamque damnavit Eccleſia Gallicana, teſte *S. Hilario* in lib. *De Synodis*. Ita plerique ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopi contra Montaniſtas Judicium tulere, anno circiter 177. ut refert *Euſebius*, lib. 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 3.

Epiſcopi, etiam extra Concilia Generalia, cauſarum fidei jure divino Judices.

V. Nec in Gallicana tantum, ſed in aliis pariter Eccleſiis, Epiſcopi, etiam extra Concilia Œcumenica, quibus hac formula ſubſcribunt: *Ego N. Definiens*; vel, *Judicans ſubſcripſi*, cauſas Fidei, cognoverunt & judicarunt. Sic Eutychiana hæreſis a *Flaviano* & Coepiſcopis in Concilio Conſtantinopolitano damnata. Sic Pelagiana in Synodis Palæſtina & Africanis, in quibus *Innocentius I.* auctoritatem judicandi de fidei controverſiis agnovit finitivam dumtaxat Sedi Apoſtolicæ ſervans Sententiam, poſt Synodorum Relationem. His quippe verbis ad Patres Concilii Carthaginenſis ſcribit Epiſtola 24. *Inquirendo de his rebus, quas omni cum ſollicitudine decet a Sacerdotibus, maxime a vero juſtoque & Catholico tractari Concilio, antiquæ traditionis exempla ſervantes, & Eccleſiaſticæ memores Diſciplinæ veſtræ Religionis vigorem non minus nunc in conſulendo*, QUAM ANTEA CUM PRONUNTIARETIS, *vera ratione firmatis qui ad noſtrum referendum approbaſtis eſſe Judicium, ſcientes quid Apoſtolicæ Sedi debeatur, a qua ipſe Epiſcopatus, & tota auctoritas nominis hujus emerſit. Quam ſequentes, tam mala jam damnare novimus, quam probare laudanda. Vel id vero quod Patrum Inſtituta Sacerdotali officio cuſtodientes; non cenſetis eſſe calcanda: Quod illi non humana, ſed divina decrevere ſententia, ut quidquid quamvis de disjunctis remotiſque Provinciis ageretur*, NON PRIUS DUCERENT FINIENDUM, NISI AD HUJUS SEDIS NOTITIAM PERVENIRET, UT TOTA HUJUS AUCTORITATE, JUXTA QUÆ FUERIT, PRONUNTIATIO FIRMARETUR; *Indeque ſumerent cæteræ Eccleſiæ (velut de natali ſuo fonte aquæ cunctæ procederent, & per diverſas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manerent) quid præcipere, quos abluere, quos veluti in cœno inemundabili ſorididatos, mundis digna corporibus undæ vitaret*.

Finitivum cauſarum fidei judicium ad Sedem Apoſtolicam pertinet.

Ita *Siricius* cum Synodi Capuenſis Patres, tum Epiſcopos ab ea deputatos, in cauſa *Bonoſi* Judices agnovit, Epiſtola ad *Anyſium*, & cæteros Illyrici Epiſcopos: „ Accepi, *inquit*, literas veſtras de Bonoſo, quibus vel pro veritate, vel pro modeſtia, „ noſtram ſententiam ſciſcitari voluiſtis. Sed cum hujuſmodi fuerit Concilii Capuenſis „ Judicium, ut finitimi Bonoſo atque Accuſatoribus ejus Judices tribuerentur, & præ„ cipue Macedones, qui cum Epiſcopo Theſſalonicenſi de ejus factis cognoſcerent, ad„ vertimus quod nobis judicandi forma competere non poſſit. Nam ſi integra eſſet ho„ die Synodus, recte de iis quæ comprehendit veſtrorum Scriptorum ſeries, decerne„ remus. Veſtrum eſt igitur, qui hoc recepiſtis Judicium, Sententiam ferre de omni„ bus, nec refugiendi vel elabendi, vel accuſatoribus ejus, vel accuſato copiam dare. „ Vicem enim Synodi recepiſtis, quos ad examinandum Synodus elegit. Denique cum „ Bonoſus Epiſcopus poſt Judicium veſtrum miſiſſet ad Fratrem noſtrum Ambroſium, „ qui ejus ſententiam conſuleret, interdictam ſibi Eccleſiam irrumpere atque ingredi; „ reſponſum eſt ei, quod nihil temerandum foret, ſed omnia modeſte, patienter, or„ dine gerenda, neque contra Sententiam tentatum aliquid; ut quod videretur vobis Ju„ ſtitiæ convenire, ſtatueretis, quibus hanc Synodus dederat auctoritatem. Ideo primum „ eſt ut ii judicent, quibus judicandi facultas eſt data. Vos enim totius, ut ſcripſimus, „ Synodi vice decernitis: Nos quaſi ex Synodi auctoritate judicare non convenit.

Sic *Euſtathii* prava dogmata in Gangrenſi Concilio; ſic Ariana perfidia in Alexandrino; ſic *Pauli Samoſateni* impietas in Antiocheno proſcripta eſt. Ita quæſtionem de Baptiſmate Hæreticorum *S. Cyprianus* cum Epiſcopis Africanis; *Firmilianus* cum Epiſcopis Cappadociæ, vicinarumque Provinciarum, agitarunt; quibus etſi Romani me-

rito

rito errorem objecerint, numquam tamen incompetentiam. Quid de omnibus pene antiquis hæresibus dicam, quæ ab Episcopis damnatæ sunt in illis Provinciis in quibus ortæ erant? Tandem Apostolorum Successores Episcopos esse, Catholicorum nemo dubitaverit. Illi vero controversiam de Legalibus exortam cum *S. Petro* judicarunt. *Ego judico* (inquit S. Jacobus) *non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum, sed scribere ad eos, ut abstineant se a contaminationibus simulacrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine. Visum est Spiritui Sancto & nobis* (inquiunt Apostoli, Act. 15.) *nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.* Quæ potestas Jure divino Apostolis & Episcopis, qui ipsis succedunt, competit, & missionis divinæ privilegio, Christo Domino dicente: (Joann. 29.) *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Quamobrem *Gelasius II.* Episcopos a Deo Judices omnium causarum Ecclesiasticarum constitutos esse professus est in Epistola ad Gallos. *De controversia*, inquit, *quæ inter Ecclesiam & Regnum est, vel conventioni, vel justitiæ libenter acquiescimus*, FRATRUM NOSTRORUM JUDICIO, QUI A DEO SUNT JUDICES IN ECCLESIA CONSTITUTI, *& sine quibus hæc causa tractari non potest.*

VI. In eadem postea sententia fuit *Alexander III.* ad quem cum relatum esset, *Petrum Lombardum*, quondam Episcopum Parisiensem, Magistrum Sententiarum nuncupatum, in quibusdam scriptis suis errores contra fidem adstruxisse, & inter alios, *Quod Christus, secundum quod homo, non est aliquid:* ad *Willelmum* Senonensem Archiepiscopum Literas dedit, ut suæ Provinciæ Episcopis, aliisque Viris Religiosis Parisios congregatis, hunc errorem in Synodo damnaret, ac in Scholis Theologicis doceri prohiberet. Epistolæ verba subjicio. „ Cum in nostra olim esses præsentia constitu-
„ tus, tibi viva voce injunximus, ut suffraganeis tuis Parisiis tibi adscitis, abroga-
„ tionem pravæ doctrinæ Petri quondam Parisiensis Episcopi, qua dicitur, quod Chri-
„ stus, secundum quod est homo, non est aliquid, omnino intenderes, & efficacem
„ operam adhiberes. Inde siquidem est quod Fraternitati tuæ per Apostolica Scripta
„ mandamus, quatenus, quod tibi, cum præsens esses, præcepimus, Suffraganeos tuos
„ Parisios convoces, & una cum illis, & aliis Viris Religiosis & prudentibus, præ-
„ scriptam doctrinam studeas penitus abrogare, & a Magistris Scholaribus ibidem in
„ Theologia studentibus, Christum, sicut perfectum Deum, sic & perfectum hominem,
„ ex anima & corpore consistentem, præcipias edoceri: Universis firmiter & districte in-
„ jungens, quod doctrinam illam de cætero numquam docere præsumant, sed ipsam penitus
„ detestentur. Hanc Epistolam e Concilio Lateranensi III. datam significat *Matthæus Paris*, ad annum 1179. Verum emendanda est ejus Chronologia. Siquidem Concilii Lateranensis tempore, non *Willelmus*, sed *Guido* Senonensis Ecclesiæ Sacris præerat. Jam enim ad Archiepiscopatum Remensem migraverat *Willelmus* ab anno 1175. ut constat ex Chronico *Alberici*. Porro in Epistola *Alexandri III.* duo sunt observatione digna: Primum, quod Pontifex Metropolitanorum auctoritatem in suis Provinciis sartam tectam esse voluerit, primamque causarum Ecclesiasticarum cognitionem ad ipsos deferri. Secundo, quod Archiepiscopos ac Episcopos controversiarum fidei Jure Divino Judices agnoverit in Synodis Provinciarum suarum; quamvis ad Sedem Apostolicam de his referre debeant, cujus demum judicio finiuntur.

Episcopi judices a Deo in Ecclesia constituti.

VII. Quæ cum ita sint, evidens est falso ac perperam quosdam ex facto & ex postulatione DD. Cardinalium adversus Gallicanos Præsules in Synodo Remensi adversus *Gilbertum Porretanum* congregata, colligere, Judicium controversiarum fidei ad Episcopos non pertinere, sed ad unum Romanum Pontificem. Ad hunc tamen spectat confirmatio Judicii ab Episcopis lati; ad quem proinde hujusmodi causas referre debent. Ejusque est Fidei Formulam Christianis universis proponere, & finitivam ferre sententiam, cui parere omnia Catholicæ Ecclesiæ membra teneantur, & certo persuasum habere, ejus Decretis & Constitutionibus, de his quæ ad fidem pertinent, seu quæ ad salutem æternam necessaria sunt, EX CATHEDRA editis, id est ACCEDENTE ECCLESIÆ CONSENSU firmatis, nullum errorem subesse posse, cum Ecclesiam indefectibilis Judicii privilegio a Christo donatam fides doceat. Hæc *S. Thomæ* doctrina est

Confirmatio judicii in causis fidei ab Episcopis lati pertinet ad Romanum Pontificem.

Quod-

Ejus Definitioni ex Cathedra edita nullus error subesse potest.

Quodlibeto IX. Articulo XVI. *Dico ergo*, inquit, *quod Judicium eorum, qui præsunt Ecclesiæ, potest errare in quibusdam, si personæ eorum tantum respiciantur: tamen si considéretur divina providentia quæ Ecclesiam suam spiritu Sancto dirigit, ut non erret, sicut promisit Joannis XIV. quod* Spiritus adveniens docebit omnem veritatem, *deneccssariis scilicet ad salutem*: CERTUM EST QUOD JUDICIUM ECCLESIÆ UNIVERSALIS ERRARE, IN HIS QUÆ AD FIDEM PERTINENT, IMPOSSIBILE EST. *Unde magis standum est sententiæ Papæ, ad quem pertinet determinare de Fide, quam in Judicio profert* (secundum Traditionem scilicet Ecclesiæ Romanæ, cui Apostoli *Petrus & Paulus* totam doctrinam Fidei cum sanguine profuderunt, secundum quam ipsum judicasse, accedens Ecclesiæ consensus testatur ac manifeste probat) *quam quorumlibet Sapientum Hominum in Scripturis opinioni.*

VIII. Id verbis pariter & exemplis docuere homines sanctissimi & Scripturarum Sacrarum sapientia spectatissimi. *S. Hieronymus* ex Oriente ad *Damasum* Papam scribens Epist. 57. *Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frusta discerpit: & Christi vineam exterminant vulpes: ut inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficile, ubi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: Ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam, censui consulendam; inde nunc animæ meæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Profligato a sobole mala patrimonio,* APUD VOS SOLOS INCORRUPTA PATRUM SERVATUR HÆREDITAS. *Ibi cespite terra fœcundo, Dominici seminis puritatem centeno fructu refert: hinc obruta sulcis frumenta in lolium avenasque degenerant. Nunc in Occidente Sol justitiæ oritur: in Oriente autem Lucifer ille qui ceciderat, supra sydera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa & argentea: hic testacea vasa vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium .... Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri, Communione consocior: super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio.... Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio... Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. Obtestor Beatitudinem tuam per Crucifixum mundi salutem, per ὁμοούσιον Trinitatem, ut mihi Epistolis tuis sive tacendarum, sive dicendarum hypostaseon detur auctoritas ..... Simul etiam cui apud Antiochiam debeam communicare, significes.*

IX. *S. Augustinus* l. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum, his verbis compellat *Bonifacium I.* Pontificem Maximum, cui opus illud suum nuncupat: *Hæc ergo, quæ istis duabus Epistolis illorum, ista disputatione respondeo, ad tuam potissimum dirigere Sanctitatem, non tam discenda, quam examinanda, & ubi forsitan aliquid displicuerit, emendanda constitui.*

S. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, in Epistola nuncupatoria libri *De Fide Trinitatis & De Incarnatione Verbi*, ad *Urbanum II.* Pontificem Maximum: „ Quoniam „ divina providentia vestram elegit Sanctitatem, cui vitam & fidem Christianam cu„ stodiendam, & Ecclesiam suam regendam committeret, ad nullum alium rectius „ refertur, si quid contra Catholicam Fidem oritur in Ecclesia; ut ejus auctoritate „ corrigatur: nec ulli alii tutius, si quid contra errorem respondetur, ostenditur, ut „ ejus pru-dentia examinetur. Quapropter sicut nulli dignius possum; ita nulli liben„ tius præsentem Epistolam, quam vestræ destino Sapientiæ: quatenus si quid in ea cor„ rigendum est, vestra censura castigetur; & quod regulam veritatis tenet, vestra au„ ctoritate roboretur.

S. Thomas in Epistola Dedicatoria *Catenæ Aureæ* ad *Urbanum IV.* Pontificem Maximum: „ Suscipiat Vestra Sanctitas præsens Opus, vestro discutiendum corrigendumque Ju„ dicio, vestræ solicitudinis & obedientiæ meæ fructum, ut dum a vobis emanavit præ„ ceptum, & vobis reservetur finale Judicium, ad locum, unde exeunt, flumina rever„ tantur.

XII. Prioris loci Sententiæ consentanea sunt quæ docet idem Scholarum Theologicarum Angelus Secunda Secundæ, Quæst. 11. Articulo 6. in Responsione ad tertiam obje-

objectionem. „ Dicendum, *inquit*, quod minores non habent fidem implicitam in fide ma-
„ jorum, nisi quatenus majores adhærent doctrinæ divinæ .... Unde humana cognitio
„ non fit Regula Fidei, sed veritas divina: a qua si aliqui majorum deficiant, non
„ præjudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt: nisi pertinaciter
„ eorum erroribus in particulari adhæreant, contra Universalis Ecclesiæ fidem, quæ
„ non potest deficere, Domino dicente, Lucæ 22. EGO PRO TE ROGAVI, PE-
„ TRE, UT NON DEFICIAT FIDES TUA. „ Hæc *S. Thomas*. Observatione dignum
est istud Christi Domini Oraculum, non de fide *Petri*, quatenus singularis persona est,
sed de Fide universalis Ecclesiæ ab Angelico Doctore explicari.

Et Quæstione 11. Articulo 2. in Responsione ad tertiam objectionem. „ Sic er-
„ go, *inquit*, aliqui Doctores videntur dissensisse, vel circa ea quorum nihil est ad
„ fidem, utrum sic vel aliter teneantur; vel etiam in quibusdam ad fidem pertinen-
„ tibus, quæ nondum erant per Ecclesiam determinata. Postquam autem essent aucto-
„ tate Universalis Ecclesiæ determinata, si quis tali Ordinationi pertinaciter repugna-
„ ret, Hæreticus censeretur. Quæ quidem auctoritas principaliter residet in summo
„ Pontifice. Dicitur enim Causa 24. Quæst. 1. QUOTIES si dei ratio ventilatur, ar-
„ bitror omnes Fratres nostros & Coepiscopos, nonnisi ad Petrum, id est, ad sui no-
„ minis & honoris auctorem referre debere. „ Quæ verba sunt *Innocentii* I. in Epistola
ad Synodum Milevitanum. Illos demum Hæreticos habet *S. Thomas*, qui dogmatibus
universalis Ecclesiæ auctoritate determinatis pertinaciter repugnant. Id a *S. Augusti-
no* didicerat, qui *S. Cypriani*, & Coepiscoporum Africanorum errorem de iterando
eorum baptismate qui ab Hæreticis baptizati essent, venialem fuisse docet, quantum-
vis *Stephanus I.* Pontifex Maximus nihil innovandum judicasset, sed illud dumtaxat
sequendum quod traditum erat, ut redeuntibus ab hæresi manus imponeretur in Pœ-
nitentiam: quia nondum universalis Ecclesiæ consensu hæc finita erat controversia, &
eliquata veritas. Lib. 1. „ De Baptismo contra Donatistas, *cap.* 18. Restat, *inquit*, ut
„ hoc de Baptismo pie credamus, quod universa Ecclesia a sacrilegio Schismatis re-
„ mota custodit. In qua tamen, si aliud alii, & aliud alii adhuc de ista quæstione
„ salva pace sentirent, donec Universali Concilio unum aliquid eliquatum sincerumque
„ placuisset, humanæ infirmitatis errorem cooperiret Caritas unitatis, sicut scriptum
„ est, quia Caritas cooperit multitudinem peccatorum. Qua enim absente cætera ina-
„ niter habentur, eadem præsente quædam venialiter non habentur. Extant B. Mar-
„ tyris Cypriani in ejus Literis magna documenta, ut ad illum jam veniam, de cujus
„ sibi auctoritate isti carnaliter blandiuntur, cum ejus Charitate spiritualiter periman-
„ tur. Nam illis temporibus, antequam Plenarii Concilii Sententia, quid in hac re sen-
„ tiendum esset, totius Ecclesiæ consensio confirmasset, visum est ei cum ferme 80.
„ Coepiscopis suis Africanarum Ecclesiarum, omnem hominem qui extra Ecclesiæ Ca-
„ tholicæ Communionem baptizatus fuisset, oportere ad Ecclesiam venientem denuo
„ baptizari.

Illud etiam ponderandum est quod ait S. Thomas: *Quæ quidem auctoritas principa-
liter residet in Summo Pontifice*. Principaliter, inquit, non totaliter. Principaliter,
quia nobilius Ecclesiæ membrum est, & ministeriale caput; prærogativam habet suffra-
gii in Conciliis Œcumenicis, quæ illius auctoritate congregantur, & ejus Sententia
confirmantur, ut docet idem *S. Thomas*, & sic finitiva de controversiis fidei Sen-
tentia ad ipsum pertinet. Non totaliter, quia in cæteris etiam Episcopis, & in Sy-
nodo Œcumenica residet divina illa auctoritas. Sic anima principaliter in corde vel in
cerebro residet, non totaliter; quia per totum corpus, membraque omnia vis ejus
informatrix, quæ ipsa est animæ substantia, diffunditur: Sic in Monarchiis quibusdam
Aristocratia temperatis, regiminis auctoritas principaliter in Rege residet, non tota-
liter; quia Regni etiam Ordinibus & Comitiis convenit. Sic auctoritas dirimendi
controversias fidei, in Romano Pontifice principaliter; in Ecclesia Universali, & Sy-
nodo Œcumenica ipsam repræsentante, totaliter residet; sicut Episcopatus apex, po-
testatis plenitudo & Apostolicus Principatus Romano Pontifici convenit; sed ab ipso
totaliter non habetur Episcopatus; alioqui nullus alius Episcopus esset. Enimvero *Epi-*

Auctoritas dirimendi controversias fidei in Romano Pontifice principaliter residet.

scopa-

ſcopatus unus eſt, cujus a ſingulis in ſolidum pars tenetur (inquit *S. Cyprianus* Lib. *De Unitate Eccleſiæ.*)

Univerſalis Eccleſiæ judicium in deficiens.

XIV. Laudatis *S. Thomæ* locis alterum addo ex Quæſtione 25. Supplementi, Articulo 1. in Argumento, ſed contra. *Præterea*, inquit, UNIVERSALIS ECCLESIA NON POTEST ERRARE; *quia qui in omnibus exauditus eſt pro ſua reverentia, dixit* PETRO, *ſuper cujus Confeſſione Eccleſia fundata eſt*: EGO ROGAVI PRO TE, UT NON DEFICIAT FIDES TUA. *Sed Eccleſia univerſalis Indulgentias approbat & facit. Ergo Indulgentiæ aliquid valent.* Απροσίαν rurſus univerſali Eccleſiæ, non ſingularibus *S. Petri*, aut Succeſſorum perſonis tribuit *S. Thomas*; nec aliud ibi colligit ex illis Chriſti Domini verbis: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Alibi tamen, ſcilicet Commentario in Cap. 16. *S. Matthæi*, illa pertinere aſſerit ad Eccleſiam Romanam, ad fidem *S. Petri*, & ad totam Eccleſiam Occidentalem. Explicat Chriſti verba: *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*, aitque: *Et qui ſunt portæ inferi? Hæretici, tyranni, demones, peccata. Et quamvis aliæ Eccleſiæ vitari *poſſint per Hæreticos; Eccleſia tamen Romana non fuit Hæreticis depravata, quia ſupra Petram erat fundata. Unde in Conſtantinopoli fuerunt Hæretici, & labor Apoſtolorum amiſſus erat: Sola Petri Eccleſia inviolata permanſit. Unde Lucæ* 22. Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat Fides tua. ET HOC NON SOLUM REFERTUR AD ECCLESIAM PETRI, SED AD FIDEM PETRI, ET AD TOTAM OCCIDENTALEM ECCLESIAM. *Unde credo quod Occidentales majorem reverentiam debent Petro, quam aliis Apoſtolis.*

[*Habetur in editis vituperari, ſed mendum eſſe nemo non videt.*

Romanæ Eccleſiæ fides deficere non poteſt. Apoſtolica Traditio in Romana Eccleſia ſemper conſervata.

Sane deficere non poſſe Romanæ Eccleſiæ Fidem, *quæ annuntiatur in univerſo mundo*, in quo *etſi loquelæ diſſimiles ſunt*, tamen *virtus traditionis una & eadem eſt*, ut ait *S. Irenæus* lib. 1. c. 3. Illam Fidem quam *S. Petrus* confeſſus eſt: quam Apoſtoli Romanæ Eccleſiæ cum ſanguine profuderunt, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo accepit, ut loquitur *Tertullianus*. Eam Fidem, quæ tam integra, tam illibata ad hanc uſque diem in Eccleſia Romana ſervata eſt, ut etiamnum vera ſint, & perpetuæ veritatis futura, quæ ſcripſit *S. Irenæus* lib. 3. c. 3. „ Maximæ & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo „ Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis Traditionem, „ & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad „ nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per ſui placentiam „ malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præter quam „ oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam, propter potentiorem Principalitatem, „ neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam, hoc eſt eos qui ſunt undique Fideles; in „ qua ſemper ab his qui ſunt undique, conſervata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis Tradi„ tio. „ Hanc fidem Eccleſiæ Romanæ, *quatenus* per *B. Petri* Sedem caput orbis effecta eſt, ut ait *S. Leo* & *OMNIUM ECCLESIARUM MATER ET MAGISTRA* evaſit, ut loquuntur Concilia Œcumenica. Fidem illam, cujus profeſſione CATHOLICI ROMANI dicimur & ſumus: de qua Sacra Synodus Tridentina Seſſione III. hoc Oraculum protulit: „ Symbolum Fidei, quo Sancta Romana Eccleſia utitur, tamquam „ principium illud in quo omnes qui fidem Chriſti profitentur, neceſſario conveniunt, „ ac fundamentum firmum & unicum, contra quod portæ Inferi numquam prævale„ bunt, totidem verbis, quibus in omnibus Eccleſiis legitur, exprimendum eſſe cenſuit: „ Hanc, inquam, Fidem deficere non poſſe, non unus cenſuit *S. Thomas*, ſed 11. & 12. ſæculi, quorum tractamus Hiſtoriam, Doctores affirmarunt. Ex quorum etiam doctrina colligitur, auctoritatem finiendi controverſias fidei ad Romanam Eccleſiam & Summum Pontificem pertinere.

Auctoritas finiendi controverſias fidei ad Eccleſiam Romanam.

XV. *Lanfrancus* Cantuarienſis Archiepiſcopus, de Eccleſiæ ſuæ Primatu contra Eboracenſem Archiepiſcopum diſputans in Synodo an. 1072. „ Romana, *inquit*, Eccle„ ſia quaſi totum eſt omnium, cæteræ Eccleſiæ quaſi ejus partes. Sicut enim quo„ dam intuitu homo eſt genus individuorum ſuorum, & tamen in unoquoque indivi„ duo ineſt totius hominis tota proprietas: in quodam reſpectu Sedes Romana eſt ge-

„ nus „

„ nus, & totum omnium Ecclesiarum: & tamen in unaquaque Ecclesia totius Chri- *siam Ro-*
„ stianæ Fidei tota regnat integritas. *Refert* Willelmus Malmesburiensis *lib.* 1. De *manam &*
„ gestis Pontificum Anglorum. *summum*

XVI. *S. Bernardus* scribens ad *Innocentium II.* Pontificem Maximum occasione erro- *Pontificem*
rum *Petri Abaelardi* in Synodo Senonensi damnatorum: „ Oportet (*inquit*) ad ve- *pertinet.*
„ strum referri Apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in Regno Dei, *Romanæ*
„ ea præsertim quæ de Fide contingunt. Dignum namquæ arbitror ibi resarciri da- *Ecclesiæ*
„ mna Fidei, ubi non possit Fides sentire defectum. Hæc quippe hujus prærogati- *est quasi*
„ va Sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est: *Ego rogavi pro te, ut non defi-* *totum*
„ *ciat Fides tua*? Ergo quod sequitur a Petri Successore exigitur: *Et tu aliquando con-* *omnium*
„ *versus, confirma fratres tuos*. Id quidem modo necessarium. Tempus est ut ve- *Ecclesia-*
„ strum agnoscatis, Pater amantissime, Principatum, probetis zelum, ministerium *rum.*
„ honoretis. In eo plane Petri impletis vicem, cujus tenetis & Sedem, si vestra ad- *Omnes*
„ monitione corda in fide fluctuantia confirmatis, si vestra auctoritate conteritis fidei *causæ fi-*
„ corruptores. *dei ad*

Venerabilis *Guigo* Chartusianæ Majoris Prior suo & Fratrum nomine ad *Innocentium* *Romanum*
II. scribebat: „ Non pars una, sed totus pœne orbis est vestra Diœcesis. Nam si- *Pontificem*
„ cut Deus est unus, Mediator unus, Mundus unus, Sol unus, & ut minora inse- *referendæ.*
„ ramus, in animalibus cunctis caput unum, ita B. Petri Vicarius, id est, Papa, non *Totus or-*
„ potest esse nisi unus. Universo itaque mundo rigorem disciplinæ, rectitudinem ju- *bis est Ro-*
„ stitiæ, lumen doctrinæ, & ipsius, quam nomine quoque præferitis, irreprehensibilis *mani Pon-*
„ debetis exemplar innocentiæ „. Refertur hæc Epistola in Chronico Mauriniacensi. *tificis Diœ-*
Porro si totus orbis Christianus Romani Pontificis Diœcesis est, si universo mundo *cesis.*
lumen doctrinæ debet; Episcopi & Synodi regionum Symbolum Fidei condere, & Christianis omnibus proponere non possunt absque Summi Pontificis & Romanæ Ecclesiæ auctoritate. Quamobrem, ut superius diximus, S. R. E. Cardinales non ideo Gallicanis Episcopis succensebant, quod de fidei controversiis judicassent (id enim ipsorum Juris erat) sed quod Symbolum inconsulto Romano Pontifice, & ipsius Cardinalibus Synodo præsentibus, seorsim congregati condidissent, atque ita officio erga communem *Matrem & Magistram* suo defuisse viderentur.

XVIII. Eodem sæculo *Potho* Prumiensis Monachus & Presbyter lib. 3. *De statu domus Dei*, docet Romanæ Ecclesiæ & Summi Pontificis documenta in confirmatione Fidei & eruditione Sacræ Religionis esse amplectenda, secundum Traditionem Patrum: & majora negotia, inter quæ controversiæ Fidei, & ordinatio Symboli, principem locum tenent, ad Sedem Apostolicam esse referenda. „ Ecclesiasticæ, *inquit*, Disci- *Romanæ*
„ plinæ instrumentum, est canonicæ auctoritatis Privilegium, quod in Apostolica Se- *Ecclesiæ do-*
„ de fundatur, ubi divinæ voluntatis institutio omnibus principaliter Ecclesiæ Prælatis, *cumenta*
„ eorumque subditis traditur, ubi firmamentum dispensationis Ecclesiæ specialiter col- *& judicia*
„ locatur. Hoc namque Privilegium B. Petro Apostolorum Principi cœlesti decreto prin- *in confir-*
„ cipaliter traditum atque firmatum Sancti Patres cum magna veneratione suscipien- *matione*
„ tes atque in Generalibus Conciliis, quam & in cæteris scripturis & gestis suis, Uni- *fidei suscipienda.*
„ versalem Matrem appellaverunt; & sicut ejus documenta in confirmatione Fidei, & *Judicia*
„ eruditione Sacræ Religionis, ita etiam Judicia susceperunt, in hoc consentientes & *ejus nemine re-*
„ quasi uno spiritu & una voce concordante omnes majores res & præcipua negotia, *tractanda.*
„ nec non omnium Ecclesiarum Judicia, ad eam quasi ad Matrem & Caput referri de-
„ bere, ab ea nusquam appellari, Judicia ejus a nemine retractari aut refelli debere
„ vel posse.

XIX. *Anselmus* Havelburgensis Episcopus *S. Bernardo* coævus, in Dialogis Euge- *Judicia*
nio III. dicatis anno 1145. lib. 3. cap. 9. „ Ecclesiastica, *inquit*, Regula jubet nul- *quæstionum*
„ lum ea debere habere vigorem quæ præter Romani Pontificis sententiam præsumun- *fidei majo-*
„ tur, & quæ ab eo Apostolica auctoritate ac subscriptione non firmantur. *rumque*
Et Cap. 10. „ Dominus Jesus, non Andreæ, non Joannis, non Jacobi, nec alicu- *omnium*
„ jus alterius, sed solius Petri naviculam ascendit, & sedens docebat turbas, figu- *causarum*
„ raliter ostendens, a Sancta Romana Ecclesia, cui præficiendus erat Petrus Princeps *nullius*
„ Apo- *sunt roboris, si præ-*

ter ſententiam Romani Pontificis præſumantur.

Sicut Romanus Pontifex vices Chriſti gerit, ſic Epiſcopi cæteri vices gerunt Apoſtolorum.

„ Apoſtolorum, Evangelicam & Apoſtolicam doctrinam in turbas populorum per omnem mundum profluxuram . . . . . inter Apoſtolos ætate ſenior, fide certior, in audiendis verbis vitæ æternæ ſimplicior, unde & *Barjona*, id eſt, *Filius Columbæ* appellatus eſt; in dandis reddendiſque reſponſis inter Chriſtum & Apoſtolos promptior; in ſanandis infirmis etiam ſui corporis umbra efficacior; qui etiam poſt Aſcenſionem Domini, vice Chriſti illam novellam & primitivam ſuſcepit Eccleſiam, Ipſe Ananiam, & Saphiram Spiritui Sancto mentientes ſpiritu oris ſui extinctos, ab Eccleſia, & ab illa Sancta Societate ſequeſtravit. Ipſe Simonem Magum cum pecunia ſua damnavit, & Primatum ſui Apoſtolatus, inter cæteros Apoſtolos humiliter major, ubique virtutibus & miraculis, cooperante Domino, honorificavit. Quocirca nulli Fidelium convenit aliquatenus dubitare, ſeu in quæſtionem ponere, ſed firmiſſime tenere, quod Petrus a Domino Princeps Apoſtoiorum ſit conſtitutus. Quemadmodum autem ſolus Romanus Pontifex vice Petri vicem gerit Chriſti; ita ſane cæteri Epiſcopi vicem gerunt Apoſtolorum ſub Chriſto, & vice Chriſti ſub Petro, & vice Petri ſub Pontifice Romano ejus Vicario: nec in hoc aliquatenus derogatur alicui Apoſtolorum, ſi unicuique humiliter ſuum attribuitur officium.

Et Cap. 12. „ Certum eſt, & nulli, qui ſani ſit capitis, dubium, quod ſicut una eſt Eccleſia, ita & unius Eccleſiæ unum caput eſt in terris; & hic eſt Romanus Pontifex, quem non ſolum auctoritas humani Imperii, ſed majeſtas divini Judicii, principaliter omnibus præeſſe voluit . . . . . Quod autem dixiſti, hæreſes hic exortas, hic eſſe mortuas: & hoc dixiſti factum eſſe auctoritate Sanctorum Patrum qui fuerunt in Oriente, & qui in Nicæno Concilio, & in aliis multis Conciliis congregati ſunt: miror tuam prudentiam, quod hoc adſcribas membris, quod erat Capitis; & quod Aſſidentibus hoc attribuas, quod conſtat eſſe Præſidentis. Qui videlicet SS. Patres, qui eiſdem Conciliis interfuerunt, ſi hodie omnes viverent, nullus eorum, nec omnes quidem ſimul, aliquam auctoritatem alicujus Concilii ſibi uſurparent. Quin potius omnem Conciliorum auctoritatem Romano Pontifici recognoſcerent, aut in propria Perſona Præſidenti, aut per Legatos ſuos univerſa confirmanti. Eccleſiaſtica namque Regula, quam ipſi non ignoraverunt, ita jubet:

Romani Pontificis ſumma in Conciliis auctoritas.

„ NON OPORTERE PRÆTER SENTENTIAM ROMANI PONTIFICIS CONCILIA CELEBRARI. Sciendum eſt ergo quod hæreſes hic exortæ ſunt, Græcorum quidem errore; ſed & hic quidem deſtructæ ſunt, non Græcorum, ſed Romanorum Pontificum auctoritate. *Quod ex Hiſtoria Eccleſiaſtica luculenter probat, ſubditque:* Ecce vides quaslibet hæreſes hic & ubique exortas, a Petra Fidei per Petrum Apoſtolum colliſas & deſtructas. Itaque non ſolum ex prædictis, verum etiam ex aliis multis Conciliis, per Orientem celebratis, nec non etiam ex pluribus Africanorum Conciliis, in quibus variæ hæreſes damnatæ ſunt, *CONSTAT ROMANAM ECCLESIAM DUO DIVINA PRIVILEGIA DIVINITUS HABERE, VIDELICET PRÆOMNIBUS INCORRUPTAM PURITATEM FIDEI, ET SUPER OMNES POTESTATEM JUDICANDI.* „ Nechites *Archiepiſcopus Nicomediæ dixit:* Nos in hoc Archivo Agiæ Sophiæ antiqua Romanorum Pontificum Geſta, & Conciliorum habemus Actiones, in quibus hæc eadem quæ dixiſti de auctoritate Romanæ Eccleſiæ reperiuntur: & ideo non parva verecundia nobis eſſet, ſi ea negaremus, quæ apud nos a Patribus noſtris ſcripta præ oculis habemus.

Duo Romanæ Eccleſiæ divina privilegia.

S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus & Martyr, Epiſtola 97. libri 1. ad omnes Epiſcopos Angliæ data: *Si curamus* (inquit) *eſſe quod dicimur, & noſtri nominis, qui appellamur Epiſcopi & Pontifices, noſſe volumus ſignificationem, oportet nos jugi ſolicitudine conſiderare & imitari veſtigia illius, qui Pontifex in æternum a Deo conſtitutus, ſeipſum pro nobis Patri obtulit in Ara Crucis & de ſumma Cælorum omnium ſpecula actus & actuum intentiones jugiter ſpeculatur . . . . . Vices enim illius in terris gerendas ſuſcepimus, adepti ſumus gloriam nominis, honorem fructuſque laborum ſpiritualium temporaliter poſſidemus, Apoſtolis & Apoſtolicis Viris in Eccleſiarum faſtigiis ſuccedentes, ut noſtro miniſterio peccati & mortis deſtruatur imperium, & in fide & profectu virtutum coaleſcens ædificium Chriſti, creſcat in templum ſanctum*

in

in Domino . . . . . Initio nascentis Ecclesiæ, sicut Beatus docet Apostolus, Christus cœlos ascendens, ut adimpleret omnia, quosdam quidem dedit Apostolos, quosdam Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores & Magistros, ad instructionem Sanctorum, in opus Ministerii, in ædificationem Corporis Christi. *Neque enim omnia uni committenda erant officia, sed unumquodque suo donandum erat officio: ita tamen ut Caput in quo velut in arce & quodam capitolio virtutum omnes congeruntur sensus, & universis & singulis provideret: & ei vicissim omnia famularentur pro ratione suæ conditionis. Doctor Gentium, qui gloriatur se non ab homine, neque per hominem Evangelium didicisse, sed instructum a Christo, ascendit Hierosolymam, cum Ecclesiarum Principe de fide contulit, ne forte in vacuum curreret, vel cucurrisset. Et ut plurimis patet exemplis, singula Evangelii flumina ad mare, unde orta sunt, redeunt, ut iterum fluant. Siquidem fons Paradisi unus est, sed in plura rescinditur flumina, ut undique irriget terram. Quis Romanam Ecclesiam caput omnium Ecclesiarum, fontem Catholicæ doctrinæ ambigit esse? Quis Claves Regni Cœlorum Petro traditas esse ignorat? Nonne in fide & doctrina Petri totius Ecclesiæ structura consurgit, donec occurramus omnes Christo in virum perfectum, in unitatem fidei, & agnitionem Filii Dei? Necesse quidem est multos esse qui plantent, multos qui irrigent, quoniam hoc exigit processus verbi, & dilatatio populorum. Sed quicumque sit qui rigat aut plantat, Deus nulli dat incrementum, nisi illi qui plantavit in fide Petri & doctrinæ ipsius acquiescit. Sane ad eum maxima populi judicia referuntur, a Romano examinanda Pontifice: & disposuit sub eo Matris Ecclesiæ Magistratus, quatenus in partem sollicitudinis acciti sunt, creditam exercent potestatem. Ut Sacerdos, quod in plebe sibi commissa expedire non potest, ad Episcopum referat; qui negotia supra se ad Archiepiscopum reducit, aut Primatem; a quibus quidquid maximum fuerit, Romano Pontifici reservatur. Ordinem hunc Petrus docuit. Hunc usque modo Catholica servavit Ecclesia, nec umquam, auctore Domino, quidquid moliatur iniquitas, subvertetur.* Eph. 4. 21.

Romana Ecclesia caput omnium Ecclesiarum, & fons Catholicæ doctrinæ.

Isti vero 11. & 12. Sæculi Patres cum antiquioribus de fidei puritate & integritate in Catholica Apostolica Romana Ecclesia, cæterarum *Matre & Magistra*, *Matrice & originali Fidei*, *Centro Communionis*, *Traditionis Fonte*, ab ejus *per S. Petrum* fundatione, singulari Christi munere servata, & usque ad finem mundi servanda, sentire. Cum *Origene*, Tomo 12. in *Matthæum*, Huetianæ Editionis, ubi hæc verba Christi ad *S. Petrum* explicans, „ Tu es Petrus: „ Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: „ Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam, *hæc habet:* Quam autem, *Eam?* An „ enim Petram super quam Christus ædificat Ecclesiam? An Ecclesiam? Ambigua „ quippe locutio est. An quasi unam eamdemque rem, Petram & Ecclesiam? Hoc ego „ verum esse existimo: Nec enim adversus Petram super quam Christus Ecclesiam æ- „ dificat, nec adversus Ecclesiam portæ Inferi prævalebunt. *Et paulo post:* Ecclesia ve- „ ro tamquam Christi ædificium, qui sapienter ædificavit domum suam super Petram, „ portarum Inferi capax non est, prævalentium quidem adversus quemcumque hominem „ qui extra Petram & Ecclesiam fuerit, sed invalidarum adversus illam. *Et infra:* Exi- „ stimo his verbis *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, convenienter id esse sub- „ nexum: *Dabo tibi Claves Regni Cœlorum:* Nam qui contra Inferi portas munitus „ est, ut adversus eum non prævalerent, dignus est, qui ab ipso Verbo Claves Regni „ Cœlorum accipiat, &c. *Subdit denique:* Vide autem quanta vi polleat Petra, super „ quam a Christo ædificatur Ecclesia: & quicumque dicit: *Tu es Christus Filius Dei Vivi*, ut illius Judicia firma maneant, quasi Deo in illo judicante, ut in ipso Juredicendo Portæ Inferi adversus eum non prævaleant.

Consensus Patrum undecimi & duodecimi Sæculi cum superiorum sæculorum Patribus de perpetua fidei puritate & integritate in Rom. Ecclesia.

Sentire cum *S. Joanne Chrysostomo* Homilia 55. in *Matthæum*, explicante illa Christi verba: „ Et ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam „ meam: ID EST, (*inquit*) Fidem atque confessionem. *Et Portæ inferi non prævalebunt adversus eam:* Si vero adversus Ecclesiam non prævalebant, multo minus ad- „ versus me prævalebunt: *Ego autem dabo tibi Claves Regni Cœlorum* . . . Se ipsum „ his duabus pollicitationibus Filium esse Dei revelat & ostendit. Nam quæ Deus con- „ cedere solus potest, peccatorum scilicet remissionem, & ut Ecclesias tot tantisque

Nec adversus Ecclesiam, nec adversus Petram, super quam a Christo fundata est, porta Inferi prævalebunt.

„ fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat, cujus Caput & Pastor Piscator ho-
„ mo atque ignobilis, terrarum orbe reluctante, adamantis naturam firmitate superet:
„ hæc, inquam, omnia, quæ solius Dei sunt se pollicetur daturum. Ita & Pater ad
„ Jeremiam dicebat: Sicut columnam ferream, & sicut murum æneum posui te. Sed
„ ipsum quidem genti uni Pater, hunc autem universo terrarum orbi Christus præpo-
„ suit. Quare libenter ab his quærerem, qui dignitatem Filii minorem quam Patris di-
„ cunt, quænam sibi majora dona videantur, quæ Pater, aut quæ Filius Petro lar-
„ gitus est. Pater quidem revelationem Filii sui dedit: Filius autem partim ut tam Patris
„ quam Filii revelationem ubique terrarum seminaret: Partim ut quamvis homo esset
„ mortalis; cœlesti tamen potestate polleret, & claves haberet Regni Cœlorum: Ita
„ Petrus Ecclesiam per universum orbem amplificatam Cœlo etiam ipso validiorem mon-
„ stravit. Transibunt (*inquit*) cœlum & terra, verba autem mea non transibunt.

Sentire cum *S. Petro Chrysologo* ad *Eutychetem* scribente: *B. Petrus qui in propria Sede vivit & præsidet, præstat quærentibus Fidei veritatem.*

Soliditas fidei, quæ in S. Petro laudata est, perpetua est.

Cum *S. Leone* Sermone 11. in Anniversario die Assumptionis suæ. *Soliditas*, inquit, *illius Fidei, quæ in Apostolorum Principe est laudata, perpetua est. Et sicut permanet quod in Christo Petrus credidit: ita permanet quod in Christo Petrus instituit.* Et infra: *Si quid itaque a nobis recte agitur, rectèque discernitur: Si quid a misericordia Dei quotidianis supplicationibus obtinetur; illius est operum atque meritorum, cujus in Sede sua vivit potestas & excellit auctoritas. Hoc enim obtinuit, dilectissimi, illa confessio, quæ a Deo Patre Apostolico inspirata cordi, omnia humanarum opinionum incerta transcendit; & firmitatem Petræ, quæ nullis impulsionibus quateretur, accepit. In universa namque Ecclesia*: Tu es Christus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus dicit: & omnis lingua quæ confitetur Dominum, Magisterio ejus vocis imbuitur. Hæc fides Diabolum vincit, & captivorum ejus vincula dissolvit. Hæc erutos mundo inserit Cœlo, & portæ Inferi adversus eam prævalere non possunt. Tanta enim divinitus soliditate munita est, ut eam neque hæretica umquam perrumpere pravitas, nec pagna potuerit superare perfidia.* Et Sermone 3. explicans illa Christi verba ad S. Petrum: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus*, &c. hæc habet: *Id est, cum ego sim inviolabilis Petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum: ego fundamentum præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque Petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* „ Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam,
„ & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. *Super hanc*, inquit, *fortitudinem æternum extruam templum, & Ecclesiæ meæ cœlo inferenda sublimitas, in hujus fidei firmitate consurget. Hanc confessionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt:*
Matt. 16. *vox enim ista, vox vitæ est . . . . . Propter quod dicitur Beatissimo Petro*: Tibi dabo
„ Claves Regni Cœlorum. Et quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in
„ cœlis, & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in cœlis. *Transivit quidem etiam in alios Apostolos jus potestatis istius, & ad omnes Ecclesiæ Principes Decreti*
S. Petri privilegium. *hujus constitutio commeavit: sed non frustra uni commendatur, quod omnibus intimetur. Petro enim ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiæ Rectoribus Petri forma præponitur. Manet ergo Petri privilegium, ubicumque ex ipsius æquitate fertur Judicium . . . Instante autem Passione sua Dominus, quæ Discipulorum erat turbatura constantiam, Si-*
Luc. 22. 31. *moni inquit:* „ Simon; ecce Satanas expostulavit vos, ut cerneret sicut triticum. Ego
„ autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando conversus confirma
„ fratres tuos, ut non intretis in tentationem. *Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis, & divinæ protectionis auxilio pariter indigebant; quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere: & tamen specialis a Domino*
Christus proprie Patri supplicat pro fide Petri. *Petri cura suscipitur, & pro fide Petri propria supplicatur, tamquam aliorum status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo muritur, & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.*

Firmitas per Christum Petrum. Sentire cum *Agathone* Pontifice Maximo, in Epistola Dogmatica ad Imperatores lecta Actione 4. Synodi Sexti Generalis, & approbata Actione 8. unanimi Patrum consensu,

ſenſu, quam & aliquis „ tamquam ex Spiritu Sancto dictatam per os Sancti ac Beatiſſimi Principis Apoſtolorum Petri, *ſe recipere profeſſus eſt*. Hæc eſt, *inquit Agatho*, vera fidei regula, quam & in proſperis & in adverſis vivaciter tenuit, ac „ defendit hæc ſpiritualis mater veſtri tranquilliſſimi Imperii, Apoſtolica Chriſti Eccleſia, quæ per Dei omnipotentis gratiam a tramite Apoſtolicæ Traditionis numquam „ erraſſe probabitur, nec hæreticis novitatibus depravata ſuccubuit, ſed ut ab exordio „ fidei Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti Principibus, illibata „ fine tenus permanet ſecundum ipſius Domini Salvatoris divinam pollicitationem, quam „ ſuorum Diſcipulorum Principi in ſacris Evangeliis fatus eſt. Petre Petre (*inquiens*) „ ecce Satan expetivit ut cribraret vos, ſicut qui cribrat triticum: Ego autem pro „ te rogavi, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando converſus, confirma fratres tuos. „ Conſideret itaque veſtra tranquilla Clementia, quoniam Dominus & Salvator omnium, „ cujus fides eſt, qui fidem Petri non defecturam promiſit, confirmare eum fratres „ ſuos admonuit, quod Apoſtolicos Pontifices meæ exiguitatis Prædeceſſores, confiden„ ter feciſſe ſemper, cunctis eſt cognitum: quorum & Puſillitas mea, licet impar & „ minima, pro ſuſcepto tamen divina dignationeminiſterio, pediſſequa cupit exiſtere.

tro, per Petrum Apoſtolis reliquis collata. Romana Eccleſia a tramite Apoſtolicæ Traditionis numquam aberravit.

Senſere cum VIII. Synodo Œcumenica, quæ libellum ab *Hadriano II.* Pontifice Maximo ad ſe miſſum, & ab omnibus Epiſcopis ſubſcribendum, approbavit Actione 1. Quo in libello hæc leguntur: *Prima ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire, deinde a conſtitutis Dei & Patrum nullatenus deviare. Unum quippe horum ad fidem pertinet, alterum ad opus bonum. Sicut enim ſcriptum eſt*: Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: *ſic rurſus legitur*: Fides ſine operibus mortua eſt. *Et quia non poteſt Domini noſtri Jeſus Chriſti prætermitti ſententia, dicentis*: Tu es Petrus & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: *hæc quæ dicta ſunt, rerum probantur effectibus: Quia in Sede Apoſtolica immaculata eſt ſemper Catholica ſervata Religio, & ſancta celebrata doctrina.* Et infra. *Sequentes in omnibus Apoſtolicam Sedem & obſervantes ejus omnia Conſtituta ſperamus, ut in una Communione, quam Sedes Apoſtolica prædicat, eſſe mereamur, in qua eſt integra & vera Chriſtianæ Religionis ſoliditas: promittentes etiam*, SEQUESTRATOS A COMMUNIONE ECCLESIÆ CATHOLICÆ, ID EST, NON CONSENTIENTES SEDI APOSTOLICÆ, EORUM NOMINA INTER SACRA NON RECITANDA ESSE MYSTERIA.

Hebr. 11. 6. *Jacobi* 2. 17. *Matt.* 16. 28.

Senſere cum *S. Leone* IX. Pontifice Maximo in Epiſtola ad *Michaelem* Conſtantinopolitanum Patriarcham, & *Leonem* Acridanum Epiſcopum, cap. 7. ſcribente: *Taliter Sancta Eccleſia ſuper petram, id eſt, Chriſtum, & ſuper Petram ædificata, quia inferi portis, diſputationibus ſcilicet hæreticorum, quæ vanos ad interitum introducunt, nullatenus foret ſuperanda. Sic pollicetur ipſa Veritas; per quam ſunt vera quæcumque ſunt vera*, Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. *Cujus promiſſionis effectum ſe precibus impetraſſe a Patre idem Filius proteſtatur, dicendo ad Petrum*, Simon, ecce „ Satanas expetivit vos ut cribraret ſicut triticum: Ego autem rogavi pro te, ut non „ deficiat fides tua. Et tu aliquando converſus, confirma fratres tuos. *Erit ergo quiſquam tantæ dementiæ, qui orationem illius, cujus velle eſt poſſe, audeat, in aliquo vacuam putare? Nonne a Sede Principis Apoſtolorum Romana videlicet Eccleſia, tam per eumdem Petrum, quam per Succeſſores ſuos reprobata & convicta, atque expugnata ſunt omnium hæreticorum commenta; & fratrum corda in fide Petri, quæ hactenus nec defecit, nec uſque in finem deficiet, confirmata?* Legatur & Epiſtola V. ad *Petrum* Antiochenum Epiſcopum.

Catholici non ſunt, qui Sedi Apoſtolicæ in fide non conſentiunt, nec ei Communione junguntur. Omnes Hereſes tam per S. Petrum quam Succeſſores ejus reprobatæ & expugnatæ.

XXII. Rogabit quiſpiam: Qua ratione innoteſceret Romanum Pontificem Eccleſiæ ſuæ fidem ac traditionem in Judicio controverſiarum fidei eſſe ſecutum. Reſpondeo, id compertum iri cum ex ipſius Eccleſiæ Romanæ, tum ex aliarum Eccleſiarum, quæ cum ipſa communicant, conſenſu. Nam „ Tot ac tantæ Eccleſiæ, una eſt illa ab Apoſtolis prima, ex qua omnes. Sic omnes prima & Apoſtolica, dum una omnes pro„ bant unitatem: dum eſt illis communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & „ conteſſeratio hoſpitalitatis, quæ jura non alia ratio regit, quam ejuſdem Sacramenti „ una traditio. Hinc igitur dirigimus præſcriptionem, ſi Dominus Jeſus Chriſtus Apoſtolos miſit ad prædicandum, alios non eſſe recipiendos Prædicatores, quam Chriſtus

Luc. 22. 31. 32. *S. Petri Fides hactenus non defecit, nec in finem uſque defi-*

ciet. Ex Ecclesia sua consensu innotescit, Romanum Pontificem Ecclesiæ suæ fidem ac traditionem in judicio controversiarum fidei secutum esse.

„ instituit; quia nec alius Patrem novit nisi Filius, & cui Filius revelavit, nec alii„ videtur revelasse Filius, quam Apostolis, quos misit ad prædicandum, utique quod„ illis revelavit. Quid autem prædicaverint, id est, quid Christus illis revelaverit,„ & hic præscribam non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi A„ postoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tam viva, ut ajunt, voce, quam per Epi„ stolas postea. Si hæc ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis„ Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei consspiret, veritati deputandam,„ sine dubio tenentem quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo„ accepit: omnem vero doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra„ veritatem Ecclesiarum & Apostolorum, & Christi, & Dei.„ Verba sunt *Tertulliani* lib. *De Præscriptionibus*. Cum itaque Romani Pontificis de Fide Decreta, Romanæ Ecclesiæ & communicantium cum ipsa Ecclesiarum studiis consonantibus suscipiuntur, vel in Concilio universalem Ecclesiam repræsentante, vel extra Concilium communi consspiratione, tunc Dominus, *Quæ* Vicarii sui *prius ministerio definierat*, UNIVERSÆ FRATERNITATIS IRRETRACTABILI FIRMAT ASSENSU, UT VERE A SEDE PRODIISSE OSTENDAT, QUOD PRIUS A PRIMA OMNIUM SEDE FORMATUM TOTIUS CHRISTIANI ORBIS JUDICIUM RECEPERIT, UT IN HOC QUOQUE CAPITI MEMBRA CONCORDENT: Verba sunt *S. Leonis* Epistola 93. Edit. *Quenelli*, ad Theodoretum Episcopum scripta, alias 63.

Ita ex Ecclesiæ consensu ad *Hadriani* I. Pontificis Maximi Sententiam contra *Elipandi* & *Felicis* hæresim accedente probavit *Carolus Magnus* in Epistola ad ipsum *Elipandum* & alios Hispaniæ Episcopos data, qui Majestatis ipsius arbitratui causæ cognitionem suæ detulerant, ipsos jam ut Hæreticos habendos, vitandos execrandos, nisi errorem de adoptiva Christi filiatione abjurarent. „ Fraterna cogente caritate (*inquit Rex Ma*„ *gnus*) jussimus Sanctorum Patrum Synodale ex omnibus undique nostræ ditionis Ec„ clesiis congregati Concilium, quatenus sancta omnium unanimitas firmiter decerne„ ret, quid credendum sit de adoptione carnis Christi, quam nuper novis assertionibus,„ & sanctæ Dei universali Ecclesiæ antiquis temporibus inauditis, vos & vestris„ riptis intulisse cognovimus. Immo & ad Beatissimum Apostolicæ Sedis Ponticem de„ hac nova inventione, nostræ devotionis ter quaterque direximus Missos: scire cu„ pientes quid Sancta Romana Ecclesia Apostolicis edocta Traditionibus, de hac respon„ dere voluisset inquisitione. Nec non & de Britanniæ partibus aliquos Ecclesiasticæ„ Disciplinæ viros convocavimus, ut ex multorum diligenti consideratione veritas Ca„ tholicæ Fidei investigaretur, & probatissimis Sanctorum Patrum hinc inde roborata„ testimoniis, absque ulla dubitatione teneatur. Idcirco vobis per singulos Libellos„ dirigere curavimus, quid prædictorum Patrum pia unanimitas & pacifica perscrutatio„ Auctoritate Ecclesiastica inveniret, statuisset, confirmaret. Primo quid Dominus Apo„ stolicus, cum Sancta Romana Ecclesia, & Episcopis illis in partibus quaquaversum„ commorantibus, & Catholicis Doctoribus sentiret, sub unius Libelli tenore statui„ mus. Deinde secundo loco, quid Ecclesiastici Doctores & Sacerdotes Ecclesiarum„ Christi de propinquioribus Italiæ partibus, cum Petro Mediolanensi Archiepiscopo,„ & Paulino Forojulianensi vel Aquilejanensi Patriarcha viris in Domino valde vene„ rabilibus, intelligi vel firmiter credi voluissent, suis propriis responsionibus exara„ tum posuimus Libellum: quia ipsi quoque præsentes nostro Synodali Conventui ad„ fuerunt. Post hæc, tenet & tertius Libellus orthodoxam Sanctorum Patrum Episco„ porum, & virorum venerabilium fidem, qui, in Germaniæ, Galliæ, & Britanniæ„ partibus, dignis Deo deserviunt officiis: vestrisque objectioni„ bus Sanctarum Scri„ pturarum testimoniis roboratas obtinet responsiones. Dehinc quarto loco meæ pro„ priæ unanimitatis cum his sanctissimis prædictorum Patrum Decretis, & Catholicis„ Statutis consensum subnexui, sicut vosmetipsi in vestra Epistola, quam meo specia„ liter assignastis nomini, rogare curastis: Id est, ne paucorum subdolis assertionibus„ consentirem, sed plurimorum testimoniis roboratam fidem firmiter tenerem. POST HANC VERO CORREPTIONEM, SIVE ADMONITIONEM APOSTOLICÆ AUCTORITATIS, ET SYNODALIS UNANIMITATIS, SI NON RESIPISCITIS:

AB

AB ERRORE, SCITOTE OMNINO VOS PRO HÆRETICIS HABENDOS, NEC ULLAM VOBISCUM COMMUNIONEM PRO DEO AUDEMUS HABERE. Hæc *Carolus Magnus*. Istam porro doctrinam Sacra Facultas Parisiensis, cæteræque Galliarum Academiæ, sequi se profitentur, cum docent: *Romanum Pontificem non esse infallibilem, nullo Ecclesiæ consensu accedente.*

Legantur quæ hoc de argumento scripsi Diss. II. in Histor. Eccl. Seculi VIII.

XXIII. Id tamen minime prohibet, quin Romanam Ecclesiam, & Sedem Apostolicam, in qua fides prædicatur, & unitas servatur Ecclesiæ, in causis fidei & dubiæ disciplinæ consulendam censeant, & ejusmodi *Majora negotia*, ac *difficiles causas* ad eam, *post Episcopale Judicium*, referendas, ut loquitur *Innocentius* I. in Epistola ad *Victricium* Rothomagensem Episcopum, & in Epistola ad Concilium Milevitanum; cui consentiunt *Zosimus* ad Episcopos Galliæ scribens, *Bonifacius* I. Epistola II. ad eosdem, *Sanctus Leo* in Epistola ad *Anastasium* Thessalonicensem Episcopum *Hilarius* Epistola VIII. *Vigilius* Epistola VII. ad *Auxanium* Arelatensem Episcopum, *Sanctus Gregorius* Epistola LII. Lib. IV. ad universos Galliarum Episcopos data; *Gregorius IV.* Epistola ad universos Episcopos Galliæ & Germaniæ, de causa *Aldrici* Cenomanensis Episcopi; *Leo IV.* in Epistola ad Episcopos Britanniæ, cujus verba refert *Gratianus* Distinct. 20. C. I. *Nicolaus* I. passim, *Joannes VIII.* Epistola 93. ad Arelatensem Episcopum, *Leo IX.* Epistola 4. ad *Petrum & Joannem* Episcopos data, &c.

Romanæ Eccles. in causis fidei & dubiæ disciplinæ consulendæ.

Nec etiam id prohibet, quin censeant eædem Academiæ, & quotquot in Gallis Catholice sentiunt, in Quæstionibus fidei præcipuas Summi Pontificis esse Partes, ejusque Decreta ad omnes & singulas Ecclesias pertinere, iisque obedientiam a Christianis omnibus deberi. Et *Sancti Aviti* Viennensis Episcopi, Gallicanorumque Præsulum, quorum nomine ad *Hormisdam* scribebat, observantiam erga Sedem Apostolicam, & divinum Romani Pontificis Primatum, non solum commendant, sed intimo gerunt animo, ac palam profitentur. Verba Sancti & eruditi Episcopi adscribo. *Diversorum fida relatione comperimus de reconciliatione vel concordia Ecclesiæ Romanæ jactare se Græciam: quod sicut amplectendum, si vecaciter dicitur, ita verendum est ne callide simuletur. Quæsumus ergo servitio meo juncto, ut quid filiis vestris Fratribus meis, id est, Gallicanis, si consulant, respondere debeant, instruatis: Quia jam securus, non dicam de Viennensi, sed* DE TOTIUS GALLIÆ DEVOTIONE POLLICEAR, OMNES VESTRAM SUPER STATU FIDEI CAPTARE SENTENTIAM. *Orate ut sic nos prædictorum Professio fucata non fallat, sicut ab unitate quam regitis, veritas comperta non separet.* Scripta est hæc Epistola anno 517. estque inter Epistolas *Aviti* a P. *Sirmondo* editas 87.

Romani Pontificis Decreta in Quæstionibus fidei ad omnes & singulas Ecclesias pertinent, illisque ab omnibus Christianis parendum est.

XXIV. Denique Parisienses, & cæteri Galliarum Theologi, sex illa *S. Thomæ* pronuntiata in Opusculo adversus errores Græcorum, contra hæreticos & Schismaticos Pontificiæ Majestatis hostes omni virium ac studiorum contentione tuentur.

Ita censet Ecclesia Gallicana Ex S. Th. pronunciata de Romani Pontificis Summa Auctoritate.

1. *Romanus Pontifex Successor Petri, & Christi Vicarius, est Primus & Maximus omnium Episcoporum.*

2. *Summus Pontifex in tota Ecclesia Christi universalem Prælationem obtinet.* Ait quidem S. Thomas, *In totam Ecclesiam*: sed hoc loquendi modo idem intelligit, ac per totam Ecclesiam, ubique in toto orbe Christiano, ut ex probationibus ipsius, seu ex verbis Patrum ab ipso prolatis compertum est. Unde sic ejus pronuntiatum exprimere malui, quam æquivocationi & calumniæ expositum relinquere. Hunc sensum approbat, proponitque ut dogma fidei *Martinus V.* Pontifex Maximus in Concilio Constantiensi in Bulla contra errores *Joannis Wichlef & Joannis Hus*, qua inter cætera quemvis de his erroribus suspectum interrogari jubet: *Utrum credat quod Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine expresso, sit Successor Beati Petri* HABENS SUPREMAM AUCTORITATEM IN ECCLESIA DEI.

S. Thomas.

S. Thomas.

3. *Romanus Pontifex habet in Ecclesia plenitudinem potestatis.* Quæ tamen non est ita simpliciter intelligenda, sicut est illa supremæ auctoritatis, quæ Deo omnipotenti convenit, *Apud quem non est impossibile omne verbum*: Nec est illa plenitudo potestatis Excellentiæ, quam in Christo prædicamus: cum novos articulos fidei condere, & Sacramenta instituere, vel abrogare non possit: sed est plenitudo potestatis ministerialis, quan-

S. Thomas.

quanta scilicet necessaria est ad regimen universalis Ecclesiæ ad salutem Fidelium procurandam : ut exponit Cardinalis *De Turrecremata* lib. 11. *De Ecclesia*, cap. 53. Ad quam plenitudinem potestatis pertinet, secundum eumdem Angelicum Doctorem, Quodlibeto IV. Quæst. VIII. Art. II. ut in Ecclesia universa de Canonibus dispenset. *Papa*, inquit, *habet plenitudinem potestatis in Ecclesia; ita scilicet quod quæcumque sunt instituta per Ecclesiam vel Ecclesiæ Prælatos, sunt dispensabilia a Papa ..... Licet dispensare non debeat, nisi ex magna & evidenti causa*. Et, ut ait idem S. Doctor Secunda Secundæ, Quæst. 89. Art. 12. *Omnis dispensatio debent fieri ad honorem Christi, & ad utilitatem Ecclesiæ*.

S. Thomas. 4. *S. Petrus est Christi Vicarius, & Romanus Pontifex S. Petri Successor in eadem potestate ei a Christo collata.*

S. Thomas. 5. *Ad Summum Pontificem pertinet quæ fidei sunt determinare*. At non ipsi soli judicandi convenit auctoritas, quamvis in judicio quæstionum fidei præcipuæ sint ejus partes, & ad eum finitiva pertineat sententia, qui extra Synodum Decreta fidei condere potest, quibus parere Christiani omnes tenentur: quorum auctoritate (accedente Ecclesiæ consensu) Hæreses etiam absque Synodo Œcumenica, opprimuntur; & qui Synodorum etiam Œcumenicarum Decreta auctoritate sua confirmat. Uni (inquam) Romano Pontifici Auctoritatem judicandi controversias fidei non tribuit *S. Thomas*, nec tribuet quisquis Verbo Dei & Traditioni fideliter adhærebit. Episcopis enim vero & Conciliis Provincialibus, Nationalibus, & præsertim Œcumenicis, Jus illud ac auctoritatem competere, Scriptura Sacra & Traditio docent, ut superius demonstratum est. Hæc semper Sacræ Facultatis Parisiensis sententia fuit, cujus nomine *Petrus de Alliaco*, postea Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, cum aliis ab eadem Deputatis Doctoribus contra F. *Joannem de Montesono* scribebat, hanc Propositionem: *Ad solum Summum Pontificem pertinet eorum quæ tangunt fidem, examinatio & decisio*, continere manifestam hæresim, immo multas hæreses. „ Primo quia per illam Exclusionem excluditur universa„ lis Ecclesia, & Generale Concilium eam repræsentans, quod est Hæreticum... Secun„ do per illud excluditur Sedes Apostolica, quod est contra ipsum, & est manifeste Hæ„ reticum..... Tertio, excluduntur Episcopi Catholici ab omnimoda cognitione, „ examinatione, & decisione eorum quæ sunt fidei, quod est contra Jus tam Divi„ num, quam humanum, &c.

Romani Pontificis Constitutionibus ac Decretis Hæreses absque Concilio Oecumenico damnantur, & opprimuntur. Propositiones a Sacra Facultate Parisiensi damnatæ.

Eadem Sacra Facultas mense Martii, anni 1429. has Propositiones a F. *Joanne Sarrazin* assertas confixit.

1. *Omnes Potestates Jurisdictionis Ecclesiæ, aliæ a Papali Potestate, sunt ab ipso Papa, quantum ad institutionem & collationem.*

2. *Hujusmodi Potestates non sunt de Jure Divino, nec immediate institutæ a Deo.*

3. *Non invenitur Christum tales Potestates, scilicet alias a Papali, expresse ordinasse, sed tantum supremam, cui commisit Ecclesiæ fundationem.*

4. *Quandocumque in aliquo Concilio aliqua instituuntur, tota auctoritas dans vigorem Statutis, in solo Summo residet Pontifice.*

Dictus autem F. *Joannes Sarrazin*, Sacræ Facultatis Judicio se subjecit, veritates erroneis Propositionibus suis contrarias in solemni Magistrorum Conventu asseruit, & hanc inter cæteras: „ Quandocumque in aliquo Concilio aliqua instituuntur, tota aucto„ ritas dans vigorem Statutis residet non in solo Summo Pontifice, sed principaliter in „ Spiritu Sancto & Ecclesia Catholica.

Eadem Sacra Facultas anno 1655. Januario mense, Magistro *Francisco Guillou* Baccalaureo hanc propositionum quarumdam in suis Thesibus Minoris Ordinariæ contentarum Declarationem & expositionem imperavit: „ Agnosco & fateor, Episcoporum „ Jurisdictionem esse Juris Divini, & esse immediate a Christo, eosque in Conciliis Ge„ neralibus vere esse Judices; atque in iis, ex eorum Judiciis Summum Pontificem „ pronuntiare.

Anno 1664. die 1. Aprilis, eadem Sacra Facultas Propositiones larvati Auctoris qui de Romano Pontifice in libro quodam suo scripserat: „ Ejus est unius emergentia „ circa fidem dubia infallibilis veritatis oraculo tollere & explanare, *&c. hac Censura* „ *con-*

„ *confixit*: Hæ Propoſitiones, quatenus excludunt ab Eccleſia Infallibilitatem activam,
„ ſeu auctoritatem emergentia circa fidem dubia, infallibilis veritatis oraculo tollen-
„ di & explanandi, falſæ ſunt, temerariæ, ſcandaloſæ & hæreticæ.

Merito itaque Propoſitionem illam rejicimus, ac improbamus, quæ in Indice rerum in *S. Thomæ Cantuarienſis* Epiſtolis a *P. Lupo* editis contentarum, majuſculis exarata characteribus eſt ad fucum lectoribus incautis faciendum: *ROMANI PONTIFICIS SOLIUS PERSONA SOLA EST JUDEX CONTROVERSIARUM*. Notat *P. Lupus*, ſeu quiſquis eſt Auctor Indicis, pagina 356. & 465. ut a *S. Thoma Cantuarienſi* & a *Joanne Saresberienſi* Propoſitionem illam aſſertam indicet. Verum nihil hujuſmodi legitur his in locis. In priori quidem *Sanctus Thomas* ad *Alexandrum III.* ſcribit: *Veſtri oris dumtaxat expectamus Judicium, aut illius qui ſpiritum Principum auferre conſuevit, & liberare pauperem a Potente*. Sed inerudite & abſurde ex his verbis colligitur, *Romani Pontificis ſolius perſonam ſolam eſſe Judicem controverſiarum*. Ibi enim de controverſiis fidei, aut de cæteris omnibus non agit *S. Thomas*, ſed de cauſa ſua, cujus unus Romanus Pontifex Judex erat, a quo finitiva ſententia expectanda eſſet, cum ad eum per appellationem eſſet devoluta, nec Generale Concilium eſſet convocatum: ab Epiſcopis vero Angliæ judicari non poſſet. Non vero negavit *Sanctus Thomas Cantuarienſis*, quin cauſa ſua, vel in Synodo Plenaria totius Occidentis, vel in Œcumenica judicari ab Epiſcopis poſſet, Romano Pontifice Præſide, prærogativam ſuffragii obtinente, & Synodi Judicium confirmante. Nec aliud etiam colligitur ex loco poſteriori, ex illis nempe verbis *Joannis Saresberienſis* ad eumdem Pontificem ſcribentis: „ Miſeris „ Cantuarienſibus, ad quos inter Deum & ſe Mediatores confugiendum eſt niſi ad Ro„ manam Eccleſiam, ubi viget divinæ Legis cuſtodia, & totius Sacerdotii Principatus? „ Nam ſi illa poſt Deum decreverit ſalvare nos, continuo liberabimur. Si manus ere„ xeritis, ſternetur Amalech. Et qui vos Pharaoni dedit in Deum, dejiciet omnes ad„ verſarios Eccleſiæ a facie noſtra.„ De libertate Eccleſiæ, de ſacris Canonibus, de Juribus Archiepiſcopi, & Cantuarienſis Eccleſiæ vindicandis agebatur. Nemo vero negaverit Romanum Pontificem ratione Divini Primatus horum eſſe tutorem ac vindicem, ac in eos qui libertatem Eccleſiæ, qui Canones, qui jura Epiſcoporum violant, poſſe ex eorumdem præſcripto Canonum agere, & in promptu habere ulciſci omnem inobedientiam. Id unum *ab Alexandro III. S. Thomas Cantuarienſis*, & *Joannes Saresberienſis* expectabant.

Chriſtianus Lupus refellitur.

6. Denique Angelici Doctoris pronunciatum in laudato contra Græcos Opuſculo, quod etiam amplectimur ac profitemur, illud eſt: *Subeſſe Romano Pontifici eſt de neceſſitate ſalutis*. Sive ſecundum præſcriptam a *Pio IV.* Pontifice Maximo Profeſſionis Fidei Formulam, totius orbis Chriſtiani reverentia conſecratam: „ Sanctam Catholicam „ & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum Matrem & Magiſtram „ agnoſco: Romanoque Pontifici Beati Petri Apoſtolorum Principis Succeſſori, ac Jeſu „ Chriſti Vicario, veram obedientiam ſpondeo ac juro.

S. Thomas

XXV. Etſi vero in aliis capitibus quæ ſalva fide Primatus, *Jure Divino* Romano Pontifici convenientis, inter Catholicos; ſalva etiam pace fraternæ charitatis, more Chriſtiano, modeſteque diſceptantur: Utrum ſcilicet Concilium Œcumenicum ſit Pontifice Romano ſuperius? Utrum Romanus Pontifex inconſulta Eccleſia, & nullo ipſius accedente conſenſu, ſit infallibilis? Utrum poteſtatem nullam habeat, vel indirectam, in Regum temporalia? Quid ſit Pontificem EX CATHEDRA pronuntiare? &c. A pleriſque exterarum gentium Theologis, Gallicani Doctores diſſentiant: nihil propterea de obſervantia erga Sedem Apoſtolicam & *Sancti Petri* in ea Succeſſores remittere cenſendi ſunt, aut ejuſdem Sanctæ Sedis imminuere Majeſtatem. Cum enim tria ſint velut finitima ſibimet in animis hominum, diſtinctione diguiſſima, credere, intelligere, opinari: & *Quod credimus, auctoritati, quod intelligimus, rationi, quod opinamur, errori* debeamus; ut Sanctus Auguſtinus docet lib. *De Utilitate credendi*; certumque ſit ejuſmodi quæſtiones ad fidem non pertinere, ipſo Cardinali *Bellarmino* teſte: Nec etiam in his locum habeat demonſtratio: ſupereſt ut ad humanas opiniones revocentur. Quid vero, amabo, ſummæ poteſtati *Sancto Petro*, & ejus Succeſſoribus, Romanis Pon-

Catholici omnes Theologi Primatum Romani Pontificis jure divino inſtitutum, ut dogma fidei, ſummo conſenſu prædicant: quæſtione vero nonnulla in

quibus dissentiunt de Romano Pontifice, ad humanas opiniones pertinent.

tificibus a Christo collatæ dignitatis & splendoris accedit, ex eo quod hæ vel illæ opiniones propugnentur a Catholicis Theologis? Cum sacer ille Pontificiæ potestatis apex, ejusque Jura ac privilegia innata & insita, non humanis opinionibus nitantur, sed Scripturæ Sacræ, & Traditionis oraculis comprobentur. Sane si Deus non solum mundum, sed se ipsum disputationibus nostris tradit, permittitque: Unde Theologi tot de potentia Dei quæstiones in Scholis agitant, quærendo num Deus hæc vel illa possit absoluta potentia, negandoque de plurimis; quamvis Deum omnipotentem credant universi. Quid mirum si Romani Pontifices, Christi Vicarii, permittant ut Theologi Catholici de suæ potestatis extensione, modo vel usu, modeste disceptent, dum nihilominus in Confessione Primatus Jure Divino *Sancto Petro* a Christo collati, & ad ejus Successores transmissi conveniunt; ac de illis dumtaxat dissident, quæ summam fidei non spectant? In quibus tamen Scholarum controversiis contentiones, scissuræ, scandalaque fratrum, omnibus æque vitanda sunt, illudque Apostoli animo tenendum & opere ipso implendum: *Si quis inter vos contentiosus videtur, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.*

2. Cor. 11.

II. Ad Cor. 13. Auctor omnia scripta sua ac pronuntiata examini ac Judicio Summi Pontificis subjicit.

Quamquam vero illas dumtaxat opiniones amplectar ac propugnem, quas veras seu probabiliores existimo, illud etiam Apostolicum usurpans: *Non possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate:* Errare tamen me posse vel nolentem, quod humanum est, cum probe noverim: quæcumque hac in Dissertatione, cæterisque, ac in toto Opere scripsi, vel Deo dante sum scripturus, *Majorum meorum, & præcipue Romani Pontificis*, examini ac Judicio subjecta velim. *Nec enim mea mihi, sed illorum placere debet sententia, quibus & de me, & de mea sententia judicare desuper datum est: Et decet nos imitari non solum docendi diligentiam, sed etiam discendi modestiam.* *

SCHOLION I.

In hac Dissertatione, pag. 138. Edition. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Symbolum Ecclesiæ particulares facere possunt, sicut de rebus fidei judicare, non ita tamen quod omnes obliget.*

** Hæc verba mutuo ab Anselmo Velburgensi Episcopo, Lib. III. Dialogorum c. 15.*

R. Non ita scripsi: sed *Juris Ecclesiarum privatarum non est, Fidei formulam seu Symbolum condere, quod Fidelibus universis proponatur, absque conscientia & Auctoritate Romani Pontificis, cujus est Fidei controversias finire, & generalia Decreta cum de Fide, tum de Christiana morum Disciplina Ecclesiis condere. Dubia namque circa Fidem & Disciplinam emergentia inter maximas & difficiliores causas censentur, quas Romano Pontifici beata consuetudo servavit.* Nihil ad Summi Pontificis asserendum Primatum & Auctoritatem magnificentius ac luculentius dici potest. Mirum quod hunc locum reprehendant RR. Censores. Displicet illis dubio procul, quod judicium causarum Fidei ad Episcopos pertinere propugnem, sive in Synodis Provincialibus & Nationalibus, sive in Generalibus, sive etiam in suis Diœcesibus, cum in iis errores aliqui contra fidem oriuntur: sed hæc est Sacræ Facultatis Parisiensis, Ecclesiæ Gallicanæ, Sedis Apostolicæ, Ecclesiæ universæ doctrina.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 139. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Concilii Generalis divina supremaque auctoritas est.*

R. Ita declaravit sacrum Concilium Constantiense, confirmavit *Martinus V.* Pontifex Maximus. Hæc Sacræ Facultatis Parisiensis, & Ecclesiæ Gallicanæ doctrina, quam Petrus de Alliaco, & Venerabilis Gersonius in Concilio Constantiensi; quam Theologi & Episcopi Galli in ipso Concilio Tridentino, constanter propugnarunt; quam & aliarum gentium Theologi & Canonistæ plures & doctrina celebres tuentur, Cardinalis *Cusanus Panormitanus*, Magister ejus Cardinalis Florentinus, *Tostatus* Episcopus Abulensis, *Joannes Driedo* lib. 4. *De Dogmatibus*, cap. 4. *Dionysius Carthusianus* lib. 1. *De Auctoritate Papæ & Concilii*, cap. 31. *Thomas Illyricus* Ordinis FF. Minorum in *Clypeo*

Papa

Papali, quem adverſus Lutherum edidit, & *Hadriano VI.* dicavit ; Colonienſis Academia, in Tractatu *De Poteſtate Papæ & Concilii*, quem ad *Theodoricum* Colonienſem Epiſcopum ſcripſit; Cracovienſis Academia, in Tractatu ſuo *De Auctoritate Conciliorum*, quem an. 1441. ad *Uladislaum* Poloniæ & Hungariæ Regem exaravit. Opinionem a Catholicis Academiis pluribus & celeberrimis, a Theologis & Canoniſtis omnium gentium & Ordinum inſignibus propugnatam, non eſt cur reprehendant Religioſi Cenſores..

SCHOLION III.

Religioſi Cenſores ibidem hanc Propoſitionem velut meam reprehendunt : *Eccleſiæ, id eſt, Concilio Generali data infallibilitas Judicii, & finiendi controverſias.*

R. Tò *id eſt*, ibi non legitur, hæc explicatio non eſt mea. Eccleſiam enim extra Concilium Generale auctoritatem habere finiendi controverſias fidei, judiciique indeficientis privilegia a Chriſto donatam, qui cum ipſa *eſt omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi:* a Spiritu Sancto illuminatam, qui *docet* illam *omnem veritatem:* eſſe ſemper *columnam & firmamentum veritatis;* quamvis non ſit in Concilio congregata, credo & propugno. Sed ita ſcripſi eo loci : *Chriſtus Eccleſiæ ſuæ, quam Generale Concilium repræſentat, auctoritatem dedit finiendi controverſias fidei, ac indeficientis judicii privilegium ipſi contulit, ut Scriptura Sacra docet.* Iſta autem Propoſitio quoad omnes partes dogma Catholicum eſt.

SCHOLION IV.

In eadem Diſſertatione, pagina 140. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant : *Poteſtas oves paſcendi data fuit S. Petro, quatenus Eccleſiæ perſonam gerebat, & ideo non ſoli Petro, ſed Eccleſiæ data eſt.*

R. Sancti Auguſtini principium eſt, cujus verba ibidem refero.

SCHOLION V.

In eadem Diſſertatione, pag. 141. hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Papæ Decreta a Concilio Generali confirmantur.*

R. Non ita ſcripſi, ſed *S. Leo Magnus* (inquam) *Summi Pontificis Decreta, Fidem etiam ſpectantia, univerſalis Synodi aſſenſu confirmari docet.* Facti quæſtio eſt. An S. Leonis ſenſum ſim aſſecutus, hæc Sancti Pontificis ad Theodoretum ſcribentis verba demonſtrant: APOSTOLICÆ SEDIS EPISTOLA UNIVERSALIS SANCTÆ SYNODI ASSENSU FIRMATA. Id tamen non impedit quin Romanus Pontifex jus habeat congregandi Concilia, illis per ſe vel per Legatos præſidendi, & illa confirmandi, ut uccaſione data propugno. Quæ ſententia mea ſemper fuit.

SCHOLION VI.

Ibidem hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores : *Conciliorum Conſtantienſis & Baſileenſis approbata Decreta.*

R. Conſtantienſis Synodi Decreta *Martinum V.* Baſileenſis, ad Seſſionem ſaltem 18. Eugenium IV. approbaſſe & confirmaſſe, horum Pontificum Diplomata probant, ipſis Conciliis inſerta. De Seſſionis tertiæ Baſileenſis Concilii Decretis, non de iis quæ translato Ferrariam, ac deinde Florentiam Concilio edita ſunt, loquor eo loci. Sic loquuntur Sacra Facultas Pariſienſis & Eccleſia Gallicana.

SCHOLION VII.

Ad eamdem Diſſertationem, pagina 142. Edition. primæ, Religioſi Cenſores hanc notam appoſuerunt: *Divi Thomæ exorta explanatio: Ad ſolum Papam pertinet condere Symbolum, non excludendo Concilium Generale, & divinam Epiſcoporum Auctoritatem.*

R. Religioſis Cenſoribus videtur contorta, aliis viris eruditis, nulloque præjudicio præoccupatis plana & naturalis forte videtur, quemadmodum viſa eſt & mihi. *Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet.* An ſic vel aliter intelligendus ſit S. Thomas, mera criticæ quæſtio eſt.

SCHO-

SCHOLION VIII.

Ibidem hanc Propositionem notant Religiosi Censores: *Episcopi in diversis Conciliis de rebus Fidei judicavere; unde eorum auctoritas non excluditur, quia divina.*

R. Juris esse Episcoporum cognoscere Fidei causas, ac de illis Judicium ferre, ex multis factis, exemplis & monumentis Antiquitatis Ecclesiasticæ confirmo totis sex paginis sequentibus. Divinam esse Episcoporum Auctoritatem, sive a Christo immediate institutam, doctrina est Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ, ne plura dicam impræsentiarum. Theologorum Hispanorum & Gallorum concors erat sententia in Concilio Tridentino, de Auctoritate Episcoporum jure divino instituta. Hanc postremo tradiderat *Franciscus Victoria* Dominicanus, Theologus præstantissimus, & Theologiæ Scholasticæ in Hispania seminator. Hinc variæ concertationes ortæ. Hanc sententiam Summum Pontificem improbasse ac rejecisse falso scripsit *Petrus Suavis Polanus*. Quæstionem Concilium non finivit, quod ea non inter Catholicos, & Hæreticos controversa esset, sed inter Catholicos Theologos disceptaretur. Ita refert *Palavicinus* in Historia Concilii Tridentini, Lib. 19. Cap. 6. & Cap. 8. Lib. 21. Cap. 12. & 13. Verum hac seposita Quæstione, utrum Episcoporum auctoritas & jurisdictio sit a Christo immediate instituta; certum semper est eorum Auctoritatem *Divinam* esse, siquidem *Ordinatione Divina* sunt instituti, ut sacra Synodus Tridentina loquitur Sessione 23. Canone sexto. Quid igitur causæ cur hanc Propositionem reprehendant RR. Censores, *Episcoporum Divina Auctoritas*.

SCHOLION IX.

In eadem Dissertatione, pag. 147. Religiosi Censores hanc Propositionem notant velut meam: *Cuidam Concilio Provinciali Galliæ Romani errorem attribuerunt, non incompetentiam judicandi*.

R. De Concilio Provinciali Galliæ ne verbum quidem ullum habetur eo loci. En verba mea: *Quæstionem de Baptismate hæreticorum s. Cyprianus cum Africanis Episcopis; Firmilianus cum Episcopis Cappadociæ, aliarumque Provinciarum agitarunt: quibus etsi Romani merito errorem objecerint, numquam tamen incompetentiam*. Quid in hac Observatione veritati contrarium? Si hunc locum attente legissent RR. Censores, Concilia Africæ & Cappadociæ non existimassent esse Concilia Provincialia Galliæ. Conciliis Nationalibus & Provincialibus incompetentiam de Fidei controversiis judicandi objici debuisse sentiunt a Romana Ecclesia: sed alia est Romanæ Ecclesiæ, sicut & Gallicanæ sententia.

SCHOLION X.

In eadem Dissertatione, pag. 149. hanc Propositionem notant Religiosi Censores: *Alexander III. dicit, quod Episcopis in suis Provinciis competit jure divino potestas judicandi*.

R. Mera hæc facti quæstio. Hanc *Alexandri III.* fuisse Sententiam, ex ejus Epistola ad *Willelmum* Senonensem Archiepiscopum probavi. Cæterum Propositionem meam mutilarunt RR. Censores, ut jus Sedis Apostolicæ siluisse vel minuisse viderer. *Episcopos* (inquam) *Controversiarum Fidei jure divino Judices agnovit in Synodis Provinciarum suarum: Quamvis ad Sedem Apostolicam de his referre debeant, cujus demum judicio finiuntur*.

SCHOLION XI.

Dissertationis ejusdem pag. 150. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Finitivæ Sententiæ Papæ omnes parere debent ex Cathedra editæ, id est, accedente*

cedente Ecclesiæ consensu firmatæ, cui nullus subesse potest error: quia Ecclesia ex Privilegio Christi est indeficientis judicii.

R. De Summi Pontificis Auctoritate eo loci magnifice loquor. Illi tribuo quicquid Fides Catholica tribuendum docet. Indeficientis etiam judicii Privilegium illi assero, loquitur *Ex Cathedra*, ut vulgo ajunt Theologi. Cæterum cum inter Theologos non conveniat quid sit illud, *Ex Cathedra loqui*, Sacræ Facultatis Parisiensis, in qua sum institutus, opinionem & explicationem sequor, Pontificum Decreta *Ex Cathedra* edita dicens, quæ *Accedente Ecclesiæ consensu* firmantur. *His nullum errorem subesse posse*, vere ac religiose affirmo: *cum Ecclesiam Indeficientis Judicii Privilegio a Christo donatam fides doceat*. An solum Pontificem Romanum, non Ecclesiam, infallibilem esse volunt Religiosi Censores? Contrarium censet Sacra Facultas Parisiensis & Ecclesia Gallicana. Ecclesiam indeficientis Judicii privilegio a Christo donatam, dogma Fidei est.

SCHOLION XII.

Hanc rursus Propositionem ibidem notant Religiosi Censores: *Sententiæ Papæ standum est, judicantis secundum Traditionem, quod apparet ex consensu Ecclesiæ accedente.*

R. *Secundum Traditionem Ecclesiæ Romanæ, cui Apostoli Petrus & Paulus totam doctrinam fidei cum sanguine profuderunt*, judicium de fidei controversiis ferre debere Romanum Pontificem, recte scripsi. Utrum porro secundum hanc traditionem judicaverit, *Accedentem Ecclesiæ consensum testari ac manifeste probare*. Indeficientis judicii in Summo Pontifice Privilegium, ex Ecclesiæ consensu velut ex argumento, signo, & testimonio, quo manifeste probetur, non velut ex causa a qua derivetur, repeto. Hoc est quod *Silvester Prieras* Ordinis Prædicatorum, Sacri Palatii Magister in Summa, verbo *Concilium*, scripsit: *Si non errat Ecclesia perseveranter, ita nec Papa quamdiu est caput Ecclesiæ, & ut caput Ecclesiæ, id est, utens adjutorio membrorum Ecclesiæ, per Concilia, & orationes, & hujusmodi*. Hoc est, quod *Joannes Viguerius* Ordinis Prædicatorum Professor Conventus Tolosani scripsit in *Institutionibus Theologicis*, ubi de potestate condendi Symbolum tractat. „ Summus Pontifex *inquit* ut privata per„ sona errare potest, non tamen ut est Summus Pontifex. Ideo si ut privata persona „ Symbolum edere tentaret, non esset Symbolum, maxime ubi a vera fide deviaret. „ Si autem procedat & pronuntiet ut Summus Pontifex, quando observat Ritum in „ Conciliis Apostolorum & Sanctorum Patrum definitionibus observari solitum, ut puta „ quando vocat Concilia Episcoporum, & instat instareque facit orationibus, & invocat „ Spiritum Sanctum, cujus assistentia Ecclesiæ promissa est, immo & ipsemet talibus „ Congregationibus affuturum se pollicitus est, non patitur ipsum errare: & sic quod „ Papa ut Papa facit, Concilium rite congregatum, quod repræsentat universalem Ec„ clesiam facit. Sedes enim Romana Concilio rite congregato directa in determina„ tionibus fidei & morum sic confirmata est, ut errare non possit. „ Institutiones Theologicæ Viguerii Romæ non sunt improbatæ, licet ita senserit ac scripserit. Ego vero Concilii congregationem necessariam non esse censeo, ut Summi Pontificis Decreta secundum Traditionem edita & ab infallibili oraculo profecta censeantur: satis esse existimo, ut Ecclesiæ consensus accedat vel antecedens, vel consequens, etiam extra Concilium.

SCHOLION XIII.

Pag. 153. ejusdem Dissertationis, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *S. Thomas hanc sententiam Christi*, Rogavi pro te Petre, *&c. explicat de Ecclesia, non de persona Petri.*

R. Non de fide S. Petri, *quatenus singularis* & privata *persona est, sed de fide universalis Ecclesiæ*, istud Christi Domini oraculum a S. Thoma explicari dixi. Facti quæstio est. S. Thomæ testimonia protuli. Addidi pag. 156. S. Thomam Commentario in Cap. 16. Sancti Matthæi, illa Christi verba, *Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides*

fides tua, referre *Non ſolum ad Eccleſiam Petri, ſed ad fidem Petri, & ad totam Occidentalem Eccleſiam. Ad fidem, quæ tam integra, tam illibata ad hanc uſque diem in Eccleſia Romana ſervata eſt, ut etiamnum vera ſint, & perpetuæ veritatis futura, quæ ſcripſit S. Irenæus.* „ Ad hanc Eccleſiam propter potentiorem principalitatem „ neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam... in qua ſemper conſervata eſt ea quæ eſt ab „ Apoſtolis Traditio. Hanc, *inquam*, fidem Eccleſiæ Romanæ, quatenus per B. Petri „ Sedem caput orbis effecta eſt, & omnium Eccleſiarum mater & magiſtra evaſit: Fi„ dem illam, cujus profeſſione Catholici Romani dicimur & ſumus .... Hanc fidem „ deficere non poſſe, non unus cenſuit S. Thomas, ſed 11. & 12. ſæculi, quorum tra„ ctamus hiſtoriam, Doctores affirmant. Ex quorum etiam doctrina colligitur, auctorita„ tem finiendi Controverſias fidei ad Romanam Eccleſiam & Summum Pontificem per„ tinere. „ Hæc & alia quæ ſequentibus paginis ſubjunxi ad utramque illam veritatem confirmandum teſtimonia Patrum & Auctorum Eccleſiaſticorum ſelecta, luculenta, egregia diſſimularunt RR. Cenſores. Sententiam illam Chriſti, *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, eo modo explico, quo explicuit Thomas Valdenſis lib. 11. Doctrinalis Fidei, cap. 19. *Hæc eſt Eccleſia Chriſti Catholica & Apoſtolica, Mater credentium populorum, quæ fidem habet indefectibilem ſecundum promiſſum Chriſti ad Petrum, qui tunc figuram geſſit Eccleſiæ. Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, &c.* Eo modo explico quo explicuit Joannes a Turrecremata Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis *l.* 2. Summæ, c. 109. „ Tantâ, *inquit*, ſoliditate veritatis Apoſtolicum Thronum „ Clementia Divinitatis firmavit, quod judicium ejus in his quæ fidei ſunt errare a „ veritate non poſſit. Decebat ſane ut Sedes illa, quæ ſuperni diſpoſitione conſilii Ma„ giſtra fidei & Cardo omnium inſtituebatur Eccleſiarum in his quæ fidei ſunt homi„ numque neceſſaria ſaluti, ab ipſo omnium auctore Deo, cujus providentia in ſui di„ ſpoſitione non fallitur hoc ſingulari infallibilitatis munere donaretur: in cujus rei „ ſacramentum primo illius Sedis Pontifici divina diſpenſatione nomine firmitatis im„ ponitur, ſcilicet Petrus, quod Syra lingua rupes interpretatur. *Et infra*: Apoſtolicæ „ Sedis Judicium in his quæ fidei ſunt, eſſe indefectibile, manifeſte probatur ex pro„ miſſione illa Chriſti, qua Petro pro Sede ſua loquens, ait Lucæ XXII. EGO pro te „ rogavi, ut non deficiat fides tua, *&c. Et infra*: Illa Magiſtra & Regina omnium Ec„ cleſiarum Romana Eccleſia, cui dictum eſt; Ego pro te rogavi ut non deficiat fides „ tua ..... Hunc locum explicui ut *Joannes Driedo* Theologus Lovanienſis lib. *De Eccleſiaſticis Dogmatibus*, cap. 3. p. 3. in Reſp. ad primum: *Sic verba Chriſti ad Petrum dicta*: „ Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, accipienda ſunt ut in„ telligantur, non Petro ſoli, ut privatæ perſonæ, ſed ut futuro Eccleſiæ univerſalis „ Paſtori; & ideo quod Petro promittitur, dignitati Cathedræ Petri promittitur: pro„ inde & intelligitur promiſſum omnibus, qui Petro in dignitate Paſtorali ſuccedunt; „ cum in Petro intelligantur & ipſe & omnes Succeſſores illius. Rurſus intelliguntur „ de fide permanſura non apud perſonam Petri & Succeſſorum ejus, ſed apud Sedem, „ Dignitatem Paſtoralem, Cathedram ſeu Eccleſiam Petri. Sic ſenſus erit, *Ut non defi„ ciat fides tua*, ut non prorſus pereat fides a Sede tua, a Cathedra tua, intelligendo „ Sedem, Cathedram, ſeu Eccleſiam, non ſolum univerſaliter, ſed ſpecialiter futu„ ram ad curam Petri & Succeſſorum illius. Quo fit ut verba Chriſti dicta Petro ex „ conſequenti dicta intelligantur Romanæ Sedi, cui præſidet Epiſcopus, qui Petro le„ gitima electione ſuccedit. Non eſt igitur arbitrandum abſurdum, ſi Chriſtus ſpecia„ liter videtur oraſſe pro Diœceſi ipſius Petri & Succeſſorum ejus; talem ſiquidem in„ telligentiam habuerunt Cyprianus, Bernardus, cæterique Patres; arbitrantes apud „ Eccleſiam Romanam fidem non perituram uſque in conſummationem ſæculi *&c.*

SCHOLION XIV.

Pag. 154. Diſſertationis ejuſdem, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *In S. Cypriano fuit venialis error de Baptiſmo, quia nondum fuerat in Concilio Generali definitum, quamquam Papa declaraſſet ſtandum Traditioni.*

R. Scri-

R. Scripsi dumtaxat hanc fuisse *S. Augustini* Sententiam, cujus verba protuli ex libro 1. *De Baptismo* cap. 18. An ita docuerit *S. Augustinus*, mera facti quæstio est.

SCHOLION XV.

Pag. 155. ejusdem Dissertationis, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *In Papa residet auctoritas definiendi res fidei principaliter, non totaliter.*

R. Auctoritatem illam *principaliter in Summo Pontifice residere*, S. Thomas docet. Hinc consequens est, ut totaliter in ipso non resideat: sicut cum dicimus, Animam esse principaliter in corde vel in cerebro, consequens est in his non esse totaliter. Sic inquam auctoritas judicandi de controversiis Fidei in Summo Pontifice residet *principaliter, quia nobilius Ecclesiæ membrum est, & ministeriale Caput, prærogativam habet suffragii in Conciliis Oecumenicis, quæ illius Auctoritate congregantur, & ejus sententia confirmantur, & sic finitiva de controversiis sententia ad ipsum pertinet. Non totaliter, quia in cæteris etiam Episcopis, & in Synodo Oecumenica residet divina illa Auctoritas.* Num auctoritatem judicandi controversias fidei, non solum principaliter, sed totaliter in Romano Pontifice residere RR. Censores volunt? Nullam scilicet Episcopis, & Synodis, etiam generalibus, in Spiritu Sancto legitime congregatis hanc in rem a Christo collatam? Sed hanc doctrinam Scripturæ Sacræ, Traditioni, Doctrinæ Romanæ & universali Ecclesiæ contrariam Sacra Facultas Parisiensis censet. Joannes de Turrecremata Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, lib. 3. Summæ *De Ecclesia*, cap. 64. scripsit: *In materia fidei jam definita per Apostolicam Sedem potius standum est judicio Papæ, quam Patrum Concilio, juxta B. Hieronymum in Cap.* HÆC *est fides: In materia autem nondum ab Ecclesia definita magis regulariter standum foret judicio Patrum totius Concilii, quam Judicio Romani Pontificis. Colligitur ex Cap.* ANASTASIUS. Id autem non scripsisset, si auctoritatem judicandi controversias fidei in Summo Pontifice totaliter residere sensisset, ita ut in Episcopis & Conciliis nullatenus resideat.

SCHOLION XVI.

Pag. 159. ejusdem Dissertationis, hanc Propositionem notant Religiosi Censores: *Cardinales non ideo Gallicanis Episcopis succensebant, quod de fidei controversiis judicassent; id enim ipsorum juris erat.*

R. Id a me luculenter probatum. Id juris Episcoporum esse, quamvis in hujusmodi judicio præcipuæ sint Romani Pontificis partes, quia summus est controversiarum fidei Judex, & ad eum referri debet Episcoporum judicium, & ejus Auctoritate controversiæ fidei finiuntur; censent Sacra Facultas Parisiensis & Ecclesia Gallicana.

SCHOLION XVII.

Pag. 178. ejusdem Dissertationis, id reprehendunt Religiosi Censores: *Hanc Propositionem Facultas Parisiensis tamquam erroneam damnavit: TOTA auctoritas dans vigorem statutis Concilii Generalis non residet in solo Summo Pontifice.*

R. Facti quæstio est, cujus veritatem Sacræ Facultatis Regesta & Tabularia testantur.

Nota.

RAtiones, quibus S. Thomas uni Romano Pontifici novi edendi symboli tribuit auctoritatem, illam ab alia quacumque particulari Synodo ablegant. Dum nova editio Symboli inter majores causas sit referenda, ut observat Angelicus, jam Capiti Ecclesiæ reservatur; ita etenim ipsius gubernium exposcebat, & experientia ipsa compertum est majores & difficiliores Ecclesiæ causas ipsius judicio esse subjiciendas. Sed neque esse privatarum Ecclesiarum Symbolum condere, quamvis non proponendum omnibus fidelibus, illa S. Thomæ ratio demonstrat, qua ie uni Romano Pontifici assignat,

ut

ut nempe eadem sit totius Ecclesiæ fides. Sane si daretur unicuique Ecclesiæ particulare Symbolum suis fidelibus proponere, facillime eveniret unius Ecclesiæ Symbolum ab altero in verbis saltem & explicatione discriminari; atque ita schismatum occasio posset oriri, ob quæ vitanda vult S. Thomas unum Romanum Pontificem posse Symbolum edere. *Id* prævidisse videntur & ipsi Apostoli, quapropter ut unum idemque Symbolum esset in Ecclesia, & ita eodem modo ubique fidelibus fidei mysteria proponerentur, de Symbolo ubique promulgando convenere antequam dividerentur. Qui Ecclesiæ historiam perscrutantur, sciunt quas turbas inter fideles excitaverit additio facta Symbolo illius vocis, *Filioque:* quid ergo non pertimescendum, ubi singulis Ecclesiis fas esset particulare Symbolum indicere?

Nota.

ALibi plene examinanda præstantia Papæ supra Oecumenicum Concilium. Hic nihilominus aliquatenus sistendum ad quædam explicanda quæ affirmat Natalis, simulque demonstrandum mentem S. Thomæ non fuisse assequutum.

Primo igitur præ oculis habenda illa propositio: *Concilii generalis divina supremaque auctoritas*. Vera ea est, si a Romano Pontifice fuerit indictum, quoties tamen Ecclesia suo non sit viduata pastore, vel incertum non sit, cujus vocem debeat audire. Ubi innotescat indubitatus Pontifex, non potitur Concilium divina auctoritate, si ab eo non convocetur, vel saltem ratam habeat ipsius celebrationem; elanguent enim membra a capite discissa, & sua carent virtute. Hinc crimini datum est Dioscoro, quod *Synodum ausus est facere sine auctoritate Sedis Apostolicæ, quod numquam factum est, nec fieri licet*, ut ajebat Legatus Pontificis in Concilio Chalcedonensi *act.* 1. Probare insuper necesse est Romanum Pontificem, Conciliorum sanctiones eisdem Conciliis adhærendo, ut quæ decrevit, divina intelligantur prodidisse auctoritate: infirma etenim essent quæ membra statuerent, Capite refragante: *In universalibus Synodis*, ajebat Nicolaus I. ep. 7. *quid ratum, vel quid prorsus acceptum, nisi quod Sedes B. Petri probavit, ut ipsi scitis, habetur? Sicut e contrario quod ipsa sola reprobavit, hoc solummodo constat hactenus reprobatum*. Et S. Jo. de Capistrano 2. *p.* 3. *p. princ. ad* 3. *de Pap. & Conc. sive Eccles. auct.* hæc habet: „ Pro solutione omnium contrariorum dicendum est, quod su„ perstite Papa, & sic Sede plena & non vacante, semper in universalibus Conciliis „ tam in principio vocationis, quam in omnibus agendis & continuandis & terminan„ dis, auctoritas Papæ est necessaria. Papa ergo vivente sine sua licentia & auctori„ tate nullum Concilium, nulla lex universalis, nulla constitutio, nullaque valida sen„ tentia.

Mirum autem est Natalem opinari potuisse S. Thomam putasse inesse Conciliis divinam auctoritatem, si ab ipsis illa segregetur potestas, quam in ea transfundit summus Pontifex. Observandum igitur in argumento *sed contra*, editionem Symboli summo Pontifici ea ratione asserere, quia facta est in Synodis generalibus, quas ad eumdem pertinet convocare. Hoc sane argumentum nullam habet vim, si ita non concipiatur: Cum Concilia generalia, quæ minora sunt Pontifice, quia ab eo convocantur, Symbolum ediderint, consequens multo magis est id posse Romanum Pontificem, in quo superior emicat potestas. Et quidem ubi Concilium Papa superius credidisset, ex eo quod Concilium Symbolum ediderit, pessime intulisset id ad Papam pertinere; minime enim oportet & Inferiorem eam obtinere auctoritatem, quam Superior operatur. Porro si in Pontifice major splendescit auctoritas & eam ad Concilium derivare concipimus; qui etenim superior est inferioribus confert potestatem. Ipse Angelicus exponit vim præfati argumenti in responsione ad secundum; postquam etenim prohibitionem edendi Symbolum universales Synodos non afficere affirmavit, statim ita infert: *Unde pertinet ad Summum Pontificem, cujus auctoritate Synodus congregatur & ejus sententia confirmatur*: quæ verba, nisi velimus violentas admittere interpretationes, subjectionem Synodi Romano Pontifici palam innuunt.

Ex iis lux affulget ad intelligendum, in quo sensu S. Thomas dixerit: in Romano,

Pon-

Pontifice *principaliter* reſidere poteſtatem ea quæ ad fidem ſpectant decernendi. Ideo *principaliter* in Romano Pontifice reſidere dicit Natalis *num.* 12. quia nobilius membrum eſt & caput miniſteriale, non quia tota in eo ſit auctoritas, quæ fidei ſunt proponendi. Ita in Monarchiis ariſtocratia temperatis, in rege principaliter emicat regiminis poteſtas, non tamen totaliter, hæc etenim in regni Ordinibus conſideratur. Hujuſmodi tamen explicationi jam dicta opponuntur, ubi etenim probare aſſumpſit Angelicus Romanum Pontificem non carere poteſtate edendi Symbolum, quia eadem potiuntur Concilia generalia, in Romano Pontifice, ut viſum eſt, ſuperiorem Conciliis agnovit poteſtatem, & ſi illis ſuperior eſt, neceſſe eſt eſſe totalem. Sed & illud non prætereundum art. 10. cit. n. 2. D. Thomam aſſerere ita ad Romanum Pontificem pertinere quæ fidei ſunt decernere, ut *finaliter* ab eo determinetur, & quæ determinaverit, *inconcuſſa fide* eſſe tenenda: *Ad cujus auctoritatem*, ait D. Thomas, *pertinet finaliter determinare ea quæ ſunt fidei, ut ab omnibus inconcuſſa fide teneantur*. Quis autem non habens plenitudinem poteſtatis, poteſt *finaliter* aliquid judicare? Ubi conſurgere poſſet obligatio *inconcuſſa fide* aſſentiendi iis, quæ a non plena poteſtate decernerentur? Dum igitur S. Thomas in Romano Pontifice poteſtatem *principaliter* ea decernendi quæ ſunt fidei agnovit, nihil plenitudini detraxit poteſtatis: ſicut nihil profecto Monarchæ ſubtrahit, qui dicit *principaliter* ab eo regnum moderari, ita etenim dicendo non defectum innuit poteſtatis, ſed quod alios in partem regiminis aſſumit.

Nota.

ALiquando, ut tam crebro adnotatum eſt, nomine *confirmationis* nudus conſenſus indicatur, aliquando vero acceſſio auctoritatis, & ultima firmitas. In primo ſenſu dictum eſt Concilium Chalcedonenſe confirmaſſe epiſtolam Sancti Leonis, ac poſt ejuſdem Concilii finem quoſdam illud confirmaſse, ut obſervavi in animadverſionibus ad eamdem S. Leonis Epiſtolam. Hunc vero ſenſum ſemper præfefert, quoties Inferiores, quæ decrevere Superiores, dicuntur confirmaſſe. Quando vero Pontifices Concilia confirmarunt, illis ultimam firmitatem tribuere; & re vera ſuperflue ſolicita fuiſſent Concilia de Pontificia confirmatione obtinenda, quoties abſque illa nihil eis defuiſſet auctoritatis. Vidimus in una ex præcedentibus Notis Nicolaum I. tamquam rem exploratam aſſeruiſſe, nihil ratum fuiſſe in univerſalibus Conciliis, niſi quod Romanus Pontifex probavit: non ergo decreta Conciliorum inconcuſſam obtinebant auctoritatem quoadusque ab eodem Pontifice confirmarentur. Verum hac de re iterum ſermo erit in Animadverſionibus de præſtantia Pontificis ſupra Concilium.

Nota.

SI ideo dicatur Epiſcopus in Conciliis divina auctoritate judicare, quia Deus voluit in Eccleſia ſua Ordinem Epiſcopalem aſſurgere, in hoc ſenſu nil eſt quod poſſit opponi. Si vero Epiſcopis divina aſſeratur auctoritas, quia immediate a Chriſto juriſdictionem obtinuerint, id non cohæret iis, quæ perpendi (alibi.)

Nota.

QUO ſenſu dictum ſit claves Petro fuiſſe collatas, prout Eccleſiam repræſentabat; late expenditur in Animadverſionibus de præſtantia Pontificis ſupra Concilium.

Nota.

OMnino admittenda omnia ea, quæ cumulat Natalis in Scholio XIII. Ex eo ergo quod Chriſtus impetraverit fidem Petri non defecturam, optime infertur fidem Eccleſiæ Romanæ, quæ caput orbis, magiſtra fidei, omniumque Eccleſiarum cardo in Sede Petri facta eſt, non poſſe deficere. At perperam etiam inferretur hujuſmodi privile-

vilegium non reſpexiſſe Petri perſonam, ejuſque Succeſſores, quatenus funguntur officio Doctoris, & Magiſtri univerſæ Eccleſiæ, ut videbimus quando Chriſti verba ad examen revocabimus in præfatis Animadverſionibus.

Cæterum ſi ex Chriſti oratione diſcimus, Apoſtolicæ Sedis judicium in iis, quæ fidei ſunt, eſſe indefectibile, promiſſam eſſe dignitati Paſtorali, ſeu Petri Cathedræ in fide firmitatem, ego ſtatim concipio Romanos Pontifices pro univerſa Eccleſia fidei veritates definientes hujuſmodi prærogativis ſuffultos. Conſpiceretur ne in Cathedra Petri, in Sede Apoſtolica fides indefectibilis, quoties Magiſtri in ea ſedentes, errores tamquam veritates credendas docerent, proponerentque?

ANIMADVERSIONES in Romani Pontificis privilegia, quæ in ſuperiori Diſſertatione PP. auctoritate exponit P. Natalis, ex quibus in ipſius definitionibus infallibilitatem agnoſcere neceſſe eſt.

ETiam atque etiam rogo meum Lectorem, ut non parcat aliquatenus immorari in perſcrutandis tot auctoritatibus, quas P. Natalis in ſuperiori diſſertatione coadunavit, ut ſemper magis cognoſcat quas prærogativas PP. agnoverint in Chriſti Vicario. Primo igitur non ſolum S. Thomas, ſed antea Innocentius I. quem refert Natalis *nu.* 5. pronunciaverat finitivum controverſiarum fidei judicium ad Romanum Pontificem pertinere, ac poſt ejus ſententiam cæteras Eccleſias veluti a natali ſuæ fonte incorruptas doctrinæ aquas delibare. Profecto ſi ultimus controverſiarum judex eſt Romanus Pontifex, neceſſe eſt in proferenda ſententia eſſe infallibilem: ſicut etiam ſi ab eo debent incorruptæ fidei aquæ diffluere. Ubi in iis quæ pertinent ad fidem proponendis, errori eſſet obnoxius, ipſius judicium non eſſet controverſiarum finitivum, & ab eo aquæ turbidæ poſſent derivare; ac proinde aliud Tribunal eſſet adeundum, quod controverſiis finem imponeret, incorruptamque doctrinam pronunciaret.

Secundo obſervandum PP. ſimul adnectere Eccleſiæ infallibilitatem, ac infallibilitatem Romani Pontificis, & ex eo quod Eccleſia univerſalis non poſſit errare, inerrantiam Summi Pontificis agnoſcunt. Et omiſſa modo auctoritate S. Thomæ, de qua paulo poſt, S. Hieronymus *num.* 8. doceri expoſtulat a Sancto Damaſo, quia apud ipſius cathedram perſeverat fides Apoſtolico ore laudata. S. Thomas Cantuarienſis *n.* 19. Romanam Eccleſiam fontem eſſe catholicæ doctrinæ affirmat, & ſuper fidem, & doctrinam Petri Eccleſiæ ſtructuram conſurgere; ex quibus demum infert maxima Eccleſiæ judicia examini Romani Pontificis eſſe ſubjicienda. Origenes ſub eodem numero relatus, privilegia collata Eccleſiæ ſimul Petro conceſſa agnoſcit, ex quo concludit Petræ, nempe Petri, judicia firma manere, *quaſi Deo in illo judicante, ut in ipſo jure dicendo portæ inferi adverſus eum non prævaleant*. Sed ne longius protraham ſermonem, perpendantur quæ habet ibi Natalis ex S. Joan. Chryſoſtomo, ex S. Leone, ex S. Agathone &c. & ſi veritatem interpretationibus ineptis non velit Lector obſcurare, videbit ex ipſorum mente ita Eccleſiæ infallibilitatem prædicari, ut in ipſius Caput refundatur. Ubi ergo inerrantiam Eccleſiæ univerſæ a Chriſto collatam fateamur, idem dicendum de Romano Pontifice, ex iiſdem etenim Evangelii verbis utramque PP. inferunt.

Id ſi conſideraſſet Natalis, non dixiſſet antea, & poſtea *num.* 22. ex eo dignoſci Romanum Pontificem in judicando de fidei controverſiis non erraſſe, ſi Eccleſiæ Romanæ aliarumque Eccleſiarum illi aſſenſus accedat. Equidem non diffiteor univerſæ Eccleſiæ aſſenſum ſignum eſſe veritatis; neque etenim portæ inferi prævalebunt adverſus eam, nec aliud ſonant verba quæ ibidem allegat ex Tertulliano, at prorſus inficias ibo expectandum eumdem conſenſum, ut Pontificis infallibilitas innoteſcat. Si ex verbis Chriſti, quæ toties inculcant PP. apud Natalem, univerſæ Eccleſiæ donatum agnoſcunt privilegium, ut erroribus non poſſit ſordidari, cur non idem privilegium Romano Pontifici collatum dicendum eſt, cum una & de Eccleſia, & de Pontifice eadem Chriſti verba interpretentur? Hinc, ut infra etiam obſervabo, perpetuus eſt S. Thomas in inferenda Romani Pontificis infallibilitate, quia & immunem ab errore Chriſtus ſuam voluit eſſe Eccleſiam. Quo vero ſenſu dixerit S. Leo quæ ipſe definierat

rat *irretractabili universæ fraternitatis assensu firmari*, expendi in Animadversionibus post Dissert. 12. sæcul. 5. §. 3. Sufficiat hic adnotare S. Leonem antea a Natale relatum dixisse, quod quidquid ipse recte agebat, opus erat meritorum D. Petri, auctoritatis, & potestatis; atque id obtinuisse ejusdem confessionem, ob quam accepit firmitatem Petræ, quæ nullis impulsionibus quateretur. Neque etiam urgent, quæ P. Natalis refert ex Epistola Caroli Magni; manifeste etenim apparet, ultra Romanæ, aliarum etiam Ecclesiarum fidem a se exploratam dixisse, ut ita semper magis Elipandus, & Felix inexcusabiles redderentur, si non resipiscerent. Id manifeste dignoscitur, si expendantur ipsius verba, quibus scribit Romanum Pontificem consuluisse: *Ad Beatissimum*, ait, *Apostolicæ Sedis Pontificem de hac nova inventione nostræ devotionis terque quaterque direximus Missos, scire cupientes quid sancta Romana Ecclesia Apostolicis edocta Traditionibus, de hac respondere voluisset inquisitione.* Si ergo quod Pontifex respondisset Apostolicis innixum traditionibus agnoscebat, superfluum sane erat aliarum Ecclesiarum responsa expetere; unde si de eis fuit solicitus, non alia ratione feciisse credendum est, nisi ut præfati semper magis agnoscerent hæretica dogmata propugnare, cum viderent omnes Ecclesias eadem respuere.

Tertio observandum ab Anselmo Havelburgensi, quem allegat Natalis n. 19. omnem Conciliorum auctoritatem ab uno Romano Pontifice derivari. Juvat hic ejus verba repetere: *Quod autem dixisti*, ait, *hæreses hic exortas, hic esse mortuas, & hoc dixisti factum esse auctoritate Sanctorum Patrum, qui fuerunt in Oriente, & qui in Nicæno Concilio, & in aliis multis Conciliis congregati sunt: miror tuam prudentiam quod hoc adscribas membris, quod erat Capitis; & quod Assidentibus hoc attribuas, quod constat esse Præsidentis. Qui videlicet SS. PP. qui eisdem Conciliis interfuerunt, si hodie omnes viverent, nullus eorum, nec omnes quidem simul aliquam auctoritatem alicujus Concilii sibi usurparent, quin potius omnem Conciliorum auctoritatem Romano Pontifici recognoscerent, aut in propria persona præsidenti, aut per Legatos suos universa confirmanti.* Cum igitur inseparabili nexu colligata sint duo illa Romani Pontificis privilegia, quod ita Conciliis Œcumenicis præsit, ut illis auctoritatem tribuat firmitatemque, & quod ipsius definitiones sint irreformabiles, ex hoc consurgit novum Pontificiæ infallibilitatis argumentum.

Quarto non prætereundum non semel in superiore dissertatione Natalem scripsisse illa Christi verba: *Ego rogavi pro te ut non deficiat fides tua*, non tribui a S. Thoma S. Petri & Successorum personis, sed Ecclesiæ universali. Verum non negando Christum etiam Ecclesiam universalem respexisse, video Sanctum Thomam ea oratione etiam S. Petrum ut summum Pontificem, ac proinde & ejus Successores in fide stabilitos putasse eo in loco, quem *n.* 2. citat Natalis *ex* 2. 2. *q.* 1. *art.* 10. Ibi igitur postquam dixit ad eum editionem symboli pertinere, ad quem pertinet finaliter determinare ea quæ sunt fidei, ita subdit: *Hoc autem pertinet ad auctoritatem summi Pontificis, ad quem majores, & difficiliores Ecclesiæ quæstiones referuntur, ut dicitur in Decretalibus Extra, de Bapt. cap. Majores. Unde & Dominus Luc.* 22. *Petro dixit, quem summum Pontificem constituit; Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.*

Demum animadvertendum quod Natalis videns tot prærogativas considerari a PP. in Romano Pontifice, ex quibus necesse est illum in definiendo infallibilem agnoscere, ita conatur eas explicare, ut simul cum ejusdem auctoritate Conciliorum auctoritas cumuletur. Verum non quæritur quid præstare possint œcumenica Concilia, sed quid Pontifex ex sola sua potestate; & si bene perpendantur verba PP. quos Natalis allegat, statim dignoscetur illorum mentem esse tandem fidei causas ad unum Summum Pontificem esse referendas, ipsiusque sententiam ab Ecclesiis esse amplectendam, ipsumque Pontificem a periculo errandi abesse, sicut ab eo universa abest Ecclesia; atque tam longe est a veritate ut velint Summi Pontificis & Conciliorum auctoritatem simul uniendas, ut Siricius Papa *n.* 5. citatus tandem dicat: *Nos quasi ex Synodi auctoritate judicare non convenit.*

Hæc etiam manifesta fiunt S. Thomæ mentem introspicienti; nil aliud etiam stabi-

sire intendit, quam quid Summus Pontifex ex sua possit auctoritate, quatenus ut Christi Vicarius Ecclesiam regit; ipsique absque alterius accessione auctoritatis tribuit finaliter determinare quæ fidei sunt, ita ut post ipsius determinationem *inconcussa fide* sint tenenda, ut habet 2. 2. *q.* 1. *art.* 10. atque ipsius verba refert P. Natalis *n.* 2. Ex eo etiam quod Ecclesiæ judicium errare non possit, infert *standum esse sententiæ Papæ, ad quem pertinet determinare de fide* quodl. 9. art. 15. Et opusc. *adversus Græcos* in eo agnoscit *universalem prælationem in tota Ecclesia Christi — plenitudinem potestatis in Ecclesia* — sicut & ad eum *pertinere quæ fidei sunt determinare*. Horum omnium obvius sensus statim nobis repræsentat Papam ita fungi divino magisterio in Christi Ecclesia, ut nulli subsit: ita etenim convenit habenti universalem prælationem, & plenitudinem potestatis; & si nulli subest, omni prorsus infallibilitate ipsius definitiones donantur: Qui vero ex iis quæ docet S. Thomas præfatas prærogativas vult a summo Pontifice removere, oportet diversis interpretationibus S. Thomam ad alia distrahere, quæ statim commode reiciuntur, cum naturali verborum sensui adversentur. Dum e. g. dixit S. Thomas Romanum Pontificem *in totam Ecclesiam universalem prælationem obtinere*, statim nulli inferiorem agnoscimus. Ut vero Natalis hanc prælationem subducat, ex proprio sensu dicit *num.* 24. S. Thomam intellexisse *per totam Ecclesiam*. Sed fallitur, & potissimum fallitur dum putat stabilire suam interpretationem ex iis, quæ dicit S. Thomas in Opusculo contra Græcos. Ut stabiliret *universalem* Pontificis *prælationem in totam Ecclesiam Christi* observat in Conc. Chalcedonensi *universalem Patriarcham* fuisse appellatum. Porro qui universalis est Dominus, non solum singulis partibus, sed omnibus etiam simul sumptis dominatur. Atque ita particulares Patriarchæ non solum singulis sui Patriarchatus Ecclesiis, sed universis simul imperant. Observat ex Chrysostomo *Filium, quæ Patris est, & ipsius Filii potestatem, Petro ubique terrarum* concessisse. Hæc vero addit ex Cyrillo: *Sicut Christus accepit a Patre Dux & sceptrum Ecclesiæ Gentium ex Israel egrediens super omnem principatum & potestatem, super omne quodcumque est, ut ei cuncta curventur, plenissimam potestatem, sic & Petro, & ejus Successoribus plenissime commisit*. Et etiam. *Nulli alii quam Petro, Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit*. Dum vero S. Thomas Pontificis potestatem cum Christi potestate adæquat, certe intelligere non potuit omnibus singulis Ecclesiis, non vero etiam simul sumptis præesse. Sed & perpendantur quæ ipse Natalis refert ex S. Thom. num. 2. Docet ibi Angelicus necesse esse quod *quæstio de fide exorta determinetur per eum, qui toti Ecclesiæ præest, ut sic ejus sententia a tota Ecclesia firmiter teneatur*. En S. Doctorem velle Romanum Pontificem *toti Ecclesiæ* præesse, cur ergo & *in totam Ecclesiam* non dominabitur; Qui toti regno præest, & in totum regnum imperium exercet. Et re vera si *in totam Ecclesiam* Romani Pontificis potestas non protenderetur, male inferret S. Thomas ex eo quod toti Ecclesiæ præsit, illius sententiam firmiter a tota Ecclesia esse tenendam.

Nota.

DE approbatione decretorum Conciliorum Constantiensis, & Basileensis sermo erit, ubi de his Conciliis late pertractabimus.

DIS-

DISSERTATIO IX.

De Concilio Lateranenſi III. Oecumenico XI.

ARTICULUS I.

Concilii Indictio ab ALEXANDRO III. *Pontifice Maximo facta.*

CUm *Fridericus* I. ſchiſma ejuraſſet, jamque toto orbe Chriſtiano legitimus Pontifex coleretur *Alexander* III. Concilium Œcumenicum Romæ celebrandum indixit. Convocatio fieri cœpta eſt anno 1177. ut teſtatur *Willelmus Tyrius*, lib. 21. de Bello ſacro, cap. 26. *Anno*, inquit, *ab incarnatione Domini* 1178. *qui erat Regni Domini Balduini IV. annus V. menſe Octobris, cum anno præcedente indicta eſſet per univerſum Latinorum orbem Romæ Synodus Generalis, ad eamdem Synodum vocati profecti ſunt de noſtro Oriente, ego Willelmus Tyrienſis Archiepiſcopus*, &c. Epiſtolam ad Epiſcopos & Abbates Tuſciæ ea de re miſſam anno 1178. ad Orientales primum, deinde ad aliarum regionum Antiſtites ſcriptam veriſimile eſt. Hujuſmodi namque Literas convocatorias Synodorum, eaſdem ad univerſos orbis Chriſtiani Epiſcopos datas fuiſſe, ſola inſcriptione mutata, norunt Antiquitatis Eccleſiaſticæ periti. Per Subdiaconos mittebantur. Sic *Octavianum* Romanæ Eccleſiæ Subdiaconum ad Rothomagenſem Provinciam ab *Alexandro III.* miſſum, ut Archiepiſcopum, & Suffraganeos ipſius, Abbateſque convocaret; & alios pariter Subdiaconos ad cæteras orbis Chriſtiani Provincias ob eamdem cauſam miſſos, *Robertus de Monte* ad annum 1179. commemorat. Qui tamen uno anno tardius convocationis & celebrationis iſtius Concilii figit epocham. In Literis convocationis ſignificat *Alexander*, Concilia Generalia cumprimis utilia eſſe, quia non poſſent facile plenum robur habere, quæ particulariter extra Concilium Œcumenicum decernerentur. „ Quia, *inquit*, in Eccleſia Dei correctione „ videmus quamplurima indigere, tam ad emendanda quæ digna emendatione viden- „ tur, quam ad promulganda quæ ſaluti Fidelium viſa fuerint expedire: de diverſis „ partibus perſonas Eccleſiaſticas decrevimus evocandas, quarum præſentia & conſilio „ quæ fuerint ſalubria ſtatuantur; & quod bonum, ſecundum conſuetudinem anti- „ quorum Patrum provideatur, & firmetur a multis. Quod ſi particulariter fieret, „ non facile poſſet plenum robur habere. Quocirca per Apoſtolica vobis Scripta man- „ damus, qualiter huic noſtræ diſpoſitioni plenis deſideriis cooperari curetis, & pri- „ ma Dominica advenientis Quadrageſimæ, ad Urbem Romam, ducente Domino, „ veniatis, & cooperante Sancti Spiritus gratia, tum in corrigendis enormitatibus, tum „ in ſtatuendis quæ Deo grata fuerint, communi ſtudio, quod fuerit agendum, aga- „ tur, & uno humero ſublevemus Arcam Domini, atque uno ore honorificemus Deum, „ & Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Concilio-rum Generalium utilitas.

ARTICULUS II.

Concilii tempus, Locus, Præſes, Numerus Epiſcoporum.

COncilium Lateranenſe III. Œcumenicum XI. celebratum eſt anno Chriſti milleſimo centeſimo ſeptuageſimo nono, ipſius *Alexandri* XX. *Friderici* Imperatoris XXV. ut colligitur ex *Ottone Friſingenſi* lib. 7. Chronicorum cap. ultimo, ſcribente: *Alexander univerſalis totius Eccleſiæ Pater canonice confirmatus eſt, qui ſecundo confirmationis ſuæ anno maximum Romæ Concilium congregavit*, &c. Annus confirmationis *Alexandri III.* quo ſcilicet *Friderico* Imperatore ſchiſma ejurante, a toto orbe Chriſtiano legitimus Pontifex agnitus eſt, & quovis æmulo ſublato, ſedit pacifice, fuit milleſimus centeſimus ſeptuageſimus ſeptimus; annus igitur Lateranenſis Concilii fuit mil-

lesimus centesimus septuagesimus nonus. Hanc epocham confirmant *Matthæus Paris*, *Willelmus Tyrius*, *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis, *Helmoldus* in Chronico Sclavorum, Lib. 2. Cap. 28. & *Albertus Stadensis*, in Chronico. Falso itaque scribit Abbas Urspergensis in Chronico: *Anno Domini millesimo centesimo octogesimo secundo, Alexander Papa celebravit Concilium Generale in Basilica Lateranensi, circa Kalendas Aprilis, licet alibi reperiatur quod ipsum celebraverit anno Domini millesimo centesimo septuagesimo nono. Sed potest esse quod tunc cum aliquibus Episcopis Italiæ Synodum habuerit.* Celebrata est ista Synodus Romæ, in Basilica Lateranensi, unde Lateranensis III. nuncupatur, & inter Œcumenicas numeratur undecima. Ipsi præfuit *Alexander* III. Adfuerunt trecenti Episcopi, teste *Willelmo Tyrio* lib. 21. *De Bello sacro*, cap. 25. Decem supra trecentos numerat *Matthæus Paris* in Historia Anglorum ad annum 1179. Sed Tyrio Archipræsuli, qui unus erat e Patribus, magis credendum. E Gallicana Ecclesia magno numero adfuere, quorum nomina Sedesque docet Fragmentum Actorum editum a J. *Picardo* in Notis ad *Guillelmum Neuburgensem* pag. 737. & a D. *Luca Dacherio*, Tom. XII. *Spicilegii* p. 638. demum in Collectione Labbeana Conciliorum. Inchoata est Synodus quinta die Martii. In ea de Schismaticorum damnatione & de mediis prohibendi in posterum Schismatis, de damnatione Valdensium & Albigensium Hæreticorum, & de restauranda Disciplina actum est.

ARTICULUS III.

Concilii celebrandi prima ratio fuit damnatio Schismaticorum.

Schismate Octaviani.

Fridericus I. Antipapæ Protector.

Papiense Conciliabulum ab Imperatore Schismatico congregatum.

ROlandus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cancellarius post *Hadriani IV.* obitum a Cardinalibus viginti tribus electus Pontifex, & *Alexander III.* appellatus, æmulum passus est *Octavianum*, qui tribus tantum suffragiis munitus, Pontificiæ Dignitatis Insignia temere assumpsit, & *S. Petri* Sedem invasit, imposito sibi nomine *Victoris IV.* Ut primum consecratus est *Alexander* Legatos misit ad *Fridericum I.* Imperatorem, qui tunc obsidionem Cremensem urgebat. Quos ille non solum superbe & contemptim excepit, Literasque Pontificis aspernatus est, sed & suspendium ipsis intentavit sacrilegus. Id constat ex Actis *Alexandri III.* ex Codice Vaticano ab Annalium Ecclesiasticorum Parente laudatis. Scripsit etiam novus Pontifex ad *Gerardum* Episcopum, & Canonicos, ac Magistros Bononienses, Epistolam qua Jus electionis suæ exposuit. Hanc exhibet *Radevicus* lib. 2. *De Gestis Friderici*, cap. 51. Literas etiam Encyclicas ad omnes Episcopos, & Principes, & inprimis ad *Fridericum*, & ejus Curiam scripserunt, cum *Victor* Antipapa, tum Cardinales ipsi adhærentes, quibus fucum facere sunt conati & electionem suam legitimam comprobare; *Alexandri*, quasi intrusionem, cum execratione sugillare. Has Literas exhibet *Radevicus* cap. 50. & 54. ejusdem libri. Scripserunt pariter ad Imperatorem *Alexandri* Cardinales, ipsumque obsecrarunt, ut Ecclesiam Romanam tueretur a Schismaticis, prout ex officio Dignitatis Imperialis tenebatur. Hanc Epistolam apud *Radevicum* cap. 43. legere est. *Fridericus* in parte *Octaviani* propensior, studiis omnibus in id incubuit, ut Sedem ipsis confirmare, sibique invisum *Alexandrum* excluderet. Specie igitur conciliandæ Ecclesiasticæ pacis, Concilium indixit Papiæ celebrandum, seu Curiam potius, ad quam totius Imperii, & aliorum Regnorum Episcopos & Abbates convocavit, ipsumque adesse jussit *Alexandrum*, cum Cardinalibus qui eum elegerant, ut electionis utriusque merita discuterentur ac declararetur quis illorum regimen universalis Ecclesiæ jure deberet obtinere. Scripsit etiam ea de re ad Ultramontanos Episcopos. Epistolas exhibet *Radevicus* Lib. 11. Cap. 55. & 56. Missi Romam ab Imperatore Verdensis & Pragensis Episcopi, Literas ipsius *Alexandro III.* tradidere, ipsum ut Pontificem nequaquam reveriti. Sed nec *Fridericus* ipsum in suis Literis alio nomine quam *Rolandum* Cancellarium, *Octavianum* vero Romanum Pontificem appellabat, præjudicata causa, cujus ad examen Synodum se convocare simulabat. *Alexander* inito cum Fratribus consilio respondit, se Imperatorem venerari ut *Advocatum & Specialem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Defensorem*, eumque præ-

præ cæteris orbis Chriſtiani Principibus, niſi per ipſum ſtaret, in honore habiturum; ſalvo tamen in omnibus Regis Regum honore. Cæterum ejus Majeſtatem fines ſuos excurrere, dum ſibi tribuit auctoritatem Concilium convocandi *ſine conſcientia Romani Pontificis*, ipſumque Pontificem ad præſentiam ſuam, *ſicut homo ſuper illum poteſtatem habens*, præcipit convenire. „ B. Petro & per eum Sacroſanctæ Romanæ „ Eccleſiæ, cujus ipſe per Deum magiſter extitit & fundator, hoc Privilegium legiti- „ me a Do mino Jeſu Chriſto, Sanctiſque Patribus traditum eſſe, & per proſpera „ & adverſa, etiam cum ſanguinis effuſione, uſque ad hæc tempora conſervatum, „ ut univerſarum Eccleſiarum cauſas ipſius auctoritate diſcuteret ac finiret; ipſa vero „ nullius umquam Judicio ſubjaceret. Unde ſe non paſſurum ut Eccleſiæ libertas opprimatur; nec ſibi integrum eſſe ad Curiam ab Imperatore convocatam accedere, ejuſque Sententiam ſubire, ſed potius extrema quæque toleraturum. „ Ad Curiam ejus, *in-* „ *quit*, vel ad Sententiam accedere, Canonica Traditio, & reverenda Patrum auctori- „ tas non permittit. Unde cum nec in minoribus Eccleſiis Advocati earum & ſin- „ gulares Principes, vocationes, diſceptationes, ac deciſiones hujuſmodi cauſarum ſibi „ aut Curiis ſuis uſurpent, ſed ſuorum Metropolitanorum, aut Apoſtolicæ Sedis ſem- „ per notitiam & definitionem habere expectent: divina videtur animadverſione di- „ gniſſimum, & ab omni Eccleſia tanto durius arguendum, quanto amplius ad uni- „ verſalis Eccleſiæ periculum redundaret, ſi per ignorantiam noſtram, aut puſillanimi- „ tatem ſpiritus, a Capite (quod Deus avertat) diebus noſtris iſte morbus inciperet, „ & nos Eccleſiam pretioſo Sanguine Chriſti redemptam in ſervitutem redigi ſinere- „ mus. Ergo pro cujus libertate tuenda Patres noſtri proprium ſanguinem effuderunt; „ & nos ipſi, ad eorum exemplum, exigente neceſſitatis articulo, extrema audemus „ pericula ſuſtinere „. Ob generoſum *Alexandri* reſponſum indignati Imperatoris Nuntii, ad *Octavianum* Signiæ degentem acceſſerunt, ipſumque Imperatoris & Curiæ ipſius nomine, velut legitimum Pontificem ſalutavere. Iſta conſtant ex Actis *Alexandri III.* quæ *Baronius* ex Vaticano Codice ſæpe laudavit. *Alexandri III. magnanimitas.*

Interim cæteros Principes ad ſuum colendum Antipapam trahere conatus eſt *Fridericus*, atque inprimis Sereniſſimum Magnæ Britanniæ Regem *Henricum II.* & Chriſtianiſſimum Regem *Ludovicum VII.* ſed fruſtra. Siquidem *Arnulphus* Lexovienſis in Normannia Epiſcopus, vir cui pietas & eruditio magnam apud Regem *Henricum* gratiam & auctoritatem conciliarant, ejus Majeſtatem adiit, ſtatim atque certior factus eſt de rebus in *Alexandri III.* electione geſtis, ejuſque occupavit animum adverſus Antipapam, & ad *Alexandri* obedientiam inclinavit. Edicto ſolemni ſuam legitimo Pontifici adhæſionem, & execrationem ſchiſmatis profiteri, eamdemque obedientiam imperare ſubditis decreverat; ſed ab Imperatore rogatus ut *Alexandri* ſuſceptionem differret, ab Edicto promulgando abſtinuit, ſatis eſſe judicans ſuam opere & exemplo ſignificare voluntatem. Id diſcimus ex Epiſtola *Arnulphi* ad Alexandrum III. „ Ex „ quo, *inquit*, promotionis veſtræ auribus noſtris veritas, & oppoſitæ præſumptionis „ error innotuit, feſtinavi ad noſtri notitiam Principis id perferre, ut vacantem ani- „ mum ejus favore veſtro, quibus debebam perſuaſionibus occupatem. . . . Hæſit ille „ aliquandiu, ſed ſtatim operante Spiritus Sancti gratia confirmatus, nullum ſe alium „ quam vos ſuſcepturum, hilari conſtantia, conſtantique ſimul hilaritate promiſit. In „ quo cum proxime de differenda veſtra ſuſceptione Imperatoris Literas accepiſſet, cui, „ diſcurrentibus invicem Literis & Legatis, plurima videtur charitate conjunctus, ne „ preces ejus ſpreviſſe, & in præjudicium ejus feſtinaſſe videretur, generale quidem „ ſuppreſſit Edictum, ſed nequaquam manus aut linguam a literarum nominiſque veſtri veneratione continuit, neque quemquam noſtrum voluit continere. Arbitratus „ eſt, ſiquidem minus valituram pro vobis Edicti jactantiam, quam operis veritatem. „ Firma apud eum eſt & indubitata veſtri Apoſtolatus auctoritas atque in quamcumque partem cor prædicti Principis fuerit inclinatum, iſte proculdubio non ſequetur „ errantem. *Arnulfus Lexoviensis Epiſcopus Alexandri III. legitimam electionem tuetur, & Gallicanam Anglicanamque Eccleſiam in ejus obedientia confirmat.*

Cardinalibus etiam, qui *Alexandrum* III. elegerant, gratulatus eſt *Arnulphus* Lexovienſis, datis ad eos literis, quibus *Octaviani* Antipapæ, & ejus Electorum vitia, & *Tom. 22. Biblioth. Patrum Edit. Lugdun.*

Schiſmatis fœditatem palam oſtendit . „ Si enim , *inquit* , eos quos ab unitate Ca-
„ tholica profana ſejunxit ambitio , numerus vel opinio , vel quælibet electionis forma
„ defenderet , aliqua fortaſſis erroris materia contrahi potuiſſet . Sed tres tantum de tota
„ univerſitate ſeducti ſunt , & hi ſane quos magis ſupportare videbatur Eccleſia , quam
„ in aliquo de eorum induſtria gloriari , quia ſcilicet eos nec virtutis elegantia , nec
„ literarum peritia commendabat . Numquid enim is qui inter eos ætate præcedebat &
„ ordine (Tuſculanum loquor) horam quietis & prandii ſolitus obſervare , Epicu-
„ rus alter reputabatur ab omnibus , omnium negligens , niſi alicujus forte quod ob-
„ lata futuri proventus auſpicatio præveniret ? Quod adeo verum eſt , ut cæteris labo-
„ rantibus ſolus præmature , ſicut dicitur , ab electione diſceſſerit , quoniam hora
„ prandii videbatur inſtare , ne avidus deſiderio ſuo fraudaretur exactor , & inania ad-
„ verſus negligentes manus inciperent viſcera murmurare . Alius affectatæ Cancel-
„ lariæ confuſus opprobrio , & alienæ Prælationis honore dejectus , conceptum de in-
„ vidia perſonale odium in Eccleſiam convertere temeraria malignitate præſumpſit .
„ Tertius vero ſolius inter alios perituræ privilegio carnis exultans , arbitratus eſt ni-
„ hil negandum ſanguini , nihil ſacris Canonibus deferendum . Neque enim poteſt de-
„ bitam eis exhibere reverentiam , quos ignorat : Ideoque ſimilem ſibi brutum bru-
„ tus elegit , ut in utroque ſibi invicem de pari literarum imperitia reſponderent . Sed
„ & Apoſtolicæ ſeveritatis eos diſciplina terrebat , ne eorum præcipitem cohiberet
„ audaciam , & vagos temerariæ cupiditatis frænaret excurſus . Hic numerus , hæc
„ tanta peritia , hoc tam venerabile ſanctumque Collegium , Eccleſiam Dei , reniten-
„ tibus univerſis affectavit ad propriam pertrahere voluptatem , & a dextris Regis ad
„ deteſtabiles Satanæ transferre complexus . Viſa tamen totius fere univerſitatis concor-
„ dia deſperati , ad unitatem ſtatim redituri fuerant vel inviti : ſed ſtupentibus ip-
„ ſis , ideoque ceſſantibus , Schiſmatici majoris diutius effrænata non tulit ambitio ,
„ præparatoque furtim , ſicut dicitur , Pluviali de manibus efferentis arrepto , in hu-
„ meros ſuos tanta feſtinatione conjecit , ut hærentibus collo fimbriis , pavimentum
„ lamberet pars ſuperior indumenti . Sic indutus , ad Cathedram , nullo adhuc etiam
„ prædicatorum comitante , cucurrit nomen ipſe ſibi Victoris acclamans , & ad ſuf-
„ fragandum ſibi & decantandas laudes , præparator impudenter exhortans .... Di-
„ ſcurrentibus igitur armatis , cœpit per Eccleſiam quaſi quædam theatralis ſcena di-
„ ſponi , dum parietes fulgor illuſtraret armorum , & laſciva quaſi triumphantium ac-
„ clamatio reſultaret . Horum manibus denique pluviali compoſito , ad Palatium uſque
„ perductus eſt , comitantibus his , pauciſque Sacerdotibus quorum infamis quæſtus eſt
„ ſimplicitatem peregrinorum eludere , & aſſiduis Altare B. Petri ſacrilegiis infeſtare .
„ Porro hæc *initia ejus* non ſunt meliore gaviſa proceſſu , ſi quis vel emendicatæ exe-
„ crationis ordinem , vel redemptam Laicæ gratiam Poteſtatis exquirat .

Deinde partis alterius merita expendit , immo univerſitatis *Alexandrum III.* colentis , *Sed* , inquit , *neque nomen partis tantilla eorum meretur exceptio , nec univerſitatem noſtram partis decet appellatione cenſeri , quia perditorum ſegregatio numerum non minuit electorum , nec detrimentum ſentit aream Domini , ſi granis manentibus , palea ventilabro purgante diſcedant . Igitur omnia recenſenti manifeſtum , quod ſanctitatis zelus conſecravit initia , proceſſum juncta prudentiæ fortitudo direxit , patientia debito conſummabit effectu , pacem Deo volente perſeverantiæ fides inconcuſſa præſtabit . Nihil hic carnale , nihil terrenum , nihil veſtri ad privatam utilitatem oculi reſpexerunt , ſed ad commune bonum & honorem Eccleſiæ totis vos conſtat anhelaſſe deſideris , totis viribus inſudaſſe .*

Venit interea dies Papienſi Conventui ſtatuta . Adfuere dumtaxat 44. aut ſecundum *Radevicum* , quinquaginta Archiepiſcopi & Epiſcopi , ad parendum Imperatoris voluntati plerique devotiſſimi . De quorum ſtudiis certus *Fridericus* , ſpeciem quamdam libertatis reliquit Synodo , & a cognitione cauſæ ſe ſubtraxit , ne ſæculari , non Eccleſiaſtico Judicio finita diceretur . Quamobrem conſidentes Epiſcopos compellavit his verbis : *Quamvis noverim officio ac dignitate Imperii penes nos eſſe poteſtatem congregandorum Conciliorum , præſertim in tantis Eccleſiæ periculis ; auctoritatem tamen definiendi*

hujus

hujus maximi negotii veſtræ prudentiæ veſtræquæ poteſtati committo . Deus enim conſtituit vos Sacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis quoque judicandi . Et quia in his quæ ad Deum ſunt, non eſt noſtrum de vobis judicare, tales vos & taliter in hac cauſa hortamur habere, tamquam ſolius Dei de vobis expectantes Judicium . Conciliabulum Papienſe ſecundum *Octavianum* Sententiam dixit, *Alexandro* reprobato: quam *Fridericus* confirmavit, ſcripta ad *Eberardum* Saltzburgenſem Archiepiſcopum, & Suffraganeos ejus Epiſtola, quæ incipit his verbis: *Si ſacro Concilio Papiæ interfuiſſetis*, &c. Encyclicas etiam Literas per univerſum Chriſtianum orbem direxere Conciliabuli Præſides, quibus confirmatam *Victori* ab Eccleſia Pontificiam Dignitatem ſignificabant; Incipiunt his verbis: *Quia Sedis Apoſtolicæ turbatio*, &c. Scripſit etiam Bambergenſis Epiſcopus ad cognominem Saltzburgenſem Archiepiſcopum Epiſtolam, cujus hoc eſt exordium: *Convenientibus in unum Papiæ Epiſcopis*, &c. Has Literas, necnon Epiſtolam Canonicorum *S. Petri* pro parte *Victoris* Antipapæ, ad Imperatorem & Papienſis Conventus Præſules exhibet *Radevicus* lib. II. de Geſtis Friderici I. a Cap. LXIII. ad LXXII. quæ mendaciis paſſim ſcatent. Egregia vero Schiſmaticorum pro Antipapæ cauſa tuenda ratio, quod prior *Octavianus* immantatus fuiſſet (ut loquuntur) ſeu Pontificiis Inſignibus ornatus; Quaſi violenta poſſeſſio jus legitime electi *Alexandri* reddere caſſum & irritum valuiſſet. Hujus ineptiam rationis demonſtrat *Arnulphus Lexovienſis* in Epiſtola ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Angliæ. *Unde etiam*, inquit, *ſibi mentiendi cauſam componit iniquitas, aſſerens Octavianum, priuſquam alter elegeretur, per novem dies Apoſtolatus, Cathedram ſolitarium inſedisſe: quaſi ille ab initio, licet renuerit, non fuiſſet electus, uniuſque violenta poſſeſſio ſanctificare injuſtitiam, & ambitionis audaciam valeat expiare.* De Papienſi Conciliabulo lege *Guillelmum Neuburgenſem*, lib. 2. de Rebus Anglicis, c. IX. Lege & Epiſt. LIX. Joannis Saresberienſis: *Quidquid*, inquit, *Papiæ geſtum, tam æquitati, quam legitimis Conſtitutionibus, & Sanctionibus Patrum invenitur adverſum .... Univerſalem Eccleſiam quis particularis Eccleſiæ ſubjecit judicio? Quis Teutonicos conſtituit Judices nationum? Quis hanc brutis, impetuoſis hominibus auctoritatem contulit, ut pro arbitrio Principem ſtatuant ſuper capita filiorum hominum? ..... Scenæ theatralis hæc ſpecies eſt, potius quam reverendi imago Concilii. Quid quod Regnorum & Provinciarum magnus, falſus tamen collectus eſt numerus, ut ſubſcriptores ignaros rerum facilius ſecum in præcipitium trahant? Quis ad illius Concilii ſtatuta moveatur, ubi ſedere Patres cenſere parati, ſi Regnum, ſi templa petat, jugulumque Senatus, paſſuraſque infanda nurus, & ſi quid tyrannicum atrocius excogitari poteſt? Et quidem bene cum Eccleſia actum eſt, quod Cæſar qui aderat, plura jubere erubuit, quam ipſa pati.*

De Papienſis Conciliabuli geſtis certior factus *Alexander*, Arnulphum Lexovienſem Epiſcopum de iiſdem admonuit, ipſique juſſit ut apud Regem & Præſules Angliæ, necnon apud vicinos & circumpoſitos Epiſcopos, & primarios omnium Ordinum viros, cauſam ſuam, immo Sedis Apoſtolicæ, & univerſalis Eccleſiæ tueretur, atque unitatem Eccleſiaſticam promoveret. Iſtæ *Alexandri* III. literæ his verbis incipiunt: *Literas a tua nobis Prudentia deſtinatas, &c.* De Papienſi Conciliabulo hæc habent inter alia. *Cæterum ut prædictus Imperator Eccleſiam Dei ſuæ videretur ſubjugare & ſupponere ditioni, & eam in ſupremam redigere ſervitutem; memorato Apoſtatico Pontificalia inſignia reddidit, & eum de Papatu, quod eſt a ſæculis inauditum, per annulum (prout dicitur) inveſtivit. Quoſdam etiam Epiſcopos, aliis diſcretioribus & honeſtioribus occulte de illo Conciliabulo fugientibus, reverentiam exhibere laicali violentia, & tyrannica oppreſſione coegit.*

Partes ſibi commiſſas egregie implevit *Arnulphus*, data ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Anglicanos Epiſtola, quæ incipit his verbis: *Quanta tempeſtate laboret Eccleſia*, &c. De ſervili Antipapæ ambitione, qui uſurpata Pontificatus inſignia depoſuerat ad pedes Imperatoris, & poſtea de manu ipſius receperat, hæc habet: „ Cæterum „ hic blanda Schiſmatici deſperantis humiliatione ſeductus eſt, dum ille perſonam „ ſuam arbitrio ejus exponit, & cauſam; neque ſe quidquam fore, niſi de ſola ip„ ſius voluntate præſumit. Unde & ad pedes ejus ipſa dicitur Apoſtolatus Inſignia re-

„ ſignaſſe, poſteaque de manu ipſius Inveſtituram accepiſſe per annulum: ut veteri ſci-
„ licet quæſtione compoſita, Regnum plane de Sacerdotio, de ſpiritualibus tempora-
„ lia, de Eccleſiaſticis viderentur ſæcularia triumphaſſe. Indignum facinus, omnibuſque
„ ſæculis deteſtanda malitia, Ordinationem ſcilicet divinam qualibet temeritate conver-
„ tere, & redemptam Sanguine Chriſti perimere libertatem. *Tum de Papienſi Concilabulo*
„ *ſubdit:* Prædictus itaque Princeps, Negotium ſuum tamquam ſub umbra pietatis exer-
„ cens, Eccleſiaſticum congregavit ſæculari poteſtate Conventum, ut præſumptionem
„ Schiſmatici illius proprio roboraret aſſenſu, & quos poſſet, ad obedientiam illius ty-
„ rannicæ poteſtatis terroribus inclinaret: ea ſiquidem intentione, ut utriuſque gladii
„ virtute comminuta, priſtinam reformet imperii Majeſtatem, ut utriuſque invicem
„ cooperante potentia, omnia Regna propriæ ſubjiciat ditioni. Porro illi quos Schiſ-
„ matico conciliaverat neceſſitas, aut voluntas falſitatis & blaſphemiæ Symbolum con-
„ ſcripſerunt: ut quod de veritate non poſſunt, ſaltem conquiſitæ multitudinis ſuffra-
„ gio prævalere credantur. Quod ſcriptum ſi ſorte contigerit ad Sapientiæ veſtræ ve-
„ nire conſpectum, multa plenum falſitate credatis: licet etiam, ſi abſolutam contine-
„ ret in omnibus veritatem, nihil quod ibi diſpoſitum ſit, aliquem de jure ſortiretur
„ effectum. Neque enim arbitrium dici poteſt, ad quod voluntaria partium compro-
„ miſſio non adſtringit, nec Judicialis Sententia, quæ nec ab ordinaria Juriſdictione,
„ nec a delegata procedit. Sed & cauſam communem privata auctoritate decidere, quæ
„ arrogantia præſumpſerunt, nobiſque tamquam inferioribus imponere Magiſtratum, quos
„ divina bonitas pares Ordine, & etiam ſpectabiles conſtituit Dignitate? Sed neque
„ cauſa dici debet, ubi inter conſentientes nullum potuit eſſe litigium, neque ſine con-
„ tradictione quæſtio vel formari potuit, vel abſolvi. Ad hæc, ſi quod de Octavia-
„ no factum eſt, ab initio forte non valuit, ex poſt facto iſtorum nullo jure valuit
„ confirmari: Cum ipſe jam ab eo, qui poterat, condemnationis Sententiam, debi-
„ tique pœnam Anathematis excepiſſet.

Laus Eccleſiæ Gallicanæ.

Ibidem locupletiſſimum de Eccleſia Gallicana quæ *Alexandrum III.* ceu legitimum Pontificem ſuſceperat, teſtimonium perhibet Arnulphus. „ Benedictus, *inquit*, Pater
„ miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui Eccleſiæ Gallicanæ ſolitam miſeri-
„ cordiam benignus impendit, ut eam ſemper & agnitione veritatis illuſtret, & pedes
„ ejus a Juſtitiæ tramite nullatenus aberrare permittat. Sicut enim omnes, quos ad op-
„ preſſionem Romanæ Eccleſiæ rabida Teutonici furoris provexit invidia, virtus Altiſ-
„ ſimi manifeſta dejecit: ſic omnibus quos devotio Gallicana ſuſcepit, victoriam ſem-
„ per contulit & triumphum. Cumque multis conſtet cæteras regiones abundaſſe por-
„ tentis; ſola Gallia monſtra non habuit, ſed ſinceritate fidei, doctrinæ veritate, virtu-
„ tum quoque titulis, & plurima operum exhibitione præfulſit. Unde nunc quoque per-

Concilia Bellovaci, & apud Novum Mercatum celebrata. A. 1161. Novus Mercatus, vulgo Neufmarche, Normanniæ Caſtrum nunc vicus exiguus in Diœceſi Rothomagenſi.

„ ſonarum penitus qualitate diſcuſſa, factiſque electionum plenius exploratis, in perſo-
„ nam Sanctiſſimi Patris Alexandri, de vere Catholici & Sereniſſimi Regis ſui benepla-
„ cito convenerunt, Literaſque ejus & Nuncios paſſim & ſuſcipiunt, & honorant.

Non deerant in utroque Regno Galliæ & Angliæ viri Politici, filii hujus ſæculi, qui Neutralitatem Regibus ſuaderent; non eſſe feſtinandum hac in cauſa; ſpectandam eſſe pacato animo Romanorum, Germanorumque contentionem; expectandum donec litem alterius Electi mors dirimeret. Sufficere Communionem cum Epiſcopis in quolibet Regno, donec Deus voluntatem ſuam ſignis evidentioribus declaraſſet; Romanam Eccleſiam ſemper oneroſam fuiſſe Principibus: Commodum eſſe ut jugum occaſione data aliquandiu excuteretur, ut Romana plecteretur ambitio. Sed faniora vicere conſilia Epiſcoporum & Abbatum, quos Rex Chriſtianiſſimus Bellovacum, Rex Angliæ apud Novum Mercatum * congregarat. * Illi enim Antipapam, Schiſmaticamque factionem triumphaturam certi, ſi *Alexandri III.* ſuſceptio differretur, neque in cauſa unitatis Eccleſiaſticæ adeo evidenti cunctandum, ejus obedientiam ſunt amplexi reprobato Antipapa *Victore*, quamquam ejus, & *Friderici* Auguſti Legati adeſſent, electionem ejus propugnantes. Sed ſtabant pro Juſtitia Legati *Alexandri III.* quorum præclaras dotes *Arnulphus* Lexovienſis prædicat in Epiſtola ad Cardinales Romanæ Eccleſiæ, ex qua & cauſæ ſtatum in utroque Regno proxime a nobis deſcriptum, didicimus. „ Ve-

„ ne-

„ nerabilibus, *inquit*, Patribus noſtris, Sedis Apoſtolicæ Legatis aſſiſtimus, cum eis to-
„ to ſtudio Sanctæ Romanæ Eccleſiæ utilitatibus inſiſtentes. In quibus tanta refulget
„ Apoſtolicæ ſanctitatis & doctrinæ perfectio, ut eis plus gratiæ merita contrahant,
„ quam terroris reverentia diſciplinæ. Viri ſunt quorum ſanctitatem miratur populus,
„ ſapientiam Clerus, uſquequaque collaudat, ad virtutem ſeveritatis Principes expave-
„ ſcunt. Ad ſummum, tanta omne opus ſuum manſuetudine temperant, ut neque ſe-
„ veritas diſciplinæ pereat, & in omni parte Sanctæ Romanæ Eccleſiæ gratia conva-
„ leſcat..... Convenerant ex mandato Regum venerabiles de Regno utriuſque perſo-
„ næ, ut de Romani Pontificis ſuſceptione tractarent, de quo nihil adhuc publice fue-
„ rat conſtitutum. Stabant itaque Fratres illi cauſam Eccleſiæ non ſine magno diſcri-
„ mine proſequentes, quoniam apud pleroſque favor iniquitatis convaluerat, adeo ut
„ qui manifeſte repudium veritatis ſuggerere non audebant, differendum potius ſæ-
„ culari quadam aſtutia prædicarent. Eventum ſcilicet rei dubiæ potius expectandum,
„ quam ſubjiciendam fortuitis caſibus tantorum Principum Majeſtatem. Non oportere
„ eos temeritate nimiæ feſtinationis involvi, quos ſecurius illæſos ſola poterat expecta-
„ tio conſervare. Romanam Eccleſiam ſemper oneroſam extitiſſe Principibus, jugum
„ aliquando data occaſione ponendum, donec cupiditatis pœnas ambitio deteſtanda luiſ-
„ ſet. Solvendum morte alterutrius quæſtionis incertum, atque interim poſſe Religio-
„ nem Epiſcoporum per ſingula Regina ſufficere, donec divina voluntas ſignis eviden-
„ tioribus appareret. Accedebat Legatorum Imperatoris, & Cardinalium, maledicti ſci-
„ licet Joannis, & Guidonis inſtantia, quibus dari videbatur de modica dilatione
„ triumphus, ſi Fratres veſtros vel ad modicum tempus quælibet dilatio ſuſpendiſſet.
„ Præterea cum animos Regum in favorem Domini noſtri omnium conſcientia crederet
„ inclinatos, in partes Imperatoris ceſſiſſe dilatione præſtita crederetur, & paulo mi-
„ nus detrimenti ſuſpicio, quam notitia forte veritatis affer, ret.

Politica conſilia Religioni ſæpe adverſa.

Synodorum Bellovaci & apud Novum Mercatum habitarum ſola ſupereſt memoria apud *Robertum de Monte* in Appendice ad Sigebertum, *Anno*, inquit, 1161. *menſe Julio, Henricus Rex Anglorum congregavit omnes Epiſcopos Normanniæ, & Abbates, & Barones apud Novum Mercatum: & Ludovicus Rex Francorum adunavit ſuos Belvaci, & ibi tractatum eſt de receptione Papæ Alexandri; & refutatione Victoris: & conſenſerunt Alexandro, reprobato Victore.*

Gallicana & Anglicana Eccleſia Alexandrum III. ut legitimum Pontificem recipit & colit.

Quoniam vero hæc potius Comitia Politica quam veri nominis Concilia videbantur, in quibus Barones cum Præſulibus confidebant: Religioſiſſimi Principes operæ pretium duxerunt Concilium ex utroque Regno Toloſam convocare, in quo majori ſolemnitate diſcuſſa cauſa, legitimus Pontifex Publico Edicto colendus ſanciretur, & Schiſmatici diris omnibus devoverentur. De iſta Synodo *Gerochus* Reicherſpergenſis in Bavaria præpoſitus lib. 1. De Inveſtigatione Antichriſti, hæc habet: „ Interim dum
„ hæc ſcribimus, & ad præferendam partem Victoris, pro reverentia maxime Concilii
„ Papiæ celebrati, articulum jam fere inclinamus..... alii ac novi rumores per certos
„ internuntios advolitant, in occiduis partibus, Regno videlicet Franciæ, civitate To-
„ loſa, celebratum eſſe Concilium, cui centum Patres inter Epiſcopos & Abbates in-
„ terfuerunt, una cum Regibus Franciæ & Angliæ, quorum ſtudio iidem Patres con-
„ venerunt. Ubi & Octaviani, quem victorem dicunt, ſimul & Alexandri Papæ, at-
„ que Imperatoris Auguſti Friderici, nec non & Regis Hiſpaniæ Legati aderant. Il-
„ lic ſane utriuſque partis defenſoribus ſufficienter auditis, eidem Concilio tandem in
„ Alexandrum complacuit. Octavianus vero qui & Victor, ab univerſo Concilio, cum
„ ſuis principalibus defenſoribus excommunicatus eſt.„ Gerochi Fragmentum edidit *Sebaſtianus Tengnagellus* cum aliis veteribus contra Schiſmaticos Monumentis.

Concilium Toloſanum.

De eodem Concilio legenda *Faſtredi* Clarevallenſis Abbatis Epiſtola ad *Omnibonum* Veronenſem Epiſcopum, ex qua etiam ſingularia quædam ad Hiſtoriam Papienſis Conciliabuli ſpectantia diſcimus: ſcilicet ante illius celebrationem *Fridericum* ſuſcepiſſe *Octavianum* in Papam per Nuncios ſuos, & Literas auro bullatas. Secundo, mentitos fuiſſe Schiſmaticos, qui centum quinquaginta tres Epiſcopos Papiam conveniſſe, & pro *Victore* ſubſcripſiſſe gloriabantur: Nam quadraginta quatuor dumtaxat adfuerant. *Qui*

ad.

ad Imperatoris vocem, qui se profitebatur Laicum, & talem ad quem non pertinet judicare de Curia Romana, nec discutere electionem Summorum Pontificum, omnes cum VVillelmo Papiensi, Presbytero Cardinali S. Petri ad Vincula, qui neutri parti adhæserat (& qui Legatione fungebatur in Galliis Alexandri III. nomine, cum Synodus Tolosana habita est) *diutina deliberatione consilium habuerunt, se neutrum suscepturos, eo quod pauci essent de tota Ecclesia: quousque vel communis omnium, vel plurium Regnorum Synodus conveniret; vel manifestius appareret; quem eorum major & sanior pars Ecclesiæ sequeretur; & idem se consulturos Imperatori. Imperator autem non consensit, sed quos potuit, minis & precibus singillatim vocatos coegit suscipere, quem ipse ante susceperat: absentibus tamen de numero supradicto, sicut idem VVillelmus Cardinalis manifeste asseruit, viginti quatuor, ex quibus unus fuit Papiensis Episcopus, in cujus civitate ista fiebant.*

Subdit Fastredus de Synodo Tolosana: *Communi itaque consilio prædictorum Regum, & totius ipsorum Ecclesiæ, reprobatus est Schismaticus Octavianus; susceptus Alexander Papa, & Legati ejus, condigno honore & reverentia.*

Ejusdem Synodi meminit *Guillelmus Neuburgensis*, lib. II. *De Rebus Anglicis*, cap. IX. *Guidonem Cremensem* Cardinalem Schismaticum, pro *Victore* Antipapa; *Guillelmum* Cardinalem Catholicum & Episcopum Papiensem, pro *Alexandro III.* coram Patribus perorrasse commemorat. *Denique*, inquit, *in illo altercationis mutuæ quasi duello totius ita negotii veritas claruit, ut neuter ulterius Princeps cunctaretur, repudiata parte Octaviani; Dominum Alexandrum recipere, & cum Regnis sibi subditis, in eis quæ Dei sunt de cætero tamquam Patri parere. Prænominatis ergo Schismaticis cum dedecore & confusione discedentibus, Principes & Pontifices nostri, lata solemniter, in Schismaticos excommunicationis Sententia, solverunt Conventum.*

Politica Regula

Jam quidem antea Galliæ Angliæque Reges *Alexandrum* ceu legitimum Pontificem colebant, sed solemne de obedientia ipsi ab omnibus suæ ditioni subditis præstanda distulerant Edictum, quia ut ait *Arnulphus Lexoviensis* in Epistola ad Episcopos Angliæ: *Solent Principes Dominique terrarum majora negotia quadam semper mora suspendere, ut dilatione crescat auctoritas, & maior lætitia desideria protracta consummet.* Quemadmodum autem apud Anglos & Normannos, finitimasque Provincias, *Arnulphus* Lexoviensis Episcopus; ita *VVillelmus* Senonensis in Galliæ meditullio, & *Petrus* Tarentasiæ Archiepiscopus Sanctissimus apud Allobroges, regionesque vicinas, *Alexandri III.* electionem provexerunt, atque tuiti sunt. *De VVillelmo* testem habemus *Petrum Blesensem*, *de Petro Tarentasiensi*, ejus Acta apud *P. Henschenium* lib. 1. ad diem VIII. Maii fidem faciunt.

Nazarena Synodus

An. 1160.

Hæc Occidentis Concilia in causa *Alexandri III.* habita præcessit Nazaræna Synodus * ab *Amalrico* Patriarcha Hierosolymitano habita, in quæ Palæstinæ Episcopi *Alexandrum III.* ceu legitimum Pontificem receperunt & coluerunt, *Octaviano*, & ejus fautoribus Anathemate confixis. Epistolam Synodicam hujus Concilii ad *Alexandrum* Papam directam edidit *Sebastianus Tengnagellus* inter Vetera Monumenta contra Schismaticos. Legationis ab *Alexandro III.* ad Orientis Ecclesias missæ meminit *Guillelmus Tyrius* lib. XVIII. *De Bello Sacro*, cap. XXIX.

Ann. 1161.

Concilia-bulum Laudense

Laus Pompeja vulgo Lodi, in Lombardia, Abbates, & Præpositos, velle se tenere præfatum Dominum Victorem pro Papa & Domino; & se velle ratum habere totum quod Dominus Victor statuit in ipso Concilio cum aliis sibi præsentibus.

Papiensis Acta Conciliabuli, & *Victoris* Antipapæ electionem, seu potius intrusionem, a Schismatica factione sua confirmari curavit *Fridericus* in altero apud Laudam Conciliabulo, anno 1161. Hujus Acta memorat *Otto Morena* in Chronico Laudensi. Hunc Historicum Antipapæ *Victori* adhæsisse palam est. Mendacia audacter scribit, quorum istud sit specimen: *Fuere*, inquit, *in ipso Concilio recitatæ Literæ excusatoriæ Regis Daciæ, & Regis Norvegiæ, & Regis Hungariæ, & Regis Bohemiæ, & sex Archiepiscoporum, & viginti Episcoporum, multorumque Abbatum, tam Clarevallensium quam aliarum Congregationum, atque Præpositorum, in quibus omnibus Literis continebatur, ipsos Reges cum universis eorum Provinciis, & prædictos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & Præpositos, velle se tenere præfatum Dominum Victorem pro Papa & Domino; & se velle ratum habere totum quod Dominus Victor statuit in ipso Concilio cum aliis sibi præsentibus.* Hæc vero falsi convincit *Arnulphi Lexoviensis* testimonium, qui Fran-

Francorum, Anglorum, Hiberniæ, & Novergiæ Regna ſtatim *Alexandro III.* adhæſiſſe ſcribit in Epiſtola ad Cardinales. Eundem Chronologum falſi convincit *Faſtredus* Clarevallenſis Abbas in Epiſtola ad *Omnibonum* Veronenſem Epiſcopum. Hæc enim locupletiſſimum teſtimonium de Clarevallenſibus præbet, quod *Victoris* Antipapæ factioni minime faverint, ſed *Alexandro III.* conſtanter paruerint. *ſub Meliſtropoli Mediolanenſi.*

Anno Chriſti milleſimo centeſimo ſexageſimo ſecundo *Alexander III.* ad ſolitum Summorum Pontificum in rebus adverſis Aſylum, in Gallias ſcilicet ad Regem Chriſtianiſſimum confugit. Synodum habuit apud Montempeſſulanum cum aliquot Archiepiſcopis & Epiſcopis Gallicanis, in qua *Victorem Antipapam* & ejus complices excommunicavit. Hujus Synodi meminit ipſe *Alexander* in Epiſtola ad *Omnibonum* Veronenſem Epiſcopum. Pariſios deinde profectus, Concilium anno ſequenti Turonis celebrandum indixit. *Synodus Monſpelienſis.*

Anno milleſimo centeſimo ſexageſimo tertio Synodus Turonenſis celebrata eſt, *Alexandro III.* Præſide duodecimo Kalendas Julii, in Eccleſia *Sancti Mauritii*. Adfuere ſeptemdecim Cardinales, Epiſcopi centum viginti quatuor, Abbates quadringenti & quatuordecim. Ad dextram Summi Pontificis *S. Thomas* Cantuarienſis Archiepiſcopus ſedebat. Coram Patribus Sermonem habuit juſſu *Alexandri III. Arnulphus* Lexovienſis Epiſcopus, cujus iſtud Exordium: „ Hodiernum Sermonem Domini & Patres mei, mihi „ Domini noſtri qui præſidet, Romani videlicet Pontificis injungit auctoritas. Et ego „ quidem munus injunctum magis de neceſſitate obedientiæ, quam de animi voluntate „ ſuſcipio. Mallem ut in alium declinaſſet iſta dignatio, cujus & vita commendabilior „ eſſet, major tam ſcientiæ quam eloquentiæ plenitudo. Quis enim ego ſum, qui in „ auribus tot, tam prudentium, tam venerabilium perſonarum, quemlibet mihi debeam „ uſurpare Sermonem? Sed & quis ego ſum, qui mandato Romani Pontificis audeam „ obviare? &c. De unitate, & libertate Eccleſiæ diſſerit, ſine quibus Eccleſia conſiſtere non poteſt; & quarum primam tunc temporis ſcindere nitebatur Schiſmaticorum ambitio; alteram quærebat auferre violentia Tyrannorum; ſed fruſtra. „ Impoſſibile „ ſiquidem eſt, ſpirituale Eccleſiaſticæ unitatis ſcindere Sacramentum, quod inter Chri„ ſtum & Eccleſiam, ipſo Patre auctore, indiſſolubili fœdere connexum eſt, & firma„ tum. Impoſſibile eſt ſuam Eccleſiæ Dei tollere libertatem, quam Dominici San„ guinis conſecravit effuſio. Eo in Concilio, Papienſis Acta Conciliabuli damnata ſunt, *Victor* Antipapa & ejus fautores excommunicati, decem Canones conditi; quorum nonus irritas *Octaviani* ſeu *Victoris* Antipapæ, & aliorum Schiſmaticorum Ordinationes declarant his verbis: *Ordinationes factas ab Octaviano, & aliis Schiſmaticis & Hæreticis, evacuamus, & irritas omnes eſſe dicimus & decernimus*. Hujus Synodi meminere Acta *Alexandri III. Robertus de Monte* in Appendice ad Chronicon Sigeberti, *Guillelmus* Neuburgenſis Lib. II. de Rebus Anglicis, Cap. XIV. & XV. qui & Canones illius deſcribit. *Matthæus Paris* in Hiſtoria Anglicana, *Romualdus* Salernitanus Archiepiſcopus in Chronico, Vezeliacenſis Hiſtoria Lib. IV. &c.

Eccleſiæ libertatem Dominici ſanguinis conſecravit effuſio.

Schiſmaticorum Ordinationes irrita declarantur e Schiſma in Conciliabulo Herbipolenſi confirmatum.

Mortuo Victore Antipapa, ipſi ſubſtitutus eſt a Schiſmaticis in Cathedra peſtilentiæ *Guido* Cremenſis, quem *Paſchalem III.* appellarunt. Ad ipſius intruſionem confirmandam Conciliabulum Herbipoli Fridericus Imperator indixit, anno milleſimo centeſimo ſexageſimo ſexto. Ibi ſuper Sacras Reliquias juravit Sacrilegus & Schiſmaticus Princeps, ſe numquam *Alexandrum III.* pro Pontifice legitimo ſuſcepturum, nec fautoribus ejus gratiam redditurum ſuam, nec ejus Succeſſori, quem pars ipſius eligeret in Papam, pariturum; ſemper vero ſe adhæſurum *Paſchali*, eique obedientiam & honorem exhibiturum: & numquam ſe abſolutionem ab hoc juramento poſtulaturum, aut oblatam recepturum, ſuumque in Imperio Succeſſorem eodem juramento obſtringi voluit. Idem juramentum quadraginta Epiſcopi ſuper Sancta Evangelia præſtiterunt. Idipſum jurarunt ſæculares Principes. Id docent ipſius *Friderici* Encyclicæ Literæ, quas ex Codice Vaticano deſcripſit Annalium Eccleſiaſticorum Parens, & ex eo Conciliorum Collectores. *Herbipolis, vulgo VVirzbourg, in Franconia, urbs Epiſcopalis, ſub Moguntina Metropoli.*

Anno Chriſti milleſimo centeſimo ſexageſimo octavo *Alexander III.* Romæ Synodum habuit in Lateranenſi Baſilica, in qua *Fridericum* Imperatorem in promovendo & fovendo

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

vendo Schismate pertinacem excommunicavit, immo & exauctoravit, *ut Joannes Saresberiensis* testatur in Epistola ad Cantiæ Superiorem. Ejus verba Dissertatione II. circa finem Articuli IX. protuli.

Romana Synodus

Anno milesimo centesimo septuagesimo, mortuo *Guidone Cremensi*, tertius Antipapa substitutus est a Schismatica factione, scilicet *Joannes Strumensis* Abbas.

Fidericus I. cum iis quos in partes traxerat, ad Ecclesiæ unitatem redit.

Anno millesimo centesimo septuagesimo septimo, *Fridericus* Augustus ejurato Schismate, cum Episcopis & Principibus sibi adhærentibus ad Ecclesiæ unitatem rediit, & *Alexandrum III.* ceu legitimum Pontificem coluit. Pax Venetiis inita est. *Alexandri* Acta, & Epistolæ ad Capuanum Archiepiscopum & *Petrum* Cassinensem Abbatem, ad *Richardum* Cantuariensem, ad *Rogerium* Eboracensem, & *Hugonem* Dunelmensem; item Literæ *Friderici* & Principum ad *Alexandrum*, testes sunt tunc initæ & confirmatæ pacis imperium inter ac Sacerdotium. Testes sunt & *Willelmus Tyrius* lib. XVIII. de Bello Sacro cap. XXVI. *Matthæus Paris*, & *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis, *Romualdus* Archiepiscopus Salernitanus in Chronico, &c. Literas hac de re datas ab *Alexandro III.* & a *Friderico* Imperatore, Conciliorum Collectio sub titulo Concilii Veneti exhibet.

Concilii Lateranensis Tertii Decreta contra Schismaticos.

Anno 1179. Decretum editum est in Œcumenica Synodo Lateranensi III. Canone II. quos Pseudopontificum Ordinationes irritas Patres dixerunt; „ Quod a Prædecessore nostro felicis memoriæ Innocentio factum est (*inquit* Pontifex cum Patribus) innovantes, Ordinationes ab Octaviano & Guidone hæresiarchis, necnon & Joanne Strumensi qui eos secutus est, & ab ordinatis ab eis irritas esse censemus: adjicientes, „ etiam ut si qui Dignitates Ecclesiasticas, seu Beneficia per prædictos schismaticos „ receperunt, careant impetratis .... Illos autem qui sponte juramentum de tenendo „ Schismate præstiterint, a Sacris Ordinibus & Dignitatibus decrevimus manere suspensos.

Schismatici ad Ecclesiæ Communionem ante non sunt recepti, quam Schisma sub præscripta Formula ejurassent. His porro verbis concepta erat: „ Ego anathematizo, & „ recuso omnem hæresim extollentem se adversus Sanctam Romanam Ecclesiam Catholicam; præcipue vero Schisma Octaviani, Guidonis & Joannis: & Ordinationes „ eorum irritas judico, & eis contradico; & modo in antea me obediturum juro, & „ promitto fidelitatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Domino meo Alexandro, & Successoribus ejus juste intrantibus, ipsique serviam absque omni malo ingenio, contra „ omnem hominem secundum ordinem meum. Consilia ejus quæ mihi scripto certo „ mandaverit vel ipse commiserit, nulli hominum pandam nec etiam pro periculo corporis atque membrorum: Legatum Ecclesiæ Romanæ honorabo, & ducam, & reducam; & juvabo expensis. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Evangelia. Ita „ *referunt* Albertus Stadensis in Chronico, & *Albertus Krantzius* in Metropoli, libro VII. cap. III.

Nulla est Romani Pontificis electio, in quam duæ partes Cardinalium non conspiravenint.

In eadem Synodo celebre Decretum editum est, vitandis in posterum Schismatibus opportunum, ut nulla Romani Pontificis electio conferetur, in quam duæ partes Cardinalium non conspirassent. Est Canon primus his verbis conceptus: „ Licet de evitanda discordia in electione Summi Pontificis manifesta satis a nostris Prædecessoribus „ Constituta manaverint; tamen quia sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam, „ gravem passa est Ecclesia scissuram, nos etiam ad malum hoc evitandum de consilio Fratrum nostrorum, & Sacri approbatione Concili aliquid decrevimus adjungendum. Statuimus igitur ut si forte inimico homine superseminante zizania inter Cardinales de substituendo Pontifice non potuerit concordia plena esse, & duabus partibus concordantibus, tertia pars noluerit concordare, aut sibi alium præsumpserit „ ordinare, ille Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus fuerit electus & „ receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus, quia rem non potest, „ sibi nomen Episcopi usurpaverit, tam ipse quam qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri Ordinis privatione mulctentur, ita ut Viatici eis „ etiam, nisi tantum in ultimis, Communio denegetur: & nisi resipuerint, cum Dathan & Abiron, quos terra vivos absorbuit, accipiant portionem. Præterea si a

„ pau-

„ paucioribus aliquis, quam a duabus Partibus fuerit electus ad Apostolatus officium,
„ nisi major concordia intercesserit. nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat
„ si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum Canonicis Constitutionibus, &
„ aliis Ecclesiasticis præjudicium generetur, in quibus majoris & sanioris partis debet
„ Sententia prævalere: quia quod eis in dubium venerit, Superioris poterit Judicio defi-
„ niri. In Romana vero Ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recur-
„ sus ad Superiorem haberi.

Inter cæteras Ecclesias Gallicana; inter cæteros Principes Christianos, Rex Christianissimus *Ludovicus VII.* Ecclesiæ unitatem, justque legitimi Pontificis, hoc in Schisma- *Epist. XXX. Apte majori studio, ardore, constantia tuiti sunt, ut constat ex gratulatoriis Alexandri pendicis II. III.* Literis ad eumdem Christianissimum Regem Ludovicum. „ Quantum, *inquit*, Illu-
„ stres & Magnifici Proavi & Progenitores tui Reges Francorum Sacrosanctæ Eccle- *Gallicana*
„ siæ devoti semper & obedientes extiterint, quanta ei commoda & devotionis ob- *Ecclesia,*
„ sequia exhibuerint, nos ex multis & magnificis utilitatibus, quæ per eos Sanctæ *& Reges*
„ Dei Ecclesiæ provenerunt, manifeste cognovimus: & Fratres nostri, qui diutius sunt *Christia-*
„ in Romana Ecclesia conversati, idipsum plenius agnoverunt. Tu vero Progenitorum *nissimi*
„ tuorum laudabilis imitator existens, ut ita paternarum virtutum, sicut & Regni hæ- *semper in*
„ redem te veraciter exhiberes: ad eorum exemplum, singularem & unicam ma- *unitate,*
„ trem tuam Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, ex quo Excellentiæ tuæ Regnum a *& observantia ac*
„ Deo commissum est gubernandum, propensius dilexisti, in pressuris & necessitatibus *devotione*
„ suis ei fideliter adstitisti; & nihil umquam fuit, quod a devotione & subventione *erga Ro-*
„ ipsius Regium potuerit animum revocare. Illo siquidem Friderico qui pro sui officii *manam*
„ debito Advocatus Ecclesiæ ac Defensor deberet existere, adversus eam crudeliter sæ- *Ecclesiam*
„ viente: Tu sicut Princeps Christianissimus, eam diligis & honoras, & ipsam sin- *constan-*
„ cero veneraris affectu. Quæ utique in omni tribulatione sua, tam apud prædeceſso- *tes.*
„ res tuos, quam apud te ipsum, & optatæ portum quietis obtinuit, & refugium sem-
„ per opportunum invenit. Gallicana quoque Ecclesia inter omnes alias orbis Eccle- *Romana*
„ sias, quæcumque aliæ provenientibus scandalis in tribulatione mutassent, numquam *Ecclesia*
„ a Catholicæ Matris unitate recessit, numquam ab ejus subjectione & reverentia se *in Reges*
„ subtraxit; sed tamquam devotissima filia, firma semper & stabilis in ejus devotione *Christia-*
„ permansit. Unde ipsa Mater omnium & Magistra Romana Ecclesia Progenitores tuos, *nissimos*
„ & te ipsum inter cæteros orbis Principes; Gallicanam quoque Ecclesiam speciali & *& Galli-*
„ singulari prærogativa dilexit: ad honorem, incrementum, & exaltationem vestram *canam*
„ intendit: & in omnibus, in quibus secundum Deum potuit, vestræ satisfaciens volun- *Ecclesiam*
„ tati personas vestras propensius honoravit. Nullum siquidem in toto orbe terrarum *propensio*.
„ Principem esse credimus, quem Antecessores nostri, & nos ipsi, ampliori affectione
„ diligere teneamur, & cui magis a nobis sit, quam tuæ Celsitudini deferendum. Fir-
„ miter namque in cordis armario retinemus, & tam ex publica fama, quam ex Ar-
„ chiepiscoporum & Episcoporum Regni tui, & dilectorum filiorum nostrorum, Hen-
„ rici, Willelmi, & Odonis Cardinalium, quos pro necessitate Ecclesiæ, pro honore
„ quoque & utilitate Regni & tua, ad partes illas destinavimus, transmissa relatione
„ cognovimus, qualiter receptionem nostram quidquid alii facerent, Regium animum
„ ab ipso principio efficaciter induxisti. Et alii sunt exemplo tuo ad illud idem vehe-
„ mentius provocati, & in nostra devotione succensi.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 93. Edit. primæ Religiosi Censores hanc notam opponunt: *Laudat Ecclesiam Gallicanam, quod numquam erret, nec a justitia deflectat. Sic laudat Ecclesiam Gallicanam ut Romanam; & ut apparet in præsenti negotio eam non errare.*

R. Quæ in laudem Ecclesiæ Gallicanæ leguntur eo loci, non mea sunt, sed *Arnulfi* Lexoviensis Episcopi verba, qui *Alexandri III.* electionem contra Octavianum Antipapam egregie tuitus est, atque unitatis Ecclesiasticæ negotium totis viribus promovit.

Præ-

Præſulis iſtius Religioſiſſimi literas ad Epiſcopos Anglicanos hac in cauſa datas recenſeo, ex iiſque deſcribo quæ ad hoc Hiſtoriæ caput ſpectant. Intertextam Gallicanæ Eccleſiæ commendationem ſupprimere non debui. Hæc tamen referens tam non æquo Gallicanam Eccleſiam Romanæ, *omnium Eccleſiarum*, adeoque & Gallicanæ, *Matri & Magiſtræ*, quam non æquat Arnulfus, quam non æquat Cardinalis *Baronius*, hanc Arnulfi Epiſtolam, & hæc ipſa in laudem Eccleſiæ Gallicanæ verba referens ad annum 1160. Num. 64. Nec magis reſpexi, cum hæc ſcriberem, negotia quæ tum Clero Gallicano cum Romana Curia erant, quam ea reſpexerint olim Arnulfus & Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens. In ſcriptis meis reprehendunt RR. Cenſores, quæ *Baronius* Annalibus ſuis Eccleſiaſticis inſeruit, & cum res ipſas reprehendere non poſſint, intentionem meam criminantur, Dei jura, qui ſolus eſt cordium ſcrutator & judex, uſurpantes.

ARTICULUS IV.

Concilii celebrandi ratio altera fuit damnatio VValdenſium Hæreticorum.

DE Waldenſium erroribus, qui duodecimo inclinante ſæculo graſſabantur, in Synopſi egimus. Contra ipſos *Alexander III.* gladium Apoſtolicum diſtrinxit, in Concilio primum Turonenſi anno 1168. deinde in Œcumenico Lateranenſi III. Canon quartus Synodi Turonenſis vetat ne quis eis receptaculum præbeat aut præſidium, nec ullum cum eis etiam in venditione vel emptione commercium habeat, ſub pœna excommunicationis. Et Catholicis Principibus præcipit, ut deprehenſos in carcerem conjiciant, & bonorum proſcriptione mulctent. Canonis verba ſubjicio. „ In partibus Toloſæ damnanda hæreſis dudum emerſit, quæ paulatim more cancri ad vicina loca ſe diffundens per Guaſconiam & alias Provincias quamplurimos jam infecit. „ Quæ dum in modum ſerpentis intra ſuas evolutiones abſconditur, quanto ſerpit occultius, tanto gravius Dominicam vineam in ſimplicibus demolitur. Unde contra „ eos Epiſcopos & omnes Domini Sacerdotes in illis partibus commorantes vigilare præcipimus, & ſub interminatione Anathematis prohibere, ut ubi cogniti fuerint illius „ hæreſis ſectatores, nec receptaculum quiſquam eis in terra ſua præbere, aut præſidium impertire præſumat. Sed nec in venditione aut emptione aliqua cum eis omno commercium habeatur: ut ſolatio ſaltem humanitatis amiſſo, ab errore vitæ ſuæ reſipiſcere compellantur. Quiſquis autem contra hæc venire tentaverit, tamquam particeps iniquitatis eorum, Anathemate feriatur. Illi vero ſi deprehenſi fuerint, per Catholicos Principes cuſtodiæ mancipati, omnium bonorum amiſſione mulctentur. Et quoniam de diverſis partibus in unum latibulum crebro conveniunt, & præter conſenſum erroris, nullam cohabitandi cauſam habentes, in uno domicilio commorantur: talia Conventicula & inveſtigentur attentius, & ſi vera fuerint, canonica ſeveritate vetentur.

* *De Brabantionibus, lege Notas Joannis Picardi in l. 2. Guillelmi Neubrigenſis pag. 735. & in lib. V. p. 779.* * *Baſcoli, vulgo les Baſques.* * *Coterellos appellatos, ejuſmodi prædones, quod majoribus cultellis*

Canon vero vigeſimus ſeptimus Concilii Lateranenſis III. idem decernit, ac eorum inſuper ſubditos abſolvit a debito fidelitatis & hominii, & totius obſequii. Et quoniam ferro & igne in Catholicos, & in Eccleſias ac Monaſteria graſſabantur, Fidelibus præcipit ut contra ipſos arma ſumant, Indulgentiamque concedit pugnaturis ſacra Synodus, & eos ſub Eccleſiæ protectione ſuſcipit, non ſecus ac eos qui Sepulchrum Dominicum viſitant. Bonorum vero confiſcatione, immo & ſervitute, ſi ita viſum fuerit Principibus, hujuſmodi Hæreticos, & eorum fautores plecti ſtatuit. Canonis verba adſcribo. „ Sicut ait Beatus Leo: Licet Eccleſiaſtica Diſciplina Sacerdotali contenta Judicio, cruentas non efficiat ultiones; Catholicorum tamen Principum Conſtitutionibus adjuvatur, ut ſæpe quærant homines ſalutare remedium, dum corporale „ ſuper ſe metuunt evenire ſupplicium. Ea propter quia in Guaſconia, Albigeſio, & „ partibus Toloſanis, & alii locis: ita Hæreticorum, quos alii Catharos, alii Patarenos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perverſitas, ut „ jam non in occulto, ſicut aliqui, nequitiam ſuam exerceant, ſed ſuum errorem publice

„ blice manifeſtent, & ad ſuum conſenſum ſimplices attrahant, & infirmos: eos, &
„ defenſores eorum, & receptores, Anathemati decernimus ſubjacere: & ſub Anathe-
„ mate prohibemus, ne quis eos in domibus vel in terra ſua tenere, vel fovere, vel
„ negotiationem cum eis exercere præſumat. Si autem in hoc peccato deceſſerint,
„ non ſub noſtrorum Privilegiorum cuilibet indultorum obtentu, aut ſub aliacumque
„ occaſione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Chriſtianos recipiant ſepulturam.

Damnat Synodus & nefarios prædones ex Belgio, ſeu Brabantia, Aragonia, Navarra, &c. turmatim erumpentes, parte Canonis altera. *De Brabantionibus* * *& Aragonenſibus, Navarris, Baſcolis* *, *Coterellis* * *& Triaverdinis* *, *qui tantam in Chriſtianos immanitatem exercent, ut nec Eccleſiis nec Monaſteriis deferant, non viduis & pupillis, non ſenibus & pueris, nec cuilibet parcant ætati, aut ſexui, ſed more Paganorum omnia perdant & vaſtent, ſimiliter conſtituimus, ut qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel faverint per regiones in quibus taliter debacchantur, in Dominicis & aliis ſolemnibus diebus per Eccleſias publice denuntientur, & eadem omnino Sententia & pœna cum prædictis Hæreticis habeantur adſtricti, nec ad communionem recipiantur Eccleſiæ, niſi ſocietate illa peſtifera & hæreſi abjuratis. Relaxatos autem ſe noverint a debito fidelitatis & hominii, ac totius obſequii, donec in tanta iniquitate permanſerint, quicumque illis aliquo pacto tenentur annexi. Ipſis autem, cunctiſque Fidelibus, in remiſſionem peccatorum injungimus, ut tantis cladibus ſe viriliter opponant, & contra eos armis populum Chriſtianum tueantur.* Iliam tamen abſolutionem a Sacramento vel debito fidelitatis & hominii ac totius obſequii, conceſſam ne exiſtimes ſubditis Principum Supremorum, ſi forte in Hæreſim lapſi eſſent, aut Hæreticis eſſent fœderati. Hanc ſpeciem Canon non attingit: ſed de Dominis ſubalternis oppidorum, pagorum, aut caſtrorum, ſeu de Toparchis intelligi debet: quos tamen Sacra Synodus ſuis Toparchiis, Dominiis & bonis auctoritate ſua non privat, vel eorum ſubditos a debito fidelitatis & hominii abſolvit, ſed conſenſu Principum & Dominorum principalium, quibus ipſi jure feudi obnoxii ſunt: & declarat quid mereantur, & quas ipſis pœnas infligere Principes debeant. Id indicant verba ſequentia: *Confiſcenturque eorum bona & liberum ſit Principibus hujuſmodi homines ſubjicere ſervituti.* Idem probant verba Canonis vigeſimi quarti contra eos qui Saracenis arma ſubminiſtrant, aut in eorum pyraticis navibus nauclcros agunt: *Tales igitur a Communione Eccleſiæ præciſos, & excommunicationi pro iniquitate ſubjectos, & rerum ſuarum per ſæculi Principes Catholicos & Conſules civitatum, privatione mulctari & capientium ſervos, ſi capti fuerint, fore cenſemus.* Sacra itaque Synodus auctoritatem ſibi non tribuit privandi Hæreticos bonis ſuis ac dominiis, vel ipſos addicendi ſervituti, aut alias pœnas temporales ipſis infligendi, præter eas quæ ſunt fori ſpiritualis; ſed Principes adhortata eſt, ipſiſque juſſit, ut gladio ad vindictam malefactorum ſibi a Deo collato, ut ejus Miniſtri, peſtes hujuſmodi compeſcant.

Pergit Canon de Cruce ſignatis ſeu qui bello ſacro contra Hæreticos nomen dederint: *Qui autem in vera Pœnitentia ibi deceſſerint, & peccatorum indulgentiam, & fructum mercedis æternæ ſe non dubitent percepturos: Nos etiam de miſericordia Dei, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi, fidelibus Chriſtianis qui contra eos arma ſuſceperint, ad Epiſcoporum, ſeu aliorum Prælatorum conſilium, ad eos decertando expugnandos, biennium de pœnitentia injuncta relaxamus: aut ſi longiorem ibi moram habuerint; Epiſcoporum diſcretioni, quibus hujus rei cauſa fuerit injuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium, ſecundum modum laboris major eis indulgentia tribuatur.* Indulgentia Plenaria iis tantum conceditur, qui in ſacra Expeditione occumbunt (Tunc enim parcior erat Indulgentiarum hujuſmodi Eccleſia.) Aliis biennium dumtaxat de injuncta Pœnitentia relaxat, ſecundum modum laboris, relaxandam Epiſcopis committit Synodus.

armati eſſent, *quos Toloſani vulgo, Cotereles vocant, cenſet Marca lib. 6.*

* *Hiſtoria Bearnenſis c. 12.*

Triaverdini, forte legendum Triamellini, monet. Gangius in Gloſſario, ac prædones illos ita vocatos, quod ſicis triamelli uterentur, ſeu pugionibus quibus triplex lamella ſeu lamina ferrea eſſet.

Concilium Lateranenſe III. ſubditos Principum ſuperiorum in Hæreſim lapſorum, a debito fidelitatis & obedientia non abſolvit.

Parcior olim Indulgentiarum Eccleſia.

SCHOLION I.

In hoc Articulo pag. 110. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem ſuis verbis

verbis conceptam notant: *Concilium generale absolvit subditos Hæreticorum a dominio: sed hoc non facit Concilium de supremis Dominis, sed subordinatis Regibus; Neque auctoritate propria id facit, quæ non excedit ordinem spiritualem, sed insinuat quid a Principibus temporalibus fieri potest circa ipsos.*

R. De sensu Canonis XXVII. Concilii Lateranensis III. ago. *Illam tamen Absolutionem a Sacramento vel debito fidelitatis & hominii ac totius obsequii* (inquam) *concessam ne existimes subditis Principum supremorum, si forte in Hæresim lapsi essent, aut Hæreticis essent fœderati. Hanc speciem Canon non attingit*, &c. Quid Synodus decreverit ac senserit expono & probo ex ipsius verbis. Mera Criticæ quæstio est. Juris quæstionem eo loci non attingo, circa quam nota est Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ sententia.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 111. Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Indulgentiæ plenariæ hoc tempore non erant ita frequentes.*

R. Historiæ res est, ex ipsomet Canone XXVII. Concilii Lateranensis, cujus verba mox descripsi, perspicua & evidens. De parciori concessione Indulgentiarum tempore *Alexandri Tertii* legere potuissent Religiosi Censores Cardinalem *Baronium* ad annum 1177. num. LXXVI. ubi observant, *Alexandrum* III. cum Altare majus Ecclesiæ primariæ Ferrariensis dedicavit, *Quibuslibet vere pœnitentibus & confessis in festivitate Dedicationis ipsius Altaris illud visitantibus annum unum de criminalibus, & septimam partem venialium relaxasse . . . Quibus videas* (inquit Baronius) *usum ejus temporis concedendi per Romanos Pontifices Indulgentias, quæ unius anni terminum non excederent, præterquam in Expeditione Terræ Sanctæ; ut constat ex aliis aliorum etiam Pontificum Diplomatibus. Quibus redarguuntur Scripta, quibus proditur concessum ab eodem Pontifice primis diebus Dominicis singulorum mensium Anconitanis tantum Indulgentiarum, quantum arenæ possent capere ambæ manus simul junctæ. Quæ digna risu*, &c. Hæc Baronius.

Nota.

Si quid factum sit inspiciamus, nescio assentiri P. Natali affirmanti Concilium suam auctoritatem in temporalia non extendisse. Si Canonis verba juxta sensum, quæ præseferunt, considerentur, apparebit quidem pœnas a Concilio stabilitas ab aliis exequendas voluisse, at ipsummet Concilium eas decrevisse. Et primo jam stabilitam fuisse a Concilio Turonensi pœnam Confiscationis bonorum in hæreticos Valdenses patet ex verbis Canonis IV. quæ refert Natalis; *Omnium bonorum amissione mulctentur*. Concilium postea œcumenicum Lateranense prædonum subditos a vinculo fidelitatis liberos pronunciat: *Relaxatos autem se noverint a debito fidelitatis, & hominii*, &c. ac demum confiscationis bonorum pœna puniendos statuit: *Confiscentur eorum bona &c.* Si proinde observetur non voluisse Concilium Principes commonefacere de pœnis quibus prædones essent puniendi, sed easdem pœnas per semetipsum decrevisse, neque consensum alicujus expetiisse, re vera fatendum erit longe esse a mente Concilii qui putat declarasse tantum quid meruerint, & quæ pœnæ a Principibus essent infligendæ. Et re vera novum ea ætate non erat Ecclesiam hujusmodi auctoritatem exercere; nam iis omissis, quæ sæculo præcedente adversus Henricum Gregorius VII. adorsus fuerat, ipse Alexander III. qui huic Synodo Lateranensi præfuit, an. 1168. in altera particulari Synodo Lateranensi Fridericum I. Imperatorem excommunicationis mucrone confoderat, subditosque a fidelitatis juramento absolverat; ex quo factum est tandem Pontifici paruisse, ac sententiam revocari exorasse.

Nota.

Nota.

OMittendum hic non duxi Romanos Pontifices prima fortaſſe vice indulgentiam plenariam conceſſiſſe, dum Alexander II. qui una cum Eccleſiæ univerſalis regimine Lucanæ Eccleſiæ cathedram, quam prius obtinebat, retinuit, cathedralis dedicationem celebravit. De Indulgentia ea occaſione ab Alexandro conceſſa hæc habent Godeffridus Henſchenius, & Daniel Papebrochius *in Conatu Chronico hiſtorico ad catalogum Pontificum diſſert.* 17. *cap.* 8. quique habetur in Propilæo ad Acta SS. Maii. *Præviſſe Urbano videntur quoad indulgentias ſacras quædam loca viſitantibus concedendas Pontifices aliqui, ſed non multo antiquiores, eodemque undecimo ſæculo. Nam in Codice MSS. Lucenſis Eccleſiæ inter Vaticanæ Bibliothecæ libros ſervato, invenio quod Alexander II. an.* 1070. *peracta ejuſdem Eccleſiæ ſolemniſſima dedicatione conceſſit, ut octo dierum ſpatio dedicationis memoria perageretur annis ſingulis, conceſſa Indulgentia pœnitentiæ. Nihil tam antiquum reperire potuit (ſi prædictam fictitiam inſcriptionem excipimus & SS. Silveſtro, & quaſdam Gregorio ſimiliter affictas indulgentias) Cardinalis Baronius, licet eo animo ſcrutatus omnia, ut Eccleſiaſticorum rituum vetuſtatem probaret contra hæreticos. Deeſt tamen auctoritati præfata ſpecificatio indulgentiæ: & hanc primum invenio apud ipſum Baronium ad an.* 1030. Quamvis autem ea verba *conceſſa indulgentia pœnitentiæ* non ſatis exprimere videantur *plenariam* fuiſſe, id tamen non obſcure colligitur ex antiquo Codice Bibliothecæ, & ex alio Archivii Canonicorum Lucanæ Cathedralis, ibi enim dicitur celebrantes die Dedicationis ab omni jugo pœnitentiæ eſſe abſolutos: quod jam pridem & obſervaverat celeberrimus Florentinius *l.* 1. *p.* 107. *de Geſtis Mathildis.*

ARTICULUS V.

Tertia Concilii celebrandi ratio reſtitutio fuit Eccleſiaſticæ Diſciplinæ.

QUa tempeſtate convocatum eſt Concilium III. Lateranenſe, labefactata penitus erat Eccleſiæ Diſciplina. Regnabat in Eccleſiis & Monaſteriis ſimoniaca labes, vigebat in Eccleſiaſticis avaritia & faſtus; in Laicis uſurarum cernere erat voraginem; perverſus erat ordo Judiciorum Eccleſiaſticorum; Beneficiis præficiebantur juvenes & indigni, ac in Clericis ſpiritualis polygamia horrendum in modum graſſabatur. His, aliiſque malis opportunum adhibuit remedium cum Sacra Synodo Œcumenica *Alexander III.* Pontifex Maximus, Canonibus vigintiſeptem in eum finem conſtitutis.

Summæ Canonum Concilii Oecumenici Lateranenſis Tertii. Ætas & qualitates ordinandorum, ſive promovendorum ad Eccleſiaſticas Dignitates & beneficia.

Primus, electionem Summi Pontificis Canonicam ac legitimam non fore in poſterum decernit, niſi duæ partes Cardinalium ad eamdem conſpirent. Hunc ſupra deſcripſimus Art. III.

Secundus, Pſeudopontificum, aliorumque Schiſmaticorum Ordinationes, & alienationes ſeu invaſiones bonorum Eccleſiaſticorum, irritas decernit.

Tertius, conditiones præſcribit promovendis ad regimen Eccleſiarum neceſſarias, ſcilicet: *Ut nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui jam trigeſimum ætatis annum egerit, & de legitimo ſit matrimonio natus, qui etiam vita & ſcientia commendabilis demonſtretur.* Quæ autem habebat Beneficia, vacare declarat, cum electus Antiſtes confirmationem electionis acceperit, ac tempus infra quod Epiſcopum conſecrari Canones jubent, elapſum fuerit: tuncque Collatorem poſſe de illis diſponere Statuit idem Canon, ut inferiora Miniſteria, puta Decanatus, Archidiaconatus, & alia quæ animarum curam annexam habent, & Parochialium Eccleſiarum regimen, niſi qui vigeſimum quintum ætatis annum attigerit: & qui *ſcientia & moribus exiſtat commendandus*, nemo accipiat. Si vero Archidiaconus in Diaconum, Decanus, aut Curatus in Presbyterum, præfixo a Canonibus tempore non fuerint ordinati, illos Beneficio excidere declarat; Clericos qui contra formam iſtam elegerint, eligendi poteſtate privatos, & ab Eccleſiaſticis Beneficiis triennio ſuſpenſos.

Juvenum ad Eccleſiaſticas dignitates promotio corruptela erat duodecimo ſæculo

frequens; adversus quam *S. Bernardus* ad *Henricum* Senonensem Archiepiscopum scribebat, Epistola XLI. „ Scholares pueri & impuberes adolescentuli, ob sanguinis di-„ gnitatem promoventur ad Ecclesiasticas Dignitates, & de sub ferula transferuntur ad „ principandum Presbyteris; lætiores interim quod virgas evaserint, quam quod meruerint principari, nec tam illis blanditur adeptum, quam ademptum imperium. „ Hildebertus Cenomanensis Episcopus Juveni qui in Andegavensem Episcopum electus fuerat„ & cui (præter cæteros electionis defectus) ætas a Canonibus præscripta deerat, suasit ut cederet, nec ejus consecrationi adesse voluit. Sic autem ad illum scripsit Epistola XII. „ In Summis Sacedortibus ætas integra postulatur, unde nec periculum religio metuat, nec reverentiam dignitas amittat. Hinc est quod Ezechieli in trigesimo „ anno cœli aperiuntur, & videt visiones Domini, & prophetat. Prius ætas Prophetæ describitur, ut quibus annis prædicatio committi debeat, ostendatur. Christus quoque Joannem supra Petrum dilexit. Petro tamen non Joanni concessa est potestas ligandi atque solvendi. Qui enim per Isaiam dixerat, *Auferte offendicula de via populi mei*, coram Discipulis offendiculum ponere noluit, nec majoribus anteponere „ juvenem; quamvis eum prærogativa castitatis sibi præ cæteris fecerat familiarem. Detulit igitur ætati, non meritis; nec prætulit conjugatum virgini, sed provectiorem „ juniori. Denique Luca docente didicimus, quod Beatissima Virgo Maria Christum „ invenit in templo sedentem in medio Doctorum audientem illos & interrogantem. „ Donec annorum defuit integritas, Doctor omnium fines Discipuli non excessit: ubi „ vero pleni dies accesserunt, factus est magister pro debito, qui fuerat discipulus pro „ exemplo. His omnibus impressa est Ecclesiæ forma quam sequatur, certusque limes „ ætatis appositus, infra quem fieri Episcopum, facto cedit ad Judicium.

Eamdem corruptelam in *Rogerio* Eboracensi Archiepiscopo perstringit *Guillelmus Neuburgensis*, lib. 3. de Rebus Anglicis, cap. V. „ Pro personis, *inquit*, spectabilibus, „ quibus tamquam quibusdam monilibus Eboracensis olim refulsit Ecclesia, titulavit „ imberbes, & quosdam etiam agentes sub ferula, aptos magis pro ætate ædificare „ casas, & plostello adjungere mures, ludere par impar, equitare in arundine longa, „ quam personas gerere in Ecclesia Magnatum: ut scilicet usque ad annos viriles curam agens Titulatorum, universa perciperet commoda Titulatorum. „ Prudenter itaque *Alexander* III. & Concilii Lateranensis Patres sanxerunt, ut juxta Canones, nemo Episcopus ordinaretur, nisi qui trigesimum ætatis annum; Decanus, Archidiaconus, Curatus, &c. nisi qui vigesimum quintum attigisset ac vita & scientia esset commendatus.

Canon quartus Lateranensis Concilii prohibet ne Prælati subditos suos gravent in Visitationibus; atque hanc ob causam prohibet ne Archiepiscopi quadraginta vel quinquaginta equorum numerum excedant; Cardinales viginti quinque; Episcopi triginta: Archidiaconi, quinque aut septem; Decani sub ipsis constituti duobus equis sint contenti. Quod tamen secundum *tolerantiam* dictum in illis dumtaxat locis permittit observari, in quibus ampliores sunt redditus, & Ecclesiæ facultates. In pauperioribus autem locis eam teneri jubet mensuram, ut ex Majorum accessu minores non graventur.

Ordinandorum Titulus.

Canon quintus, aliquem sine certo Titulo prohibet ordinari Presbyterum vel Diaconum. Episcopum qui aliquem sine titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, ordinaverit, obligat ad necessaria ei subministranda, donec ei in aliqua Ecclesia convenientia stipendia militiæ Clericalis assignet: nisi Ordinatus ex patrimonio, vel propriis bonis vivere possit. Canonem integrum adscribo. „ Episcopus, si aliquem sine certo Titulo, „ de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit, tamdiu „ necessaria ei subministret, donec in aliqua ei Ecclesia convenientia stipendia militiæ „ clericalis assignet, nisi forte talis, qui ordinatur, extiterit, qui de sua, vel pater-

Prima Patrimonialis tituli mentio.

„ na hæreditate subsidium vitæ possit habere. „ Neminem absque Titulo ordinari sanxit Ecclesia, cum ut Clericis vagandi subtraheretur occasio, & ut perpetuo divinis Ministeriis intenderet, in Ecclesiis, quibus erant in ipsa Ordinatione addicti, residentes: tum ut ex suo Titulo necessaria ad victum & vestitum haberent, nec mendicare

cum

cum Eccleſiæ dedecore cogerentur. In hoc vero, quem exponimus Canone, tituli patrimonialis mentio primum occurrit, ante hæc tempora ignoti. Relatus eſt hic Canon in libros Decretalium, Titulo *De Præbendis & Dignitatibus* Cap. *Epiſcopus*. Huic geminum eſt Cap. *Non liceat*, ibidem, cujus hæc ſunt verba: *Non liceat ulli Epiſcopo ordinare Clericos, & eis nullas alimonias præſtare; ſed duorum alterum eligat: vel non faciat Clericos: vel ſi fecerit, det illis unde vivere poſſint*. Id confirmavit poſtea *Innocentius III.* Cap. *Cum ſecundum Apoſtolum*, ibidem. *Licet*, inquit, *Prædeceſſores noſtri Ordinationes eorum, qui ſine certo Titulo promoventur, in injuriam Ordinantium irritas eſſe voluerit, & inanes: Nos tamen benignius agere cupientes, tamdiu per Ordinatores, vel Succeſſores eorum provideri volumus Ordinatis, donec per eos Eccleſiaſtica Beneficia conſequantur*. Quam ob rem jubet Epiſcopo Zamorenſi, ut Subdiacono, quem ejus Deceſſor ordinaverat, tamdiu vitæ neceſſaria ſubminiſtret donec in Zamorenſi Eccleſia, vel in altera, competens Beneficium Eccleſiaſticum fuerit aſſecutus; quod niſi præſtet, Cenſuris Eccleſiaſticis ad id compelletur. Idem ſtatuit Cap. *Accepimus*, Tit. *De ætate & qualitatibus Ordinandorum*. De Presbyteris tantum & Diaconis Canonem Concilii Lateranenſis eſſe intelligendum probat *Stephanus Tornacenſis* Epiſt. CXCIV. ad aliquem ex *Alexandri III.* Succeſſoribus ſcripta, qui Epiſcopos novis mandatis adigere volebat ad Clericos omnes, quos ordinaverant ſuſtentandos, vel ad Beneficia ipſis conferenda.

Judiciorum ordo.

Canon ſextus Ordinem Judiciorum Eccleſiaſticorum moderatur: prohibetque ne Epiſcopi, & Archidiaconi, ſuſpenſionis vel excommunicationis Sententiam ferant in ſubditos, niſi canonica monitione præmiſſa: Subditis vero ne ante conteſtationem litis ad Superiorem Judicem appellent. Legitime vero appellantibus, certum præfigi tempus jubet ad appellationem perſequendam. Infra quod ſi cauſam agere ad ſuperioris Judicis tribunal neglexerint, Epiſcopus jure ſuo utatur. Qui vero interjecta appellatione ſe ſubduxerit, impenſarum ſolutione mulctatur. Monachis præſertim & Religioſis quibuſque Viris prohibet, ne *contra regularem Prælati ſui & Capituli diſciplinam* appellare præſumant.

Appellatio contra Regularem Diſciplinam Monachis interdicta.

Simoniacas exactiones conſuetudo non excuſat.

Canon ſeptimus Simoniacas exactiones pro Sacramentorum adminiſtratione, vel Beneficiorum collatione damnat & prohibet: neque conſuetudinem ipſas a Simoniaca labe purgare docet: „ Putant, *inquit*, plures ex hoc ſibi licere, quia legem mortis de lon„ ga invaluiſſe conſuetudine arbitrantur: non ſatis, quia cupiditate cæcati ſunt, atten„ dentes, quod tanto graviora ſunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenue„ rit alligatam. Ne igitur hoc de cætero fiat, & vel pro perſonis Eccleſiaſticis dedu„ cendis ad Sedem, vel Sacerdotibus inſtituendis, aut mortuis ſepeliendis, ſeu etiam „ aliis Sacramentis aliquid exigatur, diſtrictius inhibemus. Si quis autem contra hoc „ venire præſumpſerit, portionem cum Giezi ſe noverit habiturum: cujus factum tur„ pis muneris exactionem imitatur. „ Iſte porro Canon Lateranenſis Concilii tranſcriptus eſt libro V. Decretalium Tit. III. *De Simonia*, cap. *Cum in Eccleſiæ*. Vetuit etiam *Alexander III.* Epiſcopis, ſub periculo gradus, ne pro Chriſmate nummos ab Eccleſiis extorquerent, qualicumque conſuetudine hanc exactionem tueri, & qualicumque nomine ipſam honeſtare conarentur. „ Audivimus, *inquit*, quod nummos pro Chriſ„ mate ab Eccleſiis extorquetis: quos nunc Cathedraticum, aliquando Paſchalem præ„ ſtationem, interdum Epiſcopalem conſuetudinem appellatis. Quia vero hoc ſimoniacum eſſe cognoſcitur; Mandamus, quatenus prætextu alicujus conſuetudinis vel præ„ lationis, præſcriptos denarios nullatenus exigatis: pro certo ſcituri, quod ſi hoc præ„ ſumpſeritis periculum Ordinis & Dignitatis poteritis non immerito formidare.

Exactiones pro ſepulturis vetita.

Quod vero ſepulturas ſpectat, in decreto *Gratiani* circa hæc tempora edito, Cauſa XIII. Quæſtione II. plura capita leguntur, quibus exactiones pro ſepultura prohibentur, ſcilicet C. *Quæſta eſt* ſumptum ex S. Gregorio Magno Lib. VII. Regeſti, Indictione II. Epiſtola LV. C. *In Eccleſiaſtico*, ex Concilio Triburienſi, Canone XVI. C. *Præcipiendum*, ex Concilio Namnetenſi Canone VI. pro quo Gratianus Varenſe neſcio quod Concilium perperam laudat. Si quid ergo, ſecundum conſuetudinem piam, in Chriſtianorum funeribus exigit Eccleſia, eleemoſyna eſt pro redemptione peccatorum

Parochialium Ecclesiarum jura ad funebrem & sepulchralem eleemosynam exigendam.

imperata, non pretium pro loco vel spatio sepulturæ, ut scribebat *Paschalis* II. ad Episcopum Augustodunensem Norigaudum. „ Statuimus *inquit*, ut pro sepulturæ quidem loco, vel spatio, nullum penitus ab aliquo pretium exigatur: pro redemptione vero peccatorum, morientes, in Ecclesia in qua Fidei Sacramenta acceperint, eleemosynam dare, secundum Apostolica Decreta statuimus omnino & confirmamus. Si quis autem ad aliam vivens, sive moriens, se conferre voluerit, ad eo quod pro salute animæ suæ dare disposuerit, secundum Apostolica Decreta, Matrici Ecclesiæ partem relinquat. „ Eadem Parochialium Ecclesiarum jura in Fidelium exequiis firmaverat multo ante Paschalem II. *Leo* III. siquidem ipsius Decretum est quod in Appendice Concilii Lateranensis III. Parte XLII. Tit. *De Sepulturis & Defunctorum voluntatibus*, Cap. II. legitur: „ Nulli, *inquit*, denegamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam. Sed quia dignus est operarius mercede sua, tertiam partem judicii sui illi Ecclesiæ censemus jure dari, in qua cœlesti pabulo a principio sui exordii refectus cognoscitur: ut (juxta Apostolum) sint socii consolationum, ut fuerunt passionum; & sic demum ubicumque libitum fuerit, eligat sepulturam. Aliter ne fiat, Auctoritate Domini nostri, qui per Prophetam locutus est, dicens: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui, sub Anathematis vinculo detestatur, & contradicimus. Refertur etiam lib. III. Decretalium, Tit. *De Sepulturis*, *C. Nos instituta*. Tandem *Alexander* III. Decessorum suorum Decretis inhærens, statuit ut si quis in infirmitate positus se & sua Monasteria tradit, ac ex illo morbo moritur, Ecclesia Parochialis Canonicam habeat de bonis illis portionem: secus si Religionem sanus ac vegetus profiteatur. „ De his qui in infirmitate vel sanitate cum bonis suis ad religiosa loca se transferunt, nihil tibi vel Ecclesiis, a quibus receperunt salutis pabula, relinquentes, hoc tuæ volumus Prudentiæ innotescere: Quod si ægritudine ipsa ad Religionem transeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis suis ipsis Ecclesiis a quibus assumpti fuerint, Canonica debet Portio exhiberi. „ Si vero ad Religiosa loca se in sanitate transtulerint, de his quæ locis ipsis conferunt cogi non possunt aliquid præscriptis Ecclesiis impertiri: quia liberum est eis tunc bona sua, non solum Religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre personis. „ (Ibidem Cap. *De his*.) Ex quibus liquet, æquum esse ut a Fidelibus moribundis eleemosynæ conferantur Ecclesiis in quibus sepulturam eligunt, & Parochialibus etiam Ecclesiis, a quibus salutis pabula receperunt, si alibi sepulturam eligant, & ad pias illas consuetudines præstandas ab Episcopis cogi posse, quamvis sacri Canones vetent ne aliquid pro sepultura exigatur.

Gratia Expectativæ damnantur.

Canon Octavus Concilii III. Lateranensis vetat, ne Ecclesiastica Ministeria, seu etiam „ Beneficia, vel Ecclesiæ alicui tribuantur, seu promittantur, antequam vacent: ne „ desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & Beneficium se credidit succesturum. Cum enim id etiam in ipsis Gentilium Legibus inveniatur prohibitum: turpe nimis est, & Divinæ plenum animadversione Judicii, si locum in Dei „ Ecclesia futuræ successionis expectatio habeat, quam etiam damnare ipsi Gentiles homines curaverunt. „ Præbendas porro & quælibet Ecclesiastica Beneficia vacantia, conferri jubet infra sex menses a die vacationis. Si conferre distulerit Episcopus, ubi ad ipsum spectat, jus ad Capitulum devolutum est: Si ad Capitulum electio pertinet, & infra tempus constitutum non elegerit, jus devolutum est ad Episcopum: Si ambo neglexerint, providebit Metropolitanus. Gratias Expectativas Canon iste proscribit, quarum tamen lues frequentior fuit sequentibus sæculis. Has damnavit Basileense Concilium Sessione 31. Quam Ecclesia Gallicana Avarici Biturigum congregata, quoad hoc Disciplinæ caput, aliaque salubria Decreta, recepit, ac Pragmatica Sanctione confirmavit *Carolus VII.* Rex Christianissimus. Illas tandem penitus sustulit Sacra Synodus Tridentina Sessione 24. de Reformatione, cap. 19.

Tempus Beneficiorum collationi præfixum.

Privilegiorum moderatio.

Canon nonus Templarios, & Hospitalarios S. Joannis Hierosolymitani, aliosque Viros Religiosos, qui indulta sibi ab Apostolica Sede excedentes Privilegia, contra Episcopalem Auctoritatem multa præsumebant, coercet; ipsisque vetat primo, ne Ecclesias & Decimas de manu laicorum, sine Episcoporum consensu recipiant, jubetque ut di-

mit-

mittant hoc modo ſuſceptas. Secundo præcipit ut excommunicatos & nominatim interdictos ab Epiſcopis, ipſi etiam vitent. Tertio ſtatuit, ut in Eccleſiis quæ ad eos pleno jure non pertinent, inſtituendos Presbyteros Epiſcopis præſentent: ut eis quidem de plebis cura reſpondeant: ipſis vero Fratribus pro rebus temporalibus reddant rationem. Quarto decernit, ut ſi ad Eccleſiam Interdicto ſubjectam venerint, nonniſi ſemel in anno ad Eccleſiaſticum admittantur Officium, nec tunc ibi corpora defunctorum ſepeliant. Quinto, eos qui ſe Religioſis Ordinibus non omnino tradiderunt, ſed ad ipſorum Fraternitatem admiſſi, propriis in ædibus commorantur, Immunitatum ipſis conceſſarum non eſſe participes declarat, ſed Epiſcoporum Diſciplinæ ac Judicio, non minus quam Diœceſanos reliquos, ſubjacere.

Pretii exactio pro ingreſſu Religionis, & peculium Monachis & Religioſis quibuſque Viris prohibentur.

Canon Decimus de Monaſtica ſtatuit Diſciplina: imprimis ne Monachi & Religioſi quique viri *pretio recipiantur in Monaſterio*. Ei qui pro ſua receptione compulſus aliquid dederit, aſcenſus ad Sacros Ordines prohibetur. Qui acceperit, Officio privatur. Secundo, vetat ne peculium habeant. *Qui peculium habuerit, niſi ei ab Abbate pro injuncta fuerit adminiſtratione permiſſum, a Communione removeatur Altaris: & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec Oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat ſepulturam.* Abbas circa hujus Decreti executionem negligens, Officii privatione mulctator. Priores Conventualibus Eccleſiis gratis præfici jubet, nec amoveri niſi manifeſtam & juſtam ob cauſam, nempe ob crimen, ob dilapidationem facultatum, aut pro neceſſitate majoris Officii gerendi. Exactionem pecuniæ pro ingreſſu Religionis *Alexander III.* ſevere prohibuit, & Abbatem ac Monachos cujuſdam Cœnobii, qui pecuniam pro receptione Fratris extorſerant, ratione conſuetudinis, ad reſtitutionem compulit: Abbatem & Majores Monaſterii ab Officiis ſuſpendit: Novitium in aliud Monaſterium transferri juſſit: (Cap. *Veniens*, Tit. *De Simonia*, lib. V. Decretal.) *Veniens ad nos F. Presbyter propoſuit, quod Abbas & Fratres Sancti R. noluerant eum in Monachum recipere, quouſque triginta ſolidos dare convenit. Conventione autem facta, ſequenti die eum Monaſticum habitum induerent, & iidem Monachi triginta ſolidos, Abbas vero decem, & familia duodecim pro paſtu (aſſerentes hoc eſſe de conſuetudine Monaſterii) poſtularunt. Quoniam ergo factum hujuſmodi perniciоſum videtur; Mandamus quatenus ſi ita eſſe inveneris, Abbatem & Monachos ad reſtituendam pecuniam præfato F. tam indigne acceptam, compellas: & Abbatem, & majores perſonas Monaſterii, pro tantæ pravitatis exceſſu, ab Officii executione ſuſpendens præcipias dicto F. ut in alio Monaſterio, in habitu Monaſtico, Domino ſtudeat deſervire.*

Canon XI. Continentiam Clericis imperat, utque mulierculas e domibus ſuis ejiciant; Officium alioqui & Beneficium Eccleſiaſticum amiſſuri. Idem Canon criminis nefarii reos, quod excidium quinque civitatibus intulit, ſi Clerici fuerint, ejicit a Clero, vel ad Pœnitentiam agendam in Monaſteria detrudit: Laicos a Chriſtiana Communione removet. Vetat denique Clericis ne Monaſteria Virginum, *ſine manifeſta & neceſſaria cauſa*, frequentent; jubetque Epiſcopis ut illos arceant a periculoſa utrique ſexui familiaritate, & contumaces Beneficiis privent.

Clericorum continentia.

Canon XII. prohibet Clericis ne ad ſæcularia tribunalia cauſas agant, niſi proprias, vel Eccleſiæ; & ne litium procurationes ſuſcipiant, niſi pro miſerabilibus forte perſonis & ex caritate: & ne procurationes villarum, aut *Juriſdictiones etiam ſæculares ſub aliquibus Principibus, vel ſæcularibus viris, ut Juſtitiarii eorum fiant, Clericorum quiſquam aſſumere præſumat. Si quis adverſus hoc tentaverit (quoniam contra doctrinam Apoſtoli eſt dicentis*, Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus) *& ſæculariter agit: ab Eccleſiaſtico fiat Miniſterio alienus, pro eo quod Officio Clericali neglecto fluctibus ſæculi, ut Potentibus ſæculi placeat, ſe immergit.* Religioſis Viris eadem multos ſeverius prohibentur. Tunc non ferebat Eccleſiæ Diſciplina ut Clerici, præſertim Sacris Ordinibus initiati, ſæculares Magiſtratus gererent. Hinc Abrincatenſe Concilium in Neuſtria, paucis annis ante Lateranenſe III. Œcumenicum, ſcilicet anno 1162. Canone 12. ita decernit: *Clerici Judices non ponantur ad Juriſdictiones ſæcularium Poteſtatum adminiſtrandas. Qui autem hoc præſumpſerint, e Beneficiis Eccleſiaſticis arceantur.* Huic præerant Concilio *Theodinus* & *Albertus* Cardinales, Sedis Apoſtolicæ Legati.

Sæculares Magiſtratus gerere Clericis vetat Concilium Lateranenſe Tertium.

Petrus Blesensis in Tractatu *De Institutione Episcopi*, p. 442. luculenter ostendit quam sit a Clericali Professione alienum Magistratus sæculares gerere. „ Si te Curialium, *in-*
„ *quit*, & maxime Scacarii labyrinthis immerseris, magna spiritualis exercitii dispen-
„ dia patieris. Nemo potest duobus Dominis servire, Deo & mammonæ. Non exci-
„ dat a te quomodo in Tonsura capitis, quando electus es in sortem Domini, renuntia-
„ sti ignominiæ laicali. In die autem consecrationis tuæ, super abrenuntiatione sæcu-
„ larium emisisti vota quæ distrinxerunt labia tua. Alligatus es verbis oris tui, ubi ad
„ consecrantis interrogationem sine exceptione aliqua promisisti, quod de cætero a ter-
„ renis negotiis, & a turpibus lucris te alienares, tuamque sollicitudinem divinis sem-
„ per negotiis mancipares. Quid tibi ad Scacarium? Quid tibi ad fiscales reditus, ut
„ vel horula brevi curam posthabeas animarum? *Et Epist.* 26. Res, *inquit*, plena
„ discriminis est in Clericis usus Legum: totum enim hominem adeo sibi vendicant,
„ ut eum rei familiaris providentia fraudet, suspendat a spiritualibus, a divinis avel-
„ lat, &c.

Beneficiorum pluralitas prohibetur, Residentia imperatur.

Canon XIII. Spiritualem Polygamiam damnat; plura ab uno Clerico possideri Beneficia prohibet: iis tantum qui residere possint & commissum Officium per se ipsos exercere, illa conferri jubet; alioquin irritam Collationem pronuntiat, & Collatorem privat concedendi potestate. Totum adscribere Canonem operæ pretium est. „ Quia
„ nonnulli modum avaritiæ non ponentes, Dignitates diversas Ecclesiasticas, & plu-
„ res Ecclesias Parochiales contra Sacrorum Canonum Instituta nituntur acquirere; ita
„ ut cum unum Officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vindicent plurimorum,
„ ne id de cætero fiat, districtius inhibemus. Cum igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticum
„ Ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in lo-
„ co, & curam ejus per seipsum valeat exercere: Quod si aliter fuerit actum, & qui
„ receperit, quod contra Sanctos Canones accepit, amittat; & qui dederit, largiendi
„ potestate privetur. „ Canon iste insertus est Lib. III. Decretalium Tit. *De Clericis non residentibus*, C. *Quia nonnulli*.

Canon XIV. eumdem abusum perstringit his verbis: Quia in tantum jam quorumdam
„ processit ambitio, ut non duas, vel tres, sed sex aut plures Ecclesias perhibeantur
„ habere, nec duabus debitam possint provisionem impendere, per Fratres & Coepi-
„ scopos nostros charissimos emendari præcipimus; & de multitudine Præbendarum Ca-
„ nonibus inimica, quæ dissolutionis materiam & vagationis inducit, & certum con-
„ tinet periculum animarum: eorum, qui Ecclesiis digne valeant deservire, volumus Ec-
„ clesiasticiis beneficiis indigentiam sublevari. „ Beneficiorum pluralitas multiplicem deformitatem habet. Primo, quod qui unius officium vix implere potest, plurium stipendia sibi vendicet. Secundo quod Officium Sacrum propter quod Beneficium Ecclesiasticum institutum est, residentiam postulet Ministri Ecclesiastici. Residere autem in plu-ribus non potest. Tertio, quod justitiam distributivam lædat plurium Beneficiorum in unam personam coacervatio; ex quibus plurium Clericorum virtute & literis conspicuorum posset inopia sublevari.

Quarto, quia fovet ambitionem & cupiditatem, dissolutionisque & vagationis occasionem præbet. *Unde certum continet periculum animarum*. Canon iste insertus est Lib. 3. Decretalium Tit. 5. *De Præbendis & Dignitatibus*, C. *Quia in tantum*. Ibidem C. *Cum teneamur*, Mandatum Sedis Apostolicæ de conferendo alicui Beneficio non adimpleri permittit, si aliud Beneficium habeat, ex quo valeat commode sustentari: nisi forte in Literis Apostolicis id expressum esset. *Si mandatum nostrum*, inquit, *pro alicujus provisione receperis, qui aliud Beneficium habeat de quo valeat commode sustentari: nisi forte in Literis ipsis de hoc mentio habeatur; aut si non potest ei sine scandalo provideri, æquanimiter sustinemus, si pro eo mandatum nostrum non duxeris exequendum*. Ibidem C. *Ad hæc licet*, ita decernit: *Illud est omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una vel diversis Ecclesiis, plures Dignitates, vel Personatus obtineat: cum singula Officia in Ecclesiis assiduitatem exigat Personarum*. Idem docet C. *Cum non ignores*, decernitque ut electus ad secundam Ecclesiam, primam dimittat. Et ad Episcopum Januensem scribens: *Cum non ignores* (inquit) *quod una Ecclesia unius debet esse Sacerdotis*,

terdotis, mirabile gerimus & indignum, ſi uni perſonæ locum in pluribus Eccleſiis velis concedere, & in Epiſcopatu tuo inducere conſuetudinem Gallicanæ Eccleſiæ, quæ cum unum ad plura recipiat Beneficia contra Sacrorum Canonum Inſtituta, non comprobatur a nobis, licet non poſſit præ multitudine delinquentium emendari. Refertur Libro III. Collectionis II. Decretalium Tit. IV. *De Præbendis*, Cap. I.

Canonicæ Beneficiorum collatio a Laicis fieri non poteſt ſine Eccleſiæ Auctoritate.

Canon XIV. Prohibet præterea Clericis, ne Eccleſias a Laicis ſine proprii Epiſcopi Auctoritate recipiant, ſub pœna excommunicationis, immo & exauctorationis. *Presbyter autem* (inquit) *ſive Clericus, qui Eccleſiam per laicos, ſine proprii Epiſcopi Auctoritate, receperit tenendam, Communione privetur; & ſi perſtiterit, Miniſterio Eccleſiaſtico & Ordine devonatur.* Eccleſiaſtica Beneficia abſque Canonica Inſtitutione legitime poſſideri non poſſunt. Cum Spiritualia Miniſteria annexa habeant, ſpirituali tantum auctoritate conferri poſſunt: ea maxime quibus animarum cura, & Sacramentorum adminiſtratio, vel prædicandi munus, conjuncta ſunt, ut Epiſcopatus, Abbatia, Decanatus, vel Præpoſitura, Archidiaconatus, Pœnitentiarii vel Eccleſiaſtis Dignitas. Miſſio enimvero ad obeunda hujuſmodi Beneficiorum Miniſteria neceſſaria eſt, quæ non eſt a laicis, ſed ab Eccleſia, & ab Eccleſiaſtica poteſtate, Chriſti nomine & auctoritate agente, qui dixit: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Poſſunt tamen laici Jus conferendi Beneficia conceſſione & auctoritate Eccleſiæ obtinere. Sic Francorum Anglorumque Reges Beneficia in Eccleſiis vacantibus Regaliorum Jure conferebant, ut probat cap. *Ex diligenti* Extra, *De Jure Patronatus*, in I. Collectione Antiqua Decretalium ab *Antonio Auguſtino* edita, quod eſt *Alexandri III.* Archiepiſcopis, & Epiſcopis per Angliam conſtitutis, ſcribebat idem Pontifex cap. *Relatum eſt*, ibidem, contra Collationes a laicis abſque Privilegio factas: *Relatum eſt auribus noſtris, quod nonnulli ambitione nimia tracti, occaſione laicæ recognitionis & potentiæ ſæcularis, in ſæculari foro non requiſita Epiſcopi audientia, Patronatus Eccleſiarum, & Beneficia Eccleſiaſtica ſibi præſumant in veſtris Parochiis vendicare. Quoniam igitur hujuſmodi perſonæ non intrant per oſtium, ſed aliunde conſcendunt; ac per hoc indigni ſunt Paſtoriss nomine vel prærogativa gaudere, mandamus atque præcipimus, quatenus eos quos Patronatus Eccleſiarum, & Eccleſiaſtica Beneficia prædicto modo conſtat adeptos, ſi commoniti minime reſignaverint, niſi præſcriptione, aut Epiſcopali conceſſione muniti fuerint, ſublato appellationis diffugio, ab Officio reddatis, & Beneficiis alienos; & ſi nec ſic deſtiterint, vinculo Anathematis innodetis, & uſque ad dignam ſatisfactionem teneatis, & tenere faciatis adſtrictos.*

Eccleſiaſtica Judicia.

Idem *Canon XIV.* Concilii Lateranenſis, Laicos qui Eccleſiaſticas perſonas, & ipſos etiam Epiſcopos ſuo Judicio ſtare compellunt, a Communione ſegregandos edicit. Laicorum Magiſtratuum in Juriſdictionem Eccleſiaſticam excurſu Concilium Nemauſenſe anno 1096. Canone 14. rapinam & ſacrilegium vocaverat: *Nec Clericos*, inquit, *nec Monachos ullus ad ſæculare cogat venire Judicium in Curiam ſuam; quoniam hoc rapina eſſet & ſacrilegium.* Concilium Remenſe ſub Eugenio III. anno 1148. ita ſanxerat: *Decernimus ut Laici Eccleſiaſtica terminare negotia non præſumant, & Epiſcopi, Abbates, Archidiaconi, & alii Eccleſiarum Prælati, de Eccleſiaſticis negotiis, vel de aliis quæ ſpiritalia eſſe noſcuntur, aliquorum Laicorum Judicio non diſponant; nec propter eorum prohibitionem, Eccleſiaſticam dimittant Juſtitiam exercere.* Inter Conſuetudinum Regiarum Capita, *quæ S. Thomas Cantuarienſis* ardore tam ſancto, & invicta conſtantia impugnavit, unum illud erat: *Quod Clerici teneantur ad ſæcularia Judicia.* Alexander III. ad Uſpalenſem Archiepiſcopum, & ejus Suffraganeos contra hanc Laicorum audaciam his verbis ſcribebat: *Accedit ad hæc, quod Clerici, ſive ipſi adverſus Laicos, ſive Laici adverſus eos litigantes experiri voluerint, Laicorum Judicia ſubire, & ſecundum ipſorum inſtituta, ſive Leges agere, vel defendere ſe coguntur. Nec ſolum inferioris Ordinis Clerici talibus injuriis fatigantur, verum etiam vos ipſi, ſi juſtitiæ rigorem zelo Dei ſuccenſi aliquando exercetis, vel ad igniti ferri examen, vel ad aliquod æque prohibitum & execrabile Judicium provocamini: nulla Canonibus qui id prohibent, vel Pontificali Dignitati exhibita reverentia, &c.* Idem Pontifex ad *Ludovicum VII.* Regem Chriſtianiſſimum ſcribebat. *Et Reges Francorum ſanxerunt, ut hi quibus a Cleri-* *Epiſt. 19. Appendi cis I.*

Decimarum restitutio Laicis imperatur.

cis injuria irrogatur, eos apud Ecclesiasticos Judices debeant solummodo convenire. Idipsum præsertim super his quorum injuria infra Sacros Ordines peragitur, de consuetudine Regni tui, usque ad hæc tempora accepimus observatum.

Postrema pars Canonis XIV. prohibet Ne *Laici Decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possit aliquo modo transferre.* Si quis vero *receperit, & Ecclesiæ non tradiderit*, Christiana *sepultura privetur*. Inserta est lib. III. Decretalium Tit. 30. *De Decimis*, Cap. *Prohibemus*. Infeudatas Decimas Canon iste non spectat, quas nimirum laici de Ecclesia benemeriti ante Concilium Lateranense, ejusdem Ecclesiæ concessione in Feudum perpetuum possidendas acceperant. Quæcumque nunc possidentur a laicis, infeudatæ censentur ante Concilii Lateranensis tempora. Credere enim par est ea tempestate restitutas fuisse, quæcumque alio titulo possidebantur, nec inanem fuisse Lateranensis Concilii Oecumenici Sanctionem, Decreta *Gregorii VII.* in Concilio Romano V. Lateranensis Concilii œcumenici sub *Innocentio II.* Cap. 10. Remensis sub *Eugenio III.* Cap. 9. & Turonensis sub ipso *Alexandro* III. Canone 3. confirmantem. Utrum vero Decimas infeudatas laici absque Ecclesiæ consensu ad alios laicos transmittere possint, aut Monasteriis, vel quibus voluerint, Ecclesiis donare, alia quæstio est: Si Jus Canonicum consulamus, id fieri absque Ecclesiæ consensu non potest, ut constat ex *Innocentio* III. Can. *Cum Apostolica*, Lib. 3. Decretalium Tit. *De his quæ fiunt a Prælatis*; ubi ita scribit: *Nam & in Lateranensi Concilio est inhibitum, ne quælibet religiosa persona Ecclesias & Decimas de manibus laicorum, sine consensu Episcoporum recipiat. Per quod indirecte datur intelligi quod sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiæ sit Decimas de manibus recipere laicorum. Hoc autem de illis Decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuo sunt concessa.* Idem colligitur ex Canone, *Ex parte*, Tit. *De Feudis*. At, si Gallicanam Jurisprudentiam attendamus, hujusque Regni mores, non est necessarius novus Ecclesiæ consensus ut laici de Decimis infeudatis prout sibi placuerit, disponant: quia Ecclesiæ conniventia ab antiquo factum est, ut Decretales mox laudatæ vim in Galliis nullam haberent; in quibus Decimæ infeodatæ omnibus omnium commerciorum legibus subjiciuntur, venditionibus, pignorationibus, donationibus, dotibus, transactionibus, compromissis; & ad forum civile omnino spectant.

Canon Lateranensis *Decimas infeudatas non spectat.*

Bona per Ecclesias acquisita Clerici transmittere non possunt ad hæredes.

Canon XV. Concilii III. Lateranensis prohibet Clericis ne bona per Ecclesias acquisita transmittant ad hæredes, vel quovis alio modo de illis disponant, quæ ad Ecclesiam pertinent, secundum antiquos Canones. *Cum*, inquit, *in officiis caritatis illis primo teneamur obnoxii, a quibus nos beneficium cognoscimus accepisse: e contrario Ecclesiastici quidam Clerici, cum ab Ecclesiis suis multa bona perceperint, bona per Ecclesias acquisita in alios usus præsumunt transferre. Hoc igitur quia & antiquis Canonibus constat inhibitum, nos etiam nihilominus inhibemus. Indemnitati itaque Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.* Insertus est Lib. 3. Decretalium Tit. 21. *de Testamentis & ultimis voluntatibus*, c. *Cum in Officiis*. Hanc disciplinam confirmat *Alexander III.* ibid. cap. *Ad hæc*, cujus hæc sunt verba: *Præsentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, jure testari non possunt.*

Et cap. *Quia nos*, Episcopo cuidam ita respondet: *Licet Clerici de his quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant: de his tamen quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de Jure possunt facere testamentum.*

Ibidem, Cap. *Relatum est*, rogatur utrum Canon Lateranensis Concilii, de quo agimus, de immobilibus tantum, vel etiam de mobilibus intelligendus esset, respondet, „ Quod generaliter bona quælibet per Ecclesiam acquisita, ei debent juxta Lateranen„ se Concilium, post acquirentis obitum remanere . . . . . Licet autem mobilia per „ Ecclesiam acquisita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint; con„ suetudinis tamen est non improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis & „ illis qui viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servitii me-

„ ritum

„ ritum conferantur. Cæterum quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina prove-
„ niunt, distribuantur pro arbitrio decedentis.
„ Idem Canon Lateranensis prohibet, ne Decanos ad Jurisdictionem Episcopalem exercendam, sub pretio statuant, sive ne hujusmodi Ecclesiasticos Magistratus vendant Episcopi: alioqui potestate hæc Officia conferendi privantor.

Munus Officialis vendere nefas.

Canon XVI. statuit, *Ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabile fuerit ostensum, appellatione remota semper prævaleat & suum consequatur effectum, quod a majori & saniori parte Capituli fuerit definitum.* Insertus est Lib. 3. Decretalium, Tit. 11. *De his quæ fiunt a majori parte Capituli*, cap. *Cum in cunctis.*

Quid agendum cum Patroni plures in præsentatione ad Beneficium discordant.

Canon XVII. Medetur malo, quod ex Fundatorum seu Patronorum dissensione in Ecclesiam redundat: cum ad plures præsentatio spectat, nec in ejusdem Clerici nominationem conspirant, sed in plures partes dividuntur. Tunc enim illum Ecclesiæ præfici jubet Sacra Synodus, *qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sine scandalo fieri nequiverit, ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius secundum Deum viderit ordinandam. Idipsum etiam faciat, si de jure Patronatus quæstio emersit inter aliquos, & cui competat, infra quatuor menses non fuerit definitum.* Relatus est in Lib. 3. Decretalium Tit. 39. *De Jure Patronatus*, cap. *Quoniam in quibusdam.*

Præbendæ Theologalis institutio.

Canon XVIII. Statuit ut in singulis Ecclesiis Cathedralibus, Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod Beneficium assignetur, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. Idem quoque in aliis Ecclesiis ac Monasteriis restitui jubet, in quibus aliquid olim ad hoc deputatum est. Porro pro docendi licentia pretium exigi vetat: aut a docendi munere peritos, qui docere voluerint, repelli, sub pœna privationis Beneficii.

Ecclesiarum immunitas.

Canon XIX. Publicos Magistratus & Consules Civitatum perstringit, qui Ecclesiis onera imponunt, & Jurisdictionem Ecclesiasticam imminuunt. Id ne deinceps aggrediantur, sub pœna excommunicationis prohibet. *Nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla coactione, ad relevandas communes necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.* Infertus est Lib. 3. Decretalium Tit. 49. *De Immunitate Ecclesiarum*, Can. *Non minus.*

Canon XX. Torneamenta, seu nundinas illas vel ferias, ad quas Milites ex condicto venire solebant, & ad ostentationem virium congredi prohibet; atque eos qui in hujusmodi congressibus mortui fuerint, Ecclesiastica sepultura privandos edicit: Quamvis Pœnitentia poscentibus non negetur. Quod jam in Concilio Lateranensi II. sub *Innocentio* II. & ab *Eugenio* III. fuerat constitutum. Insertus est Lib. 5. Decretalium Tit. 13. *De Torneamentis* cap. *Felicis.*

Canones XXI. & XXII. *Treugam & Pacem*, religiose servari jubent: vetantque ne quisquam novas Pædagiorum exactiones, sine Regum & Principum Auctoritate, & consensu statuere, aut de novo statutas tenere, aut veteres augere præsumat, sub pœna excommunicationis. Relati sunt hi Canones in libro 1. Decretalium Tit. 33. *De Treuga & Pace*, C. *Treugas*, & C. *Innovamus.*

Canon XXIII. Leprosis simul degentibus Ecclesiam & Cœmeterium, propriumque Presbyterum concedit, atque Immunitatem a Decimis solvendis.

Canon XXIV. Excommunicationem decernit in Christianos, qui Saracenis arma & alia ad Christianos impugnandos necessaria subministrant, aut in eorum navibus rectores sunt. Eamdem pœnam statuit in eos, qui piraticam in Christianos exercent, aut naufragorum bona invadunt.

Usuræ damnatio, & usurariorum pœnæ.

Canon XXV. Statuit ut *Usurarii manifesti nec ad Communionem admittantur Altaris, nec Christianam si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam.* Qui autem Sacerdos eorum Oblationem acceperit, aut eos Christianæ sepulturæ tradiderit: & *ea quæ acceperit, reddere compellatur*; & donec in arbitrium Episcopi sui fecerit satis, *ab officii sui maneat executione suspensus.* Canon iste relatus est in lib. 5. Decretalium Tit. 19. *De Usuris*, cap. *Quia in omnibus.* Ibi & sequenti Canone *Super eo*, Pontifex crimen

Decimarum restitutio Laicis imperatur.

cis injuria irrogatur, eos apud Ecclesiasticos Judices debeant solummodo convenire. Idipsum præsertim super his quorum injuria infra Sacros Ordines peragitur, de consuetudine Regni tui, usque ad hæc tempora accepimus observatum.

Postrema pars Canonis XIV. prohibet Ne *Laici Decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possit aliquo modo transferre.* Si quis vero *receperit, & Ecclesiæ non tradiderit*, Christiana *sepultura privetur*. Inserta est lib. III. Decretalium Tit. 30. *De Decimis*, Cap. *Prohibemus*. Infeudatas Decimas Canon iste non spectat, quas nimirum laici de Ecclesia benemeriti ante Concilium Lateranense, ejusdem Ecclesiæ concessione in Feudum perpetuum possidendas acceperant. Quæcumque nunc possidentur a laicis, infeudatæ censentur ante Concilii Lateranensis tempora. Credere enim par est ea tempestate restitutas fuisse, quæcumque alio titulo possidebantur, nec inanem fuisse Lateranensis Concilii Oecumenici Sanctionem, Decreta *Gregorii VII.* in Concilio Romano V. Lateranensis Concilii œcumenici sub *Innocentio II.* Cap. 10. Remensis sub *Eugenio III.* Cap. 9. & Turonensis sub ipso *Alexandro* III. Canone 3. confirmantem. Utrum vero Decimas infeudatas laici absque Ecclesiæ consensu ad alios laicos transmittere possint, aut Monasteriis, vel quibus voluerint, Ecclesiis donare, alia quæstio est: Si Jus Canonicum consulamus, id fieri absque Ecclesiæ consensu non potest, ut constat ex *Innocentio* III. Can. *Cum Apostolica*, Lib. 3. Decretalium Tit. *De his quæ fiunt a Prælatis*; ubi ita scribit: *Nam & in Lateranensi Concilio est inhibitum, ne quælibet religiosa persona Ecclesias & Decimas de manibus laicorum, sine consensu Episcoporum recipiat. Per quod indirecte datur intelligi quod sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiæ sit Decimas de manibus recipere laicorum. Hoc autem de illis Decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuo sunt concessa.* Idem colligitur ex Canone, *Ex parte*, Tit. *De Feudis*. At, si Gallicanam Jurisprudentiam attendamus, hujusque Regni mores, non est necessarius novus Ecclesiæ consensus ut laici de Decimis infeudatis prout sibi placuerit, disponant: quia Ecclesiæ conniventia ab antiquo factum est, ut Decretales mox laudatæ vim in Galliis nullam haberent; in quibus Decimæ infeodatæ omnibus omnium commerciorum legibus subjiciuntur, venditionibus, pignorationibus, donationibus, dotibus, transactionibus, compromissis; & ad forum civile omnino spectant.

Canon Lateranensis Decimas infeudatas non spectat.

Bona per Ecclesias acquisita Clerici transmittere non possunt ad hæredes.

Canon XV. Concilii III. Lateranensis prohibet Clericis ne bona per Ecclesias acquisita transmittant ad hæredes, vel quovis alio modo de illis disponant, quæ ad Ecclesiam pertinent, secundum antiquos Canones. *Cum*, inquit, *in officiis caritatis illis primo teneamur obnoxii, a quibus nos beneficium cognoscimus accepisse: e contrario Ecclesiastici quidam Clerici, cum ab Ecclesiis suis multa bona perceperint, bona per Ecclesias acquisita in alios usus præsumunt transferre. Hoc igitur quia & antiquis Canonibus constat inhibitum, nos etiam nihilominus inhibemus. Indemnitati itaque Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.* Insertus est Lib. 3. Decretalium Tit. 21. *de Testamentis & ultimis voluntatibus*, c. *Cum in Officiis*. Hanc disciplinam confirmat *Alexander III.* ibid. cap. *Ad hæc*, cujus hæc sunt verba: *Præsentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, jure testari non possunt.*

Et cap. *Quia nos*, Episcopo cuidam ita respondet: *Licet Clerici de his quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, liberi disponere valeant: de his tamen quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de Jure possunt facere testamentum.*

Ibidem, Cap. *Relatum est*, rogatur utrum Canon Lateranensis Concilii, de quo agimus, de immobilibus tantum, vel etiam de mobilibus intelligendus esset, respondet, „ Quod generaliter bona quælibet per Ecclesiam acquisita, ei debent juxta Lateranen„ se Concilium, post acquirentis obitum remanere . . . . . Licet autem mobilia per „ Ecclesiam acquisita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint; con„ suetudinis tamen est non improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis & „ illis qui viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servitii me-

„ ritum

„ ritum conferantur. Cæterum quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina prove-
„ niunt, distribuantur pro arbitrio decedentis.
„ Idem Canon Lateranensis prohibet, ne Decanos ad Jurisdictionem Episcopalem exercendam, sub pretio statuant, sive ne hujusmodi Ecclesiasticos Magistratus vendant Episcopi: alioqui potestate hæc Officia conferendi privantor.

Munus Officialis vendere nefas.

Canon XVI. statuit, *Ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabile fuerit ostensum, appellatione remota semper prævaleat & suum consequatur effectum, quod a majori & saniori parte Capituli fuerit definitum.* Insertus est Lib. 3. Decretalium, Tit. 11. *De his quæ fiunt a majori parte Capituli*, cap. *Cum in cunctis.*

Quid agendum cum Patroni plures in præsentatione ad Beneficium discordant.

Canon XVII. Medetur malo, quod ex Fundatorum seu Patronorum dissensione in Ecclesiam redundat: cum ad plures præsentatio spectat, nec in ejusdem Clerici nominationem conspirant, sed in plures partes dividuntur. Tunc enim illum Ecclesiæ præfici jubet Sacra Synodus, *qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sine scandalo fieri nequiverit, ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius secundum Deum viderit ordinandam. Idipsum etiam faciat, si de jure Patronatus quæstio emersit inter aliquos, & cui competat, infra quatuor menses non fuerit definitum.* Relatus est in Lib. 3. Decretalium Tit. 39. *De Jure Patronatus*, cap. *Quoniam in quibusdam.*

Præbendæ Theologalis institutio.

Canon XVIII. Statuit ut in singulis Ecclesiis Cathedralibus, Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod Beneficium assignetur, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. Idem quoque in aliis Ecclesiis ac Monasteriis restitui jubet, in quibus aliquid olim ad hoc deputatum est. Porro pro docendi licentia pretium exigi vetat: aut a docendi munere peritos, qui docere voluerint, repelli, sub pœna privationis Beneficii.

Ecclesiarum immunitas.

Canon XIX. Publicos Magistratus & Consules Civitatum perstringit, qui Ecclesiis onera imponunt, & Jurisdictionem Ecclesiasticam imminuunt. Id ne deinceps aggrediantur, sub pœna excommunicationis prohibet. *Nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla coactione, ad relevandas communes necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.* Infertus est Lib. 3. Decretalium Tit. 49. *De Immunitate Ecclesiarum*, Can. *Non minus.*

Canon XX. Torneamenta, seu nundinas illas vel ferias, ad quas Milites ex condicto venire solebant, & ad ostentationem virium congredi prohibet; atque eos qui in hujusmodi congressibus mortui fuerint, Ecclesiastica sepultura privandos edicit: Quamvis Pœnitentia poscentibus non negetur. Quod jam in Concilio Lateranensi II. sub *Innocentio* II. & ab *Eugenio* III. fuerat constitutum. Insertus est Lib. 5. Decretalium Tit. 13. *De Torneamentis* cap. *Felicis.*

Canones XXI. & XXII. *Treugam & Pacem*, religiose servari jubent: vetantque ne quisquam novas Pædagiorum exactiones, sine Regum & Principum Auctoritate, & consensu statuere, aut de novo statutas tenere, aut veteres augere præsumat, sub pœna excommunicationis. Relati sunt hi Canones in libro 1. Decretalium Tit. 33. *De Treuga & Pace, c. Treugas*, & C. *Innovamus.*

Canon XXIII. Leprosis simul degentibus Ecclesiam & Cœmeterium, propriumque Presbyterum concedit, atque Immunitatem a Decimis solvendis.

Canon XXIV. Excommunicationem decernit in Christianos, qui Saracenis arma & alia ad Christianos impugnandos necessaria subministrant, aut in eorum navibus rectores sunt. Eamdem pœnam statuit in eos, qui piraticam in Christianos exercent, aut naufragorum bona invadunt.

Usuræ damnatio, & usurariorum pœnæ.

Canon XXV. Statuit ut *Usurarii manifesti nec ad Communionem admittantur Altaris, nec Christianam si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam.* Qui autem Sacerdos eorum Oblationem acceperit, aut eos Christianæ sepulturæ tradiderit: *& ea quæ acceperit, reddere compellatur;* & donec in arbitrium Episcopi sui fecerit satis, *ab officii sui maneat executione suspensus.* Canon iste relatus est in lib. 5. Decretalium Tit. 19. *De Usuris*, cap. *Quia in omnibus.* Ibi & sequenti Canone *Super eo*, Pontifex cri-

men

Decimarum restitutio Laicis imperatur.

cis injuria irrogatur, eos apud Ecclesiasticos Judices debeant solummodo convenire. Idipsum præsertim super his quorum injuria infra Sacros Ordines peragitur, de consuetudine Regni tui, usque ad hæc tempora accepimus observatum.

Postrema pars Canonis XIV. prohibet Ne *Laici Decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possit aliquo modo transferre.* Si quis vero *receperit, & Ecclesiæ non tradiderit*, Christiana *sepultura privetur*. Inserta est lib. III. Decretalium Tit. 30. *De Decimis*, Cap. *Prohibemus*. Infeudatas Decimas Canon iste non spectat, quas nimirum laici de Ecclesia benemeriti ante Concilium Lateranense, ejusdem Ecclesiæ concessione in Feudum perpetuum possidendas acceperant. Quæcumque nunc possidentur a laicis, infeudatæ censentur ante Concilii Lateranensis tempora. Credere enim par est ea tempestate restitutas fuisse, quæcumque alio titulo possidebantur, nec inanem fuisse Lateranensis Concilii Oecumenici Sanctionem, Decreta *Gregorii VII.* in Concilio Romano V. Lateranensis Concilii œcumenici sub *Innocentio II.* Cap. 10. Remensis sub *Eugenio III.* Cap. 9. & Turonensis sub ipso *Alexandro* III. Canone 3. confirmantem. Utrum vero Decimas infeudatas laici absque Ecclesiæ consensu ad alios laicos transmittere possint, aut Monasteriis, vel quibus voluerint, Ecclesiis donare, alia quæstio est: Si Jus Canonicum consulamus, id fieri absque Ecclesiæ consensu non potest, ut constat ex *Innocentio* III. Can. *Cum Apostolica*, Lib. 3. Decretalium Tit. *De his quæ fiunt a Prælatis*; ubi ita scribit: *Nam & in Lateranensi Concilio est inhibitum, ne quælibet religiosa persona Ecclesias & Decimas de manibus laicorum, sine consensu Episcoporum recipiat. Per quod indirecte datur intelligi quod sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiæ sit Decimas de manibus recipere laicorum. Hoc autem de illis Decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuo sunt concessa.* Idem colligitur ex Canone, *Ex parte*, Tit. *De Feudis*. At, si Gallicanam Jurisprudentiam attendamus, hujusque Regni mores, non est necessarius novus Ecclesiæ consensus ut laici de Decimis infeudatis prout sibi placuerit, disponant: quia Ecclesiæ conniventia ab antiquo factum est, ut Decretales mox laudatæ vim in Galliis nullam haberent; in quibus Decimæ infeodatæ omnibus omnium commerciorum legibus subjiciuntur, venditionibus, pignorationibus, donationibus, dotibus, transactionibus, compromissis; & ad forum civile omnino spectant.

Canon Lateranensis *Decimas infeudatas non spectat.*

Bona per Ecclesias acquisita Clerici transmittere non possunt ad hæredes.

Canon XV. Concilii III. Lateranensis prohibet Clericis ne bona per Ecclesias acquisita transmittant ad hæredes, vel quovis alio modo de illis disponant, quæ ad Ecclesiam pertinent, secundum antiquos Canones. *Cum*, inquit, *in officiis caritatis illis primo teneamur obnoxii, a quibus nos beneficium cognoscimus accepisse: e contrario Ecclesiastici quidam Clerici, cum ab Ecclesiis suis multa bona perceperint, bona per Ecclesias acquisita in alios usus præsumunt transferre. Hoc igitur quia & antiquis Canonibus constat inhibitum, nos etiam nihilominus inhibemus. Indemnitati itaque Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.* Insertus est Lib. 3. Decretalium Tit. 21. *de Testamentis & ultimis voluntatibus*, c. *Cum in Officiis*. Hanc disciplinam confirmat *Alexander III.* ibid. cap. *Ad hæc*, cujus hæc sunt verba: *Præsentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, jure testari non possunt.*

Et cap. *Quia nos*, Episcopo cuidam ita respondet: *Licet Clerici de his quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant: de his tamen quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de Jure possunt facere testamentum.*

Ibidem, Cap. *Relatum est*, rogatur utrum Canon Lateranensis Concilii, de quo agimus, de immobilibus tantum, vel etiam de mobilibus intelligendus esset, respondet, „ Quod generaliter bona quælibet per Ecclesiam acquisita, ei debent juxta Lateranen„ se Concilium, post acquirentis obitum remanere ..... Licet autem mobilia per „ Ecclesiam acquisita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint; con„ suetudinis tamen est non improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis & „ illis qui viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servitii me-

„ ritum

„ ritum conferantur. Cæterum quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina prove-
„ niunt, distribuantur pro arbitrio decedentis.
„ Idem Canon Lateranensis prohibet, ne Decanos ad Jurisdictionem Episcopalem exercendam, sub pretio statuant, sive ne hujusmodi Ecclesiasticos Magistratus vendant Episcopi: alioqui potestate hæc Officia conferendi privantor.

Munus Officialis vendere nefas.

Canon XVI. statuit, *Ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabile fuerit ostensum, appellatione remota semper prævaleat & suum consequatur effectum, quod a majori & saniori parte Capituli fuerit definitum.* Insertus est Lib. 3. Decretalium, Tit. 11. *De his quæ fiunt a majori parte Capituli*, cap. *Cum in cunctis.*

Quid agendum cum Patroni plures in præsentatione ad Beneficium discordant.

Canon XVII. Medetur malo, quod ex Fundatorum seu Patronorum dissensione in Ecclesiam redundat: cum ad plures præsentatio spectat, nec in ejusdem Clerici nominationem conspirant, sed in plures partes dividuntur. Tunc enim illum Ecclesiæ præfici jubet Sacra Synodus, *qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sine scandalo fieri nequiverit, ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius secundum Deum viderit ordinandam. Idipsum etiam faciat, si de jure Patronatus quæstio emersit inter aliquos, & cui competat, infra quatuor menses non fuerit definitum.* Relatus est in Lib. 3. Decretalium Tit. 39. *De Jure Patronatus*, cap. *Quoniam in quibusdam.*

Præbendæ Theologalis institutio.

Canon XVIII. Statuit ut in singulis Ecclesiis Cathedralibus, Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod Beneficium assignetur, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. Idem quoque in aliis Ecclesiis ac Monasteriis restitui jubet, in quibus aliquid olim ad hoc deputatum est. Porro pro docendi licentia pretium exigi vetat: aut a docendi munere peritos, qui docere voluerint, repelli, sub pœna privationis Beneficii.

Ecclesiarum immunitas.

Canon XIX. Publicos Magistratus & Consules Civitatum perstringit, qui Ecclesiis onera imponunt, & Jurisdictionem Ecclesiasticam imminuunt. Id ne deinceps aggrediantur, sub pœna excommunicationis prohibet. *Nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla coactione, ad relevandas communes necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.* Infertus est Lib. 3. Decretalium Tit. 49. *De Immunitate Ecclesiarum*, Can. *Non minus.*

Canon XX. Torneamenta, seu nundinas illas vel ferias, ad quas Milites ex condicto venire solebant, & ad ostentationem virium congredi prohibet; atque eos qui in hujusmodi congressibus mortui fuerint, Ecclesiastica sepultura privandos edicit: Quamvis Pœnitentia poscentibus non negetur. Quod jam in Concilio Lateranensi II. sub *Innocentio* II. & ab *Eugenio* III. fuerat constitutum. Insertus est Lib. 5. Decretalium Tit. 13. *De Torneamentis* cap. *Felicis.*

Canones XXI. & XXII. *Treugam & Pacem*, religiose servari jubent: vetantque ne quisquam novas Pædagiorum exactiones, sine Regum & Principum Auctoritate, & consensu statuere, aut de novo statutas tenere, aut veteres augere præsumat, sub pœna excommunicationis. Relati sunt hi Canones in libro 1. Decretalium Tit. 33. *De Treuga & Pace*, C. *Treugas*, & C. *Innovamus.*

Canon XXIII. Leprosis simul degentibus Ecclesiam & Cœmeterium, propriumque Presbyterum concedit, atque Immunitatem a Decimis solvendis.

Canon XXIV. Excommunicationem decernit in Christianos, qui Saracenis arma & alia ad Christianos impugnandos necessaria subministrant, aut in eorum navibus rectores sunt. Eamdem pœnam statuit in eos, qui piraticam in Christianos exercent, aut naufragorum bona invadunt.

Usuræ damnatio, & usurariorum pœna.

Canon XXV. Statuit ut *Usurarii manifesti nec ad Communionem admittantur Altaris, nec Christianam si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam.* Qui autem Sacerdos eorum Oblationem acceperit, aut eos Christianæ sepulturæ tradiderit: & *ea quæ acceperit, reddere compellatur;* & donec in arbitrium Episcopi sui fecerit satis, *ab officii sui maneat executione suspensus.* Canon iste relatus est in lib. 5. Decretalium Tit. 19. *De Usuris*, cap. *Quia in omnibus.* Ibi & sequenti Canone *Super eo*, Pontifex cri-

men usurarum *utriusque Testamenti pagina* damnatum docet; neque super hoc dispensationem aliquam fieri posse: *Quia cum Scriptura Sacra prohibet pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendas est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.*

Usurarum restitutio.

Idem Pontifex cap. *Cum tu*, ibidem manifestos usurarios ad Communionem recipiendos non esse statuit, donec usuras, non solum post, sed etiam ante Lateranensis Concilii Decretum acceptas restituerint iis a quibus acceperunt, vel eorum hæredibus; vel, si nulli superstites sint hæredes, in pauperes erogaverint. Sive ante, *inquit*, sive post „ interdictum nostrum, usuras extorserint, cogendi sunt per pœnam, quam statuimus „ in Concilio, eas his, a quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere, vel „ his non superstitibus, pauperibus erogare: dummodo in facultatibus habeant, unde „ ipsis possint eas restituere: cum juxta verbum B. Augustini, Non remittatur peccatum, „ nisi restituatur ablatum. Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde usuras valeant restituere, non debent illa pœna mulctari: cum eos nota paupertatis evidenter „ excuset. Possessiones vero quæ de usuris comparatæ sunt, debent vendi, & ipsarum „ pretia his, a quibus usuræ sunt extortæ, restitui: ut sic non solum a pœna, sed „ etiam a peccato possint (quod per usurarum extorsionem incurrerant) liberari.

Idem cap. *Tua nos*, respondet, usurariorum hæredes ad usurarum restitutionem esse compellendos. *Filii*, inquit, *ad restituendas usuras, ea sunt districtione cogendi, qua parentes sui, si viverent, cogerentur. Idipsum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.*

Canon XXVI. Concilii Lateranensis, excommunicationem in Christianos decernit, qui Judæis servierint. Testimonium Christianorum adversus Judæos, in omnibus causis recipi jubet. Conversos ad fidem, a suis possessionibus excludi vetat.

Canon XXVII. Hæreticos Albigenses, & eorum defensores anathemate damnat, & sacram expeditionem ad eos coercendos indicit. His Canonibus Christianam Disciplinam sanxit Sacra Synodus Œcumenica Lateranensis III.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 127. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Regi Galliæ Auctoritate Ecclesiæ competit jus conferendi Beneficia, quod Regalia dicitur.*

R. Jus conferendi Beneficia obtinere posse Laicos concessione & auctoritate Ecclesiæ observavi. *Sic* (inquam) *Francorum Anglorumque Reges Beneficia in Ecclesiis vacantibus Regaliorum jure conferebant, ut probat cap.* Ex diligenti, Extr. De Jure Patronatus, *in Collectione* V. *Decretalium ab Antonio Augustino edita, quod est Alexandri* III. Ecclesiam jus conferendi Beneficia Principibus indulsisse, sive Jus Patronatus, sive Regaliæ, innumera Monumenta probant, nec non Gallicanæ Ecclesiæ mores, & usus, quos Romana Ecclesia approbat. De Jure ipso, non de amplitudine & extensione Juris istius, eo loci loquor.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 130. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Decimæ infeudatæ in Galliis ad forum civile omnino spectant, quia Ecclesiæ conniventia factum est, ut Decretales in Gallia vim non habeant.*

R. Gallicanam Jurisprudentiam, Regnique mores ignorant, qui id reprehendunt. Ecclesiæ conniventia factum esse, ut Decretales quædam Innocentii III. scilicet cap. *Cum Apostolica*, Extr. *De his quæ fiunt a Prælatis*, & cap. *Ex parte*, Extr. *De feudis*, quibus vetitum est ne Laici de Decimis infeudatis, prout sibi placuerit disponant, vim non habere in Galliis, ubi contrarius viget usus, intelligentibus Romanis Pon-

Pontificibus, nec improbantibus, certiſſimum eſt. Quæſtiones ſunt facti. Cæterum falſo mihi imputant RR. Cenſores quod decretales in Gallias vim non habere dixerim (quæ propoſitio indefinita eſt, & falſa) cum de quibuſdam tantum Decretalibus mox citatis id dixerim. Judicium de Decimis infeudatis ad ſæculares Judices in Galliis pertinere, ſive de petitione, ſive de poſſeſſione agatur, Galli omnes Juriſconſulti teſtantur. Legi poteſt ea de re *Feuvetus* lib. 6. *De Abuſu*, cap. 11. & Senatuſconſulta relata a *Papone*, lib. 1. Tit. 5. a *Charonda* lib. 1. Reſponſionum, cap. 53. a *Loiſeto* litera C. & ejus Commentatore num. 48. & litera D. num. 8. & 29. & litera G. num. 6. Sed & in Hiſpania, Reges Catholicos & eorum Officiales eſſe in poſſeſſione & ſolitos eſſe judicare cauſas hujuſmodi decimarum, quia conſiderantur tamquam aliquid mere temporale & profanum, hoc ipſo quod a laicis jure dominii poſſideri poſſunt, teſtantur *Covarruvias Variarum Quæſtionum*, c. 35. *Oldradus* Conſilio 93. *Joannes Guittieres*, *Practicarum Quæſtionum* lib. 1. Quæſt. 14. *Alvarus Velaſcus*, *De Jure Emphyteutico* Quæſt. 1. *Caſtillo* ad Legem 6. Tauri, *Petrus Belluga* in Speculo Principum, Rub. XIII. §. *Tractemus*, Camillus Borellus in Notis in *Bellugam*, & in Tractatu *De Præſtantia Regis Catholici*. Eumque uſum Hiſpani Juriſconſulti confirmant Conſtitutione *Philippi* II. data Madriti an. 1569.

Nota 9.

PRimum ex Galliæ Regibus, qui ex Pontificis conceſſione potuerit beneficia conferre, puto fuiſſe Ludovicum VII. Hic cum redux eſſet ex Palæſtina, accepit Apoſtolicum mandatum, quo ipſius arbitrio permittebatur primam præbendam in quacumque regni Cathedrali conferre, unaque fructus temporis, quos vacaſſet. At pius Rex ſaluti animæ ſuæ proſpiciens, ea conceſſione uti recuſavit, conducibilius ſibi fore affirmans illius privilegii Authenticum igni tradere, quam ſemetipſum periculo æternorum cruciatuum committere. *Valſingham. in Hypod. Neutr. ad an.* 1148. At nihilominus ab uſu ſimilis privilegii non abſtinuit S. Ludovicus hujus nominis IX. unde de eo legitur quod ubi ad beneficia ſui patronatus, vel ſuæ collationis eligere debebat, ut digniſſimi deligerentur ſatagebat, electoſque commendabat Cancellario Eccleſiæ Pariſienſis, aliiſque pietate ac doctrina conſpicuis viris, Dominicanis præcipue ac Franciſcanis: *Du Cheſne t.* 5. *p.* 445. *an.* 1269. Non invenio deinde Romanos Pontifices alicui ex Galliæ Regibus hujuſmodi privilegium tribuiſſe, quapropter Bonifacius VIII. de Philippo Pulchro beneficia conferente ita conquerebatur: *Ad te hujuſmodi Eccleſiaſtica dignitatum, perſonatuum, canonicatuum, beneficiorum, & præbendarum collatio non poteſt quomodolibet pertinere, nec pertinet; nec per tuam collationem poteſt alicui jus acquiri ſine auctoritate vel conſenſu Sedis Apoſtolicæ tacitis, vel expreſſis: quæ qui accipit & ſe denegat accepiſſe, eis propter ingratitudinem eſt privandus.* Rainal. ad an. 1211. num. 34. Rex nihilominus jus conferendi beneficia ex immemorabili ſuorum Prædeceſſorum conſuetudine defendit: *Hiſtoir de Differ. entre Bonif. VIII. & Phil. Bel. p.* 44. 43. 75. 317. Cum vero Romani Pontifices eamdem conſuetudinem non poſſent ignorare, fateri neceſſe eſt acceſſione taciti ipſorum conſenſus fuiſſe roboratam. Interim ex iis ſuppoſititium puto privilegium Alexandri III. quod Natalis credit fuiſſe collatum Regibus Galforum, Anglorumque. Si hujuſmodi conceſſum fuiſſet privilegium, non debuiſſet Philippus jus beneficia conferendi ex ſola conſuetudine vindicare. Quæ vero poſtea Bonifacius eidem Philippo privilegia beneficia conferendi conceſſerit, non eſt hujus loci obſervare.

Nota 10.

UBI decimarum controverſiæ jus reſpiciant, apud nos ad Eccleſiæ tribunalia deferuntur; cum ete-nim jus eaſdem percipiendi a titulo ſpirituali derivetur, ſpecta ad Eccle-

Ecclesiæ judicem de eodem cognoscere: *Rebuff. de Decim. q.* 10. *n.* 33. & 36. re vera inter alia, quæ S. Thomas Episcopus Cantuariensis adversus laicam potestatem decertans nulla irritaque declaravit, illud etiam fuit, *Quod Laici, sive Rex, sive alii tractent causas de Ecclesiis vel de decimis.* Ita refert etiam Natalis infra dissert. 10. art. 7. Si vero decimarum controversiæ circa factum versentur, ut si de earum furto agatur, vel an aliquis solverit, quamvis non desint qui ipsarum judicium vel soli Ecclesiæ judici reservent, seu e contra foro laico, melius meo videri opinantur, qui hujusmodi causas ad mixtum forum autumant pertinere: *Rebuff. cit. q.* 12. *n.* 3. *Gomez in Repert. ad cap. si annuum n.* 16. *de Judic. Covarr. in pract. qq. c.* 35. *n.* 2. *Suarez t.* 1. *de Relig. l.* 1. *c.* 38. *n.* 16.

DISSERTATIO X.

De Causa S. THOMÆ CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPI & Martyris.

ARTICULUS I.

De Causis, quæ Sanctum Archipræsulum cum Rege Angliæ HENRICO II. commiserunt. Unam ex illis causis fuisse JUS REGALIÆ, quod S. THOMAS CANTUARIENSIS ad exilium & Martyrium usque impugnaverit, figmentum est.

THomas, Cantuariensis primum Ecclesiæ Archidiaconus a *Theobaldo* Episcopo creatus, illius deinde consilio Regni Cancellarius ab *Henrico II.* factus est, eique Principis ejus filii Institutio commissa. Quo in munere non minus Ecclesiæ quam Regni utilitates promovit, consiliis suis Regem, quantum poterat, ab Ecclesiæ Juribus invadendis ac violanda libertate deterrens. Post obitum *Theobaldi*, agente Rege, Cantuariensis Archiepiscopus electus est an. 1162. Regis voluntati parere primum recusavit ei se *adversarium* fore prænuntians, propter *Ecclesiasticam libertatem*. Sed *Henrici* Pisani Cardinalis & Sedis Apostolicæ in Anglia Legati persuasione, Dei voluntati, qui eum ad tuendam Ecclesiæ libertatem ad Primam Anglicanæ Ecclesiæ Sedem vocabat, tandem consensit: atque ab *Henrico* Principe Regis filio paternæ voluntatis interprete, ab omni rationum de munere pristino reddendarum onere absolutus, Dominica post Pentecostem consecratus est, Pallioque ab *Alexandro Tertio* Pontifice Maximo insignitus. Ista constant ex Actis *Sanctæ Thomæ Cantuariensis*, ab Auctoribus quatuor ipsi familiaribus conscriptis, scilicet *Heriberto* Clerico, *Willelmo* Cantuariensi Monacho, *Joanne Saresberiensi*, & *Alano* Monacho; quæ deinceps nomine Historiæ Quadripartitæ laudabimus. Edita sunt cum ejusdem *Sancti Thomæ* Epistolis a viro doctissimo *Christiano Lupo*.

Qui Christiane & caste in Aula vixerat, Pontifex factus, vitam ad omnem sanctitatis normam instituit; utque facilius pauperum egestatem sublevaret, Cantuariensis Ecclesiæ bona e Nobilium, qui ea invaserant manibus, Episcopali magnanimitate eripuit. Ea res multorum odia adversus Archipræsulem Sanctissimum concitavit quibus prævaluit ejus apud Regem gratia & Auctoritas. Sed caritatis & pacis inimicus non multo post semina discordiæ sparsit Regnum inter & Sacerdotium.

Plurimas inter causas, quæ *S. Thomam* cum *Henrico* Rege commiserunt, prima hæc fuit quod se Cancellarii munere abdicaverit. Rex enim eum Cantuariensem Archiepiscopum creari curaverat ea intentione, ut utramque simul Dignitatem servaret, ejusque Ministerium Regno esset utilius dum Ecclesiastica & Politica Potestas in eodem conjunctæ, omnium Ordinum homines in Officio continerent, & ad Regis honorem & commoda promovenda conspirarent. At Sanctus Archipræsul sibi integrum non esse existimavit, sæcularem gerere Magistratum, qui Aulicis rebus ipsum immergeret, ac animum ejus Regem inter & Ecclesiam divideret: paruitque Apostolico Oraculo di-

dicenti: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.* (Id constat ex Historia Quadripartita *S. Thomæ* Cap. 17. Libri 1.)

Altera causa quæ Sanctum Archipræsulem invisum Regi fecit, ab iisdem Quadripartitæ Historiæ Scriptoribus hæc memoratur, quod injustam tributi prohibuerit exactionem. *II. ad Timoth. 2.*

Tertia quod pravam consuetudinem, qua Rex Episcoporum electiones differri curabat, ut *vacantium Ecclesiarum fructibus in* Fiscum redactis diutius frueretur, vehementer improbaverit, Regemque urserit ut vacantibus a longo tempore Ecclesiis Episcopos ordinari sineret. Qua de re præter Historiam Quadripartitam, ita canit *Willelmus Brito*, libro 8. *Philippidos*.

Nam Rex Anglorum Jus usurpaverat illud
Usque modo ut solus Pastores ipse crearet.
Nam quoties Pastore carens Prælatica Sedes,
Civili lecto naturalive vacasset,
Protinus Ecclesiæ bona cuncta vacantis ab ipso
Usurpata, suos convertebantur in usus.
Sicque Dei Sponsam viduans, quantum ipse volebat.
Cogebat placito sibi demum nubere Sponso.
Istaque causa fuit aliis specialior, ob quam
Ense trucidavit Thomam trux ille Beatum,
Qui tam perversos ritus abolere volebat.

Historia Quadripartita, seu Vita *Sancti Thomæ* cap. 15. libri 1. ubi de Consecratione Wigornienſis & Herefordenſis Episcoporum agit, ea de re hæc habet: „ Has duas „ Sedes vacantes cum Rex aliquando tenuisset, a novo Metropolitano suo sæpius est „ conventus, nunc rogatus, nunc monitus, interdum & acriter, sed amice correptus, „ quod in Sedibus vacantibus Clero de substituendis Pastoribus non consentiret. Mos „ enim profanus in plurimis jam Regnis inolevit, quod Episcopatus vacantes & Monasteria Reges pro voto per annos tenent, & quasi Christo proscripto, applicantur „ fisco dos viduæ, & Crucifixi patrimonium, calamitosorum refrigeria, & egenorum „ subsidia. Hæc Archipræsul recolens & attendens sui esse officii talia non sustinere „ Regem, quem super hominem diligebat, nunc rogabat, nunc monebat, ut Sedes diu „ vacantes ordinari permitteret, in temporalibus, & spiritualibus, quæ inde constabant mala, non tacens. *Tom. V. Duchesnii p. 187.*

Ex his verbis vir religiosus & eruditus *I. Christianus Lupus*, cujus piis manibus bene precor, seu quisquis ille est, qui copiosissimum Indicem rerum in vita, & Epistolis *S. Thomæ Cantuariensis* contentarum, qui notarum suppleret vices, artificiose adornavit; ut *Regaliæ* Jus, quo Reges Christianissimi fruuntur, & nomen ipsum in invidiam vocaret; *Regaliam* controversiæ, quæ inter *Henricum* II. Angliæ Regem, & *S. Thomam Cantuariensem* intercessit, caput fuisse præcipuum observavit: huic restitisse *S. Thomam*, hanc damnasse *Alexandrum* III. hanc fuisse unam ex Consuetudinibus propter quas exulavit, & glorioso martyrio affectus est *S. Thomas*, Capitulo 12. Clarendunensi expressam: *Cum vacaverit Archiepiscopatus vel Episcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus de Dominio Regis, debet esse in manu ejus, & inde percipit omnes reditus & exitus sicut Dominicos.* „ Regaliam, pro ea parte qua Jus est conferendi Beneficia, quibus non est annexa cura animarum, fuisse similiter prætentionem Regis Angliæ „ damnatam. Scilicet Beneficia contulisse laicos in Anglia passim, & investiviſſe Clericos sua auctoritate. Tam dantem, quam accipientem, excommunicasse *S. Thomam*. „ pronuntiasse *Alexandrum* III. utrumque esse anathematizatum juxta Patrum Institu„ ta. Similes collationes auctoritate *S. Petri* cassasse & irritasse, mandasse sub ex„ communicatione, ut & fructus restituerentur, & Beneficia. Indicat Epistolam *Alexandri* III. pag. 665. id est, inter Epistolas *S. Thomæ* a se editas 30. libri 4. cujus hæc sunt verba: „ Ad audientiam nostram pervenit, quod post instantem turbationem, „ quæ inter carissimum in Christo filium nostrum Henricum Illustrem Regem Anglo- *Christianus Lupus refellitur.*

„ rum „

„ rum, & venerabilem Fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum; „ exigentibus peccatis emerſit, quædam prava conſuetudo in illis partibus inolevit, ſci- „ licet quod laici Eccleſias & Eccleſiaſtica Beneficia ſoleant paſſim in Regno Anglorum „ conferre, & auctoritate ſua Clericos inveſtire. Unde quoniam id Sanctorum Patrum „ Inſtitutionibus adeo cognoſcitur contraire, ut danti & accipienti de manu laica ſit „ Anathema: & hoc in Eccleſiaſticæ libertatis perniciem non eſt dubium graviter re- „ dundare: Nos univerſas donationes a laicis de Eccleſiis quibuslibet, hoc turbationis „ tempore, quibuſcumque factas, auctoritate B. Petri ac noſtra omnino caſſamus, & ir- „ ritas eſſe decernimus. Quapropter univerſitati veſtræ per Apoſtolica Scripta man- „ damus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenus univerſos illos, qui Eccle- „ ſias, Præbendas, vel alia Eccleſiaſtica Beneficia, ubicumque per Angliam, de manu „ laica, & maxime hujus turbationis tempore ſuſceperunt, diligentius maneatis & in- „ ſtantius exhortari curetis, quod Eccleſias ipſas, Præbendas, vel Beneficia, cum fru- „ ctibus inde perceptis, in manus veſtras omni contradictione & appellatione ceſſante, „ reſignent; & eis ad quorum reſignationem Jure Eccleſiaſtico ſpectat, diſponendas „ relinquant. Quod ſi ad commonitionem noſtram, infra quadraginta dies poſt harum „ ſuſceptionem, non fecerint, vos eos auctoritate noſtra . . . . . Excommunicatio- „ nis Sententia feriatis.... Si autem in his exequendis negligentes fueritis aut remiſſi, „ Nos omnes illos, qui cætera Beneficia Eccleſiaſtica, præter aſſenſum Epiſcoporum, ad „ quos eorum donatio ſpectat, de manu laicorum ſuſcepiſſe noſcuntur, niſi Præceptis „ noſtris, infra terminum præſcriptum, paruerint, Excommunicationis Sententiæ de- „ cernimus ſubjacere.

Verum falſiſſimæ ſunt obſervationes illæ. Quod enim ſpectat vacantium Epiſcopatuum reditus a Rege occupatos, id unum reprehendit *S. Thomas Cantuarienſis*, quod Eccleſiarum vacationem Rex protraheret ex induſtria, ut diutius reditibus frueretur, nec Sedes diu vacantes ordinari permitteret: cum tamen ex diuturniori vacatione damna graviſſima cum in ſpiritualibus tum in temporalibus Eccleſiæ paterentur. Hic erat mos profanus, quem *Heribertus* in Vita *S. Thomæ* ſugillat. Sed Regem Angliæ non reprehendit *S. Thomas*, quod fructus vacantium Eccleſiarum perciperet. Ipſe enim, dum Regni Cancellarius eſſet, Regis nomine fructus hujuſmodi perceperat: ob idque faceſſitum ipſi negotium eſt in Conventu Northamtonenſi, ut Hiſtoria Quadripartita, ſeu Vita ipſius lib. 1. cap. 27. teſtatur. *Propoſitum eſt*, inquit, *ex parte Regis adverſus Archiepiſcopum, quod eum haberet vacantes Epiſcopatus & Abbatias, multos reditus Domini Regis per annos plurimos in manu ſua, nullam ſibi ſuper his reddidit rationem, quam nunc ſibi Rex requirebat exhiberi*. Porro Sanctum Archipræſulem nullo propterea vexatum ſcrupulo fuiſſe legimus. Abuſum itaque, non uſum *S. Thomas* reprehendit; ut confirmat ejus Epiſtola 79. Libri 3. *Quis unquam*, inquit, *Romano Pontifice ſciente & vidente, tanta licentia abuſus eſt Eccleſiarum bonis, quanta nunc abutitur Rex Anglorum? Ecce jam quinquennio poſſidebit Epiſcopatum noſtrum, & omnium noſtrorum bona. Item Lincolnienſem, Bathonienſem, Heforденſem, Elienſem Epiſcopatus redegit in uſus proprios. Landavenſis Eccleſiæ poſſeſſiones fere omnes diſtribuit Militibus ſuis. Bangorenſem, quæ jam fere decennio Epiſcopum non habet, non patitur ordinari. Quid de Abbatiis dicetur, quas detinet? Nam illarum numerus incertus eſt. Et hoc ſe licenter facere gloriatur Jure Conſuetudinum.*

Quod ſpectat Conſuetudinum Claredunæ promulgatarum Capitulum 12. id ab *Alexandro* III. damnatum non fuit, qua parte fructus Eccleſiarum vacantium Regi adjudicabat; ſed quia vendicabat ipſi *ſicut Dominicos*: cum æquitas ac pietas ſuaderent, ut reditus illi, quos patrimonia pauperum, oblationes fidelium, pretia peccatorum, Patres appellant & Concilia, in profanos uſus non cederent, nec in proprias utilitates a Rege converterentur, ſicut alii reditus Regales, ſed pios in uſus erogarentur. Qua in re maxime Regum Chriſtianiſſimorum pietas ſemper emicuit.

Præterea, Capitulum illud 12. electionem in Capella Regis aſſenſu ipſius, & conſilio perſonarum Regni, quas ad hoc vocaret, fieri jubebat: adeoque ſacrarum electionum perimebat libertatem, dum nullus poterat eligi niſi quem Rex deſignaſſet.

Hanc

Hanc ob cauſam ipſum reprehendit *Alexander III.* Epiſtola inter editas a *P. Lupo* 11. libri 3. *Nec velis*, inquit, *eis, qui electionem facturi ſunt, perſonam de qua electionem facere debeant, nominare. Hoc enim eſſet non eos, ſed te ipſum potius electionem eorum miniſterio celebrare, & in electione ipſa libertatem omnino illis eligendi ſubtrahere.* Ea Conſuetudo Capitulo 12. Claredunenſi confirmata, ab *Alexandro* III. damnata eſt.

Tertio, non ſolum *Fidelitatem*, ſed *Homagium* Regi ab Electo faciendum, ſicut Ligio Domino ſuo ſanciebat. Quod ab *Alexandro III.* damnatum non fuit: cum id *S. Anſelmus Paſchalis II.* Pontifex Maximus *Henrico I.* Angliæ Regi permiſiſſent, ut in Diſſertatione de Inveſtituris oſtendi.

Nec etiam *Regalia*, quatenus Beneficiorum in Eccleſia Epiſcopo deſtituta vacantium, quæ conferre jure ſuo Epiſcopus debuiſſet, collationem a Regibus factam complectuntur, damnavit *Alexander III.* Epiſtola ſuperius laudata, ut *P. Lupo*, ſive Indicis Auctori perperam viſum eſt. Sed collationes a quibuſvis laicis Dominis, Regis ſubditis, ſervente diſſidio uſurpatas, etiam Eccleſiarum, id eſt, Beneficiorum curam animarum annexam habentium. Certe tantum abeſt ut *Jus Regaliæ* damnaverit *Alexander III.* ut illud etiam approbaverit. Id ex ipſius Reſcripto ad Decanum, Præcentorem, & Capitulum Vellenſe, meridiana luce clarius probatur, quod antiquæ Collectioni primæ Decretalium ab *Antonio Auguſtino* editæ, lib. 3. Titulo *De Jure Patronatus & Eccleſiis a Laicis conceſſis*, cap. *Ex diligenti*, inſertum eſt, *Epiſcopo*, inquit, *de medio ſublato, & reditibus Epiſcopatus ad fiſcum devolutis, cum quædam Præbenda in jam dicta Eccleſia vacaret, cariſſimus in Chriſto filius noſter Henricus Illuſtris Rex Anglorum, eam Thomæ Clerico ſuo contulit: cui etiam aliam poſtmodum in eadem Eccleſia vacantem, cum Archidiaconatu, ad quem dicitur pertinere, conceſſit: quas inſimul non debet habere; cum nulli ſit licitum in eadem Eccleſia duas Præbendas obtinere.* Sane Pontifex Collationem Præbendæ, immo & Archidiaconatus, a Rege Angliæ *Henrico II.* jure factam non negat, non mittit in irritum: quia facta erat, Sede vacante, & reditibus Epiſcopatus ad fiſcum devolutis (*Nam Collatio Beneficiorum computatur in fructu*: ut Juriſperiti, Axiomatis inſtar ſtatuunt, ſecundum Gloſſam in Cap. *Generali Conſtitutione*, *De electione & electi poteſtate*, in 6. hac parte reciſam in editione Romana; immo præeunte *Alexandro III.* Juris peritiſſimo Pontifice) unam improbat damnatque Beneficiorum pluralitatem. Perceptionem itaque fructuum, & Beneficiorum Collationem a Regibus factam, vacante Sede, Regaliæ Jure, tantum abeſt ut *Alexander* III. damnaverit, ut etiam Jus illud approbaverit.

Quamquam Beneficiorum curam animarum annexam habentium Collationem Rex Anglorum *Henricus* II. etiam uſurparet, Abbatiarum ſcilicet, Prioratuum, &c. invitis Epiſcopis, Eccleſia repugnante. Sic Monachis Primitialis Eccleſiæ Cantuarienſis, exulante *S. Thoma*, Priorem dedit Qua de re *Joannes Saresberienſis* Epiſtola 35. inter Epiſtolas *S. Thomæ*, lib. 2. ita expoſtulat: *Priore mortuo, miſiſtis ad Regem, de Archiepiſcopo nec mentio facta eſt inter vos. Prudenter utique, ut abſolveret defuncti Fratris animum Rex, ad quem Jura Sacerdotii credunt, qui deſipiunt, pertinere. Alioquin ratio non occurrit, quare curam animarum ſuſcipiat aliquis de manu ejus, nedum veſtrorum, qui merito ſcientiæ religionis, & dignitatis, eſtis in capite Regni, Prima Sede Britanniarum a Domino conſtituti.* Hunc abuſum, non legitimum *Regaliæ* uſum damnavit *Alexander* III.

Jus idem conferendi Beneficia Regaliæ Jure exercuit *Richardus* Angliæ Rex *Herrici* II. filius, non improbante Eccleſia. Id conſtat ex illius Mandato, quo Clericos, qui Dignitatem & Præbendas in Eccleſia Eboracenſi, vacante Sede, abſque præcepto & conceſſione *Henrici* II. Regis parentis ſui obtinuerant, Beneficiis illis exturbari, & fructus reſtituere jubet. Sacra juſſionis verba exhibeo. *Richardus Dei gratia Rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ & Comes Andegaviæ, Willelmo de S. Mariæ Eccleſia, & Hugoni Bardulpho, ſalutem. Sciatis quod didicimus, quod in morte Patris noſtri, ſive præcepto ſuo & conſcientia, habuerunt literas de Sigillo ſuo* Gaufredus de Muſcamp. *de habendo Archidiaconatu* De Sliveland; & Willelmus Stigandedebi:, & *Magiſter* Herardus, *de Præbendis habendis in Eccleſia Eboracenſi, quæ tunc vacaba,*

&

& erat in manu noſtra. Et ideo præcipimus, quod Præfatos ab Archidiaconatu & Præbendis dictis ſine mora diſſocietis, repetentes quidquid exinde perceperunt poſtquam illos redditus ita fraudulenter & per ſurreptionem ſunt adepti. Refert *Rogerius Hovedenus* poſteriori parte Annalium, ad annum 1194. pag. 748.

Willelmus Neuburgenſis lib. 5. *De rebus Anglicis* cap. 19. *Hugonis* Dunelmenſis Epiſcopi obitum commemorans, ſcribit: *Illo autem mortuo, & Epiſcopatu illico per Miniſtros Regios in Fiſcum redacto, idem omnia ſecreta ejus ſcrutantes, quidquid repertum eſt Regis applicuere commodis.* Henricus II. Conſuetudines Regni ſui tempore in detrimentum Eccleſiaſticæ libertatis introductas coram Legatis Apoſtolicis ejuraverat ac penitus dimiſerat Abrincis (Avranches) anno 1172. ut *Alexandri* III. Mandatis pareret, ac Abſolutionem impetraret. Nec eos *Richardus* ejus filius reſtituit. Rex tamen uterque Regaliæ Jus exercuit in Eccleſiis vacantibus, tam redituum perceptione, quàm Beneficiorum Collatione, ut Hiſtoriæ monumenta probant. Figmentum ergo eſt quod Jus illud a *S. Thoma Cantuarienſi* impugnatum, ab *Alexandro* III. damnatum fuerit; aut quod fuerit una ex Conſuetudinibus contra Eccleſiæ libertatem Clarendunæ promulgatis, & Eccleſiæ Judicio proſcriptis.

Eadem *Regalia*, cum in Jure Cuſtodiæ & advocationis ſeu tuitionis bonorum Eccleſiaſticorum, tum in Jure Feudorum fundata (his enim duobus velut inconcuſſis cardinibus nititur) Chriſtianiſſimi Reges XI. & XII. Sæculo, Eccleſia probante fruebantur. *Ludovicus VI. Craſſus* vulgo nuncupatus Jus illud exercebat in Turonenſi Eccleſia. Illius poſſeſſionem fruſtra turbare conatus eſt *Hildebertus* Archiepiſcopus, cujus ea de re amicum Epiſcopum Epiſtola Tomo XIII. *Spicilegii Dacheriani* edita pag. 265. ſic habet: *Cum ex Præcepto Romani Pontificis de Epiſcopatu ad Turonicam Metropolim tranſtiſſem, Archidiaconatum in ea atque Decaniam perſonis vacantes inveni. Deinde peracto fere in eadem Metropoli anno, Regis Literas accepi continentes Regem præſcriptas dediſſe Dignitates, atque mihi præcipere quod perſonas, quibus eas ipſe dederat, in Sedibus earum Dignitatum mittere non differrem. Quo audito, nolui in cauſa Dei contra Dominum parere Poteſtati, . . . Attendens tamen oportere conveniri Regem, atque ut ab ejuſmodi temperaret, admoneri, ad eum profectus ſum. Cæterum inexorabilem inveni Chriſtum Domini . . . Denique nec bonam ſpem mecum ab eo reportans, agendi cum eo diem ſuſcepi, adfui ſtatuto die & loco in audientia eorum qui convenerant, paratus reſpondere objectis, & Canonicum ſubire Judicium. Dehinc audita utriuſque partis cauſa, cum ego adhuc debitum expectarem Judicium, Rex mihi per ſeipſum prohibuit, ne quidquam de prædictarum reditibus Dignitatem aut præſumerem, aut ordinarem. Fruſtra preces attuli, fruſtra protuli plurima, quibus in manifeſtis etiam injuriis iratam deceret miteſcere Poteſtatem. Arguar mendacii, niſi venerabilis Andegavorum Epiſcopus, necnon plures cum eo Sacerdotes, mihi teſtimonium perhibuerint quod paratus fuerim juſtitiam exequi, quod eorum ſubdidi judicio qui de me non habebant judicare. Denique ſic regreſſum a Rege ſecutus eſt nuncius, qui diceret dixiſſe Regem, Ne fructus poſſeſſionum Turonenſis Eccleſiæ, quas Regis poteſtas attingit, ad præfatam deferretur Eccleſiam, ſed Fiſco deinceps adſcriptus, Regiis uſibus deſerviret; quod ita factum eſt. Terra quoque ipſius mihi ita ſuſpecta eſt, ut eam ingredi non audeam. Nec tamen hæc loquor tamquam vobis clamorem ſuper Chriſto Domini deponens, tamquam poſtulans Eccleſiaſticæ rigorem diſciplinæ, ſubvenire Eccleſiæ & mihi per veſtrum deprecor interventum, & Regi ex caritate ſuggeri, ne ſagittas ſuas in ſene compleat Sacerdote!*, &c. Sane potiorem fuiſſe quod Jus conferendi Præbendas & Dignitates, quæ Eccleſia Turonenſi Epiſcopo deſtituta vacaverant, Regis quam *Hildeberti* cauſam, ex eo conſtat, quod Epiſcoporum & Abbatum nemo *Hildeberti* cauſam ſuſceperit, aut pro eo apud Regem interceſſerit, ne quidem *S. Bernardus*, ipſi amiciſſimus; qui tamen Senonenſis Archipræſulis & Pariſienſis Epiſcopi, quos idem Rex alias ob cauſas vexavit, patrocinium cum aliis Prælatis Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ac libertatis ſtudioſiſſimis, haud ſegniter ſuſcepit. Conquerentem de Præſulum etiam amiciſſimorum ſilentio *Hildebertum* Epiſtola 75. audiamus, *Silent amici, ſilent Sacerdotes Jeſu Chriſti, denique ſilent & illi, quorum ſuffragio credidi Regem mecum in gratiam rediturum. Credidi quidem, ſed*

ſuper

ſuper dolorem vulnerum meorum Rex, illis ſilentibus adjecit. Eorum erat, ſi res ita poſtulaſſet, opponere ſe murum pro domo Iſrael. Verum apud Sereniſſimum Regem opus eſt exhortatione potius quam increpatione, conſilio quam præcepto, doctrina quam virga. His ille conveniendus fuit, his reverenter inſtruendus, ne ſaggitas ſuas in ſene compleret Sacerdote, &c. cum *Paſchalem II.* Pontificem Maximum in Galliis ſuſceperit *Ludovicus VI.* ipſique adverſus *Henricum IV.* Imperatorem pro virili faverit in cauſa Inveſtiturarum, ut Diſſertatione IV. oſtendi : cum Romanæ Eccleſiæ, & Sedi Apoſtolicæ Religione maxima & obſervantia ſingulari adhæſerit, credere par eſt ipſum in *Regalia* negotio nihil ſibi tribuiſſe, niſi quod Jure ab Eccleſia approbato atque confirmato ſibi competeret, ac a Regibus Deceſſoribus ad ſe transfuſum eſſet.

Attamen Jus Regis, quoad Collationem Decanatus & Archidiaconàtus, non ita clarum videbatur *Hildeberto*, quod eæ Dignitates aliquam animarum curam, & Eccleſiaſticam Juriſdictionem ſive ſpiritualia munia annexa habeant, ad quæ obeunda laicus auctoritatem & remiſſionem dare non poſſet. Unde Sæculo XIII. anno ſcilicet 1236. *Gregorius IX.* Pontifex Maximus ad *Fridericum II.* Imperatorem de *Regaliæ* uſu ſcribebat. *Eſto quod aliqua Beneficia vacantia conferas; ut curam tamen animarum illis annexam committere valeas, Jus ſpirituale, quod non cadit in laicum, non permittit. Eſto quod in Collatione Beneficiorum morientibus ſuccedas (ut dicis) Epiſcopis, majorem in hoc ipſis non adipiſceris poteſtatem.* Eſt Epiſtola 253. libri 10. Regeſti *Gregorii* IX. deſcripta ab *Odorico Raynaldo* ad annum ſupra notatum Num. 21. *Regaliam* in eo quem optabat ſtatu *Gregorius IX.* Maximus Optimuſque Pontifex, nunc in Galliis quoad hæc duo capita, conſtitutam gratulamur, immortali LUDOVICI MAGNI erga Eccleſiam beneficio. Rex enim Religione & Juſtitia, non minus quam rerum fortiter geſtarum gloria maximus, qui juribus ſuis, cum dubia ipſi viſa ſunt vel obſcura, Heroica magnanimitate ceſſit non ſemel ubi de ſubditorum ſuorum fortunis & utilitatibus agebatur, ac multo magis ad cedendum, vel remittendum aliquid de iiſdem paratiſſimum ac propenſiſſimum ſe exhibet, ubi de Eccleſiæ Juribus quæſtio eſt, quibus utilitates ſuas omnes poſtponit, in *Regaliæ* Jura exercendo certos ſibi limites Sanctiſſimo præſcripſit Edicto dato in caſtro *S. Germani in Laya*, Januario menſe anni milleſimi ſexenteſimi octogeſimi ſecundi, & in Supremi Senatus tabulas Sacra Juſſione relato die vigeſima quarta Januarii ejuſdem anni. Sua ſcilicet Capitulis Jura in Beneficiorum Collatione Sede etiam vacante, conſervari ſanxit. Illorum dumtaxat retinuit Collationem, quorum Epiſcopos Collatores eſſe, quorum in Jura quoad hoc ſuccedit, in more & uſu Eccleſiarum eſt. Nec etiam illa Beneficia Rex Piiſſimus a ſe ſuiſque Succeſſoribus abſolute conferri voluit, quæ animarum curam, ſeu Juriſdictionem Eccleſiaſticam, & ſpiritualia munia quædam annexa habent : Sed ea lege, ut ii quibus a ſe vel ab iis fuerint collata, coram Vicariis Generalibus Capituli, Sede vacante, aut novis Epiſcopis ſe ſiſtant, a quibus, canonico examine prævio, approbationem ac miſſionem ad has obeundas functiones obtineant. Quæ Chriſtianiſſimi & invictiſſimi Regis, qui ab una Juſtitia & Pietate vinci poteſt, munificentia in Eccleſiam, eo magis celebranda eſt, & perennibus conſignanda monumentis, quod ipſius Majeſtas illis in Eccleſiæ gratiam ceſſerit Juribus, quibus & Reges Deceſſores ejus potiti, conſentiente vel permittente Eccleſia, & quæ ipſius Majeſtati Regii Magiſtratus non dubiis documentis aſſerere ſeſe conteſtabantur.

Ludovicus VII. Junior appellatus, *Craſſi* filius vacantium fructus Eccleſiarum eodem Jure percipiebat, Beneficiaque conferebat, quo Pater. Id agnovit *S. Bernardus* Epiſtola 170. ad ipſum ſcripta in gratiam Monachi ad Epiſcopatum Lingonenſem electi: *Electio*, inquit, *rite celebrata eſt. Electus fidelis eſt. Non autem eſſet fidelis ſi veſtra & non per vos habere vellet. Necdum prorſus ſe intromiſit de aliquo: quamquam invitatio Cleri & populi, & oppreſſorum afflictio & vota bonorum, id ab eo vehementiſſime flagitarent.*

Idem Rex in diplomate dato anno 1161. Pariſienſem Epiſcopatum & *Regalia*, poſt mortem Epiſcopi *Theobaldi* in manum ſuam veniſſe ait. Sed nolle ſe declarat ad utilitatem convertere ſuam, oblationes & reditus Altaris Capiceriæ, quos *Hederæ* donat

Parthenoni. *Post obitum*, inquit, *Parisiensis Episcopi, bonæ memoriæ, Theobaldi, Episcopatus & Regalem in manum nostram venit, & similiter Capiceriæ reditus: Sed cum oblationes & reditum Altaris nollemus assumere in usus Regios, Monasterium Virginale de Hedera (Hiere.) conspeximus multis indigere, & Sacrarum Virginum indigentiæ succurrere dignum duximus. Notum itaque facimus universis præsentibus & futuris, quod pro nostra, & Antecessorum nostrorum Regum Franciæ animabus, quidquid capiebamus in Capiceria Ecclesiæ Parisiensis, Sede vacante, & Episcopatu existente in manu Regia, Conventui Sororum de Hedera, quoties vacaverit Episcopatus, donavimus habendum, usque ad ipsam diem qua facta fuerit electio.* Diploma istud editum est Tomo X. *Spicilegii Dacheriani*, pag. 648. Porro *Ludovicus VII. qui S. Thomæ Cantuariensis*, immo Ecclesiasticæ libertatis causam tam acriter defendit, quem idem S. Archipræsul & Martyr Epistola 78. lib. 3. *Virum Deo plenum* prædicavit; quem Epistola 79. libri 2. a Pietate & Justitia, nec non ab Ecclesiæ protectione commendat: *Ecclesiam*, inquit, *veneratur, & protegit:* qui Summos Pontifices *Innocentium* II. *Eugenium* III. & *Alexandrum* III. in Galliis honorificentissime & amantissime suscepit, cujus tanta erat adversus Sedem Apostolicam & Summum Pontificem observantia, ut ad Hostiensem Episcopum scriberet: *Non habemus Papam accusare, vel in manifesto arguere, quia Dominus est; sed quæ ipsius opinionem denigrant omnino silere non possumus:* qui Pontificum majestatem contra *Fridericum Ænobardum* Imperatorem tuitus est: qui *S. Bernardum, Petrum Venerabilem* Abbatem Cluniacensem, aliosque viros Sanctos impense colebat, lubenter audiebat: qui *Sugerii* Sandionysiani Abbatis Religiosissimi Consiliis in Regni administratione utebatur: ille, inquam, Jus Regaliæ non exercuisset, si Jus illud unum fuisset e præcipuis capitibus Anglicanarum Consuetudinum ab *Alexandro* III. damnatarum, ob quarum impugnationem exilium passus & Martyrio coronatus est *S. Thomas:* nec *Alexander* prudentissimus & æquissimus Pontifex in Rege Francorum tulisset Ecclesiastici Juris usurpationem, quam in Anglorum Rege tanta severitate, rituque adeo solemni damnasset. Scribebat ad *Alexandrum* III. *S. Thomas Cantuariensis* Epistola 30. libri 2. de Legatis Apostolicis & Archiepiscopo Rothomagensi. *Proposuerunt nobis duritiam Regis, malitiam temporis, necessitates & calamitates Ecclesiæ, quæ fere ubique terrarum, excepta Francia, impugnantur.* At excipi Francia non potuisset, si *Regaliæ Jus, quo Ludovicus* VII. fruebatur, ab *Alexandro* III. *in Causa S. Thomæ Cantuariensis* damnatum fuisset.

Ludovici parentis & avi exemplo *Regaliæ* Jure usus est *Philippus Augustus*, sive quatenus perceptionem fructuum, sive quatenus Præbendarum & Dignitatum Collationem, vacantibus Ecclesiis, complectitur. Id probat ejus Testamentum, anno 1190. conditum, cum in Syriam contra *Saladinum* profectus est. *Nos vero*, inquit, *tam Canonicos, quam Monachos monemus, ut talem Pastorem eligant, qui Deo placeat, & utilis sit Regno. Regina autem & Archiepiscopus tandiu Regalia in manu sua teneant, donec Electus consecratus sit, vel benedictus, & tunc Regalia sine contradictione ei reddantur. Præterea præcipimus, quod si præbenda vel Beneficium aliquod Ecclesiasticum vacaverit, quando Regalia in manu nostra venient, secundum quod melius & honestius poterunt, Regina & Archiepiscopus viris honestis & literatis, consilio Fratris Bernardi conferant: Salvis tamen Donationibus nostris, quas per Literas Patentes quasdam fecimus.*

Plura hoc de argumento dicerem, si in postera tempora excurrere liceret, sed intra fines 11. & 12. sæculi continere me impræsentiarum velim; nec de *Regaliæ* Jure disserere Jurisperitorum more, sed Historici, mores duorum illorum sæculorum exponentis, eorum quæ in *Regaliæ* negotio secutis sæculis gesta vel decreta sunt, examine in tempus opportunum servato; & intacta modo quæstione de illius extensione & amplitudine Juris. Id unum colligo ex his quæ superius disserui; In controversia quæ inter *S. Thomam Cantuariensem* & *Henricum* II. Anglorum Regem intercessit, de *Regaliæ* Jure quæstionem nullam fuisse; nec Sanctum Archipræsulem & Martyrem impugnasse perceptionem redituum, aut Collationem Beneficiorum a Rege Angliæ factas, Ecclesiis vacantibus. Denique morem illum tunc in Anglia & Galliis usitatum ac solemnem, ab *Alexandro Tertio* Pontifice Maximo damnatum non fuisse, ut finxit *P. Lupus*, seu

quisquis

quiſquis Indicem in Vitam & Epiſtolas *S. Thomæ* ab eo editas artificio ſingulari contexuit, ut lectoribus fucum faceret. Et iſtud quidem argumenti genus in præſenti attingere, mei non erat propoſiti, niſi laudati Obſervationes Auctoris in hanc me digreſſionem impuliſſent; ex qua emergendum eſt, ut cauſarum, quæ S. Cantuarienſium Archipræſulem *Thomam* cum *Henrico* II. Magnæ Britanniæ Rege commiſerunt, expoſitionem abſolvamus

Quarta diſſidii cauſa fuit, contentio de Juriſdictionis Eccleſiaſticæ & Regiæ finibus. Homicidam ſcilicet Presbyterum Curiæ ſæculari tradere noluit *S. Thomas*, ſed exauctoratum in Monaſterium ad agendam criminis pœnitentiam detruſit. *Philippum* præterea Canonicum facinoroſum, qui Regio Magiſtratui injuriam intulerat, pœnis dumtaxat Canonicis damnavit, Regiis Judicibus tradere noluit, quamvis Rex id non ſolum optaret, ſed juberet. Acceſſit Nobilis cujuſdam excommunicatio inconſulto Rege: cum nempe S. Archiepiſcopus vacantem Ainefordiæ Eccleſiam cuidam *Laurentio* contuliſſet, *Willelmus* Villæ Dominus, & ſibi jus Patronatus vendicans, *Laurentium* expulit. Ejus audaciam excommunicatione caſtigavit *S. Thomas*. Qua de re cum Regem minime certiorem feciſſet, ejus offenſam incurrit. Iſtud enim unum e Regis eſſe Juribus contendebat; *Ut nullus qui de Rege teneret in capite, vel ejus Miniſter, citra illius ſcientiam excommunicaretur: ne Rex ignorantia lapſus, excommunicato communicaret; Comitem vel Baronem ad ſe venientem, ad oſculum, vel conſilium admittens*. Ita referunt *Radulphus de Diceto* in *Imaginibus Hiſtoriarum*, ad annum 1163. & *Matthæus Paris*, in Hiſtoria Anglicana ad eumdem annum.

Has ob cauſas in Sanctum Archipræſulem commotus Rex *Henricus*, ipſum cæteroſque Epiſcopos apud Weſtmonaſterium * convenire juſſit. Eo in Conventu ſignificavit Epiſcopis, velle ſe ut Clerici facinoroſi, poſt pœnam Canonicam ab Eccleſiaſtico Judice ipſis irrogatam, Curiæ ſæculari traderentur, nulla Privilegii, quod Reges *Henricus* I. & *Stephanus* Anglicano Clero conceſſerant, habita ratione; id ſe juſtitiæ ſtudio poſtulare, quod flagitioſi Clerici non aliter coerceri poſſent, quam legum publicarum ſeveritate, corporaliumque pœnarum metu: ſiquidem eos qui omnem Dei & Eccleſiæ timorem ac reverentiam abjecerant, Cenſurarum Eccleſiaſticarum metus non continebat in officio. Sanctus Cantuarienſium Archipræſul, cæterique Antiſtites, cum Primate ſuo ad defenſionem Eccleſiaſticæ libertatis tunc temporis conſpirantes, Regem humillimis precibus interpellarunt, ne Privilegia Eccleſiæ violaret, eique ſervata, quam Domino ſuo debebant, reverentia reſtitere. Iratus Princeps ob Epiſcoporum, & *Thomæ* præſertim omnium Capitis conſtantiam, ipſos interrogavit, Num *Regias conſuetudines* obſervare vellent? Additque ſe non paſſurum ut triſti judicio, ſe regnante, damnarentur, quæ *Henrico* I. avo ſuo imperante ab Epiſcopis ſumma religione fuerant obſervatæ. *Thomas* Archipræſul, habito cum Coepiſcopis conſilio, Regi omnium nomine reſpondit; *Illas ſe & Fratres ſuos obſervaturos, ſalvo ordine ſuo*. Cæteri Antiſtites ſigillatim interrogati, idem reſponderunt. Unus *Hilarius* Ciceſtrenſis Epiſcopus, ut Regis animum jam ex concordi cæterorum Præſulum reſponſione exacerbatum deliniret, ſe Regias Conſuetudines obſervaturum ſpopondit *bona fide*. Tum Rex ad Archipræſulem & cæteros Antiſtites converſus, aciem contra ſe firmatam conqueſtus eſt, & fraudem in illis verbis latere, *Salvo Ordine ſuo*; Inſtititque ut abſolute nulla exceptione adjecta, ſe Regias Conſuetudines obſervaturos promitterent. Sanctus Archipræſul reſpondit: Se & Coepiſcopos Regi fidelitatem juraſſe, *Vitam* ſcilicet, *Membrum*, *& honorem terrenum*, *Salvo Ordine ſuo*. Honoris porro terreni appellatione Regias Conſuetudines comprehendi; nec ſe ad earum obſervationem ſub alia verborum formula obligaturus, niſi ſub qua plus juraverant. Protracta uſque ad noctem contentione, Rex ira percitus, inſalutatis Epiſcopis receſſit: in craſtino vero munitiones & honores Archipræſuli, dum Cancellarius eſſet, commiſsos ab ipſo repetiit, recepitque, ac Londonia ſubito exiit: quod maximum fuit indignationis illius argumentum. Iſta conſtat ex Hiſtoria Quadripartita, lib. I. Cap. 19. & ex *Gervaſio Dorobernenſi* in Chronico, ad annum 1163.

* *Weſtmonaſterium oppidulum olim in Monaſterio inſigne, prope Londinum.*

ARTICULUS II.

SANCTUS THOMAS CANTUARIENSIS ALEXANDRUM III. Pontificem Maximum de ſuis anguſtiis, & de tempeſtate Eccleſiæ Anglicanæ imminente certiorem fecit. Hunc vero & cæteros Epiſcopos ad Eccleſiæ defendendam libertatem Pontifex hortatus eſt.

REgis indignatio Politicorum Præſulum concuſſit animos, & redituum ſuorum captionem, aut exilium metuentes, prudentia carnis ſuggerente, ad Aulam profecti ſunt, ut ejus Majeſtatem demulcerent. Aura Aulica afflati, Regi non ſolum obſequi, ſed & adulari, brevi cœpere; nec tantum Primatem ſuum *Thomam* pro Eccleſiæ privilegiis & libertate pugnantem deſeruere, verum etiam ipſum maleficis conſiliis, & importunis precibus, ad prodendam Eccleſiæ cauſam inflectere conati ſunt. Imminentem inde ſibi & Eccleſiæ Cantuarienſi tempeſtatem præſentiens Sanctus Archipræſul, ad Summum Pontificem *Alexandrum III.* Literas dedit, quibus ſui animi anxietatem, & Anglicanæ ſtatum Eccleſiæ, ejus expoſuit Sanctitati. Ipſum per literas conſolatus eſt Chriſti Vicarius, datas Senonis in Gallia 7. Kalendas Novembris anno 1153. quæ incipiunt his verbis: *Literas, quas nobis tua Fraternitas deſtinavit* &c. Et quia ſe ad Sedem Apoſtolicam appellatum a quibuſdam ſignificaverat, gratum ſibi fore ſcripſit ut appellationem ipſam, ſi vellet, per ſe ipſum perſequeretur, & Romanæ Eccleſiæ auctoritatem ac protectionem, quantum ſalva juſtitia fas eſt, ipſi adfuturam pollicicitus eſt. Ipſum demum eſt hortatus, ut in Cantuarienſem Eccleſiam ſe reciperet, ac nullo timore, vel adverſitate ad renuntiandum juribus & dignitati Eccleſiæ ſuæ abduceretur.

Epiſt. V. Alexandri III. ſeu Epiſt. 171. lib. 1. Edit. P. Lupi.

Alias ad Sanctum Archipræſulem, & cæteros Majores Britanniæ Epiſcopos Literas dedit *Alexander*, quibus eos admonuit, ne quid Regi contra libertatem Eccleſiaſticam indulgerent. Incipiunt his verbis: *Ad hoc Pontificalis Officii onus ſuſcepiſſe noſcimini*, &c. Hic autem erat Mandati Apoſtolici tenor: *Fraternitati veſtræ in virtute obedientiæ injungimus quatenus ſi Illuſtris Anglorum Rex quidquam a vobis requiſierit, quod contra Eccleſiaſticam libertatem exiſtat, hoc ei facere nullatenus attentetis. Nec vos ei in aliquo, & maxime contra Romanam Eccleſiam, obligetis: aut novæ promiſſionis ſeu Juramenti formam inducere præſumatis, præter id quod Epiſcopi ſuis Regibus facere conſueverunt. Si autem jam dicto Regi ſuper hujuſmodi vos in aliquo adſtrictos cognoſcitis, quod promiſiſtis nullatenus obſervetis, ſed hoc potius revocare curetis, & de promiſſione illicita Deo ſtudeatis & Eccleſiæ reconciliari.*

ARTICULUS III.

S. THOMAS CANTUARIENSIS Anglicani Cleri precibus flexus, ſe Regias Conſuetudines bona fide obſervaturum promiſit, ac ſolemni Juramento confirmavit in Conventu Clarendunenſi.

D. Clarendun.

HAnc Summi Pontificis Epiſtolam nondum forte receperat Cantuarienſis Archipræſul, cum Epiſcoporum & Abbatum quorumdam precibus victus, qui verbuli unius occaſione pacem Eccleſiæ non eſſe in diſcrimen vocandam ajebant, & Clerum omnem perſecutioni exponendum: maxime cum Rex jurejurando Cardinalibus promiſiſſe diceretur, quod nihil in Eccleſiæ injuriam & incommodum quæreret, ſed tantum coram Optimatibus ſuis vellet honorari, nec indecoram pati repulſam: Epiſcoporum, inquam, & maxime *Roberti Herfordienſis* viri religioſiſſimi Abbatis *De Eleemoſyna*, aliorumque magnorum virorum precibus victus, conſiliiſque perſuaſus, morem ſe geſſurum Regi ſpopondit, ac verbum immutaturum, quod ejus diſplicebat Majeſtati. Idque Regi apud Oxoniam degenti palam ipſe pollicitus eſt, tentationi cedens ad tempus. Rex *Thomam* ſereniori vultu, placidiorique ſuſcipiens animo optare ſe dixit ut Regiarum Conſuetudinum obſervationem ſub ſimplici & abſoluta verborum formula profiteretur ſolemnibus

Hiſtoria Quadripart. ſeu Vita S. Thomæ Edit. P. Lupi cap. 21.

in

in Comitiis, ut ſuus publice imminutus honos, coram Regni Proceribus reſarciretur. Quamobrem generalem omnium Ordinum Regni Conventum Clarendunam convocavit ad diem Januarii trigeſimam, anno Chriſti 1164. Congregatis Ordinibus, Rex *Henricus* Archipræſulem Cantuarienſem, & reliquos Epiſcopos urget, ut promiſſa ſine ſuco, & abſque mora impleant. Cunctatur Archipræſul, incautum promiſſum jam ſuſpectum habens cogitanſque Principes ultra quam liceat, ſæpe manus extendere. Archipræſulis tergiverſatione Rex in furorem actus, metum vehementem Epiſcopis incutit. Duo ex illis, ſcilicet Saresberienſis & Norvicenſis; jam olim Regi inviſi, timentes ne hujus turbinis occaſione acrior in ipſos vindicta dæſeviret, Archipræſulem ſupplices & gemebundi adeunt, obſecrantes ut animi pertinaciam remittat, ne ipſe carcerem, Clerus exterminium, ipſi vero capitis damnationem incurrant. Sed & Viri principes Regiſque conſanguinei, Thomæ renuntiant, ſe Regis imperio ad vim ipſi inferendam mox cogendos, niſi morem gerat ejus Majeſtati. *Richardus* Templi Hieroſolymitani Magnus Prior, & *Hoſtius de Bolonia*, ejuſdem Ordinis Eques, viri ſapientia & Regis familiaritate conſpicui, eumdem ſanctum Primatem hortantur, ut aliquid de ſummo jure remittat periculoſo tempore, graviorem ut avertat ab Eccleſia tempeſtatem. Inter hæc, Satellites diſtrictis gladiis per Aulam diſcurrunt, & Epiſcopis minantur, quaſi mox ipſorum capita petituri. His commotus Archipræſul & Coepiſcoporum timens periculo, qui ſuo non timebat, ad parendum Regis voluntati inflexus eſt, ſeque Regias Conſuetudines obſervaturum abſque exceptione promiſit, verbis illis ſuppreſſis quæ diſſidii ſemen fuerant, *Salvo Ordine ſuo:* Idque juramento firmavit. Præſules reliqui ſub eadem forma juravere. Tum Rex Conſuetudines illas recenſeri juſſit, ac in Codicillum referri, cui Antiſtites, Ordineſque cæteri ſubſcriberent. Harum plurimæ nec Regiæ erant, nec antiquæ, ſed odio Archipræſulis *Thomæ* cum aliis conſcriptæ ſunt ab ejus hoſtibus, ut Eccleſiam in ſervitutem redigerent, & nova diſcordiæ ſemina ipſum inter ac Regem ſpargerent: Regi namque juveni & novo Archipræſuli fucum facere, difficile non erat.

Hæc autem erant Conſuetudinum Regiarum Clarendunæ recenſitarum capita. *Primum*, Ut controverſiæ *de advocatione & præſentatione Eccleſiarum* emergentes in *Curia Regis* diſceptarentur ac finirentur. *Secundum*, Ut Eccleſiæ *de feudo Regis* abſque ipſius conceſſione & aſſenſu in perpetuum dari non poſſent. *Tertium*, Ut Clerici quacumque de cauſa a regio Judice vocati, ejus Curiæ ſe ſiſterent: Et quod Regii Judices jus haberent inſpiciendi quomodo cauſæ in Curia Eccleſiaſtica tractarentur; Et Clericos criminis contra Leges publicas convictos vel confeſſos ulterius tueri non poſſet Eccleſia. *Quartum*, Ut *Archiepiſcopis*, *Epiſcopis*, *& perſonis Regni*, *exire de Regno* nefas eſſet *abſque Regis licentia*. Et ſi exire vellent, ejus Majeſtati ſecuritatem darent, quod nec eundo, nec moram faciendo, nec redeundo, malum vel damnum adverſus ipſam vel Regnum machinarentur. *Quintum*, Quod Excommunicati vadimonium ad permanentiam dare non deberent, nec juramentum præſtare tenerentur; ſed vadimonium dumtaxat ſtandi judicio Eccleſiæ, ubi abſolvuntur. *Sextum*, Quod Laici accuſari non deberent, niſi per certos & legales accuſatores & teſtes coram Epiſcopo, ſalvis Archidiaconi juribus. Si vero tales ſint rei, quos nemo velit, audeatve accuſare, Vicecomes ab Epiſcopo requiſitus duodecim legales homines de Viſneto, (id eſt, de vicinia) ſive de villa, coram Epiſcopo juramentum præſtare faciat de dicenda veritate. *Septimum*, Ut nullus qui de Rege tenebat in capite, nec aliquis ejus Miniſtrorum, *excommunicaretur*, nec terra ejus *Interdicto Eccleſiaſtico* ſupponeretur, niſi prius Rex conveniretur ſi eſſet intra Regnum; vel Juſtitia ejus ſi a Regno abeſſet, ut rectum de ipſo faceret, & quod pertinebat ad *Curiam Regiam*, ibidem finiretur; quod vero ad *Curiam Eccleſiaſticam*, ad eamdem judicandum remitteretur. *Octavum*, Ut *appellationes*, ſi quæ emergerent, *ab Archidiacono ad Epiſcopum*, *ab Epiſcopo ab Archiepiſcopum* procederent. Si autem Archiepiſcopus Jus non diceret, cauſa deferretur *ad Regem*, ut ejus Mandato *in Curia Archiepiſcopi* finiretur: nec alius appellaretur Judex *abſque regis aſſenſu*. *Nonum*, ut ſi controverſia inter Clericum & Laicum, vel contra, de ullo tenemento, (id eſt, poſſeſſione domus, vel latifundii) emergeret, quod Clericus ad

Extant poſt Vitam S. Thomæ Edit. P. Lupi p. 163.

Advocare, Donner aveu Saiſire, a verbo Gallico ſaiſir ſaſina, ſaiſie.

eleemosynam, Laicus adLaicum feudum attrahere vellet, recognitione duodecim legalium hominum, coram Judicibus Regiis dirimeretur. Et si recognitum fuisset ad eleemosynam pertinere, Placitum fieret in Curia Ecclesiastica: si ad Laicum Feudum, in Curia Regia: si ambo eumdem Episcopum vel Baronem advocarent, (id est subjectionem latifundii sui, aut prædii agnoscerent) Placitum in Curia ipsius fieret: ita ut ob recognitionem factam, saisinam non amitteret, qui prius saisitus fuerat. (Id est, possessione non excideret, qui fuerat possessionem adeptus.) *Decimum*, Ut qui de civitate vel Castello, vel Burgo, vel dominico Manerio * Regis esset, si ab Archidiacono vel Episcopo de aliquo crimine esset in Judicium vocatus, de quo ipsis respondere deberet, & sistere se nollet ad Ecclesiasticum Tribunal, posset quidem contumaci Sacris omnibus interdici, excommunicationis tamen sententia in ipsum ferri non posset, prius quam Regius Villæ Minister conveniretur, ut eum ad satisfactionem venire cogeret. Si vero deficeret Regius Judex, posset Episcopus accusatum Canonicis pœnis coercere. *Undecimum*, Ut Archiepiscopi, Episcopi, & universæ Personæ Regni, qui de Rege tenebant in capite, haberent possessiones suas de Rege, (id est, a Rege in possessionem mitterentur, & Investituram de manu ejus acciperent) sicut Baroniam, & inde responderent Justitiariis & Ministris Regis, & sequerentur, & facerent omnes Consuetudines Regias & sicut cæteri Barones, Judiciis Curiæ Regis interesse tenerentur: quousque ad membrorum imminutionem, vel ad mortem Judicium inclinaretur. *Duodecimum*, his verbis conceptum erat: *Cum vacaverit Archiepiscopatus, vel Episcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus in Dominio Regis, esse debet in manu ipsius, & inde percipiet omnes reditus & exitus, sicut Dominicos reditus suos. Et cum ventum fuerit ad consulendum Ecclesiæ, debet Dominus Rex mandare potiores personas Ecclesiæ, & in Capella ipsius debet fieri electio; assensu ipsius Regis, & consilio personarum Regni, quas ad hoc faciendum vocaverit. Et ibidem faciet Electus Homagium & Fidelitatem Domino Regi, sicut legio Domino suo, de vita sua, & de membris, & de honore terreno, salvo Ordine suo, priusquam consecretur.* Decernebat *Decimum tertium*, Ut si quis de Proceribus Regni diffortiaret (id est, denegaret) Archiepiscopo, vel Episcopo, vel Archidiacono, de se vel de suis justitiam exhibere: Rex Jus diceret ac redderet. Si quis vero Regi diffortiaret rectitudinem suam (id est, Jus & æquum denegaret) Archiepiscopi, Episcopi, vel Archidiaconi, ipsum ad satisfaciendum Regi cogere tenerentur. *Decimum quartum*, Ut Catalla (id est, bona mere mobilia ut exponit *Somnerus* in Glossario) eorum qui sunt in Regis foris-facto (id est, qui rei sunt apud Regem, vel bonis a Rege mulctati sunt) non detineat Ecclesia, vel cœmeterium, contra Justitiam Regis: quia ipsius Regis sunt, sive in Ecclesiis, sive extra fuerint inventa. *Decimum quintum*, Ut Placita de debitis, fide interposita, vel aliter contractis, in Curia Regis haberentur. *Decimum sextum*, Ut filii rusticorum, *absque assensu Domini*, in cujus terra nati erant, *non ordinarentur*.

His articulis in scriptum redactis, Rex Cantuariensem Archipræsulem cæterosque Antistites urget, ut ipsos subscriptionibus suis ac sigillis muniant. Rem tanti momenti tantisper differendam suadet Archipræsul; ac interim apographum dictarum Consuetudinum recipit. Atque ita dimittitur Conventus. Ista constant ex Historia Quadripartita, ex *Gervasio Dorobernensi* in Chronico, & *Matthæo Paris* in Historia Anglicana.

* *Manerium, Manso cum certa agri portione a voce Gallica Manoir.*

ARTICULUS IV.

S. THOMAS de Regiarum Consuetudinum jurata observatione Pœnitentiam agit.

ARchipræsul *Thomas*, qui viros pios, Deique & Ecclesiæ amori omnia postponentes in familiam suam & ad domestica ministeria assumpserat, unius ex illis, Cruciferi nimirum sui reprehensione, incredibili facta libertate, lapsum suum agnovit, ab Incruenti Sacrificii oblatione seipsum suspendit, severam sibi indixit pœnitentiam: datisque ad *Alexandrum* III. Pontificem Maximum literis, vulnus a se illatum Ecclesiasticæ libertati ipsi exposuit, & absolutionem rogavit. *Thomam* paternis

Vita S. Thomæ, c. 20.

nis literis consolatus est Summus Pontifex, culpam ejus excusavit, quam ex obreptione potius, quam ex ignavia & mala voluntate commissam intelligebat: prohibuit ne a Sacrificio Missæ offerendo amplius abstineret, ipsum Apostolica auctoritate absolvens. Quo ex facto perperam nonnulli colligunt, Absolutionem Sacramentalem absentibus per literas olim dari solitam. Absolutio enim qua *S. Thomam* Cantuariensem donavit *Alexander III.* Sacramentalis non erat, sed Canonica; nimirum a Censuris Ecclesiasticis, si quas forte incurrisset, quæ ipsum a Sacri celebratione prohiberent; & a Juramento de Regiis Consuetudinibus absque exceptione observandis, quod imprudenter præstiterat. Sed Sacramentalem Absolutionem ut consequeretur, peccata sua debebat apud Sacerdotem deponere, & præsens confiteri ac absolvi, ut idem Pontifex significat: *Si igitur*, inquit, *aliquid te recolis commisisse, de quo propria te debeat conscientia remordere; quidquid sit, sacerdoti, qui discretus & providus habeatur, tibi consulimus per Pœnitentiam confiteri. Quo facto, & misericors Dominus, qui multo amplius ad cor respicit, quam ad actus, tibi consuetæ pietatis suæ miseratione dimittet.*

Absolutio ab Alexandro III. per Literas Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo data non erat Sacramentalis.

Episcopus Ebroicensis, sequester pacis, Regem inter & Archiepiscopum intercessit; sed irriti fuerunt Religiosissimi Præsulis conatus. Obstinato siquidem Rex animo fuit in recusanda pace, nisi Regias Consuetudines Archipræsul Cantuariensis subscriptione sua confirmaret. Ista constant ex Historia Quadripartita, ex *Gervasio Dorobernensi*, in Chronico, & *Matthæo Paris* in Historia Anglicana.

S. Thomæ Cantuariensi non licuit hoc in negotio œconomia & dissimulatione uti.

Consensum porro superius recensitis Anglicanarum Consuetudinum capitibus datum, rem fuisse Pœnitentia dignam, nec *S. Thomæ* Cantuariensi licuisse hoc in negotio œconomia uti & dissimulatione, quod homines quidam Politici magis quam Christiani estimabant, ostendit *Joannes Sarisberiensis* in Epistola ad *Albertum* Cardinalem, inter Epistolas *S. Thomæ* a P. *Lupo* editas 50. lib. 2. *De altero*, inquit, *Legatorum merito confidit Ecclesia, qui creditur agi Spiritu Dei. Et utinam alter Potentatui, & gratiæ Regis, quam appetiit hactenus, præferat veritatem. Quod si fecerit, nec confirmationem, nec tolerantiam, aut dissimulationem consuetudinum Regis ab aliquo Episcoporum exiget, quæ Legi Dei patenter adversantur, Sedis Apostolicæ privilegium dissipant, & omne jus & auctoritatem eorum, quæ gerenda sunt in Ecclesia Dei, in Principis conferunt voluntatem . . . . . Ego, quisquis ille sit, qui in tantarum pravitatum usurpatione silere & dissimulare consulit Sacerdotes, hæreticum esse non dubito, & præambulum Antichristi, si non personaliter Antichristus.* Clama, *inquit Spiritus Sanctus per Prophetam*, nec esses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum. *Et Apostolus, in quo loquitur Christus:* „ Argue, *inquit*, obsecra, increpa. Et omnem „ punire inobedientiam promptus, ipsi Angelo, qui in cœlis est Anathema denunciat, „ si se erigat contra Christum, & doceat contra Evangelii veritatem. Et audet homuncio monere & consulere Sacerdoti, ut taceat, & dissimulet injuriam Christi, mala faciens, ut proveniant bona. Nonne pereuntis impii sanguis de manu Sacerdotis exquiritur, ut & ipse pro silentio moriatur? Moyses manus non demisisse, sed erexisse describitur, ut Amalech sterneretur. Arca Dei non legitur captivata, nisi quando perversa mansuetudine patris Sacerdos arguens filios uti maluit, quam severitate Pontificis. Achab etsi reprobus fuerit, præ quibusdam Sacerdotibus nostræ ætatis „ Divinæ Legis habuit zelum. Nam qui aurum, argentum, variam supellectilem, liberos & uxores Regi Syriæ in commercium pacis exposuerat, domorum scrutinia non „ concessit, ut Divinæ Legis servaret libros, quos Rex inimicus præ cæteris omnibus cupiebat auferre. Unde & Legis zelus a Deo Auctore ipsi Achab consolationem retulit & triumphum. Petrus solidas invenit aquas ambulans in Fidei fundamento; mergi tamen cœpit ex quo imminentis auræ timuit flatum.

ARTICULUS V.

Rex HENRICUS mittit Legatos ad Summum Pontificem: qui deliniendum esse Regem censet, & ejus precibus aliquid tribuendum: quamvis nihil concedendum sit contra Justitiam, & Ecclesiæ libertatem.

Thomæ Cantuariensis Archipræsulis constantiam auctoritate sua frangere cum non posset *Henricus* II. Legatos Senonas ad Summum Pontificem direxit, qui ejus animum adversus Archipræsulem occuparent, & duo suæ Majestatis nomine ab ejus Sanctitate postularent: scilicet Apostolicæ Legationis honorem pro Eboracensi Archiepiscopo, & Regiarum Consuetudinum Clarendunæ promulgatarum confirmationem. Consilium autem Regis, Legationem Apostolicam Eboracensi Archipræsuli demandari supplicantis, istud erat; ut Cantuariensis Archiepiscopi imminuto Primatu, immo auctoritate ad Eboracensem pro tempore translata, facile *Thomas* exauctorari posset. Regis petitionem admittere se non posse salva conscientia sua, & Ecclesiæ libertate, respondit *Alexander* III. ne tamen omnimoda repulsa ipsum adversus Apostolicam Sedem & adversus Cantuariensem Archiepiscopum vehementius commoveret, aliquid ipsi indulgendum visum est. In gratiam itaque Regis, Legati Apostolici munus Eboracensi Archiepiscopo concessit Pontifex; iis tamen finibus circumscriptum, ut nec in personam nec in Diœcesim Cantuariensis Archipræsulis ullum propterea jus haberet; nec Anglicani Antistites ab obedientia, quam ipsi ut Insulæ totius Primati debebant, propterea essent absoluti; ut aliis declaravit Literis. De his vero *S. Thomam* certiorem fecit Pontifex, ita ad ipsum scribens: * „ Quod enim de antiquis Consuetudinibus & dignitatibus conservandis prius mandari rogaverat, nuper, sicut tu & alii observare promiseratis, „ ea cum multa instantia petiit auctoritate Apostolicæ Sedis sibi & suis posteris confirmari. Sed nos petitionem istam nequaquam admisimus. Verumtamen ne ad nimiam „ amaritudinem, & vehementiorem animi turbationem eum circa Nos & te ipsum „ provocaremus; ne etiam id consideratione tui putaretur quomodolibet impediri: „ Nos tibi & nobis consultius providere volentes, & pensantes tempora periculosa, „ Legationis Literas præfato Archiepiscopo concedendas eidem Regi concessimus. *Ibidem docet Pontifex quanta Oeconomia cum Principibus sit agendum.* „ Quoniam vero, *inquit*, votis ejus annuimus, & expediens ducimus obtemperandum voluntati, „ prudentiam tuam monemus, consulimus, & omnimodis exhortamur, quatenus sicut „ vir providus & discretus necessitatem temporis metiens, & quæ inde tibi & Ecclesiæ tuæ possint provenire perversa, fidei meditatione attendens, prænominato Regi in omnibus & per omnia, salva honestate Ecclesiastici Ordinis, deferre satagas, „ & ejus tibi gratiam & amoremincessanter recuperare intendas; ne secus faciendo, „ eum contra te & nosmetipsos conturbes; & ii qui non eodem spiritus ambulant, „ tibi & nobis valeant propter hoc insultare.

* *Epist. VIII. Alexandri III. Oeconomia.*

Censet Alexander III. summa cum Principibus œconomia agendum.

Literas etiam dedit ad *Henricum* Regem Pontifex Maximus, quibus divini intuitu judicii ipsum ab Ecclesiæ libertate Privilegiisque violandis deterret. „ Si eo ordine, „ *inquit*, quem non decet pervertas, & quæ Jesu Christi sunt, tuæ potestati usurpans, novas leges ad Ecclesiarum oppressionem, & Christi pauperum, pro tuo beneplacito condas; Consuetudines etiam, quas avitas vocas, inducas; Tu ipse proculdubio in extremo examine, quod effugere non poteris, modo consimili judicaberis, „ & eadem mensura qua mensus fueris, remetietur tibi. Verum ne commonitiones „ nostræ auribus Excellentiæ tuæ tædiosæ vel asperæ videantur, scriptum recollige, quod „ *Filium, quem pater diligit, corripit*: Pro certo cognoscens quod quanto personam tuam „ ardentiori caritate in Domino diligimus, & sinceriſſimæ tuæ devotionis insignia nobis & Ecclesiæ Dei multipliciter & magnifice olim exhibita ad memoriam sæpius „ & studiosius revocamus; tanto hæc cognitioni tuæ, spiritalem tibi & æternam salutem votivis cordis affectibus exoptantes, libentius intimamus. Si enim te in aliquo judicium futurum deterret, aut præmiorum in æterna requie corona delectat:

Epist. X. Alexandri III. Regem divini considerationem judicii ab Ecclesiæ libertate violanda, & pravis consuetudinibus propugnandis deterret.

, veri-

„ veritatem, quæ Deus eſt, & juſtitiam colere, jus ſuum unicuique tribuere, negotia „ Eccleſiaſtica, & præſertim criminalia; quæ de læſione fidei vel juramenti emer- „ gunt, cauſas ſuper rebus & poſſeſſionibus Eccleſiarum, perſonis Eccleſiaſticis tra- „ ctanda relinquere, Regnum & Sacerdotium non confundere, non adeo Serenitatem „ tuam deceret, quam etiam expediret. Si autem univerſa, quæ in uſus tuos, per „ hujuſmodi angarias, de bonis Eccleſiaſticis convertuntur, in refectionem pauperum, „ vel aliis pietatis operibus expenderes; obſequium non magis Deo gratum efficeres, „ quam ſi altari quolibet diſcooperto, aliud cooperires; aut ſi Petrum crucifigeres, „ ut Paulum a mortis periculo liberares. Recolere ſiquidem debes, qualiter Rex Saul, „ quia devicto Amalech, prædam contra divinum præceptum reſervare volebat; cum „ ſe, ad excuſationem ſui, hæc ad ſacrificandum reſervare proponeret, a Domino „ fuerit reprobatus, & alius, eo vivo, in honorem & dignitatem Regiam ſubrogatus.... „ & Quomodo etiam Rex Ozias, dum thurificare voluit, & Sacerdotis ſibi officium uſur- „ pare, lepra, digna Dei ulcione, percuſſus fuiſſet, tuæ ſaluti congruit ad animum re- „ vocare. Si vero ſucceſſus tuos viribus & poteſtati tuæ, & non Deo adſcribas, in- „ tentionem quoque & animum tuum ab Eccleſiaſticorum virorum & Eccleſiarum op- „ preſſione non retrahas; ille procul dubio, quia aliis te præfecit, & magnum in or- „ be Principem ad Fidelium ſuorum gubernationem non ad depreſſionem conſtituit, ta- „ lenta tibi commiſſa gravi a te cum uſura requiret; & ſicut de Roboam filio Salo- „ monis legitur, qui pro delicto patris eſt a Regno ejectus; commiſſum paternum in „ hæredes transfundet. Tu ergo pravis cujuslibet ſugge ſtionibus non acquieſcas. „ Hanc Epiſtolam Annalibus ſuis inſeruit *Rogerius de Hoveden*, pag. 500.

Rurſus *Thomam* Cantuarienſem Archipræſulem monuit Summus Pontifex, ut in ſuis & Eccleſiæ rebus: *Nihil propere vel præcipitanter, ſed mature & graviter faceret, ad gratiam & benevolentiam Illuſtris Regis Anglorum recuperandam, quantum ſalva libertate Eccleſiæ, & honeſtate Officii fieri poterat:* nec eum vel terram ipſius præcipitibus Cenſuris percelleret, ſed expectaret donec Deus daret tempora meliora. *Epiſt. IX. Alexandri Tertii prudens conſilium.*

ARTICULUS VI.

Generalis Conventus Epiſcoporum NORTHAMTONÆ contra S. Thomam Cantuarienſem.

HENRICUS II. tractos in partes Epiſcopos *Northamtonam* convocavit anno 1164. contra ſanctum Archipræſulem *Thomam Cantuarienſem* deliberaturos. Prima die ſanctum Archipræſulem damnarunt, quod vocatus a Rege coram ejus Majeſtate ſeſe non ſtitiſſet. Omnium bonorum mobilium ipſius decreta confiſcatio, quæ Sententia his verbis exprimebatur: *De omni mobili ſuo in Regis miſericordia judicatus eſt.* Adverſus iniquam Sententiam reclamvit S. Thomas: *Quale ſit judicium hoc*, inquit, *ſæcula poſt futura non tacebunt; nova quippe judiciorum forma hæc eſt, forte ſecundum novos Canones * apud Clarendunam promulgatos. Siquidem a ſæculo non eſt auditum, quemquam Cantuarienſem Archiepiſcopum, in Curia Regum Anglorum, pro qualicumque cauſa judicatum: tum propter dignitatem Eccleſiæ, tum propter auctoritatem perſonæ, tum quia ipſe Regum omnium qui in Regno ſunt ſpiritualis pater ſit, & ob id ſemper ei deferendum ab omnibus.* *Northamtona, vulgo Northamtin, comitatus cognominis caput.* *Vita S. Thomæ cap. 25. 26. 27. 28 & 29. lib. 1.*

Secunda die, adjudicarunt Regi quingentas libras argenteorum, quas Rex ſe mutuo dediſſe *Thomæ* adhuc Cancellario; ille vero ſe dono accepiſſe aſſerebat, ſed probare non poterat certis documentis. Quamobrem fidejuſſores quinque conſtituere, ſingulos pro libris centum, compulſus eſt.

Tertia die januis obſeratis, ne ſancto Archipræſuli pateret exitus, Regis nomine ipſi juſſum eſt, ut de reditibus vacantium Epiſcopatuum & Abbatiarum, quos perceperat, dum Cancellarius eſſet, rationem redderet.

Quæſtio a prudentibus conſilio, ſe reſponſurum dixit *Sanctus Thomas*. Epiſcopi plerique omnes Wintonienſi excepto ſecundum Regis deſiderium ſuffragati ſunt. „ Gilbertus Londonienſis *dixit*: Si, pater, recolis, unde te Dominus Rex ſuſtulerit, „ quid

* *Id eſt Conſuetudines Angliæ.*

„ quid tibi contulerit, considerata temporum malitia, quantam ruinam Catholicæ Ec-
„ clesiæ & nobis paraveris, si in his Regi resistere volueris, non solum Archipiscopa-
„ tui Cantuariensi, sed in decuplo, si tanti fuerit, cedere deberes. Et forsitan si hanc
„ in te viderit humilitatem, te Rex in universum restituet.

* De Winchester. *Henricus Wintonienſis* * dixit: *Hæc forma consilii Catholicæ Ecclesiæ penitus pernicio-sa nos omnes obligat & confundit: quia si Archiepiscopus noster & totius Angliæ Primas nobis id relinqueret exemplum, ut ad nutum & comminationem Principis, auctoritati & curæ animarum sibi commissæ quisque Episcopus debeat cedere; quis erit de cætero status Ecclesiæ, nisi ut nulla agantur de jure, & omnia confundantur pro libitu? Et sic erit Sacerdos sicut & populus.*

* De Chichester. *Hilarius Ciceſtrenſis* * dixit. *Nisi temporis instantia & Catholicæ Ecclesiæ perturbatio aliud exigeret, standum utique esset vestræ Sententiæ. Verum ubi nutat Canonum auctoritas, plurimum subtrahendum severitati, ut in eo proficiat dispensatio, quod possit destruere severa correctio. Censeo igitur credendum Regiæ voluntati, sed ad tempus*

* De Lincolne. Lincolniensis * Episcopus *vir simplex & minus prudens dixit: Patet vitam hominis istius & sanguinem quæri: & necessarium alterum eorum erit, aut Archiepiscopatui, aut vitæ cedendum. Quis sibi fructus de Archiepiscopatu, si vitæ cesserit, non video.*

* D' Exc'. *Bartholomæus* Exoniensis Episcopus dixit: *Palam est quod dies mali sunt, & si possemus sub dissimulationis umbra hujus tempestatis impetum transilire illæsi; id præcipue procurandum, nec ad id de facili perveniendum, nisi subtrahatur plurimum severitati. Temporis instantia id requirit, maxime cum non sit generalis, sed particularis persecutio. Satius est igitur unum caput in parte periclitari, quam totam Anglicanam Ecclesiam inevitabili discrimini exponere.*

* De Worcester. *Rogerius* Wigornienſis Episcopus Sententiam magis dissimulavit, quam dixit: „ Nul-
„ lum, *inquit*, in hac parte dabo consilium: quia si dixero a Deo susceptam anima-
„ rum curam ad Regiam comminationem & voluntatem oportere relinquere, contra
„ conscientiam meam & capitis mei condemnationem loqueretur os meum. Si cen-
„ seam Regi resistendum, ecce qui sui sunt, audient per quos idipsum innotescet Regi,
„ statimque ejiciar extra synagogam, & erit sors mea de cætero cum publicis hosti-
„ bus & condemnatis. Idcirco nec hoc dico, nec illud consulo.

Vita S. Thomæ Cap. 32. Sanctus Cantuariensium Archipræsul inducias in crastinum postulavit, seque responsurum dixit quod Dominus inspiraret. Sequenti die morbo iliaco vexatus, e lecto surgere non potuit. Id tergiversationi tribuerunt ejus hostes. Dies ipsi dicta proxime sequens. Sanctus Archipræsul Sacro in memoriam *sancti Stephani* protomartyris celebrato, quod incipit: *Sederunt principes & adversum me loquebantur;* sacris vestibus indutus, Cappa Clericali superinjecta ad Aulam profectus est, & Regis exteriorem cameram, Crucem ipse suam manibus ferens, intravit. Id male interpretati plerique Regi suggesserunt, ipsum Cruce armatum, & insolito habitu ejus Majestatem, velut persecutorem & tyrannum convenire. Alii ipsum precibus flectere conati sunt, ut imminens periculum a suo & Confratrum capite averteret. Ciceſtrenſis Episcopus, cum cæteris jam Regiæ voluntati omnino devotis, sanctum Archipræsulem conveniens, his verbis compellavit: „ Aliquando noster fuisti Archiepiscopus, & tenebamur tibi obedire; sed quia
„ Domino Regi fidelitatem jurasti, hoc est, vitam, membra, & terrenam dignita-
„ tem sibi per te fore salvam, & Consuetudines, quas ipse repetit, conservandas, &
„ tu eas niteris destruere; præcipue cum spectent ad terrenam suam dignitatem & ho-
„ norem. Idcirco te reum perjurii dicimus; & perjuro Archiepiscopo de cætero non
„ habemus obedire. Nos itaque & nostra „ sub Domini Papæ protectione ponentes,
„ te ad ejus præsentiam appellamus super his responsurum. *Et diem statuit.*

* De Leicester. Post hæc, seorsim sedentibus Episcopis, Comites & Barones Cantuariensem Archipræsulem convenerunt; quorum primus *Robertus Leicestrensis*, * ipsi Regis Mandatum de rationibus reddendis significavit: alioqui ferendam in ipsum Sententiam. Id se facturum negavit sanctus Archipræsul, quod electionis suæ tempore ab omni obligatione Curiali fuisset absolutus, *Henrico* Principe Regis filio & Regni hærede id palam denuntiante,

tiante, nomine & Mandato Patris. Tum his verbis Comitem compellavit. *Quanto dignior est anima quam corpus, tanto magis Deo & mihi teneris obedire, quam terreno Regi. Nec Lex, nec ratio permittit ut filii patrem judicent vel condemnent. Unde Regis, tuum, & aliorum declino judicium, sub Deo solo a Domino Papa judicandus, cujus coram omnibus vobis præsentiam appello; Ecclesia Cantuariensis, Ordine & Dignitate mea, cum ad eam pertinentibus, sub Dei & sua protectione positis. Nihilominus vos, Fratres & Coepiscopi mei, quia magis homini quam Deo obeditis, ad Domini Papæ audientiam & Judicium voco, & sic Catholicæ Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedis auctoritate munitus, hinc recedo.* *S. Thomas Cantuariensis ad Sedem Apostolicam appellat. Vita S. Thomæ. Cap. 33.*

Secessit revera, & in Belgium transfretavit sanctus Archipræsul: indeque ad Regem Christianissimum *Ludovicum VII.* confugit, qui ipsum benigne suscepit & honorifice; quamvis Rex Angliæ postulasset per Legatos, ne ipsum in Regno suo pateretur, aut ipsi ullo pacto faveret. Regis Christianissimi *Ludovici VII.* vox illa commendatur, cum Regis Anglorum Literas legisset, *Thomam quondam Archiepiscopum* dicentes: *Certe sicut Rex Anglorum, ita & ego Rex sum. Verumtamen minimum de Clericis Regni mei deponere ego non valerem.* Addidit: *Hoc de pristina Dignitate diadematis Regum Francorum fore, ut Exules, & præsertim Personæ Ecclesiasticæ, Regum & Regni securitate & pace fruantur, & a persecutorum injuria defendantur.* Ista constant ex Vita *S. Thomæ* lib. 11. cap. 8. & ex *Matthæo Pariſio*, in Historia Anglicana ad annum 1164. *Ludovici VII. Regis Christianissimi religiosa magnanimitas.*

ARTICULUS VII.

Gesta in Causa S. THOMÆ CANTUARIENSIS tempore ipsius exilii usque ad confectam pacem exponuntur. Causæ ipsius æquitas multis confirmatur, & Gallicanæ etiam Ecclesiæ testimonio.

SAnctum Cantuariensium Archipræsulem, ad Sedem Apostolicam appellantem, paterno sinu excepit *Alexander* III. ejusque Legatos ad se, cum Literis persecutionem ipsi a Rege Angliæ illatam exponentibus præmissos, benigne audivit Senonis; & Conventus Northamtonensis Acta rescidit. Epistolam *S. Thomæ ad Alexandrum* III. quæ incipit, *Ad audientiam tuam*, apud *Rogerium de Hoveden* legere est, posteriori parte Annalium, pag. 498. *Alexandri* III. Responsum sic incipit. *Quod minor majorem judicare non possit, & eum præsertim cui jure noscitur Prælationis subesse, & obedientiæ vinculo tenetur adstrictus, tam humanæ quam divinæ leges demonstrant, &c.* De Sententia porro Northamtonæ in Thomam lata sic judicat: *Sententiam ab Episcopis & Baronibus Angliæ quoniam ad primam Regis citationem tui copiam non feciſti, adversum te præsumptuose prolatam, in qua tibi jam dicti Episcopi & Barones omnia mobilia, tam contra juris formam, quam contra Ecclesiasticam consuetudinem abjudicarunt, præsertim cum nulla mobilia, præterquam de bonis Ecclesiæ tuæ habueris, irritam penitus esse censemus.* *S. Thomæ Cantuariensis Appellatio nem suscipit Alexander III. Sententiam Northamtonæ in ipsum latam in irritum mittit.*

Non multo post, Regis Anglorum Legati Senonas ad Summum Pontificem pervenere, & ad ejus colloquium admissi, multa contra sanctum Cantuariensem Archipræsulem suggesserunt, verbis immodestis & injuriosis. Sapientior Episcopis Legatis fuit, ac modestius peroravit Comes *De Arundello*, & ipse Legatorum unus, ita de Cantuariensi Archiepiscopo locutus: *Nihilominus & Dominus Archiepiscopus in suo gradu & ordine æque instructu, in his quæ ad eum pertinent providus & discretus, licet (ut quibusdam est visum) aliquando nimis acutus. Et nisi ista quæ nunc est inter Dominum Regem & Dominum Archiepiscopum esset dissensio, Regnum & Sacerdotium mutuo congauderent ad invicem paci & concordiæ sub Principe bono & Pastore optimo. Est igitur hæc nostra supplicatio, ut ad tollendam istam dissensionem, & ad pacis & amoris reformationem, vestra gratia attentius invigilare velit.* Pontifici porro supplicabant Regis Anglorum Oratores, ut Legatos in Angliam dirigeret, illucque remitteret Archipræsulem Cantuariensem, ab ipsis omni appellatione remota, judicandum. Legatos se conceſſurum promisit Summus Pontifex, sed Archipræsulem ab alio quam a se minime judi- *Legatio Regis Anglorum contra S. Thomam. Vita S. Thomæ lib. 11. cap. 9. S. Thomas coram Summo Pontifice peroratque abdica-*

re vult Archiepiſcopatu.

judicandum reſpondit: neque juſtum eſſe, ut in Angliam remitteretur, inter inimicos judicandus. Juſſitque ut ejus adventum expectarent, quo abſente nihil jure ſtatui poſſet. Verum cauſæ ſuæ diffidentes, ſubito reverſi ſunt, præfixum ſibi a Rege tempus aſſerentes.

Interea Cantuarienſis Archipræſul Senonas pervenit, cauſam coram Summo Pontifice & Dominis Cardinalibus peroravit, Conſuetudinum Capita Clarendunæ conſcripta & promulgata protulit. Cæterum ſe Archiepiſcopatu indigniſſimum profeſſus, annulum Summo Pontifici tradidit, aſſeruitque ſe jampridem auctoritati Epiſcopali renuntiaturum, niſi Eccleſiæ Catholicæ peſſimum ſe relinquere putaſſet exemplum, Eccleſiæ ſibi commiſſæ regimine ſe abdicando ad nutum & minas Principis. Ea de re conſilium cum Cardinalibus Pontifex communicavit. Quibuſdam viſum eſt, ceſſionem Cantuarienſis Archipræſulis accipiendam eſſe, ut occaſionem prorſus opportunam procurandæ pacis: aliis & quidem prudentioribus, iniquum eſſe, „ Ut qui, pro tuenda Eccleſiæ libertate, „ ſummo diſcrimini non ſolum divitias & gloriam, dignitatem, auctoritatem, ſed & „ vitam expoſuit, ad libitum Regis deberet ſuo jure privari: ſicut forma fieret aliis „ in conſimili cauſa Regibus reſiſtendi, ſi ei ſua juſtitia ſervaretur illæſa, ſic eo ca„ dente, caderent univerſi Epiſcopi, ut nullis futuris temporibus audeat quis obvia„ re Principis voluntati: & ſic vacillabit ſtatus Catholicæ Eccleſiæ, & Romani Pon„ tificis auctoritas deperibit. Expedit igitur (*inquiebant*) hunc reſtitui etiam invitum, „ & ei qui pro nobis omnibus dimicat, omnimodis eſt ſuccurrendum. „ In eam cæteri conſenſere ſententiam. *Thomæ* itaque juſſit Pontifex ut Dignitate ſervata, in acie pro Eccleſia Dei fortiter ſtaret, eique Eccleſiæ Romanæ nuſquam defuturum auxilium promiſit.

Gervaſius in Chronico.

Majorem partem Anglicanarum Conſuetudinum damnat Alexander III.

Secundum hæc, de Conſuetudinibus Clarendunæ juramento firmatis deliberatum eſt: Summi Pontificis hæc ſententia fuit: *Inter abominabilia hæc, quæ hic lecta ſunt & audita, nulla quidem bona, ſed quædam tolerabilia ſunt, quæ utcumque poteſt Eccleſia tolerare; ſed horum major pars reprobata, & ab antiquis quidem & authenticis damnata eſt Conciliis, utpote directo ſacris Sanctionibus adverſa.* Ita refert Hiſtoria Quadripartita, additque: *Et hæc quidem Dominus Papa in audientia omnium reprobavit, & ab Eccleſia in poſterum damnanda cenſuit.* Ex iis autem ſex dumtaxat capita tolerata fuiſſe ab Eccleſia Romana, ſcilicet ſecundum, ſextum, undecimum, decimum tertium, decimum quartum, & decimum ſextum; cætera vero ejuſdem judicio damnata, docet Vaticanus Codex, in qua deſcripta ſunt poſt Quadripartitam S. Thomæ Cantuarienſis Hiſtoriam, hac ſingulis adſcripta nota: *Hoc damnavit Sancta Romana Eccleſia ſub Alexandro* III. vel, *Hoc toleravit*. Tranſumptum apud *Baronium* ad annum 1164. & in editione *P. Lupi*, p. 163. ſub hoc titulo: *Cauſa exilii & martyrii B. Thomæ:* & in Conciliorum Collectionibus, inter Acta Conventus Clarendunenſis legere eſt. Sane vel ſolum Articulum VIII. (ut de cæteris in præſenti ſileam) diſſimulari, ferrique nullatenus potuiſſe, ac Epiſcopos debuiſſe potius Sanguinem profundere, quam illi aſſentiri, ſacri Canones, & tota antiquitas Eccleſiaſtica demonſtrant: cujus monumentis Appellationes ad Romanum Pontificem, non ſolum a Judiciis Metropolitanorum, ſed & Synodorum Nationalium confirmantur. Juſque iſtud recipiendi ac judicandi Appellationes ſecundum præſcripta Canonum, ex toto orbe Chriſtiano ad Sedem Apoſtolicam delatas divinum eſt, *Si Petro* a Salvatore noſtro conceſſum cum Primatum in Eccleſia univerſa, & in ipſos Apoſtolos, & ad ejus Succeſſores tranſfuſum. Prohibere igitur ne Appellationes ultra Curiam Archiepiſcopi deferrentur abſque aſſenſu Regis, quid aliud erat, quam Romanæ Eccleſiæ jura violare, omnium Epiſcoporum libertatem opprimere, omnem Eccleſiæ diſciplinam peſſumdare, & priſcos Anglicanæ Eccleſiæ mores evertere; in qua appellationes ad Sedem Apoſtolicam in uſu fuiſſe ab initio, ex Hiſtoria Eccleſiaſtica Gentis Anglorum a Venerabili Beda conſcripta demonſtratur.

Prohibitio Appellationum ad Sedem Apoſtolicam a S. Thoma, ſalvo officio ſervi ac diſſimulari non potuit.

Sed & *S. Anſelmus Willelmo II.* jubenti *quatenus jurejurando promitteret quod nunquam Sedem S. Petri, vel ejus Vicarium pro quavis cauſa appellaret, aut ſub omni celeritate de terra ſua recederet*, reſpondit, teſte *Eadmero* lib. III. Hiſtoriæ Novorum: *Dico hujuſmodi juſſionem tuam, qui Chriſtianus es, omnimodis eſſe non debere. Hoc enim*

jurare,

jurare, *Beatum Petrum eſt abjurare. Qui autem Beatum Petrum abjurat*, *Chriſtum*, *qui eum ſuper Eccleſiam ſuam principem fecit*, *indubitanter abjurat*. Multis etiam oſtendit S. Archipræſul Regem juſte ſibi negare non poſſe licentiam adeundi Romanum Pontificem pro Eccleſiæ ſuæ neceſſitatibus: „ Sed quod aſſeris, Conſuetudinis tuæ „ non eſſe ut ego cauſa ſalutis animæ meæ, cauſa regiminis Eccleſiæ Dei quod ſu„ ſcepi, Beatum Petrum requiram & ejus Vicarium: pronuntio hanc conſuetudinem „ Deo & rectitudini contraire, & idcirco ab omni ſervo Dei ſpernendam profiteor ac „ refutandam. „ Objicienti Regi ipſum juraſſe Conſuetudinum Regiarum obſervantiam, reſpondit Anſelmus; „ Scio me ſpopondiſſe conſuetudines tuas, ipſas videlicet quas per „ rectitudinem, & ſecundum Deum in Regno tuo poſſides, me ſecundum Deum „ ſervaturum, & eas per juſtitiam contra omnes homines pro meo poſſe defenſurum. „ Ex his patet, *Alexandri* III. judicium cum *S. Anſelmi* ſententia omnino convenire: & *S. Thomam Cantuarienſem* recte & ex officio reſtitiſſe *Henrico* II. Conſuetudines illas promulganti ac vindicanti.

Jus certe Appellationum ad Romanum Pontificem in quibuſvis cauſis Eccleſiaſticis, juxta præſcripta canonum ita perſpicuum, ita indubitatum eſt, ut ipſe *Guilbertus* Londonienſis Epiſcopus, fœdus Regis aſſentator, & Eccleſiaſticæ proditor libertatis, qui conſuetudines Anglicanas tuebatur, a ſanctiſſimo Angliæ Primate *Thoma* Cantuarienſi excommunicatus, adhibito Cleri ſui conſilio, Romanum Pontificem appellaverit his verbis: *Solius Papæ eſt privilegium, ab eo non poſſe appellari.* * *Et appellatione tutus per invocationem ſanctiſſimi nominis Sanctæ Trinitatis elido ejus factum ad firmam petram, ſupra quam fundata eſt Eccleſia.* Ita ſcribit Magiſter *VVillelmus* ad *S. Thomam* inter ejus Epiſtolas 41. libri 3. Quin & ipſe Rex *Henricus*, contra Cenſuras, quas a Sancto Primate metuebat, appellatione ad Sedem Apoſtolicam ſe munire conatus eſt, ut ille refert Epiſtola 135. lib. 1. ad *Hyacinthum* Cardinalem data. *Egerat primo Rex Angliæ*, inquit, *ut ad Sedem Apoſtolicam nulla fieret Appellatio*..... *Sed nunc perductus eſt, ut coactus ſit confugere ad Sedem Petri & Domini Papæ invocare nomen quod ante inhibuerat invocari.*

* *Ad alios Epiſcopos, aut Synodos Provinciarum, vel Nationum.*

Cum *S. Thomas* literas Legationis per totam Britanniam, excepta Provincia Eboracenſi, ſuſcepiſſet, idem, cujus mox meminimus, Londonienſis Epiſcopus Regi auctor fuit, ut Anglicanam Eccleſiam ad Romanum Pontificem appellare curaret: „ Bene „ facietis, *inquit*, ſi Mandatis Apoſtolicis pace veſtra obediri conceſſeritis, & reddito „ Denario B. Petri, & Clericis, quæ ſua ſunt, in miſericordia veſtra reſtitutis, E„ piſcopis omnibus mandaveritis, ut ſi in literis Archiepiſcopi adverſus Regni Conſue„ tudines gravamen aliquod intellexerint, ad Dominum Papam ſtatim, vel ad Legatos „ qui diriguntur ad vos, confidenter appellent. Sic enim opus miſericordiæ perficie„ tis, & nos ab inobedientiæ reatu conſervabitis, & cauſæ veſtræ, ne in aliquo detri„ mentum accipiat, communi omnium appellatione providebitis. „ Eſt inter Epiſtolas *S. Thomæ* 131. lib. 1.

Secundum Londonienſis Epiſcopi conſilium, Angliæ Clerus Romanum Pontificem *Alexandrum* III. appellavit, Appellationemque ſuam ſancto Cantuarienſium Archipræſuli denuntiavit: „ Ordo Judiciorum novus hic eſt (*inquiunt Epiſcopi & Clerici*) damna„ re primum, & de culpa poſtremo cognoſcere. Quem ne in Dominum noſtrum Regem „ & Regnum ejus, ne in nos & commiſſas nobis Eccleſias & Parochias, in Domini „ Papæ damnum, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ dedecus & detrimentum, noſtræque „ confuſionis augmentum non modicum, exercere tenetis & extendere, remedium „ vobis Appellationis opponimus. Et qui contra metum gravaminum in facie Eccle„ ſiæ viva jamdudum voce ad Dominum Papam appellavimus, iterato jam nunc ad ip„ ſum ſcripto etiam appellamus. „ Eſt inter Epiſtolas *S. Thomæ* a *P. Lupo* editas 126. libri 1. Idem conſtat ex ipſorum Epiſtola ad *Alexandrum* III. 128. ejuſdem libri. Ex quibus omnibus monumentis conficitur, Regem Eccleſiamque Anglicanam, verbis factiſque probaſſe iniquitatem ſummam Conſuetudinum Clarendunæ promulgatarum, quoad illud præſertim caput, quo Appellationes ad Romanum Pontificem prohibebantur: adeoque diſſimulare non potuiſſe nec debuiſſe *S. Thomam Cantuarienſem* hoc Eccleſiaſti-

cæ

cæ disciplinæ ac libertati, hoc auctoritati Summi Pontificis illatum vulnus. Sed de his satis. Senonas, ubi sanctum Archipræsulem in *Alexandri* III. & Cardinalium Consistorio reliquimus, nos revocat historiæ series.

S. Thomas Monachis Pontiniaci a Summo Pontifice commendatus. Pontiniacum Pontigny Cœnobium Ordinis Cisterciensis in Diœcesi Antisiodorensi.

Dimisso Consistorio, Pontifex sanctum Cantuariensium Archipræsulem Abbati Pontiniacensi commendavit, ut eum cum paucis domesticis in Monasterio suo susciperet ac foveret. Ubi solido ferme biennio mansit, austeriorum exercitatione virtutum, & Monasticæ disciplinæ usu, quoddam futuri Martyris tyrocinium agens.

S. Thomas Epistolam Commonitoriam scribit ad Regem Angliæ.

Interea Rex Angliæ furore percitus, quod nihil a summo Pontifice contra *Thomam* impetrare potuisset, Cantuariensis Archiepiscopatus, & omnium Clericorum sancto Præsuli adhærentium reditus capi jussit, & in fiscum inferri; omnes ipsorum cognatos e Regno amandavit, nullo habito delectu ætatis aut sexus, juramento prius adstrictos, ut Pontiniaci degentem convenirent, ut novis domesticæ calamitatis spectaculis in dies cruciaretur. Quin etiam, quod horrendum dictu, omnibus subditis suis prohibuit, ne pceces ad Deum pro Archipræsule funderent, ut testatur Historia Quadripartita.

Sanctus Archipræsul altero exilii sui anno, Christi vero 1164. Commonitoriam ad Regem Angliæ scripsit Epistolam, ut eum ad pœnitentiam emolliret: cujus verba summam humilitatem & caritatem spirant. „ Confisus, *inquit*, de misericordia Altissimi, „ de cujus manu sunt corda Regum, & quo voluerit, inclinabit ea (& utinam in „ partem meliorem !) loquar ad Dominum meum, quia semel cœpi. Multoties enim „ bona parantur invitis, maxime cum eorum potius saluti consulitur, quam voluntati. „ In terra vestra captiva tenetur Filia Sion, Sponsa Regis Magni, oppressa a multis, „ afflicta ab his, qui a longo tempore oderunt eam, & a quibus potius honoranda es„ set quam affligenda, maxime a vobis. Habita igitur vobiscum recordatione benefi„ ciorum singulorum, quæ vobis contulit Deus, solvite eam, & permittite conregna„ re Sponso suo ..... Credite mihi dilectissime Domine, Serenissime Princeps; pa„ tiens enim retributor est Dominus, longanimis expectator, sed ultor gravissimus. „ Audite me, & benefacite. Sin autem, verendum est (quod absit) ne accingatur gla„ dio suo super femur suum Potentissimus, & veniat in manu valida cum militia mul„ ta liberare Sponsam suam, non sine grandi plaga, de oppressione & servitute tri„ bulantis. Si vero me audieritis, quoniam necesse habet Dominus in hoc instanti „ obsequium vestrum experiri, benefaciet vobis Deus, & addet gloriam gloriæ nostræ „ in progeniem filiorum & filiarum vestrarum, usque in tempora longa. Alioquin „ vereor (quod tibi Deus avertat) ne non deficiat gladius de domo vestra, donec „ veniat qui ulciscatur de plano suam & suorum injuriam Altissimus: sicut nec de „ domo Salomonis, a quo, licet eum Deus elegisset;.... Quoniam recessit a via Dei, „ scidit Deus Regnum, &c.

Lib. I. Epist. LXIII. Edit. P. Lupi. Ejusdem Epistola ad Herefordaensem Episcopum L. Hereford. Lib. 1. Ep. XL. Edit. P. Lupi.

Scripsit etiam ad Herefordensem Episcopum, sibi quondam amicissimum, a quo literas acceperat, consolatorias quidem, sed ad remittendum aliquid de invicta constantia, & ad obsequendum Regi hortatorias, ipsumque graviter increpuit ob malesanum consilium, & ad tuendam Ecclesiæ libertatem excitavit. *Ecce tu*, inquit, *quem credebam mihi a Domino datum esse, ut mecum ædificares, evelleres, & plantares, propinas mihi stimulum in ruinam, solatium in desperationem .... Et cum deberes animi vacillantis firmare constantiam, sustinere mecum congressum ad defendendum patrimonium Crucifixi, ad reprimendos & expugnandos hostes Ecclesiæ, instillare auribus meis, inspirare animo meo, ut obsecrarem instantius, arguerem arctius, increparem durius. Quod si me non audirent, exclamare certe debueras contra me; Exurge quare obdormis? Exere gladium sancti Petri, vindica sanguinem servorum Christi qui effusus est, injurias Ecclesiæ, quæ in nobis & nostris fiunt tota die. Excidit ne a memoria tua quantis sim injuriis afflictus, quibus affectus contumeliis, cum in persona mea contra omnem auctoritatem, & contra omnem juris formam iterum judicaretur Christus ante tribunal Præsidis?... Qua animi conscientia ista dissimulare potes tu, de quo sperabatur quod esses redempturus Israel, liberaturus a servitute Ecclesiam? Et nunc quia tanto tempore tacuisti, doleo super te, Fili mi primogenite, &c.* Sic ipsum appellat, quod primus Episcoporum esset quem consecraverat. Has Literas apud *Rogerium de Hoveden*, posteriori parte Annalium legere est, p. 503. & 504.

Re-

Reverſo Romam *Alexandro* III. Oratores ad ipſum miſit *Henricus* Rex Anglorum, *Joannem Oxonienſem* & *Richardum Ilceſtrenſem* Clericos, qui ejus Sanctitati minarentur, Dominum ſuum ab ejus obedientia receſſurum, Antipapæ adhæſurum, niſi avitas Regum Angliæ Conſuetudines confirmaret. Per Germaniam tranſeuntes, Wirceburgi ſubſtitere, ubi *Fridericus* Imperator coacto Conciliabulo, juramentum ab omnibus Epiſcopis & Proceribus contra legitimum Pontificem *Alexandrum* extorquebat, eoſque novo Antipapæ obſtringebat. Idem juramentum præſtitere *Henrici II.* Oratores, ipſius nomine, ſed præter ejus mentem. Soluto Wirceburgenſi Conventu, Romam perrexere, Summo Pontifici Regis literas obtulere, minaſque addiderunt inſolentes. Quibus nihil commotus *Alexander*, ipſos ob ſacrilegum juramentum ſevere caſtigatos dimiſit, graveſque ſcripſit ad Regem Anglorum literas, quibus eum ob perfidiam erga Sedem Apoſtolicam, ob prohibitas ad Sanctam Sedem Appellationes, & vetitam ad Apoſtolorum limina profectionem, ob initum fœdus cum Schiſmaticis & excommunicatis, ob exilium denique Cantuarienſis Archipræſulis ſevere objurgavit. Scripſerunt & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & de injuriis ab ejus Majeſtate Eccleſiæ illatis, apud ipſummet conqueſti, admonuere, ut quæ prave geſſerat, emendaret. Hæ quidem literæ non extant: ſed Apologeticas ab eodem Rege ad Cardinales datas exhibet Codex Vaticanus, ex quo illas Annalium Eccleſiaſticorum Conditor deſcripſit.

Regis Anglorum ad Alexandrum III. Legatio minax.

Ad primum querimoniarum caput ita reſpondit: *In integritate gratiæ & dilectionis, Domini Papæ libenter perſeverare volumus & affectamus, ſi nobis & Regno noſtro eumdem honorem, & honoris & dignitatis conſervationem obſervaverit, quam ſancti & honeſti Romani Pontifices viris nobilibus & potentibus Prædeceſſoribus noſtris exhibuerunt.*

Ad ſecundum ſic reſpondit: *Appellationes, quas proponit nos prohibuiſſe, & ne quis de Regno noſtro Curiam Romanam viſitaret, nos aſſerit inhibuiſſe: veſtram nolumus latere prudentiam, quod nec Appellationes, nec viſitationes aliquatenus impedivimus, quin eo modo, ea ratione, eo ordine fiant, quo temporibus Prædeceſſorum noſtrorum juxta Regni noſtri Conſuetudines & dignitates ſolebant fieri.*

Apologetica Litera Regis Anglorum ad Cardinales.

Ad tertium Caput reſpondit, ſe accepiſſe *Fridericum* Imperatorem a Summo Pontifice pro excommunicato non haberi: nec ſibi illicitum exiſtimaſſe, filiam ſuam filio Imperatoris collocare; quia ſimilium fœderum exempla in Majoribus ſuis habebat.

Ad quartum ſic reſpondit: *Cantuarienſem Archiepiſcopum numquam expulimus, nec a Regno noſtro exire coegimus .... Si autem idem Archiepiſcopus, ſicut ex propria voluntate aufugit, eodem modo voluntarie reverti voluerit, & nobis fecerit, quod Domino & Principi facere debuerit, Nos eidem, juxta Clericorum & laicorum conſilium, tam Regni noſtri, quam Tranſmarinorum, quod debebimus, exequemur. Verum ipſum per nos revocandum non cenſemus, quem a Regno noſtro exire non coegimus. Itaque ſi nobis conſiterit nos in aliquo deliquiſſe & exceſſiſſe, conſilio Cleri & Baronum noſtrorum, juxta conſuetudines & Dignitates & Celſitudines Regni noſtri, quidquid debuerimus, animo libenti faciemus. Si vero aliquis Jura & Conſuetudines & Dignitates Regni noſtri impedire attentaverit, ſeu diminuere, ipſum publicum hoſtem, & manifeſtum nominis noſtri, & honoris, & Regni æſtimabimus inimicum.*

Eadem pene *Henrici* Regis nomine reſpondit *Gilbertus* Londonienſis Epiſcopus *Alexandro* III. qui ipſi juſſerat, ut cum Archiepiſcopo Rothomagenſi & Hereſordenſi Præſule, Majeſtatem ejus conveniret, eamque ad ſatisfaciendum Eccleſiæ & Cantuarienſi Archipræſuli, nomine ſuo hortaretur. *Alexandri* III. ad Londonienſem Epiſcopum literas, & ejuſdem Antiſtitis reſponſum exhibet *Rogerius de Hoveden*, poſteriori parte Annalium, pag. 191. & 192. Articulum de Appellationibus extra Regnum non proſequendis emollivit, & quodam fuco obduxit Londonienſis Præſul. Regis enim prohibitionem ad cauſas civiles reſtrinxit: *In Appellationibus*, inquit, *ex antiqua ſui Regni inſtitutione, id ſibi vendicat honoris & oneris ut ob civilem cauſam nullus Clericorum Regni ſui ejusdem Regni fines exeat, niſi, an ipſius auctoritate & mandato jus ſuum obtinere queat, prius experiendo cognoſcat. Quod ſi nec ſic obtinuerit, ad Excellentiam veſtram, ipſo in nullo reclamante, cum volet, quilibet appellabit. In quo ſi juri veſtro*

Alexandri III. Litera ad Londonienſem Epiſcopum ejuſdemque Præſulis Reſponſum Inter Epiſtolas S. Thomæ 38. lib. 1. Edit. P. Lupi.

veſtro vel honori præjudicatur in aliquo, id ſe totius Eccleſiæ Regni ſui conſilio correcturum in proximo, juvante Domino, pollicetur.

Severitatem erga Regem Eccleſiæ periculoſum fore ſuadet.

Denique Summo Pontifici poſuit ob oculos mala, quæ nimia erga Regem ſeveritas Eccleſiæ inferret, ideoque ſanctitatem ejus obſecravit, ut a cenſuris abſtineret. *Unde*, inquit, *veſtræ ſupplicandum æſtimavimus Excellentiæ, quatenus illud præ oculis habentes* „ Calamum quaſſatum non conteret, & lignum fumigans non extinguet; *zelum illum, qui ad ulciſcendam omnem, quæ Eccleſiæ Dei irrogatur, injuriam, laudabiliter igne Divini Spiritus accenſus eſt, ſi placet, ad tempus intra fines modeſtiæ cohibeatis: ne vel Interdicti Sententiam, vel ultimum illud Præciſionis elogium proferendo, Eccleſias univerſas ſubverti miſere toleretis; & tam Regem ipſum, quam innumeros cum eo populos, a veſtra (quod abſit) obedientia irrevocabiliter avertatis. Bonum eſt membrum capiti cohærere, vel ſaucium; quam a corpore projici jam præciſum. Redeunt ad ſanitatem ſaucia, vix corpori coaleſcunt jam præciſa. Adducit deſperationem præciſio, reſtituit ſanitatem vulneri ſæpe medicantis operatio .... Sanguis Regius tunc ſcit demum vinci, cum vicerit: nec verecundatur cedere, cum ſuperaverit. Manſuetudine tolerandus eſt. Monitis & patientia ſuperandus ..... Non enim eſt dubium ſeveritati detrahendum fore, cum ſtrages imminet populorum.*

S. Thomæ Cantuarienſis Literæ ad Regem Anglorum vehementes Lib. 1. Epiſt. S. Thomæ Epiſt. 65. Edit. P. Lupi.

Dum Summus Pontifex Epiſcopos Angliæ ad ſuggerenda Regi conſilia ſalutis hortabatur, *S. Thomas Cantuarienſis* ejus animum vehementioribus, quam antea, literis pulſavit, ac terrore divinorum judiciorum concutere conatus eſt. Has literas[e], quæ incipiunt his verbis, *Expectans expectavi ut intenderet vobis Dominus*, Annalium Eccleſiaſticorum parens ex Codice Vaticano deſcripſit ad annum 1166. His Literis demonſtrat „ Reges Eccleſiæ & Sacerdotibus ſubeſſe debere, non eorum jura uſurpare, niſi Saulis, Oziæ, Azariæ & Ozæ inſtar, a Deo vindice plecti velint: *Ad Sacerdotes ſuos*, inquit, *voluit Deus, quæ Eccleſiæ ſuæ ſunt, diſponenda pertinere, non ad poteſtates Sæculi. Quas, ſi fideles ſunt, Eccleſiæ ſuæ Sacerdotibus voluit eſſe ſubjectas. Non vobis igitur vendicetis jus alienum & miniſterium quod alteri deputatum eſt; neque contra eum contendatis a quo omnia ſunt conſtituta*; Ne *contra illius beneficia pugnare videamini, a quo veſtram conſecuti eſtis poteſtatem. Nam a legibus publicis, non a ſæculi Poteſtatibus, ſed a Pontificibus & Sacerdotibus, omnipotens Deus Chriſtianæ Religionis Clericos voluit ordinari & diſcuti. Chriſtiani Reges ſubdere debent executiones ſuas Eccleſiaſticis Præſulibus, non præferre. Scriptum quippe eſt; Numquam de Sacerdotibus, niſi Eccleſiam judicare debere; nec eſſe humanarum Legum, de talibus ferre Sententiam. Obſequi ſolere Principes Chriſtianos ſtatutis Eccleſiæ, non ſuam poteſtatem præponere; Epiſcopis caput Principes ſubdere, non de Epiſcopis judicare. Duo quippe ſunt quibus principaliter regitur Mundus, auctoritas Sacra Pontificis, & Regalis Poteſtas: in quibus tanto gravius eſt pondus Sacerdotum, quanto & de ipſis Regibus ſunt in divino reddituri examine rationem. Noſſe certe debueratis, ex illorum vos pendere judicio, non illos ad veſtram poſſe redigi voluntatem. Plurimi namque Pontificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicarunt, &c.*

Deinde poſtquam Davidis exemplo Regem ad pœnitentiam hortatus eſt; terribilem hancce comminationem ſubjicit: „ Hæc ad præſens, Domine mi, vobis ſcribo, cæte„ ra ſilentio præteriens, donec videam utrum ſermo meus capiat in vobis. Si repor„ taverit mihi a vobis fructus dignos pœnitentiæ, & audiam a nunciantibus, & con„ gaudeam dicentibus: Filius tuus Rex mortuus fuerat, ſed revixit; perierat, & in„ ventus eſt. Quod ſi me non audieritis, qui ſolitus ſum ante Majeſtatem Corporis „ Chriſti in abundantia lacrymarum, & gemitibus non minimis orare pro vobis; cer„ te ibidem clamabo contra vos, & dicam: Exurge Deus, judica cauſam tuam: me„ mor eſto improperiorum tuorum, & injuriarum, quæ a Rege Anglorum & ſuis ti„ bi & tuis fiunt tota die, &c. *Tandem ſic Epiſtolam concludit:* Attendite ubi ſunt „ Imperatores, ubi Reges, & alii Principes, ubi Archiepiſcopi, & Epiſcopi, qui nos „ præceſſerunt. Ipſi quidem laboraverunt, & alii in eorum labores introierunt. Quid „ ultra? Sic tranſit mundus, & ejus gloria. Memorare ergo noviſſima tua, & in æter„ num non peccabis: & ſi peccaveris, in vita pœnitebis. Paternis admonitionibus „

„ Apo-

„ Apoſtoliciſque minis apud ſuperbum Principem Sanctus Archipræſul nihil promovit.

S. Thomas Apoſtolicæ Legationem per Angliam ornatus.

Id cum intellexiſſet Summus Pontifex *Alexander* III. quo ipſum pro Juſtitia & Eccleſiæ defenſione exulem non modo ſolaretur, ſed etiam ornaret, ac Regi, Præſulibuſque Anglicanis redderet metuendum, ipſi Legationem Apoſtolicam per totam Angliam una excepta Diœceſi Eboracenſi, reſtituit. Id teſtantur *Alexandri* III. Literæ quæ incipiunt his verbis, *Sacroſancta Romana Eccleſia*, quibus meritis præconiis Thomam „ *Cantuarienſem* extollit: „ Attendentes, *inquit*, devotionis & fidei conſtantiam, qua „ pro Eccleſia Dei ſicut columna immobilis perſtitiſti, honeſtatis & literaturæ, ac di„ ſcretionis prudentiam, qua præeminere dignoſceris, conſiderantes, dignum duxi„ mus perſonam tuam tantarum virtutum inſignibus decoratam, quodam ſpeciali pri„ vilegio, & ſingulari prærogativa diligere & honorare, tuæque utilitati ſo lita beni„ gnitate proſpicere. Inde eſt quod nos tibi Legationem totius Angliæ, excepto E„ piſcopatu Eboracenſi, benigno favore concedimus, ut ibi vice noſtra corrigas, quæ „ inveneris corrigenda: & ad honorem Dei, & Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & ſa„ lutem animarum ſtatuas, ædifices, & plantes, quæ ſtatuenda fuerint, & plantan„ da. „ Data eſt hæc Epiſtola Anagniæ VII. Idus Octobris anni 1167.

Summi Pontificis Mandata recipit Londonienſis Epiſcopus. Appellationem Pontificiorum Executionem Mandatorum non ſuſpendere profitetur

Has Literas, aliaque Summi Pontificis mandata Præſulibus Anglicanis ſignificanda, *Gilbertus* Londonienſis Epiſcopus accepit; nempe ut qui Clericorum Cantuarienſis Archiepiſcopi reditus, Regis mandato perceperant, ad plenam eorum reſtitutionem, infra duos menſes, Anathematis ſententia, omni appellatione remota, compellerentur. Secundo ut ipſe Londonienſis Antiſtes *Denarium Sancti Petri* exigeret & Nuntiis Apoſtolicis traderet. De his Regem *Henricum II.* certiorem fecit Londonienſis Epiſcopus, datis ad ejus Majeſtatem Literis quas ex Codice Vaticano deſcripſit Annalium Eccleſiaſticorum Parens ad annum 1167. Incipiunt his verbis: *Tanta nos, Domine, Mandatorum moles ad præſens opprimit*. Sedi Apoſtolicæ neceſſario parendum ſcribit, nec appellationem a Mandatis Pontificis eorum executionem ſuſpendere. *Quod*, inquit, *Auctoritas Apoſtolica præcipit, hoc appellatio non ſuſpendit; nec adverſus ejus mandatum, ullum poteſt eſſe remedium: cum, quod præcipitur, implere neceſſe ſit, aut inobedientiæ reatum incurrere*. Proinde Regi auctor eſt, ut ſinat Epiſcopos Summi Pontificis Mandatis parere, & Clericis Cantuarienſis Archiepiſcopi ſua reſtitui, Denariumque *S. Petri* reddi jubeat. Cæterum omnibus Epiſcopis præcipiat, ut ſi in Literis Archipræſulis Cantuarienſis gravamen aliquod *adverſus Regni Conſuetudinem intellexerint, ad Dominum Papam ſtatim, vel ad ejus Legatos, confidenter appellent*. (Inter Epiſtolas *S. Thomæ* 131. lib. 1. Edit. P. *Lupi*.)

S. Thomas Conſuetudines Anglicanas Sedis Apoſtolicæ Auctoritate damnat.

Credita ſibi Legatione ſtatim functus eſt Sanctus *Thomas Cantuarienſis*: & Conſuetudines Anglicanas in Clarendunenſi Conventu promulgatas, Auctoritate Apoſtolica damnavit, præcipue vero ſex earum Capita, quæ in Literis ad Londonienſem Epiſcopum, cæteroſque Præſules Anglicanos ea de re datis expreſſit; omnes earum obſervatores & exactores excommunicavit: Epiſcopos a Juramento, quo ſe ad eas obſervandas obſtrinxerant, abſolvit. Eos etiam, qui Schiſmaticis in Germania communicarent, necnon qui Cantuarienſis Eccleſiæ bona occupabant, excommunicatos nominatim denuntiavit. Laudatarum Literarum iſtud exordium eſt: *Fratres mei dilectiſſimi, quare non conſurgitis mihi adverſus malignantes?* De Conſuetudinibus Anglicanis hæc habent: *Scriptum illud, in quo illæ, non Conſuetudines, ſed pravitates potius, quibus perturbatur & confunditur Anglicana Eccleſia, continentur, ipſiuſque ſcripti auctoritatem, invocata Spiritus Sancti gratia, publice condemnavimus & caſſavimus. Univerſos etiam obſervatores, Exactores, Conſiliarios, Adjutores, ſeu Defenſores earum, excommunicavimus: Omneſque vos Epiſcopos a Promiſſione, qua contra Inſtitutionem Eccleſiaſticam ad earum obſervationem tenebamini, Auctoritate Dei, & noſtra, abſolvimus. Quis enim dubitat Sacerdotes Chriſti, Regum & Principium, & omnium Fidelium Patres & Magiſtros cenſeri? Non ne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius Patrem, diſcipulus Magiſtrum ſibi conetur ſubjugare, & iniquis obligationibus illum poteſtati ſuæ ſubjicere, a quo credit, ſe non ſolum in terra, ſed & in cœlis, ligari poſſe & ſolvi? Proinde ne in hujus ſententiæ commiſſum incidatis, auctoritatem ipſius ſcripti,*

Ep. 96. l. 1. Edit. P. Lupi.

pti, ipsumque scriptum, cum pravitatibus quæ in eo continentur, irritum duximus & cassavimus, præsertim in his:

1. *Quod non appelletur ad Sedem Apostolicam super aliqua causa, nisi licentia Regis.*
2. *Quod non liceat Archiepiscopo, vel Episcopo, exire de Regno & venire ad vocationem Domini Papæ sine licentia Domini Regis.*
3. *Quod non liceat Episcopo excommunicare aliquem, qui teneat de Rege in capite, sine licentia Regis; vel terram ipsius, vel Officialium suorum, in Interdicto ponere.*
4. *Quod non liceat Episcopo coercero aliquem de perjurio vel fide læsa.*
5. *Quod Clerici trabantur ad sæcularia Judicia.*
6. *Quod laici, sive Rex, sive alii tractent causas de Ecclesiis, vel decimis, & alia in hunc modum.*

Ep. 138. l. 1. P. Lipi.

De his a se Legationis Apostolicæ Auctoritate decretis *Alexandrum* III. certiorem fecit *S. Thomas Cantuariensis*, rogavitque ut ea confirmaret. Porro se brevi Regem nominatim excommunicaturum, nisi resipisceret. *Verum*, inquit, *in personam Regis nondum Sententiam dedimus, daturi forsitan, nisi resipuerit & ex his, quæ fecerit, apprehenderit, disciplinam. Ut ergo Beatissime Pater, Apostolicæ Sedis auctoritas, & Ecclesiæ libertas, quæ in partibus nostris tota fere deperiit, utcumque valeat restaurari; necesse est, & modis omnibus expedit, ut quod a nobis gestum est, ratum omnimodis habeatis.* Has *S. Thomæ ad Alexandrum Tertium* Literas quæ Incipiunt: *Satis superque sustinui correctionem Regis Angliæ expectans*, legere est & apud *Rogerium de Hoveden*, posteriori parte Annalium, pag. 505.

Alexander III. S. Thomæ Sententiam confirmat.

Cantuariensis Archipræsulis Sententiam confirmavit *Alexander* III. & minaces ad Regem Anglorum scripsit Literas, in quibus hæc inter alia: *Duritiam tuam, sicut hactenus, contra Justitiam, & salutem nostram, non duximus ulterius supportandam: nec præfato Archiepiscopo os de cætero aliqua ratione claudemus, quin Officii sui debitum libere prosequatur, & suam & Ecclesiæ suæ injuriam Ecclesiasticæ severitatis gladio ulciscatur.* Has Literas, quæ incipiunt his verbis. *Quam paterne & quam benigne Regiam sæpius Excellentiam convenerimus*; refert *Rogerius de Hoveden*, p. 506.

Regis & Præsulum Anglicanorum ad Pontificem Appellatio, & Legatio.

Intentatis a sancto Cantuariensium Archipræsule Censurarum Ecclesiasticarum minis territus & magis irritatus Rex Anglorum, Episcopos & Proceres Cismarinarum ditionum suarum, *Chinonium* (quod Provinciæ Turonensis oppidum est, prope Pictonas) congregavit anno 1167. ab iisque consilium rogavit de mediis quibus Excommunicationis vel Interdicti fulmina mox a *Thoma Cantuariensi* vibranda declinare posset. In hanc ab omnibus Sententiam itum est, ad Summum Pontificem appellandum esse. Cantuariensis Ecclesiæ Suffraganei hanc Appellationem sancto Archipræsuli significarunt, datis ad ipsum Literis, quarum initium est: *Quæ vestro, Pater, in longinqua discessu.* Ad Summum etiam Pontificem scripsere, ad ejus Tribunal causam deferentes. Literarum quas ea de re dederunt, istud est exordium: *Vestram, Pater, meminisse credimus Excellentiam.* Regem Contumacem esse negat, utpote qui contestatus sit se de singulis capitibus, de quibus fuerat ab ipso Papa commonitus, *Ecclesiæ Regni sui se pariturum judicio.* Ipsius Acta excusant, quantum possunt, Sententiam excommunicationis in quosdam Proceres latam; & minas Regi intentatas ab Archipræsule Cantuariensi, violato Judiciorum ordine conqueruntur. Eo tendere turbas illas ajunt, ut abrupta Regni & Sacerdotii concordia, Rex & populus a Sedis Apostolicæ obedientia recedant. Quæ mala ut avertant, se ad ejus Sanctitatem appellasse denuntiant, & Appellationi terminum designasse diem Dominicæ Ascensionis. Has Literas Annalibus suis inseruit *Rogerius de Hoveden*, pag. 509. 510. 511. & 512. Divino sane Judicio accidit, ut Rex, qui Appellationes ad Sedem Apostolicam pravis Consuetudinibus suis antiquare & abrogare voluerat, earum jus & usum suo & Episcoporum Regni sui exemplo confirmaret, ut observat *Joannes Saresberiensis* Epistola ad Exoniensem Episcopum. *Et ita* (inquit) *nescio quo pacto (nisi quia veritas ventilata plus pollet, & justitia quo magis concutitur, eo amplius convalescit) dum Rex per avitas consuetudines Appellationum jus evacuare conatur, magis confirmat: dum ipsemet pro capite suo ad appellandi refugium cogitur evolare.* Londoniensi Episcopo respondet *S. Thomas Cantua-*

Inter Epistolas S. Thomæ, cap. 26. & c. 28. l. 1. Edit. P. Lupi.

tuarienſis graviſſimis Literis, iiſque apologeticis. Interjectam ab ipſo & cæteris appellationem perperam vocari remedium ait, quæ eſt obedientiæ impedimentum. Fruſtra ipſos perſuaſum habere, quod ludificatoria hujuſmodi appellatio ipſos ab obedientia, diſpenſet. Ipſam minime prohibiturum quin ſuo fungatur munere; ſiquidem vindicandi in omnem obedientiam, & officium accepit, & præceptum. Ipſos fucum facere, cum ajunt Regem eſſe fuiſſeque ſemper ad ſatisfaciendum paratiſſimum. „ Illud, *inquit*, quod di- „ cis paratum eſſe ad ſatisfaciendum, quo ſenſu intelligis? Illos', quorum ſe Deus di- „ cit, & patrem & judicem, orphanos, viduas, pupillos innocentes & omnino hujus- „ quæ nos movet controverſiæ ignaros vides proſcribi, & taces: Clericos exterminari, „ & non reclamas. Alios bonis ſuis ſpoliari, & contumeliis affici, & non contradicis: „ Servientes meos in vincula conjici, & teneri, & obmuteſcis: Matris tuæ Cantuarienſis Eccleſiæ bona diripi, & non reſiſtis: Me Patrem tuum gladios cervici meæ jam- „ jam imminentes vix evaſiſſe, & non deles. Et quod deterius eſt, cum perſecutoribus „ meis, & in me, Deo & Eccleſiæ ipſius, & hoc non in occulto ſtare non erubeſcis. Eſt „ ne hoc ſatisfacere, perpetrata mala non corrigere, & malis deteriora de die in diem „ adjicere?

S. Thomæ Reſponſum ad Appellationem ſignificatam.

Ep. 107. l. 1. Edit. P. Lupi.

Addit, ſatisfactionis loco cenſeri non poſſe voluntatem illam Regis, (ut ipſi ſcripſerant) ad parendum Judicio Eccleſiæ Regni ſui comparatam. „ Quaſi, *inquit*, con- „ digna ſit ſatisfactio hæc. Quis eſt in terra, vel etiam in cœlo, qui de divina diſpo- „ ſitione præſumat judicare? Humana judicantur, divina penitus inconcuſſa relinquun- „ tur. Quanto melius, frater mi, illi ſalubrius, tibi ſecurius, intimare ei, perſua- „ dere omnibus modis elaboraret, voluntatem Dei, de conſervanda pace Eccleſiæ ſuæ, „ de non appetendis his quæ conceſſa non ſunt ejus adminiſtrationi, de honorandis Sa- „ cerdotibus Dei? . . . Sciat ergo & intelligat, te intimante, Dominus meus, quod „ qui dominatur in Regno hominum, ſed & Angelorum, duas ſub ſe Poteſtates ordina- „ vit, Principes & Sacerdotes; unam terrenam, alteram ſpiritalem; unam miniſtran- „ tem, alteram præeminentem; unam cui potentiam conceſſit, alteram cui reveren- „ tiam exhiberi voluit. Qui vero his vel illis de ſuo Jure ſubtrahit, Dei ordinationi „ reſiſtit. „ Hæ *S. Thomæ* ad Londonienſem Epiſcopum Literæ quas Annalium Eccleſiaſticorum Parens ex Codice Vaticano deſcripſit, incipiunt his verbis: *Mirandum & vehementer ſtupendum*. Iſtis vero concluduntur: *Non obliviſcamur illum diſtrictum Judicem, ante cujus tribunal conſtitutos ſola nos Veritas judicabit, amoto timore & fiducia omnis terrenæ Poteſtatis*. Eſt inter Epiſtolas a P. *Lupo* editas 108. libri 1. Ejuſdem eſt argumenti Epiſtola 128. *Univerſo Clero Angliæ*, inſcripta, & pariter Apologetica, in qua hæc de Eccleſiæ firmitate obſervanda ſunt: '„ Proprium eſt Eccleſiæ ut „ tunc vincat, cum læditur; tunc intelligat, cum arguitur; tunc obtineat, cum de- „ ſeritur. Nolite ergo, Fratres, ſuper ipſam flere, ſed ſuper vos ipſos qui facitis vo- „ bis nomen, ſed non grande, ex hoc facto & dicto ex ore omnium. Qui provocatis „ in vos odium Dei & univerſorum. Qui paratis innocenti laqueum, qui cuditis novas „ & ingenioſas rationes in ſubverſionem libertatis Eccleſiæ: Fratres, per miſericordiam „ Dei in vanum laboratis. Stabit enim ipſa Eccleſia, etſi ſæpius concuſſa, in ea for- „ titudine & firmitate, in qua firmiter fundata eſt, donec Filius ille perditionis ſurgat, &c. Ipſorum Appellationem Jure nullam eſſe oſtendit, nec Regi ſuffragari. Non „ ſolent, *inquit*, audiri Appellantes, niſi quorum intereſt, aut quibus mandatum eſt, „ aut qui negotium gerunt alienum. Intereſtne veſtra ut non coerceantur delinquentes „ adverſus Eccleſiam? Abſit. Si vero qui ſubvertit Eccleſiæ libertatem, qui bona ipſius invadit & occupat, ac in ſuos convertit uſus in ſui defenſionem minime ſuper „ hoc auditur Appellans, multo minus & pro eo Appellantes. Ergo nec Domino Regi ſuffragatur a vobis pro ipſo edita, nec videtur vobis prodeſſe pro ipſo Appellatio „ emiſſa. Unde ſi in hoc caſu appellare non poteſt, nec mandare, ſic nec vos ſuper „ hoc ab ipſo Mandatum ſuſcipere. Adjicimus vos in parte iſta nullatenus ejus gerere „ poſſe negotium. Nemo enim Epiſcoporum alterius contra ſe negotium gerere poteſt, „ maxime in oppreſſione Eccleſiæ, cujus ipſe defenſor eſt; & præſertim unde generaliter læditur Eccleſiæ conditio. Ergo ſi nec veſtra intereſt appellare, nec ſuper hoc

Eccleſiæ firmitas inconcuſſa.

„ Mandatum valetis ſuſcipere, nec aliarum gerere negotium, nec auditur appellatio „ veſtra, nec Jure tenetur.

„ Tandem Sereniſſimum Magnæ Britanniæ Regem his verbis convenit, ipſique bene adprecatur: „ Audiat itaque Dominus meus poſtulationem Fidelis ſui, conſilium E„ piſcopi, Patris exhortationem, ut benefaciat ei Deus, & augeat dies ejus, & annos „ Filiorum ipſius in tempora longa. Permittat Eccleſiam frui pace & libertate ſub „ ipſo, tamquam ſub Rege Chriſtianiſſimo; Eccleſiam Romanam uti Jure & Libertate „ in terra ſua, quam habere debet, & habet in cæteris Regnis. Reſtituat Cantuarien„ ſi Eccleſiæ, & nobis Jura ſua & Libertates, & omnia ablata, cum pace & ſecu„ ritate noſtra, ut libere & quiete, poſſimus Deo militare ſub ipſo, & ipſe debeat „ obſequio noſtro uti, prout ei placuerit, ſalvo honore Dei, & Eccleſiæ Romanæ, „ & Ordine noſtro. Iſtæ ſunt Dignitates Regiæ, Leges optimæ, quas petere debet „ Rex Chriſtianiſſimus, & obſervare: quibus gaudere debet, & ſub ipſo florere Ec„ cleſia. Iſtæ ſunt Leges obtemperantes Legi divinæ, non derogantes quas qui non „ obſervaverit, inimicus Dei conſtituitur.

Londonienſem Epiſcopum S. Thomas excommunicat.

Londonienſem Epiſcopum Eccleſiæ Jura & Libertatem prodentem, & Regem pravis conſiliis in impœnitentia foventem, paulopoſt excommunicavit S. Cantuarienſium Archipræſul, & Literas ad Clerum Londonienſem dedit de vitandis excommunicatis: quas apud *Rogerium de Hoveden*, pag. 512. & 513. legere eſt. Sunt Epiſtolæ 39. 40. & 43. lib. 3. editionis *P. Lupi*.

Rex Anglorum S. Thomam Pontiniaco ejici curat.

Interea Rex Anglorum Literas comminatorias ſcripſit ad Ciſtercienſes Monachos in Comitiis Generalibus congregatos, ſignificans ſe omnia Ordinis bona in ſuis ditionibus conſtituta, in Fiſcum redacturum, niſi hoſtem ſuum e Pontiniaco Monaſterio expellerent. Regis Literas cum ſancto *Thoma* communicarunt Monachi, nec tamen ipſum rogarunt ut abiret; perſuaſi ſanctiſſimum Præſulem nolle ibi manere in detrimentum Ordinis (ſi tamen detrimentum, & non potius lucrum dicenda erat jactura bonorum temporalium ob defenſionem juſtitiæ, & ſuſceptionem Archipræſulis propter cauſam Eccleſiæ exulis). Fœdam illam Monachorum ignaviam, & cupiditatem ſibi ſcandalo fuiſſe ſignificavit Rex Chriſtianiſſimus *Ludovicus VII.* cum per Nuntium a Sancto Archipræſule miſſum ea de re certior factus eſt. Ipſum enim exclamaſſe: *O Religio! o Religio! ubi es! Ecce enim, quos credebamus ſæculo mortuos, ſæculi ruinas timent, & pro rebus caducis, quas propter Dominum contempſiſſe profitentur, a Dei opere, quod cœperant, convertuntur retrorſum, Dei cauſa exulantem ejicientes a ſe*: Tradit Hiſtoria Quadripartita, * cui conſentit *Gervaſius Dorobernenſis* in Chronico, pag. 1401. additque, Regem Chriſtianiſſimum ſibi ipſi gratulatum, quod hæc ſibi data eſſet occaſio Archipræſuli Sancto ſubveniendi, miſiſſe Virum Nobilem ex Aula ſua cum trecentis ſtipatoribus, qui eum honorifice deducerent Senonas. Ibi ab *Hugone* Archiepiſcopo, Clero Populoque, ſumma lætitia exceptus, in Cœnobio *Sanctæ Columbæ* annos quatuor diverſatus eſt. Cum Pontiniaco ſeceſſit, revelatione divina de futuro certior factus eſt Martyrio, ut refert mox laudatus *Gervaſius*. Sub idem tempus, ſcripſit iterum ad Regem Angliæ Sanctus Archipræſul, ejus Majeſtatem ex parte omnipotentis Dei, & in virtute Spiritus Sancti, & in remiſſionem peccatorum adjurans, ut gratiam ſuam, & pacem veram ſibi, & Eccleſiæ Cantuarienſi reſtitueret. Has Literas, quæ incipiunt his verbis, *Breviloquio utimur ad vos*, Cardinalis *Baronius*, ex Codice Vaticano deſcripſit ad annum 1167. num. 71. Eſt Epiſtola 66. Libri 1. Edit. *P. Lupi*.

Seu Vitæ S. Thomæ l. 11. c. 17

Nova Regis Anglorum Legatio ad Alexandrum III.

Eodem anno, Rex Angliæ, ut imminentem ſibi & Regno Excommunicationis & Interdicti Sententiam averteret, novam Legationem Romam deſtinavit ad *Alexandrum III.* cujus munus impoſuit *Joanni Oxenefordienſi*, quem ob Saresberienſem Decanatus invaſionem *S. Thomas* excommunicaverat. Hic Summum Pontificem malis artibus circumvenit, abjuratiſque Regiis Conſuetudinibus, & facta promiſſione de pace Regem inter & Archiepiſcopum Cantuarienſem pro viribus procuranda, Abſolutionem ab excommunicatione, ad Saresberienſem Decanatum impetravit. Effecit etiam ut Papa Legatos in Angliam mitteret, *Willelmum Papienſem Henrico* Regi amiciſſimum, & *Ottonem*.

* D' Oxford.

Alexander III. Legatos mittit in Angliam

nem, Sanctæ Rom. Eccl. Cardinales ad pacem inter ipſum Regem, & Cantuarienſem Archiepiſcopum componendam, & ad concordiam inter Reges Francorum & Anglorum procurandam. De hac Legatione certiorem fecit Cantuarienſem Archipræſulem, ipſumque monuit, ut animum ſuum ad pacem inclinaret, quantum ſalva ſua & Eccleſiæ honeſtate fieri poſſet. Scripſit etiam ad Regem Anglorum, jubens ut Legatos Apoſtolicos eo quo par erat honore ſuſciperet, eaque executioni mandaret, quæ ſuo nomine erant propoſituri. Scribit demum ad *Ludovicum* VII. Regem Chriſtianiſſimum, ut auctoritatem ſuam interponat ad pacem tam optatam promovendam. Quæ ſi componi non poſſit, rogat ejus Majeſtatem, ut gratum habeat legationem Apoſtolicam Archipræſuli Cantuarienſi per Gallias imponi, ſi hoc abſque Cleri Gallicani offenſione fieri valeat; ſibique ſignificet ſuam ea de re voluntatem, ac interim ſilentium ſervet. Adſcribo verba, in quibus momentum non leve eſt ad probandum Summos Pontifices Legatos in Gallias non miſiſſe, niſi de conſenſu Regis Chriſtianiſſimi, & qui eius Majeſtati accepti eſſent. *Si autem*, inquit, *quod Deus avertat, convenire non poſſint, dummodo Regiæ voluntati ſederet & beneplacito tuo, nobis per omnem modum complaceret, & gratum valde exiſteret & acceptum, ſi abſque gravi ſcandalo perſonarum Regni tui fieri poſſet, nos prænominatum Archiepiſcopum ſpecialis honoris prærogativa inter cæteros donaremus, & ſibi vices noſtras committeremus in illis partibus exequendas. Unde Serenitatem tuam, quanta poſſumus prece rogamus, ut ſi pacem, ſalva honeſtate ſua & Eccleſiæ, quod omnimodis optaremus, habere non poſſit, nobis, ſuper his voluntatem tuam ſub omni celeritate ſtudeat intimare. Et hoc interim habeas omnino ſecretum.* (Eſt inter Epiſtolas *S. Thomæ* editas a *P. Lupo* 43. libri 2.)

ad pacem inter Archiepiſcopum & Regem componendam. Epiſt. 18. Alexander III. rogat Regem Francorum, ut Apoſtolica per Gallias Legatione S. Thomam ornari conſenſerit. Summi Pontifices Legatos in Gallias non mittebant, niſi de conſenſu Regis Chriſtianiſſimi & qui ejus Majeſtati grati eſſent.

Legatione perfunctus rediit *Joannes Oxonefordienſis* ubique canens, Io triumphe, falſos rumores ſpargens, & inſolenter *S. Thomæ Cantuarienſi* inſultans. Mentiebatur namque Legatos a Romano Pontifice miſſos eſſe ut cauſam Cantuarienſis Archipræſulis cum Anglorum Rege finirent. *Willelmum Papienſem* Cardinalem Regi penitus addictum gloriabatur, ab eoque *Thomam* certiſſime deponendum; Anglicanos Epiſcopos, Regemque, jam ab illius juriſdictione eſſe abſolutos; quia Pontifex Legationes ipſius per Angliam ad tempus ſuſpenderet, donec ſcilicet veniſſent, & quandiu præſentes eſſent Legati: Cardinales pleroſque omnes Regiis partibus eſſe devotiſſimos. *Henrici* II. ſuperbiam vehementer augebat illa a Summo Pontifice decreta legatio palamque gloriabatur, ſe Avi ſui conſecutum Privilegium, *Quia in terra ſua erat Rex Legatus Apoſtolicus, Patriarcha, & omnia quæ volebat*: ut refert *Joannes Saresberienſis in* Epiſtola ad *Joannem* Pictavienſem Epiſcopum.

Joannis Oxonienſis, Regis Anglorum ad Summum Pontificem Legati inſolentia. Regis Chriſtianiſſimi Ludovici VII. ſtudium in S. Thomam & ſervor pro ejus cauſa. Lombardi Subdiaconi ad Summum Pontificem literæ.

His rumoribus, quibus fundamentum præbebat nova Legatio, *Joannis Oxonefordienſi* Romæ exhibitus honos, ejuſque confirmatio in Saresberienſi Decanatu, & Cardinalis Papienſis ſumma cum Anglorum Rege neceſſitudo, *S. Thomas* Cantuarienſis graviter afflictus eſt, mœroremque ſuum in ſinum amici gentiliſque ſui *Joanni Cantuarienſis* effudit, datis ad ipſum Literis, quas Annalium Eccleſiaſticorum Parens ex Codice Vaticano deſcripſit ad annum 1167. Num. 77. Eſt Epiſtola 165. lib. 1. Edit. *P. Lupi*. Doluere pii omnes; Indignatus eſt præ cæteris *Ludovicus* Rex Chriſtianiſſimus, quod Romanus Pontifex a viro nequiſſimo *Joanne Oxonienſi* deceptus, ita (ut ferebat fama) Sanctum Archipræſulem, qui ſe pro tuenda Eccleſiæ libertate devoverat, deſereret, ac inimicorum ipſius votis annueret. Parum abfuit quin Rex Chriſtianiſſimus Regni ſui ingreſſu Legatos Apoſtolicos prohiberet. Sed & de convocandis Præſulibus Gallicanis ea de re deliberaturis conſilium iniit: *S. Thomæ* Cantuarienſis injuriam, Eccleſiæ, ſuamque exiſtimans. Quin etiam palam conteſtatus eſt Religioſiſſimus Princeps, *Non eſſe ſibi minus moleſtum*, quod Romanus Pontifex contra S. Thomam (ſic enim ferebat fama mendax) *Legatos mitteret, quam ſi ad Coronam ejus auferendam eos deſtinaret*. Id conſtat ex Epiſtola *Lombardi* Romanæ Eccleſiæ Subdiaconi, qui tum in Galliis verſabatur, ad *Alexandrum* III. quem de illis rumoribus ejus Sanctitati, adeo indecoris certiorem fecit. Ejus Epiſtolam ex Codice Vaticano deſcribit Cardinalis *Baronius* ad annum 1167. Num. 82. ſubditque: *Huc uſque Lombardus, quem dicet aliquis Theologum illum inſti-*

insignem, qui Parisiis claruit, dictum proprio nomine Petrum Lombardum: His enim temporibus vixit. Et qui Vitam *S. Thomæ* Cantuariensis Gallice scripsit Modernus Auctor * hunc ipsum *Petrum Lombardum*, Archiepiscopum Parisiensem & Magistrum Sententiarum nuncupatum, has ad *Alexandrum* III. scripsisse Literas indicat. Sed perperam: siquidem hujus Epistolæ Auctor se Romanæ Ecclesiæ Subdiaconum inscribit. *Petrus* vero *Lombardus* creatus est Episcopus Parisiensis anno 1159. vel certe 1160. cessione *Philippi* Franciæ filii, *Ludovici VII.* Regis Fratris; nec superstes erat anno 1167. quo hæc Epistola ad *Alexandrum III.* scripta est. Obiit enim anno 1164. Est inter editas a *P. Lupo* 166. lib. 1. Fuit autem *Lombardus* ille Placentia oriundus, *S. Thomæ* Domesticus vir doctissimus, qui ipsum Canones docuit; Romam ab exilio vocatus, Cardinalis ac demum Beneventanus Archipræsul creatus, ut habet Catalogus Eruditorum *S. Thomæ*.

**De Beauliew.*

Litera Legatorum Apostol. ad S. Thomam.

Statim atque Gallias attigerunt Sedis Apostolicæ Legati, *S. Thomam Cantuariensem* Literis suis prævenerunt; scripsit primus *Willelmus Papiensis*: cujus perlecta Epistola commotus est Sanctus Archipræsul, quod se ad finiendas quæstiones, quæ inter ipsum & Regem vertebantur, missum in Angliam jactaret. Quamobrem ipsi acerbioribus literis respondit, a quibus tamen mittendis ipsum deterruit amicus fidissimus *Joannes Saresberiensis*, cujus eas censuræ subjecerat, ingenue & libere significans, Cardinalem, Sedis Apostolicæ Legatum, in prima salutatione suspicionibus inurendum, & gratis exacerbandum non esse, & contra Romanæ Ecclesiæ reverentiam dehonestandum convitiis: nec Pontificium Cursorem sic alloquendum sibi videri. Hunc scribendi modum ipsius causæ nociturum, si Cardinalis suas Literas ejusque Responsum ad Summum Pontificem mitteret. Etsi inimicus adhuc esset Legatus, esse dissimulandum, donec inimicitias opere demonstraret. Ipsum sine causa commoveri, quod Legatus scripsisset se ad finiendas quæstiones missum esse: siquidem causæ quælibet non solum Sententia, sed & benigna compositione finiri possunt. Paruit viro prudentissimo & amicissimo Sanctus Archipræsul, & modestiores ad Legatum Apostolicum Literas dedit. Has & illas, nec non Commonitoriam *Joannis Saresberiensis* Epistolam, ex Codice Vaticano descriptas, Cardinalis *Baronius* Annalibus suis inseruit ad annum 1168. Num. 11. 12. & 13. Edidit *P. Lupus* Epist. 10. 11. 19. & 20. lib. 2.

Joannis Saresberiensis prudens consilium. De Salisbery.

S. Thomas Willelmum Papiensem, Legatorum alterum Judicem recusat.

Nihilominus datis ad *Alexandrum* III. Literis de Legatione *Willelmo Papiensi* credito conquestus est *S. Thomas*, eumque Judicem recusavit. „ Credimus, quidem (*inquit*) non esse Juri consentaneum, nos ejus subire Judicium vel examen, qui quærit commercium sibi facere de sanguine nostro, de pretio, utinam non iniquitatis! quærit sibi nomen & gloriam .... Proinde supplicans Paternitati vestræ affectuose, (si ei cura est de nobis) ut evacuetur potestas ejus, si quam tamen habet circa nos & negotia nostra. Transferatur malleus iste a nobis, qui potius elegit esse malleator Clericorum obsequendo Principi, quam Regum offensor, consequendo gratiam divinam. „ Est Epistola 22. lib. 11. Edit. *P. Lupi*.

Scripsit etiam ad *Thomam Cantuariensem Otto* Cardinalis, Legatorum alter, ad eumque misit Clericum suum, arcana quædam renunciaturum. Ad ipsum vicissim Literas fiduciæ suæ testes, & gaudii de ipsius Legatione a se & Coexulibus concepti, dedit S. Archipræsul: quas exhibet Annalium Ecclesiasticorum Parens ad eumdem annum Num. 16. & 17. Est Epistola 18. libri 2. edit. *P. Lupi*.

Alexander III. Legatorum auctoritatem coercet.

* *Ep.* 21, 22.

Dum hæc gererentur, *Alexander III.* de rumoribus a *Joanne Oxoniensi* sparsis certior factus, & querimoniis Regis Christianissimi & Ecclesiæ Gallicanæ excitatus, de quibus ad ipsum *Willelmus* Carnotensis Episcopus electus scripserat, semel & iterum scripsit ad Legatos, eorum auctoritatem circumscribens, ne ea in Cantuariensem Archipræsulem abuterentur. Vetuit in primis ne conjunctim vel divisim Regnum Anglorum adirent, vel de Regni ejusdem negotiis tractarent, & præsertim de consecrationibus Episcoporum aliquid statuerent, nisi prius Cantuariensis Archiepiscopus Regi ex integro reconciliatus fuisset. Ipsi etiam jussit ut Sancto Archipræsuli, & ejus Ecclesiæ, antiqua Jura & libertates integras & illibatas servarent; & omnem ab ejus animo amaritudinem & suspicionem tollerent: *Joannem* vero *Oxoniensem* plecterent.

Post-

Postquam Apostolici Legati Regem Anglorum adiere, & cum eo de causa *Thomæ Cantuariensis* sunt collocuti, Sanctum Archipræsulem ad Collationem invitarunt, de ipsius negotio habendam *Gisortium* inter & *Tyriam* in Neustria. Ibi multis Propositionibus ejus animum tentavit Cardinalis Papiensis. Duritiam Regis, malitiam temporis, calamitatem Ecclesiæ exposuit, necnon ipsius Regis querelas de armis Regis Francorum, & Comitis Flandriæ, ejus artibus contra suam Majestatem conversis. Quam accusationem diluit Sanctus Archipræsul cum rationibus optimis, tum Regis Christianissimi testimonio, qui ejus innocentiam coram Legatis Juramenti religione purgavit. Suasere Legati ut humilitate & modestia Regem Anglorum, Dominum suum, placaret. Respondit Sanctus Archipræsul, se Regi omnem humilitatem, obsequium, devotionem exhibiturum, *Salvo honore Dei, & Apostolicæ Sedis, Libertate Ecclesiæ, honestate personæ suæ, & possessionibus Ecclesiarum*. Rogarunt, num vellet Regi polliceri Consuetudinum, quibus usi fuerunt ejus Antecessores, confirmationem & observantiam. Quod si præstaret, in Sedem suam, & gratiam Regis, esset ipsorum intercessione restituendus. Respondit *S. Thomas*, se consuetudinum, quæ Ecclesiæ perimebant libertatem, quæ Sedis Apostolicæ Privilegium convellebant, quæ Legi Dei palam adversabantur, nusquam promissurum observantiam; nec eas dissimulaturum, quod non poterat sine periculo Ordinis & salutis. Se tamen fidem Regi, *Salvo Ordine suo*, juratam servaturum. Adjecit Cardinalis Papiensis, melius esse ut Archiepiscopatu cederet, quam ut Ecclesia diutius vexaretur. Respondit Sanctus Archipræsul, se minime cessurum, quod abdicatio sua in ruinam Ecclesiasticæ libertatis vergeret. Quæsierunt, num vellet eorum stare Judicio de quæstionibus, quæ Regem inter & ipsum vertebantur. Respondit *S. Thomas*, Se & suos, Se de, administratione, & bonis omnibus spoliatos, post omnium restitutionem, Summi Pontificis, aut cujus sua Sanctitas juberet, Judicium subituros. Scisciti sunt rursus, An Episcoporum, qui contra ipsum appellaverant, litem ipsorum Judicio finiri vellet. Respondit S. Archipræsul, Se Romani Pontificis hac de re non accepisse mandatum, nec inopiam suam litium hujusmodi sumptibus satis esse: Ita *VVillelmi Papiensis* Anglorum Regi penitus addicti dolosas propositiones prudentissimis responsis elusit. Ista discimus ex Relatione *S. Thomæ Cantuariensis* ad *Alexandrum* III. missa, quæ incipit his verbis: *Miseriarum cumulus*, quam ex Codice Vaticano *Baronius* descripsit ad annum 1168. Numero 38. & ex *Rogerio de Hoveden*, pag. 516. & 517. istius congressus Historiam referente. In fine istius Relationis, S. Archipræsul calamitates Ecclesiæ sub Regis Anglorum oppressione gementis Summo Pontifici exponit, præsertim quod septem Episcopatuum vacantium redditus a multo jam tempore perciperet, nec sineret viduatis Ecclesiis ordinari Pastores. Tum Apostolici pectoris zelum contra tam pravos usus excitat. „ Si ista, *inquit*, Pater Optime, dissimulamus, „ quid in die Judicii respondebimus Christo? Quis Antichristo resistet venienti, si tan„ tam patientiam vitiorum & criminum jam accommodamus præambulis ejus? Ta„ libus enim dissimulationibus insolescunt Potestates, Reges transeunt in Tyrannos, ut „ Ecclesiæ nullum Jus, nullum Privilegium, nisi de eorum arbitrio censeant relinquen„ dum ... Frustra nobis Siculorum aut Hungarorum proponuntur exempla, quæ nos „ in die Judicii minime excusarent, si Tyrannorum barbariem præferremus Apostoli„ cis Institutis, & sæcularium insolentiam Potestatum crederemus potius formam es„ se vivendi, quam Testamentum æternum confirmatum sanguine, & morte Filii Dei. „ Est Epistola 30. lib. 2. Edit. *P. Lupi*.

Legatorum Collatio cum S. Thoma.

VVillelmus Papiensis Legatorum alter, Anglorum Regi devotus.

Soluta collatione, Legati Apostolici ad Regem Angliæ rediere, eique constantiam Cantuariensis Archipræsulis exposuere, a qua nullis Propositionibus dimoveri poterat. His auditis, Anglicani Episcopi Literas Summi Pontificis legerunt, quibus Cantuariensi Archiepiscopo prohibebat ne Regnum Angliæ Interdicto supponeret, quas per obreptionem extorserat Cardinalis Papiensis. Tum suo, totiusque Regni nomine ad *Alexandrum Tertium* appellarunt, & diem constituerunt appellationi persequendæ, Sedis Apostolicæ ac Legatorum protectionem adversus Archipræsulis gravamina implorantes. Secundum hæc, Legati *S. Thomæ Cantuariensis* Auctoritate Apostolica prohibuere, ne Censuras ullas Ecclesiasticas in Regem „ Episcopos & Regnum Angliæ distringeret, donec

Legati S. Thomæ prohibent ne Censuras in Regem, aut Regnum ferat.

Sedes Apoſtolica adiretur, & Summi Pontificis voluntas exploraretur. Iſta conſtant ex Literis Legatorum, quæ incipiunt his verbis, *Innotuit Regi*, quas ex Codice Vaticano deſcriptas in Annalibus Eccleſiaſticis legere eſt ad annum 1168. Num. 49. Eſt Epiſt. 29. libri 11. Edition. *P. Lupi*.

S. Thomas datis ad Cardinales Literis de ſuſpenſione auctoritatis ſuæ conqueritur.

Ægre tulerunt boni omnes ſuſpenſam a Pontifice & a Legatis auctoritatem Cantuarienſis Archiepiſcopi, in diſpendium evidens Eccleſiaſticæ libertatis. Quo de vulnere apud Summum Pontificem & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, quorum plurimi ab Anglorum Rege muneribus corrupti dicebantur, Sanctus Archipræſul graviſſime conqueſtus eſt, datis ad eos Literis, quas Annalium Eccleſiaſticorum Conditor ex Vaticano Codice deſcriptas exhibet ad annum 1168. Num. 50. & 53. In ea quam ſcripſit ad Cardinales, hæc habet inter alia: *Quis erit de cætero vigor in membris, ſi capitis ipſius robur emarcuerit? Jam certe clamitatur in plateis, prædicatur per civitates & vicos, quia non fit Juſtitia Romæ de Potentibus. Ut quid ſepitis vias noſtras ſpinis? Cur objicitis nobis offenſionis lapidem? Ut quid tollitis nobis omnem noſtram auctoritatem, ne vindicemus injuriam Chriſti, ne compenſemus Eccleſiæ jacturam, prout nunc poſſumus, Eccleſiaſtica ſaltem Cenſura? . . . . . Certum tenete, expectatio iſta plurimum habet periculi, ſalutis nihil. Alias *curandus eſt is morbus, ſi non per diſſimulationem veſtram vultis inſici Reges univerſæ terræ. Dulcis enim eſt omni Tyranno amara ſervitus Eccleſiæ, nec tolli facilis, ſi non fit ei citiſſime ipſa ſua dulcedo amara ſeveritate Juſtitiæ. . . . Reſumite vires, accingimini gladio Verbi Dei Potentiſſimi; exerite gladium Beati Petri, injuriam Chriſti vindicate & ſuorum, nulli parcat oculus veſter. Facite judicium & juſtitiam ſine dilatione omni patienti injuriam. Hæc eſt via regia, hæc eſt via quæ ducit ad vitam. Hac vobis incedendum eſt, ut ſequamini veſtigia Chriſti, veſtigia Apoſtolorum, quorum eſtis Vicarii. Non ſimulatione, non ingenio * regenda eſt Eccleſia, ſed juſtitia & veritate, quæ ſe obſervantem liberat ab omni periculo.* Eſt Epiſtola 46. libri 21. Edit. P. Lupi.

** Alia ratione.*

** Id eſt Politica humana, & prudentia carnis.*

Juſtis Sancti *Thomæ Cantuarienſis* querimoniis, commotus *Alexander III.* Legatos in Urbem revocavit. Anglicani Epiſcopi Appellationem Sancto Primati ſignificandam interim curarunt. Eorum Nuntios non recepit *S. Thomas*, quod cum excommunicatis communicaſſent. Cardinalis Papienſis omnes ab ipſo excommunicatos abſolvi decrevit, hancque Norvicenſi & Ciceſtrenſi Præſulibus demandavit provinciam. De abſolutione poſtera apud *Alexandrum* III. conqueſtus eſt *Joannes Saresberienſis*, datis ad ejus Sanctitatem Literis, in quibus hæc animadverſione digna: *Fateor, & verum eſt, omnia Romano licere Pontifici, ſed ea dumtaxat quæ Jure Divino Eccleſiaſticæ ſunt conceſſæ poteſtati. Liceat ei nova Jura condere, vetera abrogare, dum tamen ea quæ a Dei verbo in Evangelio vel Lege perpetuam cauſam habent, mutare non poſſit. Auſim dicere, quod nec Petrus quemquam perſeverantem in ſcelere & voluntate peccandi poſſit abſolvere: nec Claves accepit, quibus januam Regni poſſit Impœnitentibus aperire. Unde ergo illi hæc data poteſtas?* (Epiſt. 60. lib. v. Edit. *P. Lupi.*) Hæc ut primum novit Pontifex, juſſit Legatis, ut eos qui Cantuarienſis Eccleſiæ, vel Clericorum ejuſdem bona detinebant, ad ſatisfactionem compellerent: contumaces nova excommunicatione conſtringerent, ſi ab ea fuiſſent abſoluti, quam in eos Cantuarienſis Archiepiſcopus tulerat.

Summus Pontifex Legatos revocat. Cardinalis Papienſis excommunicatos a S. Thoma jubet abſolvi. Joannis Saresberienſis apud Alexandrum III. querimonia. Romanus Pontifex ea quæ juris ſunt divini im-

Cardinales Legatos imminente diſceſſu pœnituit quod ad Regis voluntatem Eccleſiæ cauſam nimis depreſſiſſent. Quamobrem ejus Majeſtatem *Otto* primum, deinde *Wilhelmus Papienſis* convenere, urgentes ut Archiepiſcopo Cantuarienſi pacem, reditum ad iram Eccleſiam, bonaque reſtitueret. Sed ejus pertinaciam vincere minime potuerunt. Conſuetudinum enim obſervantiam conſtanter exegit, quas Anteceſſores ſuos habuiſſe conſtaret: Juramento centum hominum ex Anglia, centum ex Normannia, & centum ex Andegavia & aliis ditionibus ſuis. Quæ conditio ſi Archiepiſcopo Cantuarienſi diſplicceret, paratum ſe dixit ſtare arbitrio tum Epiſcoporum Angliæ, tum Ciſmarinorum. Quod ſi nec iſtud gratum eſſet, in Judicio Summi Pontificis acquieturum, ea conditione ut filii ſui avitis Juribus non privarentur. Circa reſtitutionem reddituum Eccleſiaſticorum, nullo ſe vexari ſcrupulo reſpondit, quod Eccleſiis & pauperibus, quid quid perceperat, erogaſſet. Ita re infecta Cardinales abiere, ut refert *Joan-*

nes

nes Saresberienſis in Epiſtola ad Archidiaconum Exonienſem, 108. inter Epiſtolas *S. Thomæ* lib. 2. Edit. *P. Lupi*.

Poſt diſceſſum Legatorum Apoſtolicorum, *Ludovicus VII.* Rex Chriſtianiſſimus ſequeſtrem ſe pacis Regem Anglorum inter & Cantuarienſem Archipræſulem interpoſuit. Colloquium *Henrici* Regis cum Sancto Archiepiſcopo decretum eſt. *Thomas*, prout inter ipſum & Regem Francorum conventum fuerat, ad pedes Regis Angliæ procidit, dicens: *Totam cauſam, unde inter nos orta eſt diſſenſio, tuo committo arbitrio, honore ſalvo Dei*. Hac reſtrictione Rex offenſus eſt, & Sancto Archipræſuli ſuperbiam & ingrati animi vitium exprobravit. Tum ad Regem Francorum converſus, ait: *Domine mi, attende ſi placet. Quidquid ipſi diſplicuerit, dicet honori Dei eſſe contrarium, & mea omnia ſibi vendicabit. Sed ne videar honori Dei, vel ſibi in aliquo valde reſiſtere, hæc offero: Quod Anteceſſorum ſuorum major & ſanctior fecit. Anteceſſorum meorum minimo, hoc mihi faciat, & quieſco.* Viſa eſt æqua conditio. Rex Chriſtianiſſimus Cantuarienſem Archiepiſcopum urſit, ut eam abſque reſtrictione acciperet. Renuit ille magna conſtantia, nefas eſſe dicens clauſulam illam ſilentio premere, *Salvo honore Dei*, cum Apoſtoli paſſi ſint, quia nomen Chriſti ſubticere nolebant. Utriuſque Regni Proceres Sanctum Archipræſulem proterviæ & ſuperbiæ accuſarunt, & utriuſque Regis auxilio proclamarunt indignum, qui neutrius conſilio aut voluntati morem gereret, ac paci obicem ſolus apponeret. Soluto colloquio, Regis Francorum animus a *S. Thoma* nonnihil alienatus eſt, adeo ut nec ſolita ſubſidia ipſi ſubminiſtraret, metuendique ratio eſſet, ne illum cum ſuis e Regno ejiceret. Sed res in contrarium ceſſit, Deo cor Regis infra triduum immutante. Vocato enim Sancto Archipræſule, ad pedes ipſius procidit, admirando humilitatis exemplo voceque ſingultibus intermixta veniam petiit, & abſolutionem a peccato. „ Vere, *inquit*, Domine mi Pater, tu ſolus vidiſti. Nos „ enim cæci fuimus, qui contra Dominum dedimus tibi conſilium, ut in cauſa tua, im „ mo Dei ad nutum hominis honorem Dei remitteres. Pœnitet nos, Pater, & gravi„ ter pœnitet. Ignoſce rogo & ab hac culpa me miſerum abſolve. Sed & Deo, & ti„ bi me ipſum & Regnum meum expono. Et ab hac hora promitto quod tibi vel tuis „ non deero, quamdiu Deo auctore vixero. Data Regi benedictione, Senonas regreſſus eſt *S. Thomas*, ubi Religioſiſſimus Princeps victum ipſi & omnia neceſſaria regali munificentia exhibuit, uſque dum in Angliam reverſus eſt. Id moleſtiſſime tulit Rex Anglorum, per ſe non ſtetiſſe dicens, quin pax componeretur; ſed Archiepiſcopum Cantuarienſem ipſam arroganter & contumelioſe rejeciſſe. Quamobrem illum a Rege Francorum in ſui dedecus & injuriam deinceps foveri ac defendi. Cujus Nuntiis hoc Reſponſum dedit Chriſtianiſſimi Regis magnanimitate & pietate dignum Ludovicus VII. „ Si Rex Angliæ avitas Conſuetudines licet minus (ut ajunt) divinæ legi congruas, „ tamen ut ad Regiam Dignitatem ſpectantes, non ſuſtinet abrogari: multo minus mi„ hi licet Jus illius liberalitatis ſubvertere, quod cum Corona Regni Jure mihi compe„ tit hæreditario. Conſuevit ſiquidem Francia ab antiquis temporibus omnes miſeros „ & afflictos, & maxime pro Juſtitia exulantes recipere, & donec pacem habuerint „ fovere, tueri, & defendere. Cujus honoris & Excellentiæ gratia, Deo propitio, me „ vivente, ad nullius perſonæ ſuggeſtionem Cantuarienſi Exuli derogabitur. „ Iſta conſtant ex vita *Sancti Thomæ* libro 2. capitibus 27. & 28. Edit. *P. Lupi*; ex *Gervaſio Dorobernenſi* in Chronico pagina 1406. & 1407. ex ipſo *Sancto Thoma* in Epiſtola ad *Hambaldum* Cardinalem, in qua Regem Chriſtianiſſimum *Virum Deo plenum* prædicat. „ Vir, *inquit*, Deo plenus reſpondit, ſe hoc jus hæreditarium ab „ Anteceſſoribus contraxiſſe, & ſemper fuiſſe Conſuetudinis Regni Francorum, ut „ omnes pro Juſtitia Exulantes benigne recipiat, & eis debita humanitatis ſolatia „ impendat. Et dixit ſe numquam tam laudabilem hæreditatem & Deo gratam, „ ex cauſa qualibet deſerturum. Adjecit etiam quod nos receperat de manu Domini „ Papæ, quem ſolum in terris habet Dominum (in ſpiritualibus, nam in temporalibus Rex Francorum nullum præter Deum Dominum agnoſcit.) Et ideo nec pro „ Imperatore, nec pro Rege, nec pro aliqua Mundi Poteſtate dimiſſurum, quin fo„ veat nos & cauſam noſtram, quamdiu neceſſe fuerit, quoniam Deus nobiſcum „ eſt,

mutare non poteſt.

Epiſt. 24. Legati Apoſtolici Regem Angliæ officii admonent ante diſceſſum.

Ludovic. VII. ſe pacis ſequeſtrem inter S. Thomam & Anglorum Regem interponit.

Regis Francorum pietas & humilitas.

Pietas & munificentia erga eos qui pro Juſtitia exulant & patiuntur, Jus hæreditarium eſt Regum Francorum.

„ eſt, & pro tuenda Lege ipſius tot injurias & damna ſuſtinemus. *Eſt Epiſtola 79. libri 3. Editionis* P. Lupi.

Nova Regis Anglorum ad Romanum Pontificem Legatio. Novam Legationem in Angliam decernit Alexand. III.

Novos interim conatus adhibuit Rex Anglorum, ùt *S. Thomam Cantuarienſem* dejiceret. Novos idcirco Romam deſtinavit Oratores, Regis Siciliæ auctoritatem interpoſuit, præcipuas Italiæ civitates, Mediolanum, Cremonam, Parmam, Papiam, Bononiam, & potentiſſimas Romæ familias magnificis promiſſis tentavit, ut Summum Pontificem contra *Thomam* commoverent, & ab ejus obtinerent Sanctitate, ut eum a Galliis, aſylo tutiſſimo, dimoveret, Romamque evocaret, utque ipſum ad alium Archiepiſcopatum transferret. Id conſtat ex Literis *S. Thomæ* ad *Humbaldum* Cardinalem, mox laudatis, quas ex codice Vaticano repræſentat *Baronius* ad annum 1169. num. 3. Petitiones injuſtas repulit *Alexander III.* Vias tamen pacis iterum tentandas arbitratus eſt ſi forte flecti poſſet Regis Anglorum animus. Ideo novos Legatos ad ipſum miſit, anno 1169. *Gratianum* Eugenii III. nepotem, & *Vivianum* Romanæ quondam Eccleſiæ Advocatum; juſſitque Sancto Archipræſuli, ut ad eorum uſque diſceſſum a ferendis in Regem, in perſonas Regni, vel totum Regnum cenſuris abſtineret, ac ſi quas tuliſſet, ſuſpenderet, ut omnis conquerendi occaſio Regi tolleretur. Cæterum ſi Legati redirent infecta pace, eum deinceps omni auctoritate ſua uſurum. De hac Legatione extant *Alexandri* III. Epiſtolæ ad *Thomam Cantuarienſem*, & ad *Henricum II.* Angliæ Regem, 25. & 26.

Apoſtolicorum Legatorum geſta cum Anglorum Rege.

Multoties cum Anglorum Rege congreſſi ſunt Apoſtolici Legati. De abſolutione Clericorum in ipſius Aula ab Archiepiſcopo Cantuarienſi excommunicatorum mota quæſtio eſt: Illos abſolvere Legati recuſarunt, niſi prius de bonis Cantuarienſis Eccleſiæ reſtituendis juramentum præſtarent. Rex inſtitit ut abſque juramento abſolverentur. Quin etiam de Summo Pontifice conqueſtus, minatus eſt. *Gratianus* honeſte quidem, ſed conſtanter & intrepide reſpondit: *Domine, noli minari: Nos enim nullas minas timemus; quia de tali Curia ſumus, quæ conſuevit imperare Imperatoribus & Regibus.*

Gratiani Apoſtolici Legati magnanimitas.

Conſenſere tandem Legati ſtudio pacis & reſtitutionis Cantuarienſis Archiepiſcopi, ut abſque juramento Clerici excommunicati abſolverentur. Petiit Rex ut in Angliam ambo, vel alteruter transfretarent, excommunicatos abſoluturi; aut ſaltem e ſuis Clericis aliquem illuc mitterent, cui ipſe ante reditum omnes Eccleſiæ & exulum facultates redderet. Recuſarunt illi. De formula pacis ſcribenda, Legatos inter & Regem atque Epiſcopos actum eſt: Rex poſtulavit ut in conventionis Formula ſcriberetur *Salva Dignitate Regni ſui*. Conditionem Legati Apoſtolici rejecere, quia hac inſerta clauſula, Rex Conſuetudines Anglicanas, mutato dumtaxat nomine eviciſſet. Ne tamen paci ponere obicem viderentur, hoc propoſuere medium, ut hæc verba: *Salva Libertate Eccleſiæ*, in Pactis ſcriberentur; qua conditione & ipſi hæc ſcribi permitterent, *Salva Dignitate Regni*. Anglis non placuit Propoſitio. Sed ipſos inter & Legatos conventum eſt, ut Cantuarienſis Archiepiſcopus Eccleſiam ſuam & reditus cum integritate reciperet, ſicut ante exilium habebat, & ejus Clerici & amici ſimiliter ſua, nulla hinc inde adjecta conditione. At Rex propoſitionem hujuſmodi gratam non habuit, verba illa *Salva Dignitate Regni*, Pactis inſeri pertinaciter poſtulans. Re itaque infecta, Romam rediit *Gratianus*. Remanſit apud Regem Angliæ *Vivianus* Legatorum alter, vana ſpe componendæ pacis ab eodem deceptus. Qui data occaſione colloquii inter Sanctiſſimum Angliæ Chriſtianiſſimum Francorum Regem ad *S. Dionyſium* indicti, *S. Thomam* Cantuarienſem hortatus eſt ut Pariſios ſe conferret: quo de ipſius pace tractari poſſet commodius. Anglorum Regi ad Montem Martyrum * occurrit Sanctus Archipræſul, rogavitque ejus Majeſtatem, Rothomagenſi & Sagienſi Epiſcopis Mediatoribus, ut ſibi ſuiſque pro amore Dei & Domini Papæ, gratiam ſuam, pacem, poſſeſſiones, & ablata reſtitueret, paratum ſe eſſe conteſtatus ad exhibendum ejus Majeſtati, quidquid Archiepiſcopus Principi debet. Reſpondit Rex Anglorum, ſe ex animo condonare offenſas & querelas, ſi quas contra Cantuarienſem Archipræſulem habuerat, & de his quæ contra ſe proponeret Archipræſul, paratum eſſe ſtare *Dicto Curiæ Domini ſui Regis Francorum, vel Judicio Eccleſiæ Gallicanæ, aut ſcholarum Pariſienſium*: (id eſt, Magiſtrorum Sacræ Facultatis Pariſienſis.) Repoſuit Cantuarienſis,

Formulam, Salva Dignitate Regni, Legati Apoſtolici & Thomas Cantuarienſis Archipræſul rejiciunt.

Montmartre.

Rex Anglorum Curiæ Regis Francor-

sis Archipræsul, se *Curiæ Domini Regis, si ei placeret, aut Gallicanæ Ecclesiæ non refutare Judicium: malle tamen cum illo amicabiliter componere, quam litigare*. Conditiones proposuit ejus Majestati, ut Ecclesiam, & possessiones sibi suisque ablatas, & gratiam & pacem & securitatem præstaret in osculo pacis. Mobilium vero medietatem Ecclesiæ restitueret. Subscribere noluit Rex *Henricus* ei conditioni, ut Archipræsulem Cantuariensem osculo pacis donaret. Quamobrem Rex ipse Christianissimus *Thomæ* auctor fuit; ut ab homine, qui totus ad fraudem compositus erat, sibi caveret, nec absque osculo, quasi sigillo pacis, in Angliam reverteretur. Pace itaque infecta, discessere. Ista constat ex Historia Quadripartita, ex Relatione Amici ad *S. Thomam*, quam ex Codice Vaticano describit Annalium Ecclesiasticorum Parens ad annum 1169. num. 12. & est Epistola 6. libri 13. ex Relatione *S. Thomæ* ad *Willelmum* Archiepiscopum Senonensem missa, quam exhibet Eminentissimus idem Auctor num. 28. & est Epistola 61. lib. 3. Edit. *P. Lupi*, & ex *Gervasio Dorobernensi* in Chronico, pag. 1408.

rum, vel Ecclesiæ Gallicanæ, aut Sacræ Facultatis Parisiensis Judicio stare se velle profitetur. S. Thomas Cantuariensis Curiæ Regis Christianissimi, aut Ecclesiæ Gallicanæ Judicio causam suam se lubenter commissurum respondet. Legatorum Apostolicorum & Cantuariensis Archiepiscopi cautio plerisque delicatior visa est.

Plerisque visum est delicatiorem fuisse Legatorum Apostolicorum & Sancti Cantuariensium Archipræsulis cautionem. Ita sensit *Bernardus* Nivernensis Episcopus, quem Legatione Apostolica in hac *S. Thomæ* Cantuariensis causa postmodum *Alexander* III. ornavit. Sic enim ad eumdem Pontificem scripsit: „ Postmodum vero revocato, „ quem præbuerant, consensu, verbum conservandæ in posterum Regiæ Dignitatis admittere noluerunt, ea quæ utiliter & provide ordinata fuerant, exequi recusantes, tamquam in hoc verbo aliquid Ecclesiasticæ Dignitati derogaretur, cum omnibus sanius & recte intelligentibus videatur, quod Dignitas Regia Ecclesiasticam „ provehat potius, quam minuat Dignitatem, sicut versa vice Ecclesiastica libertas Regiam adornat & veneratur Majestatem. Est enim in his duabus rebus firmissimus amicitiarum nodus & amica connexio, cum & Regiam Excellentiam „ Dignitas Ecclesiastica provehat, & pacem Ecclesiasticam Regia conservet auctoritas. „ Nos itaque Paternitatis vestræ genibus advoluti, quanta possumus supplicatione, „ Pietatem vestram exoramus; ne in tanto rerum discrimine literarum apices, & „ verborum conceptiones potius, quam ipsam amplecti velitis veritatem, sed juxta datum vobis a Deo discretionis & consilii spiritum dormitet aliquantulum apud vos „ severitas disciplinæ, ut magis proficiat benignitas & mansuetudo gratiæ: & causa unius, sicut pium Patrem decet, multorum aut certe innumerabilium discrimen „ & periculum præferatis. (Inter Epistolas *S. Thomæ* 22. lib. 3. Edit. *P. Lupi*.)

Idem pene scripsit pacis Ecclesiasticæ studiosissimus Normanniæ Clerus: „ Postmodum, *inquit*, revocato consensu, verbum conservandæ in futurum Regiæ Dignitatis admittere noluerunt, cum Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Religiosæ „ personæ, Optimates Regni, qui aderant, pro bono tantæ pacis multis precibus institissent, quoniam in observatione Regiæ Dignitatis nullatenus videbatur nobis libertas aut dignitas Ecclesiastica prægravari. Siquidem dignitas Ecclesiastica Regiam „ provehit potius quam adimat dignitatem, & Regalis dignitas Ecclesiasticam conservare potius consuevit, quam tollere libertatem. Etenim quasi quibusdam sibi invicem complexibus dignitas Ecclesiastica & regalis occurrunt. Cum nec Reges salutem sine Ecclesia, nec Ecclesia pacem sine protectione Regia consequatur. Est „ inter Epistolas *S. Thomæ* a *P. Lupo* editas 23. libri 5.

At Legati Apostolici, in his verbis, *Salva dignitate Regni sui*, fraudem latere suspicabantur, ac jure metuebant ne damnatas ab Apostolica Sede Consuetudines, & Ecclesiasticæ libertati infensas, hac formula tueri vellet, earumque observantiam exigere. Quo circa *S. Thomas* Dignitatem Regni se conservaturum lubentissime pollicitus est, hac tamen prudenter adjecta clausula: *Salvo ordine meo, & fidelitate Romanæ Ecclesiæ*. Quæ cautio cum Regi accepta non esset, infecta pace discessum est, ut constat ex Epistola *Viviani* Cardinalis ad *Alexandrum Tertium* inter Epistolas *S. Thomæ* a *P. Lupo* editas 27. libri 3. Et ex Epistola 54. S. Archipræsulis ad eumdem Pontificem: *Item dicit Rex se non controversatum esse de Consuetudinibus suis, quas tamen mutato dumtaxat verbo, sibi servari petit nomine dignitatum*,

tum. Et ego quidem dignitates Regni libenter servabo, sicut sæpius obtuli, salvo ordine meo; & fidelitate Ecclesiæ Rom. *Sed ut novam Juramenti formam in Ecclesiam inducam, auctore Deo, & Pietate vestra mihi prospiciente, nulla necessitate induci potero. Nam quod a me nunc obtinebit, ab omnibus Episcopis & Ecclesia tota indubitanter exiget. Observationem Canonum, sed nec Evangelii Mandata se impleturos aliqui jurare compelluntur; certe nec tutum esset; Et Episcopi ad observantiam Consuetudinum vel Dignitatum arctabuntur, inaudito exemplo, Juramenti necessitate? Forma Fidelitatis exigit in Ecclesia Gallicana & Anglicana, ut Prælati Ecclesiarum Principibus jurent se servaturos eis Fidem, in indemnitate vitæ, membrorum, honoris terreni*, salvo ordine suo: *Et hæc forma etiam in reprobis Consuetudinibus ejus inserta est. In hac forma juravi, & me jurasse publice profitebor, & hac debet esse contentus. Nec ego in hac parte transgrediar temere terminos a Patribus constitutos.* Idem scribit ad Ostiensem Episcopum, ad *Hyacintum*, & *VVillelmum Papiensem*, Cardinales, Epistolis 55. 56. & 57. lib. 3.

Edictum Regis Angliæ contra Ecclesiæ libertatem.

Abjecta spe pacis, Rex Christianissimus, & Archiepiscopus Senonensis, *Alexandrum III.* obsecrarunt, ut in Regnum Angliæ ferret Interdicti Sententiam; unicum illud scribentes supereſſe medium, quo Rex *Henricus* ad pacem Ecclesiæ & Archiepiscopo Cantuariensi concedendam compelli posset. Id metuens vehementer Princeps obstinatus, Edictum Ecclesiæ cum primis injuriosum & incommodum promulgavit, cujus hæc erant capita. *Primum*, Ut si quis Literas Romani Pontificis, vel Cantuariensis Archiepiscopi, aut aliquod ipsorum de Interdicto Mandatum in Angliam ferens deprehenderetur, in Carcerem conjiceretur, ac plecteretur ut Regis & Regni proditor. *Secundum*, Ut quicumque Sententiæ interdicti paruissent, cujuscumque essent Ordinis, e Regno cum omni cognatione sua expellerentur, bonis ipsorum Fisco addictis. *Tertium*, Clericis omnibus qui extra Regnum versabantur, diem dicebat, quo redire tenerentur, sub pœna proscriptionis bonorum, & exilii perpetui. *Quartum*, Appellationes ad Romanum Pontificem, vel ad Cantuariensem Archiepiscopum prohibebat, & ne Placita eorum Mandato tenerentur, pœna carceris & captionis bonorum in transgressores constituta, cujuscumque essent Ordinis. *Quintum*, jubebat inquiri an Laici transfretantes, vel ex transmarinis Provinciis redeuntes aliquod ferrent Mandatum contra honorem Regis: & ut hujusmodi Mandatorum aut Epistolarum latores carcere damnarentur. *Sextum* & *Septimum*, idem servari jubebant erga Clericos, & Canonicos, vel Monachos, quibus & transfretare vetabant absque Literis. *Octavum*, omnes Walenses, seu Clericos, seu Laicos, qui absque Literis Regis in Angliam appellerent, capi ac detineri decernit; quotquot vero in Scholis Angliæ studiis vacabant, e Regno ejici. Hoc Edictum doctissimus Cardinalis *Baronius* conditum ac promulgatum scribit anno 1164. quo & illud describit in Annalibus Num. 73. & sequentibus; eumdemque Eminentissimum Scriptorem sequitur Auctor Vitæ *S. Thomæ Cantuariensis* Gallice editæ Parisiis anno 1674. Verum illud ante annum 1169. conditum ac promulgatum non fuisse, probat *Gervasii* Dorobernensis seu Cantuariensis, Monachi Benedictini, suppariſ Auctoris, qui scilicet floruit anno Christi 1200. testimonium. Hoc Edictum post Vitam *S. Thomæ* Edit. *P. Lupi* pag. 167. & sequentibus legere est.

Cardinalis Baronii Anachronismus.

Novos Legatos mittit Alexander III.

Alexandri III. Ep. 29.

Eodem anno, Summus Pontifex *Alexander III.* maxima semper œconomia & lenitate erga Regem Anglorum usus novam Legationem ad ipsum decrevit, cujus munus demandavit *Simoni* Priori *de Monte Dei*, & *Bernardo de Corilo*, qui primum commonitorias, deinde, si opus esset, comminatorias Literas ejus Majestati traderent; quæ incipiunt his verbis, *Quam paterne*. Legati Regem adiere cum Rege Francorum colloquium habentem, traditisque commonitoriis Papæ Literis, Archipræsuli Cantuariensi persuaserunt, ut Regem humilitate, precibus & obsequiis promereretur ac flecteret. Paruit *S. Thomas*, & flexis genibus, pacis compositionem Deo ac Regi se penitus permittere contestatus est, hac adjecta clausula, *Ad honorem Dei*. Illam respuit Rex *Henricus*; ne videretur (inquiebat) ab honore Dei servando alienus, cum ad eum servandum Archiepiscopus propensissimus esset. Porro nihil aliud se postulare significavit, nisi ut in verbo veritatis promitteret, se sine omni malo ingenio

nio ſervaturum Conſuetudines, quas Sancti Archiepiſcopi Cantuarienſes Regibus ſuis ſervaverant, & quarum ipſe obſervationem alias promiſerat. Reſpondit S. Archipræſul, ſe fidelitatem juratam ejus Majeſtati ſervaturum, id eſt, *vitam*, *membrum*, & *honorem terrenum*, *ſalvo Ordine ſuo*. Immo pro Eccleſiæ pace, & ejus gratia recuperanda, promiſit ſe *Conſuetudines illas*, *quas Sancti Anteceſſores ſui Regibus ſervaverunt*, *ſalvo Ordine ſuo*, *ei ſervaturum*, *quatenus ſecundum Deum poſſet*. Rex conditionem recuſavit, abſolutum de ſervandis Conſuetudinibus Juramentum exigens. Cum autem nihil apud ejus Majeſtatem commonitoriæ Summi Pontificis Literæ promoviſſent, comminatorias ipſi paulo poſt Apoſtolici Legati tradidere; apud ipſum inſtitere vehementius, ut Archipræſuli Cantuarienſi gratiam ſuam reſtitueret, ac liberam Eccleſiæ ſuæ diſpoſitionem illi permitteret; ſed ipſorum preces ambiguis reſponſionibus eluſit. Conſtant iſta ex Relationibus Legatorum ad *Alexandrum III.* ex Codice Vaticano deſcriptis ab Illuſtriſſimo Cardinali *Baronio* ad annum 1169. Num. 39. & 43. quæ ſunt Epiſtolæ 8. & 10. libri 4. Edit. *P. Lupi*.

Regem Angliæ, in neganda pace pertinaciorem reddebat ſecuritas ipſi a Summo Pontifice conceſſa contra Cenſurarum Eccleſiaſticarum fulmina, & ſuſpenſa Cantuarienſi Archiepiſcopi, quoad earum inflictionem, auctoritas. Qua de re ita ſcripſerat ad ejus Majeſtatem Alexander III. * *Eidem quoque Archiepiſcopo, ne te, aut tuos, ſeu Regnum gubernationi tuæ commiſſum, donec cauſæ illæ debitum ſortiantur effectum, in aliquo gravare, vel turbare, aut inquietare attentet, omnimodis inhibemus. Verum ſi præfatus Archiepiſcopus in te, aut Regnum tuum, vel perſonas Regni, interim aliquam Sententiam tulerit, nos eam irritam eſſe, & non tenere cenſemus. Ad indictionem autem hujus rei & argumentum noſtræ voluntatis, Literas præſentes, ſi articulus ingruerit neceſſitatis, oſtendas. Alioquin Serenitatem tuam rogamus, & attentius commonemus, ut Literas ipſas aut earum tenorem a nullo ſciri permittas, ſed eas habeas omnino ſecretas*. Hac œconomia erga Regem potentiſſimum utendum viſum eſt prudentiſſimo Pontifici, & potius leve aliquod vulnus Eccleſiaſticæ Diſciplinæ inferendum, quam intempeſtivis Cenſuris impellendum in Schiſma cum toto Regno. Dei patientiam imitatus eſt, quæ peccatores ad Pœnitentiam adducit. Et quamvis a Cantuarienſi Archiepiſcopo Regem juſte excommunicari, & Regnum Interdicto ſupponi poſſe non dubitaret ejus tamen zelum cohibendum cenſuit ad tempus, ne graviora mala orirentur, & multarum animarum pernicies. Ita tamen ſe geſſit, ut Sancti Archipræſulis auctoritatem deprimi nollet. Unde Regem monuerat, ne Literas illas publicaret abſque neceſſitate. Verum ejus monitis non paruit; ſed oſtentatione maxima Literas Apoſtolicas protulit. Quod non ſolum Sanctum Archipræſulem afflixit, ſed Regem Reginamque Francorum, nonnihil commovit adverſus Pontificem Maximum, cujus œconomia juſtitiam opprimere videretur.

* *Epiſt.* 30. *Hanc refert Rogerius de Hoveden pag.* 515. *Alexandri Tertii œconomia prudens erga Regem Anglorum*

Et quidem Rex Chriſtianiſſimus ita ad *Alexandrum* III. ſcripſit: „ Tenemus firmiter & recolimus, quia D. Cantuarienſem, Virum probatum, pro Eccleſia Dei exilium ferentem, nobis per manum tradidiſtis. Et nos eum ſicut commendatum veſtrum habemus, & non quantum volumus, ipſi proficimus, ſed libenter & ex devoto corde eum honoramus. Recordamur etiam, quia ipſum in diſceſſu veſtro commendavimus vobis, & cum magna precum inſtantia petebamus, ut eum foveretis, ut eum Exulem veſtrum miſericorditer reſpiceretis. Sed, ſicut dicitur, & noſtram commendationem & exilium ejus poſtpoſuit ſollicitudo veſtra. Sciatis autem quod nimis turbato animo portaremus ea, quæ dicuntur facta eſſe, ſicut in Normannia & Anglia, & etiam in Francia prædicatur, niſi eamdem emendare ſatageret veſtra Sinceritas. Sciatis etiam quia multi ſcandalizantur, & in eo quod factum eſſe dicitur, Paternitatem veſtram culpare & notare non dubitant. Nos ipſi admodum indignantes miramur, & magis mirabimur, niſi Integritas veſtra, ea quæ dicuntur, falſa eſſe oſtenderit. Et pro ipſius calamitate tam longa, & pro tollenda infamia iſta, expediret Vobis & Curiæ in brevi quippiam & ſuper hoc facere ex novo & virili conſilio. (Epiſt. 18. lib. 4. Edit. *P. Lupi*.)

Rex & Eccleſia Gallicana cauſam Eccleſiaſticæ libertatis, & S. Thomæ Cantuarienſis pro virili tuentur.

Scripſit etiam Piiſſima Regina *Ludovici VII.* conjux ad Summum Pontificem literas

Juſti-

Juſtitiæ & Eccleſiaſticæ libertatis ſtudium, reverentiam & charitatem in Eccleſiam Romanam, & in Sanctum Archipræſulem Cantuarienſem ſpirantes. *Vobis*, inquit, *ſicut Patri loquar & Domino, cujus honorem Dominus meus Rex & ego, & totum Regnum noſtrum deſideramus ut proprium: quia veſter honor noſter eſt, & confuſio veſtra, quam Deus avertat, noſtra. Qui vos in Patrem ſuſcepimus & Dominum, & in circuitu noſtro frementium Regum, & animam veſtram quærentium, pro Deo & vobis contempſimus inimicitias. Audite, ſi placet, filiam veſtram, & in eo quod dictura ſum, non ſexum contemnatis fœmineum, ſed amantis attendatis affectum. Anno præterito graviſſimum in Eccleſia Gallicana ſcandalum fecit Joannes de Oxeneford, qui ſuo perjurio de Romana tam facile triumphavit Eccleſia. Secuti ſunt eum Cardinales, quorum bona opera nondum audita ſunt in terra noſtra, & utinam mala ſilentio tegerentur! Unde & ſcandala multiplicata ſunt. Nunc autem per noviſſimos ſuos Nuncios obtinuit Rex Angliæ Literas, (ſi tamen adulteratæ non ſunt) Patentes, quibus ſtatuiſtis, ut Cantuarienſis Archiepiſcopus, qui jam quadriennio pro juſtitia exulavit, Sententiam ferre non poſſit in eum, vel interam ejus, nec gravamen inferre alicui perſonæ de terra ſua, donec in ipſius gratiam reſtituatur. Nonne, Pater, ex his literis habere videtur auctoritatem impune peccandi, & Archiepiſcopum perpetuo proſcribendi? Nam de cætero in arbitrio ejus erit eum recipere. Hinc adeo ſcandalizata eſt apud nos tota Eccleſia, ut magis turbari non poſſit: quia malum exemplum omnibus Principibus datum eſt. Dominus meus Rex, cui Archiepiſcopum tradidiſtis, turbatur plurimum, quod inter manus ejus, ſi tamen in hac ſententia perſtiteritis, Innocens jugulatur. Dolet Regnum totum, quod apud vos prævalent hoſtes noſtri. Expectat adhuc Dominus meus Rex exitum promiſſionis veſtræ, quam niſi citius viderit adimpleri, quid de Romana Eccleſia ſperare debeat, edocebitur, & poſteri ſui.* Eſt inter Epiſtolas, *S. Thomæ a P. Lupo* editas 19. libri 4. Nec ſolum Principes, ſed & Epiſcopi Gallicani oppreſſam a Rege Anglorum Eccleſiæ libertatem vehementer doluerunt, eum ſcil. Tyrannum habuerunt, *S. Thomæ* cauſam ſuſceperunt, ad Summum Pontificem, qui eam pene deſerere videbatur, aut certe non ſatis urgere, & nimia adverſus Regem Anglorum œconomia uti, acerrimas literas dedere. Ita ſcripſit *Stephanus* Meldenſis Epiſcopus: „ Crebreſcunt, Pater, ſcandala temporibus noſtris. Sed væ illi „ per quem ſcandalum venit. Si enim præcipitio & mola aſinaria dignus eſt & profundo, qui unum de Chriſti parvulis ſcandalizat, quod meretur Judicium, quas in ſe „ provocat pœnas, qui totam Eccleſiam Dei ſcandalo replet, Sanctorum corda percellit, „ ut ſi fieri poſſet, a fidelitate & devotione Sedis Apoſtolicæ moveantur Electi? Et quidem Joannes de Oxeneford anno præterito gravi ſcandalo colliſit Eccleſiam, qui „ Domini Cantuarienſis excommunicatos, perſiſtentes in ſcelere ſuo, quod omnibus notum eſt, ſine omni non dico ſatisfactione, ſed etiam ſine ſatisfactionis imagine ſecit abſolvi..... Cæterum ſcandalum illud, licet maximum fuerit, jocus erat præ „ his, quæ Regis Angliæ Nuncii nuper attulerunt, & quod omnium Fidelium veſtrorum corda magis exulcerat, in colloquio Regum noviſſime publicata ſunt. Lectæ enim ſunt literæ, quibus Dominus Cantuarienſis vir literarum eruditione & morum „ honeſtate, ſed magis pro cauſa Domini & libertate Eccleſiæ, cujus aſſertor eſt, venerandus, poteſtate debita coercendi ſubditos privatus eſt, donec redeat in gratiam „ Regis illius, cui gratus eſſe non poterit, niſi Deo ingratus ſit, & infidelis Apoſtolicæ Sedi, & toti pernicioſus Eccleſiæ. Confuſus eſt Chriſtianiſſimus Rex in verbo „ iſto, ſtupuit Eccleſia Gallicana, Principes doluerunt, quod tantum prævaluit apud „ vos manifeſtus hoſtis Regni Francorum, univerſalis Eccleſiæ perſecutor, incentor „ ſchiſmatis, quoad potuit, & fautor hæreticorum ..... Dominus „ noſter Rex quantum motus ſit, quod tantum acquieviſtis Eccleſiæ Perſecutori & „ hoſti ſuo, non facile dixerim, ne referenti veſtra Sanctitas indignetur; ſed certum eſt hoc ſcandalum ſedari non poſſe, niſi citam adhibueritis medicinam ..... „ Placeat itaque Majeſtati veſtræ in conſolationem Eccleſiæ, mitigare animum ejus, „ & Eccleſiam Gallicanam a tanto ſcandalo liberare. Quod utique fieri non arbitror, „ niſi abſolvatur innocens, & impius vinciatur ..... Verendum eſt ne alii Principes in deſtitutione Eccleſiæ hoc exemplo ſimilia præſumant, & quoties a Chriſti

„ Sa-

„ Sacerdotibus corripiuntur, ora eorum nitantur occludere, & miniſterii detrahere pote-
„ ſtatem.„ Eſt inter Epiſtolas *S. Thomæ P. Lupo* editas, 20. Libri 4.
„ Antea ſcripſerat idem Præſul: „ Licet non ſit Diſcipulus ſuper Magiſtrum, Judi-
„ ciaque Paſtorum ovibus veneranda ſint, non retractanda, non tamen erit incon-
„ gruum, ſi patri filius in cauſa pietatis ſupplicet, & bonum Dominum pro bono
„ pacis humilis ſervus inſtanter interpellet. Novit non ſolum Romana, ſed & omnis
„ Catholica Eccleſia, quam injuſte Dominus Cantuarienſis exulet, quam inique va-
„ pulet, de quam bono opere lapidetur. Et quod dum Eccleſiæ verus nititur eſſe
„ filius, hoſtibus Eccleſiæ factus eſt hoſtis publicus . . . . . Filiali igitur devotione
„ poſtulamus, ut erga Dominum Cantuarienſem indefeſſam & ſolidam, ſolitamque
„ geratis circumſpectionem . . . . . Et Domini Regis, & totius Eccleſiæ
„ Gallicanæ vobis & conſervetis benevolentiam & augeatis amicitiam.

Scripſit & N. Senonenſis Theſaurarius: *Præcepiſtis, Pater, ut Domino noſtro Chriſtianiſſimo Regi conſilii veſtri verba proferrem, & erigerem mentem ejus, data ſpe relevationis Domini Cantuarienſis, ne moveretur, ſi forte audiret Nuncios Regis Angliæ grave aliquid contra eumdem Archiepiſcopum a vobis impetraſſe . . . . . Sed ecce occaſione literarum, quas Rex nuper fecit in Epiſcoporum colloquio publicari . . . . . adeo confuſus & turbatus eſt, ut me in veſtra promiſſione mendacem dicat, & quod de operibus Eccleſiæ Romanæ nihil boni ſperabit amplius; niſi quatenus fides perſuaſerit oculata. Nec, ut ait, moleſte ferret; ſi iniquas forte preces porrigens, repelleretur a vobis; ſed dolet, miratur, & ſtupet, quod plus valent apud vos manifeſti perſecutoris Eccleſiæ, & hoſtis Regni per viliſſimas perſonas contra Deum porrectæ præces aut minæ, quam Fides & obſequium ejus, & Regni ſui, & pro Deo & ſecundum Deum omni legi & æquitati conſonæ, ſi ab ipſo porrigantur & toto Regno.... Precor ergo & conſulo in ea fide, quæ Patri debetur & Domino, quatenus promiſſionem, quam ei per me feciſtis, citius adimplendo in ſublevatione Domini Cantuarienſis, mitigetis animum ejus, oſtendentes quod iniquitatem Regis Angliæ, qui ipſius & Regni Francorum, & Eccleſiæ Dei publicus hoſtis eſt, non vultis diutius ſupportare.* Eſt Epiſtola 21. libri 4.

Scripſere pro eadem cauſa Canonici Remenſes: *Exerat, ſi placet, quoniam tempus eſt, in incentores ſchiſmatis & tortores Eccleſiæ gladium Petri dextera veſtra, & venerabilem Dominum Cantuarienſem, qui pro Juſtitia jam quinquennio dignoſcitur exulare, ſaltem nunc tandem miſeratione debita conſoletur . . . In vos omnium oculi diriguntur: ſtudioſius expectantes, quam conſolationem præſtabitis Confeſſori, quem exitum cauſæ Dei, qua ſeveritate tantam compeſcetis audaciam. Veſtris itaque pedibus provoluti ſupplicamus attentius, ut proſpiciatis honori veſtro, & Eccleſiæ libertati: quia ſublevatio unius erit indubitata conſolatio plurimorum. Si enim tam ſincera cauſa in conſpectu veſtro periclitatur, quis audebit de cætero ſæculi Poteſtatibus, quamlibet malitiam attentantibus obviare?*

Scripſit pro eadem cauſa Remenſis Archiepiſcopus: *Venerabilis Frater & Amicus noſter, Dominus Cantuarienſis, apud nos pro honore Dei & libertate Eccleſiæ, pro Sedis Apoſtolicæ Privilegiis, jam quintum annum exilii proſcriptus agit. Si placet, Domine, jam ſatis eſt, quod huc uſque ſuſtinuit. Jam tempus eſt miſerendi propter multa: Tum ne alii Eccleſiarum Prælati ab Officii ſui executione ipſius terreantur exemplo: tum ne quod hactenus adverſus eum ab uno præſumptum eſt, ab aliis ſæculi Poteſtatibus in oppreſſione Eccleſiarum trahatur ad conſequentiam mali. Supplicamus itaque Paternitati veſtræ, in quam omnium oculi conjecti ſunt, præſtolantes quem exitum cauſa Dei ſub veſtro examine ſortietur, quatenus tanto Exuli, immo tamen ſinceræ cauſæ ſubveniatis, & veſtro proſpiciatis honori, & Eccleſiæ libertati pariter & ſaluti. Si enim Aſſertor honoris Dei torquetur in patibulo, quid ſpei cæteris divini nominis Confeſſoribus relinquetur?* Eſt Epiſtola 24. libri 4. inter Epiſtolas *Sancti Thomæ* a *Patre Lupo* editas.

Scripſit pro eadem cauſa *Mauritius* Pariſienſis Epiſcopus, ad Alexandrum III. *Placeat Majeſtati veſtræ Domino Cantuarienſi, quem conſtat pro juſtitia, pro libertate Eccleſiæ, pro tuendis Apoſtolicæ Sedis Privilegiis, jam quinquenne exilium fortiter & alacriter ſuſtinere, opem ferre, & tam præfatum Londonienſem, quam alios Eccleſiæ malefa-*

lefactores, quos, ut meruerant, ſerius tamen Anathemate perculit, allidere & conterere ad Apoſtolicam Petram, juxta quam abſorti ſunt Auctores eorum. Alioquin timendum eſt, ne ſi, quod abſit, tantum ſcelus remaneat impunitum, citius & Gallicanæ, & Anglicanæ Eccleſiæ perniciem, & Religionis ruinam operetur. Eſt inter Epiſtolas *S. Thomæ* 86. libri III.

Scripſit rurſus una cum *Bernardo* Noviomenſi Epiſcopo: *Nos Sanctitati veſtræ pro Eccleſia Anglicana, & Venerabili viro Cantuarienſi Archiepiſcopo, preces ſæpius porrexiſſe meminimus, nec poterit Deo propitio noſtra inſtantia cohiberi, donec ei miſericordiam impendatis, & Apoſtolicæ Majeſtatis dextera malitiam reprimatis eorum, qui Chriſtum in illo conantur extinguere, & totius Eccleſiæ perimere libertatem. Gravia quidem ſant & multa damna, quæ diu fortiterque ſuſtinuit, atroces nimis in ſe & ſuis patienter excepit injurias; ſed divina cooperante gratia, ad magnum jam Eccleſiæ profectum, ut indubitanter credimus, pervenerunt. Nam apud illum Anglorum Regem, cui non ſatis eſt indebita ſervitute torquere ſubjectos, gratis affligere innocentes, contrahentes decipere, vicinis inſidiari, fraudare Dominos, niſi contra fas & jura conculcet Eccleſiam, jam de Conſuetudinibus & dignitatibus nec mentio eſt, &c. . . . . Abſit a Sanctitate veſtri Pontificatus, ut tam patens injuria Chriſti Confeſſoribus irrogetur, & pernicioſo exemplo Tyrannorum adverſus Eccleſiam armetur & roboretur iniquitas. Summa deſiderii noſtri eſt, & totius Eccleſiæ Gallicanæ, ut tantum ſcandalum celeri ſubventione de medio tollatis, & præfatum Regem his quæ Chriſtiano Regi competunt, faciatis eſſe contentum, & Regi Regum ſua Privilegia illibata relinquere.* Eſt inter Epiſtolas *S. Thomæ* a *P. Lupo* editas 37. libri 4.

Graves hac de re cum Regis, tum Præſulum Gallicanorum querelas cum accepiſſet *Epiſt. 31.* *Alexander III.* factum ſuum excuſavit datis ad *S. Thomam Cantuarienſem* Literis, * quibus & plenam ipſi reſtituit libertatem utendi auctoritate ſua in Regem, & in Regnum Anglorum, prout cauſæ Eccleſiæ expedire videretur: *Niſi*, inquit, *quod ſperamus, & ei propoſuimus, uſque ad initium proximæ Quadrageſimæ effectui mancipaverit, ſed in ſua fuerit obſtinatione induratus, Tibi ex tunc auctoritatem tuam reſtituimus, ut tam in perſonas, quam etiam in Regnum, & in ipſum Regem, ſi tibi & Eccleſiæ tuæ congruere & expedire cognoveris, facultatem liberam habeas debitum officii tui, ceſſante omni appellationis obſtaculo exercendi, gravitate ac maturiate Pontificali adhibita, quam convenit adhiberi.*

Eboracenſis Archiepiſcopus ad coronationem Henrici III. Regis a Rege Patre electus. Jura Cantuarienſis Archiepiſcopi violata. Romanum Pontificem & Archiepiſcopum Cantuarienſem Rex Anglorum ſubditos abjurare cogit. S. Thomæ cura de Lapſis.

Anno Chriſti 1170. *Henricus II.* Rex Anglorum filium ſuum *Henricum* Regem inaugurari & coronari voluit. Ad hanc autem ceremoniam peregendam, ſuggerentibus Conſiliariis iniquis, proprioque odio quo in *Thomam Cantuarienſem* flagrabat, inſtigante, Archiepiſcopum elegit Eboracenſem, quamvis Regum Coronatio Primatis Angliæ, Cantuarienſis nimirum Archipræſulis Privilegium eſſet ipſa conſuetudine firmatum. Hac de re certior factus *Alexander III.* Eboracenſi Archiepiſcopo cæteriſque Præſulibus Anglicanis prohibuit ſub Ordinis & Officii periculo, ne Principem coronare præſumerent. Scripſit ad eoſdem *S. Thomas Cantuarienſis*, ipſique & propria auctoritate, & Summi Pontificis nomine, ſub iiſdem pœnis idem vetuit. Quod ubi accepit Angliæ Rex, ſubditos omnes obſtrinxit ad obedientiam Summi Pontificis & Archiepiſcopi Cantuarienſis ejurandam.

Quantum *S. Thomæ* dolorem intulerit commiſſarum ipſi animarum lapſus, explicare difficile eſt. Statim vero ipſas erigere & earum vulneribus mederi, Paſtorali caritate curavit. Quamobrem datis ad Anglos Literis, quibus gravitatem criminis ab eis perpetrati oſtendit, de tam nefario Juramento pœnitentes, eos præſertim qui non ſponte, ſed coacti juraverant, abſolvit: & Epiſcopis, qui jurare noluerunt, vel etiam ſecundi Ordinis Sacerdotibus poteſtatem fecit congruam ſatisfactionem Pœnitentibus injungendi. Cæterum certam ſibi eſſe ſignificavit de victoria juſtitiæ & veritatis fiduciam. *Scire autem volo vos, Fratres* (inquit) *quia & Juramenta illicita, & cætera enormia multa, quæ pravis ſuggeſtionibus in oppreſſione Juſtitiæ & Veritatis circa vos facta ſunt, ipſa favente Veritate, magis evenient ad ipſius profectum. Veritas enim claudi & ligari poteſt; vinci vero non poteſt; quæ & ſuorum paucitate contenta eſt, & multitudine*

dine hominum non tenetur. Has Archipræſulis Sanctiſſimi Literas, quæ incipiunt his verbis: *Sciatis, Chariſſimi, quod in multa tribulatione & anguſtia cordis ſcripſimus*, ex Codice Vaticano deſcripſit Cardinalis *Baronius* in Annalibus, ad annum 1170. num. 4. Et eſt inter editas a *P. Lupo* Epiſtola 47. lib. 4.

Menſe Junio exeunte, celebrata eſt Regis Coronatio ab Archiepiſcopo Eboracenſi *, aſſiſtentibus Epiſcopis Londonienſi, Saresberienſi & Roffenſi *, in Eccleſia Weſtmonaſterienſi *S. Petri*, in ipſa Diœceſi Cantuarienſis Archiepiſcopi pro juſtitia exulis, violato Jure Cantuarienſis Eccleſiæ, ad cujus Archipræſulem Regum Coronatio pertinebat. De hoc facinore certior factus Pontifex Literis *S. Thomæ Cantuarienſis*, & *Willelmi Senonenſis* Archiepiſcopi, qui Satanam Romæ ſolvi, Chriſtum iterum crucifigi, homicidam dimitti, & *tam Chriſtianiſſimum Regem Francorum*, *quam totam Gallicanam Eccleſiam*, *turbari a ſcandalis*, *quæ manabant ab Apoſtolica Sede*, ſcripſerat amariora verba extorquente Juſtitiæ zelo, eorum (inquam) Literis monitus *Alexander III.* & quod nefarias Regni Anglicani Conſuetudines novus Rex Juramento confirmaſſet, Epiſcopis illis ſuadentibus, aut certe conniventibus; Eboracenſem Archiepiſcopum, & cæteros Præſules ejuſdem facinoris conſcios ab omni Officio Epiſcopali ſuſpendit. Immo Londonienſem & Saresberienſem excommunicavit. Alexandri III. Literas ad *Rogerium Eboracenſem & Hugonem Dunelmenſem*, hanc Sententiam continentes deſcripſit *Rogerius de Hoveden* in Annalibus pag. 518. Eſt inter Epiſtolas *S. Thomæ* a *P. Lupo* editas 67. libri 5.

* *D'Yoreh.*

* *De Rocheſter.*

Epiſt. 18. Alexandri III.

Interim Summus Pontifex novam Legationem ad Regem Anglorum decreverat, cujus munus demandarat *Rotrodo* * Rothomagenſi Archiepiſcopo & *Bernardo* Epiſcopo Nivernenſi *, quibus dedit in Mandatis, ut Regem Anglorum convenirent, & nomine Sedis Apoſtolicæ urgerent ad pacem Archipræſuli Cantuarienſi concedendam. In qua neganda ſi pro more pertinacem comperirent, in Angliæ Regnum, & in omnes Regis ejuſdem ditiones Interdicti ferrent Sententiam. Literas etiam comminatorias ſcripſit ad ejus Majeſtatem, quibus ipſi jubebat ut abſque tergiverſatione pacem Cantuarienſi cum Archiepiſcopo componeret, alioquin eamdem ab Apoſtolica Sede expectaret Sententiam quam in *Fridericum* Imperatorem tulerat. Ita refert *S. Thomas* in Epiſtola ad *Alexandrum* Papam, 45. libri 5.

Nova Legatio Summi Pontificis ad Regem Anglorum.

* *Rotron.*

* *De Nevers.*

ARTICULUS VIII.

De Pace inter S. THOMAM CANTUARIENSEM & Angliæ Regem inita. Et de Geſtis S. Præſulis pro Eccleſiæ Cauſa a reditu in Angliam uſque ad Martyrium.

SEveritatem lenitate temperatam erga Regem Angliæ utilem fuiſſe Eccleſiæ rebus probavit eventus. *Alexandri* III. ſiquidem Literis & imminentium Eccleſiæ fulminum metu, aſpirante Dei gratia, in cujus manu cor Regis eſt, ſubito ad pacis conſilia eſt inflexus, ſuamque de ea conficienda voluntatem Legatis Apoſtolicis per literas ſignificavit. Collationi ſtatuta dies, deſignatuſque locus, pratum ameniſſimum in finibus agrorum Carnotenſis & Cœnomanenſis, quod *Pratum Proditorum* appellabant. Illuc Senonenſis Archiepiſcopus *Willelmus*, quem Summus Pontifex aliis Legatis adjunxerat, cum *S. Thoma* ſe contulit. Sanctum Archipræſulem ad familiare colloquium admiſit Rex Angliæ, ipſumque honore ſingulari, & amicitiæ teſtificatione proſecutus eſt; pacem & ſecuritatem ipſi & Coexulibus reſtituit; Eccleſiæ poſſeſſiones ſe redditurum promiſit, ſtatim atque in Angliam rediiſſet Archipræſul; quod in filii ſui Coronatione contra Jura Cantuarienſis Eccleſiæ præſumptum fuerat, ſe emendaturum pollicitus eſt, & novam ejuſdem Principis inaugurationem decreturum, priori in irritum miſſa. Conſenſit denique ut Summi Pontificis Sententiam in Archiepiſcopum Eboracenſem, & Londonienſem ac Saresberienſem Præſules, executioni mandaretur. Conſuetudinum, quas ardore tam pertinaci propugnaverat, nulla habita ratio, factave mentio eſt. Iſta conſtant ex Hiſtoria Quadripartita, ex relatione *S. Thomæ Cantuarienſis* ad *Alexandrum III.* cujus fragmentum *Baronius* ex Codice Vaticano deſcribit ad annum 1170. n. 26. &

est Epistola 45. lib. 5. & ex *Gervasio Dorobernensi*, in Chronico, p. 1412. Inita pace die *S. Mariæ Magdalenæ* sacra. Regem filium de pace cum Sancto Archiepiscopo inita certiorem fecit *Henricus II.* jussitque ut ipsi & Coexulibus possessiones omnes restituerentur. Secundum gratias actas Regi Christianissimo, cæterisque Benefactoribus suis, in Portu *Witsandi* navim conscendit, in Angliam transfretaturus; præmissis Summi Pontificis Literis, quæ Archiepiscopi Eboracensis, & aliorum Præsulum suspensionem, & aliorum excommunicationem continebant, quæ ipsis ante Cantuariensis Archipræsulis appulsum, ab *Idonea* virilis animi Virgine, ad quam ea de re scripsit *S. Thomas* Epistola 70. lib. 5. traditæ fuerunt ac significatæ. Eboracensis, Londoniensis, & Saresberiensis Antistites, conjuratione facta, Satellites conduxerunt, cui *S. Thomam* a Regni aditu prohiberent, sed juvante Deo ipsorum insidias evasit, & *Sanduvicum* * appulit. Inde se contulit Cantuariam, & a Clero populoque suo lætitia incredibili susceptus est. Vix respiraverat ex itinere, cum ipsum Regii Ministri convenere, Majestatis ipsius nomine denunciantes, ut suspensos & excommunicatos Episcopos absolveret: Latam quippe contra illos Sententiam, in Regis injuriam redundare. Id se facturum negavit Sanctus Archipræsul, dicens; Non esse Judicis inferioris, ut Superioris Sententiam solvat, nullique hominum licere abrogare quod Sedes Apostolica decrevit. At cum Regis nomine comminari pergerent, se pro pace Ecclesiæ & reverentia Regis, Salva Sedis Apostolicæ reverentia, promisit Londonienſi & Saresberiensi Episcopis absolutionem concessurum, si in forma Ecclesiæ jurarent se Romani Pontificis Mandatis parituros. Eboracensis Archipræsul reposuit: Juramentum hujusmodi, nisi consentiente Rege, non debere præstari, præsertim ab Episcopis; quia contra dignitatem Principis & Consuetudines Regni pugnabat. Respondit Cantuariensis Archiepiscopus; eosdem Præsules a se prius excommunicatos, absolutionem consecutos non fuisse, nisi præstito Juramento: ideoque potiori jure eamdem ipsis esse conditionem subeundam, ut absolutionem a Censuris per Summum Pontificem latis promererentur. Sanctissimi Primatis Mandato parere decreverant Episcopi, nisi Eboracensis Archipræsul, discordiæ & seditionis incentor, vir nefariorum criminum infamia jam olim notatus, & novus hujus temporis Caiphas (ut *Joannes Saresberiensis* vocat) dissuasisset. Is cum aliis duobus Præsulibus transfretavit in Normanniam, ubi Regem adiere, & multas contra Sanctissimum Primatem querimonias, multa accusationum capita ad ejus detulere Majestatem; publicæ perturbatorem pacis, persecutorem Episcoporum, Regis inimicum inclamantes. His commotus Rex, suique præ ira haud compos, in funestam vocem erupit, omnibus familiaribus suis, & sibi propter accepta beneficia obnoxiis maledicens, quod ipsum de uno Sacerdote, Regnum suum ita perturbante, non vindicarent. His furentis Principis vocibus confisi quatuor impii Satellites, in necem Archipræsulis Sanctissimi conspirarunt, moxque in Angliam profecti, ipsum primo in Palatio Archiepiscopali probris & convitiis aggressi, tandem in ipsa Ecclesia, Vespertini Officii tempore, in crastino Festivitatis Sanctorum Innocentium, gladiis impetentes, Deo & *Sanctæ Mariæ*, & Sanctis ejusdem Ecclesiæ Patronis, atque *B. Dionysio*, se ipsum & causam Ecclesiæ ferventissime commendantem, ut victimam Ecclesiasticæ libertatis immolarunt. Ista constant ex Historia Quadripartita, ex *Gervasii* Chronico a pag. 1413. ad pag. 1418. ex *Rogerio de Hoveden* in Annalibus Anglicanis pag. 521. & 522. ex *Radulpho de Diceto*, *in Imaginibus Historiarum*, ex Chronico *Joannis Bromton*, & ex *Matthæo Paris* ad ann. 1171. quo Martyrium *S. Thomæ* Cantuariensis consignat, annos a Nativitate Dominica numerans, quamvis secundum communem numerandi rationem passus sit anno 1170. ætatis 53. Episcopatus 9. exilii 7. Sancti Martyris gloriam insignibus miraculis Deus illustravit.

Guillelmus Neuburgensis , coævus Auctor lib. 11. *De rebus Anglicis*, cap. 25. ubi de cæde *S. Thomæ Cantuariensis* agit, in Sanctum Archipræsulem & Martyrem minus æquus est, cum in dubium revocat an prudenter egerit, præmittendo in Angliam literas Summi Pontificis contra Eboracensem Archiepiscopum, & alios Præsules: *Rege ergo*, inquit, *in Transmarinis partibus consistente, idem Archiepiscopus cum licentia & gratia Regia ad Ecclesiam propriam remeabat. Habebat autem penes se, Rege indicatur, scio, literas Domini Papæ contra Eboracensem & alios Episcopos, qui illi infaustissimæ*

Coro-

V Witsand prope Caletum, vulgo Calais.

* *Sanduvic.*

Historia Quadrip. seu Vita S. Thomæ Lib. III.

Guillelmus Neuburgensis, in S. Thomam Cantuariensem minus æquus.

S. Thomas Cantuariensis a calumnia vindicatur.

Coronationi interfuerant, impetratas, factæ jam concordiæ irritatrices, & majori iræ provocatrices futuras. Has in Angliam adj suspensionem Episcoporum præmissas, ipse sequebatur zelo justitiæ fervidus, utrum autem plene secundum scientiam, novit Deus. Nostræ enim parvitati nequaquam conceditur de tanti viri actibus temere judicare. Puto tamen quod Beatissimus Papa Gregorius in molli adhuc teneraque Regis concordia mitius egisset; & ea quæ sine fidei Christianæ periculo tolerari potuissent, ratione temporis & compositione pacis dissimulanda duxisset, juxta illud Propheticum: „ Prudens in tem-„ pore illo tacebit, quia tempus malum est. *Itaque quod a Venerabili Pontifice tunc factum est, nec laudandum esse judico, nec vituperare præsumo: Sed dico, si vel modice in hujusmodi a Sancto viro per zeli laudabilis paulo immoderatiorem impetum est excessum; hoc ipsum est sacræ, quæ consecuta noscitur, igne Passionis excoctum. Ita quippe Sancti Viri vel amandi vel laudandi sunt a nobis, ut tantum in quibus homines vel forte fuerunt, vel fuisse noscuntur, nequaquam vel amemus vel laudemus, sed ea tantum in quibus eos sine scrupulo imitari debemus. Quis enim dicat eos in omnibus quæ ab ipsis fiunt, esse imitabiles? Non ergo in omnibus quæ faciunt, sed sapienter & caute debent laudari, ut sua Deo prærogativa servetur, in cujus laudibus nemo potest esse nimius, quantumcumque laudare conetur.* Prudenter sane Sanctum Archipræsulem egisse, nemo negaverit, qui noverit Episcopos Ecclesiasticæ libertatis proditores, & violatæ Disciplinæ reos, omniumque auctores scandalorum, Censuris Ecclesiasticis juste coerceri potuisse, immo debuisse, ne ipsorum impunitas cum ipsis, tum cæteris incentivum esset delinquendi. Censuras illa a *S. Thoma Cantuariensi* dumtaxat latas non fuisse, sed ab *Alexandro Tertio* prudentissimo Pontifice, qui tanta œconomia cum erga Regem Angliæ, tum erga Episcopos illos usus fuerat; ut propterea Christianissimi Regis, totius Ecclesiæ Gallicanæ, multorumque virorum religiosissimorum offensionem incurrerit. Denique *S. Thomam Cantuariensem* Censuras illas significasse, consentiente Anglorum Rege, ut Historia Quadripartita testatur, cui major quam *Guillelmo Neubergensi* adhibenda fides est. Nec *S. Gregorium* mitius acturum (ut conjicit *Guillelmus Neubergensis*) verisimile est. Hac enim in causa secutus fuisset Regulam quam ipse tradidit lib. 31. Moralium in Job. c. 14. *Plerumque*, inquit, *quieti atque inconcussi relinquimur, si obviare pravis per justitiam non curamus. Sed si ad æternæ vitæ desiderium animus exarsit, si jam verum lumen intrinsecus respicit, si in se flammam sancti fervioris accendit: in quantum locus admittit, in quantum causa exigit, debemus pro defensione Justitiæ nosmetipsos objicere, & perversis ad injusta erumpentibus, etiam cum ab eis non quærimur, obviare.* Hanc regulam secutus est *S. Thomas Cantuariensis*.

De ejus laudibus legenda *Petri Blesensis* Epistola 27. ad Canonicos de Bellovidere. *Elegit eum Dominus*, inquit, *in Sacerdotem sibi, ut esset in populo ejus doctor & Doctor, vitæ speculum, pœnitentiæ forma, & sanctitatis exemplum. Deus scientiarum Dominus dederat ei linguam eruditam, & infuderat ei abundanter spiritum sapientiæ & intellectus, ut esset inter doctos doctior, inter sapientes sapientior, inter optimos melior, inter homines socius, inter maximos major. Erat præco verbi divini, tuba Evangelii, amicus Sponsi, columna Clerici, oculus cæci, pes claudi, sal terræ, patriæ lumen, Minister Altissimi, Vicarius Christi, Christus Domini. Tota conversatio ejus erat schola honestatis, morum ædificatio, & structura salutis. Erat in Judicio rectus, in dispensatione industrius, in præcipiendo discretus, in loquendo modestus, in consilio circumspectus, parcissimus in cibo, in donando largissimus, in ira pacificus, in carne Angelus, inter injurias mansuetus, timidus in prosperis, securissimus in adversis, in eleemosynis effusus, in misericordiis totus. Erat Religiosorum gloria, deliciæ plebis, timor Principum, Deus Pharaonis.* De ejusdem Archipræsulis Sanctissimi Martyrio & Miraculis, legenda *Joannis Saresberiensis*, individui ejus in exilio comitis, amicique fidissimi Epistola ducentesima octogesima sexta ad *Joannem Pictaviensem* Episcopum, Tom. 23. Bibliothecæ Patrum Editionis Lugdunensis. *S. Thomæ Cantuariensis elogium.*

ARTICULUS IX.

De Geſtis in Cauſa S. THOMÆ CANTUARIENSIS poſt ejus Martyrium.

Inter Epiſtolas S. Thomæ 78.80.81. & 82. Libri 5.

NUncio de nece Cantuarienſis Archipræſulis divulgato, ſtatim *Alexandrum* III. datis ad ejus Sanctitatem Literis, ad ſacrilegi facinoris ac parricidii ultionem excitarunt *Ludovicus VII.* Rex Chriſtianiſſimus, *Theobaldus* Comes Bleſenſis, & *Willelmus* Archiepiſcopus Senonenſis. Quorum Epiſtolas *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis pag. 523. & 524. & *Joannes Bromton* in Chronico pag. 1065. & 1066. & 1067. deſcripſere. Scripſerunt etiam ad Summum Pontificem Epiſcopi Angliæ & Normanniæ, Regem *Henricum II.* a nece Sancti Martyris purgantes. Miſſi utrimque Nuncii. *Alexander III.* Regis Anglorum Nuncios ægre admodum audivit, nec aliter excommunicationis ſententiam ab ipſo, Interdictum a Regno avertere potuerunt, quam præſtito nomine Majeſtatis ipſius juramento, quod cædem Sancti Cantuarienſium Archipræſulis, nec imperaſſet, nec approbaſſet, immo de ipſa vehementer doluiſſet ac doleret. Quoniam vero verbis imprudentibus, acerbis querimoniis & impotentis iræ ſignificatione, hoc perpetrandi facinus ſatellitibus ſacrilegis occaſionem dederat, ſtaret Summi Pontificis Mandato in ſubeunda Pœnitentia, idque ipſe coram Legatis Apoſtolicis juraret. Auctores necis *S. Thomæ Cantuarienſis*, & omnes qui conſilio, auxilio, vel aſſenſu, venerant in communionem ſceleris, vel qui parricidas reciperent aut foverent, generatim excommunicavit *Alexander* III. Iſta conſtant ex Hiſtoria Quadripartita, & ex Relationibus Nunciorum Regis Angliæ, quas ex Codice Vaticano deſcribit Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens ad an. 1171. Num. 6. & 11. Relationum iſtarum alteram legere eſt apud *Rogerium de Hoveden* in Annalibus Angliæ p. 526. Sunt inter Epiſtolas *S. Thomæ* a *P. Lupo* editas, 83. & 84. lib. 5.

Henricus gl. Rex Angliæ a cæde S. Thomæ Cantuarienſis abſolvitur.

Henricum II. Angliæ Regem revera inſontem fuiſſe a cæde *S. Thomæ* Cantuarienſis, quod nec Mandato, neque conſilio, nec aſſenſu facinori fuiſſet cooperatus, teſtatur Hiſtoria Quadripartita libri 4. cap. 3. his verbis: *Divulgato tam lethali facto undique, mox ut ad Regem Angliæ pervenit, afflictus eſt afflictione magna, & per quadraginta dies ſedit: mœrenſque toto illo pœnitentiali dierum numero, acerbiorem multo plus quam mortuorum luctum fecit; lugentium cibos comedit, equum non aſcendit, nulla jurgantium cauſa, nulla agendorum conſultatio, nulla pulſantium querela ingrediebatur ad eum, nulla tot terrarum regendarum ſibi cauſa proponebatur, omnia tunc quaſi poſtponenti præ dolore; ſedebat quippe ſolitarius ſuper hoc quod acciderat, ingemiſcens ſemper & dolens, & ſæpe ſæpius iterans, Heu! Heu! accidiſſe ſic!*

Rem ita ſe habere comperuerunt Legati Apoſtolici, *ab Alexandro III.* ad Regem miſſi, *Theodinus* & *Albertus* Presbyteri Cardinales. Ipſum in Normannia degentem adiere; eumque ad parendum Sedis Apoſtolicæ Mandatis invenere paratiſſimum. Dominica igitur proxima Chriſti Aſcenſioni, apud Abrincas, in frequenti Epiſcoporum, & Procerum conventu, Rege etiam filio præſente, Rex *Henricus* II. tactis Sacris Evangeliis, juravit ſe Cantuarienſis Archiepiſcopi necem nec imperaſſe, nec voluiſſe, immo de ipſa vehementer doluiſſe; confeſſus eſt tamen ſe iræ & doloris teſtificatione, & verbis querulis de Sancto Archiepiſcopo imprudenter & indignationis impetu prolatis, occaſionem dediſſe facinori, quod ſine ipſius conſcientia perpetratum erat. Quamobrem Pœnitentiam omnem & ſatisfactionem ſibi a Sedis Apoſtolicæ Legatis imponendam ſe humiliter ſubiturum, & religioſe adimpleturum juravit. Has vero ſatisfactionis conditiones ipſi injunxerunt Cardinales Legati: Primo, ut ducentos Milites ſumptibus ſuis aleret in Palæſtina per annum integrum. Secundo ut Statuta Clarendonenſia, & pravas omnes Conſuetudines Regni ſui tempore in Eccleſiam inductas penitus dimitteret: obſervatas ante ſua tempora, ſi quæ malæ eſſent, juxta Summi Pontificis Mandatum, de conſilio Religioſorum virorum temperaret. Imprimis autem ut Appellationes ad Romanum Pontificem ſe non impediturum in Eccleſiaſticis cauſis, nec permiſſurum ut impedirentur, juraret. Si tamen aliquos ſuſpectos haberet, ſecuritatem exigere poſſet

ab

ab eis, quod nec ſuæ Majeſtati, nec Regno malum molirentur. Tertio, ut Eccleſiæ Cantuarienſis omnia prædia, latifundia, & facultates reſtitueret, quibus anno antequam Sanctus Archiepiſcopus ab ejus gratia excidiſſet, fruebatur: & omnibus quos propter Sanctum Archipræſulem inviſos habuerat, pacem, bonaque reſtitueret. Quarto, ut ſi opus eſſet, Exercitum in Hiſpaniam duceret contra Infideles, jubente Romano Pontifice. Jejunia etiam & eleemoſynas, aliaque pietatis opera ipſi ſecreto indixerunt. Hæc omnia ſe impleturum juravit, idemque præſtit *Henricus Junior* ejus filius. Secundum hæc, Legati Apoſtolici Regem Pœnitentis habitu veniam præ foribus Eccleſiæ poſtulantem abſolverunt, & in Eccleſiam introduxere. Iſta conſtant ex Hiſtoria Quadripartita, ex Relatione de Abſolutione Regis Angliæ tunc temporis ſcripta, quam ex Codice Vaticano exhibet Cardinalis *Baronius* ad annum 1172. Num. 11. inter Epiſtola *S. Thomæ* 88. & 89. lib. 5. ex Actis Purgationis, & Charta Abſolutionis Regis *Henrici* II. relatis a *Rogerio de Hoveden.* in Annalibus Anglicanis pag. 529. ex Legatorum Epiſtola ad Archiepiſcopum Ravennenſem, quam idem Auctor deſcribit p. 530. ex *Gervaſio* in Chronico, ad annum 1172. pag. 1422. ex *Guillelmo Neuburgenſi* lib. 11. *De Rebus Anglicis* cap. 25. ex *Radulpho de Diceto* in *Imaginibus Hiſtoriarum*, p. 560. *ex Joanne Bromton* in Chronicon pag. 1080. & 1081. & ex *Matthæo Paris* ad annum 1172. pag. 88. Poſt reditum Legatorum Apoſtolicorum, de miraculis *S. Thomæ* Cantuarienſis certior factus *Alexander III.* ipſum ritu ſolemni in Sanctorum Martyrum album retulit, Idibus Martii anni 1173. datis ea de re Diplomatibus Apoſtolicis cum ad Cantuarienſem Eccleſiam, tum ad Chriſti fideles univerſos.

S. Thomæ Cantuarienſis invocatio.

Ad te, Pontifex & Martyr ſanctiſſime, orationem converto, ſupplexque obſecro, ut Eccleſiæ Chriſti Sponſæ, quam, ſicut ipſe, dilexiſti, tradens temetipſum pro ea, perpetuam pacem: ut Romanis Pontificibus & Epiſcopis, zelum pro Eccleſiæ libertate & diſciplina tuendis cum ſanctitate conjunctum: Ut Clericis & Viris Religioſis pietatem, ſæculi contemptum, & ſacrum fervorem: Ut Sereniſſimo Magnæ Britanniæ Regi totique Regno, veram fidem & cum Romana Eccleſia Communionem, qualis temporibus tuis vigebat: Ut Regi Chriſtianiſſimo LUDOVICO MAGNO HÆRESEOS EXPUGNATORI a ſanctiſſimo Pontifice INNOCENTIO XI. jure nuncupato affluentem cœleſtium donorum copiam, diuturnam vitam, perpetuam felicitatem; ut Gallicanæ Eccleſiæ, & Regno Francorum, ubi ſolatium, ſubſidium, ac tuitionem inveniſti, dum Exul pro juſtitia his in partibus degeres, tranquillitatem & florentiſſimi ſtatus conſervationem, jugi apud Deum, quo frueris, Interceſſione impetres.

SCHOLION I.

In hac Diſſertatione, Articulo 1. pag. 184. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *S. Thomas Cantuarienſis jus Regaliæ non impugnavit.*

R. Mera facti & Hiſtoriæ quæſtio eſt.

SCHOLION II.

Ad eumdem Articulum, pag. 189. Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Redarguit Lupum aſſerentem S. Thomam Cantuarienſem propter Regalia Martyrium ſubiiſſe.*

R. Hanc *Lupi Chriſtiani* Obſervationem firmiſſimis argumentis refello. Theologum a Theologo, Hiſtoricum ab Hiſtorico in facti & Hiſtoriæ quæſtionibus diſſentire, quale crimen? Cæterum modeſte & cum honoris præfatione id præſtiti. *Ex his verbis* (inquam) *Vir Religioſus & Eruditus P. Chriſtianus Lupus, cujus piis Manibus bene precor*, &c.

SCHOLION III.

Articulo V. Dissertationis ejusdem, pagina 216. Editionis primæ, hanc Propositionem notant Religiosi Censores: *Summa cum Principibus œconomia agendum.*

R. Ita sensit *Alexander Tertius*, cujus verba refero. Nullamne œconomiam, nullam moderationem erga Principes servandam Religiosi Censores volunt? Num injuriam *Alexandro tertio* a me factam putant, quod ejus ad *S. Thomam Cantuariensem* literas referens & expendens, id notaverim: *Ibidem docet Pontifex quanta œconomia cum Principibus sit agendum?* Quod tamen salva honestate Ordinis Ecclesiastici, salva Ecclesiæ libertate, salva justitia faciendum, & hic, & in tota Dissertatione passim scripsi.

SCHOLION IV.

Dissertationis ejusdem Articulo VII. pag. 236. hanc Propositionem notant Religiosi Censores: *Severitas erga Regem Ecclesiæ periculosa.*

R. Id scribebat ad Alexandrum III. Londoniensis Episcopus, cujus verba refero. Mera facti & Historiæ res est. *Summo* (inquam) *Pontifici posuit ob oculos mala, quæ nimia erga Regem severitas Ecclesiæ inferret: ideoque Sanctitatem ejus obsecravit, ut a Censuris abstineret.* Tum ejus verba subjicio. Severitatem erga Reges non esse periculosam Ecclesiæ, & semper exercendam esse, existimant ne Religiosi Censores? Contrarium censent Pontifices Sanctissimi & prudentissimi.

SCHOLION V.

In eodem Articulo, pag. 249. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Summi Pontifices Legatos in Gallias non mittebant, nisi de consensu Regis Christianissimi, & qui ejus Majestati grati essent.*

R. Facti quæstio est. Observationis hujus Historiæ veritatem probat Epistola Alexandri III. ad *Ludovicum VII.* Regem Christianissimum, cujus verba profero.

SCHOLION VI.

In eodem Articulo, pag. 251. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Galliæ Rex non vult quod Legati Papæ intrent in suum Regnum sine suo consensu.*

R. Historiæ res est. *Parum*, inquam, *abfuit quin Rex Christianissimus Regni sui ingressu Legatos Apostolicos prohiberet.* Hujus rei testis est *Lombardus* Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus in Epistola ad *Alexandrum* II. edita a *P. Lupo* cum aliis causam S. Thomæ Cantuariensis spectantibus.

SCHOLION VII.

In eodem Articulo, ad pag. 258. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt: *Natalis approbat nonnulla velut animadversione digna in literis Joannis Saresberiensis, quibus Papæ auctoritas limitibus perstringitur.*

R. In literis Joannis Saresberiensis ad Alexandrum III. hæc animadversione digna observavi, nec me Observationis hujus pœnitet: *Fateor, & verum est* (inquit eruditus ille Episcopus) *omnia Romano licere Pontifici, sed ea dumtaxat quæ jure divino Ecclesiasticæ sunt concessa potestati. Liceat ei nova jura condere, vetera abrogare; dum tamen quæ a Dei verbo, in Evangelio vel Lege perpetuam causam habent, mutare non possit. Ausim dicere, quod nec Petrus quemquam perseverantem in scelere & voluntate peccandi possit absolvere.* Hæc ille. Quæ si Religiosis Censoribus improbanda & damnanda videantur, consequens est ut contradictorias Propositiones veras esse censeat,

ſeat, nempe: *Romano Pontifici licet ea quæ a Dei verbo in Evangelio vel Lege perpetuam cauſam habent, mutare .... ſummus Pontifex perſeverantem in ſcelere & voluntate peccandi abſolvere poteſt.* Qui hæc Romano Pontifici licere negat cum Joanne Saresberienſi, aut ejus verba refert, reſtringit auctoritatem Papæ, Religioſorum Cenſorum judicio. Ita reſtrinxit *Franciſcus Victoria* Dominicanus, in Academia Salmanticenſi Profeſſor, cujus libri Romæ non ſunt improbati, lib. *De poteſtate Papæ & Concilii*; Propoſitione II. *Si Concilium*, inquit, *declaret aliquid de fide aut jure divino, Papa in hoc nihil poteſt declarare aut immutare, maxime ſi tale jus ſpectat ad fidem, vel ad Mores Eccleſiæ univerſalis*. Et Propoſitione 23. *Nihil prodeſſet Congregatio Concilii* (in hypotheſi ſcilicet quam ſtatuit cum Joanne Cardinali a Turrecremata) *niſi ſua auctoritate poſſet determinare quibus in rebus Pontifex non debeat nec poſſit attentare contra Patrum Decreta & Sanctiones*. Quid ergo peccavi referendo verba Joannis Saresberienſis? Pontificiæ Auctoritatis plenitudini abſit ut aliquid detrahi velim: ſed non in eo poſita eſt, ut ea quæ a Dei verbo in Evangelio vel lege perpetuam cauſam habent, mutare poſſit.

SCHOLION VIII.

Pag. 262. ejuſdem Articuli, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Rex Galliæ in temporalibus nullum præter Deum Dominum agnoſcit.*

R. Id vere ſcripſit poſt *Innocentium* III. cap. *Per venerabilem*, Ext. *Qui filii ſint legitimi*. Hæc Sacræ Facultatis Pariſienſis, hæc Eccleſiæ Gallicanæ, hæc Gallorum omnium doctrina.

SCHOLION IX.

Pag. 272. ejuſdem Articuli, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant velut meam. *Diſplicet Gallis quod Papa mitiori modo procedat cum Regibus Angliæ.*

R. De Regibus Angliæ non eſt quæſtio eo loci, ſed de uno Angliæ Rege, S. Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum opprimente. Alexandri III. œconomia erga hunc Anglorum Regem in cauſa S. Thomæ, Regem Chriſtianiſſimum nonnihil commovit. Rex ſcilicet, Eccleſiaque Gallicana cauſam Eccleſiaſticæ Libertatis & S. Thomæ Cantuarienſis pro viribus tuebantur, ut ibi obſervavi. Hiſtoriæ res eſt.

SCHOLION X.

Pag. 276. & ſeq. ejuſdem Articuli Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Epiſcopi Galliæ variis Epiſtolis urgent pro anathemate in Reges Angliæ inferendo.*

R. Pag. 276. 277. 278. 279. commemoro varias Epiſcoporum Galliæ ad Alexandrum III. Pontificem Maximum literas, quibus Sanctitatem ejus urgent, ut S. Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo, & Eccleſiaſticæ Libertati ab Angliæ Rege oppreſſæ ſubveniat. Quid hac in re peccavi? Hæc mera ſunt Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capita, quæſtionesque facti, nec fidem nec mores hinc inde meliores ſpectantes.

Nota.

PRofecto aliquando Pontifices ob ingentia in Eccleſiam merita vacantis Eccleſiæ fructus Principibus relaxarunt. Hujuſmodi privilegio Galliæ reges, remuneratos voluere Innocentius III. Clemens IV. Gregorius X. aliique quos recenſet liber gallicus, cui titulus: *Preaves de Libertez de l' egliſe Gallicane*. Cum hujuſmodi privilegio non gauderet Rex Angliæ, & quod Eccleſiarum vacatio protraheretur, & earum redditus Fiſco addicerentur, egerrime ferebat S. Thomas; & pro his duobus Eccleſiarum præjudiciis removendis laborabat. Cum proinde ſedes Epiſcopales Vigornienſis, & Hereſordienſis ſuo eſſent viduatæ Paſtore, & quia indignum erat ita permanere, & quia ipſarum proventus ad profana diſtrahebantur, ne diutius vacare permitterentur,

instabat: *Mos profanus*, ita habetur in ipsius vita *l.* 1. *cap.* 15. quam edidit Christianus Lupus una cum ejusdem Epistolis, *in plurimis jam regnis inolevit, quod Episcopatus vacantes, & Monasteria Reges pro voto per annos tenent, & quasi Christo proscripto applicantur Fisco dos Viduæ, & Crucifixi patrimonia, calamitosorum refrigeria, & egenorum subsidia. Hæc Archipræsul recolens &c.* Hic, absque eo quod exciperentur fructus necessariæ vacationis tempore percepti, indiscriminatim ea criminabatur praxis, qua patrimonia Christi, & pauperum in regis ærarium transferebantur. Si etiam observetur Alexandrum III. condemnasse absque ulla limitatione caput XII. consuetudinum apud Clarendunam promulgatarum, fateri necesse erit indiscriminatim noluisse fructus vacantium Ecclesiarum Regem percipere; si etenim eos, qui respondissent tempori necessariæ vacationis, potuissent fisco addicere, non erat sine distinctione damnandus, quia vacantium Ecclesiarum fructus perciperet. Præfatum caput XII. exhibet Natalis art. 1. Neque etiam Natali adhæreo dicenti præfatam fructuum perceptionem Alexandrum improbasse, quia in pios usus non erogabantur, puto etenim etiam id reprehendisse, quia juris regii non erat eos sibi vendicare; atque ita rei hujus injustitiam expressit S. Thomas, cujus verba paulo ante dedi, dicendo quod Fisco, quæ Christi erant & pauperum applicabantur. Et quidem cum vacantium Ecclesiarum fructuum eædem Ecclesiæ habeant dominium, ad Principes pertinere non possunt, nisi Romanus Pontifex ut supremus eorumdem administrator, justa impellente causa eisdem elargiatur; & Natalis nullum exhibet Romani Pontificis privilegium, quo Angliæ Regi indebitam remunerationem hujusmodi fructus destinasset. Quod si S. Thomas, dum Cancellarii munere fungeretur, hos fructus percepit, oportet dicere nondum Ecclesiæ mancipatum, sed sæculare officium obeuntem a more, qui jam inoleverat, non recessisse, nec de ipsius justitia examinanda cogitasse. Bene vero potuit factus Ecclesiæ Archipræsul ipsius jura, unaque gravamina propius observare.

Quia etiam Natalis non satis ostendit Angliæ Regem ex auctoritate Ecclesiæ beneficia contuliisse, suppositiriam etenim censendam Decretalem *Ex diligenti* in secunda Nota ad præcedentem Dissertationem observavi, ideo non putandum errasse, qui scripserunt etiam ex hoc capite & Pontificem & S. Thomam quæ sibi arrogabat Henricus, improbasse. Nec refert Alexandrum ea in epistola, quam Natalis recenset, solum irritas voluisse collationes beneficiorum a laicis in Anglia factas, nec verbum quidem de persona Regis scribendo. Si igitur consideretur in omnibus iis dissidiis, quæ regem cum S. Thoma commiserunt, ita se gessisse Alexandrum, ut aperte nollet cum eodem Rege dimicare, non mirum erit, si laicos objurgando, qui collationem beneficiorum usurpaverant, Regis personam silentio præterierit. Interim tamen cum improbasset quidquid circa hoc laici attentaverant, & ipse Rex comprehendebatur, quoties ex auctoritate sibi Pontifice elargita beneficia non dispensasset.

Nota.

Sicut tempus tacendi, & tempus loquendi est, ita quandoque spectat ad Præsules Ecclesiæ prudenter dissimulare, & aliquando tamquam murum æneum etiam Regibus pro domo Dei se opponere. Multoties proinde ipsorum reprehenditur silentium, Is. 58. & Ezech. 33. Immo nec Reges pertimescendos Deus mandavit, ut dicitur Jer. 1.

Verum antequam Ecclesiæ Præsules adversus Principes, quamvis Ecclesiæ jura temerantes, insurgant, ad Patrem luminum debent enixissime confugere, non semper enim ea felix fuit fortitudo, qua Ambrosii, Chrysostomi, Basilii, & in Anglia Anselmus & Lantfrancus Ecclesiastica libertate Regibus obstiterunt. Hinc Alexander Pontifex, noluit Regem Angliæ anathemate ferire, & ab eo abstinendo constantiæ & prudentiæ specimen posteris exhibuit; videbat etenim hac severitate regem ad defectionem sollicitiorem reddendum, nec tamen exinde S. Thomæ opem ferendam.

Nota .

VErum eſt Principes ſupremos nullum in temporalibus ſuperiorem præter Deum agnoſcere , ut de Francorum Rege adnotavit Innocentius III. *cap. per venerabilem qui filii ſint legitimi* . At ſi ita expoſcat neceſſitas fidem defendendi &c. credidit indirecta in temporalia uti poſſe poteſtate *cap. Venerabilem de elect. cap. Licet de Vot. & cap. Novit. de Judic.*

Nota .

OBſervat Thomaſſinus *Vet. & Nov. Eccl. diſcipl. p.* 1. *l.* 2. *cap.* 118. *n.* 6. 8. 9. 16. uſque a Clodovei temporibus mitti conſueviſſe Legatos vel prævиis precibus , vel prævio Principum conſenſu , atque id Romanos Pontifices obſervaſſe ; quia Legati vel Principibus inviſi , vel quibus ſua auctoritate non patrocinarentur , inutiliter exequi tentaſſent , quæ in mandatis habuiſſent . Capite vero ſequenti demonſtrat Reges hoc obtinuiſſe privilegium , quod privilegium primo Anglorum Regi conceſſum ad alios deinde Reges pertranſiit.

PANOPLIA ADVERSUS HÆRESES SÆCULI XI. ET XII.

DISSERTATIO XI.

De Azymorum usu in confectione Eucharistiæ, Adversus Græcos Schismaticos.

MICHAELEM *Cerularium*, *Leonem Acridanum*, & *Nicetam Pectoratum*, Schismatis Græcorum Auctores, Ecclesiæ Latinæ usum Azymorum in Eucharistiæ confectione velut errorem gravissimum improperasse, & effutiisse nullum esse in ea Eucharistiæ Sacramentum, quod materia legitima, id est, vero pane ad eum conficiendum non uteretur, in Synopsi observavimus. Nunc eorum error confutandus est, ac evertenda quibus eum fulciunt fundamenta.

ARTICULUS I.

Usus Azymorum exemplo Christi defenditur.

CHristum in Azymo Eucharistiam consecrasse, ex trium Evangelistarum testimonio evidenter colligitur. Prima namque die Azymorum ipsum Sacramentum istud instituisse post Cœnam legalem, in qua agnum cum Apostolis comedit, conceptis verbis asserunt divini Amanuenses. *S. Matthæus* cap. 26. v. 17. *Prima autem die Azymorum*, inquit, *accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: ubi vis paremus tibi comedere Pascha? At Jesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dixit: Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum Discipulis meis. Et fecerunt Discipuli sicut constituit illis Jesus & paraverunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim Discipulis suis ..... Cœnantibus autem eis accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite & comedite: Hoc est Corpus meum.* Sanctus Marcus cap. 14. v. 12. *Et primo die Azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei Discipuli: quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?* S. Lucas cap. 22. v. 7. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrum & Joannem dicens: Euntes parate nobis Pascha ut manducemus.* Ex quibus compertum est, Christum Dominum quartâ decima die primi mensis ad vesperam Pascha legale comedisse, & novum Pascha comedisse instituendo Corporis & Sanguinis sui Sacramentum. A vespera porro diei decimæ quartæ primi mensis usque ad diem vigesimam primam ad vesperam, nullus erat apud Judæos usus fermentati, sed uni panes azymi comedebantur secundum legem *Exodi* 12. latam: *Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum peribit anima illa de Israel, a primo die, usque ad diem septimam.* Et Levitici

vitici 22. *Menſe primo, quarta decima die menſis ad veſperum, Phaſe Domini eſt; & quinta decima die menſis hujus ſolemnitas Azymorum Domini eſt. Septem diebus Azyma comedetis.* Chriſtus igitur qui legem accurate obſervabat, nec vel minimum ejus jota præteribat, fermentatum ad Cœnam myſticam non adhibuit.

Chriſtus legalis Paſchatis celebrationem prætermiſit.

Laudata porro Evangelii teſtimonia, quorumdam Græcorum ſententiam erroris convincunt, qui Chriſtum eo quo paſſus eſt anno Judaicum Paſcha omnino prætermiſiſſe aſſerunt; & id ſolum celebraſſe quod ipſe inſtituit, novum pro vetere. Quod Fragmentum quoddam *S. Petri* Alexandrini Epiſcopi & Martyris nomine inſcriptum, & a *Caſaubono* prolatum Exercitatione 16. ad Annales *Baronii*, & Anonymi duo a *Photio* laudati in Bibliotheca Cod. 115. & 116. & *Cedrenus*, opinati ſunt. Hunc etiam errorem profligat auctoritas *Origenis* Tractatu 35. in Matthæum; *S. Epiphanii* Hæreſi 30. quæ eſt Ebionitarum: *Sancti Chryſoſtomi* Homilia 81. in Matthæum, & aliorum Patrum cum Græcorum, tum Latinorum. Unde *Photius* Codice 116. Anonymi *De ſacro Paſchæ Feſto Volumen III.* recenſens & expendens, ait: *Refert idem ſecundum illos alios adventus ſui annos Chriſtum Dominum ac Deum noſtrum lege præſcriptum Paſcha celebraſſe, non item eo quo proditus eſt. Quod conſideratione ſane dignum, cum Chryſoſtomus & Eccleſia tunc ipſum doceant legitimum Paſcha perfeciſſe, antequam Myſticam inſtitueret Cœnam.*

Chriſtus Paſchatis celebrandi legitimam diem non anticipavit.

Reſpondent alii, Chriſtum, cum legis eſſet Dominus, Paſcha non celebraſſe die a lege præſcripta, ſed uno die celebrationem legitimam anticipaſſe: idque *S. Joannis Chryſoſtomi*, *Homilia 62. in Joannem*, *Theoph. Iacli*, *& Euthymii* auctoritate confirmant. Unde inferunt, Salvatorem Euchariſtiam in fermentato pane, qui tum uſualis erat, inſtituiſſe.

Verum & hypotheſis falſa eſt, & licet vera eſſet, concluſio non minus convinceretur falſitatis. Falſam dixi hypotheſim. 1. Quia dicunt abſque fundamento, Chriſtum qui Legem non venerat ſolvere, ſed adimplere, Paſcha non celebraſſe die a lege ſtatuta. 2. Quia Chriſtum *primo die Azymorum* Paſcha celebraſſe Evangeliſtæ teſtantur. Prima autem dies Azymorum erat 14. primi menſis ad veſperam. Chriſtus itaque die legitima celebravit. 3. Quia nec pater familias ille ad quem Chriſtus miſit diſcipulos, ut Paſcha apud ipſum pararent, cœnaculum ſuum ad illud peragendum die non legitima præbuiſſet: nec Judæorum Sacerdotes, qui cauſas criminationum undique adverſus Chriſtum quærebant, ipſum quaſi violatæ hac ipſa die legis reum accuſare prætermiſiſſet. 4. Si Chriſtus ante Lunam 14. Paſcha comediſſet, validum inde & palmare peti potuiſſet adverſus Quartodecimanos argumentum, cujus tamen altiſſimum apud Veteres ſilentium eſt. 5. *Sanctus Chryſoſtomus* non aſſerit Chriſtum Paſcha die non legitima celebraſſe, immo potius contrarium affirmat, quamvis cenſeat Chriſtum Judæos in celebratione Paſchatis una die præveniſſe. Illos, ſcilicet Feſtum diſtuliſſe ait contra præſcriptum legis, ut facinus cædis Domini implerent: Chriſtum vero Paſcha die ſua celebraſſe. Ita enim habet Homilia 86. in Matthæum: *Cur Jeſum ad Caipham duxerunt, ubi omnes erant congregati? Ut ex Pontificum ſententia facerent omnia. Idcirco ad eum omnes conveniunt, qui illo anno Summum Pontificatum obtinebant ubi pernoctarunt vigilantes, adeo ut Paſcha ea nocte comedere neglexerint.* Subdit S. Joannis Evangeliſtæ verba: *Et ipſi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha.* Et proſequitur: *Unde liquido patet, cupiditate interficiendi Chriſtum prævaricatos fuiſſe, ac alia die Paſcha comediſſe. Non enim Chriſtus tempus Paſchæ tranſgreſſus eſt; ſed illi audaciſſimi homines, & mille tranſgredientes legis præcepta, quoniam ira inflammati erant, & ſæpe conati capere ipſum nihil capere potuerant, ex inſpirato nacti quod cupiebant, tempus Paſchæ tranſpoſuerunt, ut ardentes cæde animos ſuos explerent.* Eadem *Sancti Joannis* verba Homilia 82. in ejus Evangelium expendens, ait: *Sed quid ſignificat, Ut manducarent Paſcha? Atqui Jeſus jam id fecerat una die Azymorum. Sive ergo Paſcha totam appellat ſolemnitatem, ſive quod tunc faciebant; Chriſtus autem pridie, cædem ſuam in Paraſceve reſervans quando antiquitus celebratum erat.* His pugnantia ſcripſiſſe *S. Chryſoſtomus* videtur Homilia 83. in *Matthæum*, ubi de Judæis Dominum capientibus &

vin-

vincientibus ait : *Ipſa nocte in qua comederant Paſcha tanta inſania & tanto furore agitabantur.* Sed revera non pugnant : ſignificat enim hoc in loco Judæos hoc perpetraſſe facinus ipſa nocte, in qua majores eorum Paſcha ſecundum legis præſcripta celebrarant olim, & qua ipſi comedere debebant: quod his verbis explicat laudata in *Joannem* Homilia: *Quando antiquitus celebratum erat*, Hoc eſt, quando ex legis præſcripto erat celebrandum.

Theophylactus Commentario in caput *S. Joannis*, S. Chryſoſtomo ſuffragatur. *Quid autem eſt*, inquit, *ut comederet Paſcha? Sane Dominus illud fecit prima Azymorum. Vel igitur intelligamus per Paſcha, Feſtum ſeptem dierum: vel quod ipſi quidem manducaturi erant in Paraſceve veſpere. Ipſe autem Dominus uno die prævenit, reſervans ſui occiſionem Paraſceve, quando & olim fuit Paſcha.*

Alia fuit in opinione *Euthymius*. Scripſit enim Chriſtum *Paſchatis tempus diſpenſative anticipaſſe uno die: quia noverat ſe decima quarta die moriturum: ſiquidem æquum erat, ut die quo immolabatur figurativus agnus, & verus quoque Agnus immolaretur ut invicem reſponderent figura & veritas*. Subdit fermentatum panem appoſitum fuiſſe poſt Legalis Paſchatis manducationem in cœna uſuali; quia *nondum venerat decimus quartus dies, quo omne fermentatum abjectum erat*. Mox rationem querens, cur ſi Chriſtus ante legitimum tempus Paſcha peregerit, Judæi manifeſta hac accuſatione relicta falſum teſtimonium quærebant adverſus Jeſum, Reſpondet: *Quia ſciebant nullam eſſe legem, quæ condemnaret eum qui Paſcha ante tempus celebraſſet, prævidente olim Deo quod futurum erat, nihilque de hoc ſtatuente*. Verum aſſertionem ipſe ſuam deſtruit *Euthymius*. Si enim Chriſtus die Paſchæ mori voluit, ut agni typici figuram verus Agnus impleret, cum certum ſit ex Evangeliſtis veſpera præcedente, id eſt, eodem die naturali ſecundum Judæos illum Paſcha peregiſſe; ſequitur eum non prævenisſe tempus, ſed die a lege conſtituta Paſcha comediſſe. Quo proinde uti fermentato nefas erat. Fictitium etiam eſt quod ait *Euthymius*, anticipationem diei legitimæ in celebritate Paſchatis non fuiſſe Lege prohibitam. Cum enim dies lege præſcripta eſſet, æque pugnabant contra legem anticipatio ac dilatio. Immo lex differri a nonnullis Paſchatis celebrationem jubebat, cum ſcilicet immundi aut impediti erant; eos enim in ſequentis menſis diem decimam quartam Paſchatis celebrationem differre lex præcipiebat, Numerorum c. 9. „ Loquere filiis Iſrael. „ Homo qui fuerit immundus ſuper „ anima ſive in via procul in gente veſtra, faciat Phaſe Domino in menſe ſecundo, „ quarta decima die menſis ad veſperam: cum azymis & lactucis agreſtibus commedent „ illud. „ At lege permiſſam fuiſſe diei 14. ad veſperam anticipationem nullibi legimus. Nec probabile eſt Chriſtum qui legem accuratiſſime ſemper obſervavit, eam in ſupremi Paſchatis celebratione fuiſſe prætergreſſum. Non diffitemur ipſum prævenire diem legitimam potuiſſe, nec illegitimam eam futuram fuiſſe quam ſelegiſſet; ſiquidem legis erat Dominus; ſed an id fecerit, quæſtio eſt. Id aſſerit *Euthymius*, ſed non probat; in eaque aſſertione *S. Chryſoſtomo* & aliis Patribus, immo Evangeliſtis adverſatur. Quamobrem ab ipſo diſcedimus. Quamquam etſi Chriſtum diem legitimam in celebrando Paſchate prævenisſe Græci probaſſent, non ideo eviciſſent ipſum Euchariſtiam in fermentato inſtituiſſe; cum longe eſſet veriſimilius ipſum deinceps uſum azymo poſt Cœnam typicam, ſicut in ipſa Cœna, ut legem quantum in ipſo erat, in omnibus impleret.

Chriſtus legitima die Paſcha celebravit.

Græcorum errorem egregie refellit *Humbertus* Sylvæ Candidæ Epiſcopus & S. R. E. Cardinalis in lib. contra Græcorum calumnias. „ Adminiſtratis, *inquit*, Judæis Mate„ riam magnam ſibi placendi ſuper interfectione Domini, & permanendi in errore ſuo „ & fidem noſtram evacuandi, ſi gloriantes nomine Chriſtiano objecerint Chriſto quod „ Judæorum nemo objicere præſumpſit, nec tunc, nec modo, niſi forte veſtro edo„ ctus magiſterio. Quamvis enim Principes Sacerdotum & omne Concilium quæſiſſent „ falſum teſtimonium contra Jeſum, ut eum morti traderent, & nec in verbis ejus in„ veniſſent, tamen tale aliquid quale vos objicitis nullus eorum objecit. Quod ſi fuiſ„ ſet objectum, ſolum ſufficeret ad perdendum illum. Nec jam Pilato dicerent: *No„ bis non licet interficere quemquam*; quia ipſi præcepto legis interfeciſſent fermentati

„ pas-

„ participem . . . . . Non-ne tot teſtibus iniquis in Dominum inſurgentibus, & iniquitate mentiente ſibi ſuffeciſſet hoc unum veſtrum mendacium, ſi conſtaret eis ſaltem hoc ſolum? Non-ne inſtarent Pilato, & dicerent: Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia fermentatum in Paſcha comedit? Forte dicetis eum clam egiſſe hoc. Abſit. Quia non ſolum de factis ſuis, verum & de dictis ait ipſi Pontifici percunctanti: Ego palam locutus ſum mundo, &c. Numquid etiam domum domus in qua Paſcha celebrabat, ſanctæ Legis prævaricatio poſſet latere? Quod ſi forte & hunc latere potuit, aut certe ipſe conſenſit, numquid & Judam complicem malignorum Judæorum latere potuit.

Et infra: „ Quia conſideratis veſtro fermentato ſecundum Legem & Evangelium juſte contradici, aſtruere conamini Dominum non celebraſſe Paſcha cum Judæis quarta decima luna primi menſis, ſed priuſquam fieret legalis abjectio fermentati. Et hoc probare contenditis ex Evangelio Joannis, qui ait: „ Et ipſi non introivere in Prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha. *Quod quanta abſurditate dicatur, ſaltem ex hoc perpendite quod Chriſtum tranſgreſſorem legis non cavetis denuo pronuntiare, ſi Paſchæ tempus noluit obſervare. Præſertim cum Lucas referat, quia* cum facta eſſet hora, diſcubuit. *Quamvis enim bis poſſe celebrari Paſcha Lex concedat, tamen quartam decimam Lunam omnimodis obſervandam denuntiat. Et mundis quidem quartam decimam Lunam primi menſis, immundis autem quartam decimam ſecundi menſis. Et quicumque aliter præſumpſiſſet, de medio populi ſui periret.*

Iiſdem momentis Græcos urget Sanctiſſimus Pontifex *Leo IX.* Epiſtola 6. ad *Michaelem* Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum. At ſummam erga illos moderationem oſtendit, permittens ut Euchariſtiam ritu ſuo & conſuetudine in fermentato conficerent, modo Romanæ Eccleſiæ Azymum conſecranti non inſultarent, nec ab ejus communione diſcederent: *Quia nihil obſunt ſaluti credentium diverſæ pro loco & tempore conſuetudines, quando una fides per dilectionem operans bona quæ poteſt, uni Deo commendat omnes.*

Latinæ porro Eccleſiæ in azymo conſecrantis uſum, non ſolum propter Chriſti exemplum, non tantum propter munditiam, verum etiam propter myſticas ſignificationes, convenientiorem eſſe ritu Eccleſiæ Græcæ fermentatum ad Euchariſtiam conficiendam adhibentis, probat Humbertus Sylvæ Candidæ Epiſcopus & Cardinalis. „ *Romana*, inquit, *& Occidentalis Eccleſia a Miniſtris ſacri Altaris in ſecretario confectum offert azymum, quod ex grano frumenti & limpida lympha per ignem fuerit præparatum, ſignificans ſe in una Mediatoris Dei & hominum, hominis Dei Jeſu Chriſti perſona, tres perfectas credere & venerari ſubſtantias; humanam ſcilicet carnem, animam rationalem, & Verbum Dei Deum. Et granum quidem aſſimilari carni, quam de ſola Virginis carne, quaſi ex grano matris terræ, ſola virtute cœleſti, non autem aliqua commixtione virili factam omnipotens Divinitas animavit: Puriorem ſubſtantiam, id eſt, animam, quaſi aquam præclaram & nobilem ei infundens. Quas geminas ſubſtantias ab ipſius Virginalis Conceptionis exordio Verbum Dei rite ſuſcepit, & mediante ſuæ Divinitatis calore, tamquam igne ſibi conſtruxit, & conſolidavit. Taliter præparatus azymus, fideli invocatione totius Trinitatis fit verum & ſingulare Corpus Chriſti.*

S. Anſelmus in Epiſtola ad *Walterannum*, contra Græcos uſum azymorum in Sacrificio Miſſæ damnantes præclare diſſerit. „ De Sacrificio, *inquit*, in quo Græci nobiſcum non ſentiunt, multi rationabilibus Catholicis videtur, quia quod agunt, non „ contra Fidem Chriſtianam. Nam & azymum & fermentatum panem ſacrificans, ſacrificat. Et cum legitur de Domino, quando corpus ſuum de pane fecit, quia accepit panem & benedixit, non additur azymum vel fermentatum. Certum tamen eſt „ quia azymum benedixit: forſitan non quia res quæ fiebat, hoc exigebat: ſed quoniam Cœna, in qua hoc factum eſt, hoc exigebat. Et cum alibi ſe & carnem ſuam „ panem vocavit: quia ſicut iſto pane vivit homo temporaliter, ita illo vivit in æternum: Non ait azymum vel fermentatum, quia uterque pariter panis eſt. Non enim „ differunt azymus & fermentatus ſubſtantialiter, ut quidam putant ..... Propter hoc „ ergo ſolum videtur ſe & carnem ſuam panem vocaſſe, & de pane corpus ſuum fe-

„ ciſſe,

„ ciſſe, quia ſicut iſte panis azymus vel fermentatus dat vitam tranſitoriam, ita cor-
„ pus ejus æternam; non quia fermentatus eſt vel azymus: quamvis in Lege, ubi
„ omnia ferme in figura fiebant, præceptum ſit azymum in Paſcha panem mandu-
„ care; ut oſtenderetur quod Chriſtus quem expectabant, ſincerus & mundus futu-
„ rus eſſet, & nos qui manducaturi eramus corpus ejus, ſimiliter mundi eſſe mo-
„ neremur ab omni fermento nequitiæ & malitiæ. Jam vero poſtquam de veteri fi-
„ gura ad novam veritatem venimus, & azymum Chriſti carnem comedimus, non eſt
„ nobis neceſſaria vetus illa figura in pane, de quo carnem ipſam conficimus. Aper-
„ tiſſimum tamen eſt, quia melius ſacrificatur de azymo, quam de fermentato: tum
„ quia valde aptius & purius & diligentius fit, tum quia Dominus hoc fecit. Unde il-
„ lud non eſt tacendum, quia cum Græci anathematizant Azymitas (ſic enim nos vocant,)
„ anathematizant Chriſtum. Si autem dicunt quia judaizamus, dicant ſimiliter Chri-
„ ſtum judaizaſſe. At ſi audent aſſerere, Chriſtum propter judaiſmum, ut præceptum
„ de azymo datum ſervaret, de azymo corpus ſuum feciſſe, abſurdiſſime errant, cum
„ illum tam ſinceram novitatem feciſſe in fermento vetuſtatis exiſtimant. Patet igi-
„ tur quia cum uſus eſt azymo ad illud opus, non hoc fecit ut præceptum de azymo
„ ſervaret, ſed ut aut fermentarios, quos prævidebat, reprobans, azymitas appro-
„ baret: aut certe ut ſi etiam fermentarii approbarentur, azymitas quoque approbaret.

De eodem argumento legendus *Anſelmus* Havelburgenſis Epiſcopus lib. 3. *Dialogorum*.

Barlaamus natione Græcus, Hieracenſis Epiſcopus, in Epiſtola ad Græcos, Eccleſiæ Latinæ ritum probat in uſu azymorum, ejuſque ſapientiam ac moderationem erga Orientales commendat. „Quoniam, *inquit*, Apoſtoli eadem nobis tradentes Myſteria, non
„ diſtinxerunt ſive fermentatum, ſive azymum; ſed Orientalis Eccleſia continuo in-
„ cœpit fermentatum: Occidentalis vero azymum, eo quod gerit imaginem puritatis
„ & ſinceritatis & veritatis: Utraque ego quidem ſimiliter adoro & colo. Latinos
„ vero in tantum prudentiores æſtimo!, quod illi quidem minime Hoſtiam de fermen-
„ tato vituperant, ſed ſimiliter venerantur; horum autem multi non timent in Sancta
„ blaſphemare.

Florentina Synodus æque in azymo vel fermentato Corpus Chriſti confici pronuntiavit, „ utriuſque Eccleſiæ ritum approbans: & ab illarum Sacerdotibus obſervandum. Concilii Decretum egregie ac luculenter vindicat *Gennadius* Patriarcha Conſtantinopolitanus, in Expoſitione pro Concilio Florentino, cap. 2. cenſetque Chriſtum die legitima Paſcha celebraſſe, adeoque Euchariſtiam confeciſſe in azymis; Judæos vero celebrationem Paſchatis in diem ſequentem transtuliſſe probat: ac *Nicephorum Xantopholum*, qui Chriſtum una die Paſcha antevertiſſe, & die 14. peregiſſe effutiit, diſerte refellit.

Joannes Epiſcopus Citri ſcribens *Conſtantino* Archiepiſcopo Dyrrachienſi, lib. 5. *Juris Græco-Romani*, ait Azymorum oblationem tanti momenti non eſſe, ut diviſionem facere debeat inter Græcos & Latinos: quia æque panis eſt azymus & fermentatus. Idem aſſerit *Theorianus* Philoſophus *Epiſtola ad Sacerdotes*, apud *Allatium* Exercitatione 24. adverſus *Creigtonum*.

ARTICULUS II.

Græcorum Argumenta ſolvuntur.

Græcorum objectiones.

I. OBjiciunt Græci, Chriſtum agnum comediſſe, & Cœnam Myſticam inſtituiſſe, nempe Euchariſtiam, ante diem feſtum Paſchæ: adeoque primam Euchariſtiam non confeciſſe in azymis, cum nondum adveniſſet dies 14. qua ad veſperam azymorum uſus incipiebat, ac fermentum ex omnibus Judæorum domibus eliminabatur. Antecedens probant primo ex Evangelio S. *Joannis* cap. 13. *Ante diem Feſtum Paſchæ*, inquit *ſciens quia venit hora ejus ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna facta*, &c. ubi dubium non

non eſt, S. Joannem *Ante diem Feſtum Paſchæ*, non quemlibet Paſcha præcedentem diem, ſed proximum & pridianum appellare.

Secundo, id probant ex verbis ejuſdem Evangeliſtæ cap. 18. *Erat autem mane, & ipſi non introierunt in Prætorium, ut ipſi non contaminarentur: ſed ut manducarent Paſcha.*

Tertio ex verbis ejuſdem, cap. 19. *Erat autem Paraſceve Paſchæ, hora quaſi ſexta.* Loquitur *S. Joannes* de tempore quo Chriſtus damnatus & cruci affixus eſt, eumque ipſum diem Paſchæ Paraſceven appellat, id eſt, pridie ante Paſcha.

Quarto ex illis verbis: *Judæi ergo, (quoniam Paraſceve erat) ut non remanerent in cruce corpora Sabbato (erat enim magnus dies ille Sabbati) rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura & tollerentur.* Ait Evangeliſta magnum fuiſſe diem illum Sabbati, quaſi non vulgare, ſed ſanctius atque celebrius quam cæteris annis; Sanctius autem eſſe non potuit, niſi ſi eodem die Paſchæ Feſtum celebratum eſt; hac enim ratione vere magnum fuit: quia & Sabbatum, & Paſcha.

Quinto ex verbis Judæorum de morte Chriſti in Concilio deliberantium: *Dicebant autem* (ut referunt *S. Matthæus* cap. 26. & *S. Marcus* cap. 14.) *Non in die feſto ne forte tumultus fieret in populo.* Si Decretum iſtud ſervatum eſt, dies quo Chriſtus eſt captus, feſtus Judæis non fuit: adeoque Chriſtus Paſchatis diem legitimum prævenit.

Sexto, Diſcipuli putarunt, cum Chriſtus dixit Judæ, *quod facis, fac citius*, ipſum ſignificare voluiſſe, ut *emeret ea quæ opus erant ad diem Feſtum*, utique Paſchatis, quod Judæi erant in craſtinum celebraturi.

Septimo, ſi eo die quo Chriſtus mortuus eſt & Paſcha celebraverat, legitima fuiſſet Paſchæ dies, non licuiſſet *Joſepho* homini juſto Chriſtum de cruce deponere ac ſepelire, cum ſanctæ illæ mulieres ne ad monumentum quidem ire, & Chriſtum ungere voluerint propter diem Sabbati, ut refert *S. Lucas* cap. 23. *Et revertentes paraverunt aromata & unguenta. Et Sabbato quidem ſiluerunt ſecundum mandatum.*

Octavo, minus veriſimile eſt Principes Sacerdotum & Seniores populi, qui ſe Religionis conſervatores profitebantur, & Chriſtum violatæ Religionis reum agebant, in ipſa ejus accuſatione Religionem violare auſos, eumque die feſto capere, in jus rapere, vexare omni contumelia, cædere, crucifigere: nec a populo ſibi metuiſſe, contra quam Evangeliſta teſtatur.

Nono, ſecundum Legem, dies Pentecoſtes celebrabatur die quinquageſimo a ſecundo die Azymorum, ut colligitur ex Deuteronomii 16. *Septemehebdomadas numerabis tibi ab ea die, qua falcem in ſegetem miſeris. Et celebrabis diem feſtum hebdomadarum Domino Deo tuo.* Itaque ſi Paſcha celebratum fuiſſet feria ſexta, & ſecunda dies azymorum fuiſſet Sabbatum, eo anno Pentecoſte die Sabbati fuiſſet celebrata.

II. Doctiſſimi Cardinales *Toletus*, *Baronius*, & *Belarminus* ad primam objectionem reſpondent, *S. Joannem*, cum ait, *Ante die Feſtum Paſchæ* Chriſtum cœnam myſticam celebraſſe, & de die artificiali ab ortu ad occaſum, non de naturali, quod a veſpera diei 14. ex inſtituto Judæorum incipiebat, eſſe intelligendum. Sed illa reſponſio omnibus non placet: abſurde namque & improprie locutum S. Evangeliſtam nemo ſibi perſuadeat. Videretur autem improprie, immo & abſurde locutus, ſi Paſchalem Cœnam a Chriſto celebratam hiſtorice deſcribens, dixiſſet ante diem Feſtum Paſchatis fuiſſe factam, quia diei Paſchalis pars poſterior nondum advenerat, id eſt, dies artificialis. Nam ſolemnitatis Paſchalis pars præcipua ad priorem diei partem pertinebat, qua immolabatur & comedebatur agnus, eliminato fermento, protrahebaturque convivium ad primam noctem. Cum itaque peracta jam typica Cœna agni Paſchalis, Chriſtus pedes Apoſtolorum laverit, & corpus ac ſanguinem ſuum ipſis exhibuerit, ut ſingularis amoris argumentum ac pignus; idque nonniſi multa jam nocte, id eſt, die Paſchæ aliquantulum provecto fieri potuerit; non potuit vere dici ante diem Feſtum Paſchæ factum. Deinde modus ille loquendi, quo dicitur aliquid factum, ante diem feſtum, quia ante diem artificialem peractum eſt, non legitur ab Evangeliſtis alibi uſurpatus. Quod enim ex S. Luca *Baronius* profert dicente: *Dies erat Paraſceve, & Sabbatum illuceſcebat*, ad rem non facit. Nam *vi illuceſcit*, non ſolum de die artificiali dici-

Reſponſiones Toleti, Baronii & Bellarmini Cardinalium expendun-tur.

dicitur, quando Sol lucet, sed de naturali die, qui ex Hebræorum consuetudine incipit a vespera cum Luna & alia sydera illuceſcunt, & apparitione sua diem naturalem inchoant.

Ad secundum respondent Cardinales laudati, Pascha in Scripturis appellari non solum agnum Paschalem, sed etiam quamvis aliam victimam, ex illis quæ per septem Azymorum dies copia ingenti mactabantur, Deuteronomii 16. *Immolabis Phase Domino Deo tuo de ovibus & bobus, in loco quem elegerit Dominus*. Verum de Agni Paschalis manducatione, & prima solemnitate Azymorum intelligendum Evangelistam, probant illa verba: *Ut non contaminarentur*. Præceptum enim de vitanda immunditia vel proprium ejus diei fuit, quo Paschalis agnus immolabatur & comedebatur; vel commune diei primo & ultimo, quos dies a cæteris Deus separat, & solemnes esse jubet, Numerorum 28. & utrumque eorum vocat *Congregationem Sanctam*. Alioqui si per continuos dies septem idem præceptum fuisset observandum, Judæis fuisset intolerabile, cum tam multis, tam levibus, tam passim occurrentibus rebus pollutio contraheretur, ut vix se diem unum mundos servare possent; dies autem azymorum septem essent, quo tempore & victimæ immolabantur, & a Sacerdotibus edebantur, & azyma comedebantur a singulis; ita ut qui fermentato uteretur, mortis reus esset. Præterea, verba illa, *ut comederent Pascha*, de soloagno Paschali, non de aliis victimis intelligi debere, ex eo constat, quod nullus proferri possit Scripturæ Sacræ locus, in quo aliæ ab agno Paschali victimæ Pascha nuncupentur, multo minus azyma. Nec *Baronio* & *Bellarmino* favet laudatus Deuteronomii locus: qui quo sensu sit intelligendus, Hebraica Veritas docet, secundum quam vertendum est: *Immolabis Phase Domino Deo tuo pecudes, & boves*. Pro quo Latinus Interpres vertit: *De ovibus & de bobus*. Textus Hebraicus duplex genus sacrificiorum commemorat, Pascha, id est agnum Paschalem, & oves ac boves, hoc est, oblationem pacificam, quæ die 14. ante agni mactationem ex ovibus offerebatur, ut tota docet Rabbinorum natio.

Ad tertium locum respondent iidem Cardinales, Parasceven Paschæ a *S. Joanne* non appellare pervigilium Paschatis, sed pervigilium Sabbati occurrentis in Solemnitate Paschali. Namque Sabbati solius Parasceve erat quia festivis aliis diebus licitum erat ea parare quæ ad victum opus erant, etiam in ipsa Solemnitate Paschali, ut a Deo constitutum est Exodi 12. *Dies prima erit sancta atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis. Nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent*. Quod autem esset Parasceve Sabbati, constat ex ipso cap. 19. S. Joannis. *Itaque Judæi (quoniam Parasceve erat) ut non remanerent in cruce corpora Sabbato (erat enim magnus dies ille Sabbati)* &c. *Et Marci* 13. *Erat autem Parasceve quod est ante Sabbatum*. Verum non video quomodo recte dici potuerit Parasceve Paschæ, nisi esset Parasceve Sabbati quo celebrabatur eo anno Festum Paschatis: ac propterea magnus dicebatur Sabbati dies, non propter ipsius Sabbati religionem, nec propter concursum secundæ diei azymorum quæ cum solemnis non esset, Sabbatum non efficiebat solemnius, sed propter concursum primæ diei azymorum, quæ proinde dicebatur Pascha & *Dies magnus*, sive *Dies bonus* ab Hebræis vocabatur. Quod vero laudati Cardinales asserunt *S. Joannem* Parasceven Paschæ appellasse Parasceven Sabbati quæ dies erat una ex Paschalibus, tam ab humano more loquendi remotum est, quam si, cum Festum Sancti Joannis Baptistæ pridie Festi Corporis Christi celebratur, de eo die aliquis loquens, Vigiliam S. Joannis appellaret, non quod Festi S. Joannis Vigilia esset, sed Vigilia Corporis Christi, quæ in Festum S. Joannis incidisset.

Ad quartum locum respondent, Non vocasse *S. Joannem* Sabbatum illud magnum, quod eo die Judæi Pascha celebrarent, se quod una ex diebus azymorum esset. Verum, ut alii Viri Eruditi dudum observarunt, ea responsio cum S. Evangelistæ proposito non convenit. Reddebat enim rationem cur Judæi *Pilatum* rogarint, ut Christo, & latronibus crura frangerentur, quo citius animam efflarent, & ante diem Sabbati de cruce deponerentur, quia die Sabbati deponi non poterant, & manere suspensa minime decebat, multo minus quia magnus erat Sabbati dies. At dies azymorum non prohibebant quin corpora de cruce tollerentur, cum festivi non essent; exceptis primo

& se-

& ſeptimo; cultum igitur ſingularem & eximium Sabbato non addebant, ratione cujus ſolemnius eſſet, ac *magnus dies* diceretur: ſed ita vocabatur, quia dies erat Paſchatis, ut *S. Iſidorus Peluſiota* obſervat lib. 3. Epiſtola 110. ad *Iſidorum Diaconum*, dicens: *Sabbatum Feſtum omne nuncupatur. Ac propterea dictum eſt, Sabbata Sabbatorum, quoniam interdum Feſti Principium aut finis in hebdomadæ Sabbatum incidebant. Quemadmodum etiam apud nos plerumque contingit. Nam cum Epiphania aut Domini Nativitas Dominico die occurrit duplicem Solemnitatem efficit, & velut feſtum in feſto: eodem quoque modo apud illos, ſi Feſtum in Sabbati diem incidiſſet, vocabatur Sabbata Sabbatorum.*

Ad quintum locum negat *Baronius* hoc decretum de Chriſto non capiendo die feſto, religionis cauſa factum fuiſſe. Negat etiam fuiſſe ſervatum Principibus Sacerdotum occaſione utentibus Judæ Proditoris operam ſuam ultro offerentis. Verum nec decretum illud ſervatum non fuiſſe doctiſſimus Cardinalis probat, cum eadem eſſet metuendi ratio, ne tumultus a populo concitaretur. Et Religionis cauſa factum fuiſſe ex eo conſtat, quod Judicium criminale die ſacro adminiſtrare, & capitale ſupplicium exigere non liceret, ut teſtatur *Moſes Ben Maimon* lib. ultimo *Jad*, Sectione prima quæ inſcribitur *Sanedrim*, cap. undecimo, tractans de variis differentiis inter Judicia *Mammonoth*, id eſt, civilia, & *Animarum* ſive Capitalia. *Judices*, inquit, *rerum capitalium non judicant in Paraſceve Sabbati, aut in Paraſceve diei feſti: quia non debet id fieri, & reus occidi poſtridie non poteſt.*

Ad ſextum reſpondent, Evangeliſtam Feſti nomine Sabbatum intellexiſſe omnium ſolemniſſimum. Sed nec Sabbatum ſimpliciter dies Feſtus vocari ſolet; nec unum altero ſolemnius eſt, niſi propter alterius ſolemnitatis concurſum. Cum itaque ex diebus Azymorum primus tantum & ſeptimus ſolemnes eſſent; Sabbatum quod illo dierum intervallo celebrabatur, non erat ſolemnius, niſi ſimul prima aut ſeptima eſſet Azymorum dies.

Ad ſeptimum reſpondent, in Feſto prohibita fuiſſe opera ſervilia, ſed non opera charitatis & pietatis, quale erat mortuos ſepelire, ut conſtat ex *Tobiæ* facto. At multo probabilius eſt, mortuorum ſepulturam diebus Feſtis fuiſſe prohibitam. Quid enim magis die feſto prohibitum, quam illud opus quo pollutio contrahitur? Quæ porro major ex Lege pollutio, quam contactus mortui? *Tobias* quidem Feſto die mortuum ſepelivit, ſed juris communis id non fuit, verum neceſſitatis. Si autem die Paſchatis fas fuiſſet Judicia capitis exercere, reos damnare, & morte afficere, juris etiam fuiſſet ordinarii eodem die mortuos ſepelire. Id vero falſum eſſe probat illud ipſum quod profertur *Tobiæ* exemplum. Nam Feſtum ipſum abrupiſſe, & pollutionem ex contactu mortui contraxiſſe, verba Scripturæ indicant: *Cumque occultaſſet corpus, manducavit panem cum luctu & tremore memorans illum ſermonem, quem dixit Dominus per Amos Prophetam: Dies Feſti veſtri convertentur in lamentationem & luctum.*

Ad Octavum reſpondent, Principes Sacerdotum & Seniores populi hæc perp. traſſe, non quod illa crederent licita; ſed quia Legem, & auctorem Legis Deum ludibrio habebant, ut homines perditi, & ad omne ſcelus projecti, ſatiſque ſe religioſos exiſtimaſſe, ſi hæc per ſeſe non exequerentur: Verum longe probabilius eſt ipſos, ut erant inſignes hypocritæ, Legis obſervatores egregios quantum ad exteriorem corticem videri voluiſſe, quantumvis medullam divinorum præceptorum flocci facerent; adeoque die Feſto ea patrare non auſos, maxime ob metum popularis tumultus.

Ad nonum reſpondet *Bellarminus*, quinquaginta dies enumerari debuiſſe a die altera Azymorum, ſi profana eſſet, non vero ſi eſſet Sacra & Sabbatum: quia non licebat metere die Sabbati, ſicut nec arare. Unde cum eſſet metendus manipulus novarum frugum, qui Deo offerretur, oblatio illa differebatur in tertiam diem Azymorum, ſi ſecunda eſſet dies Sabbati. Porro quo anno paſſus eſt Chriſtus, ſecundus dies Azymorum erat Sabbatum. Igitur manipuli oblatio non eſt facta, niſi die tertia, quæ prima fuit Chriſtianorum Dominica dies. Unde cum a die hujuſce oblationis quinquaginta dies, qui in Pentecoſten deſinebant, numerari deberent, Pentecoſtes in Diem Dominicum eo anno incidit. Verum *Bellarmino* adverſatur *Joſephus* lib. 3. *Anti-*

quitatum, cap. 10. *Secunda*, inquit, *Azymorum die, quæ eſt menſis hujus decimæ ſexta, frugibus demeſſis, & hactenus intactis incipiunt frui: æquumque rati Deum hujus ubertatis auctorem per gratitudinem honorari, hordei primitias offerunt*, &c. *Primitiorum tempore agnus in holocauſtum Deo mactatur. Poſt hoc Sacrum elapſis ſeptem ſeptimanis, hoc eſt, quadraginta novem diebus, quinquageſima, quam a numero aſartha Hebræi vocant, offerunt Deo panem*, &c.

III. Miſſis itaque doctiſſimorum Cardinalium ſolutionibus, reſpondent alii his argumentis, dumtaxat confici, Judæos Paſcha celebraſſe die Sabbati, quo anno paſſus eſt Chriſtus. Salvatorem vero die Jovis ad veſperam. Chriſtus, præſcriptum Legis ſecutus eſt; Judæi Decretum Synedrii Majorumque traditionem; ſecundum quam ſi Paſcha in Feriam ſextam incideret, in ſequentem Sabbati diem transferebatur, ne duo continenter dies Feſti conſequerentur, quod populo grave erat; cum nec ſepeliri mortuos, nec alia ejuſmodi, etiam pia opera, nec multum laborioſa diebus Feſtis facere poſſent. *Paulus* Burgenſis Epiſcopus, genere Judæus ex ſanguine Levitico deſcendens, ut ſcribit ipſe de ſe, & Hebraicæ literaturæ peritiſſimus, ex Canone Hebraici Kalendarii, *Adu*, hanc traditionem egregie confirmat. Cujus Sententiæ *Paulus* Foroſempronienſis Epiſcopus, *Joannes Lucidus*, *Onufrius Panvinius*, *Joannes Hentenius*, *Janſenius* Epiſcopus Gandavenſis, *Maldonatus* e S. J. doctiſſimus Scripturarum interpres, aliique viri eruditi ſuffragantur. Quæ autem contra Judaicam illam de translatione Feriarum doctrinam ex *Anatolio*, *Philone*, & *Joſepho Baronius* objicit, ſolum probare ajunt, Judæos ſervaſſe inſtitutum celebrandi Paſcha poſt Æquinoctium vernum, cum Luna erat plena, die 14. menſis Niſan. Nempe hoc ipſum Auctores iſtos dicere, quod in Lege Dei verbis præcipitur. Loquuntur enim de ordinaria ſolemnitate & magis frequenti. Nam translatio Canone *Adu* præſcripta non fiebat ſingulis annis, nec poſterius illud Synedrii Decretum Legem Dei antiquavit, ſed dumtaxat interpretatum eſt, & commodiorem ejus uſum docuit, ut explicat *Paulus Burgenſis*. Unum eſt hac in opinione incommodum, quod ne duæ Feſtivitates concurrerent, neceſſe fuerit diem ſeptimam Azymorum abſque ſolemnitate tranſigi eo anno quo prima Azymorum Sabbato celebrabatur; & ſolemnitatem diei ſeptimæ quæ in ſextam Feriam incidebat, in Sabbatum transferri ſecundum Canonem Hebraici Kalendarii; adeoque non ſeptimam Azymorum ſecundum Legem, ſed octavam, in qua non comedebantur amplius Azyma, fuiſſe Sacram Hebræis, quod aperte contra Legem erat. Verum nemini mirum videri debet, quod ſeptimæ diei Azymorum ſolemnitatem transferrent, qui primam transferebant, in utroque Legem Traditioni Majorum ſuorum poſtponentes. Die tamen ſeptima ceſſabat Azymorum uſus, in quamcumque Feriam incideret; ſed ſolemnitas, ſacrificia, publici conventus in Templum & Synagogas, ceſſatio demum ab opere, in Sabbatum remittebantur, ſi ſeptima dies Azymorum cum Feria ſexta concurreret.

Judæos Paſcha celebraſſe die Sabbati, & Feria ſexta ad veſperam agnum immolaſſe Viri Eruditi cenſent.

Canon Adu.

Unum opponit *Baronius ex S. Joanne*, hæc ſcilicet *Pilati* verba: *Eſt autem conſuetudo vobis ut unum vobis dimittam in Paſcha*. Ex quo loco ita diſputat: *Pilatus* ait morem eſſe, ut in die Paſchatis unum captivum in gratiam ipſorum liberet: idemque *Pilatus* vult Chriſtum jam dimittere; ergo is erat dies Paſchatis.

Verum quæ in gratiam ſolemnitatis Paſchalis fiebat captivi liberatio, recte dicebatur fieri in Paſcha, etiamſi die Paraſceves ejuſmodi negotium juridicum procuraretur, quando cætera ad Feſtum pertinentia curare moris erat. Sic apud Chriſtianos multa quæ Sabbato Sancto ex Eccleſiæ ritu peraguntur, dicuntur in Paſchate fieri. Cum ergo Feſtum Paſchatis a Judæis eodem die ad veſperam eſſet inchoandum, quam ob rem non ingrediebantur in Prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha; potuit dicere Pilatus: *Eſt autem conſuetudo vobis ut unum vobis dimittam in Paſcha*.

Ne autem importune quis objiciat, nullum eſſe fundamentum quo mos ille transferendi Paſchatis Judæis ſolemnis fuiſſe aſſeratur. Nullum enim eſſe hujus opinionis vindices in Lege fatentur, cujus Decretis repugnat; ſed in Hebræorum Traditionibus, quarum fidem faciunt & ipſorum Kalendarium, & Rabinorum Scripta, contendunt eſſe graviſſimum. Et aliunde ex Evangelio *S. Joannis* evidenter colligi arbitrantur,

Ju-

Judæos ipso die Passionis Christi ad vesperam Pascha inchoasse, & Salvatorem nostrum Pascha suum celebrasse *ante diem Festum Paschæ* Judæorum. Cum itaque credibile non sit Christum a præscripto Legis deviasse, & tempore non legitimo Pascha celebrasse; maxime cum alii Evangelistæ observent illum Cœnam Mysticam peregisse *die prima Azymorum*, id est, die cui Azymorum solemnitas & Agni Paschalis immolatio secundum Legem affixa erat; perspicuum est Judæos transtulisse Festum Paschæ eo anno, & transgressos fuisse Mandatum Dei propter Traditionem suam. Quod ipsis & in aliis rebus merito Christus exprobraverat. Ita viri eruditi respondent. Alii Traditionem illam de translatione Paschatis si in Feriam 6. incideret, Christi Passione multo posteriorem esse contendunt, idque testimonio Rabbi *Abenezra* confirmant qui in Misna & in Thalmud longe post Christi Passionem scriptis, Pascha Feria 6. inveniri observat, absque ulla hujusmodi translationis mentione. Quæ probabilior visa fuerit, quisque sequatur sententiam.

Græcorum Schismaticorum argumentis adversus panis azymi usum in consecratione Eucharistiæ respondetur.

IV. Objiciunt Græci Schismatici post *Michaelem Cerularium*, Azymum non esse verum panem. Panis enim Græce ἄρτος dicitur, hoc est, elevatus, a fermento & sale calorem & elevationem habens. Cum itaque Christus acceptum panem benedixerit, fregerit, Discipulisque dederit dicens, *Hoc est Corpus meum*; Eucharistiam in fermentato, non in Azymo consecravit, idemque a nobis præstandum est, si conficere Sacramentum velimus.

Respondet *Humbertus* Sylvæ Candidæ Episcopus, & *Gennadius* Constantinopolitanus Patriarcha, etymologias nominum ex hominum placito, non ex rerum natura sæpe duci; & in Scriptura Sacra æque panem azymum ac fermentatum appellari. Exodi 29. Dominus ait: *Tolle Vitulum panesque azymos, & crustulum absque fermento*. Angelus Judicum 6. *Gedeoni* ait: *Tolle carnes & azymos panes*. David panes Propositionis, quos azymos fuisse constat, seu veros panes Princeps Sacerdotum comedendos dedit. Et de Discipulis apud Emmauntem manducantibus scribit S. Lucas: *Cognoverunt eum in fractione panis:* utique azymi. Erat enim una ex diebus azymorum. Denique *S. Matthæus* qui Hæbraice scripsit, non usurpavit vocem ἄρτος quæ Græca est, sed Hebraicam *Lechem*, quæ panem absque fermento etiam significat, ut constat ex Deuteronomio, & ex Psalmo 77. Laudat etiam *Gennadius* contra Græcos *Theodoreti* sententiam in Commentario Danielis Prophetæ scribentis: *Panis dicitur fermentatus & azymus. Laudat & S. Gregorium Magnum* dicentem: *Solet multos perturbare quamobrem in Ecclesia quidam panes azymos, quidam offerunt fermentatos. Romana Ecclesia offert azymos panes, propterea quod Dominus sine ulla commistione suscepit carnem: sed cæteræ Ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quod Verbum Patris indutum est carne, & est verus Deus & verus homo. Item & fermentum commiscetur farinæ, & efficitur Corpus Domini nostri Jesu Christi vivi; sed sive in azymo, sive in fermentato conficiatur, Domini Corpus & Salvatoris nostri sumimus*. Hoc idem testimonium refert *S. Thomas* 3. Part. Quæst. 74. Art. 4. & in Catena super *Matthæum*, & ex ejus Regesto depromptum ait; sed nec in Epistolis, nec in Dialogis, nec in aliis *S. Gregorii* Operibus reperitur.

Objiciebat secundo *Michael Cerularius*, Azyma esse malæ passionis & tribulationis symbola; nostrum vero Pascha gaudium & lætitiam totum esse, indeque colligebat azyma non esse aptam Eucharistiæ materiam.

Respondet *Humbertus*, Moysen nusquam azyma vocasse malæ passionis & tribulationis symbola, sed *panem afflictionis*; non quod naturaliter aliquid afflictionis in se haberet, sed quod Hebræis ad memoriam revocaret, qui ab Ægypto exire compulsi, consperssam farinam; antequam fermentaretur, humeris asportarint. Nostrum vero Pascha gaudii & lætitiæ plenum est, in terra scilicet viventium; quia hoc nemini concessum est in terra morientium, ubi & de præteritis scandalis subest gemitus, & de futuris metus.

Objiciebat tertio *Michael*, Symbolicas Novi Testamenti parabolas soli fermento, non azymo convenire. Christum Discipulis dixisse, *Vos estis sal terræ*. Et, *Simile est Regnum Cœlorum fermento, quod accipiens mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum*. Mulierem Sanctam Ecclesiam vocat; satis vero tribus, hoc est,

tribus modiis repletis, Patrem, & Filium & Spiritum Sanctum significat, quorum nequaquam azymum est particeps. Unde sequitur, non esse legitimam Sacrosanctæ Eucharistiæ materiam.

Respondet *Humbertus*, ipsum verba, quæ spiritus & vita sunt, ad literam inepte interpretari. Nihil superesse, nisi ut fermento aliquid palmitum & sinapis Græci adjungant, quia Christus Discipulis etiam dixit; *Vos estis palmites*; Et, *Simile est Regnum Cœlorum grano sinapis*. Ipsorum de fermento expositionem merito sugillat. „ Si nim, *inquit*, mulier illa Ecclesiam signat, & tria sata Sanctam Trinitatem: ubi, „ & quando, & ad quid Ecclesia in Sancta Trinitate fermentum abscondit? An forte „ quisquam summo & incommutabili bono Deo quidquam augmenti aliquando conferre „ potuit, aut poterit? Quamobrem convenientius Parabolam hanc exposuissetis, si Re„ gnum Cœlorum Sanctam Ecclesiam significare dixissetis; fermentum autem, doctri„ nam Apostolicam; tria sata, tres filios Noe, quibus post diluvium mensuratur farina, „ id est, totius humani generis massa. In qua utique mulier, id est, coæterna Deo „ Patri Sapientia facta ex muliere, doctrinam Apostolicam quasi fermentum recondi„ dit, & Regnum Cœlorum, id est, præsentem Ecclesiam ex diversis nationibus co„ adunavit. „ Addit, fermentum in divinis & humanis literis in malam partem accipi. Namque Dominus in Evangelio ait: *Attendite a fermento Phariſæorum, quod est hypocrisis*. Et S. Paulus: *Expurgate*, inquit, *vetus fermentum*. Et paulo post: *Epulemur non in fermento malitiæ & nequitiæ*. Et Satyricus Poeta *Persius* pravos & effœminatos Romanorum mores arguens ait:

Matth. 16. 1. Cor. 5.

Quis didicisset nisi hoc fermentum, ex quo semel intus
Innata est rupto jecore, exierit caprificus?

Nusquam in Scripturis fermentum in bonam partem accipi nisi semel? *Humbertus* observat; ubi nempe Christus Regnum Cœlorum fermento simile pronuntiat. Contra vero azyma. faustam. semper significationem habere, & sinceritatem ac veritatem designare, sicut Apostolus ait: *Epulemur in azymis sinceritatis & veritatis*. Cavendum esse Græcis, ne si pertinaciter azymorum usum damnare pergant, & in solo fermentato Eucharistiam legitime confici contendant, Prophetam audiant sibi exprobrantem: *Ite ad Bethel, & impie agite, sacrificate de fermentato laudem*. Legatur & *Anselmus* Havelburgensis Episcopus lib. 3. *Dialogorum*, c. 17. cujus argumentum est: *Quod fermentum in Divina Scriptura nusquam in bono accipitur: & quod minus est habile ad tractandum caute*.

Objiciebat *Michael Cerularius*, Latinos, qui in azymis Eucharistiam conficiunt, cum Judæis communicare; cum Legalibus cæremoniis usum azymorum fuisse abrogatum & maledictum, adeoque in Sacrificio Dominico perperam adhiberi.

Respondet *Humbertus* Cardinalis, eadem ratione colligi posse Græcos cum Judæis communicare, & fermentum esse maledictum, quia Judæis pariter præscriptum est: „ Itaque, *inquit*, si azyma, quemadmodum adstruere conamini, per Christum & „ ejus Evangelium fuerunt maledicta, reprobata, & derelicta; & ideo deinceps non „ debere offerri in Sacrificio Domini, quia per Moysen constituta sunt Judæis: sciatis per „ Moysen quoque fermentatum constitutum Judæis, sicut in Levitico dicit: „ Hæc est Lex hostiæ Pacificorum. Offerret panes fermentatos cum hostia gratiarum, quæ offer-

Levit. 7. 13. tur pro pacificis. *Idem Moyses in eodem:* In Pentecoste offeretis panes primitiarum de „ duabus decimis similæ fermentatæ, &c. „ Quapropter si a nobis non debent offerri

Levit. 23. „ azyma quia Mosaica sunt, nec a vobis debent offerri fermentatum & sal, quia „ æque Mosaica sunt. Et quia ab Apostolo audientes: *Vetera transierunt, ecce facta*

2. Cor. 3. „ *sunt nova*, insipienter putatis omnia Veteris Testamenti reprobata & penitus destru„ cta, & ad nihilum redacta sacramenta. Hinc jam perpendatis necesse est ad quantas „ difficultates properet hæc vestra opinio. Denique si vetera non proficiendo, sed de„ ficiendo transierunt, unde vobis templum, altare, Sacrificium candelabrum, corti„ næ, Sanctum Chrisma, & thymiama, aspersionis aqua, thuribulum, & cætera „ Sancti Ministerii vasa seu ornamenta aut vestimenta Sacerdotalia? Unde vobis En„ cœnia, Pentecostes, & Pascha? Unde vobis Pontifices, Sacerdotes & Levitæ? „ Multa.

ta itaquë in Nova Lege uſurpari, quæ in Veteri erant perſpicuum eſt; ſed non eodem fine; quia quidquid ad cultum Dei vetus ille populus cœlitus acceperat, ad novum per Chriſtum translatum eſt, ab umbra ſcilicet ad veritatem, a ſignis ad res, a timore ad amorem, a ſervitute ad libertatem, a filiis iræ ad filios gratiæ, a carne ad ſpiritum. Itaque „ Azymum Chriſtianorum longe diſtat ab Azymo carnalium Judæorum, „ quos ad umbram veritatis obſervandam & captandam ſola promiſſio & deſiderium „ terrenæ felicitatis invitabat. Nos vero corpus veritatis ex azymo & in azymo ri„ te venerantes atque retinentes, ore & corde præguſtamus jam quam ſuavis eſt Domi„ nus: unum petentes ab ipſo, & hoc requirentes, ut maneamus in eo, & ipſe in „ nobis in æternum.

Eodem modo ad hanc Græcorum objectionem reſpondet *S. Anſelmus* in Epiſtola ad *Walerannum* Naumbergenſem Epiſcopum; „ Quod Græci ajunt nos judaizare, non „ eſt verum. Quia non ſacrificamus de Azymo ut Legem Veterem ſervemus, ſed ut „ hoc diligentius fiat, & Dominum qui hoc non judaizando fecit, imitemur. Cum enim „ facimus aliquid quod Judæi, ut Judaiſmum ſervarent, faciebant, non judaizamus, quia „ non propter Judaiſmum, ſed propter aliam cauſam hoc agimus. Si enim in diebus „ Paſchæ azymum panem aliquis comedat, ſive quia non habet alium, ſive quia illo magis delectatur quam fermentato: aut ſi quis propter infirmitatem præputium „ circumcidere cogitur: aut ſi bovi ſuo quis trituranti, ne eſuriat, os non obturat, „ nullus niſi inſipiens hæc agentem judaizare judicabit. Cum ergo nos panem azymum „ ſacrificamus, ut per azymi figuram talem Dominum Jeſum fuiſſe ſignificemus, vel „ ut ipſum panem in Corpus ejus, divina operante virtute, ſicut ipſe fecit, ſanctifi„ cemus, nequaquam in hoc Legis vetuſtatem ſervamus, ſed Evangelii veritatem cele„ bramus.

Et infra: *Non judaizamus, ſi figuram tenemus in azymo: quoniam non ſignificamus Chriſtum ſine fermento peccati venturum, tamquam Judæi, ſed monſtramus eum talem veniſſe, ſicut Chriſtiani; & per hoc monenemur tales noſmetipſos exhibere, quale Paſcha noſtrum eſt, quod manducamus. Illi autem nec Judæos, nec Chriſtianos in hoc ſe profitentur, quia Deum in fermenti ſui figura nec venturum, ut Judæi, nec veniſſe, ut Chriſtiani, ſine peccato ſignificant: ſed potius Paganis favere videntur, qui illum, ſicut alios homines, peccato fermentatum exiſtimant. Si vero ajunt, Chriſtianos non debere uti figuris, quia vetera tranſierunt, in quibus erant neceſſariæ, negent baptiſmum eſſe figuram cujuſdam mortis & ſepulturæ, contra Apoſtolum dicentem:* „ Quicumque „ baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſu„ mus cum illo per baptiſmum in mortem. „ *Aut ſi concedunt nos uti figuris, ſed non iiſdem rebus, quibus in figura Lex Vetus utebatur: & ideo non eſſe panem azymum aſſumendum ad ullam figuram, quia ad hoc in eadem Lege accipitur: non baptizent in aqua; quoniam Patres noſtri omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari: quod negari nequit in figura fuiſſe. Vitent quoque aquam, ne videantur baptizare baptiſmo Joannis, qui baptizavit aqua. Si ergo irreprehenſibiliter figurate baptizamus in aqua, licet illud baptiſma vetus, quod fuit hujus novi figura, in aqua fuerit: quænam eſt iſta Græcorum ſapientia, qui propter hoc quia vetus Paſcha, per quod noſtrum figuratum eſt, celebratum eſt in Azymis, deteſtantur nos ſacrificare Corpus Chriſti, qui eſt Paſcha noſtrum, de Azymo in figura? ſive ad commemorandum quia talis fuit ille, cujus corpus ſacrificamus, ſcilicet ſine peccati infectione; ſive ad commonendum nos, quia corpus ejus comedimus, tales debere eſſe, ſecundum Apoſtolum dicentem:* „ Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi. Itaque „ epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ; ſed in „ Azymis ſinceritatis & veritatis. „ *Sive itaque in figura ſacrificemus azymum panem, ſive ſine omni figura, nullatenus nos Græci reprehenſibiles valent oſtendere. Sed aut ſoli nos bene agimus, illi non bene: aut nos melius & diligentius, ſi illi bene.*

Objiciebat *Nechites* Nicomediæ Archiepiſcopus, *Melchiadis* & *Siricii* Romanorum Pontificum Decreta de fermento in Miſſæ Sacrificio adhibendo.

Reſpondet *Anſelmus Havelburgenſis* lib. 3. *Dialogorum*, hæc Decreta de Eulogiis,

non de Eucharistia accipienda esse. Deinde, dato quod de Eucharistia intelligi debeant, potius observanda aliorum longe plurimorum statuta, & Romanæ Ecclesiæ, & aliarum consuetudinem. „ Si auctoritatem, *inquit*, Apostolicæ Sedis consideras in duobus, „ eamdem auctoritatem scias prævalere in pluribus. Præterea, sicut tu nosti, Synodus „ Synodum solvit aliquando considerata meliori ratione, aliquando necessitate, aliquando utilitate, aliquando temporum qualitate; & hoc totum fit juxta discretionem Præsidentium, quos tunc vel nunc Deus suæ Ecclesiæ præesse voluit, quibus & claves discretionis & potestatis in omne opus divinum commisit, salvo semper & immoto Catholicæ Fidei fundamento.

ARTICULUS III.

An perpetuus fuerit usus Fermentati in Ecclesia Græca, & perpetuus item usus Azymorum in Latina?

I. S*anctus Thomas* in 4. Sententiarum Distinct. 11. Quæst. 2. Art. 2. Quæstiunc. 3. *Alexander Alensis* Part. 4. de Sacramento Eucharistiæ, Quæst. 10. Membro 4. Art. 1. §. 3. *S. Bonaventura* in 4. Sententiarum Distinct. 11. Art. 2. Quæst. 1. *Scotus*, *Durandus*, aliique veteres Scholastici, quos & recentiores secuti sunt, scriptis prodidere, utramque Ecclesiam Græcam pariter & Latinam, post Eucharistici Sacrificii institutionem & deinceps Azymis usam fuisse exemplo Christi, qui in Azymis consecravit. Postea vero, cum exorta esset Ebionitarum hæresis, qui Legem simul cum Evangelio observandam esse asserebant, ac propterea pane Azymo in Mysteriis utebantur; universam Ecclesiam cum Orientalem, tum Occidentalem, in istius execrationem hæreseos, rejectis azymis, panem fermentatum ad conficiendam Eucharistiam adhibuisse. Tandem illa extincta hæresi, Latinam Ecclesiam ad pristinum Azymorum usum rediisse, Græcos usum fermenti ea receptum occasione retinuisse. Verum hanc historiam summo Veterum silentio falsitatis convictam, & absque ulla probatione ab Auctoribus laudatis assertam, Eruditi omnes modo rejiciunt. Inter Ebionitarum quidem errores *S. Epiphanius* hunc recenset, quod Mysteria quotannis celebrabant ad Ecclesiæ & Sanctorum imitationem, in quibus panes azymos, & solam aquam adhibebant: sed hujus erroris occasione introductum fuisse fermentati usum in Sacrificio, ne leviter quidem innuit. Quod autem ait, ipsos ad imitationem Ecclesiæ & Sanctorum, Mysteria in Azymis celebrasse, non probat Ecclesiam in Azymis consecrasse Apostolorum temporibus. Nam imitatio Sanctorum ad ipsa tantum Mysteria, non ad eorum materiam referenda est, secundum *S. Epiphanii* sensum: alioqui & aquam adhibuisse ad imitationem Ecclesiæ & Sanctorum dicendi essent. Accedit, quod si Ecclesia universa tunc Azymis usa esset, vitio datum non esset Ebionitis, quod Mysteria in Azymis conficerent. Unde ex *S. Epiphanio* potius colligitur Ebionitas reprehensos fuisse, quod usu fermentati abdicato, qui tum in Ecclesia Orientali communis erat, Azymum ad Mysteria sua adhibuerint, ut suum de necessaria Mosaicæ Legis observantia errorem Azymorum usu confirmarent.

II. Sane perpetuum fuisse apud Græcos fermentati usum, colligitur ex Græcis Patribus, qui panem consecrandum *communem* & usitatum vocant. Ita *S. Justinus Martyr* in Apologia ad Imperatores, *S. Irenæus* lib. 4. cap. 34. *S. Gregorius Nyssenus* Oratione in Baptismum Christi, *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi Mystagogica tertia, *S. Isidorus Pelusiota* Epistola 109. lib. 1. *& Theodoretus Abucara* Opusculo 22. ubi Saracenum sic loquentem inducit: *Ex una farina duobus panibus confectis, unum in cibum communem relinquitis, alterum in particulis partitum populis distribuitis & nominatis Christi Corpus*. Expressius esset Origenis testimonium, si certum esset ipsum de Novi Testamenti Sacrificio locutum, cum ait in cap. 1. *S. Matthæi* de fermento Pharisæorum differens, *An non & aliquando fermentum offertur super Altare?* Joannes Philoponus in Disputatione de Paschate contendit Christum ultimam Cœnam ante dies Azymorum celebrasse, quia si in Azymis Eucharistiam instituisset, *hoc etiam*, inquit,

inquit, *nunc fieret*. Sexto igitur ſæculo cadente, quo tempore ſcribebat *Philoponus*, Græci Euchariſtiam in fermentato conficiebant. Ex veteribus etiam Liturgiis ante Schiſma ſcriptis conſtat, ipſos ad Sacrificium panem integrum & turgidum juſtæque magnitudinis attuliſſe, ex quo particulas conſecrandas lanceola incidebant, ut etiamnum faciunt. Armenis a Græcis vitio datum, quod Azymis uterentur. Quem uſum apud eos incœpiſſe circa tempora 6. Synodi Generalis, poſtquam ad Eutychianam hæreſim defecerant, ex Decreto Conciliabuli in urbe Manaſchierti, in confinibus Hircanæ Provinciæ, a *Joanne Oznienſi* Patriarcha coacti, refert *Clemens Galenus* lib. 1. cap. 17. Hinc Formula vetus renuntiationis ſeu abjurationis Armenorum ad Fidem Catholicam, & ad concordiam cum Eccleſia Græca redeuntium, quam *Joannes Cotelerius* vir doctiſſimus in Notis ad lib. 5. Conſtitutionum Apoſtolicarum deſcripſit, hoc habet Anathema: *Si quis in panem Oblationis non immittit fermentum & ſal, nec aquam cum vino in ſanctum Calicem, Anathema ſit*. Photius Epiſtola 64. variam per varias Eccleſias in Myſticis Sacrificiis agnoſcit Diſciplinam, quod ad panem Euchariſticum referri poteſt, qui in Eccleſia Græca fermentatus erat, in Latina eo tempore paſſim azymus. *Humbertus* Cardinalis ſcribit, Græcos tempore ſextæ Synodi uſos eſſe fermentato, & Romanæ Sedis Legatos in azymo ſecundum Eccleſiæ ſuæ morem celebraſſe, Græcis eorum Sacrificium approbantibus. Cæterum Græcos nondum conſummato ſchiſmate, interdum uſos eſſe azymis ut ſuam cum Latinis conſenſionem teſtarentur, non abſurde colliges ex Epiſtola *Michaelis Cerularii* ad *Petrum* Antiochenum Patriarcham, in qua ita ſcribit de Alexandrino & Hieroſolymitano Patriarchis; *Ad aures noſtras pervenit, quod non ſolum alios azymis veſcentes recipiunt, ſed etiam ipſi aliquando in azymis ſacrum conficiunt Sacrificium*. Eccleſiam Hieroſolymitanam in azymis Sacrificium offerre aſſerit quoque Cardinalis *Humbertus*.

III. De Eccleſiæ Latinæ more nunc agendum. *Sirmondus* S. J. vir doctiſſimus, in Diſquiſitione *De Azymo*, contendit uſum fermentati octingentis & amplius annis in Eccleſia Latina ſolemnem fuiſſe; recepta autem azyma medio illo intervallo quod a Schiſmate *Photii* uſque ad turbas *Michaelis Cerularii* effluxit. Eamdem propugnat opinionem doctiſſimus Cardinalis *Bona* lib. 1. Rerum Liturgicarum, cap. 2. cum hoc diſcrimine, quod azyma non excludat omnino ab illorum ſæculorum uſu, quæ *Sirmondus* excludit. *P. Joannes Mabillonius* Congregationis *S. Mauri*, O. B. Scriptor eruditiſſimus cum in Præfatione Sæculi III. Benedictini, tum in Diſſertatione ſingulari *De pane Euchariſtico azymo & fermentato*, & P. *Chriſtianus Lupus* O. A. Lovanienſis Theologus Tomo III. Scholiorum in Decreta & Canones Conciliorum, in Diſſertatione *De Actis S. Leonis IX.* Cap. VII. & ſequentibus, perpetuum ab Apoſtolicis temporibus in Eccleſia Latina fuiſſe Azymorum uſum contendunt. Utriuſque opinionis argumenta referam, quæ Lector ad invicem conferet, deque ipſorum vi feret judicium.

Argumenta PP. Chriſtiani Lupi & Joannis Mabillonii pro perpetuo apud Latinos Azymorum uſu in Conſecratione Euchariſtiæ.

IV. Qui perpetuum apud Latinos azymorum uſum in Sacrificio Euchariſtiæ defendunt, his argumentis opinionem ſuam tuentur. 1. *Alexandrum I.* Papam & Martyrem ſtatuiſſe ajunt, ut *Hoſtia Romanæ Eccleſiæ de azymo eſſet*, ut refert *Barlaamus* Hieracenſis Epiſcopus in Epiſt. ad Græcos: cui *Radulphus Tungrenſis* lib. *De Canonum obſervantia*, Propoſitione 23. ſuffragatur dicens: *Alexander Papa præcipit, ut Oblatio ex azymo fieret in parva quantitate*. His præivit *Martinus Polonus* in Chronico ad annum 132. qui idem de *S. Alexandro I.* commemorat.

Sed reſpondent contrariæ Sententiæ vindices, in legitimis & antiquis *S. Alexandri* Actis nihil ab eo de azymis ſtatutum legi, nec toto ſæculorum undecim intervallo proferri aliquem hujus Decreti teſtem.

Proferunt ſecundo teſtimonium *S. Cypriani*, Epiſtola 63. ad *Cæcilium* ſcribentis: *Sic vero Calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur, quomodo nec Corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi utrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis unius compage ſolidatum*. Panis ex aqua & farina ſolis confectus, azymus eſt. Panem Euchariſticum ex aqua & farina ſolis confici

S. Cyprianus teſtatur : itaque tempore *S. Cypriani* panes azymi adhibebantur ad Euchariſtiæ Sacrificium .

Sed reſpondent contrariæ ſententiæ aſſertores, *S. Cyprianum* fermentum non excludere, cujus ut mentionem faceret neceſſe non erat, cum ad panis ſubſtantiam & ad materiam Sacramenti non ſit neceſſarium : & aliunde his vocibus forte ſignificari , *adunatum, copulatum & ſolidatum* ; quod enim copulat, adunat, & ſolidat, fermentum eſt .

Proferunt tertio *Dacii* Mediolanenſis Epiſcopi Chronicon, quod MS. extat Mediolani in Bibliotheca Ambroſiana , in quo leguntur hæc verba : *Sanctus Ambroſius Græcorum Eccleſiam in plurimis Officiis venerabiliter imitatus eſt , qui & Sacrificium eorum , ſcilicet fermentatum cum noſtro azymo in celeberrimis Feſtivitatibus , maxime in Reſurrectione Domini benedicebat* . Igitur , inquiunt , quarto ſæculo vigebat in Eccleſia Occidentali azymorum uſus : Addunt , in Miſſa Ambroſiana , quam ex Codice MS. edidit *Pamelius* in *Liturgicis* , Orationi qua panis offertur , hanc inſcriptionem præfixam legi : *Oblatio panis azymi cum patena* .

Verum hoc teſtimonium rejiciunt , qui contrariam propugnant opinionem : Chronicon illud perperam *Dacio* tribui reſpondent : & incredibile eſſe quod in eodem Sacrificio utrumque panem azymum & fermentatum *S. Ambroſius* conſecrarit . Incertum eſſe an qui præfigitur Ambroſianæ Miſſæ oblationi titulus , ſit ab ipſo appoſitus *Ambroſio* , & an Codex *Pamelii* Miſſam *Sancti Ambroſii* abſque ulla mutatione vel additione contineret .

Proferunt quarto *Sancti Auguſtini* teſtimonium Sermone 83. *De Diverſis* , in quo Dominici Corporis Sacramentum baptizatis exponens , ſolius conſperſionis aquæ & farinæ meminit , nulla facta fermenti mentione . En ejus verba : *Apoſtolus dicit, Unus panis , unum Corpus multi ſumus . Commendat vobis in iſto pane quodammodo unitatem amare. Numquid enim panis ille de uno grano factus eſt ? Non ne multa erant tritici grana ? Sed antequam ad panem venirent , ſeparata erant : per aquam conjuncta ſunt, & poſt quamdam contritionem . Niſi enim molatur triticum , & per aquam conſpergatur , ad iſtam formam minime venit , quæ panis vocatur . Sic & vos , ante jejunii humiliationem, Exorciſmi Sacramento quaſi molebamini . Acceſſit Baptiſmus ; & aqua quaſi conſperſi eſtis , ut ad formam panis veniretis . Sed nondum eſt panis ſine igne . Quid ergo ſignificat ignis ? Hoc eſt Chriſma . Oleum etenim ignis noſtri Spiritus Sancti eſt Sacramentum* .

Ad hunc locum reſpondent contrariæ Sententiæ Auctores , *Sanctum Auguſtinum* fermenti non meminiſſe, quia nec ad propoſitam comparationem , nec ad panis compoſitionem exigitur ; cæterum illud non excludere .

Proferunt quinto Concilii Toletani XVI. quod anno 693. celebratum eſt, Canonem VI. cujus hæc ſunt verba : *Ad conventus noſtri agnitionem delatum eſt , quod in quibuſdam Hiſpaniarum partibus quidam Sacerdotum partim neſcientia impliciti , partim temerario auſu provocati , non panes mundos & ſtudio præparatos ſupra Menſam Domini in Sacrificio offerant ; ſed paſſim quomodo unumquemque aut neceſſitas imputerit , aut voluntas coegerit , de panibus ſuis uſibus præparatis cruſtulam in rotunditatem auferant , eamque ſuper altare , cum vino & aqua pro ſacro libamine offerant . Quod factum nequaquam in ſacræ auctoritatis Hiſtoria uſpiam geſtum perpenditur* . Et paucis interjectis , quibus Patres ex Evangelio oſtendunt , Chriſtum non particulam panis, ſed integrum panem accepiſſe, & conſecraſſe, atque ex eo particulas confregiſſe, quas Diſcipulis diſtribuit , ſubdunt : *Unde temeritati ejus atque neſcientiæ cupientes terminum ponere , id unanimitatis noſtræ delegit conventus , ut non aliter panis in Altari Domini Sacerdotali benedictione ſanctificandus proponatur , niſi integer & nitidus , qui ex ſtudio fuerit præparatus , neque grande aliquid , ſed modica tantum oblata , ſecundum quod Eccleſiaſtica conſuetudo retentat : cujus reliquiæ aut ad conſervandum modico loculo abſque aliqua injuria conſerventur , aut ſi ad conſumendum fuerit neceſſarium , non ventrem illius qui ſumpſerit , gravi farciminis onere premat , ſed animam alimonia ſpirituali reficiat* . Panem diverſum ab uſitato , panem integrum , non cruſtulam ex pane vulguri decerptam , panem

nem nitidum & ſtudio præparatum, nec grande aliquid, ſed modicam oblatam, quæ ventrem non gravet, a Sacerdote conſecrari ſecundum Eccleſiæ morem jubet Synodus. Hæc autem uni azymo conveniunt, fermentum excludunt.

Reſpondent contrariæ ſententiæ defenſores, Concilium Toletanum arguere Sacerdotes, non quod panem communem ſuis uſibus præparatum offerrent, ſed quod cruſtulam ab eo abſciſſam in altari conſecrarent. Integritatem vero panis ejuſque ſtudioſam præparationem, & munditiem ac nitorem, a Patribus commendata, non magis convenire pani azymo quam fermentato. Immo Cardinalis *Bona* ex laudato Canone uſum fermentati vindicat. Si enim, inquit, debuiſſent illi Sacerdotes azymum panem conſecrare, de hoc ante omnia reprehenſi fuiſſent, quod non azymum ut mos ferebat, ſed panem uſitatum & communem, & conſequenter fermentatum conſecrarent.

Proferunt ſexto teſtimonium *Egberti* Eboracenſis Epiſcopi, qui ſuarum *Exceptionum* cap. 98. hunc Canonem laudat & probat: *Sacerdotes Dei diligenter procurent ut panis & vinum, & aqua, ſine quibus nequaquam Miſſæ celebrantur, pura & munda fiant.* Ubi panis puri nomine azymum intelligunt. Florebat autem *Egbertus* VIII. ſæculo. Azymum porro panis puri nomine ſignificari confirmant ex Canonibus qui ſub *Eadredo* Rege in Anglia collecti ſunt, anno nongenteſimo ſexageſimo ſeptimo, vigente azymorum uſu: quos inter 33. ſtatuit, ne quis Miſſam celebret, niſi omnia habeat ad conficiendam Euchariſtiam neceſſaria, ſcilicet *oblationem puram, vinum purum, & aquam puram.*

Reſpondent Auctores contrariæ ſententiæ, panis puri nomine ſiligineum & primarium intelligendum, ex puriſſima & purgatiſſima farina compactum, omni prorſus excreto furfure, ſine macula, ſine ſorde. Quo ſenſu ipſi Græci fermentatum, ex quo Euchariſtiam conficiunt, *panem purum*, appellant; ut conſtat ex *Gregorio* Hieromonacho in *Synopſi Dogmatum Eccleſiaſticorum* apud *Leonem Allatium* l. 3. *De perpetuo Conſenſu Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ* cap. 18. Numero 6.

Proferunt ſeptimo locupletiſſimum teſtimonium *Alcuini* Epiſtola 69. ad Lugdunenſes ſcribentis: *Audivimus aliquos in illis partibus affirmare ſalem eſſe in Sacrificium Corporis Chriſti mittendum. Quam conſuetudinem univerſalis obſervat Eccleſia, nec Romana cuſtodit auctoritas. Tria ſunt, quæ in Sacrificio hujus teſtimonii offerenda ſunt: Panis, aqua & vinum..... Panis, qui in Chriſti Corpus conſecratur, abſque fermento ullius alterius infectionis debet eſſe mundiſſimus; & aqua abſque omni ſorde mundiſſima; & vinum abſque omni commixtione alterius liquoris, niſi aquæ purgatiſſimum. Igitur aqua utrique conveniat. Ex aqua, & farina panis fit qui conſecratur in Corpus Chriſti.*

Proferunt octavo teſtimonium *Rabani Mauri*, lib. 1. de inſtitutione Clericorum, cap. 21. dicentis: *Panem infermentatum, & vinum aqua mixtum in Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti ſanctificari oportet.* Cujus cauſam ſubdit exemplum Chriſti primam Euchariſtiam conficientis. *Credimus & panem illum, quem primum Dominus in Cœna myſtica in Myſterium ſui Corporis conſecravit, infermentatum eſſe: maxime cum in tempore Paſchæ nullum fermentum cuiquam veſci, ſed nec in domo habere ulli licebat.* Quibus teſtimoniis confici videtur, azymorum uſum in Eccleſia Latina tunc ubique in uſu fuiſſe. Nam *Alcuinus* de univerſa Eccleſia, utique Latina teſtatur, & *Rabanus* cap. 32. libri 1. mox laudati aſſerit ſe Ordinem Miſſæ, quem ab Apoſtolis & Apoſtolicis viris traditum Romana tenebat Eccleſia & per totum fere Occidentem omnes Eccleſiæ ſervabant, deſcribere. Uſum igitur azymorum ante Photianum Schiſma in Occidente paſſim receptum, inde colligi non immerito videtur, contra *P. Sirmondum*.

Hanc tamen opinionem, convictam negat doctiſſimus Cardinalis *Bona*. Dictum enim *Alcuini* ad Angliam reſtringit, in qua natus eſt; & ad Galliam in qua diu vixit. Usum vero Romanæ & univerſalis Eccleſiæ de quo idem Auctor loquitur, ad ſalem, non ad fermentum dicit referri. Quod vero ait debere panem conſecrandum mundiſſimum eſſe *abſque fermento ullius alterius infectionis* intelligi debere; non de fermento proprie dicto, quod ex aqua & farina ſit, quæ poſtquam ſubacta fuerit, conſervatur, nec aceſcat: ſed de fermento alterius infectionis, quod non ſit ex intrita farinacea, ſed

sed ex aliis speciebus, de quibus agit *Plinius* lib. 18. *Historiæ Naturalis* cap. 11. nempe ex milio, sive ex furfuribus tritici musto subactis: ex aqua & hordeo, & ex farina erviliæ aut cicerculæ: ex spuma item siceræ sive cerviſiæ, & ex lacte corrupto: quæ omnia panem inficerent, atque ideo indecens esset ut ad sacrificium panis sic fermentatus adhiberetur. Ad *Rabani* vero testimonium, respondet doctissimus Cardinalis, ipsum testem esse potuisse temporis quo vixit, non sæculorum præcedentium; moris item suæ regionis, non aliarum. Nec tamen illum asserere azymorum usum ubique tunc viguisse, sed oportere panem esse infermentatum. Tandem cap. 33. ubi Ordinem Missæ, quem Romana, & cæteræ Occidentis Ecclesiæ fere omnes servabant, se describere asserit, Ordinem Orationum & Lectionum dumtaxat exhibere, de azymis penitus silere.

Proferunt nono, quod in libro *De Miraculis Sancti Wandregesili* Abbatis ab Auctore Anonymo refertur, Sanctimonialem quamdam, cum in Vigilia Dominicæ Nativitatis Sorores suas rogasset, ut oblatas formarent, quas Domino in crastinum oblatura erat, & minime impetrasset, accessisse ad ignem, ferrumque arripuisse, quo imprimendæ & decoquendæ erant. Quæ autem intra ferramentum characteratum decoquuntur oblatæ fermenti sunt expertes.

Id sequi negat Cardinalis Bona: Chaldæos namque & Syros panem Eucharisticum formis characteratis conficere probat, qui tamen ex ritu ipsorum fermentatus est. Addit, ex unius Monasterii consuetudine nihil certo concludi posse pro solo & universali azymorum usu.

Proferunt decimo Revelationem *Eldefonsi* Hispaniensis Episcopi, quæ facta dicitur anno 845. & extat in Vaticana Bibliotheca Codic. MSS. 1341.

Sed hoc scriptum Pseudepigraphum esse docet laudatus Cardinalis; ignotum esse quis fuerit iste *Eldefonsus*, & cujus Sedis Episcopus. Si Hispanus fuisset, in assignando Revelationis anno adhibiturum fuisse Æram Hispanicam, quæ vulgarem superat annis 38. portenta potius & somnia delusæ imaginationis esse credenda, quam doctrinam divinitus revelatam, quæ pondere & numero Hostiarum diverso pro diversis Festivitatibus ex suo sensu depromi, diebus scilicet Festis quinque, in Paschate quadraginta quinque, in ascensione & Pentecoste decem & septem, in feriis unicam offerendam. Quasi vero Hostiæ multiplicatæ semper non fuerint pro numero Communicantium. Tandem Vaticani Exemplaris characterem non esse Noni, sed Undecimi, vel Duodecimi Sæculi observat. Auctor Eminentissimus, & styli barbariem scripto hujusmodi auctoritatem derogare.

Proferunt undecimo testimonium *Humberti* Cardinalis, qui azymorum usum in Sacrificio ab Apostolica Traditione repetit. *Quia*, inquit, *sufficiente auctoritate Novi & veteris Testamenti constat Dominum nostrum Jesum Christum commemorationem, sue Passionis recolendam in azymo Discipulis sub ipsa Cœna commendasse, sicut hodieque sancta Romana & Latina Ecclesia noscitur recolere, dicere debetis cujus institutionem in fermento tam obstinate defenditis. Nempe quicumque vel qualiscumque ille fuerit, juxta beatum Job compositus Deo qui est ipsa Justitia ac Sapientia, nec justus, nec sapiens erat. Nec potest fieri ut quilibet convenientius aut verius commendare prætulisset Sacrosanctum Mysterium fidei, quam ipse qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.*

Proferunt denique testimonium *S. Leonis Noni* adversus *Michaelem Cerularium*, & *Leonem Acridanum* Episcopum scribentis: „ Dicimini Apostolicam & Latinam Ecclesiam „ nova præsumptione atque incredibili audacia, nec auditam, nec convictam palam „ damnasse, pro eo maxime quod de azymis audeat commemorationem Dominicæ Pas„ sionis celebrare. Ecce incauta reprehensio vestra, quando ponitis in cœlum os ve„ strum, cum lingua vestra transiens in terra humanis argumentationibus & conje„ cturis antiquam fidem confodere & subvertere moliatur. Ecce jam post mille ac fer„ me viginti a morte Salvatoris no- nostri annos incipit per vos doceri Romana Ec„ clesia, qualiter memoria ejusdem sit recolenda, quasi nihil ei contulerit præsentia, „ conversatio, & diuturna institutio, seu mors pretiosa illius Venerabilis Senis, cui „ specialiter Christus Filius Dei vivi dixit: Beatus es Simon Barjona, quia caro & „ sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in cœlis.

V. Qui

V. Qui vero Ecclesiam Latinam solo fermentato communiter usam esse per aliquot sæcula, ut *Sirmondus* asseruit: aut utrumque indifferenter, sive azymum, sive fermentatum, pro variis temporum, locorum, & personarum circumstantiis adhibuisse propugnant, ut Cardinalis *Bona*, his momentis opinionem illam suam adstruunt.

Argumenta P. Sirmondi & Gardinalis Bona pro usu fermentati per aliquot Sæcula, vel promiscuo saltem illius & azymorum usu.

Primo id colligunt ex antiquo more offerendi. Populus enimvero Christianus panem a Sacerdote consecrandum in Sacrificio offerebat, quem deinde in sacra Communione participaret, ut constat ex *S. Cypriano* lib. *de Opere & Eleemosynis* divitem fœminam ita increpante: *Locuples & dives es, & Dominicum celebrare te credis, quæ in Dominicum sine Sacrificio venis, quæ partem de Sacrificio quod pauper obtulit, sumis.* Et ex Concilio Matisconensi II. Canone 4. Nannetensi Canone 9. Item ex Sacramentario *S. Gregorii*, & ex verbis Sacerdotis suum populique Sacrificium in Missæ precibus commemorantis. *Orate, Fratres*, inquit, *ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile sit apud Deum*: Et in Orationibus, quæ Secretæ dicuntur. *Suscipe preces populi tui cum oblationibus Hostiarum. Suscipe munera populorum tuorum.*

Et clarius Dominica V. post Pentecosten: *Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, & has oblationes famulorum famularumque tuarum benignus assume, ut quod singuli obtulerunt ad honorem nominis tui, cunctis proficiat ad salutem.* Et in Canone: *Memento, Domine, famulorum, famularumque tuarum, & omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium.* Porro si Sacerdos oblatum a Fidelibus panem pro sua & illorum Communione consecrabat, non alium sane fuisse quam communem & usitatum, qui singulis tam divitibus quam pauperibus in promptu esset, etiam tempore persecutionis.

Potuisse a singulis suam oblatam, sed puram & azymam offerri, contrariæ opinionis Auctores respondent: sed de primis Ecclesiæ sæculis haud facile id persuaserint, cum propter metum persecutorum sæpe in cryptis & in carceribus, sæpe occulte & ex occasione Sacrum celebrari oporteret; nec azymum ubique conficere, aut paratum semper habere Fideles possent.

Secundo idem colligunt ex *Tertulliano* lib. 2. *Ad Uxorem* cap. 5. dicente: *Non sciet maritus quid secreto ante omnem cibum gustes. Et si sciverit panem, non illum credit esse qui dicitur.* Sciviset autem, aut saltem aliquid suspicatus esset, si panis ille fuisset a communi secundum externam speciem diversus, eumque mulier fidelis ad Sacrificium oblatura absque fermento confeciset.

Tertio id colligunt ex *S. Ambrosio* libro 4. *De Sacramentis* cap. 4. dicente: *Tu forte dices, Meus panis est usitatus, sed panis iste panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi.* At panis azymus *usitatus* dici non potest.

Quarto id colligunt ex Decretis Romanorum Pontificum, *Melchiadis*, *Siricii*, & *Innocentii I.* De *Melchiade* hæc in ejus Vita leguntur: *Hic fecit ut oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum.* De *Siricio* pariter in ejus Vita legitur: *Hic constituit ut nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum.* Ita vero statuit *Innocentius I.* ad *Decentium* Eugubinum Episcopum scribens: *De fermento, quod die Dominico per Titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesiæ nostræ intra civitatem sint constitutæ. Quarum Presbyteri, quia de ipsa, propter plebem sibi creditam, nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut se a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos. Quod per Parochias fieri debere, non puto: Quia non longe portanda sunt Sacramenta. Nec nos per Cœmeteria diversa constitutis Presbyteris destinamus. Et Presbyteri eorum conficiendorum jus habent atque licentiam.* Fermentum illud Eucharistiam fuisse, non Eulogias simplices (ut Cardinalis *Baronius* existimat) consecrationis vox demonstrat in Vitis *Melchiadis* & *Siricii* usurpata. Idque confirmat ratio quam affert *Innocentius I.* cur fermentum illud extra urbem non mittebatur: *Quia non longe portanda sunt Sacramenta.* Nihil autem prohibebat Eulogias longe deferri. Hunc morem Eucharistiæ ad absentes mittendæ antiquissimum

Fermentum olim per Titulos Romæ missum, erat Eucharistia.

mum fuisse probatur ex *S. Justini* Martyris, Apologia II. ex Actis *S. Tharsitii* Acolythi & Martyris, & ex Literis *S. Irænei* ad *Victorem I.* Romanum Pontificem, quas *Eusebius* lib. 5. Historiæ cap. 24. commemorat: in quibus de varia Ecclesiarum consuetudine in celebratione Paschatis, & de Romanis Pontificibus ejus Decessoribus ita scribit: *Licet ipsi hoc Festum eo die quo Asiæ Episcopi non observarint, nihilominus tamen cum istarum Ecclesiarum Episcopis ad se accedentibus pacem & concordiam perpetuo tenuerunt, & illis Eucharistiam miserunt.*

Eucharistia cur fermentum appellata?

At quamvis de Eucharistia intelligenda esse Decreta *Melchiadis*, *Siricii* & *Innocentii*, fateantur eruditi Azymorum Vindices; inde tamen recte colligi negant quod Romana Ecclesia tunc ex fermentato confecerit Eucharistiam. Istud quippe fermentum revera fermentum non fuisse dicunt, sed metaphorice ita appellatum, ac propterea in Vita *Melchiadis* scriptum esse, *Quod declaratur fermentum*: & in Vita *Siricii* legi; *Declaratum quod nominatur fermentum*. Eucharistiam itaque fermentum esse dictam ajunt, non quod ex pane esset fermentato, sed quod ipsa, quocumque ex pane fieret, Ecclesiis ad quas mitteretur, fermenti vicem præstaret, eisque unionis inter se vinculum esset; sicut fermentum massæ cui commiscetur. *Bona* Cardinalis reponit nihil, vetare, quin utrumque verum sit, & Eucharistiam fermentum dictam, quia revera ex fermento erat: & Symboliceetiam fermentum nuncupatam, quod signum sit unitatis & vinculum charitatis. Attamen *Anselmus Havelburgensis* lib. 3. Dialogorum, *Melchiadis* & *Siricii* Decreta, *non de fermentata Hostia, sed de Eulogiis potius intelligenda* putat, *quæ per singulos Dominicos dies per Ecclesiam distribui jubentur*.

Quinto, usum fermentati confirmant ex *Joanne Diacono* in Vita *S. Gregorii Magni* lib. 11. cap. 41. narrante, Sanctissimo Pontifici Sacrum celebranti mulierem quamdam solitum panem obtulisse consecrandum: cui tempore Communionis Mysteria traditurus, cum diceret: *Corpus Domini nostri Jesu Christi conservet animam tuam;* risit mulier. At ille dextram ab ejus ore convertens, Eucharistiæ particulam super altare deposuit, finitisque Missarum solemniis, ab ipsa palam scisitatus est cur ridere in Actione tam sancta præsumpsisset. Respondit illa: *Quia panem quem propriis manibus me fecisse cognoveram, Tu Corpus Dominicum perhibebas*, Porro hæc mulier panem usitatum obtulit, qualem ipsa pro domo conficere solebat, adeoque fermentatum.

Sexto Canonem sextum Concilii XVI. Toletani proferunt. Quid autem ex eo Canone colligant, superius dixi. Judicet Lector cui opinioni faveat.

Septimo proferunt Epistolam *Ernulphi* Roffensis in Anglia Episcopi ad *Lambertum*, in qua variis ab eo propositis quæstionibus respondet, & in Responsione ad primam, ostendens aliquos Ecclesiæ ritus alio modo cœpisse, & alio modo per ejus incrementa cucurrisse, ait: *Patet attestantibus Scripturis, Sacramenta Altaris, quæ jejuni modo accipimus, Discipulos Domini cœnatos accepisse. Patet etiam, quod sumimus de mensa lapidea ac sacrata, illos sumpsisse de mensa lignea, non secundum morem Ecclesiæ sacrata, aut fortasse nulla. Ibi panes quotidianos comederunt, de genimine vitis biberunt. Nos in forma nummi panem accipimus, vinum aqua mixtum potamus. Neminem ergo dubitare licet tanti ritum Sacramenti multis ac longe diversis modis in præsentis Ecclesia temporis celebrari, quos in primordio non accepit.*

Octavo idem colligunt ex silentio *Photii*, qui cum varios Latinorum ritus ab Orientalis Ecclesiæ ritibus discrepantes acerbissime fuerit insectatus, quod scilicet Sabbatis non jejunarent, quod uxores Presbyteris prohiberent, quod iisdem Presbyteris non permitterent chrismate baptizatos linire, quod octo hebdomadas ante Pascha non jejunarent, quod agnum solemni ritu in altari offerrent & benedicerent, quamquam id falso objiceret; litem de azymis ipsis non intendit, silentium circa istud caput dubio procul non servaturus, si tunc azymorum usus in Ecclesia Latina receptus fuisset universim. Cur vero *Michael Cerularius* controversiam de azymis excitavit, & propter eorum usum Latinam Ecclesiam proscidit, quasi verum Sacrificium non habentem ob materiæ defectum legitimæ, nisi quia azymorum usus introductus est illo intervallo temporis, quod *Photium* inter & *Cerularium* intercessit? Hæc fere sententiæ utriusque momenta, de quibus Judicium penes Lectorem esto,

Sane

Sane opinionem doctissimi Cardinalis *Bona* invenio a sapientibus Græcis, præsertim a *Nechite* Nicomediæ Archiepiscopo propugnatam in Collatione quam habuit cum *Anselmo* Havelburgensi Episcopo. Sic enim loquitur lib. 3. Dialogorum ejusdem *Anselmi*, cap. 13. „ Præterea (ut verius puto) & sicut ex quorumdam consuetudine, qui „ utique eadem consuetudine, potiti sunt, colligi potest, Romana Ecclesia antiquitus „ in hoc non a Græcis, ne Græci ab illa discordabant ; sed tam isti, quam illi, modo fermento, modo azymo, juxta quod opportunitas offerentium suadebat, indifferenter in Ministerio Altaris utebantur; nec quisquam eorum qui communicare vellent, sive Græcus, sive Latinus, aliquod scandalum in hoc patiebatur. Quod etiam „ ex hoc verius credi potest, quia cum in Urbe Romana simul habitarent turba Græcorum, & Latinorum, non solum Latini, verumetiam quamplurimi Græcorum præfuisse leguntur in Sancta Romana Ecclesia, &c.

Et cap. 14. ipsos Apostolos azymo & fermentato promiscue usos idem Archipræsul asserit. „ Puto, *inquit*, idipsum fecisse Apostolos Christi, quos in consecratione Corporis „ Domini, juxta ritum, quem tunc nascente Ecclesia observabant, nunc azymo, nunc „ fermento usos fuisse credendum est. Ipsi namque diversas Provincias evangelizando peragrantes, cum ad aliquam Christianorum Ecclesiam declinassent, & Sacrificium sanctum Domino ad Communionem Fratrum offerre vellent, bene credendum videtur „ quod nec fermentatum, nec azymum nimis studiose vel etiam, ut ita dicere audeam, „ nimis curiose quæsierunt; sed quidquid ad manus inveniebatur, sive hoc, sive illud, „ indifferenter cum devotione offerebant; & hanc formam Oblationis seu Communionis „ puto antiquitus fuisse, tam in Romana Ecclesia, quam in omnibus aliis Ecclesiis, „ traditam quidem ab Apostolis, licet certa Scriptura hoc nobis non dicat. At vero „ eadem Romana Ecclesia paulatim alterum deposuit, videlicet fermentatum; alterum „ tantum assumpsit, scilicet azymum . . . . . Orientalis quoque Ecclesia alterum „ tantum, scilicet azymum paulatim dimisit ; alterum vero tantum, videlicet fermentatum, elegit: & tamen propter hoc nec antiqui Græci sapientes, nec antiqui Latini sapientes, se invicem contemnendos existimabant ; sed licet in hoc minus essent „ uniformes, tamen mutua pace & fraterna caritate se invicem in Christo fideliter diligebant, & confovebant, & sine alterno judicio, si quando opportunum fuit, „ Concilia celebrabant.

Doctissimi autem viri *P. Christianus Lupus* & Domnus *Joannes Mabillonius*, cum *Anselmo Havelburgensi* sentiunt, qui *Nechiti* Archipræsuli respondet cap. 16. *Ego non facile accesserim ad hoc, quod tu tam perfunctorie dictum putas mihi subito esse persuasum, videlicet quod Romana Ecclesia aliquando fermento usa fuerit, quo postea deposito, azymum assumpserit.*

DISSERTATIO XII.

De Præsentia Reali Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia: Et de Transubstantiatione Panis & Vini in Corpus Christi & Sanguinem : Adversus Errores BERENGARII *Sacramentariorum Parentis, a Petrobusianis, Henricianis, Waldensibus, Albigensibus, Wiclefistis, propagatos, & in Calviniistis redivivos. In qua præcipua* ALBERTINI *Calviniani Ministri Argumenta solvuntur.*

NOn Dissertationem, sed Librum ingentem scriberem, si omnia quæ a Patribus ad explicandam Ecclesiæ de Eucharistia fidem præclare dicta sunt, colligere; si Objectiones omnes & cavillos Hæreticorum confutare vellem, & singillatim ipsis respondere aggrederer. Magnæ enim vero molis Opus necessarium esset ad refellendas *Albertini* de Eucharistia lucubrationes, Historiam de Eucharistia *Matthæi La Roque* Ministri pariter Calviniani, & *Claudii* Ministri, qui *Albertini* argumenta Rhetoricis fucata pigmentis Gallice expressit, Commentarios. Verum cum de Controversiis data opera non scribam, sed quantum necesse est dumtaxat, ut Hæreses iis, quibus notæ sunt, sæ-

sæculis expugnatas ostendam, utque Panopliam adversus veritatis Catholicæ hostes offeram Ecclesiasticæ militiæ tyronibus, errores præcipuos summatim refellens; nemo, ut opinor, a me expectabit prolixum de præsentia reali Corporis & Sanguinis Christi, & de Transubstantiatione Commentarium, quo *Albertini*, *Blondelli*, *La Roque*, & *Claudii* Ministrorum Objectiones omnes destruam. Neque sane id necesse est, cum Vir doctissimus *Arnaldus*, qui perpetuam Ecclesiæ Fidem circa Eucharistiam contra *Claudii* insultus tribus Voluminibus Gallico idiomate conscriptis vindicavit, id abunde præstiterit. Quid paulo antiquiores commemorem, qui adversus Calvinistas & Lutheranos Catholica de Eucharistia dogmata egregiis ac luculentis Operibus propugnarunt, Eminentissimos Cardinales *Bellarminum* & *Perronium*; immortale Ordinis Prædicatorum decus *Coeffellum*, Massilienſem Episcopum, aliosque celebres omnium Ordinum viros? Post celeberrimos illos Auctores, qui machinas omnes recentiorum Berengarianorum adversus Mysterium Eucharistiæ disjecerunt & confregerunt, novum Opus moliri si aggrederer, merito mihi diceretur illud Horatii: *In silvam ne ligna feras*. Aut enim eadem diceremus ex superfluo, aut si nova dicere voluerimus, a Clarissimis Ingeniis occupata sunt meliora. Non itaque justum Opus, sed Dissertationem unicam aggredior contra veterum ac novorum Berengarianorum errores, in qua strictim & breviter, quantum patietur argumenti dignitas & amplitudo, Catholicam veritatem probabo, primum ex Scriptura Sacra; tum ex Patribus, & perpetua serie Traditionis ad septimum usque sæculum. Nam quæ fuerit Ecclesiæ doctrina & fides de Eucharistia Sæculo VIII. exposuimus abunde Dissertatione IV. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi VIII. *De fide Iconomachorum circa Eucharistiam.* Quæ fuerit Ecclesiæ fides & doctrina sæculis nono & decimo, ostendimus Dissertationibus X. XI. XII. XIII. XIV. in Historiam Ecclesiasticam illorum sæculorum, ubi *Paschasium Ratbertum* nihil in fide & doctrina de Eucharistia innovasse demonstravimus, & ad objectiones *Albertini* & *Claudii* Ministrorum ex *Rabano*, *Amalario*, *Ratramno*, *Herigero* depromptas respondimus: atque fabulam de mutatione fidei & doctrinæ Ecclesiæ circa Eucharistiam faventibus decimi sæculi tenebris, quam recentiores Calvinianæ Sectæ Ministri commenti sunt, exsufflavimus. Prætermittemus etiam quæ iidem Catholicæ veritatis hostes objiciunt ex *Tertulliano*, quoniam ad ea respondimus Dissertatione IX. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi II. Articulo V. Quæ ex *Origene*, cum ad ea responderimus Dissertat. 16. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi III. Articulo IV. Quæ ex *S. Cyrillo Hierosolymitano*, cum ipsa diluerimus in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ sæculi IV. Cap. VI. Articulo 12. N. 9. Quæ ex *Sancti Basilii Magni* Liturgia, siquidem ea exposui in eadem Synopsi, cap. laudato, Articulo 10. §. 1. Quæ ex *Theodereto*; illa enim explicui in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ sæculi V. cap. IV. Articulo 28. §. unico. Quæ ex *Gelasio*; hæc enim expendimus in eodem cap. Articulo 33. §. unico. Quæ ex *Facundo Hermianensi*; de quibus egimus in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ sæculi 6. cap. 4. Articulo 7. §. 11. Quæ tandem ex *Anastasio Monacho Sinaita*, de quibus in eodem capite Articulo VIII. §. II. Hæc, inquam, in præsenti Dissertatione prætermittemus omnia, ne iisdem rebus repetitis, Operis nostri molem augeamus. Sed de his te commonere, studiose Lector, necesse fuit, ut indicata loca, si lubet, consulas. Præcipua vero Hæreticorum argumenta, quæ nullibi adhuc attigi, in ista Dissertatione diluam, & præcipue *Albertini*.

Indicantur hujus Operis Loci, in quibus de Eucharistia tractatur.

ARTICULUS I.

Fides Præsentiæ Realis Corporis Christi in Eucharistia probatur ex verbis promissionis.

1. PRimus fons argumentorum, quæ ad probandam præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia Scriptura Sacra subministrat, sunt verba Christi, quibus istius Sacramenti promisit institutionem, *Joannis VI.* cap. Cum nempe miraculum multiplicationis quinque panum edidisset, & sequentem se plebem ac Discipulos imprimis docuisset, panem se esse vivum, qui de cœlo descendit, ex quo si quis

quis manducāverit, vivet in æternum, subjunxit: *Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. Quorum occasione verborum contentionem inter Judæos ortam Evangelista memorat. *Quomodo*, inquiebat, *potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum*? Jesum vero reposuisse: *Amen, Amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipse vivet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducaverunt Patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Subdit Evangelista, multos ex Discipulis ejus, cum id audissent dixisse: *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire*? Quorum murmurationem Christus agnoscens dixit: *Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius? Ex hoc*, inquit S. Joannes, *multi discipulorum ejus abjerunt retro, & jam non cum illo ambulabant. Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire? Respondit Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Et nos credidimus, & cognovimus quia tu es Christus Filius Dei.*

De Eucharistiæ Sacramento agi hoc in capite hæretici temere, Catholici etiam nonnulli Scriptores imprudenter negant; ne Hussitis, necessitatem Communionis sub utraque specie omnibus & singulis Christianis ex eo inferentibus, favere videantur. Sed hujus Capitis accommodationem ad Eucharistiam non esse *coactam*, aut *minus propriam*, ut *Albertinus* ait, multa demonstrant. Primo enim quærere lubet: Si de Sacramento Eucharistiæ agere voluisset Christus, illudque omnino depingere, quibus clarioribus verbis uti potuisset? Cur carnem & sanguinem, cur esum & potum distinxit? Nisi quia de carne & sanguine suis ad modum cibi & potus sub specie panis & vini dandis loquebatur? Si dixisset Christus: Nisi consepulti mecum fueritis, mecum non refurgetis: nemo sanæ mentis id de sola Christi sepultura per fidem apprehensa intellexisset, sed de baptismi Sacramento, quod videret aliquam sepulturæ imaginem præ se ferre, secundum Apostolum dicentem: *Consepultos nos cum illo per baptismum in mortem*. Et tamen baptismus tam expressam non refert imaginem sepulturæ. Eucharistiæ vero Sacramentum non expressa solum imagine, sed re ipsa etiam ac veritate cibus & potus est: Cur ergo quod Christus dixit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, de Eucharistia non interpretemur?

De Eucharistia agitur Joannis Sexto Capite.

Respondere scio adversarios, Christum non propterea carnem & sanguinem, cibum & potum distinxisse, quod ageret de Sacramento; sed quod de morte sua, quam nisi omnes apprehenderent, salvi esse non possent: mortem autem separatione carnis & sanguinis significari. Novum porro non esse ut eadem res etiam extra ullum Sacramentum cibus simul & potus per metaphoram appelletur. Christum in eodem capite v. 35. dixisse, ubi de Sacramento non agebatur: *Ego sum panis vitæ; qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet umquam*. Sponsam dicere Canticorum 5. *Comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo, comedite amici, & bibite & inebriamini*: & tamen non agi de Sacramento. Sapientiam clamare Proverbiorum 9. *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis*: nec tamen de Sacramento agere. Fateor fieri quidem potuisse, ut Christus, si nullum Corporis & Sanguinis sui Sacramentum instituisset, illa eadem verba, quæ de instituendo postea Sacramento dixit, de morte sua dixisset. Sed cum Sacramentum instituerit, in quo sub vero cibo & potu carnem suam & sanguinem suum nobis dedit; perabsurdum est illa Christi verba: *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, &c. de illius morte, ubi nihil proprie ac vere manducatur aut bibitur; sed metaphorice dumtaxat, non de Sacramento, ubi vere manducatur & bibitur, interpretari. Sicut si sponsus ille Canticorum, & illa quæ eadem est Sapientia, convivium aliquod apparassent, ubi homines non solum metaphorice, sed vere etiam ac proprie ederent & biberent, ineptum esset

ſet verba illa, *Comedite amici & bibite*; & illa: *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis*; de eo ipſo convivio non interpretari.

Secundo, totum orationis genus Sacramentale eſt. Idem ſcilicet Chriſtus ſimilibus verbis, cum iiſdem perſonis, id eſt, Judæis loquens, ait hoc loco: *Amen, Amen dico vobis, niſi manducaveritis carnem Fiiii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: & cap. 3. de Baptiſmo loquens: *Amen, Amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non poteſt introire in Regnum Dei*. Non minus igitur aſſerendum eſt agi hic de Euchariſtia, quam illic de Baptiſmo.

Tertio non eſt veriſimile Chriſtum de hoc percipiendo Sacramento, re cumprimis neceſſaria, præceptum nullum tradidiſſe. At ſi hic non tradidit, cum dixit: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, nullibi tradidit. Nam quod dicit in ultima Cœna, *Accipite, & manducate, accipite & bibite*, illis ſolis dicit qui tum aderant. Quod vero ſubdit, *Hoc facite in meam commemorationem*, Præcepti formam non habet, tantum explicat quem ob finem, cum id fecerint, facturi ſint.

Quarto, his de quibus agimus verbis aliud præceptum exprimitur a præcepto Baptiſmi: aliud vero non erit, ſi quod de manducanda ſua carne, & bibendo ſanguine ſuo jubet Chriſtus, de vera manducatione & de vero potu non intelligatur, ſed de manducatione metaphorica, quæ poſita ſit in apprehenſione mortis Chriſti per fidem. Nuſquam enim melius Chriſti mortem apprehendimus, quam cum illius fidem in Baptiſmo profitemur, & externo etiam ritu illius imaginem exprimimus.

Quinto, ſolitus erat Chriſtus majora Myſteria antequam reipſa fierent, inſinuare, ut ad ea, cum fierent, ſuſcipienda & intelligenda Diſcipulos præpararet ac erudiret, ejuſque rei rationem reddere: *Ut cum factum fuerit, credatis; ut non ſcandalizemini; ut eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis*. Sic ante Baptiſmi inſtitutionem dixit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*. Antequam moreretur, Diſcipulis prænuntiavit non ſemel *ſe tradendum eſſe gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum; & tertia die reſurrecturum*. Ad Aſcenſionem ſuam illos præparavit his verbis: *Modicum, & videbitis me, & iterum modicum, & non videbitis me, quia vado ad Patrem*. Spiritum Sanctum illis promiſit antequam mitteret: *Ego*, inquit, *rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*. Cum igitur Euchariſtiæ Sacramentum unum ſit e majoribus ſalutis noſtræ Myſteriis, veriſimile eſt Chriſtum Apoſtolos illud docuiſſe antequam inſtitueret, maxime cum ipſa inſtitutione turbati non ſint, non dubitarint, non interrogarint Magiſtrum ac Dominum: Quod ita futurum fuiſſe incredibile eſt, niſi ipſum de ea re ante diſſerentem audiviſſent.

Futiles Albertini Reſponſiones.

Futile porro eſt quod reſpondet *Albertinus*, Multa eſſe magna Myſteria, quæ Dominus non prædixit, antequam illa faceret, mutationem ſcilicet aquæ in vinum, multiplicationem panum, curationem cæci per ſputum, & quod Dominus in terra ſcribebat. Hic enim de iis dumtaxat Myſteriis loquimur, quæ hominum univerſorum ſalutem ſpectant, & quæ vel ipſe in ſua perſona ad redemptionem noſtram operatus eſt, vel in Eccleſia ad noſtram ſanctificationem conſummavit, vel inſtituit, non autem de miraculis omnibus a Chriſto patratis, quæ fidei quidem noſtræ teſtimonia ſunt, non vero primaria objecta. Multo minus loquimur de meris ſignis ad hominum ſanctificationem non inſtitutis, nec Eccleſiæ traditis, ſed a Chriſto ſemel ad aliquid ſignificandum adhibitis, qualis erat ſcriptio in terra, quam ſalutis noſtræ myſteria nemo ſanæ mentis appellavit.

Ad exemplum ductum a Baptiſmo quem ſignificavit Chriſtus his verbis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto*, rem non minus ineptam reſpondet *Albertinus*; Licet communiter ibi aqua de Baptiſmo exponatur, multo convenientius videri illam myſtice ſumere de ipſomet Spiritu Sancto, figurate aqua nominato. Quæ reſponſio & vim Scripturæ manifeſtam infert, & Patribus univerſis repugnat, & tautologiam ridiculam Chriſto affingit, quaſi dixerit, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in Regnum cœlorum*.

Sexto

Sexto SS. Patres a primis nominis Christiani sæculis verba Christi ex capite sexto S. *Joannis* laudata de Eucharistia intellexerunt, eumque sensum ut literalem & proprium spectavere, ac tradidere, *S. Irenæus* lib. 4. cap. 34. *Origenes* Homilia 16. in Numeros, *S. Cyprianus* lib. de Oratione Dominica, *S. Hilarius* lib. 9. de Trinitate, *S. Cyrillus Hierosolymitanus*, Catechesi 4. *S. Ambrosius* lib. de iis qui Mysteriis initiantur, cap. 8. & lib. 6. de Sacramentis, cap. 1. *Sanctus Chrysostomus*, *S. Augustinus*, & *S. Cyrillus Alexandrinus*, in cap. 6. *Sancti Joannis*; Concilium Alexandrinum in Epistola ad Nestorium, *Theodoretus* lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 2. *Sanctus Leo* Homil. 6. de Jejunio septimi mensis, *Cassiodorus* in Psalmum 107. & cæt. Quorum certe auctoritatem & Consensionem summam in hoc explicando capite majoris esse ponderis nemo sanæ mentis diffitebitur, & quam *Thomæ Valdensis*, *Cajetani*, *Jansenii Gandavensis*, & quorumdam aliorum recentiorum auctoritatem, pluris faciendam esse.

Jam vero posito quod de Eucharistia *Joannis VI.* Capite agatur, Præsentia realis Corporis & Sanguinis Christi in hoc Sacramento luculenter ex eo loco probatur. Primo Christus panem quem daturum se pro mundi vita tam amanter pollicetur, id est, carnem suam, Mannæ opponit, quo qui cibati sunt in deserto, mortui sunt; qui autem hunc panem, id est, carnem Christi manducaturus est, vivet in æternum. At si Eucharistia mera figura est Corporis & Sanguinis Christi, quamvis paulo expressior ipso manna, frustra ipsi anteponitur quoad vim illam vivificam. Qui enim in fide Christi venturi manna manducabant, Carnem ejus & Sanguinem fide pariter percipiebant; nec ulla major efficacia hoc in Sacramento a Calvinianis agnoscitur, si consequenter ad sua principia loqui velint, nulla major virtus; siquidem illa quantacumque est suspenditur ex fide suscipientis, quæ Carnem & Sanguinem Christi complectitur. Quid igitur Eucharistia habet supra manna vetus? Nihil plane nisi expressiorem & clariorem significationem, secundum Calvinianos. At ea responsio cum Christi verbis manifeste pugnat. Secundum Catholicos vero dat vitam æternam, quia Christum ipsum continet, qui vitam æternam secum affert, atque adeo ipsa vita æterna est. Et Corpus ac Sanguis Christi semina sunt immortalitatis in Christianis qui Eucharistiam digne percipiunt, unde *Irenæus* lib. 4. cap. 34. & lib. 5. cap. 2. carnis resurrectionem ad vitam æternam contra veteres Hæreticos probat, ex eo quod absurde negetur carnem *capacem esse donationis Dei, quæ est vita æterna, quæ Sanguine & Corpore Christi nutritur*. Et quemadmodum in grano frumenti vis quædam genitalis est, qua jactum in terra atque putrefactum germinat: sic prorsus ex corpore Christi vim quamdam veluti seminalem corporibus nostris accedere docet, qua etiam in pulverem redacta resurgant, & quodammodo renascantur. Quod etiam argumentum *Tertullianus* lib. de Resurrectione carnis, & *S. Gregorius Nyssenus* in Oratione Catechetica cap. 38. & *S. Cyrillus Alexandrinus* lib. 4. in Joannem cap. 14. & 15. & lib. 10. cap. 13. adhibent.

Corpus & Sanguis Christi semina sunt immortalitatis Christianis qui Eucharistiam digne percipiunt.

Secundo, verba illa Christi dubium excitarunt gravissimum in Judæorum animis: *Litigabant ergo Judæi ad invicem dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Dubium certe hujusmodi non excitasset figurata locutio, qua Christus panem se daturum significasset ad repræsentandam carnem suam, & ad sui memoriam dumtaxat excitandam.

Tertio, Judæorum opinionem illam de vera Christi carne ipsis in cibum danda Salvator minime correxit, immo confirmavit, & dubitationem eorum reprehendit, carnem suam daturum se asserens quasi interposito jurejurando. *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Homines*, inquit Apostolus ad Hebræos 6. *per majorem sui jurant, & omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem, est juramentum. In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum; ut per duas res immobiles quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus*: & obstinatiores infidelium animi ad credendum flectantur. *O beatos*

nos, quorum causa Deus jurat! O nos miserrimos, si nec juranti Domino credimus! (inquit *Tertullianus* lib. de Pœnitentia.)

Quarto, responsio Christi in re tanti momenti ubi nimirum Legem condebat ac præceptum dabat, ambagibus, tropis inusitatis, ac omni prorsus æquivocatione carere debuit, ne summæ Veritatis verba ad fallendos potius, quam ad erudiendos homines destinata viderentur. Cum igitur planissime dixerit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; vera & oralis manducatio carnis Christi his imperata verbis intelligenda est. Solemne fuit Christo, etiam cum de rebus minoris momenti ageret, si quid figurate & obscure dixisset aliquando rogatus, interdum sponte explicare. Dixerat Discipulis (*Joannis* 16.) *Modicum, & jam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem.* Illorum interrogationem prævenit, ac mysticum locutionis genus ultro ipsis exponit. Cum dixisset Nicodemo: *Amen, amen dico tibi, Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre Regnum Dei*: Interroganti, quomodo possit homo nasci cum sit senex, Mysterium exposuit his verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Proposuerat apud Matthæum parabolam seminantis; non intellexerant Discipuli: interrogantibus copiose & particulatim explicavit. Proposuerat aliam parabolam de zizania: Apostoli rogant ut parobolam illam differat: eorum votis annuit. Id vero si præstitit in his occasionibus, quis sibi persuadeat id minime facturum optimum Præceptorem ac Redemptorem in re gravissima, dubitantibus Discipulis, si alius fuisset verborum sensus quam præ se ferebant, & de spiritali dumtaxat manducatione fuissent intelligenda.

Joannis 3.

Matt. 13.

Quinto, carnem suam vere cibum, & sanguinem suum vere potum esse affirmat. *Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Scripturam igitur adulterant Calviniani, & Christi verbis adversantur, cum ejus carnem spiritualiter dumtaxat, improprie & figurate manducari contendunt, quatenus fide apprehenditur. Si Scripturæ verba ita explicare, melius dicam, interpolare liceat, quidni & illa verba Discipulorum Christi ipsum adorantium, & dicentium, *Vere Filius Dei es*, cum super mare ambulasset, ac tempestatem sedasset; ad figuratam & impropriam significationem detorquere licebit Socinianis? Quidni & illa Apostolorum verba, *Surrexit Dominus vere*, in sensu metaphorico explicare licebit? En quo hominum verbum Dei pro libito interpretantium temeritas præcipitat.

Matth. 14.

Sexto, subdit Christus: *Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Quod non solum de inhabitatione spiritali per fidem & caritatem, sed de mansione naturali, qua carnem suam nobis commiscet, SS. Patres *Hilarius, Chrysostomus & Cyrillus* intelligendum docent, quorum verba inferius proferemus.

Septimo, cum Discipuli dicerent, *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* sciens Jesus quia murmurarent, dixit eis: *Hoc vos scandalizat, Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius?* Ex futura in cœlum Ascensione sua, carnem suam ad manducandum se dare posse confirmat. An quæso, ad spiritualis manducationis fidem adstruendam mysterium adeo mirabile proferre fuisset opus? Sane qui ex Ascensionis mysterio probat se carnem suam daturum ad manducandum, & qui manducabunt, in ipso mansuros, æternumque victuros, probat se tam vere ac proprie carnem suam daturum manducandam, quam vere ac proprie in cœlum ascensurus est. Quemadmodum igitur Christus in cœlos reipsa ascendit, non figurate, nec spiritaliter dumtaxat, ita carnem suam non figurate & spiritaliter tantum, sed vere, proprie, & reipsa manducandam Fidelibus dedit.

Octavo, *Ex hoc multi Discipulorum ejus abierunt retro*, rei insolentia offensi. Quis credat Pastorem optimum, qui ovem errantem quæsiturus e cœlo descenderat, passurum fuisse ut tam multæ oves ex suo grege discederent, quas unico verbo revocare potuisset, aperiendo illis sermonis sui sensum clavibus figuræ & virtutis?

Nono, Christus Discipulis illis abeuntibus, dixit duodecim Apostolis: *Numquid & vos vultis abire?* Significans se præstitisse jam quidquid præstare poterat, ut eos retineret, & non posse jam hoc Mysterium magis explicare. Proinde illis optionem dari,

dari, ut vel credant, vel abeant. Suo & aliorum nomine respondit Simon Petrus: *Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Et nos credidimus, & cognovimus, quia Tu es Christus Filius Dei*. Quibus verbis se & Condiscipulos omnia credere quæ Christus proposuerat, & ipsam carnis ejus veram, realem, ac oralem manducationem in Sacramento, cujus institutionem promiserat, profitetur.

Decimo, SS. Patres ita verba institutionis Eucharistiæ, *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, cum verbis Capitis sexti *S. Joannis* conjunxere, ut dubium superesse nullum possit quin eamdem carnem, de qua Christus laudato *S. Joannis* loco disseruit, reipsa vere & proprie in Sacramento Eucharistiæ recipi ac manducari intellexerint. Enimvero si sensus figuratus a manducatione & a carne Christi simul excludatur, fracta est Calviniana figuræ clavis. At institutionis verba, *Accipite & manducate*, figuram nullam admittunt, sed de vera ac reali manducatione sunt intelligenda, ut Calviniani fatentur: *Carnis* etiam nomen *Joannis 6.* cap. proprie non figurate accipiendum est, ut iidem agnoscunt. Qui igitur hæc duo loca simul conjunxerit, quemadmodum conjunxere SS. Patres, veram Christi carnem in Eucharistia vere ac proprie, non fide tantum, sed ore manducari fateatur necesse est. Age, ipsos Patres audiamus locum *S. Joannis* explicantes.

III. *S. Cyprianus* lib. *De Oratione Dominica*, explicans illam petitionem, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, postquam præmisit hæc verba posse & spiritualiter, & simpliciter intelligi: quia & uterque intellectus utilitate divina proficit ad salutem, subdit: *Nam panis vitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed noster est: & quomodo dicimus; Pater noster, quia intelligentium & credentium Pater est; sic & panem nostrum vocamus; quia Christus, noster (qui corpus ejus contingimus) panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abstenti & non communicantes a cœlesti pane prohibemur, a Christi Corpore separemur; ipso prædicante & monente: Ego sum panis vitæ qui de cœlo descendi. Si quis ederit de meo pane, vivet in æternum. Panis autem quem ego dedero, caro mea est pro sæculi vita. Quando ergo dicit in æternum vivere, si quis ederit de ejus pane; ut manifestum est eos vivere qui corpus ejus attingunt, & Eucharistiam jure communionis accipiunt: ita contra timendum est & orandum, ne dum quis abstentus separatur a Christi corpore, procul remaneat a salute, comminante ipso & dicente: Nisi ederitis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis. Et ideo panem nostrum, ist est, Christum dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & vivimus, a sanctificatione ejus & corpore non recedamus.* Ille igitur panis, quem Christus carnem esse suam affirmavit, Eucharistia est, secundum *S. Cyprianum*. Hanc a Christo carnem postulare, Eucharistiam postulare est: Cum Eucharistiam accipimus, Corpus Christi contingimus: Cum ab Eucharistia prohibemur, a Christi Corpore separamur; ab illo, inquam, corpore quod nobis sanctificationem tribuit & salutem. Hæccine Calviniana doctrina est, secundum quam homo a Communione Eucharistiæ prohibitus, carnem Christi nihilominus manducat, cum buccellam quamcumque panis comedendo cogitat de Passione Christi, & tam eam fide apprehendit, quam si Eucharistiam ipsam sumeret?

Eucharistia cibus salutis, & panis

IV. *Sanctus Hilarius*, lib. 8. *de Trinitate*, probat Patrem & Filium, non solum voluntate, sed etiam natura & reipsa unum esse, quia & nos cum Christo per Corporis ejus perceptionem, non solum consensu, caritateque, sed etiam revera unum sumus. Id vero Christi verbis, *Joannis 6.* cap. confirmat: „ Eos, *inquit*, qui inter Pa„ trem & Filium voluntatis ingerunt unitatem, interrogo, Utrumne per naturæ ve„ ritatem hodie Christus in nobis sit, an per concordiam voluntatis? Si enim vere „ Verbum caro factum est, & nos vere Verbum carnem cibo Dominico sumimus; „ quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam car„ nis nostræ jam inseparabilem sibi homo natus assumpsit; & naturam carnis sic ad „ naturam æternitatis sub Sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Ita enim „ omnes unum sumus; quia & in Christo Pater est, & Christus in nobis est. „ Quis-

Nostra cum Christo unitas per Sacramentum communicata carnis illius & Sanguinis naturalis est, teste S. Hilario.

„ Quiſquis ergo naturaliter Patrem in Chriſto negabit, neget prius naturaliter vel ſe
Non humano aut „ in Chriſto, vel Chriſtum ſibi ineſſe; quia in Chriſto Pater, & Chriſtus in no-
„ bis, unum in his eſſe nos faciunt. Si vere igitur carnem corporis noſtri Chriſtus
ſæculi ſenſu in Dei „ aſsumpſit, & vere homo ille, quia ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt, noſque ve-
„ re ſub myſterio carnem corporis ſui ſumimus, & per hoc unum erimus, quia Pa-
rebus loquendum. „ ter in eo eſt, & ille in nobis: Quomodo voluntatis unitas aſſeritur, cum naturalis per Sacramentum proprietas perfectæ Sacramentum ſit unitatis? Non eſt humano aut ſæculi ſenſu in Dei rebus loquendum, neque per violentam atque impudentem prædicationem cœleſtium dictorum ſanitati alienæ atque impiæ intelligentiæ extorquenda perverſitas eſt. Quæ ſcripta ſunt legamus, & quæ legerimus intelligamus, & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Chriſti veritate quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus, ſtulte atque impie dicimus. Ipſe enim ait: *Caro mea vere eſt eſca, & ſanguis meus vere eſt potus. Qui edit carnem, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo.* De veritate carnis & ſanguinis non rectus eſt ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra, vere caro eſt, & vere ſanguis eſt: & hæc accepta atque hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Anne hoc veritas non eſt? Contingat plane his verum non eſſe, qui Chriſtum Jeſum verum eſſe Deum denegant. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo: dum ſecundum hoc quod nos ſumus, in Deo eſt. Quam autem in eo per Sacramentum communicatæ carnis & ſanguinis ſimus, ipſe teſtatur dicens: *Et hic mundus jam me non videt, vos autem me videbitis, quoniam ego vivo, & vos vivetis, quoniam ego in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.* Si voluntatis tantum unitatem intelligi vellet, cur gradum quemdam atque ordinem conſummandæ unitatis expoſuit, niſi ut cum ille in Patre per naturam divinitatis eſſet, nos contra in eo per corporalem ejus nativitatem, & ille rurſum in nobis per Sacramentorum ineſſe Myſterium crederetur? Ac ſic perfecta per Mediatorem unitas doceretur, cum nobis in ſe manentibus, ipſe maneret in Patre, & in Patre manens, maneret in nobis, & ita ad unitatem Patris proficeremus; cum qui in eo naturaliter ſecundum nativitatem ineſt, nos quoque in eo naturaliter ineſſemus, ipſo in nobis naturaliter permanente. Quam autem in nobis naturalis hæc unitas ſit, ipſe ita teſtatus eſt; *Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo.* Non enim quis in eo erit, niſi in quo ipſe fuerit; ejus tantum in ſe aſſumptam habens carnem, qui ſuam ſumpſerit. Perfectæ autem hujus unitati Sacramentum ſuperius jam docuerat dicens: *Sicut me miſit vivens Pater, & ego vivo per Patrem: & qui manducaverit meam carnem, & ipſe vivet per me.* Vivit ergo per Patrem; & vivit quomodo per Patrem, eodem modo nos per carnem ejus vivimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præſumitur, ut id de quo agitur, ſecundum propoſitum exemplum aſſequatur. Hæc vero vitæ noſtræ cauſa eſt, quod in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habemus: victuris nobis per eum ea conditione, qua vivit ille per Patrem. S. Hilarius probat contra Arianos Filium Dei eſſe unum cum Patre, non voluntate tantum & concordia, ſed natura; quia inter Fideles, quibus ſimilem unitatem adprecatus eſt his verbis, *Ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus: Ego in his, & tu in me, ut ſint conſummati in unum*; inter Fideles, inquam, & ipſum Chriſtum naturalis unitas coaleſcit hoc ipſo quod natura noſtra Verbo unita eſt, & Verbum caro factum naturam carnis ſuæ nobis in Euchariſtia communicavit. At ſi Chriſtus ſolam figuram ac virtutem carnis ſuæ nobis in Euchariſtia dediſſet, idque credidiſſet *S. Hilarius*, non ſolum elumbe, ſed ineptum prorſus eſſet ejus ratiocinium. In iſtum nempe ſyllogiſmum reſolveretur. Talis unitas eſt inter Patrem & Filium, qualis inter Chriſtum & Fideles intercedit. Atqui inter Chriſtum, & Fideles intercedit unitas naturalis, quatenus figuram carnis ſuæ ipſis in Euchariſtia præbet, & carnem ſuam in cœlo tantum exiſtentem, & a Sacramento reipſa abſentem eis proponit ſpiritaliter manducandam per fidem. Ergo Chriſtus eſt naturaliter unum cum Patre. Quæ nam eſſet iſta conſecutio? An ſumus naturaliter unum cum amico, quia forte ejus imaginem in alia re co-

Euchariſtia ſpiritalis vitæ noſtræ cauſa.

me-

meſtibili expreſſam ſumimus, aut cibum aliquem ab eo nobis datum comedentes, de ipſo cogitamus? Præterea, *Chriſtus naturaliter in nobis eſt, in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habemus*, Euchariſtia *vere caro & ſanguis eſt*, ſecundum S. Hilarium. Non eſt ergo caro & ſanguis Chriſti figura tantum & virtute; nec ſpiritaliter dumtaxat carnem ejus in Sacramento ſumimus. Spiritalis enim manducatio ſolum præſtare poteſt, ut Chriſtus ſpiritaliter in nobis ſit, non naturaliter. Præterea, illas propoſitiones comparat S. Hilarius: *Vere Verbum caro factum eſt*: & *Nos vere Verbum carnem cibo Dominico ſumimus*. Sicut ergo Verbum non eſt incarnatum figurate, ita nec Verbum carnem in Euchariſtia figurate ſumimus. Ad hæc *De veritate carnis & ſanguinis ſub Sacramento non relictus eſt ambigendi locus*, inquit *S. Hilarius*. Quid expreſſius contra clavem figuræ & virtutis dici poteſt? Quarto hanc non fuiſſe ſingularem *S. Hilarii* perſuaſionem, ſed totius orbis Chriſtiani fidem Chriſti verbis nixam *Joannis 6.* idem confirmat, *Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra, vere Caro eſt, & vere Sanguis eſt*. Denique id negare, paris criminis eſt ac negare Chriſtum eſſe Deum, inquit S. Hilarius. *Contingat plane his verum non eſſe, qui Chriſtum Jeſum verum eſſe Deum denegant*.

V. *S. Ambroſius* lib. *De Initiandis*, cap. 8. verba laudata Chriſti *Joannis 6.* ad Euchariſtiam accommodans, id quod in ea recipimus, eſſe verum Corpus Chriſti agnoſcit, & manna longe præſtantiorem cibum eſſe, quia vitæ æternæ ſubſtantiam nobis ſubminiſtrat. „ Revera mirabile eſt, *inquit*, quod manna Deus pluerit Patribus, & „ quotidiano cœli paſcebantur alimento. Unde dictum eſt: *Panem Angelorum manducavit homo*. Sed tamen panem illum qui manducaverunt, omnes in deſerto mortui ſunt. Iſta autem eſca quam accipitis, iſte Panis vivus qui deſcendit de cœlo, „ vitæ æternæ ſubſtantiam ſubminiſtrat: & quicumque hunc panem manducaverit, non „ morietur in æternum: Et e Corpus Chriſti.

Euchariſtia vitæ æternæ ſubſtantiam nobis ſubminiſtrat

VI. *S. Cyrillus Alexandrinus* lib. 4. *in Joannem* verba Chriſti ſupra laudata, *Niſi manducaveritis carnem filii hominis*, &c. cum verbis inſtitutionis Euchariſtiæ conjungens, ex iis colligit Filium Dei per Myſticam Eulogiam nos ſuſcipere, & expertes eſſe vitæ qui illum non ſuſcipiunt; Vitam nos habere in nobis, cum carnem Chriſti Euchariſtia deguſtamus, quia ei ſumus uniti, quemadmodum ipſa Verbo inhabitanti. Quæ ſane & manducationem oralem & realem Corporis & Sanguinis Chriſti præſentiam in Euchariſtia diſerte ſignificant. Si enim moraliter ſolum carni Chriſti uniti ſumus, cum ſacram Eulogiam recipimus, quia nimirum fide Chriſti carnem apprehendimus; ſequitur carnem ipſam Salvatoris moraliter tantum unitam eſſe Verbo. Siquidem idem unionis genus eſt, ſecundum *S. Cyrillum* inter percipientes Euchariſtiam & carnem Chriſti, ac inter carnem Chriſti & Verbum. *Prætermittens*, inquit Cyrillus, *quonam modo ſuam eis carnem daturus eſſet manducandam, eos ad credendum invitat prius quam inquirant. Credentibus enim jam cum fregiſſet panem dedit dicens*: „ Accipite, comedite: Hoc eſt corpus meum. Similiter autem & Calicem cum in omnes circumtuliſſet, Accipite, bibite, *inquit*, ex eo omnes. Hic enim eſt Sanguis „ meus Teſtamenti qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. „ *Vides quo pacto inſipientibus & citra curioſitatem credere nolentibus, Myſterii modum non explicet, ſed jam credentibus clariſſime illud expromere comperiatur. Audiant igitur qui fidem in Chriſtum præ vecordia nondum ſuſcepere*: „ Niſi manducaveritis carnem Filii „ hominis & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. „ *Expertes enim & vacui plane vitæ quæ in ſanctificatione ac felicitate eſt, remanent, qui per Myſticam Eulogiam non ſuſceperunt Filium. Vita enim eſt ſecundum naturam, in quantum & ex vivente Patre genitus eſt; ſed nihilominus etiam ſanctum ejus corpus Verbo cuncta vivificanti ineffabiliter unitum . . . . . Et quoniam vivifica facta eſt caro Salvatoris, utpote vitæ ſecundum naturam, Verbo nimirum Divino unitæ; cum illam deguſtabimus, tunc vitam habebimus in nobis, ei quoque ſimul uniti, quemadmodum ipſa Verbo inhabitanti. Hanc enim ob cauſam etiam in ſuſcitandis mortuis, non verbis tantum & nutu Deo conveniente Salvatorem operatum eſſe comperimus, ſed carnem ſuam quaſi cooperatricem ad hoc potiſſimum adhibuiſſe, ut oſtenderet illam vivificare poſſe, ac*

Chriſti Carnem in Euchariſtia deguſtantes, ei ſumus uniti, quemadmodum ipſa Verbo inhabitanti, teſte S. Cyrillo.

Caro Chriſti vivifica.

Sui in Eucharistia participes immortales facit.

ac velut unum quid cum ipso jam factam esse . . . . . Quod si solo tactu Sanctæ carnis id quod corruptum est vivificatur, quomodo vivificam illam Eulogiam non uberiorem consequemur, cum eam quoque degustabimus ? In suum enim ipsius bonum, hoc est, immortalitatem, nos qui participes ejus fuerimus, omnino transformabit. Sane si Mystica Eulogia, id est Eucharistia, figura tantum esset carnis Christi, ridicula esset *Sancti Cyrilli* argumentatio, cujus hic esset sensus: Si Christus contactu carnis suæ mortuos ad vitam revocavit: quanto magis panis qui est figura carnis Christi, nos immortales efficiet? Addit infra S. Cyrillus: „ Quia Christus per propriam carnem in no-
„ bis est, omnino resurgemus. Incredibile enim est, immo vero impossibile ut [vita eos
„ in quibus fuerit non vivificet. Quemadmodum enim scintilla multis paleis inseritur,
„ ut semen ignis servetur, sic etiam Dominus noster Jesus Christus per carnem suam
„ in nobis vitam integit, ac veluti quoddam semen immortalitatis inserit, totam quæ
„ in nobis est, abolens corruptionem. „ Qui per propriam carnem in nobis est, per figuram dumtaxat aut virtutem carnis suæ fide apprehensam non est in nobis. Et sicut scintilla quæ paleis inseritur, non figura tantum aut virtus ignis, sed reipsa ignis est: ita caro per quam Christus nos vivificat, vera est & propria ipsius caro, non figura solum, aut virtus carnis. Docet denique *S. Cyrillus* eos qui Christi carnem suscipiunt, & sanguinem bibunt, cum illo commisceri sicut cera ceræ conjungitur; quod certe realem & physicam participationem ac unionem indicat, non spiritalem dumtaxat, quam spiritalis manducatio, seu apprehensio carnis Christi per fidem efficit. Adhibet etiam exemplum fermenti, quod totam farinæ massam fermentat: sicque minimam Eulogiam totum corpus nostrum in se miscere ait, suaque efficacia replere. *Quemadmodum*, inquit, *si quis ceram ceræ conjunxerit, utique alteram in altera esse videbit: eodem modo, qui Salvatoris nostri carnem suscipit, & bibit ejus pretiosum Sanguinem, unum quiddam cum eo reperitur, commixtus quodammodo & immixtus ei per illam participationem, ita ut in Christo quidem ipse reperiatur, & vicissim Christus in ipso . . . . . Quemadmodum Paulus ait:* „ Modicum fermentum totam massam
„ fermentare: *sic minima Eulogia totum nostrum corpus in se miscet, propriaque replet efficacia: atque ita Christus in nobis existit, & nos vicissim in ipso. Etenim vere dici potest fermentum quidem esse in tota massa, & simili ratione massam in toto fermento.*

Qui Eucharistiam suscipit, cum Christo quodammodo commisceatur, & fit unum cum ipso.

VII. S. *Joannes Chrysostomus* Homilia 45. in *Joannem* verba Christi superius laudata de Eucharistia perinde explicat. „ Si quis, *inquit*, percontaretur cur Mysteriorum
„ sermonem adduxerit, respondebimus quod horum nunc maxime tempus erat . . .
„ Propterea illud prius fecit miraculum, (*multiplicationis panum*) ut per illud non
„ essent amplius increduli his quæ postmodum diceret . . . . Quare necessario discen-
„ dum quam admiranda Mysteria, & cur data sint, & quænam eorum utilitas. Unum
„ corpus sumus & membra ex Carne & ossibus ejus. Ut autem non solum per dilectionem, sed reipsa in illam carnem convertamur, per cibum id efficitur, quem nobis
„ largitus est. Cum enim suum in nos amorem indicare vellet, per corpus suum se
„ nobis commiscuit & in unum nobiscum redegit, ut corpus cum capite uniretur.
„ Hoc enim amantium maxime est. Hoc Job significabat de servis a quibus maxime
„ amabatur, qui suum amorem præ se ferentes, dicebant: *Quis daret nobis, ut ejus carnibus impleremus?* Quod Christus fecit, ut majori nos caritate adstringeret; & ut
„ suum in nos ostenderet desiderium non se tantum videri permittens desiderantibus, sed
„ & tangi, & manducari, & dentes carni suæ infigi & desiderio sui omnes impleri . . . . . Parentes sæpe numero liberos suos aliis alendos dederunt: Ego autem
„ carne alo, me vobis exhibeo, omnibus faveo, omnibus optimam de futuris spem
„ mea præbeo. Qui in hac vita ita se nobis exhibet, multo magis in futura: vester
„ ergo frater esse volui, & communicavi carnem propter vos & sanguinem: & per
„ quæ vobis conjunctus sum, ea rursus vobis exhibeo. „ Sane & realis præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & oralis manducatio ejusdem sacratissimi corporis clarius exprimi non possunt ac luculentius. Id sequentia verba amplius confirmant. „ Hic mysticus sanguis dæmones procul pellit, Angelos „ & Angelorum Domi-

Eucharistia sumenda a moris Christi erga nos argumentum.

Vis & efficacia Sanguinis Christi in Eucharistia.

„ num

„ num ad nos allicit; Dæmones enim cum Dominicum ſanguinem in nobis vident, in fugam vertuntur; Angeli autem concurrunt. ... Hic ſanguis abdita & Sancta Sanctorum purgabat. Quod ſi ejus figura tantam habuit vim in templo Hebræorum, in media Aegypto liminibus aſperſus, longe magis veritas ..... Hic ſanguis in figura peccata purgabat: in qua ſi tantam habuit vim, ſi umbram ita mors horruit, quantopere quæſo, ipſam formidabit veritatem? „ Sanguinis Chriſti non figuram tantum aut efficaciam, ſed veritatem in Euchariſtia contineri, & Fidelibus propinari *S. Chryſoſtomus* profitetur ac docet. *Dæmones fugat. Purgat peccata.*

ARTICULUS II.

Diluuntur Argumenta quibus ALBERTINUS probare nititur JOANNIS CAP. VI. agi de ſola manducatione ſpirituali, etiam ad oralis rejectionem.

Albertinus lib. 1. de Sacramento Euchariſtiæ, cap. 32. omnes machinas admovet ad diruendam probationem quam ex cap. 6. *Sancti Joannis* Catholici Theologi arceſſunt ad præſentiam realem Corporis in Euchariſtia comprobandam. Objicit primo Dominum in poſtrema parte verſiculi quinquageſimi primi, & in ſequentibus aliis, agere de eodem pane, & cum eadem ſumentibus promiſſione, de quo tractatum fuerat verſiculo quinquageſimo & præcedentibus. Cum ergo in priori parte verſiculi illius 51. ſicut & in antecedentibus Dominus locutus ſit de manducatione ſpirituali, non de orali & ſacramentali; ſimiliter dicendum eſt in poſteriori parte verſiculi hujus, atque etiam in ſequentibus, tantummodo quoque agi de manducatione ſpirituali.

Reſpondeo, de eodem pane agere, & de eadem Manducatione. Quia vero carnem Chriſti non ſacramentaliter tantum, ſed etiam ſpiritualiter manducare debemus, ut nobis ad ſalutem proſit ſpiritalem, primo manducationem exprimit clarius, deinde vero corporalem ac ſacramentalem expreſſius ſignificat. Provehebat enim auditores ſuos Chriſtus paulatim ad hoc Myſterium, docens prius eos quid facere deberent, ut panem verum cœleſtemque mererentur. *Operamini*, inquit, *non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis .... Hoc eſt opus Dei; ut credatis in eum quem miſit ille ..... Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo, ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei eſt qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Ego ſum panis vitæ. Qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet unquam.* Quibus verbis ſpiritalis manducatio potiſſimum commendatur. Unde & *S. Auguſtinus* illa exponens Tractatu 25. in *Joannem* ait: *Hoc eſt ergo manducare cibum non qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Ut quid paras dentes & ventrem? Crede, & manducaſti.* Quamquam hæc *Auguſtini* verba non ad Chriſtianos Euchariſtiam ſumentes, ſed ad Judæos panes iterum a Chriſto expetentes, referantur, quos ad ſpiritalem potius cibum conſectandum, ſcilicet doctrinam cœleſtem, Salvator adhortatus eſt. Id conſtat ex his ejuſdem S. Doctoris verbis in eodem capite, *Expectabas, credo, iterum panes manducare, iterum diſcumbere, iterum ſaginari: ſed dixerat cibum non qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quomodo dictum fuerat mulieri illi Samaritanæ: Si ſcires qui eſt qui petit a te bibere, tu forſitan poſtulaſſes ab eo.* Idem confirmatur ex lib. 2. de Sermone Domini in Monte c. 7. *Panis*, inquit, *quotidianus, aut pro iis omnibus dictus eſt, quæ hujus vitæ neceſſitatem ſuſtentant, aut pro Sacramento Corporis Chriſti, quod quotidie accipimus; aut pro ſpiritali cibo, de quo idem Dominus dicit: Operamini eſcam quæ non corrumpitur.*

Et infra: *Reſtat igitur ut quotidianum panem accipiamus ſpiritalem, præcepta ſcilicet divina, quæ quotidie oportet meditari & operari. Nam de ipſis Dominus dicit: Operamini eſcam quæ non corrumpitur.* Poſtquam vero Chriſtus de manducatione ſpirituali ſermonem fecit, auditores promovet ad alterius manducationis genus, quam obſcurius indicaverat; declaratque quomodo panem illum de quo fuerat locutus, id eſt, ſeipſum, illis manducandum daturus ſit. *Caro mea*, inquit, *vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus, qui manducat meam carnum, & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego*

ego in illo. Et, *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem; non habebitis vitam in vobis*.

II. Objicit ſecundo *Albertinus*, Hoc in loco nullam fieri de ſpeciebus panis & vini mentionem, adeoque de Euchariſtia non agi.

Reſpondeo: Satis eſſe ut rerum ipſarum in Sacramento contentarum, id eſt, carnis & ſanguinis Chriſti mentio fiat. In prædictionibus enim ſive promiſſionibus, non eſt neceſſe ut modus & ſpecies declaretur: ſatis eſt ipſam rei ſubſtantiam verbis idoneis exprimi. Ita cum Chriſtus promiſit adventum Spiritus Sancti, non prædixit excitandum repente de cœlo ſonum, aut diſpertitas linguas, tamquam ignem conſpiciendas. Et cum in hoc eodem capite, non ſemel reſurrectionem promittat manducantibus panem vitæ, modum tamen non exprimit. Quamvis itaque de pane & vino diſtinctim non loquatur, nihilominus de Euchariſtia ejus verba intelligenda ſunt, in qua manducatur ejus caro, & bibitur ejus ſanguis.

III. Objicit tertio *Albertinus* Verba Domini: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem*, &c. ſenſum habere generaliorem ac humaniorem, minuſque durum; atque etiam intellectu factuque faciliorem, ſi abſtracte a Sacramento de ſpirituali manducatione intelligantur, quam ſi vel de ſpirituali, vel de orali in Sacramento: adeoque de illa, non de iſta intelligi debere. Probat Antecedens, quia ſi de manducatione orali intelligantur, multas neceſſario patientur reſtrictiones: Accipienda enim erunt tantummodo de hominibus ſub Novo Teſtamento poſt Euchariſtiæ inſtitutionem viventibus; item de adultis ſolis, & de ſumptione non actu ſimpliciter, ſed interdum in voto, ac etiam de manducatione digna, non autem de indigna: cum ea de ſpirituali manducatione abſtracte a Sacramento intellecta, ab hiſce limitationibus abſoluta ſint. Senſus præterea de ſpirituali manducatione carnis Domini, multo humanior ac ſuavior eſt, quam ſenſus de manducatione corporali & orali.

Reſpondeo, Verba quæ præceptum important in Scriptura Sacra, non eſſe ſemper intelligenda ſecundum ſenſum generaliorem, ſed accommodate ad perſonas quibus dantur, & ad tempora pro quibus dantur. Nam & hæc verba, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in Regnum cœlorum*, ſenſum generaliorem habent, ſi de ſola fide intelligantur, quam ſi de Sacramento collato per aquam. An ideo Sacramentum neceſſarium non eſt? Præterea reſtrictiones, quas verba laudata Chriſti *Joannis*, 6. cap. patiuntur, non ab hominibus, ſed ab ipſo Salvatore ſunt adhibitæ. Legem autem extendere nefas eſt ultra voluntatem Legislatoris. Novæ Legis Sacramentum ad homines antiquæ Legis non pertinet. Chriſtus non dixit, Panis quem ego dedi, caro mea eſt pro mundi vita; ſed, *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*. Verba promiſſionis Chriſti ad adultos non reſtringuntur, quia & infantibus multorum tractu ſæculorum Euchariſtiam dedit Eccleſia, quæ diſciplina ob rationes convenientiſſimas mutata eſt. Interdum ad ſolam perceptionem Euchariſtiæ in voto reſtringuntur, cum vel abſolute recipi, vel cum debita reverentia non poteſt. Sed eadem pene Baptiſmi ratio eſt. Quienim illud recipere non poſſunt adulti, ſolo ejus voto ſalvantur. De manducatione digna dumtaxat intelligitur tota ſententia Chriſti: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo*. Sed quid mirum? Cum & Chriſti promiſſiones aliæ certis adſtrictæ ſint conditionibus, per quas ad certas etiam perſonas coarctantur, ut in his evidens eſt: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit ... Omnis qui petit, accipit*. Et tamen qui credit, & baptiſmum ſuſcipit adultus, non ſalvatur, niſi de peccatis ex animo doleat, Deum tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiat, & mandata ſervet. Nec accipit quicumque petit atque orat, niſi bene petat. Denique ſuas etiam reſtrictiones habent verba illa Chriſti, *Niſi manducaveritis &c.* &, *Qui manducat meam carnem*, &c. ſi de ſpiritali manducatione abſtracte a Sacramento intelligantur. Infantes enim baptizati carnem Chriſti ſpiritaliter non manducant, ſi manducationem ſpiritalem ad fidem referamus, quæ carnem Chriſti pro nobis crucifixam apprehendit. Nulla igitur *Albertini* argumentatio eſt, colligentis verba Chriſti eſſe intelligenda de manducatione ſpirituali abſtracte a Sacramento, quia ſecundum

ſenſum

ſenſum quem habent generaliorem, ſunt accipienda. Peccat enim in principio ratiocinium iſtud. Sed etſi minus dura & difficilis humanæ rationis ſpiritualis manducatio videatur, non ſequitur ſenſum verborum Chriſti eſſe illum de manducatione ſpirituali per rejectionem oralis. *Non eſt* enim *humano aut ſæculi ſenſu in Dei rebus loquendum*, inquit S. Hilarius; *neque per violentam atque imprudentem prædicationem cœleſtium dictorum ſanitati alienæ atque impiæ intelligentiæ extorquenda perverſitas eſt. Quæ ſcripta ſunt legamus, & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Chriſti veritate quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus, ſtulte atque impie dicimus*. Denique potius colligendum eſt verba Chriſti eſſe intelligenda in ſenſu manducationis oralis, quia ſenſus ille difficilior eſt, & dubia illa potis eſt excitare, quæ in Judæorum animis concitata ſunt. *Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum*? & quæ in ipſis Fidelium animis poſſunt ſuboriri, quæ SS. Patres de hoc differentes Sacramento, diſſipare paſſim nituntur, ut inferius obſervabimus.

IV. Objicit quarto *Albertinus*. Quicumque propriam Domini carnem manducat, propriumque ſanguinem bibit, habet vitam æternam. At quicumque manducat & bibit Euchariſtiam, non habet vitam æternam. Ergo quicumque Euchariſtiam manducant & bibunt, non manducant propriam Domini carnem, nec proprium ſanguinem bibunt.

Reſpondeo, habere vitam æternam quicumque propriam Chriſti carnem digne manducat, ſecus ſi manducet indigne. Non noſtra, ſed Apoſtoli explicatio eſt 1. ad Corinthios 11. *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit corporis & Sanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*. Corpus quidem & Sanguis Domini ſuapte natura vivifica ſunt, & immortalem vitam procurare valent manducantibus & bibentibus: ſed obicem apponentes, & in morte peccati manere volentes, immortali vita non donant. Præterea hoc telum in adverſarios facile torquetur. Quicumque carnem Chriſti manducat, & bibit ejus ſanguinem, habet vitam æternam: ſed quicumque manducat per fidem, non habet vitam æternam; cum multi a fide & charitate excidant. Vitam igitur æternam non habent, quicumque per fidem Corpus Domini manducant, & Sanguinem ejus bibunt.

V. Objicit quinto *Albertinus*: Si *Joannis 6.* ageretur de Euchariſtia, ſequeretur neceſſitas utramque ſpeciem participandi. Nam Dominus expreſſe ait, *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. At falſum conſequens eſt, ſecundum nos: igitur & antecedens.

Reſpondeo, Varias ejus loci interpretationes a Catholicis Theologis afferri, de quibus alias opportunior erit dicendi locus: ſed quamcumque ſequamur, ex hac Domini ſententia colligi non poteſt Communionis ſub utraque ſpecie neceſſitas, ut Concilium Tridentinum probat ac declarat Seſſione 21. cap. 1. *Sed neque ex ſermone illo apud Joannem 6.* inquit, *recte colligitur utriuſque ſpeciei Communionem a Domino præceptam eſſe, utcumque juxta varias SS. Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur*. Nam *qui dixit*: „ Niſi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus ſanguinem, non „ habebitis vitam in vobis; *dixit quoque*: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet „ in æternum. *Et qui dixit*: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam; *dixit etiam*: Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro „ mundi vita. *Et denique qui dixit*: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo; *dixit nihilominus*: Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Retorqueri etiam in Calviniſtas iſtud argumentum facile „ poteſt. Si hæc verba, *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, &c.* de manducatione per fidem eſſent intelligenda, manducatio per fidem omnibus neceſſaria eſset. Porro non eſt omnibus neceſſaria; non enim infantibus: Igitur de manducatione per fidem intelligi non debent. Si reſpondeant, accommodate ad perſonas intelligendum eſſe præceptum, ut per fidem teneantur manducare, qui fidei actualis ſunt capaces; non abſimiliter & nos reſpondebimus, debere utramque ſpeciem Sacramenti ſumere Sacerdotes, qui inſtituti a Chriſto Sacrificii peragendi cauſa illud

ſu-

ſumunt, cum utraque parte Sacrificium conſtet neceſſario : Non eſſe vero neceſſarium ut Fideles cæteri, qui non alia de cauſa Euchariſtiam ſumunt, quam ut ejus fructum percipiant, utramque ſumant ſpeciem; cum non minor ex una, quam ex utraque ſimul fructus percipiatur.

VI. Objicit ſexto *Albertinus*, Dominum loqui de ejuſmodi manducatione, quæ fieri poterat, tum cum loqueretur, ab iis ad quos ſermonem ſuum dirigebat. Ait enim in præſenti: *Qui manducat*: at manducatio oralis tum fieri non poterat, cum Sacramentum non inſtitueret, ſed ſola ſpiritalis. Deinde alloquebatur Judæos, quibus immediate ante dixerat, *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. Præceptum autem hoc comminatorium, illuſorium prorſus fuiſſet, niſi tum illi potuiſſent carnem ejus manducare, & ſanguinem bibere. Fieri enim poterat ut illorum quamplurimi, antequam Euchariſtiam inſtituiſſet, obirent; immo etiam ex vi communicationis hujus vita privarentur, ob manducationis illius defectum, quod iniquum prorſus foret.

Reſpondeo Chriſtum & de ea manducatione quæ tum fieri poterat, ſuis fidem adhibendo promiſſis, & de ea quæ poſtmodum erat conſummanda inſtituto Sacramento; ac proinde tum de ſpirituali, cum de orali fuiſſe locutum. Unde non ſolum ait pro tempore præſenti, *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem in me manet, & ego in illo. Qui manducat me, & ipſe vivet propter me*: ſed ad futuram manducationem illam refert his verbis: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*. Sicut ergo cum Chriſtus dixit, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in Regnum cælorum*, non ſignificabat eos qui ante plene promulgatam Evangelii Legem baptiſmum non ſuſciperent, a Regno cœlorum excludendos; ſed eos ſolum, qui promulgata baptiſmi Lege, abſque ejus ſuſceptione in re vel in voto decederent: ita cum dixit: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, id non referebat niſi ad eos qui poſt hujus inſtitutionem Myſterii carnem ſuam & ſanguinem in Sacramento recipere, omnino renuerent. Nec obſtat, quod ad Judæos loqueretur, tum in Synagoga præſentes, quorum plurimi ante Euchariſtiæ inſtitutionem erant morituri: Diſcipulos namque & auditores cæteros alloquebatur ceu typos Eccleſiæ. Unde verba illa toti Eccleſiæ dicta ſunt, illique promiſſio facta eſt Myſterii in ultima Cœna inſtituendi ac exhibendi. Denique temporis præſentis verbis res proxime futuras in Scriptura interdum ſignificari, ſacrarum Literarum peritus nemo neſcit.

VII. Objicit ſeptimo *Albertinus*: Qualis eſt manſio illa, per quam in Chriſto manemus, & Chriſtus in nobis, talis eſt manducatio carnis, & potatio ſanguinis ejus. Manſio enim illa ad manducationem & potationem ſequitur, ut effectus immediatus ad cauſam proximam ſuam. Atqui manſio illa non eſt corpora- lis, ſed ſpiritualis: Ergo manducatio carnis, & potatio ſanguinis non eſt corporalis & oralis, ſed ſpiritualis. Probatur minor, Dominus enim manſionem hanc reciprocam facit, & ait: *Qui manducat meam carnem, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo*. Atqui non manemus in eo corporaliter: nec igitur ipſe in nobis.

Reſpondeo primo, negari poſſe majorem. Quamvis enim manſio Chriſti in nobis ſit effectus manducationis, non tamen ejuſdem ordinis eſt ac manducatio. Id ſcilicet proprium Sacramentorum eſt, ut res actioneſque ſenſibiles ſpiritalem effectum producant in anima. Sic ablutio exterior ac ſenſibilis in Baptiſmo remiſſionem peccati, & gratiam atque virtutes operatur. Unde ſicut ineptum eſſet iſtud ratiocinium: qualis eſt ſalus quæ nobis per baptiſmum procuratur, talis eſt ablutio quæ baptiſmi nomine ſignificatur, cum dixerit Chriſtus: *Qui baptizatus fuerit, ſalvus erit*. Atqui ſalus illa non eſt corporis, ſed animæ: igitur baptiſmus non conſtat ablutione exteriori corporis, ſed ſola interiori animæ: ita ineptum eſt argumentum iſtud *Albertini* Miniſtri.

Reſpondeo ſecundo, falſam eſſe minorem. Qui enim per corpus ſuum ſe nobis commiſcet, inſtar ceræ liquefactæ quæ alteri ceræ conjungitur; aut fermenti, quod totam maſſam fermentat; qui nos concorporales ſuos per Euchariſtiam efficit, qui naturaliter in nobis manet, is certe ſpiritalem dumtaxat manſionem his verbis non ſignificavit,

in me manet & ego in eo. Atqui Christus per corpus suum se nobis commiscet, cum Eucharistiam sumimus, & concorporales suos nos efficit, ut SS. Patres loquuntur, quorum insignia loca supra retulimus, aliaque inferius adducemus. Igitur de sola mansione spiritali hæc verba non sunt intelligenda, sed de corporali. An de mansione spiritali Sanctus Cyrillus Alexandrinus intelligebat, qui lib. 10. in *Joannem*, pag. 862. & 873. refellit Hæreticos, qui dicere ausi sunt nullam esse nobis cum Christo carnalis conjunctionis rationem, argumento ducto ab Eucharistia? *Dicat*, inquit, *nobis aliquis causam, & vim Eulogiæ mysticæ obiter doceat. Nam cur in nobis inseritur? Non-ne ut Christum inhabitare faciat in nobis etiam corporaliter, participatione & communione sanctæ suæ carnis? Præclare quidem: Scribit enim Paulus Gentes factas esse* concorporales, & comparticipes, & cohæredes Christi. *Concorporales enim quonam modo factæ sunt? Nempe Eulogiæ mysticæ participatione honoratæ, unum cum eo factæ sunt corpus, sicut & unusquisque Sanctorum Apostolorum. Alioqui, quam ob causam, sua, immo omnium membra sicuti sua, membra Christi nuncupavit? Sic enim scribit:* „ Nescitis quoniam „ membra vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi faciam membra „ meretricis? Absit. *Sed Servator ipse:* Qui manducat meam carnem, *inquit*, & „ bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. „ *Hic enim animadvertere est operæ pretium, Christum non dicere, se dumtaxat in nobis futurum secundum relationem quamdam affectualem, sed & per participationem naturalem. Ut enim si quis ceram cereæ commixtam igne simul liquaverit, unum quid ex ambabus efficit: ita per Corporis Christi, & pretiosi Sanguinis participationem, ipse quidem in nobis, nos autem rursus in eo simul unimur. Nec enim aliter vivificari potest quod natura sua est corruptibile, quam si corporaliter unitum sit corpori ejus, qui secundum naturam suam est vita, hoc est, Unigeniti. Quod si meis verbis persuaderi te non sinis, ipsi Christo clamanti fidem adhibe:* „ Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii „ hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui enim man„ ducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: Et ego „ resuscitabo eum in novissimo die. „ *Audis eum aperte prædicantem, quod nisi carnem ejus manducaverimus, & biberimus ejus sanguinem, non habituri simus in nobis, hoc est in propria carne vitam æternam? Æterna autem vita jure censebitur caro vitæ, hoc est, Unigeniti.*

Verbum autem *manendi*, aliquando quidem moram & quasi habitum significat, ut transeundi verbo opponi videatur, ut quando dicitur cap. 1. S. Joannis, *Spiritum Sanctum mansisse super Jesum*; & cap. 3. *Iram Dei manere super eum, qui non credit*, & cap. 5. de Judæis persecutoribus, eos *verbum Dei non habere in ipsis manens*; aliquando vero intimam conjunctionem, ut hic & Epistola 1. ejusdem S. Joannis cap. 3. ubi dicitur: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet*, & cap. 4. ubi dicitur: *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ex qua observatione aliud *Albertini* argumentum solvitur, quod sic procedit: Dici non potest, illum, qui per tres aut quatuor horas alicubi est, ibi manere. Hæc enim loquendi forma constantem ac diuturnam inhabitationem designat. Atqui hoc beneficium non obtinetur per manducationem oralem, sed per spiritualem: loquitur ergo Dominus de manducatione spirituali, non de orali.

VIII. Objicit octavo *Albertinus* illa Christi verba versu 63. *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Quo ex loco istud conficit argumentum. Quæ manducatio carnis Christi per se non prodest, nec vivificat, ea tamquam inutilis & superflua censenda est. At manducatio oralis carnis Christi per se non prodest, nec vivificat. Ergo. Minor probatur, tum ex eo quod canes & mures, & multi homines impii, carnem Christi ore comedant, nec tamen iis ullo modo ad vitam æternam prosit; tum quia nullæ possint assignari utilitates manducationis oralis per se spectatæ ad salutis adeptionem.

Respondeo, nego minorem: Caro enim Christi, seu species Sacramentales eam obvelantes, si a brutis animalibus, permittente Deo, devorentur, iis non prosunt, quia spiritalis & æternæ vitæ incapacia sunt; nec pro illis Eucharistiæ Sacramentum institutum

tum est, aut Christus dixit: *Panis quem ego dabo, caro mea est*, pro brutorum animantium, sed pro *mundi*, id est, *hominum vita*, qui ad vitam æternam conditi sunt, & Christi sanguine redempti, ut jus ad ipsam consequantur; & Sacramentorum divinis subsidiis ad eam promoventur. Non prodest etiam impiis, quia indigne accipiunt; licet vivificandi vim habeat. Unde S. Augustinus Tractatu 27. in Joannem ita concludit: *Hoc ergo totum ad hoc nobis valeat, dilectissimi, ut carnem Christi & sanguinem Christi non edamus tantum in Sacramento, quod & multi mali; sed usque ad spiritus participationem manducemus & bibamus, ut in Domini corpore tamquam membra maneamus, ut ejus spiritu vegetemur, & non scandalizemus, etiamsi multi modo nobiscum manducant & bibunt temporaliter Sacramenta, qui habebunt in fine æterna tormenta*. Et Sermone 11. de verbis Domini secundum Matthæum cap. 11. hanc propositionem Christi: *Quicumque dixerit blasphemiam in Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro*, probat exceptionem pati in multis infidelibus, qui in Spiritum Sanctum blasphemias evomunt, & tamen postea ad Ecclesiam Catholicam venientes remissionem obtinent; sicut hæc propositio: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*, excepticnem patitur in impiis, qui carnem Christi & sanguinem ejus indigne manducant, & bibunt. *Illud etiam quod ait:* Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo; *Quomodo intellecturi sumus? Numquid etiam illos hic poterimus accipere, de quibus dicit Apostolus, quod judicium sibi manducent & bibant, cum ipsam carnem manducent? Numquid & Judas Magistri venditor & traditor impius, quamvis primum ipsum manibus ejus confectum Sacramentum carnis & sanguinis ejus cum ceteris Discipulis, sicut apertius Lucas Evangelista declarat, manducaret & biberet, mansit in Christo, aut Christus in eo? Multi denique qui vel corde ficto carnem illam manducant? & sanguinem bibunt, vel cum manducaverint & biberint, apostata fiunt, numquid manent in Christo, aut Christus in eis? Sed profecto est quidam modus manducandi carnem illam, & bibendi illum sanguinem; quomodo qui manducaverit & biberit, in Christo manet, & Christus in eo. Non ergo quocumque modo quispiam manducaverit carnem & biberit sanguinem Christi, manet in Christo, & in illo Christus: sed certo quodam modo, quem modum utique ipse videbat, quando ista dicebat. Sic igitur & in eo quod ait: Qui blasphemaverit in Spiritum Sanctum, non habet remissionem in æternum: Non quocumque modo blasphemaverit in Spiritum Sanctum, non habet, reus est hujus irremissibilis delicti: sed modo quodam, quem nos quærere atque intelligere voluit, qui hanc sententiam veram terribilemque deprompsit*. Negamus etiam quod oralis manducationis nullæ assignari possint utilitates: infinitæ enim numerantur a Patribus, qui hujus mysterii vim exposuere. Potissima est augmentum gratiæ, conjunctio cum Christo, & vita immortalis, quam Christus Eucharistiæ sumptioni alligavit, ut ex ejus promissione constat: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.*

Caro Christi plurimum prodest, quatenus spiritu vegetatur, & vivificandi vim habet a Verbo, cui personaliter unita est.

Quod vero illa Christi verba spectat: *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam*, &c. eorum sensus est, quod caro non profit per sese absque spiritu, adeoque quod nec ipsa Christi caro vivificandi vim habeat absque verbo. Quod tandem verba Christi non sint intelligenda carnali sensu, prout intelligebant Capharnaitæ & Discipulorum aliqui, carnem suam particulatim frustatimque conscindendam ipsum daturum. Ita hunc locum explicant *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi 16. *S. Chrysostomus S. Augustinus*, & *S. Cyrillus Alexandrinus* in hunc locum. „ O Domine, „ *inquit S. Augustinus*, quomodo caro non prodest quidquam, cum tu dixeris: Nisi „ quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se „ vitam? An vita non prodest quidquam? Et propter quid sumus quod sumus, nisi ut „ habeamus vitam æternam, quam tua carne promittis? Quid est ergo, Non prodest „ quidquam caro? Non prodest quidquam, sed quomodo illi intellexerunt, quomodo „ in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur. Proinde sic dictum est: *Caro non prodest quidquam*, quomodo dictum est: *Scientia inflat*.

„ Jam.

„ Jam ergo de bemus odiisse scientiam? Absit. Et quid est, *Scientia inflat*? Sola, si-
„ ne caritate. Ideo adjunxit, *Caritas vero ædificat*. Adde ergo scientiæ caritatem &
„ utilis erit Scientia: non per se, sed per caritatem. Sic etiam nunc, *Caro non pro-*
„ *dest quidquam*: Sed sola caro. Accedat spiritus ad carnem, quomodo accedit caritas ad
„ scientiam, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fie-
„ ret, ut inhabitaret in nobis. Si per carnem nobis multum profuit Christus, quomo-
„ do caro nihil prodest? Sed per carnem spiritus aliquid pro salute nostra egit. Caro
„ vas fuit: quod habebat, attende, non quod erat. Apostoli missi sunt: Numquid
„ caro ipsorum nihil nobis profuit? Si caro Apostolorum nobis profuit, caro Domini
„ poterat nihil prodesse? Unde enim ad nos sonus verbi, nisi per vocem carnis? Unde
„ stylus? Unde conscriptio? Ista omnia opera carnis sunt, sed agitante spiritu tam-
„ quam organum suum. Spiritus ergo est, qui vivificat. Caro autem non prodest quid-
„ quam. Sicut illi intelexerunt carnem, non sic ego do ad manducandum carnem
„ meam.„ Sic etiam explicat Enarratione in Psalmum 98. *Durum*, inquit, *illis vi-*
„ *sum est quod ait*: Nisi quis manducaverit carnem meam, non habebit vitam æter-
nam: *Acceperunt istud stulte, carnaliter illud cogitaverunt, & putaverunt quod præci-*
surus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo & daturus illis, & dixerunt:
Durus est hic sermo... *Ille autem instruxit eos, & ait illis*:„ Spiritus est qui vivificat;
„ caro autem nihil prodest. Verba quæ locutus sum vobis, spiritus est & vita.„ *Spi-*
ritaliter intelligite quod locutus sum. Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis;
& bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod
vobis commendavi, spiritaliter intellectum vivificabit vos. Et si necesse est illud visibi-
liter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi. Spiritaliter intelligi jubet quod locu-
tus est, id est, quod supernaturali modo, & invisibili carnem suam daturus esset, non
quidem passibilem, & sub visibili specie, sed glorioſam. Unde corpus idem secundum
substantiam erant manducaturi, quod videbant, & sanguinem eumdem secundum sub-
stantiam bibituri, quem fusuri erant carnifices: sed non eumdem secundum qualitatem.
Hinc Sanctus Augustinus Epistola 146. ad *Consentium*, Christi corpus *spiritale resurre-*
xisse ait; & Apostolus de corporibus nostris ait, *Seminatur corpus animale, resurget*
spiritale. Hoc sensu idem *S. Augustinus* libro contra *Adimantium* cap. 12. ait: *Cum*
induerit incorruptionem & immortalitatem, jam non caro & sanguis erit, sed in corpus
cœleste mutabitur. Quæ verba recensens libro 1. Retractationum, cap. 22. hæc habet:
Quod autem dixi„ Cum induerit incorruptionem & immortalitatem, jam non caro & san-
„ guis erit, *secundum corruptionem carnalem dictum est, carnem non futuram, non se-*
cundum substantiam, secundum quam Domini corpus, etiam post resurrectionem, caro ap-
pellata est. Eodem sensu *S. Hieronymus* in cap. 1. Epistolæ ad Ephesios, explicans illa
verba; *In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius* ait: *Dupliciter vero Sanguis*
Christi & Caro intelligitur, spiritualis illa atque divina, de qua ipse dixit: „ Caro
„ mea vere estcibus, & sanguis meus vere est potus. *Et*, Nisi manducaveritis carnem
„ meam, & sanguinem meum biberitis, non habebitis vitam æternam.„ *Vel caro &*
sanguis, quæ crucifixa est, & qui militis effusus est lancea... Juxta hanc divisionem,
& in Sanctis ejus diversitas sanguinis & carnis accipitur, ut alia sit caro quæ visura est
Salutare Dei; alia caro & sanguis quæ Regnum Dei non queant possidere.

Eodem sensu S. *Leo* Sermone 1. de Resurrectione Domini, explicans illa verba Apo-
stoli, *Etsi cognovimus secundum carnem Christum, jam nunc non novimus*, ait: *Meri-*
to dicitur caro Christi in eo statu, quo fuerit nota, nesciri: quia nihil in ea passibile,
nihil remansit in ea infirmum, ut & ipsa sit per essentiam, & non ipsa per gloriam.

Denique *Sanctus Augustinus* eodem modo carnem Christi vivificare asserit, quomodo
ipsam adorari agnoscit. Atqui ipsam adorari agnoscit propter spiritum, seu propter Ver-
bum, cui unita est: igitur & ipsam vivificare asserit quatenus vim accepit vivificam a
Verbo, cui unita est, & per quod subsistit, ut propria ejus caro. Major & minor evi-
dentes sunt ex laudato *S. Augustini* loco in Psalmum scilicet 98. ubi explicans illa ver-
bia, „ Adorate scabellum pedum ejus, *ait*: Quomodo adorabimus terram, cum dicat *Eucharis-*
„ aperte Scritura, *Dominum Deum tuum adorabis*? Et hic dicit, *Adorate scabellum* *stiæ ado-*
„ *pedum.* *ratio.*

„ *pedum ejus*? Exponens autem mihi quid ſit ſcabellum pedum ejus, dicit: *Terra au-*
„ *tem ſcabellum pedum meorum*. Anceps factus ſum; timeo adorare terram, ne damnet
„ me qui fecit cœlum & terram. Rurſus timeo non adorari ſcabellum pedum Domini
„ mei, quia Pſalmus mihi dicit: *Adorate ſcabellum pedum ejus* ... Fluctuans converto
„ me ad Chriſtum, quia ipſum quæro hic, & invenio quomodo ſine impietate adore-
„ tur terra, ſine impietate adoretur ſcabellum pedum ejus. Suſcepit enim de terra
„ terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa
„ carne hic ambulavit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo
„ autem illam carnem manducat, niſi prius adoraverit: Inventum eſt quemadmodum
„ adoretur tale ſcabellum pedum Domini, & non ſolum non peccemus adorando, ſed
„ peccemus non adorando. Numquid autem caro vivificat? Ipſe Dominus dixit, cum
„ de ipſa commendatione ejuſdem terræ loqueretur: *Spiritus eſt qui vivificat, caro au-*
„ *tem nihil prodeſt*. Ideo & terram quamlibet cum te inclinas atque proſternis, non
„ quaſi terram intuearis, ſed illum Sanctum cujus pedum ſcabellum eſt quod adoras:
„ propter ipſum enim adoras: ideo & hic ſubjecit: *Adorate ſcabellum pedum ejus*,
„ *quoniam Sanctum eſt*: Quis Sanctus eſt? In cujus honore adoras ſcabellum pedum ejus.
„ Et cum adoras illum, ne cogitatione remaneas in carne, & a ſpiritu non vivificeris.
„ Spiritus enim, inquit, vivificat, caro autem nihil prodeſt.

Quamvis caro manducetur Chriſti Corpus, modo tamen ſpirituali manducatur.

Denique quod ait Chriſtus, *Verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt*, non ſignificat Corpus Chriſti & ſanguinem eo ſenſu cibum & potum ſpiritalem eſſe, quod ſola fidei apprehenſione manducetur; ſed quod a vulgari & naturali cibo longe differat, quo corpora noſtra aluntur ad hanc vitam ſuſtentandam. Quod ψυχικὸν non ſit, ſed πνευματικὸν & glorioſum; quod ad vitam ſpiritalem, & immortalem alat: quod denique non terreno, & naturali, vulgarique modo percipiatur, & vulgarium inſtar ciborum dentibus prematur, digeratur: ſed modo ſpiritali & miraculoſo manducetur.

IX. Inſtat *Albertinus*: Si quid ſpiritualiter manducari cenſetur, quia non maſticatur nec dividitur, dicendum pariter erit piſcem illum magnum qui *Jonam* vivum abſorpſit, illum ſpiritualiter manducaſſe; & caſſiæ bolos ac alias ejuſmodi medicinalis pilulas, quæ ſub auri foliolis vel tenuiſſimo panis cruſtulo deglutiuntur, ſpiritualiter manducari; denique ſerpentes illos prodigioſæ magnitudinis, qui cervos ac tauros ſolidos hauriunt, ut *Ariſtoteles* lib. 8. *Hiſtoriæ Animalium* cap. 28. & *Plinius* lib. 8. cap. 14. referunt, ſpiritualiter illos edere: quod ineptiſſimum eſſe nemo non videt.

Reſpondeo, Modum illum ſpiritalem oralis manducationis corporis Chriſti non eſſe dumtaxat in eo poſitum quod non dividatur, ſed quod modo ineſsabili & miraculoſo comedatur, quamvis dividi non poſſit ac digeri, utpote impaſſibile atque glorioſum. Unde inepta ſunt, nec ullatenus ad rem exempla ab *Albertino* prolata.

Inſtat rurſus *Albertinus*: Non magis convenit animæ cibo ad ejus nutritionem per os corporis manducari & bibi, quam cibo corporis ad ipſius nutritionem per os animæ, videlicet fidem, ſumi. At abſurdum eſt dicere cibum corporis ad ipſius nutritionem per os animæ, videlicet fidem, ſumi debere: Ergo pariter abſurdum eſt dicere, cibum animæ ad ipſius nutritionem edi & bibi debere per os corporis. Atqui Chriſti Corpus & Sanguinem cibum eſſe non ad corporis, ſed ad animæ vitam ordinatum fatentur omnes. Ergo &c.

Reſpondeo, Quod etſi animæ cibo id per ſe non conveniat, ex inſtitutione tamen Chriſti convenit. Neque id cum ratione pugnat, quamvis rationem ſuperet, utpote fidei myſterium. Si enim Spiritus Sanctus in corporibus noſtris quodammodo habitat, cum membra noſtra illius templa ſint, ut Apoſtolus aſſerit: Si Verbum Dei quod res eſt ſpiritalis aure corporis percipitur: ſi caro in Baptiſmo *abluitur*, *ut anima emundetur*: Si *caro ungitur* in confirmatione, *ut anima conſecretur*: cur eadem caro ſumendo Euchariſtiam *corpore & ſanguine Chriſti non paſcatur*, *ut anima de Deo ſaginetur*, ut cum *Tertulliano* loquar? Præterea ſi res corporeæ, ſcilicet caro & ſanguis ore ſpirituali percipi poſſunt, ſecundum Calvinianos; cur cibus ſpiritualis ore corporis ſumi non poſſet? Neque enim major in uno quam in altero eſt repugnantia.

X. Objicit *Albertinus*: Si Corpus Domini per os recipitur, & in ventriculum deſcen-

ſcendit, fieri poterit ut glorioſum Domini corpus in uno eodemque ſubjecto cum diabolo reſideat: in impium enim poteſt dæmon introire per propriam ſubſtantiam, & in illo prævalere, non obſtante corpore Chriſti, quod pariter in eo erit. At conſequens abſurdum eſt; nam ſi Dagon non potuit ſubſiſtere coram Arca, quanto minus dæmon cum corpore Chriſti?

Reſpondeo, Id ſi Deus permittat, fieri poſſe, ſicut fieri potuit non ſolum ut Dagon coram Arca ſubſiſteret, ſed ut Arca ipſa everteretur, ita permittente Deo. Et vero ſi Diabolus Chriſtum tentare potuit, eo permittente, & in ſanctam civitatem aſſumere, & ſupra pinnaculum Templi ſtatuere, & in montem excelſum tollere; quidni poterit in corpus hominis intrare, qui Chriſti corpus manducavit? Deus per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, non ſolum in corporibus energumenorum, ſed etiam in ipſis dæmonibus eſt, nec propterea majeſtas ejus violatur: nec igitur violari cenſendum eſt Corpus Chriſti, quamvis in ſtomachum energumeni traducatur. Leviores alias *Albertini* rationes prætermitto, quas Catholicorum nemo haud plane ruſticus, nedum Theologus facile non ſolvet.

XI. Objicit decimo *Albertinus* contra manducationem oralem corporis Chriſti locum illum Sancti Auguſtini ex Tractatu 20. in Joannem, ubi exponens hæc Domini verba, *Hic eſt panis qui de cælo deſcendit, ut ſi quis manducaverit ex ipſo, non moriatur*; ait: *Sed quod pertinet ad virtutem Sacramenti, non quod pertinet ad viſibile Sacramentum. Qui manducat intus, non qui manducat foris; qui manducat in corde, non qui premit dente.*

Corporis Chriſti ſpiritualis manducatio neceſſario jungenda.

Reſpondeo primo, *S. Auguſtinum* non aſſerere quod manducatio Corporis Chriſti corde tantum fiat, non ore: ſed quod æternæ vitæ promiſſio iis tantum facta ſit, qui manducant intus, non foris; qui manducant corde, non qui premunt dente. Hac autem exceptione excludere nolle *S. Auguſtinum* obligationem manducationis oralis & Sacramentalis, ſed ei addere velle neceſſitatem intellectualis & mentalis. Ut quando ait Tractatu 80. in Joannem, *Unde iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur?* Externam verbi prolationem ad producendum effectum baptiſmi neceſſariam non negat, cum ibidem dicat: *Detrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua?* Sed ſolam verborum prolationem ſatis eſſe negat, ut adulti remiſſionem peccatorum per Baptiſmum obtineant, & ſpiritualiter renaſcantur niſi neceſſariam diſpoſitionem adhibeant, ſcilicet fidem. Sic cum S. Auguſtinus ait, lib. de Sancta Virginitate, cap. 3. de Virgine Maria. *Felicius Chriſtum corde quam carne geſtavit*, nón negat felicem eſſe Deiparam Virginem quod Chriſtum corporaliter conceperit, cum ipſa exclamet: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*; ſed beatam fore negat, niſi corde etiam Chriſtum concepiſſet. Et cum *ſanctus Cyprianus* lib. de Oratione Dominica ait, *Deus non vocis, ſed cordis auditor*, non negat Deum vocales orationes audire, ſiquidem Propheta dixit: *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me*: ſed vocales orationes ſufficere negat, niſi & corde oremus. Et cum *Oſeæ 6.* Dominus ait: *Miſericordiam volui, & non Sacrificium*, Sacrificia eſſe ſibi offerenda non negat, ſed abſque miſericordia ſibi non eſſe grata. Eodem modo *ſanctus Auguſtinus* hæc verba Chriſti, *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*, de iis intelligi aſſerit *qui manducant intus, non foris; qui manducant corde, non qui premunt dente*; Quia viſibilis Sacramenti perceptio, & oralis manducatio Corporis & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus contentorum, non ſufficit ad virtutem Sacramenti conſequendam, niſi in corde manducentur, id eſt, cum fide & caritate ſumantur. Idem eſt ſenſus alterius loci ex eodem Tractatu 26. in Joannem: *Credere in eum*, inquit, *hoc eſt manducare panem vivum. Qui credit in eum, manducat, inviſibiliter ſaginatur, quia inviſibiliter renaſcitur.* Sed enim definitionem logicam manducationis carnis Chriſti non tradit ibi *Sanctus Auguſtinus*, ſed moralem: nec ex eo quod dicat, *Credere in eum, hoc eſt, manducare panem vivum*, magis ſequitur eum ore non manducari, quam ex eo quod paulo poſt de muliere fluxum ſanguinis patiente ait, *Quid eſt tetigit, niſi credidit?* legitime concluderetur mulierem illam Dominum corporaliter non tetigiſſe: aut Chriſtum corporaliter non eſuriviſſe aut ſitiviſſe, quia

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

quia ſitim ipſius *Sanctus Auguſtinus* moraliter explicat Concione 2. in Pſalmum 78. ubi ait: *Jejunium*, inquit, *ipſius erat, quando defecerunt omnes qui in eum crediderant, quia & eſuries ipſius erat, ut in eum crederetur; quia & ſitis ipſius erat, quando dixit mulieri*, Sitio, da mihi bibere: *Fidem quippe ipſius ſitiebat: Et de Cruce cum diceret*, Sitio, *fidem illorum quærebat.*

XII. Reponit *Albertinus*, Hæc eſſe valde diſſimilia: *Auguſtinus* enim cum Evangelica Hiſtoria diſerte teſtatur, mulierem illam, tum corporaliter, tum ſpiritualiter Dominum tetigiſſe; atque ipſum tum proprie tum myſtice eſuriviſſe ac ſitiviſſe. Non vero pariter ait, Panem qui de cœlo deſcendit, hoc eſt, Deum Incarnatum, corporaliter ac ſpiritualiter edi a dente, & a mente, & ab ore, & a fide. At oppido fallitur *Albertinus*; manducationem enim utramque *S. Auguſtinus* diſerte adſtruit pluribus in locis. Unicum impræſentiarum profero ex libro 2. Contra adverſarium Legis & Prophetarum, cap. 9. *Mediatorem*, inquit, *Dei & hominum, hominem Chriſtum Jeſum, carnem ſuam nobis manducandam, bibendumque ſanguinem dantem fideli corde atque ore ſuſcipimus, quamvis horribilius videatur humanam carnem manducare, quam perimere, & humanum ſanguinem potare, quam fundere.*

Reſpondeo ſecundo, *S. Auguſtinum*, loco unde objectio decerpta eſt, nullo modo loqui de manducatione Corporis Chriſti, ſeu orali, ſeu mentali, ſed de ſola manducatione intellectuali Spiritus & Divinitatis Chriſti, hoc eſt de fide & contemplatione deitatis ipſius & æqualitatis cum Patre, quam ibi per metaphoram appellat manducationem panis vivi, quoniam meditatio deitatis ſupremum eſt animæ pabulum, ac intellectuale objectum. Id patet ex ipſius verbis; *Daturus ergo Dominus Spiritum Sanctum, dixit, ſe panem qui de cœlo deſcendit, hortans ut credamus in eum. Credere enim in eum hoc eſt manducare panem vivum* &c. . . . Ibidem: *Sed tangitur ab eis a quibus bene tangitur: aſcendens ad Patrem, manens cum Patre, æqualis Patri. . . Deus enim Pater æqualem ſibi genuit Filium: & qui cogitat, atque in fide ſua ſentit & ruminat æqualem eſſe Patri, eum in quem credidit, ipſum trahit Pater ad Filium . . . Quas avidas fauces habere debet, unde optare ut ſanum ſit intus palatum, vera judicandi, niſi ut manducet & bibat ſapientiam, juſtitiam, veritatem, æternitatem?* Vides *S. Auguſtinum* in hac Tractatus parte ne verbum quidem habere de manducatione Corporis Chriſti ſive in Sacramento, ſive extra Sacramentum: quamvis in poſteriori parte Tractatus de utraque loquatur, cum ait: *Qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio nec manducat ſpiritualiter carnem ejus, nec bibit ſanguinem, licet carnaliter & viſibiliter premat dentibus Sacramentum Corporis & ſanguinis Chriſti, ſed magis tantæ rei Sacramentum ad judicium ſibi manducat & bibit.*

XII. Objicit *Albertinus* locum alterum ex Tractatu 27. *S. Auguſtini* in *Joannem*, ubi exponens hæc verba: *Si videritis Filium hominis aſcendentem ubi erat prius*, hæc habet: *Quid eſt hoc? Hinc ſolvit quod illos moverat. Hinc aperuit unde fuerant ſcandalizati? Hinc plane ſi intelligerent: Illi enim putabant eum erogaturum corpus ſuum. Ille autem dixit ſe aſcenſurum in cœlum, utique integrum. Cum videritis Filium hominis aſcendentem ubi erat prius, certe vel tunc videbitis, quia non eo modo quo putatis, erogat corpus ſuum, certe vel tunc intelligetis quia gratia ejus non conſumitur morſibus.* Auguſtinus ait, Dominum aſcenſus ſui mentione plane ſolviſſe Diſcipulis id unde fuerant ſcandalizati, ac aperuiſſe quomodo caro illis foret manducanda, ſi intelligentiæ tantillum habuiſſent. At vero aſcenſus mentio ne tenuiſſime quidem innuebat carnem oraliter ab eis fore manducandam: nec id Diſcipuli, vel ſi acutiſſimi fuiſſent, inde potuiſſent colligere. Immo is contra difficultatem adaugebat. Non aſcenſio carnis Chriſti e terra in cœlum, ipſius e terra abſentiam deſignabat. An qui potuiſſent intelligere carnem a terra abſentem illis oraliter fore manducandam, cum objectum abſens oraliter manducare prorſus impoſſibile ſit? Non intelligit ergo *Auguſtinus* carnem Dominicam oraliter edendam eſſe, ſed mens tantum illius eſt, fide ac ſpiritu eam esse manducandam.

Reſpondeo, *S. Auguſtinum* eo loci ſolum ſenſum Capharnaitarum & Diſcipulorum carnalium excluſiſſe, qui ipſum corpus ſuum in partes diviſurum, & ipſis erogaturum exi-

existimabant. Ascensus autem in cœlum redivivo, integro, & glorioso corpore probat ejus corpus non ita dividendum, & cæterorum instar ciborum, consumptum iri morsibus. At *S. Augustinus* confirmat veram Corporis sui manducationem Christum significasse, quam Discipuli intelligebant, licet non eo modo quo intelligebant. *Cum videretis Filium hominis ascendentem ubi erat prius, certe vel tunc videbitis, quia non eo modo quo putatis erogat corpus suum: certe vel tunc intelligetis, quia gratia ejus non consumitur morsibus.* Licet autem ascensio Christi in cœlum absentiam ejus ab hominum oculis, victu & conversatione, sive subtractionem præsentiæ sensibilis designaret, non tamen absentiam a Sacramento; immo potius carnis suæ in Sacramento præsentiam, quam Discipuli carnales non intelligebant, confirmabat. Id autem etsi non potuissent intelligere, debuissent credere, ut Christi verba probant, & *S. Augustinus* ibidem docet. *Carnem suam*, inquit, *dat nobis Dominus manducare, & sapere secundum carnem mors est. Cum de carne sua dicat, quia ibi est vita æterna: ergo nec carnem debemus sapere secundum carnem, sicut in his verbis*: Multi itaque audientes, *non ex inimicis: sed* ex Discipulis ejus dixerunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? „ Si „ Discipuli durum habuerunt istum sermonem, quid inimici? Et tamen sic oportebat „ ut diceretur, quod non ab omnibus intelligeretur. Secretum Dei intentos debet „ facere non adversos. Isti autem cito defecerunt talia loquente Domino Jesu. Non „ crediderunt aliquid magnum dicentem, & verbis illis aliquam gratiam cooperientem: „ sed prout voluerunt, ita intellexerunt, & more hominum, quia poterat Jesus, aut „ hoc id disponebat Jesus, carnem qua indutum erat Verbum, veluti concisam distribuere credentibus in se.

XIII. Objiciunt Calviniani Scriptores pene omnes hunc locum ex Tractatu 26. *S. Augustini* in *Joannem*, quo solam Corporis Christi spiritalem manducationem ab ipso agnosci evincere se putant. „ Hunc itaque cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum: quod est Sancta Ecclesia in prædestinatis, & vocatis, „ & justificatis, & glorificatis, Sanctis & fidelibus ejus ... Hujus rei Sacramentum, id „ est, unitatis Corporis & Sanguinis Christi, alicubi certis intervallis dierum in Dominica Mensa præparatur, & de Mensa Dominica sumitur, quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitium. Res vero ipsa cujus Sacramentum est, omni homini ad vitam, „ nulli ad exitium, quicumque ejus particeps fuerit.

R. *S. Augustinum* eo loci manducationem Corporis & Sanguinis Christi moraliter explicare, non de manducatione illius spirituali per fidem, sed de incorporatione in societatem Sanctorum, quæ Christi corpus mysticum est, ac docere fideles hunc esse finem Eucharistiæ, ut conjunctionem intimam cum Christi Corpore mystico designet atque operetur. At Calvinistarum sensui non patrocinatur hæc explicatio, siquidem manducatio spiritualis ad Corpus Christi naturale, non ad corpus mysticum referenda est, ut ipsimet fatentur. Ideo autem *S. Augustinus*, in his Tractatibus sive Sermonibus in *Joannem*, quos e suggestu coram frequenti populo pronuntiabat, morali sensui potissimum insistit, quia coram Cathecumenis loquebatur, quibus occultare mysteria & præcipue Eucharistiæ Sacramentum solemne erat. Qua de re *S. Augustinum* ipsum audire juvat Tract. 11. in Joannem, ubi exponens hæc Evangelii verba, „ Jesus non se credebat eis, *ait*: Tales „ sunt omnes Catechumeni: Ipsi jam credunt in nomine Christi, sed Jesus non se credit „ eis. Intendat & intelligat caritas vestra: si dixerimus Catechumeno, credis in Christo? „ Respondet, Credo & signat se cruce Christi, portat in fronte & non erubescit de cru- „ ce Domini sui. Ecce credit in nomine ejus. Interrogemus eum, 'Manducas carnem „ Filii hominis, & bibis ejus sanguinem? nescit quid dicimus, quia Jesus non se credi- „ dit ei .... Quo ergo perducit credentes & baptizatos? Ad manna. Ecce dico manna. „ Notum est quid acceperint Judæi, notum est quod illis pluisset Deus de cœlo: & „ nesciunt Cathecumeni quid accipiant Christiani. Erubescant ergo, quia nesciunt: transeant per Mare Rubrum, manducent manna, ut quomodo crediderunt in nomine Je- „ su, sic se ipsis credat Jesus. „ Et Tractatu 26. in Joannem: *Norunt Fideles Corpus Christi, si Corpus Christi non negligant esse.* Et Sermone 46. de Verbis Domini, ubi hanc Christi sententiam explicat, „ Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, „ &c.

Cathecumenis occultare Mysteria, ac præsertim Eucharistiæ Sacramentum, solemne erat.

„ &c. *ait:* Qui audistis hæc, nondum omnes intellexistis. Qui enim baptizati & Fi-
„ deles estis, quid dixerit, nostis. Qui autem inter vos adhuc Catechumeni, vel Au-
„ dientes vocantur, potuerunt esse, cum legeretur, audientes, numquid & intelligentes?
„ *Et Sermone* 2. *de Verbis Apostoli:* Locutus est enim nobis de Corpore & Sanguine
„ suo: Corpus dixit escam, sanguinem potum. Sacramentum Fidelium agnoscunt Fide-
„ les: Audientes autem, quid aliud quam audiunt? *Et Sermone in Psalmum* 109. Fi-
„ delibus loquor. Si quid non intelligunt Catechumeni, auferant pigritiam, festinent
„ ad notitiam. Non ergo opus est mysteria promere: Scripturæ vobis intiment quid
„ est Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech.

Explicatur quo sensu S. Augustinus figuratam locutionem esse scripserit, Nisi manducaveritis carnem Filii hominis &c.

XIV. Objicit *Albertinus* locum celebrem *S. Augustini* e libris *De Doctrina Christiana*, in quibus modum Scripturas optime interpretandi docere volens, postquam lib. 1. de rebus tractasset, secundo de signis, demum in tertio agit de actionibus & locutionibus figuratis, quæ cum sæpe occurrant, studiose sunt distinguendæ. Hanc autem regulam assignat lib. 3. cap. 10. *Quidquid in sermone divino, neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse cognoscas.* Verum quia vox, *figuratum*, per se sumpta ambigua est, complectique potest tum locutiones quarum præcipui termini figurati sunt, & metaphorici, tum eas quarum termini quamvis proprii sint, alterius cujusdam rei figurativi & significativi sunt; regula illa sua quæ priores proprie spectat tantisper seposita, de posterioribus, hoc est, de dictis figurativis, quemadmodum & de factis occasione inde accepta, multa habet cap. 12. 13. 14. & 15. Deinde regulam suam cap. decimo sexto de novo & explicatius referens, & prioribus illam, ut par est, accommodans: *Si præceptiva est locutio*, inquit, *aut flagitium aut facinus vetans, aut beneficentiam jubens, non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur jubere, aut utilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est.* „ Nisi manducaveritis, *inquit*, carnem Filii hominis & sanguinem biberitis, vitam in vobis non „ habebitis; *facinus vel flagitium videtur jubere. Figura ergo est, præcipiens Passioni Domini esse communicandum, & suaviter atque utiliter in memoria recondendum, quod caro ejus pro nobis crucifixa & vulnerata sit.* Palmarium istud testimonium *Albertinus* vocat. *Augustinus* enim vult ea verba Domini, *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & sanguinem biberitis*, figuratam locutionem esse. Figura autem illi non est in vocabulis carnis & sanguinis; neque enim negat veritatem carnis & sanguinis, aut carnem esse manducandam, sanguinemque bibendum, cum id ad vitam necessarium esse Dominus ipse asserat. Est igitur in vocabulis manducandi & bibendi, quæ metaphorice figurateque adhibentur, ac proinde manducationem & potationem non proprie, sic appellatam, sed figurate sic dictam, hoc est spiritualem, designant.

Respondeo, Hanc Regulam a *S. Augustino* traditam, *Præceptiva locutio, si facinus aut flagitium videtur jubere, figurata est*, si generatim & absque restrictione sumatur, falsam esse; quod quinque exemplis mandatorum, quæ facinus videntur imperare, & nihilominus secundum propietatem literæ mandanda erant executioni, probat doctissimus Cardinalis *Perronius*. Primum est immolationis Isaaci, *Genes.* 12. Secundum, spoliationis Ægyptiorum *Exod.* 12. Tertium destructionis Amalecitarum universæ, 1. *Regum* 15. Quartum mandati a Michæa de se vulnerando dati, 3. *Regum* 20. Quintum jussionis Oseæ factæ de meretrice in conjugem assumenda. Nonne & hoc principio *Socinus* probaret in sensu metaphorico intelligendas locutiones omnes Scripturæ, quibus Christus mortem suam obtulisse Patri dicitur, ut nos a peccatis redimeret? Facinus scilicet, vel flagitium *Socino* videbitur insontem morti tradere ad liberandos peccatores. Non illubenter concedit *Albertinus* hanc regulam non esse extendendam ad omnia in universum Scripturarum loca, in quibus flagitium aliquod, aut mandari, aut consuli, aut approbari videtur: quia nonnulla sunt adeo manifeste ex vi circumstantiarum juxta literæ proprietatem sumenda, ut de iis dubitatio nulla esse debeat, quemadmodum ipsemet observat *Augustinus*, cap. 11. *Si perspicue sonat*, inquit *non est ad aliud referendum, quasi figurate dictum sit*; satisque in illis sit ad mandantis auctoritatem & justitiam recurrere. Verum his cum restrictionibus accepta regula perperam applicatur his Christi verbis: *Nisi manducaveretis carnem Filii hominis* &c. secundum

Ca-

Catholicorum ſenſum explicatis, cum ex vi circumſtantiarum juxta literæ proprietatem de manducatione reali intelligenda ſint: & in jubentis auctoritate ſit acquieſcendum, ut agnoſcunt SS. Patres, Hilarius lib. 8. de Trinitate, dicens: *De naturali enim in nobis Chriſti veritate quæ dicimus, niſi ab ipſo diſcimus, ſtulte & impie dicimus. Ipſe enim ait*: Caro *mea vere eſt eſca, & ſanguis meus vere eſt potus*. Chryſoſtomus Homilia 46. in Joannem, aſſerens Chriſtum dixiſſe, *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*; ut Apoſtolos in prædictis confirmaret, *Ne obſcure loquutum in parabolis arbitrarentur, ſed ſcirent omnino neceſſarium eſſe ut corpus comederent*. Baſilius in Moralibus Regula 8. Cap. 1. ubi hæc verba Chriſti; *Amen, Amen dico vobis, niſi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, in exemplum adducit, ut probet, *Quod ab iis quæ dicuntur a Domino dubitatio omnis, atque hæſitatio repelli debet, & quidquid a Deo dictum ſit, id veriſſimum & poſſibile tenere oportet, licet natura ipſa repugnet: In hoc enim fidei certamen eſt*. Sane hoc præceptum in ſenſu Catholicorum intellectum etſi rationi repugnare videatur, non tamen honeſtati, aut caritati proximi, adeoque nec flagitium jubet, nec facinus. *Quod* enim *agit indomita cupiditas ad corrumpendum animum & corpus ſuum, flagitium vocatur; quod autem agit ut alteri noceat, facinus*, inquit *S. Auguſtinus* lib. 3. de Doctrina Chriſtiana, cap. 10. Facinus autem vel flagitium videtur jubere, ſi ſecundum ſenſum Capharnaitarum intelligatur, & vulgaris ſpectetur manducationis modus, quo caro non manducatur niſi mortua, cocta & particulatim diviſa, atque dentibus comminuitur, guſtatur, in ſtomachum trajicitur, digeritur, & in ſubſtantiam corporis noſtri convertitur. Hunc ſenſum dumtaxat ibi ſpectavit *S. Auguſtinus*, cum hæc verba: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus ſanguinem*, in exemplum adduxit præceptivarum locutionum, quæ facinus vel flagitium videntur jubere. Figuram vero in illis verbis agnoſcit ſpiritalis manducationis, qua in plures partes dividitur objectum, quod ſpiritaliter manducatur, guſtatur cum ſingulari voluptate, in memoria reconditur, ejuſque meditatione alitur animus. *Figura eſt ergo*, inquit, *præcipiens, Paſſioni Domini eſſe communicandum, & ſuaviter atque utiliter in memoria recondendum, quod caro ejus pro nobis crucifixa & vulnerata ſit*. Sacramentalem itaque & oralem Corporis Chriſti manducationem *Sanctus Auguſtinus* non rejicit, de qua hæc verba aliis in locis conſtanter explicat, ſcilicet *lib. contra Adverſarium Legis, & Prophetarum*, cap. 10. *Quæſtione* 57. *in Leviticum* lib. 1. *De peccatorum meritis & remiſſione*, c. 20. Tractatibus 11. & 26. in *Joannem*, Sermonibus 11. & 49. *De verbis Domini*, lib. 1. contra *Creſconium*, c. 25. & in Enarrationibus in Pſalmo 33. & 98. Sed de ea ſilet hoc in loco, quia nihil ad ejus inſtitutum conducebant laudata Chriſti verba; *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. ſecundum ſenſum Sacramentalis manducationis intellecta.

Quod autem figura, quam in his verbis ad mentem Capharnaitarum intellectis obſervat *S. Auguſtinus*, ſenſum oralis manducationis & realis præſentiæ Corporis & Sanguinis Chriſti non excludat, ex *S. Bernardo* colligitur, qui cum realem Corporis & Sanguinis Chriſti præſentiam propugnaverit, ac miraculis etiam confirmarit, nihilominus de ſpirituali manducatione expoſuit hæc verba: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. Sermone 3. in Pſalmum, *Qui habitat*, ubi hæc habet. *Quid autem eſt manducare ejus carnem, & bibere ejus ſanguinem, niſi communicare paſſionibus ejus, & eam converſationem imitari, quam geſſit in carne? Unde & hoc deſignat illibatum illud Altaris Sacramentum, ubi Dominicum Corpus accipimus, ut ſicut videtur illa panis forma in os intrare, ſic noverimus per eam quam in terris habuit converſationem, ipſum intrare in nos ad habitandum per fidem in cordibus noſtris*.

Locutiones itaque figuratæ duplicis ſunt generis in Scriptura Sacra: quædam in quibus verba non ſignificant id, ad quod exprimendum ſunt primitus inſtituta, ſed ad aliud ſignificandum transferuntur, quomodo Chriſtus dicitur *Lapis angularis*, *Leo de tribu Juda*, *vitis*, *oſtium*, *ovis*, &c. Aliæ in quibus verba ſignificant quidem id ad quod ſignificandum ſunt inſtituta, ſed tamen id quod exprimunt, alterius rei figura eſt, quam non exhibet eorum ſignificatio. Prioris generis figuratæ locutiones literalem ſenſum

excludunt, non posterioris. Sic in Epistola ad Galatas cap. 4. dicitur: *Scriptum est quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera per repromissionem, quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta.* Hæc licet per allegoriam, id est, per figuram dicta interpretetur Apostolus, non vult tamen sensum literalem & historicum excludi. Sic ad Hebræos II. cap. dicitur *Abraham* filium *Isaac*, postquam ad ejus immolationem se accinxit, & ab Angelo prohibitus est, *accepisse in parabolam*, id est, in figuram, Christi scilicet, quem Pater Æternus morti pro nobis omnibus traditurus erat, & ab ea liberaturus. At figura illa sensum literalem non excludit, nec prohibet quin Patriarcha filium vere receperit incolumem. Sic 1. ad Corinthios 10. dicitur: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.* Non quod reipsa non contigerint, sicut in Scriptura Sacra referuntur, sed quod figuræ essent rerum in Lege Evangelica gerendarum. Sic *S. Augustinus* mortem corporalem Moysi figuratam dubitationis ipsius mortem fuisse ait *Homilia 2. inter quinquaginta*, cap. 1. Sic aquam corporalem Samaritanæ figuram fuisse aquæ intellectualis voluptatis sæcularis asserit *Tractatu 15. in Joannem*. Sic aquæ in vinum substantialem conversionem figuram vocat spiritualis conversionis Legis in Evangelium, *Tractatu 9.* in *Joannem*. Sic reverentiam corporalem quam exhibemus Corpori Christi Verbi consubstantialis Patri, profert ut exemplum & figuram reverentiæ spiritualis, quam verbo Dei, quod nobis erogatur, id est, prædicationi, exhibere debemus, *Homilia 26.* inter *quinquaginta*. Hæc verba Christi: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem*, figuratam secundo sensu locutionem continent. Significant namque veram carnis Christi manducationem, & veram sanguinis ejus sumptionem, incruento, invisibili, & impassibili modo, non cruento illo, & barbaro, quem Capharnaitæ intelligebant. Sed rei insuper alterius figura est illa manducatio, scilicet Passionis Christi, cui manducando communicamus, & mortis ejus quam recolimus. Id unum *S. Augustinus* voluit, dicens: *Figura est ergo præcipiens Passioni Domini esse communicandum, & suaviter atque utiliter recondendum in memoria, quod caro ejus pro nobis crucifixa & vulnerata sit.*

Hæc responsio ex antecedentibus Augustinianæ sententiæ confirmatur. Dixerat *S. Augustinus* cap. 10. *Quidquid in sermone divino, neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse.* Addiderat, *Morum honestatem ad diligendum Deum & proximum; fidei veritatem ad cognoscendum Deum & proximum pertinere.* Cap. 12. explicat quænam figurate sint accipienda. *Quæ autem*, inquit, *quasi flagitiosa imperitis videntur, sive tantum dicta, sive etiam facta sint, vel ex Dei persona, vel ex hominum, quorum nobis sanctitas commendatur, tota figurata sunt.* In exemplum affert unctionem pedum Christi a muliere facta, docetque illam fuisse figuram, quia hujusmodi unctio vulgo luxui deputatur. *Neque ullo modo quisquam sobrius crediderit Domini pedes ita unguento pretioso a muliere perfusos, ut luxuriosorum, & nequam hominum solent, quorum talia convivia detestamur. Odor enim bonus, bona fama est, quam quisquis bonæ vitæ operibus abundaverit, dum vestigia Christi sequitur, quasi pedes ejus pretiosissimo odore perfundit. Ita quod in aliis personis plerumque flagitium est, in Divina vel Prophetica persona magnæ cujusdam rei signum est.* Subjungit exemplum *Oseæ*, cum uxorem fornicationum accipere jussum a Deo est. *Alia quippe est in perditis moribus, alia in Oseæ Prophetæ ratiocinatione conjunctio meretricis.* Certum vero est hoc utrumque ita figuratum fuisse, ut neque veritas unctionis, neque veritas conjunctionis cum meretrice revocari posset in dubium. Itaque quando verba aliquid proprie exprimunt, quod alterius tamen rei figura est, locutio figurata potest censeri: quo modo præceptum de manducanda carne Christi figuratam quoque locutionem involvit cum literali & propria: quia manducatio Sacramentalis Carnis Christi, figura est spiritalis manducationis qua ipsius Passioni communicamus: & in memoria reconimus, quod caro ejus pro nobis crucifixa & vulnerata sit. Addit in eodem capite *S. Augustinus*, generatim loquens de Patribus Veteris Testamenti, ut suam hanc Regulam probet: *Et quidquid ibi tale narratur, non solum historice ac proprie, sed etiam figurate ac prophetice acceptum, interpretandum est usque in finem illum caritatis, sive Dei, si-*

ve proximi, ſive utriuſque. Ex quibus patet, ſecundum *S. Auguſtinum*, quædam habere rationem figuræ, quæ tamen rei veritatem non excludat ab ipſis geſtis, aut ſenſus literalis proprietatem a verbis. Sic mandatum Chriſti his verbis expreſſum: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, figuratam locutionem involvit, præcipitque, ut Paſſioni Domini communicemus: nec tamen hæc figura manducationis Sacramentalis & oralis Corporis Chriſti veritatem excludit.

Denique ex locutionibus quæ flagitium vel facinus jubere videntur, quædam tales dumtaxat videntur *imperitis*, inquit *S. Auguſtinus* c. 12. ex quarum numero eſt iſta: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem non habebitis vitam in vobis*. Unde figurata tantum locutio eſt eo ſpectata ſenſu, ſecundum quem flagitium aut facinus videtur imperare, ſcilicet manducationem Carnis Chriſti eo vulgari modo, quo caro manducatur occiſi prius animalis, in partes diviſa, & cocta, dentibuſque atteritur, & naturalis vi caloris in ſtomacho digeritur.

Objicit *Albertinus*, cum *S. Auguſtinus* agat tum de locutionibus quæ beneficentiam vetare, tum de locutionibus quæ flagitium jubere videantur, ac utriuſque generis exempla duo proferat; & prioris quidem quod habetur in Eccleſiaſtico c. 12. *Ne ſuſcipias peccatorem*; & in Joannis Evangelio c. 12. *Qui amat animam ſuam perdet eam*. Poſterioris vero quod habetur Proverbiorum 25. *Hoc faciens*, (videlicet inimicum cibans) *carbones ignis congeres ſuper caput ejus*; & verba illa Domini: *niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, &c.* Triaque illa exempla figuram involvant ſenſus literalis & proprii excluſivam, quis non videt quartum de manducanda carne Filii hominis, & bibendo ejus ſanguine, aut eſſe plane incongruum, aut pariter figuram involvere ſenſus literalis, nempe manducationis oralis excluſivam?

Reſpondeo, illud quoque exemplum de manducanda Carne Chriſti, & bibendo ejus ſanguine figuram involvere ſenſus literalis Capharnaitarum excluſivam, non vero ſenſus literalis quem Chriſtus intendebat, & quem adſtruunt Catholici. Etenim illum dumtaxat ſenſum excludit figura, quæ in hoc præcepto Domini eſt, ſecundum quem flagitium aut facinus jubere videtur. Atqui flagitium, aut facinus jubere non videtur ſecundum ſenſum Sacramentalis manducationis, ſive manducationis carnis Chriſti ſub Sacramento, ſed ſecundum ſenſum anthropophagiæ dumtaxat, quem unum carnales Capharnaitæ apprehendebant. Igitur figura quæ eſt in iſto præcepto Domini, ſenſum Catholicorum de orali Carnis Chriſti ſub Sacramento manducatione non excludit. Hunc jam olim a *Berengario* objectum Catholicis *S. Auguſtini* locum ita explicat *Guitmundus* Averſanus Epiſcopus lib. 11. *De Veritate Euchariſtiæ*. Prolatis enim *S. Auguſtini* teſtimoniis duobus, uno ex Pſalmo 98. altero ex Tractatu 27. in Joannem, quæ ſolum Capharnaitarum ſenſum excludunt, ſubdit: „ Hoc eſt ergo facinus vel flagitium, quod, „ ut ait B. Auguſtinus, videbatur Dominus jubere, non quia facinus aut flagitium ju„ beret, jubendo manducari carnem ſuam, ſed videtur, *inquit*, jubere, illis videlicet „ qui putaverunt, quod hoc jubendo, neceſſario etiam ſe jubere occidi, & membra„ tim conſcindi, atque ita demum carnem ejus crudum vel coctam manducari. Pro„ inde ergo figura eſt, *inquit*, in hac locutione. Hic jam obſtrepit, hic jam adgaudet „ fortaſſis Umbraticus. Noli præpoſtere, umbratice, noli præcipitanter gloriari; cu„ jus rei figura dicatur hic eſſe, patienter & diligenter adverte. Figura ergo eſt, ait „ Auguſtinus, præcipiens. Quid præcipiens, quid figurans? Hoc enim figurat quod præ„ cipit: Paſſioni Domini, *inquit*, communicandum, & ſuaviter atque utiliter recon„ dendum in memoria, quod pro nobis caro ejus crucifixa & vulnerata ſit. Quidquid „ igitur illud eſt quod Auguſtinus hic figuram appellat (nam quid figuram dicat, in „ his ejus verbis cognoſci non tam facile poteſt) non utique Corporis Domini, ſed cru„ cifixionis ejus, & vulnerationis, hoc eſt, occiſionis, noſtræque communicationis, cum „ ea, id eſt, ut imitemur Chriſtum, & communicemus paſſioni ejus compatiendo, „ manifeſtiſſime figuram eſſe demonſtrat: Paulo quoque Apoſtolo concordante, qui „ ait: Quotieſcumque panem hunc manducabitis, & calicem Domini bibetis, mortem „ Domini annuntiabitis donec veniat. Quod ſi quæramus, quid hic figuram Auguſti-

„ nus dixerit ? Nihil utique tam congrue videtur occurrere , quam id quod paulo ſu-
„ perius Doctor idem jam dixerat, id eſt, celebratio ipſa Corporis & Sanguinis Domini .
„ *Spectat* Guitmundus *verba* S. Auguſtini *c.* 8. *ejuſdem lib.* 3. de Doctrina Chriſtiana
„ *dicentis* : Hoc vero tempore poſtea quam per Reſurrectionem Domini noſtri mani-
„ feſtiſſimum indicium noſtræ libertatis illuxit, nec eorum quidem ſignorum, quæ jam
„ intelligimus, operatione gravi onerati ſumus; ſed quædam pauca pro multis, eadem-
„ que facta facillima, & intellectu auguſtiſſima, & obſervatione caſtiſſima, ipſe Domi-
„ nus & Apoſtolica tradidit diſciplina. Sicuti eſt baptiſmi Sacramentum, & celebratio
„ Corporis & Sanguinis Domini, quæ unuſquiſque cum percipit, quo referantur imbu-
„ tus agnoſcit; ut ea non carnali ſervitute, ſed ſpirituali potius libertate veneretur. „
Ex quibus colligit *Guitmundus* Berengarianos librum de Doctrina Chriſtiana Catholicis inſipientiſſime objicere, „ Cum cibus altaris Domini nuſquam ibi figura, nuſquam ibi ſi-
„ gnum dicatur, & quidquid illud ſit quod ſignum ibi & figura dicitur, non utique ſi-
„ gnum & figura Corporis & Sanguinis Domini, ſed Paſſionis Domini & noſtræ com-
„ municationis cum ea certiſſime demonſtratur. „ Lege & *Rubertum* lib. 6. Commentariorum in *Joannem*, & *Algerum* lib. 1. cap. 11. in eadem reſponſione conſentientes.

XV. Objicit recentior quidam Calviniſta in Expoſtulatione ad *Hampenium*, locum *Anaſtaſii Sinaitæ*, ex lib. 12. *Anagogicarum Contemplationum in Hexaemeron*, quem Catholicorum fraude ſuppreſſum calumniatur: Quo in loco verba Chriſti *Joannis* 6. de ſpiritali manducatione ſic exponit: *Ego ſum panis vitæ*, &c. *Dicens*, Panis deſcendens', *Oſtendit panem illum ex cœlo continuo deſcendentem, ne forte putes eum de corpore ſuo dixiſſe, & apud te cenſeas omnem manducantem ex illo vel etiam improbum, per eam manducationem habere vitam æternam, ab ea cogitatione te dimovet, oſtendens tibi nos fieri participes Myſteriorum duobus modis. Digni ſcilicet ex pane illo manducant qui de cœlo deſcendit. Is eſt inhabitatio & fulgor Sanctiſſimi Patris, Divinitatis Chriſti; quippe divina & cœleſtia cogitant. Terreni vero terrenaque ſapientes, terrenæ meræque carnis Chriſti participant audacter & indigne: quæ manducatio a ſuperiori prorſus aliena. Quare ut utramque nos doceat, poſtquam dixit*: Ego ſum panis vitæ de cœlo deſcedens, *id eſt, Deus Verbum*; *Et* , Si quis manducet ex illo , vivet in æternum , *ſubjungit idem*: Et panis quem ego dabo illi, caro mea eſt, quam ego dabo pro vita mundi: *Vides quid interſit, ſi quis manducet de pane illo, qui de cœlo deſcendit, eum dixit habere vitam æternam. De carne vero minime illud adjecit. Unde cum de horrendis & ineffabilibus Myſteriis loquatur, vide ut ſupra & infra idem ſæpius reſumat & revocet . . . Pergit idem Verbum Deus*: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, manet in me, & ego in illo. *Non de præſenti carne & ſanguine, quippe participes fuerunt Judas & Simon Magus Corporis & Sanguinis Euchariſtiæ, nempe panis & calicis: neque tamen Chriſtus manſit in eis, neque ipſi in Chriſto. Quæ autem vera ſit manducatio myſtica carnis Chriſti, quiſve ineffabilis ſanguis ejus in ea reconditus illud omnino doctioribus & peritioribus relinquam, illud quibus par eſt omnino tradentibus.*

Reſpondeo, etſi hæc verba Chriſti Domini, *Ego ſum panis vivus qui decœlo deſcendi, qui manducat ex hoc pane, vivet in æternum* de Chriſti carne non ſeſſe intelligenda dixerit *Anaſtaſius Sinaita*, ſed de Verbo Deo , quod ſpiritaliter manducari debet, ut vitam immortalem conſequamur: nihilominus verba ſequentia: *Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*; de vera Chriſti carne intellexit ac expoſuit, deque orali manducatione; cujus ipſi *Judas & Simon Magus* participes fuere in Euchariſtia. Unde *Albertini*, Miniſtrorumque cæterorum conatus inanes eſſe probat hic *Anaſtaſii Sinaitæ* locus, qui Chriſtum *Joannis VI.* de ſola manducatione ſpirituali, etiam ad oralis rejectionem, locutum eſſe contendunt. Id unum ergo vult *Anaſtaſius*, non ſufficere manducationem carnis Chriſti ore tenus ad vitam æternam conſequendam , utque Chriſtus per gratiam ſuam maneat in nobis , & nos in eo ; ſed eſſe cum ea conjunctam ſpiritalem manducationem oportere , qua divina & cœleſtia cogitemus . Oralis per ſe ac ſeorſum ſumpta , dignis & indignis convenit: ſpiritalis oraliſque ſimul, aut etiam ſpiritalis abſque orali ; eorum qui digni ſunt, propria eſt. Id cum palam Eccleſia Catholica profiteatur ac doceat , illi non incommodat *Anaſtaſii Sinaitæ* locus, quem Catho-

lico-

licorum Theologorum fraude ſuppreſſum Neotericus ille Calvinianæ Sectæ Miniſter mentitur. Addiderim, mirum non eſſe quod *Anaſtaſius* in libris *Anagogicarum Contemplationum in Hexaemeron*, verba Chriſti cap. 6. S. Joannis obiter dumtaxat ediſſerens, nec ſenſui inſiſtens literali, manducationem oralem adeo expreſſe, adeo luculenter non explicet, ac Patres reliqui quos ſupra laudavimus, numero plures, auctoritate præſtantiores, doctiores, antiquiores; Cyrillus Alexandrinus, Ambroſius, Hilarius, Cyprianus, &c. Nec ullius momenti eſt pro Calviniana cauſa, quod *Myſticæ carnis Chriſti manducationem* in Euchariſtia fieri *Anaſtaſius* ſignificet. Myſtica enim dicitur, quia ſub alienis ſpeciebus latet; Myſtica, ratione Sacramenti, non ratione objecti: Myſtica, quia pro hoc ſtatu inviſibilis eſt, non quod reipſa ſecundum ſubſtantiam in Euchariſtia præſens non ſit: Nam verba Græca *Anaſtaſii Sinaitæ; οὐ περὶ τῆς ὁρωμένης αὐτῷ σαρκὸς καὶ αἵματος*, perperam ac fraudulenter vertit Calvinianus Miniſter; *Non de præſenti carne & ſanguine*: quæ ita reddi debent: *Non de viſibili carne & ſanguine*. Quamobrem *horrenda & ineffabilia Myſteria* vocat: quia revera ſtupendum eſt, hominum captum ac ſermonem ſuperat, una fide teneri poteſt, quod Chriſti Caro & Sanguis, anima, divinitas, uno verbo, Chriſtus totus, ſub panis & vini ſpeciebus in Euchariſtia contineatur. Non autem ineffabilia & horrenda myſteria recte dici poſſent, ſi merus panis & vinum, ſeu figura dumtaxat Corporis & Sanguinis Chriſti eſſent. Quis enim Patrum manna, vel panes propoſitionis, tremendorum, horrendorum, ineffabilium myſteriorum nomine inſignivit?

ARTICULUS III.

Realis Præſentiæ Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſubſtantiationis fides, verbis Domini Sacramentum Inſtituentis probatur.

EUchariſtiæ Inſtitutionem tres Evangeliſtæ literis conſignarunt. „ S. Matthæus *cap.* „ 26. Cœnantibus autem eis, *inquit*, accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fre„ git, deditque Diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum. „ Et accipiens calicem, gratias egit; & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic „ eſt enim ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem „ peccatorum. *S. Marcus cap.* 14. Et manducantibus iſtis, accepit Jeſus panem: & „ benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, Hoc eſt corpus meum. Et accepto „ calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic eſt „ ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur. *S. Lucas cap.* 22. Et acce„ pto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum quod „ pro vobis datur: Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſt„ quam cœnavit, dicens: Hic eſt calix novum Teſtamentum in ſanguine meo, qui pro „ vobis fundetur.

S. Paulus 1. ad Corinthios cap. 11. eadem inſtitutionis Euchariſtiæ verba refert: „ Ego enim, *inquit*, accepi a Domino, quod tradidi vobis, quoniam Dominus Jeſus „ in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit, & dixit: Accipi„ te & manducate: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in „ meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic ca„ lix novum Teſtamentum eſt in meo ſanguine. Hoc facite quotieſcumque bibetis in „ meamcommemorationem. „ Chriſti Sacramentum inſtituentis, dogma fidei tradentis, legem Eccleſiæ ſuæ in perpetuum tempus dantis, teſtamentum condentis, fœdus ſancientis, verba proprio ſenſu, non metaphorico, perſpicuo, non obſcuro, naturali & cuique obvio, non contorto, & qui nonniſi poſt diuturnam meditationem detegatur, accipi debent & explicari. Si enim umquam homines proprie & clare loquuntur, maxime cum fœdus ineunt, cum leges ferunt, cum teſtamentum condunt, cum non exteros, ſed amicos, ſed filios alloquuntur, eis animi ſui ſenſa aperiunt, & voluntatem ſignificant ſuam; cum denique ipſis tradunt amicitiæ perenne pignus. Leges omnes & mandata a Chriſto tradita, verbis concepta ſunt ſimpliciſſimis & clariſſimis. Baptiſ-

mi inſtitutio planis ac perſpicuis verbis facta eſt, nec dixit Chriſtus: *Aqua eſt Spiritus Sanctus*, aut quid ſimile; ſed: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in Regnum Cœlorum*: Nullum eſt fidei dogma in Scriptura Sacra explicite contentum, (nullum autem aliud agnoſcunt Calviniani) quod verbis figuratis & metaphorico ſenſu acceptis a Chriſto & Apoſtolis tradatur: Aut ſi Metaphoris aliquibus utuntur in tradendis fidei dogmatibus, claræ ſunt hujuſmodi metaphoræ, & earum ſenſus cuique obvius eſt, ut cum dicitur Chriſtus *ſedere a dextris Dei*; vel cum Eccleſia *fundata dicitur & ædificata ſuper petram*. Sane ſi metaphoras in Sententiis Scripturæ Sacræ comminiſci licet, ubi fidei noſtræ dogmata præcipua traduntur, Sociniani triumphabunt, qui teſtimonia de Filii divinitate, & de generis humani redemptione a Chriſto facta, metaphorico ſenſu explicanda eſſe non minori jure contendunt, quam Calviniſtæ hæc verba Chriſti: *Hoc eſt Corpus meum*, *Hic eſt Sanguis meus*, de figura Corporis & Sanguinis Chriſti, ſeu efficaci, ſeu inefficaci, interpretentur. Teſtamenta etiam verbis propriis & perſpicuis conduntur: nec ullus Calviniſta eſt, cui ſi pater, avus, patruus, aliuſve ex cognatis aut amicis, domum vel agrum reliquerit, adiiſſe ſe putet hæreditatem, & erga ſe impletam teſtatoris voluntatem arbitretur, cum tabella domum vel agrum repræſentans ab executoribus teſtamenti data fuerit. Eſto in Prophetis *Jacob* morientis multa ſint figurate enuntiata, ut cum ait Geneſ. 49. *Simon & Levi vaſa iniquitatis bellantia*, *Catulus Leonis Juda*, *Lavabit in vino ſtolam ſuam*, &c. Tamen Teſtamentum ejus verbis clariſſimis conceptum eſt, cum ait: *Ecce congregor ad populum meum, ſepelite me cum patribus meis. Si hoc minis teſtamentum confirmatum nemo ſpernit aut ſuperordinat*, ut ait Apoſtolus ad Galatas 3. quanto minus teſtamento Chriſti derogandum eſt? At Chriſtus dicens Apoſtolis, *Accipite & comedite, Hoc eſt Corpus meum*; *Bibite ex hoc omnes*, *Hic eſt enim Sanguis meus*, Sacramentum inſtituit, dogma fidei tradidit, legem Eccleſiæ ſuæ dedit in perpetuum tempus duraturam, fœdus ſanxit, teſtamentum condidit; non exteros, ſed amicos, ſed Diſcipulos, ſed filios his verbis compellavit, æternum amoris pignus ipſis daturus, pridie quam pateretur, illos de quibus *S. Joannes* cap. 13. ait: *Sciens Jeſus quia venit hora ejus, ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*. Illos alloquebatur quibus tum dixit: *Vos amici mei eſtis. Jam non dicam vos ſervos: Vos autem dixi amicos; quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, notefeci vobis .... In proverbiis locutus ſum vobis. Venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobis, ſed palam de Patre annuntiabo vobis*. Quod & ipſi agnovere: *Ecce nunc palam loqueris*, inquiunt, *& proverbium nullum dicis. Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi, ut quis te interroget: in hoc credimus quia a Deo exiſti*. Hæc itaque verba: *Hoc eſt Corpus meum*, *Hic eſt Sanguis meus*, in ſenſu proprio, non figurato & metaphorico intelligenda ſunt; adeoque non figuram tantum Corporis & Sanguinis Chriſti, ſive efficacem, ſive inefficacem in Euchariſtia nobis creditam credere debemus, ſed verum Chriſti Corpus & Sanguinem. Calviniani *litigant cum Scripturis, non nobiſcum*, ut *S. Auguſtini* verbis utar. „ Quare litigas, *Calviniane*? Fratres ſumus: „ quare litigamus? Non inteſtatus mortuus eſt Pater. Fecit teſtamentum, & ſic mortuus eſt: mortuus eſt & reſurrexit. Tamdiu contenditur de hæreditate mortuorum, „ quamdiu teſtamentum proferatur in publicum: & cum teſtamentum prolatum fuerit in publicum, tacent omnes ut tabulæ aperiantur & recitentur. Judex intentus audit, Advocati ſilent, Præcones ſilentium faciunt, univerſus populus ſuſpenſus eſt, ut „ legantur verba mortui non ſentientis in monumento. Ille ſine ſenſu jacet in monumento, & valent verba ipſius: Sedet Chriſtus in Cœlo, & contradicitur Teſtamento „ ejus? Aperi, legamus. Fratres ſumus, quare contendimus? Placetur animus noſter, non „ ſine teſtamento nos dimiſit Pater. Qui fecit teſtamentum, vivit in æternum: audit „ voces noſtras, agnoſcit ſuam. Legamus, quid litigamus? Ubi inventa fuerit hæreditas, ipſam teneamus. Aperi teſtamentum.„ Ait Chriſtus Euchariſtiam inſtituens, quam *S. Gaudentius* Tractatu 2. in Exodum *Hæreditarium munus Novi Teſtamenti* appellat, *Hoc eſt Corpus meum*, *Hic eſt Sanguis meus*. Et figuram dumtaxat Corporis & Sanguinis Chriſti Euchariſtiam eſſe Sacramentarii impie contendunt... Nonne hoc est unum-

umbraticum teſtamentum pro vero ac reali ſupponere? Nonne hoc eſt Scripturæ Sacræ verba corrumpere? Chriſtus dixit, id quod nobis in Euchariſtia dedit, eſſe Corpus ſuum: Calviniani vero volunt nos obligari ad credendum ¡Chriſti Corpus in Euchariſtia non eſſe, ſed tantum figuram corporis. Nonne iſtud eſt verbo Dei illudere? Si figuram dumtaxat corporis ſui dare voluiſſet, cur æquivocatione quæ hominum partem maximam conjicere poterat in errorem, uſus fuiſſet? Cur mentem ſuam non expreſſiſſet ſimplicibus apertiſque verbis? „ Forte qui Verbum eſt, & qui Veritas eſt, loqui vera „ neſcivit? & qui Sapientia eſt, in ſtultiloquio erravit? Et qui Virtus eſt, in ea fuit in„ firmitate, ne poſſet eloqui qui vellet intelligi, *inquit* S. Hilarius *lib.* 8. *de Trinita*„ *te*. Num mentis & linguæ artifex diſerte loqui non poſſet? Immo vero ſumma pro„ videntia fuco carere voluit, quæ divina ſunt, ut omnes intelligerent, quæ ipſe om„ nibus loquebatur.„ Quibus verbis, amabo, Chriſtus uſus eſſet magis aptis magiſque perſpicuis ad ſignificandum ſe veri propriique corporis ſui ſubſtantiam tradere? An opus erat ut diceret, Hoc eſt vere & proprie Corpus meum? Nequaquam; ſicut enim cum æternus Pater Chriſtum deſignando, dixit; *Hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite*; non dixit, Hic eſt vere & proprie Filius meus: & cum Evangeliſta Verbi Æterni Incarnationem explicuit, non dixit, Verbum vere & proprie caro factum eſt, carne in unitatem perſonæ aſſumpta, ſed ſimpliciter dixit: *Verbum caro factum eſt*; Et cum Angelus Deiparæ Virgini admirabile illud Myſterium annuntiavit, non dixit, Vere in utero concipies proprium Filium Dei, ſed ſimpliciter; *Quod enim ex te naſcetur Sanctum, vocabitur Filius Dei*: Et nihilominus credere tenemur Chriſtum eſſe vere & proprie Dei Filium, & Verbum vere & proprie incarnatum fuiſſe, & omnia quæ Incarnatio involvit, aut quæ ex ea conſequuntur: Ita quamvis Chriſtus non dixerit accepto pane & benedicto, Hoc eſt vera & propria ſubſtantia Corporis mei; ſive, Hic panis in ſubſtantiam Corporis proprie convertitur, ſed ſimpliciter, *Hoc eſt Corpus meum*, nihilominus credere tenemur Chriſti Corpus vere, proprie, ac ſubſtantialiter in Euchariſtia nobis dari: Maxime cum addiderit Chriſtus, *Quod pro vobis datur*, ſive, *Quod pro vobis tradetur*; & de ſanguine ſuo, *Qui pro multis effundetur*. Quibus verbis idem Corpus eumdemque Sanguinem in Euchariſtia comedendum ac bibendum ſe dare ſignificavit, quod pro nobis morti tradendum, & qui pro multis effundendus erat. Verum autem ac proprium Corpus pro nobis ad mortem obtulit, non figuram corporis; verum propriumque ſanguinem pro nobis fudit, non figuram ſanguinis. Verum igitur ac proprium Corpus ſuum: verum ac proprium Sanguinem, ſecundum ſubſtantiam, comedendum ac bibendum in Euchariſtia nobis dedit, non figuram Corporis & Sanguinis.

II. Accedit trium Evangeliſtarum in iiſdem Chriſti Euchariſtiam inſtituentis verbis referendis ſummus conſenſus, ac *S. Pauli* cum iiſdem concordia. Nullus ex ipſis teſtatur dixiſſe Chriſtum, *Hæc eſt figura corporis mei. Hæc eſt figura Sanguinis mei*, ſed, *Hoc eſt Corpus meum*, *Hic eſt Sanguis meus*. At incredibile eſt, neminem Evangeliſtarum, nec Apoſtolum *Paulum* hunc ſenſum expreſſurum fuiſſe, ſi Chriſtus ſolam Corporis & Sanguinis ſui figuram dare, idque unum a nobis credi voluiſſet. Siquidem noverat tantas de hac doctrinæ cœleſtis parte controverſias excitatum iri, quas inſolenti metaphora & ſenſu obſcuris verborum involucris implicito ſciebat fovendas augendaſque, non ſedandas. Solent Evangeliſtæ in minoribus cauſis ita ſibi viciſſim opitulari, ut vix quidquam ab uno eorum obſcure dictum eſſe legamus, quod non fuerit ab alio explicatum. Scripſerat unus Evangeliſta Chriſtum dixiſſe: *Si ego in digito Dei ejicio dæmonia*: explicat alius: *Si ego in ſpiritu ejicio dæmonia*. Vocaverant alii, *Joſeph* Patrem Chriſti; ne falleremur, explicavit Lucas dicens: *Ut putabatur filius Joſeph*. Solebat Chriſtus invitare ſitientes, & promittere illis aquam vivam, expoſuit *S. Joannes*: *Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*. Hic autem cum quatuor Auctores inſtitutionem hujus Sacramenti narraverint, diverſis temporibus ſcripſerint, alii audiverint ab ipſo Chriſto, ut *Sanctus Matthæus*; alii a Domino poſtea acceperint, ut *Sanctus Paulus*; alii didicerint ab iis, qui Chriſtum Sacramentum inſtituentem viderant ac audiverant, ut *Sanctus Marcus*, & *Sanctus Lucas*; omnes tamen iiſdem verbis Chriſtum dixiſſe commemorant, „ *Hoc eſt Corpus meum*, „

&

& *Hic est Sanguis meus*, aut *Calix Sanguinis mei*, quod idem est; nemo explicavit dictum esse per figuram, nemo addidit ullum verbum ex quo id intelligere possemus; immo *S. Paulus* qui omnium postremus scripsit, de usu & fructu hujus Sacramenti ita locutus est, ut non symbolum dumtaxat, & figuram, sed verum Christi Corpus & Sanguinem, reipsa & secundum substantiam in Eucharistia præsentia, ipsum agnoviisse & credidisse, ac Fideles hac doctrina, quam a Domino acceperat, instituere voluisse, facile intelligatur. *Calix*, inquit, *benedictionis*, *quem benedicimus*, *non-ne communicatio Sanguinis Domini est? Et panis quem frangimus*, *non ne participatio Corporis Domini est*? Non figuræ, non virtutis & efficaciæ Corporis & Sanguinis Domini, sed Corporis ipsius & Sanguinis communicationem & participationem Eucharistiam appellat *Sanctus Paulus*. Subdit illius communicationis admirabilem effectum: *Quoniam*, inquit, *unus panis*, *unum corpus multi sumus*, *omnes qui de uno pane participamus*. Itaque Corporis Christi participationem unitas illa Fidelium, seu effectus consequitur, & per Corpus & Sanguinem Christi cum ipsis in Sacramento communicatum etiam designatur. Et c. undecimo, de præparatione ad sumptionem Eucharistiæ adhibenda sic loquitur: *Quicumque manducaverit panem hunc*, *vel biberit Calicem Domini indigne*, *reus erit Corporis & Sanguinis Domini*. *Probet autem seipsum homo*, *& sic de pane illo edat*, *& de calice bibat*: *Qui enim manducat & bibit indigne*, *judicium sibi manducat & bibit*, *non dijudicans Corpus Domini*. Eos qui indigne Eucharistiam sumpserint, reos esse, non figuræ Corporis Domini, sed ipsius Corporis Domini. Apostolus pronuntiat, & judicium sibi manducare & bibere, quia Corpus Domini non dijudicant. Quorsum vero hæc sententia, si Eucharistia mera Corporis Christi figura est? Forsan quod injuria quæ fit imagini, ipsi Christo fieri censeatur? At istud argumenti genus Calvinistæ sugillant in controversia de Imaginibus Christi & Sanctorum. Forsan quod qui sumit figuram Christi, eo ritu externo & participatione Sacramenti profiteatur se esse membrum Christi, cum a Christi Corpore animo sit avulsus? At si ita est, potius dicere debuit Apostolus: Reus erit simulationis & fictionis quam, *Reus erit Corporis & Sanguinis Domini*. Siquidem in Baptismo profitetur se esse membrum Christi, etsi animo ab ejus corpore sit avulsus, quicumque ad illud Sacramentum fictus accedit, nec tamen reus usquam dicitur Corporis & Sanguinis Domini. Sane nullius momenti non erat ad ædificationem Ecclesiæ & Fidelium salutem, exponere diserte an Eucharistia Corporis & Sanguinis Christi figura esset, an Corpus ipsum & Sanguis; si enim figura est dumtaxat, absque idololatria non potest adorari: Si Christi verum & proprium Corpus & Sanguis est, absque impietate non potest non adorari. Non videtur itaque *Sanctus Paulus* Christianorum Doctor vocaturus fuisse Corpus & Sanguinem Domini, quod meram ejus figuram ac virtutem esse intellexisset.

Ita Apostoli verba intellexerunt antiqui Patres, qui hunc locum sunt interpretati. S. Joannes Chrysostomus Homilia 27. in 1. ad Corinthios: „ Christus, *inquit*, omnibus „ ex æquo dedit, dicens, Accipite, comedite. Ille corpus ex æquo dedit: tu autem „ ne panem quidem communem das ex æquo. Etenim pro omnibus similiter est fractus, „ & ex æquo factus est corpus pro omnibus. *Et infra*: Gustavisti Sanguinem Domi„ nicum, & ne sic quidem fratrem agnoscis? Et quamnam mereberis veniam? *Et Ho„ milia* 28. Cur autem judicium sibi comedit & bibit? *Non dijudicans Corpus Domini*. „ Hoc est, non examinans, non cogitans, ut oportet, magnitudinem eorum quæ „ sunt proposita, non reputans quanti momenti & ponderis sit donum. Nam si exacte „ didiceris quisnam sit qui sit propositus, & quisnam sit qui dat se ipsum, & cui det, „ nulla alia egebis oratione. *Rursus Homilia* 27. Tu autem pane vitæ accepto, facis „ rem mortis, & non exhorresces? .... Et hæc facis Christi mensa exceptus illo die „ quo dignus es habitus qui ejus carnes lingua tangeres. Quicumque sis ergo, ne hæc „ fiant, manum tuam expurga, & castiga linguam, & labia quæ ingressui Christi fue„ re vestibula.

Theodoretus in cap. 11. Epistolæ ad Corinthios: *Illud autem inquit*, Reus erit Corporis & Sanguinis *hoc significat*, *quod quemadmodum tradidit quidem illum Judas*, *ipse autem insultarunt Judæi*: *ita cum ignominia & dedecore afficiunt*, *qui sanctissimum ejus*

Cor-

Corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum os immittunt. Œcumenius in Commentario ejusdem loci. *Si ille gratias agit, qui proprium dividit traditque corpus, ἰδικὸν σῶμα: tu non multo magis gratias agendo in his quæ tibi donata sunt socios & convivas accipies pauperes?* Ibidem: *Per hoc autem quod frequenter ait: Corporis & Sanguinis Domini; manifestat quod non sit nudus homo, qui immolatur, sed ipse Dominus & Factor omnium, ut videlicet per hæc ipsos exterreat.*

III. Nec leve est rationum pondus, quæ ex impressione a Christi verbis in omnium Christianarum societatum mentibus facta arcessuntur. Sensus enim horum Domini verborum, *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, adeo evidenter præsentiæ realis corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & Transubstantiationis proprius atque literalis sensus est: ut nulla sit Christianorum societas quæ Domini verba hoc sensu non intellexerit. Ita intellexisse Græcos probat primo Historia dissidii *Michaelis Cerularii* Patriarchæ Constantinopolitani, & *Leonis* Acridani Episcopi cum *Leone IX.* Romano Pontifice & Ecclesia Latina. Cum enim consecrationem Eucharistiæ, in azymis, aliosque ritus Latinis objecerint, fidem præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & Transubstantiationis non objecerunt, objecturi utique nisi communis ea Ecclesiæ utriusque fides fuisset. Quæ enim esset Latinorum fides & doctrina circa Eucharistiam, ignorare Græci non poterant, cum adeo publica fuisset *Berengarii* damnatio: & licet daremus ignotam ipsis fuisse controversiam a *Berengario* excitatam, ejusque damnationem; nescire non poterant Latinos realem Corporis & Sanguinis Christi præsentiam in Eucharistia credere, cum *Humbertus* Cardinalis, *Leonis* IX. Constantinopoli Legatus, in Disputatione *de Azymo & Fermentato* adversus Græcos quam Græcorum Imperator tunc Græce reddi jussit, eam fidem diserte profitetur. *Taliter*, inquit, *præparatus azymus, fideli invocatione totius Trinitatis fit verum & singulare Corpus Christi... Nos vero corpus veritatis ex azymo & in azymo rite venerantes atque retinentes, ore & corde prægustamus jam quam suavis est Dominus.*

Secundo, eamdem Ecclesiæ Græcæ ac Latinæ de Eucharistia fidem probat *Humberti* Responsio ad Libellum *Nicetæ Pectorati* contra Latinos editum. Extat in Appendice Tomi XI. Annalium *Baronii* Cardinalis. „ Qui ergo, *inquit*, panem Dei manducat, „ carnem Dei Christi manducat: Qui autem carnem ejus manducat, Christum manducat. Qui Christum manducat, proculdubio vitam æternam manducat. Quod ne vilescat carnalibus, & in percipiendo escam spiritus submurmuret aliquis carnis appetitum, cum summa parcitate prægustamus, videre tantummodo cupientes quam suavis est Dominus, cujus panis non det sicut manna fastidium. Nec dubitandum, in „ quantulacumque portione ejus Fideles manducare sibi totam vitam, id est Christum. „ Idem probat *Nicetæ Pectorati* Libellus: sicut enim de Christo loquitur: „ Sanctus autem „ Spiritus vivificusque in vivificata ejus carne permansit, quam comedentes in pane, qui „ immutatus est per Spiritum, & effectus Corpus Christi, vivimus in ipso, tamquam „ vivam & deificatam ejus carnem edentes.

Tertio eumdem Ecclesiæ utriusque consensum probant *Theophylacti* Bulgariæ Archiepiscopi luculentissima & clarissima testimonia in Commentariis Capitis 26. *S. Matthæi*, 14. *Sancti Marci*, & 6. *S. Joannis*.

Quarto idipsum demonstratur ex Auctorum Græcorum silentio, qui adversus Ecclesiam Latinam XI. & XII. Sæculo scripserunt. *Euthymii* Monachi Zigabeni, *Nicolai Methonensis*, qui adversus *Chrysolanum* Archiepiscopum Mediolanensem scripsit, *Joannis Phurni* Montis Gani Prioris, & aliorum: item ex Tractatibus Latinorum adversus Græcorum errores, præsertim *Hugonis Ætheriani*, qui nullum circa Eucharistiam errorem Græcis objicit. Item ex Epistola *Basilii* Thessalonicensis Archiepiscopi ad *Adrianum IV.* de unione Orientalis Ecclesiæ cum Occidentali, quam refert *Allatius* lib. *De Perpetuo utriusque Ecclesiæ Consensu*, pag. 658. Item ex *Simeone Juniori* Oratione V.

Quinto idem probatur ex *Euthymio* Monacho Zigabeno, in *Matthæum*, dicente: „ Aptissime nominavit Christus Testamentum propter appropinquantem mortem: testantur enim qui moriuntur. Itaque sicut Vetus Testamentum hostias & sanguinem habebat: ita sane & Novum, Corpus videlicet & Sanguinem Domini. Non dixit autem.

„ tem, Hæc ſunt ſigna corporis mei & ſanguinis mei: ſed, Hæc ſunt corpus meum, „ & ſanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum quæ proponuntur aſpicere, „ ſed ad virtutem eorum. Quemadmodum enim ſupernaturaliter aſſumptam carnem dei„ ficavit (ſi ita loqui liceat) ita & hæc ineffabiliter tranſmutat in ipſum vivificum „ corpus ſuum, & in ipſum pretioſum Sanguinem ſuum, & in gratiam ipſorum.

Et in Panoplia pag. 2. Titulo 20. loca duo refert inſignia, unum *S. Gregorii Nyſſeni* aſſerentis, „ Unum Chriſti corpus aſſidue per totum orbem terrarum Fidelium milli„ bus imperiri, totum cujuſque evadere, & in ſeipſo totum permanere. Panem ſta„ tim in corpus mutari, a verbo, Quoniam hoc eſt corpus meum. Chriſtum ideo „ cunctis credentibus gratiæ diſpenſatione ſeipſum impartiri per carnem, quæ ex vino „ & pane conſtituitur, Fideliumque corporibus conjungitur, ut ea conjunctione cum „ immortali, homo etiam immortalitatis particeps fiat. *Alter locus eſt* Sancti Joannis „ Damaſceni, *dicentis*: Corpus eſt vere conjunctum divinitati, ut corpus ex Sancta „ Virgine; non quod corpus illud aſſumptum e cœlo deſcendat, ſed quia panis & „ vinum in Chriſti Corpus & ſanguinem tranſmutatur. Sin quæris quomodo fiat, ſa„ tis eſt tibi ut audias per Spiritum Sanctum, quemadmodum & ex Virgine Dei „ Genitrice ſibi ipſi & in ſeipſo Dominus Corpus ſubſtituit. Et nihil amplius novi„ mus, niſi quod Dei Verbum eſt verum & omnipotens. Modus autem intelligi non „ poteſt. Illud tamen dicere non eſt alienum, quemadmodum naturaliter panis per „ cibum, & vinum, & aqua per potum, in corpus & ſanguinem comedentis bibentiſ„ que mutantur, nec fiunt aliud corpus præter quod erat prius; ſic propoſitionis pa„ nem & vinum & aquam per invocationem & adventum Spiritus Sancti, rationem na„ tura ſuperante, in Corpus & Sanguinem Chriſti tranſmutari, nec eſſe duo, ſed unum, „ atque idem fieri nunc eis qui fide digneque iſtud ſuſcipiunt.

Sexto, Eccleſiæ Græcæ de Euchariſtia fidem exprimit *Nicolaus* Epiſcopus Methonenſis in Libello. „ Ad eos qui hæſitant, ajuntque conſecratum panem non eſſe Corpus & „ Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti; *in quo hæc habet:* Quis ille qui conculcat Fi„ lium Dei? Nonne qui ſanguinem ejus ingratus abrogat, nec admittit, & veracis ab„ omnique mendacio alieni oris traditionem & mandatum nihil facit, Hoc eſt Cor„ pus meum dicentis: &, Hic eſt Sanguis meus? Quid hæſitas? Quid Omnipoten„ ti impotentiam attribuis? Nonne ipſe eſt, qui ex nihilo omnia ut eſſent fecit? „ Unus trium perſonarum divinitatis, qui poſtremis temporibus incarnatus eſt, & pa„ nem in ſuum corpus tranſmutare juſſit. Quid requiris cauſam & ordinem naturæ pa„ nis tranſmutationis in Chriſti Corpus, & aquæ vinique in Sanguinem, cum ſupra na„ turam, rationem, mentem & cogitationem ex Virgine ſit natus? Non credes ita„ que nec mortuorum Reſurrectionem, nec in cœlos ejus Aſſumptionem, & alia Chri„ ſti miracula ſupra naturam, mentem, & cogitationem eminentia? . . . . . „ At fortaſſis dubitas minimeque credis, quod non videas carnem & ſan guinem, ſed „ panem & vinum. Qua de re ſcias o portet Deum provide hoc feciſſe, ne averſa„ rentur multi arrhabonem æternæ vitæ, & ægre ferrent carnem & ſanguinem intuer„ tes. Itaque rebus naturæ conſuetis hoc fieri voluit, iis ſuam divinitatem conjungens, „ cum dixit, Hoc eſt Corpus meum, & Hic eſt ſanguis meus.

Septimo eadem Eccleſiæ Græcæ de Euchariſtia fides probatur ex *Zonara*, in Epiſtola quam refert *Allatius*, Exercitatione adverſus *Creigtonum*, pag. 544. & perperam *Glycæ* tribuit. Et ex *Niceta Choniate* in *Alexio*, lib. 3. ubi quæſtionem commemorat Conſtantinopoli excitatam *Georgio Xiphilino* & *Joanne Camatero* Patriarchis. *Cum*, inquit, *in quæſtione eſſet utrum Chriſti corpus poſt perceptionem incorruptibile ſit, quale poſt Paſſionem & Reſurrectionem fuit, an corruptibile ut ante Paſſionem: alii dicebant incorruptibile eſſe, quod Divinorum Myſteriorum perceptio confeſſio ſit & recordatio quædam Domini propter nos mortui & redivivi, ut magnus in Theologia Cyrillus tradit: & quam partem quiſque acceperit, ab eo Chriſtum integrum percipi, quem Thomas palpavit, eunique comedi poſt Reſurrectionem, ut Joannes Chryſoſtomus affirmat his verbis*: „ O „ rem miram! qui ad dexteram Patris ſedet, in noſtrum peccatorum manibus inve„ nitur? *Item:* Quamcumque partem acceperis, eum totum accipis, qui a Thoma pa„ patus.

„ patus est. *Et alio loco;* Floruit in Lege, adolevit in Prophetis, maturuit in cruce, „ commeditur post Resurrectionem. Neque enim aliud id est quod percipitur, quam il- „ lud corpus quod morte superata, vitam nostram auspicatum est. Ut enim parum „ fermenti totam massam fermentat, & sibi similem & parem reddit: sic immortale „ factum Dei corpus, cum in nostro corpore fuerit, totum id in se commutat & „ transfert. *Ait & magnus Eutychius*: Totum igitur Sacrosanctum Corpus & Pre- „ tiosum Sanguinem Domini accipit homo, etsi horum partem aliquam acceperit. Di- „ stribuitur enim impartibiliter inter omnes propter immixtionem, ut unum sigillum „ omnes imagines suas omni materiæ imprimit, & unum manet etiam post communica- „ tionem, non imminutum, non mutatum in ea in quibus expressum est, etsi numero „ plura fuerint. Eodemque modo una vox ab aliquo prolata & in aere diffusa, in eo „ qui eam protulit, tota manet, & per aerem tota ad aures perfertur. „ *His ergo hæc proferentibus; alios id Mysterium non confessionem Resurrectionis, sed Sacrificium dumtaxat esse, & proinde corruptibile & inanime: ad quod qui accedat, non totum Christum percipiat, sed partem*, &c. Cujus ex controversiæ statu perspicuum est, Græcos omnes XII. Sæculo credidisse Corpus Christi vere & secundum substantiam in Eucharistia præsens esse.

Octavo, Ecclesiæ Græcæ cum Latina consensio in fide præsentiæ realis & transubstantiationis, probatur ex unione utriusque Ecclesiæ in Concilio Lugdunensi sub *Gregorio X.* facta, in quo Professionem Fidei receperunt, quam ad illos *Clemens VI.* & idem Gregorius X. miserant, in qua doctrina Transubstantiationis expressis verbis continetur: *Sacramentum Eucharistiæ ex azymo conficit Romana Ecclesia, tenens & docens quod in ipso Sacramento panis vere transubstantiatur in Corpus, & vinum in Sanguinem Domini nostri Jesu Christi*. Idem constat ex Professione Fidei, quam *Joannes Veccus* Constantinopolitanus Patriarcha suis ad *Joannem XXI.* Romanum Pontificem literis inseruit, in qua hæc leguntur: *Credentes & nos ipsum azymum panem in ipso Sacro Officio Eucharistiæ vere transubstantiari in Corpus Domini nostri Jesu Christi, & vinum in Sanguinem ejus, per Sanctissimi Spiritus virtutem & operationem*. Eadem consensio probatur ex Opusculo *S. Thomæ* contra Græcorum errores, in quo nullum ipsis ab Ecclesia Latina dissensum circa fidem præsentiæ realis Corporis Christi in Eucharistia, & transubstantiationis objicit. Et in Declaratione quorumdam dubiorum contra Græcos, Armenos, & Saracenos, de quibus ipsum consuluerat Antiochenæ Ecclesiæ Cantor, istud legitur: *Improperant etiam Christianis, quod in altari comedunt Deum suum, & quod Corpus Christi, si esset ita magnum sicut mons, jam deberet esse consumptum*. Idem probatur ex *Nicolao Cabasila* Thessalonicensi Episcopo in Expositione Liturgiæ, capp. 24. 27. 29. 30. 32. 47. 49. & in Opere *de Vita in Christo Jesu*, lib. 4.

Nono eadem consensio probatur ex *Simeone Thessalonicensi* in Tractatu adversus Hæreses, apud *Allatium*, Exercitationum contra *Creigtonum* pagina 420. in Responsione ad *Gabrielem* Pentapolitanum Metropolitam, in lib. *de Sacramentis*, & in lib. *de Templo & Missa*, in Euchologio Editionis P. *Goar*, pag. 212. 213. 221.

Decimo idem probatur ex unione utriusque Ecclesiæ in Concilio Florentino, in quo cum a Græcis quæsitum esset, cur post verba consecrationis has preces adderent: *Fac hunc panem pretiosum corpus Christi tui, & quod in Calice est, pretiosum sanguinem, immutans ea Spiritu Sancto tuo*: Græci responderunt: *Fateri nos diximus, per hæc verba transubstantiari sacrum panem, & fieri Corpus Christi*. Et in Definitione Fidei, Græci pariter & Latini professi sunt, *in azymo, sive fermentato, Corpus Christi veraciter confici*. Idipsum ex *Marco Ephesino* Græco Schismatico, in Tractatu quo preces Sacerdotis verbis Domini necessario addendas ad Eucharistiæ consecrationem probare voluit, & ex *Bessarione* Cardinali, in Tractatu *de Eucharistiæ Sacramento*, nec non ex *Joanne Plusiadeno* in Dialogo de Synodo Florentina * & ex *Gennadio Scholario*, in Defensione ejusdem Synodi, Cap. 2. Sessione 1. perspicuum est.

Undecimo idem constat ex *Jeremia* Patriarcha Constantinopolitano in Censura Confessionis Augustanæ: Statuit Ecclesia Catholica, *inquit*, quod consecratione facta panis mu- „ tatur in ipsum Corpus Christi, & vinum in ipsum Sanguinem, panis videlicet fer- „ men-

* *Græcia orthodoxa Allatii Tomo 1.*

„ mentatus, non infermentatus. Dominus enim non dixit: Hoc eſt azymum, aut ty-
Ita ut nimirum carnem exuerit aut in fruſta diviſam daret. „ pus corporis, ſed; Hoc eſt Corpus meum, & Sanguis meus. Nec equidem data eſt
„ tunc caro Domini quam geſtabat ad edendum Diſcipulis, nec ſanguis bibendus * aut
„ etiam nunc in ſacro hoc Ritu deſcendit Dominicum corpus e cœlo, * (blaſphe-
„ mum id eſſet) ſed & tunc & nunc invocatione & gratia omnipotentis, & myſte-
„ riorum operatoris Spiritus per ſacras preces & orationes pane in ipſum Domini cor-
„ pus, & vino in ipſius ſanguinem converſo & mutato. *Et paulo poſt:* Non igitur ty-
„ pus eſt, aut azymum quoddam Dominici Corporis panis, qui a Sacerdote perficitur;
„ ſed fermentatum, & ipſum Domini Corpus.

** Ita ut in cœlo eſſe deſinat.*

Duodecimo idem conſtat ex damnatione *Cyrilli Lucaris* Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui ad Calviniſtarum ſectam defecerat, in Synodis duabus Eccleſiæ Græcæ, una ſub *Cyrillo Beroæ* ejus ſucceſſore, altera ſub *Parthenio*.

Moſcovitarum cum Eccleſia Græca & Latina conſenſus in fide Euchariſtiæ.

IV. Moſcovitas eamdem quam nos fidem habuiſſe, & modo habere de Euchariſtiæ Sacramento, conſtat ex Auctoribus, qui de Rebus Moſcovitarum ſcripſere, præſertim vero ex Relatione Legationis a Magno Duce *Baſilio* ad *Clementem VII.* Romanum Pontificem directæ, quam ſcripſit *Paulus Jovius* ex *Poſſevino* S. J. illuſtri Profeſſore qui varias Legationes *Gregorii XIII.* Pontificis Maximi, & Stephani Regis Polonorum nomine, ad *Baſilium* Moſcoviæ Ducem obiit, in libro *de Rebus Moſcoviticis*; ex *Sacrario* Canonico Cracovienſi, in errorum Moſcoviticorum Indice, qui in Libro cui titulus eſt, *de Religione Ruſſorum*, legitur; Ex indice altero errorum quibus Moſcovitæ & Ruſſi detinentur, quem *Joannes Laſcbi* Gneſnenſis Archiepiſcopus Concilio Lateranenſi, ſub *Leone X.* obtulit anno 1514. quem ad eum annum refert *Ordericus Rainaldus*: Ex Relatione *Joannis Fabri*, Archiducis *Ferdinandi* Confeſſarii, poſtea Epiſcopi Viennenſis, de Moſcovitarum Religione, prout acceperat a Legatis *Joannis Baſilii* Magni Moſcovitarum Ducis ad *Carolum V.* Imperatorem: Quæ Relatio inter Rerum Moſcoviticarum Auctores legitur: ex *Lazicio* Polono, Religione Bohemo, in libro cui titulum fecit: *Theologia Moſcovitica*: & ex *Dannauvero* Lutherano, qui varios de Religione populorum Tractatus ſcripſit.

Armenorum cum Eccleſia Græca & Latina conſenſus in fide Euchariſtiæ.

V. Armenos cum Græcis & Latinis in fide præſentiæ realis Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, & tranſubſtantiationis concordes fuiſſe, probatur ex *Sancto Nicone* in Tractatu *de peſſima Armenorum Religione*, quem in Bibliothecis Patrum legere eſt: in quo nihil aliud ipſis objicit, niſi quod *in pane myſtico azymis utuntur*, & *in ſanctum calicem acquam non immittunt:* ex *Lanfranco* Armenorum fidem contra *Berengarium* laudante, cap. 22. ex *Theoriano* in *Legatione ad Armenos*. (Miſſus autem eſt in Armeniam *Theorianus* ab Imperatore Græcorum *Manuele Comneno*, anno 1170.) *Ex Jacobo de Vitriaco*, qui cum in Hiſtoria ſua Armenorum errores accurate recenſeat, nullum alium circa Euchariſtiam ipſis tribuit, niſi quod *Aquam cum vino in Sacramento Sanguinis Chriſti non ponunt*. Ex Decreto Unionis Armenorum cum Eccleſia Latina in Concilio Florentino. Et ex Fragmento Liturgiæ Armenorum, quod *Caſſander* exhibet, ex quo diſcimus, Sacerdotem vocare panem a ſe conſecratum, *Verum Corpus Salvatoris Domini noſtri*: & ter dicere ſuper calicem; *Sanguis verus eſt Domini noſtri Jeſu Chriſti*.

Chriſtianorum Indiæ, Cophtorum & Æthiopum concors de Euchariſtia Fides.

VI. Chriſtianorum Indiæ, qui *Sancti Thomæ* vocantur, in eodem dogmate conſenſionem probat ipſorum Liturgia, in qua Sacerdos Hoſtiam dividens, ait: *Accedimus, Domine, in fide veritatis nominis tui ad hæc Sancta Myſteria; ac pietate tua frangimus, & miſericordia tua ſignamus Corpus & Sanguinem Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Et ad populum converſus, ait: *Fratres mei, ſuſcipite Corpus ipſius Filii Dei, dicit Eccleſia*.

Cophtos quoque & Æthiopes idem nobiſcum & tradidiſſe, credidiſſe, & credere de Euchariſtia, conſtat ex *Damiano Goez*: & ex Profeſſione Fidei, quam *Zagazabo* Epiſcopus Æthiops eo rogante ſcripſit; ex Fragmentis Liturgiæ Copticæ ab *Athanaſio Kirkero* in *Prodromo Coptico* laudatis; ex Liturgia *Severi* Patriarchæ quondam Alexandrini, Eutychiani, in qua poſt Hoſtiæ conſecrationem Sacerdos ait; *Ita credimus, & ita affirmamus, hoc eſſe corpus hujus ſanguinis, & hunc eſſe ſanguinem hujus corpo-*
ris.

vis. Ex Canone generali Æthiopum, in quo verbis consecrationis a Sacerdote prolatis, populus ait: *Amen, amen: Credimus, & confidimus, & laudamus te, Deus noster! Hoc vere corpus tuum est*: Et post consecrationem Calicis; *Hic vere sanguis tuus est*. Et postea Sacerdos dicit: *Hoc est corpus sanctum, honoratum, & vitale Domini & Servatoris nostri Jesu Christi, quod datum est in remissionem peccatorum, & ad vitam æternam consequendam vere fumentibus ipsum, Amen*. Eadem dicit de sanguine. Tum subdit de utroque simul; *Hoc est Corpus, & hic est Sanguis Domini & Servatoris nostri Jesu Christi, quod & quem assumpsit ex Domina nostra Sancta & immaculata Virgine Maria, & univit cum divinitate*. Tandem Orientalium omnium Ecclesiarum etiamnum summa consensio cum Latina in fide præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & Transubstantiationis, probatur Instrumentis & testimoniis authenticis Patriarcharum, Antistitum, Legatorum, quæ Tomo 1. & 3. eruditi Operis *de perpetua Fide Ecclesiæ Catholicæ circa Eucharistiam*, Gallico idiomate conscripti, legere est. Lege & eruditum Tractatum *P. Parisii* Canonici Regularis Congregationis *Sanctæ Genovefæ*: *De Fide Orientalis Ecclesiæ circa Eucharistiam*. Ex quibus omnibus colligitur, sensum horum Domini verborum: *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, adeo evidenter præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia & transubstantiationis proprium & literalem sensum esse, ut nulla sit Christianorum societas, quæ Domini verba hoc sensu non intellexerit.

Sacramentariorum sensus parum obvius.

VII. Quam parum vero sit obvius, & quam difficulter in hominum animos incurrat Sacramentariorum sensus, ex eo præterea probatur, quod *Lutherus* numquam sibi persuadere potuit sensum absentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi ab Eucharistia esse proprium & nativum verborum Christi, quamvis id maxime optaret, ac etiam conaretur, *sciens*, ut ipse testatur, *hoc maxime modo se posse incommodare Papatui*. Difficulter hoc erroris monstrum concepit *Zuinglius*, modum explicandi hæc verba, *Hoc est Corpus meum*, per ista, *Hoc est signum Corporis mei*, diuturna meditatione assequi non potuit. Figuræ clavim, illam (ut vocat) *felicem margaritam*, didicit ex *Hunnii* Batavi Epistola, ut ipse refert in Epistola *Ad Pomeranos*. Commentum istud impietatis munire celebri illo Scripturæ loco, *Est enim Phase Domini*, edoctus est in somniis ab aliquo monitore, qui *an ater fuisset, an albus, nihil meminerat*, ut ipse testatur in *Subsidio Eucharistiæ*. Albertinus in Doctissimum *Patrem Gretserum* S. J. qui *de Somnio Zuinglii Disceptationem scripsit*, impotenter debacchatur, quod ea verba sic acceperit, quasi dubitasset *Zuinglius*, utrum monitor hic Dæmon foret an bonus Angelus; & contendit hanc loquendi formulam, *Ater an albus sit nescio*, Sententiam Proverbialem esse apud Scriptores Latinos elegantissimam, qua significant, vel hominem quem contemnant, vel hominem prorsus ignotum. Et similiter *Zuinglium*, ut eleganter exprimeret monitorem illum qui in somnis apparuerat, non fuisse quemdam sibi notum & familiarem, dixisse, nescire se albus an ater fuerit. An de Spiritu in somnis monente elegantissime dici possit, *Ater an albus sit nescio*, periti judicent. De hominibus qui atri aut albi sunt, a Scriptoribus Latinis id dici, non mirum. At Proverbialis illa Sententia nonnisi per metaphoram de Spiritu in somnis viso dici potest, ad significandum nesciri an sit Angelus tenebrarum, an lucis. Sed in hoc non immoror. Satis est, quod hinc evidenter colligitur, sensum quem verbis Christi, *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, affingit, adeo esse alienum, ut homo vigilans non videat, qui propugnari possit, & ad locum aliquem Scripturæ huc flectendum extraordinario monitore in somnis apparente, sit opus.

VIII. Respondent Calvinistæ, Eucharistiam non continere mera signa, nudasque & simplices figuras Corporis & Sanguinis Christi; sed signa efficacia, ut patet ex Confessione Gallica Art. 33. ex Anglicana Art. 25. ex Scotica Art. 21. ex Synodo Dordrectana Art. 33. & 35. & ex Synodo Nationali Carentonica anni 1631. in qua Augustanam Confessionem approbarunt.

Contra; Si verba Christi, *Hoc est Corpus meum; Hic est Sanguis meus*, in sensu proprio & literali non sunt accipienda, sed in sensu metaphorico, & istis æquivalent; *Hoc est figura Corporis & sanguinis mei*; Eucharistia nudum signum est, omni prorsus

prorſus efficacia interna ſeu vi producendi gratiam, deſtitutum. Gratiam enim vero p ducere nequaquam poteſt, niſi promiſſio gratiæ ipſi annexa comprobetur : cum non ſit natura ſigni qua ſignum eſt, ut gratiam operari valeat. Nullam vero gratiæ p miſſionem Euchariſtiæ adjunctam Calviniani probare poſſunt. Ut enim omittam q recentiorum Sacramentariorum Princeps *Zuinglius* nullam prorſus agnovit, ubinam quæſo, in Scripturis Sacris illam promiſſionem legunt ? An *Joannis* 6. capite ? at Euchariſtia hic agi ſummo conſenſu pernegant. An ex iſtis verbis, *Accipite & manducate, Hoc eſt Corpus meum* ? At verba iſta in ſenſu Calviniano accepta promiſſionem gratiæ continent nullam. Dicere enim, *Accipite & comedite, Hoc eſt figura Corporis mei*, non idem eſt ac dicere, Promitto vobis gratiam, quoties panem comedetis, eſt figura corporis mei. Cum enim de ratione figuræ non ſit, ut virtutem ac efficaciam, ſi quæ ſit, ejus rei contineat, cujus figura eſt ; colligi non poteſt ſignum aliq vel figuram continere virtutem ac efficaciam rei quam ſignificat vel repræſentat, q ſignum & figura eſt, niſi id aliis argumentis demonſtretur. Nullum autem ex Ver Dei ſcripto, quod ſolum pro Fidei Regula agnoſcunt, proferre valent locum quo evincant. Forſan his ſancti Pauli verbis : *Unus panis & unum corpus multi ſumus omnes qui de uno pane participamus* ; vel iſtis, *Panis quem frangimus, nonne communicatio Corporis Chriſti eſt ?* gratiæ promiſſionem contineri Calvinianus quiſpiam reſpondebit. Verum neque hæc verba in ſenſu Calviniano accepta, id eſt, de figura Corporis Chriſti ullam efficaciam ſignificant ; ſed primus quidem locus Panem Euchariſticum ſignum eſſe conjunctionis Chriſtianorum inter ſe per caritatem, eoſque excitare ut quemadmodum panis ex multis granis coaleſcit, ita ipſi unum Chriſti Corpus per caritatem fiant. Alter vero locus ſignificat ſolummodo panem eſſe ſignum participationis Corporis Chriſti, ut explicat *Albertinus*. Quin etiam impie contendit hic Miniſter, participationem Panis Euchariſtici non magis nobis eſſe communicationem Corporis & Sanguinis Chriſti, quam eſus idolothytorum quibuſdam Corinthiis eſſet dæmonum commanio, quod ex illis Apoſtoli verbis ibidem ſibi colligere videtur : *Quæ gentes immolant, dæmoniis immolant : Nolo vos participes dæmoniorum fieri*. Ex quibus infert, participationem panis & calicis non eſſe corporalem & oralem Communionem Corporis & Sanguinis Chriſti, ſed ſpiritualem : ſicut nec eſus idolothytorum eſt corporalis & oralis dæmoniorum manducatio. At *Albertino* & Calviniſtis cæteris repono, ſecundum ipſorum dogma concludi non poſſe, Apoſtolum de communicatione virtutis & efficaciæ Corporis & Sanguinis Chriſti eſſe eo loci intelligendum. Siquidem qui veſcuntur idolothytis, dæmoniorum virtutem & efficaciam interius non ſuſcipiunt, ſed eorum cultui, & ſocietati eorum qui ipſis devinciuntur, exterius dumtaxat communicant. Adde quod ſpiritalis participatio Corporis & Sanguinis Chriſti, non ſolum fit per Euchariſtiam, ſed toties quoties per fidem in Chriſtum, ut docet Confeſſio Helvetica, & fatetur *Triglandius* in examine Apologiæ Remonſtrantium, cap. 47. Quid igitur præſtat Euchariſtia ? Augmentum fidei, reſpondebunt. Qua vero id probabunt ratione ? An quia fidem amplius excitat quatenus ſpiritalis communionis cum Chriſto ſignum eſt ? At ſi ita ſe res habet, cur alia quævis ſigna arbitraria, quibus ad renovandam nobis Chriſti memoriam & ad fidem noſtram excitandam utemur, ſigna pariter efficacia vocare non licebit ? Si promiſſionem Chriſti allegent, eam Promiſſionem in Scriptura Sacra diſertis ac perſpicuis verbis expreſſam oſtendant, & Socinianos atque Anabaptiſtas, qui commentitiam illam cum figura Corporis Chriſti conjunctam efficaciam fugillant, Euchariſtiam Sacramentum eſſe negantes, videant quomodo poſſint erroris convincere.

Tranſubſtantiatio demonſtratur ex Chriſti verbis.

IX. Jam vero quod Chriſti verba, *Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus*, Tranſubſtantiationem panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti demonſtrent, probare haud operoſum eſt. Vel enim hæc verba ſignificant mutationem realem, vel metaphoricam dumtaxat, vel nullam. Si realem & propriam panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti mutationem ſignificant, probata manet tranſubſtantiatio. Quod mutatio dumtaxat metaphorica his verbis ſignificetur, error eſt Scripturæ Sacræ manifeſte contrarius, ſecundum Lutheranos : & hunc profligavimus ſuperioribus

ribus argumentis ex Scriptura Sacra depromptis. Quod nulla significetur mutatio, dicere quis ausit, cum verba Christi operatoria sint, nec substantialis prædicati, quale corpus est, de subjecto affirmatio fieri possit, nisi prædicatum sit idem subjecto, vel ipsi personaliter unitum? Quod unionis genus cum inter panem & Corpus Christi non intercedat, siquidem panis pro nobis crucifixus non est, nec Verbum factum panem Scriptura docet vel Traditio: Consequens est panis & vini substantiam in Corporis & Sanguinis Christi substantiam transmutari, ac eam transmutationem verbis Domini significari. Præterea, cum non dicat Christus: *Hic est Corpus meum*, sed, *Hoc est corpus meum*: necesse est aut panem non remanere, si Corpus Christi est, sed in illud transmutari; aut Corpus Christi in Sacramento non esse, si panis manet. Hanc esse vim horum verborum, si proprie & excluso sensu figuræ accipiantur, & verbum *est* non sumatur pro, *significat*, adeoque dogmata de præsentia reali Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & de Transubstantiatione panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi esse cohærentia; & qui primum admittunt, alterum etiam propugnare debere, si consequenter loqui velint, agnoscit *Zuinglius* in Tractatu *De Cœna*, & in *Exegesibus contra Lutherum*. Quod & *Calvinus* in Defensione II. Piæ & Orthodoxæ de Sacramentis Fidei, & *Beza* contra *Westphalum* scribens, agnoverunt, ac professi sunt.

ARTICULUS IV.

Respondetur Argumentis Sacramentariorum contra verba Institutionis Eucharistiæ.

I. OBjiciunt Sacramentarii, signis plerumque tribui rerum significatarum nomina, ut *Sanctus Augustinus* ait in Epistola ad *Evodium*, & Quæstione 57. in Leviticum. *Solet*, inquit, *res quæ significat, ejus rei nomine, quam significat, nuncupari*. Idque probant ex variis Scripturæ locis. Exempli gratia, quando dicitur Genesis 41. *Septem boves sunt septem anni*. Et in ipsa Sacramentorum materia, quando Circumcisio dicitur *fœdus* Genesis 17. Agnus *Pascha* Exodi 11. Petra *Christus* 1. ad Corinthios 10. Calix *Novum Testamentum* Lucæ 22. Christus *vitis vera*, *ostium*, &c. Joannis 10. & 15. Ex quibus colligunt, verbum copulativum, *est*, eodem modo accipi in verbis *Hoc est Corpus meum*, ac in supra enumeratis propositionibus, quia signatum utrobique de suo signo prædicatur, hoc est, disparatum de disparato, quæ de se invicem essentialiter dici nequeunt.

Respondent Orthodoxi Theologi, Signis quidem interdum tribui rerum significatarum nomina; sed quibusdam tribui, quod illas significent dumtaxat, aliis quod eas etiam contineant, aut exhibeant. Duplex illud signorum genus distinguit *Sanctus Augustinus* lib. 111. Quæstionum super *Leviticum*, Quæstione laudata. De signis primi generis ait: *Solet autem res quæ significat, ejus rei nomine, quam significat, nuncupari, sicut scriptum est*, Septem spicæ, septem anni sunt; *& multa hujusmodi. Hinc est quod dictum est*: Petra erat Christus. *Non enim dixit, petra significat Christum, sed tamquam hoc esset, quod utique per substantiam non hoc erat, sed per significationem. Sic & sanguis quoniam propter vitalem quamdam corpulentiam animam significat, in Sacramentis anima dictus est*. De signis secundi generis ibidem ait: *Quærendæ etiam locutiones per id quod continet id quod continenetur, ut quoniam anima sanguine tenetur in corpore, nam si fuerit effusus, abscedit, per ipsum aptius significata sit anima, & ejus nomen sanguis acceperit. Sicut Ecclesia dicitur locus quo Ecclesia congregatur*. Ad secundum illud signorum genus Eucharistia pertinet, quæ Corpus Domini appellatur, quia vere continet substantiam Corporis Christi, cujus signum est reipsa præsentis, non absentis. Id sequentia Sancti Augustini verba probant: *Sed cum Dominus dicat, Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in vobis: quid sibi vult quod a sanguine sacrificiorum quæ pro peccatis offerebantur, tantopere populus prohibetur, si illis sacrificiis unum hoc Sacrificium significabatur, in*

Duplex signorum genus.

quo vera fit remissio peccatorum : a cujus tamen Sacrificii sanguine in alimentum sumendo, non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum potius omnes exhortantur, qui volunt habere vitam. In alimentum sumitur sanguis Christi in Eucharistia alio modo quam in Testamento Veteri: Atqui in Testamento veteri sumebatur in alimentum per fidem; sanguis enim victimarum significabat sanguinem Christi, & ad eum per fidem apprehendendum excitabat: reipsa igitur in alimentum sumitur Sanguis Christi.

In verbis institutonis Eucharistiæ, verbum, est, non sumitur pro verbo significandi.

Licet porro meris interdum signis rerum significatarum nomina tribuantur, & in propositionibus nonnullis verbum, *est*, sumatur pro verbo significandi, non sequitur ita sumi debere in verbis Christi Sacramentum instituentis: *Hoc est Corpus meum*, *Hic est Sanguis meus*. Nec Sacramentarios allata exempla quidquam juvant. Quod enim *Joseph* dixit *Pharaoni* Genesis 41. *Septem boves pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem ubertatis anni sunt*, rationalis & prudens fuit loquendi modus. Tunc enim recte prudenterque res significatæ de signis affirmantur, cum ab iis quibuscum loquimur, accipiuntur ut signa, non ut res; ut si de imagine Herculis dixerim, Hic est Hercules; vel de tabella Geographica Europam repræsentante, Hæc est Europa. Nam si ut res accipiantur ab iis quibuscum loquimur, non ut signa, ut si alicui dixerim de quercu, quam nescit ille me adhibere ad refricandam Regis Persarum memoriam: Hic est Rex Persarum, insipienter sane loquar. Porro *Joseph Pharaoni* respondens loco supra laudato, somnium ab ipso propositum explicabat, habebatque perfectum, *Pharaonem* septem boves pulchras & septem spicas plenas; & septem boves macilentas, ac septem spicas tenues, ut signa quædam spectare, nec ipsum quærere de phantasmatum illorum natura; quæ illius inter dormiendum phantasiam moverant, sed de illorum significatione. Quamobrem prudenter respondit: *Septem boves pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem ubertatis anni sunt; eamdemque vim somnii comprehendunt. Septem quoque boves tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, septem anni vecturæ sunt famis*: Id est, septem annos ubertatis & famis significant. At si cuipiam alteri qui de *Pharaonis* somnio nihil audivisset ostendendo septem boves dixisset: Hæc animantia septem ubertatis anni sunt, idque sine explicatione prorsus ulla, vel jocari fuisset existimatus, vel insipienter locutus. Cum itaque Apostoli panem, quem Christus in manus acceperat, ut rem quamdam, quo modo spectari solet panis, non ut signum spectarent, Christus qui summa sapientia est, nomen corporis sui pani non dedit ut signum esse Corporis sui significaret, dicendo, *Hoc est Corpus meum*; quia etsi signis rerum significatarum nomina tribuantur, id tamen in prima institutione non fieri, sed solum cum eorum institutio nota est iis quibuscum loquimur, ipsæ humani sermonis leges ostendunt. Id ergo dixit Christus, ut significaret id quod Apostolis dabat, esse reipsa & secundum substantiam Corpus suum. Hæ itaque propositiones, *Septem boves septem anni sunt*, & *Hoc est Corpus meum*, nullam omnino convenientiam habent.

Nec magis Sacramentariis favet locus alter, quo Circumcisionem *fœdus* appellatam adeo confidenter asserunt, id est, signum fœderis. Non enim versu decimo Capitis 17. Geneseos quem proferunt, imperatur Circumcisio ut signum, sed ut conditio fœderis Deum inter & *Abrahamium* sanciti, ut verba ipsa evidenter ostendunt: *Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum*. Et quia conditio perpetua fœderis signum ejus evadit, Circumcisio signum fœderis versu sequenti appellatur: *Et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos*. Non *fœdus*, sed *signum fœderis* in prima ipsius institutione Deus appellat: sicut cum fœdus cum hominibus, de non inducendis amplius aquis diluvii, iride firmavit, ipsam *Signum fœderis*, non fœdus appellavit, Geneseos 9. *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram*. Ex quibus colligitur, Christum plane dicturum: *Iste panis est signum corporis mei: Hoc vinum*, vel, *Hic calix est signum sanguinis mei*; si Apostolis significare id unum voluisset, se panem & vinum ut Corporis Sanguinisque sui signa instituere. Nec enim verisimile est Dominum verbis minus apertis & perspicuis loqui voluisse, cum instituit Sacramentum Novæ Legis, quæ lucis & claritatis Lex est, quam locutus sic instituendo Veteris Legis Sacramentum, quæ umbrarum Lex erat & figurarum. Denique

nique si *S. Paulus* Circumcisionem non vocavit fidem & justitiam, etsi fidei & justitiæ signum esset ac Sacramentum, sed plane & lucide *Signaculum justitiæ fidei* appellavit, cur fingunt Sacramentarii Christum vocasse panem corpus suum, quia in signum corporis sui illum adoptabat, illudque figmentum ut verbum Dei obtrudunt, cum verba Christi, *Hoc est Corpus meum*, hoc sensu ab Apostolis intelligi non potuerint, de illius institutione signi non præmonitis? Siquidem humani sermonis leges postulant, ut signis, cum primum instituuntur, rerum significatarum nomina non tribuantur. Christus autem humano modo loquebatur, id est, rationali & prudenti, atque inter homines usurpato, ut a Discipulis intelligi posset.

Nec etiam Sacramentariorum causam juvat, quod *Exodi* 12. de agno dicitur: *Est enim Phase (id est transitus) Domini*. Cur enim his verbis significari comminiscuntur, Est signum transitus Domini? Siquidem illa Deus ipse ore *Moysis* explicat v. 26. & 27. *Et cum dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio? Dicetis eis: Victima transitus Domini est*. Huic sensui præterea conciliat auctoritatem & Victimæ relatio ad finem Sacrificii, & usus linguæ sacræ notissimus, secundum quem, victimæ finis ob quem immolabantur nomine, quodam sermonis compendio vocabantur *pacifica*, si pro pace aut in gratiarum actionem offerrentur; *peccatum*, si ad expiationem peccati. Quid mirum ergo si Deus, qui Agnum Paschalem jam ut victimam proposuerat his verbis, v. 6. *Immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel*, hunc loquendi modum usurpet ab iis facile intelligendum, qui victimam finis propter quem offerebatur, & ad quem relationem habebat, nomine frequenter appellari noverant, iisque compendio dixerit, *Est enim phase (id est transitus) Domini*? Nulla ergo istius propositionis convenientia est cum verbis Domini: *Hoc est Corpus meum*. Si quidem Apostoli, nec panem ut victimam, neque Christi Corpus ut hujus finem victimæ spectabant. Sed etsi Calvinianis daremus, hanc propositionem, *Est enim phase (id est transitus) Domini*; æquivalere isti, *Est signum transitus Domini*: Nihil adversus nos eo exemplo promoverent, nec ideo probarent illam cum verbis Dominicis, *Hoc est Corpus meum*, convenire. Insolitus namque multiplicium cæremoniarum apparatus, quæ in immolatione & æsu agni a Deo præscribuntur, mentes Israelitarum excitabat ut de Mysterio cogitarent, & hoc ritu aliquid significari persuasum haberent: quod & hæc verba demonstrant; *Et cum dixerint vobis filii vestri; Quæ est religio? Dicetis eis: Victima transitus Domini est*. At Apostoli panem ut signum non spectabant, nec ad quærendum quid panis significaret, aliquo ritu insolito fuerant a Christo excitati: Panem enim benedicere ac frangere solebat. Alienum igitur a ratione fuisset, si Apostolis imparatis, & de Mysterio nihil cogitantibus dixisset: *Hoc est corpus meum*, ut panem signum esse corporis sui illos edoceret.

Nec etiam suffragatur Sacramentariis locus ille celebris Apostoli, *Petra autem erat Christus*: Ut enim omittam plures Patres Christum petram, non petram Christum ab Apostolo nuncupatam interpretari: quo sensu vulgaris esset ac perspicua satis metaphora; *Sanctus Paulus* lectorum animos tota sermonis serie disposuerat ut petram ceu signum aliquod spectarent. Jam Christianorum Baptisma figuris maris ac nubis in veteri Testamento adumbratum dixerat; *Omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari*: Manna & aquam ex petra in deserto scaturientem exhibuerat ut cibum ac potum spiritualem, significatione utique, non re ipsa; *Omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt, & omnes eumdem potum spiritalem biberunt*. Petram ipsam, ex qua profluebant aquæ, spiritalem appellaverat, ne secundum materiam dumtaxat spectaretur: *Bibebant autem de spiritali, consequente eos petra*. Non erat igitur opus ut petram signum esse diceret, quod facile erant intellecturi lectores vel auditores, sed ut indicaret cujus rei signum esset ac figura, scilicet Christi, dicendo; *Petra autem erat Christus*. Tandem se figurate locutum significat Apostolus, cum paulo post subdit: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis*. Cum itaque probare Sacramentarii non possint, Apostolos panem, quem Christus manibus tenebat, ut signum spectasse, inepte fingunt Christum his usum verbis, *Hoc est corpus meum*, ut panem sui corporis signum esse ac figuram innueret.

Nec felicius colligunt Christi verba, *Hoc est Corpus meum*, *Hic est Sanguis meũs*, in sensu metaphorico esse accipienda, quia *S. Lucas* mataphora usus est, cum verba Christi calicem Apostolis porrigentis expressit: *Hic est Calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Nam & quæ in his verbis figura est, plana est, & aperta, cum fœderis symbolum vulgari loquendi modo fœdus etiam appelletur. Et alii duo Evangelistæ *Matthæus* & *Marcus* figuram illam explicant, cum testantur Christum in his verbis sanguinem suum tradidisse, *Hic est Sanguis meus novi Testamenti*. At Evangelistarum nemo testatur dixisse Christum, *Hoc est figura Corporis, & Sanguinis mei*. Tertio imperite concludunt Calviniani Ministri, verba Christi, *Hoc est Corpus meum*, *Hic est Sanguis meus*, esse figurate accipienda, quia in toto Christi sermone aliqua verba sunt, quorum sensus metaphoricus est. Licet enim res aliqua verbis propriis simpliciter & absque figura significetur; ejus tamen circumstantiæ & adjuncta metaphorice exprimi possunt. Ita cum Christus ait *Marci 9.* de damnatis, ipsos *Mitti in gehennam ignis inextinguibilis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur:* Ignis verus significatur, etsi vermis in sensu metaphorico usurpetur. Cum dicitur Marci 16. *Dominus Jesus assumptus est in cœlum, & sedet a dextris Dei*: Etsi sessio ad dexteram metaphorice accipiatur, assumptio in cœlos vera & corporea, non metaphorica dumtaxat credenda est. Cum de Christo dicitur Lucæ 3. *Descendit Spiritus Sanctus corporali specie, sicut columba super ipsum*: Non sequitur Spiritus Sancti nomen in sensu proprio ac literali sumendum non esse, quia vox descensus metaphorice usurpatur. Ita quamvis Calix pro re in calice contenta, & Novum Testamentum sive fœdus, pro externo symbolo fœderis, apud *S. Lucam* & *S. Paulum* metaphorice dicantur, ubi Eucharistiæ institutionem commemorant, non sequitur illa Christi verba, *Hoc est corpus meum*, *Hic est Sanguis meus*, esse figurare intelligenda.

Denique illæ Christi propositiones, *Ego sum vitis vera*, *Ego sum ostium*, *Ego sum panis vivus*, nequaquam similes sunt istis, *Hoc est Corpus meum*, *Hic est Sanguis meus;* quia priores illæ proprietatem & virtutem Christi exprimunt aliquam verbis *vitis*, *ostii & panis*, scilicet quod vitam nobis tribuat, sicut vitis palmitibus; quod per ipsum dumtaxat ad vitam æternam pateat aditus, quod animas nostras doctrina sua pascat & sustentet, quam proprietatem sequentibus verbis magis explicat dicens: *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis ... Per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur, & pascua inveniet .... Ego sum panis vitæ: qui venit ad me, non esuriet; & qui credit in me, non sitiet umquam*. Unde in memoratis Propositionibus aperta est metaphora; non ea tamen qua rerum significatarum nomina solent interdum signis attribui. Unde hæc exempla Calvinistis inutilia sunt. Sed ut ad ipsorum propositum accommodata essent, illas invertere opus esset Propositiones, & dicere, vitem, ostium, aut panem demonstrando, *Hoc est Christus*; qui sane loquendi modus perabsurdus & falsus esset; quia hominibus non venit in mentem quod vitis ista, hoc ostium, iste panis, ad aliquam proprietatem Christi significandam adhibeantur. Et sicut istam propositionem, *Hic agricola est Deus Pater*, nemo veram existimarit, sed insulsam & falsam, quamvis illa Christi propositio vera sit, & prudenter prolata, *Pater meus agricola est*; quia hoc nomen agricola proprietatem aliquam æterni Patris exprimit: Patris autem æterni nomen ad aliquam agricolæ hominis proprietatem significandam non assumitur; ita si de pane dixisset Christus, *Hoc est Corpus meum*, ad significandum illum esse figuram corporis sui, falsa propositio & perabsurda visa esset Apostolis, qui relationem panis ad corpus Christi, tamquam signi ad rem significatam, aut Corporis Christi ad panem, nullam intelligebant. Cum itaque propositio illa Christi absurda esse non possit, nec talis censeri absque Salvatoris injuria, consequens est ut in sensu proprio & literali hæc verba accipiantur.

Alberti ni Sophisma.

II. Objicit *Albertinus*. Si Dominus secundum humanitatem suam realiter esset in Eucharistia præsens, necessario oporteret Corpus ejus qua mortuum, & sanguinem ejus qua effusum extra venas ibidem esse. Dominus enim non simpliciter dicit, *Hoc est Corpus meum*, *Hic est Sanguis meus*, sed *Hoc est Corpus meum pro vobis datum*, aut *fractum*: juxta Apostolum: *Hic est Sanguis meus novi Testamenti pro multis effusus*:

Ex-

Expreſſe declarans ſe loqui de corpore ſuo qua pro nobis ad mortem tradito, & de Sanguine qua extra venas per vim poſito, & in peccatorum noſtrorum remiſſionem in cruce effuſo. At Corpus & Sanguis Chriſti ut ſic non ſunt realiter præſentia in Euchariſtia, ſed tantum ſignificantur. Ergo falſum eſt ea in Euchariſtia eſſe.

Reſpondeo. Hoc argumentum eſſe merum ſophiſma, quo ex una metaphora perabſurde colligit alteram *Albertinus*; & ſimile eſſe huic ratiocinio: Homo iratus eſt leo: atqui non eſt leo niſi metaphorice; ergo non eſt homo niſi metaphorice. Sic ratiocinantur Miniſtri impræſentiarum: Euchariſtia eſt Chriſti corpus quod pro nobis datur, vel frangitur, eſt Chriſti Sanguis qui pro nobis effunditur: atqui in Euchariſtia non frangitur Chriſti Corpus, nec funditur ejus Sanguis niſi Mataphorice: Euchariſtia igitur non eſt Chriſti Corpus & Sanguis, niſi metaphorice. Nec animadvertunt imprudentes, id conſequi ex præſentia reali Corporis & Sanguinis Chriſti ſub Sacramento, ut quod exteriori parti Sacramenti convenit; id eſt, ſymbolis quibus obvelatur, de ipſo quoque corpore & ſanguine ipſius per metaphoram affirmetur. Sicut de homine veſtito per metaphoram aſſeruntur, quæ de ejus veſtibus dicuntur. Unde Chriſtus dixit, *Quis me tetigit?* Licet mulier hemorrhoiſſa veſtimentum ejus dumtaxat tetigiſſet. Ita quia Chriſti Corpus in Euchariſtia eſt ſub ſpecie panis qui frangitur, & ſanguis ſub ſpecie vini quod funditur: & fractio illa exterior atque effuſio Chriſti immolationem cruentam ſemel in cruce pro nobis factam repræſentant: recte fractio & effuſio de Chriſti Corpore & Sanguine ſub hoc ſtatu aſſeruntur. Immo convenienter Corpus Chriſti ſub Sacramento frangi, & fundi Sanguis non diceretur, niſi ſub eodem vere & reipſa continerentur: ſicut ſi hemorrhoiſſa mulier veſtem tetigiſſet qua Chriſtus tunc reipſa non fuiſſet indutus, non dixiſſet Salvator, *Quis me tetigit?* Adde illa verba, *Qui pro vobis datur, qui pro vobis frangitur, qui pro vobis & pro multis funditur*, ſi præſentis vim temporis habeant, incruentum Chriſti Sacrificium in Euchariſtia proprie ſignificare, ut Sacrificii crucis commemorativum. Cum enim ſeorſim Corpus & ſanguis vi verborum ſub ſymbolis ſiſtantur, etſi propter viventis glorioſique corporis ſtatum, neque corpus abſque ſanguine, nec fuſus extra venas ſanguis præſens fiat: ideo corpus & ſanguinem ſuum, quæ pro nobis in Altari offeruntur, pro nobis dari, frangi, fundique Chriſtus dixit, quatenus ſub ſpecie panis & vini Deo pro nobis & pro multis in remiſſionem peccatorum offeruntur. Et hæ quidem reſponſiones valent, ſi hæc verba præſentis vim temporis habeant. Nam ſi ad tempus proxime futurum referantur; prout Latinus Interpres, multique Veterum retulerunt: *Hic eſt Sanguis meus qui pro multis effundetur*: & prout de corpore *Sanctus Paulus* expoſuit, *Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis tradetur*: tota Albertiniani argumenti difficultas evaneſcit. Immo hoc telum in ipſum retorquere Auctorem facile eſt hoc modo: Idem Corpus in Euchariſtia Chriſtus nobis dedit, quod pro nobis traditurus erat & immolaturus in cruce, eumdem ſanguinem quem pro nobis erat fuſurus: atqui non corpus & ſanguinem ſymbolicum, ſed verum pro nobis tradidit & fudit in cruce; Verum itaque, non ſymbolicum corpus & ſanguinem in Euchaſtia nobis dedit.

III. Objicit *Albertinus*, Dominum ipſum *Lucæ* 21. dixiſſe: *Hoc facite in meam commemorationem*. Atqui memoria eſt tantum rerum abſentium, ac præteritarum, non præſentium. Ergo ſi Euchariſtia eſt commemoratio Chriſti, ſequitur Chriſtum non eſſe in illa realiter. Probatur Minor. Sic enim Ariſtoteles De Memoria & reminiſcentia cap. 1. *Præſentium memoria non eſt*. Cicero, De Inventione lib. 1. *Memoria eſt, per quam animus repetit illa quæ fuerunt*. Sanctus Auguſtinus in Pſalmum 37. *Nemo recordatur niſi quod in præſentia non eſt poſitum*.

Reſpondeo, Falſum eſſe quod memoria ſit tantum rerum abſentium: Eorum enim omnium eſt, quorum poſſumus obliviſci. Porro non rerum dumtaxat abſentium, ſed præſentium etiam poſſumus obliviſci, cum ſenſus noſtros non afficiunt, Dei enim obliviſcimur, in quo vivimus, movemur & ſumus: Animæ noſtræ obliviſcimur, cujus non miſeremur: Angelorum obliviſcimur, qui nobis adſunt ut cuſtodiant nos in omnibus viis noſtris: Dæmonum obliviſcimur, qui nos circumdant ac ſaluti noſtræ continuo inſidiantur: bonorum ac malorum noſtrorum, ac eorum quibuſcum vivimus, inter-

Non rerum tantum abſentium memoria eſt, ſed & præſentium.

interdum obliviſcimur licet nobis ſint præſentia : rerum itaque præſentium poſſumus recordari . Quoties populus Iſraeliticus jubetur recordari Dei ſui , & reprehenditur hoc nomine quod Dei oblitus fuerit ? (Deuteron. 8. & Judic. 8.) Nonne Deus Exodi 20. ait : *In omni loco in quo memoria fuerit nominis mei , veniam ad te , & benedicam tibi* ? Nonne Arca fœderis in Veteri Teſtamento , columna nubis & ignis in deſerto , erant memoriale Dei , non abſentis , ſed vere præſentis ? Nonne Apoſtoli ipſi in prima Cœna impleverunt , aut certe implere potuerunt , quod Chriſtianis omnibus Apoſtolus præcipit : *Quotieſcunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis , mortem Domini annuntiabitis* ? Qua in Recordatione mortis Chriſti poſita eſt illa commemoratio quam præſcripſit his verbis : *Hoc facite in meam commemorationem* . Chriſti igitur abſentiam ab Euchariſtia hæc verba non probant , alioqui & ejus a prima cœna abſentiam probarent . Denique *Oecolampadius* memoriam ſæpe ipſe rerum præſentium agnoſcit : in quam ſententiam adducit verſum Poetæ : *Oblitus ſui ej: Itachus diſcrimine tanto* . Nec abnuit omnino *Calvinus* in 1. ad Corinthios , „ Quæ„ lem , *inquit* , ſui memoriam voluerit Chriſtus in Cœna recoli , mox audiemus . „ Quod autem hinc nonnulli colligunt , abeſſe igitur a Cœna Chriſtum , quoniam me„ moria nonniſi rei abſentis ſit , prompta eſt reſponſio , ſecundum hanc rationem quæ „ Cœna eſt recordatio , Chriſtum ab illa abeſſe : neque enim adeſt Chriſtus viſibi„ liter , neque oculis cernitur , ſicuti ſymbola quæ ipſum figurando , memoriam no„ ſtram excitant „ &c. Cum itaque Euchariſtia ſecundum externam ſpeciem quæ oculis obverſatur , non ſit Corpus & Sanguis Chriſti , ſed ſecundum partem internam ; quia Corpus & Sanguis Domini ſpeciebus & panis & vini obvelata ſunt , eorum memoriam etſi reipſa præſentium , latentium tamen & a ſenſibus remotorum ſolique fidei perſpectorum , ſacra illa ſymbola poſſunt in nobis excitare : & multo magis Paſſionis & mortis Chriſti memoriam , prout explicat Apoſtolus .

De his Algerus ita ſcribit lib. 1. *Non enim fruſtra dixit Dominus* , Hoc facite in meam commemorationem , „ Sacramentum exhibens ſicut verum fidei , ſic vere viſibile „ excitandæ commemorationi : ut quod fidei certum eſt , mentem paſcat ; quod viſui cer„ tum eſt , devotionem accendat . Quia enim illum ſecundum carnem cœlos oportuit „ penetrare ; ut illuc confidentius tenderemus , reliquit nobis carnalibus hujus Sacra„ menti viſibilem figuram & characterem Carnis & Sanguinis ſui , ut ſuæ paſſionis „ memoria incitati , conſtantius hoc faceremus .

IV. Objicit *Albertinus* , Dominum poſt diſtributionem calicis dixiſſe : *Non bibam amodo de hoc genimine vitis , donec bibam illud vobiſcum novum in Regno Patris mei* . Quibus verbis indicat ſe Euchariſtiam participaſſe . Inde autem ſic diſputat Calvinianus Miniſter : Si Corpus & Sanguis realiter & ſubſtantialiter erant in Euchariſtia ſub accidentibus panis & vini , quando Dominus illam celebravit , ſequitur illum corpus ſuum accepiſſe & ediſſe , ſanguinemque bibiſſe ; at conſequens falſum & abſurdum eſt , ergo & antecedens . Probat abſurditatem conſequentis . Quia nihil ſui ipſius eſt particeps , ut ait *S. Cyrillus* : Quia cibus & cibo utens ſemper diſtinguuntur realiter : quia idem reſpectu ejuſdem ſimul fuiſſet agens & patiens , quia ventriculus ipſius major fuiſſet toto corpore in illo contento : quia intra ſe & extra ſe ſimul fuiſſet : quia corpus ipſius viſibile ſimul & inviſibile fuiſſet .

Reſpondeo , Etſi Chriſtus ipſe corpus ſuum ſumpſerit , quod Theologi vulgo opinantur , id tamen ad ſummam fidei non pertinere , ſumpſerit ne etiam ipſe , vel non ſumpſerit . Neque ſi ſumpſit , abſurda conſequuntur ulla , cum ſecundum diverſum exiſtendi modum corpus ſuum manducaverit , ſanguinemque biberit ab illo quo in ſe exiſtebat . Mirabile quidem eſt , nec ratio capit , quomodo idem ſui ipſius particeps , ſuique ipſius cibus eſſe valeat , & intra ſe ſimul ac extra ſe totus eſſe poſſit ; ſed non ideo incredibile eſt : Certum enim eſt Deum multa poſſe , quæ nos fateamur intelligere non poſſe , neceſſe eſt . Deum qui immenſus eſt circumſcribi ; qui omnipotens eſt , infirmum fieri ; qui æternus , naſci ; qui immortalis , morti obnoxium evadere ; ſibi ipſi ſubjici , ſibi ipſi Sacrificium offerre , in quo & victima eſt & Sacerdos ; ſeipſum adorare & orare ; ſibi ipſi ſatisfacere & ſimilia Incarnationis conſectaria , abſurda videntur ethnico Philoſopho ,

pho, aut Socinïano: ſed incredibilia non ſunt Chriſtiano qui circa fidei myſteria non eſſe auſcultandam rationem humanam perſuaſum habet; & cum Propheta exclamat: *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam.* Ita ſi Chriſtus corpus ſuum ſanguinemque ſumpſit (ut Theologi opinantur) nullum inde ſequitur abſurdum, quia in Dei operibus ac miraculis nihil abſurdum eſt; ſed ſequitur Dominum id feciſſe, quod capere non poſſumus. Nec mirum: qui enim plurima in hoc univerſo, & in nobis ipſis explicare & comprehendere non poſſumus; qua ratione myſteria & eorum conſectaria capere & explicare poſſemus? *Demonſtra mihi, atque explica parva iſta inferiora*, inquit S. Auguſtinus, *& tunc tibi credam poſſe te inveſtigare ſuperiora*. Ridicula ergo Sacramentariorum argumenta ſunt, quibus realem Corporis & Sanguinis Chriſti præſentiam in Euchariſtia, & Tranſubſtantiationem impugnant, quia ſecundum principia Philoſophiæ, multa inde conſequi videntur abſurda: nam ſi hoc argumenti genus locum habeat, nullum erit Myſterium, cujus veritatem pariter non liceat impugnare. Quot enim in ſpeciem abſurda ex Trinitatis & Incarnationis Myſteriis ſequi objicient Sociniani? Non igitur Philoſophia conſulenda eſt; ſed fides, ac verbum Dei, ubi de myſteriis agitur. Alioquin de Religione & de Scripturæ Sacræ veritate actum erit, cum ab hoc multa credenda proponantur, in ea multa narrentur, quæ rationis humanæ captum non ſolum ſuperant, ſed humano ingenio fidei lumine deſtituto per abſurda videntur. Scripturæ itaque ſacræ & Traditioni, quæ fidei noſtræ duplex Regula eſt, ac Eccleſiæ, utriuſque Interpretis Judicio eſt adhærendum. Et Dei verbo inſonante, rationi ac Philoſophiæ imponendum ſilentium, credendaque omnia realis præſentiæ Corporis & Sanguinis Chriſti ſub Sacramento conſectaria, quantumvis ratio repugnet. *Non capis videndo, intellige credendo*, (inquit *ſanctus Auguſtinus*.) Ad omnia igitur argumenta Philoſophica, quæ Sacramentarii contra veritatem realis præſentiæ Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, & tranſubſtantiationis objiciunt, ſive ex impoſſibilitate exiſtentiæ unius corporis in pluribus locis, ſive ſubſiſtentiæ accidentium extra ſubjectum, ſive ex aliis capitibus petita, unum illud reſpondere ſatis ſit, quod *Lantfrancus* Berengarianis reſpondebat libro *De Corpore & Sanguine Domini*, cap. 21. *Hoc vos colligitis ſecundum humanam ſapientiam, non ſecundum divinam. Humana autem ſapientia perquiri divina opera prohibet Apoſtolus ad Romanos dicens*: Non plus ſapere quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. *Rom.* 12. *Et ad Corinthios*: „ Sermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ *1. Cor.* 2. „ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis: ut fides veſtra non ſit in „ ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. *Et ad Coloſſenſes*, Videte ne quis vos deci- „ piat per Philoſophiam & inanem fallaciam ſecundum traditionem hominum, ſecun- *Coloſſ.* 2. „ dum elementa mundi. *Et B. Gregorius in Homilia Paſchali*: Sciendum, *inquit*, no- „ bis eſt, quod divina operatio, ſi ratione comprehenditur, non eſt admirabilis. Nec „ fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. *Propterea in tanta* *Homil.* 26. *rerum profunditate magis oportuit te orare Deum, ut aut intelligeres quæ pro humana ca-* *in Evang.* *pacitate intelligi poſſunt aut patienter & humiliter ferres, & tamen crederes, quæ in tanto arcano humani ingenii vires excedunt, & in hac vita intelligi minime poſſunt, quam litem movere, ab univerſali Eccleſia diſſentire, novum ſchiſma verbis & ſcriptis contra* *Proverb.* *SS. Patrum præcepta inferre. Profecto hoc modo ageres, quod agi oportere præcipit Le-* 21. *giſlator, dicens*: Ne tranſgrediaris terminos Patrum. *Et B. Auguſtinus in primo libro de Sermone Domini in Monte*: Quod vero, *inquit*, aut obſcurum, aut abſurdum illi „ ſonat; non inde concitet contradictionum certamina, ſed oret ut intelligat. *Et in* „ *lib. contra Felicianum hæreticum*; Quam rationem afferre potes, ſi partum prædicas „ Virginis; ſi redditos oculos non negas cæcis; ſi ſepultos oſtendas rediiſſe a mortuis? „ Si ergo horum & incomprehenſibilis eſt ratio, & veritas prompta eſt, facilius in ne- „ gotiis fidei teſtimoniis creditur, quam ratio veſtigatur. Hæc *Lantfrancus*.

Ubi de Myſteriis agitur, non Philoſophia conſulenda eſt ſed fides.

Addere potuiſſet præclarum *S. Hilarii* locum lib. 3. de Trinitate, dicentis: *Nihil in divinis affectibus humanæ mentis opinione tractandum eſt, neque de Creatore ſuo opificii ipſius materia decernat. Cum enim recognita ſtultitiæ noſtræ intelligentia, imperitiam naturalis in nobis imprudentiæ ſenſerimus, tum per divinæ ſapientiæ prudentiam ad Dei*

ſapientiam imbuimur ; cum ſine modo virtutes Dei ac poteſtatem metiamur , cum naturæ Dominum non intra naturales leges cohibeamus , cum hoc ſolum de Deo bene creda intelligamus , ad quod de ſe credendum ipſe ſibi nobiſcum & teſtis & auctor exiſtit .

Reſpondeo ſecundo , Hæc verba Chriſti : *Non bibam amodo de hoc genimine vitis , &c.* ad Sanguinem Chriſti non eſſe referenda . Primo , quia quod *SS. Matthæus* , & *Marchus* de Calice Chriſtum dixiſſe ſcribunt , *S. Lucas* ſcribit etiam de Paſcha , id eſt , de agno dixiſſe : *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum , antequam patiar . Dico enim vobis , quia ex hoc non manducabo illud , donec impleatur in Regno Dei.* Igitur hæc verba quæ *SS. Matthæus* & *Marcus* referunt Chriſtum de Calice dixiſſe , non de eo calice dixit , quo ſanguinem ſuum dedit , ſed de eo qui in cœna Agni Paſchalis a patre familias inter accumbentes diſtribui ſolebat . Præterea quod ſequitur , *Donec bibam illud novum in Regno Patris mei* , non poteſt intelligi niſi de cœlo : in cœlo autem non erat bibiturus ſanguinem ſuum , non vere , non metaphorice : vinum autem metaphorice bibiturus erat , *Ego* , inquit , *diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater Regnum , ut edatis , & bibatis ſuper menſam meam in Regno meo* . Non ergo de ſanguine ſuo , ſed de vino dixit Chriſtus ; *Non bibam amodo de hoc genimine vitis* .

Sed quamvis ad Cœnam Myſticam & ad Sacramentum hæc verba referrentur , ut *Origenes* Tractatu 30. in Matthæum , *SS. Cyprianus* in Epiſtola ad *Cæcilium* , *Chryſoſtomus* Homilia 83. in Matthæum *Epiphanius* Hæreſi 47. *Auguſtinus* lib. 1. Quæſtionum Evangelicarum , *Beda* , *Euthymius* , & *Theophylactus* in Commentariis , retulerunt ; perperam ex hoc inferrent Calviniſtæ , Chriſtum non dediſſe Apoſtolis ſanguinem ſuum , ſed vinum quod ſignum erat ſanguinis ſui : prompta enim eſſet reſponſio , Chriſtum ſanguinem ſuum vinum appellaſſe , vel quia ex vino erat conſecratus , & ſub vini ſpecie Apoſtolis ipſum diſtribuebat , vel per analogiam ad vini proprietates , ſicut carnem ſuam apud *Joannem* panem appellaverat .

V. Objiciunt Calviniani Miniſtri : Iſta locutio , *Hoc eſt Corpus meum* , Sacramentalis eſt : ergo ſacramentaliter intelligenda : ut ſit ſenſus , Hoc eſt Sacramentum , id eſt , ſignum ſacrum corporis mei .

Reſpondeo primo , Falſo principio niti Calviniſtas exiſtimantes quidquid de Sacramento dicitur , ad locutionem Sacramentalem pertinere : Quod aperte falſum , eſt : nam cum de aqua baptiſmi dico : Hæc eſt aqua non ſacramentaliter , ſed vere proprieque loquor : eodemque modo cum Chriſtus dicit , *Hoc eſt Corpus meum* , proprie non ſacramentaliter loquitur , quo illi intelligunt modo locutionem Sacramentalem , qua ſignum externum aſſeritur , res ſignificata excluditur . Locutio autem Sacramentalis eſſet , ſi aqua regeneratio diceretur , ſi Corpus Chriſti frangi & dentibus teri : Hæc enim niſi Sacramento tenus intelligi non poſſunt : Quia non Corpus Chriſti proprie frangitur , ſed Sacramentum .

VI. Objicit *Albertinus* plura Scripturæ loca , quæ Chriſtum e mundo diſceſſiſſe , & in cœlis uſque ad tempus reſtitutionis omnium permanere teſtantur .

Reſpondeo , Hæc omnia loca nihil aliud probare , niſi quod Chriſtus locali præſentia , & modo viſibili atque ſenſibili in cœlo eſt , quod non impedit quin realiter in Euchariſtia ſit præſens præſentia Sacramentali , non locali atque ſenſibili . Quod autem ſatis ſit ut Chriſtus non ſit in terris humano more , ut omnium oculis aſpectabilis , & cum hominibus familiariter degens , ad hoc ut ſimpliciter dicatur amplius in terris non eſſe , ipſius Chriſti verba oſtendunt poſt Reſurrectionem Diſcipulis dicentis : *Hæc ſunt verba quæ locutus ſum vobis , cum adhuc eſſem vobiſcum* . Quasi vero tunc non eſſet cum illis quibuſcum loquebatur ante ſuam in cœlum Aſcenſionem : ſed intelligit , *Cum adhuc eſſem vobiſcum* , humano more . Nunc enim etiamſi ſum , aliter ſum . Idem colligitur ex aliis locis quibus Calviniſtæ utuntur . *Pauperes ſemper habetis vobiſcum , me autem non ſemper habetis* . De effuſione unguenti agebatur . Piæ mulieris officium *Judas* indigne ferebat , dicens : *Ut quid perditio hæc ? Potuit enim unguentum iſtud venundari multo , & dari pauperibus* . Dominus autem mulieris ſanctæ apologiam ſuſcipiens , reſpondet : *Quid moleſtis eſtis huic mulieri ? Opus enim bonum operata eſt in me : Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum , me autem*

ſem

tem non semper habetis. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Accommodata responsio est. Semper poteritis erga pauperes caritatis officia exercere; at pedes meos non semper ungere poteritis, quia semper vobiscum familiariter non versabor, sicut nunc. Hinc *Sanctus Paulus* Christi præsentiam, quam expectamus, *revelationem* vocat 1. ad Corinthios 1. *Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi*, & II. ad Thessalonicenses 1. *In revelatione Domini Jesu de cœlo cum Angelis virtutis ejus.*

VII. Objiciunt Calviniani Ministri: In ista Christi propositione, *Hoc est Corpus meum*, pronomen *hoc* significat ac demonstrat panem: Sed hæc propositio, *Panis est Corpus Christi*, in sensu metaphorico accipienda & intelligenda est: ergo Eucharistia non est Corpus Christi nisi metaphorice. Antecedens probat *Albertinus* ex verbis institutionis. Dominus enim *Accepit panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum*: ubi series verborum Christi plane indicat demonstravisse ipsum id quod acceperat, & gratiis actis, fregerat, & fractum visibiliter porrigebat Discipulis ut ederent: At panis erat id quod acceperat, & gratiis actis fregerat, & fractum visibiliter porrigebat Discipulis ut ederent: Panis ergo id est quod demonstrabat. Addunt Adversarii, prædicationem identicam fore & ineptam, si pronomen *hoc*, significet Corpus Christi, quia hunc reddet sensum: *Corpus Christi est Corpus Christi.*

Respondeo, inter Catholicos Theologos non convenire quod significet ac demonstret pronomen, *HOC*. *Innocentius III.* Archidiaconus ad cap. *Timorem*, Durandus lib. 4. Divinorum Officiorum C. 41. *Erasmus* in Annotationibus in cap. 14. Marci, & *Catharinus* in Tractatu de verbis consecrationis, Romæ edito, dum Concilium Tridentinum celebrabatur, censent Christum panem consecrasse arcana benedictione, & illud in corpus suum transmutasse, sicque transmutatum distribuisse Apostolis, dicendo: *Hoc est Corpus meum*. Sicque pronomen, *Hoc*, in Christi propositione significasse ejus corpus. Eamdem vero vim esse propositionis ut a Sacerdotibus prolatæ, quos Christus verbis illis, *Hoc est Corpus meum*, Eucharistiam conficere voluit, & qui proinde aliter conficere non possunt, cum solam ministerii, non excellentiæ potestatem habeant: sicque pronomen, *hoc*, in ea propositione nihil demonstrare, quia Sacerdos his verbis non utitur *demonstrative*, sed *recitative*, ut loquitur *Innocentius*. Alii asserunt hoc pronomen demonstrare panem ut *S. Bonaventura*, *Widefordus*, & *Bessario* Cardinalis. Alii singularem substantiam, seu rem sub speciebus Eucharisticis præsentem, confuse hoc pronomine significari asserunt, ut *S. Thomas*, *Durandus*, & alii. Plerique corpus ipsum Christi demonstrari censent, ut *Richardus*, *Alensis*, *Maldonatus*, *Sanctesius*, *Vasquez*, &c. Sed omnes illæ sententiæ Calvinistarum & Lutheranorum errorem confodiunt. Eorum enim argumenta pene omnia inutilia ipsis manent, si *Innocentii III.* & *Catharini* opinionem sequamur, quam Tridentina Synodus non improbavit: uti nec alias Catholicorum expositiones Theologorum. Qui vero asserunt pronomen, *hoc*, demonstrare panem, merito negant propositionem propterea in sensu figurato esse accipiendam; Spectant enim transitoriam dumtaxat significationem. Quippe cum profertur hoc pronomen, nondum completa propositione, adhuc est panis qui absoluta propositione, jam non erit, adeoque tunc pronomen, *hoc*, panem in Christi Corpus proxime transmutandum significat. Qui pronomine, *hoc*, demonstrari contendunt Corpus Christi, spectant significationem illius permanentem, quæ finita propositione, & prolatis omnibus Christi verbis, ipsi convenit. Tunc enim prædicatum conjungitur subjecto; Corpus autem Christi alia de re quam de se ipso prædicari non potest. Sed pronomen, *hoc*, illud significat sub confusa quadam & generali notione rei præsentis: hæc autem verba, *Corpus meum*, illud distincte significant. Unde non est identica prædicatio. Pronomina enim per se & ex institutione sua nihil determinare significant (quod nominum proprium est) sed prout ad hanc rem vel alteram demonstrandam aut referendam adhibentur. Sicut ergo nemo dixerit has propositiones, ex Scripturis Sacris depromptas, identicas esse, *Hic est Filius meus dilectus*, *Hic est Jesus Propheta a Nazareth*, *Hic est Agnus Dei*, *Hic non-ne est Jesus Filius Joseph? Hic est Christus*, *Hæc est terra de qua*

juravit

juravi Abraham, & Isaac, & Jacob: ita neque ista propositio, *Hoc est Corpus meum*, est identica; quia pronomen, *hoc*, Corpus Christi confuse significat, quod attributum significat determinate. Diversus autem significandi modus ad tollendam prædicationis identitatem sufficit, ut Dialectici norunt. Sed hujus artis veras regulas ignorant aut negligunt Calvinistæ Ministri, qui unius Sophistices peritissimi sunt, eaque plurimum utuntur ad obnubilandam veritatem. Tandem qui pronomen, *hoc*, demonstrare dicunt singularem substantiam, seu rem sub speciebus Eucharisticis præsentem, non dubitant quin significet vel panem in priori instanti quo inchoatur propositio, vel Christi Corpus in posteriori quo absolvitur: sed ideam confusam utriusque isto pronomine ingenerari volunt. Hujus porro significationis diversa ratio in propositionibus quibusvis practicis, idest, rei quam significant operatoriis, demonstrativo pro nomini conveniret, secundum diversum rei statum. Ita si *Moyses* aquas fluviorum in sanguinem, & virgam in serpentem convertens, dixisset: *Hic est Sanguis, Hic est serpens*: Et si Deus uxorem *Loth* in statuam salis; Christus aquam in vinum mutans, dixissent, *Hoc est sal, Hoc est vinum*: Pronomen, *hoc*, secundum significationem transitoriam, id est, spectando miraculum ut nondum factum, sed mox faciendum, aquam, virgam, mulierem demonstrasset: secundum significationem permanentem, & spectando miraculum ut jam perfectum, demonstrasset sanguinem, serpentem, statuam salis, vinum. Ita in Christi propositione, *Hoc est Corpus meum*, pronomen, *hoc*, designat panem secundum significationem transitoriam: quando profertur ipsa propositio; sed significat Corpus Christi secundum significationem permanentem, absoluta scilicet prolatione verborum.

Respondeo secundo, Argumentum Calvinianorum Ministrorum merum esse sophisma, simile isti: In hac propositione, *Leo de tribu Juda vicit*, vox Leo significat Christum: sed hæc propositio, *Christus vicit*, est propria & non metaphorica: ergo hæc propositio; *Leo de tribu Juda vicit*, est propria & non metaphorica. In hoc autem sophisma positum est, quod licet idem significet utriusque propositionis subjectum, scilicet Christum; non tamen eodem modo: vox enim ista, *Leo de tribu Juda*, ipsum non significat proprie, sed metaphorice. Ita licet in hac propositione *Hoc est Corpus meum*, pronomen, *hoc*, significet *panem*, non sequitur illam in sensu metaphorico esse accipiendam; quemadmodum ista, *Panis est Corpus Christi*, metaphorice accipienda est: quia in priori pronomen, *hoc*, significat panem confuse, in posteriori nomen panis eumdem significat distincte.

Ad probationem *Albertini*, Respondeo, id quod Christus acceperat, fuisse panem; sed quod gratiis actis & benedictione data distribuit Discipulis dicens, *Hoc est Corpus meum*, non fuisse panem, nisi externa specie. Sicut quod Ministri in Cana Galilææ in hydrias infuderunt, aqua erat, sed quod ex iisdem hydriis in Calices fudere, vinum erat. Et cum *Moyses* virgam projecit, & in serpentem mutatam recepit; quod projecerat lignum erat, quod apprehendit serpens erat. Et de eodem homine dicitur, ipsum percussum esse, occisum, ac sepultum, licet sepultus non sit vivus, quemadmodum vivens percussus ac occisus est. Ita panis erat quem Christus accepit, & panis vocatur quod discipulis, secundum gratias actas Patri, fregit ac distribuit, non tamen idem panis externa specie: *Panis quippe, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro*, ut ait *Arnoldus* Bonævallensis Abbas, lib. *De Cœna Domini*. Denique id accepit Christus *quod natura formaverat*; id vero Apostolis distribuit *quod Benedictio consecrarat*, ut loquitur S. Ambrosius. *Major* autem *est benedictionis vis quam naturæ, quia benedictione etiam ipsa natura mutatur*. Scilicet Benedictione sua Christus aliquid admirabile circa panem operatus est. Sicut enimvero aliud est dicere Dei, aliud hominis; ita aliud est benedicere Dei, aliud benedicere hominis. Homo non benedicit nisi precando; Deus benedicit semper efficiendo. Nec reperitur unquam in Sacris Literis benedictio Dei accepta pro sermone tantum, sed præcipue pro effectu aliquo. Hoc sensu legimus Deum benedixisse humano generi, imprimendo illi sese propagandi facultatem. Hoc sensu benedixit *Jacob*, aliisque veteris Testamenti Patribus. Hoc sensu Angelus missus a Deo *B. Mariam* Virginem vocavit *Benedictam*, id est, fœcundatam; Hoc sensu cum Christus septem panibus magnam illam.

Jam multitudinem, & iterum quinque panibus turbas ſaturavit, benedixiſſe dicitur: Quod itaque Chriſtus acceperat, benedictione ſua, verbiſque mutatum Apoſtolis dedit. Sane ſi vim haberet aliquam *Albertini* argumentum, non minus adverſus ipſum quam adverſum nos pugnaret. Sic enim illum retorquere in ipſum Auctorem facile eſt: Demonſtravit Chriſtus idipſum quod acceperat, illudque diſcipulis dedit; Sed acceperat merum panem, non Sacramentum virtute & efficacia Corporis ſui adauctum; ergo merum panem, non Sacramentum virtute & efficacia corporis ſui adauctum Apoſtolis dedit.

inſtant Calviniani Miniſtri. Iſta propoſitio, *Hoc eſt Corpus meum*, fuit vera ante ſui prolationem. Prius enim formata erat in Chriſti mente, quam illam per voces efferret, ut in animos illam transferret Apoſtolorum. Et in Chriſti mente jam vera erat. Igitur iſtius propoſitionis veritas non pendebat ex ultimæ ſyllabæ prolatione; adeoque ſi pronomen, *hoc*, deſignat panem initio prolationis verborum, panem quoque deſignavit in mente Chriſti; & mentalis iſtius propoſitionis a Chriſto conceptæ ſenſus erat: *Hic panis eſt Corpus meum*.

Reſpondeo, illam propoſitionem fuiſſe veram ante ſui prolationem, in mente Chriſti, quatenus prædicatum connexum erat ſubjecto per verbum ſubſtantivum, *eſt*, non quatenus ſubjectum aut attributum per ſeſe apprehendebatur. Hac autem cognita & interius aſſerta connexione, pronomen, *hoc*, in propoſitione mentali ſubjecti vices gerens Corpus Chriſti deſignabat. Unde quia connexio illa non ſignificatur in propoſitione vocali, niſi abſoluta propoſitionis totius prolatione pronomen, *hoc*, non deſignat Corpus Chriſti, niſi in ultimo inſtanti prolationis verborum. Cum vero profertur propoſitio, panem deſignat, ſed tranſitoria (ut diximus) non permanenti deſignatione; quia operatoria propoſitio eſt. Sicut ſi quis admovendum ignem pulveri tormentario dicat; *Hic eſt ignis*, & ita ſe gerat ut ignis non conjungatur pulveri, niſi cum abſolvit propoſitionem, quam lente profert, pronomen, *hic*, pulverem demonſtrat, cum profertur propoſitio, ignem vero cum prolata eſt. Præterea prioritas & poſterioritas quæ inter mentales ac vocales propoſitiones intercedit, ordinis eſt, non temporis, ſemper & neceſſario. Sicut ergo cum Chriſtus Leproſo dixit, *Volo mundare*; & Principi Synagogæ, *Filius tuus vivit*; & Paralytico, *Surge & ambula* ſanitatem cognoſcebat, quam ipſis reſtituere decreverat, eamdemque producebat, ac exprimebat: ita cum dixit, *Hoc eſt Corpus meum*, potuit corpus ſuum ex pane faciendum cognoſcere, producere, & exprimere.

VIII. Objicit *Albertinus* multa Patrum teſtimonia qui Chriſtum de pane dixiſſe teſtantur, *Hoc eſt Corpus meum*, & de Calice, *Hic eſt Sanguis meus*; ſcilicet Irænei, lib. 5. *Dominus eum panem qui eſt a creatura, corpus ſuum confirmavit*. Tertulliani, lib. adverſus Judæos cap. 11. *Panem*, inquit, *corpus ſuum appellans*. Origenis, Homilia 35. in Matthæum dicentis: *Panis iſte quem Deus corpus ſuum eſſe fatetur*. Cypriani, Epiſtola 56. ſcribentis: *Dominus corpus ſuum panem vocat de multorum granorum adunatione congeſtum*. Cyrilli Hieroſolymitani, Catecheſi 4. Myſtagogica dicentis: *Dominus pronuntiat & dicit de pane: Hoc eſt Corpus meum*. Chryſoſtomi homilia 24. in 1. ad Corinthios dicentis; *Quid eſt panis? Corpus Chriſti*. Hieronymi, in Epiſtola ad Hedibiam ſcribentis: *Nos audiamus panem quem fregit Dominus, deditque Diſcipulis, eſſe Corpus Salvatoris*. Auguſtini in Sermone ad Infantes dicentis: *Panis eſt Corpus, Calix Sanguis Chriſti*. Theodoreti Dialogo Is dicentis: *In Myſteriorum traditione Dominus panem corpus ſuum appellavit, & vinum ſanguinem*. Facundi Hermianenſis lib. 9. cap. ultimo dicentis, *Ipſe Dominus benedictum panem, & calicem quem Diſcipulis tradidit, corpus & ſanguinem ſuum vocavit*. Ex quibus colligit *Albertinus*, Patres unanimiter teſtari, hunc eſſe verborum Sacramentalium ſenſum: *Hic panis eſt Corpus meum*.

Reſpondeo, nihil aliud deſignare hæc verba Patrum, quam materiam a Chriſto aſſumptam ad conficiendum corpus & ſanguinem ſuum. Unde panem Corpus Chriſti vocant, vel a Chriſto vocatum docent, quia ex pane confectum eſt, & ſub panis ſpeciebus datur. Cum enim duæ res in eodem loco ſibi ſuccedunt, nulla exterius mutatione ſenſibus percepta, de iis quaſi de una eademque re loqui homines ſolent. Sic

de

de aqua fluminis velut de eadem aqua loquimur, eam nunc limpidam, heri turbidam fuisse dicimus, etsi aqua, non sit numero eadem. *In idem flumen bis non descendimus*, inquit Seneca, *manet idem fluminis nomen, aqua transmissa est*. Ita cum Christi Corpus & Sanguis substantiæ panis & vini sub iisdem accidentibus succedant, non mirum quod Patres de pane & Corpore Christi eo modo locuti sint, ac si idem subjectum esset, quod panis sit, & Christi Corpus simul appelletur. Ita locuti sunt Auctores ipsi, quos de reali præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, ac de transubstantiatione maxime fuisse persuasos negare non possunt Calvinistæ: ut hunc esse humanum loquendi morem sit evidentissimum. Ita *Goffridus Vindocinensis*, Tractatu de Corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi ait: *Prius quidem panis & vinum super altare ponuntur; sed sicut ante consecrationem nihil aliud præter propriam panis & vini naturam habent: ita post consecrationem nullam naturam, nullam materiam panis & vini retinent, nisi quantum ad saporem, speciem, odorem*. Loquitur hic Auctor de eo quod panis & vini naturam habet ante consecrationem, & post consecrationem non habet, quasi de eodem subjecto, quamvis idem non sit; quod enim habet panis & vini naturam, panis est & vinum; quod non habet post consecrationem, est Corpus Christi. Similiter loquitur *Hildebertus* Archiepiscopus Turonensis in his carminibus;

Utraque sub typico ritu formauqe futuri,
Melchisedech Domino sacrificasse ferunt.
Utraque Discipulis cœnantibus ipse Redemptor
Tradidit, in Corpus utraque versa suum.

Quomodo res easdem, quas obtulit Melchisedech, Apostolis in Corpus & Sanguinem suum versas Christum Apostolis tradidisse ait *Hildebertus*, nisi quia panem & vinum, & Corpus ac Sanguinem Christi, sub ratione unius objecti confuse spectat, cui esse panem & vinum, & esse Christi Corpus ac Sanguinem, diversis temporibus conveniat? Ita locutus est *Odo* Cameracensis Episcopus, in Tractatu de expositione Missæ, *Qui prius erat panis*, inquit, *benedictione factus est caro*. Sic Innocentius III. *Id quod fuit panis*, inquit, *est Corpus Christi*.

Præterea iis etiam homnibus familiarismos loquendi est, ut cum mutationem, etiam substantialem, unius rei in aliam exprimunt, eamdem quasi rem ante & post mutationem significent, ac terminos reipsa incompossibiles eidem rei quasi in diverso statu spectatæ tribuant; quia substantiales illas mutationes ad modum accidentalium concipiunt, in quibus idem subjectum ab una qualitate ad aliam transit. Sic *Ovidius* in Metamorphosibus, *Cadmum* filium *Agenoris*, qui serpentem a se occisum spectabat, serpentem mox spectandum ait, id est, in serpentem mutandum. *Quid Agenore nate, Serpentem spectas? Et tu vocabere serpens*. Sic X. Æneidos *Virgilius* narrat Nymphas in quas Æneæ naves versæ erant, ipsi obviam procedentes, dixisse:

Nos sumus Idææ sacro de vertice pinus,
Nunc Pelagi Nymphæ, Classis tua.

Nymphæ pinus appellantur, quia ex istis arboribus compactæ naves in Nymphas Pelagi versæ sunt. Sic apud eumdem Poetam, *Diomedes* de sociis suis in aves conversis ait:

Amissi socii petierunt æthera pennis,
Fluminibusque vagantur aves.

Et ne hunc loquendi morem ex profanis dumtaxat Auctoribus vindicemus, Scripturæ Sacræ exempla nonnulla proferenda sunt. 1. ex cap. 19. Geneseos v. 26. ubi de uxore Loth, secundum Vulgatam nostram legimus: *Respicienseque uxor ejus post se, versa est in statuam salis*. Secundum Textum Hebræum, ad literam vertendum est: *Et facta*

statua

ſtatuaſalis: Mulierem ſtatuam ſalis fuiſſe *Moyſes* ait, quaſi ſubjectum idem prius mulier, deinde ſtatua ſalis extitiſſet, cum tamen id ſit impoſſibile: ſed vulgarem loquendi morem Propheta ſecutus eſt. Cum enim mulier in ſtatuam ſalis fuerit tranſmutata, humana mens idem ſubjectum confuſe ſpectatum, nunc ſub forma mulieris, nunc ſub forma ſalis apprehendit ac deſignat. Hunc loquendi morem *S. Joannes* ſecutus eſt, cum ſcripſit *Architriclinum guſtaſſe aquam vinum factam*. Cur aquæ nomen liquori dedit, qui jam vinum erat, & ut vinum guſtabatur, niſi quia aquam & vinum, in quod fuerat converſa, ad modum unius ſubjecti, ſub diverſo ſtatu exiſtentis, ab hominibus confuſe concipi, & utroque nomine ſignificari noverat; ac modo vinum, quod jam erat, modo aquam, quod paulo ante fuerat, appellari? Ad eumdem loquendi modum revocari poſſunt iſta Chriſti verba: *Lazare veni foras*. Lazarum enim mortuum & Lazarum viventem, velut unum eumdemque hominem, qui a morte ad vitam ſe jubente rediret, Chriſtus compellavit. Non mirum itaque quod Chriſtus deſignarit panem pronomine, *Hoc*, & de eo dixerit, *Hoc eſt Corpus meum*, cum illud in corpus ſuum his verbis tranſmutabat: ſiquidem humano loquendi more panem & Corpus ſuum velut rem unam ſub diverſo ſtatu ſignificabat, quæ ſcilicet panis eſſet cum proferre cœpit propoſitionem; corpus vero Chriſti cum abſolvit. Multo minus mirum, quod SS. Patres de Euchariſtia loquentes dixerint, Chriſtum panem corpus ſuum appellaſſe; vel Euchariſtiæ modo panis, modo Corporis Chriſti nomen ipſoſmet tribuiſſe.

IX. Objicit *Albertinus*, *Ermengaudum* contra Waldenſes ſcribentem, illis pro hæreſi imputaſſe, quod negarent pronomine, *Hoc*, panem demonſtrari. *Sed*, inquit, cap. 11. *Hæretici dicunt, quod illud*, hoc, *demonſtrativum pronomen non refertur ad panem quem in manibus tenebat, & cui benedicebat, & quem frangebat, & ſuis Diſcipulis diſtribuebat, ſed refertur ad corpus ſuum, quod hæc omnia perficiebat. Unde eorum error tam nequiſſimus originem habuit ignorantes vim pronominis*, Hoc, *nec poteſt relative referri niſi his de quibus facta mentio. Sed in traditione hujus Sacramenti de Corpore ſuo mentio nulla tunc facta fuerat. Ergo falſiſſimum eſt quod autumant.*

Respondeo, Hunc *Ermengaudi* locum *Albertino* cæteriſque Sacramentariis nequàquam favere: cum Waldenſibus pro hæreſi non imputet, quod pronomen, *Hoc*, ad panem non referri dicerent tamquam ad figuram efficacem Corporis Chriſti, in ſua natura, tam ante, quam poſt conſecrationem, manentem: ſed quod negarent pronomen illud demonſtrare panem in ſubſtantiam Corporis Chriſti mutandum, & conſecrationis verba Corpus Domini ſub ſpeciebus panis ſiſtere; & quod Salvator, non panem oſtendens, ſed manum pectori apponens, & ſeipſum demonſtrans, dixiſſet: *Hoc eſt Corpus meum*, proindeque hæc verba nullam circa panem operata mutationem fuiſſent: Denique quod manducare carnem & ſanguinem Chriſti non eſſet Euchariſtiam ſumere, ſed verba ejus audire. Hic Waldenſium error, ab *Ermengaudo*, & ab *Ebrardo*, quem fere eadem notare ait *Albertinus*, Hæreſis jure nuncupatur. Hunc refellens errorem *Ermengaudus*, poſt verba in objectione laudata, continenter ſubdit: *Sed ſicut farina, & aqua, & ſal, cum hæc tria commixta fuerint & decocta, amplius non ſunt farina, neque aqua, neque ſal, quæ ante fuerant, ſed vere panis purus eſt & dicitur: ita panis quem poſt Cœnam manibus ſuis Jeſus Chriſtus accepit, poſtquam hunc benedixit & fregit, Corpus Chriſti, non panis, intelligitur eſſe & creditur, quem Chriſtus Salvator noſter & Redemptor in Cœna ſuis Diſcipulis dedit, dicens: Accipite & comedite, Hoc eſt Corpus meum.* Ebrardus vero cap. 8 ita contra eoſdem Hæreticos ſcribit: *Sacræ quidem Cœnæ myſteria neſcientes, panis benedictionem a Deo nobis collatam floccipendunt. Dixit enim:* Hoc facite in meam commemorationem. *Et quod Chriſtus Corpus ſuum eſſe dixit, tamquam Judæ ſucceſſores Corpus Chriſti non affirmant, immo negant.* Tum prolatis Evangeliſtarum & S. Pauli verbis, ſubdit; *Panem hunc dixit, oſtendens panem, non manum pectori apponens, ſicut vos mentimini. Et ſubdit:* „ Qui enim manducat & bibit indi„ gne, judicium, ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. „ *Ecce quod panem Corpus Domini appellavit. Adhuc hæſitatis, filii alieni?* Et infra. *Non enim joculator eſt Dominus, ut panem teneat, & aliud panem demonſtret, dicens, Hoc eſt Corpus meum. Si quis autem de communi pane comedat, non oportet hominem ſeipſum probare,*

neque

neque judicium sibi manducat. Sed objiciunt increduli dicentes, Verba Sancta esse panem: quia cibus animæ sunt verba Evangelica, juxta illud, Verba quæ ego loquor, spiritus & vita sunt. *Et qui hujusmodi verba audit, aut docet indigne, judicium sibi manducat & bibit.... Nesciunt quid balbutiunt. De pane enim dixit*, accepit, benedixit ac fregit: *Verba autem non franguntur, aut benedicuntur, aut in manibus accipiuntur. De pane autem quem tenebat & benedicebat, dixit*: Hoc est Corpus meum, *Verba autem Evangelica quæ scribuntur aut leguntur*, Corpus *Christi non sunt*. Et infra: *Vos dicitis, Panem illum & Sanguinem esse verba, quibus obviat Dominus per Joannem dicens*: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, &c. *Ecce dicit quod panis caro sua, & vinum sanguis suus sit. Panis tamen non est sanguis, neque sanguis est panis. Si autem panis & sanguis verba essent, quis distingueret inter panem & sanguinem? Panis autem solummodo cibus est, sanguis vero solum potus. Non igitur de verbis intelligendum est. Si quis enim Scripturas revolvat, non inveniet quod verba scripta aut ab ore prolata sint caro & sanguis. Dominus tamen ait*: Caro mea vere est cibus, &c. *Verba enim sancta spiritus sunt & vita; cibus & potus; non tamen caro aut corpus Christi*.

ARTICULUS V.

Realis præsentiæ Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & Transsubstantiationis Fides, ex Patribus sex priorum sæculorum confirmatur: ac primum ex S. IGNATIO MARTYRE.

PRimus in medium prodeat *S. Ignatius* Martyr in genuina ad Smyrnæos Epistola, ubi contra sui temporis Hæreticos scribens, ait: *Eucharisticas oblationes non admittunt, eo quod non confiteantur Eucharistiam carnem esse Servatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quamque Pater benignitate sua excitavit*. Quem locum adversus Eutychianos protulit olim *Theodoretus* Dialogo III. Hæretici illi de quibus loquitur *S. Ignatius*, veram cernem Filium Dei assumpsisse inficiabantur, ex quo consequens erat ut negarent Eucharistiam esse carnem Salvatoris, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater suscitavit. Id vero profitebatur Ecclesia. Igitur Ecclesiæ fides primo nominis Christiani sæculo prædicabat Eucharistiam esse carnem Salvatoris pro peccatis nostris passam, adeoque non esse dumtaxat figuram carnis; siquidem caro quæ pro nobis passa est, non est caro dumtaxat figurata.

Respondet *Albertinus*, Hæreticos illos veteres, contra quos *Ignatius* agit, negasse Eucharistiam esse Christi carnem figurate, ne admissa figura carnis, ad veræ carnis in Christo confessionem adigerentur, quia probe noverant, figuram veritatis esse figuram, & in eo principio cum Catholicis conveniebant. Verum nec id *S. Ignatii* verba innuunt, neque consequens erat ut carnem veram a Christo assumptam faterentur, si Eucharistiam figuram esse carnis ipsius admitterent; cum figuræ etiam imago exprimi possit, & Angeli in humana effigie delineentur, quia ut homines apparuerunt, quamvis revera humanum corpus non assumpserint: & ipsi Calvinistæ negare non possint manna, panem a Melchisedecho oblatum, panes propositionis Eucharistiæ figuram fuisse, quod Veteres passim affirmant, & res ipsa loquitur: & tamen Eucharistiam figuram dumtaxat esse volunt. Denique si *Eranista* apud *Theodoretum* in Dialogis fatebatur symbola mystica figuram esse Corporis & Sanguinis Christi, quamvis duas in Christo naturas non agnosceret, sed carnem a Divinitate absorptam pertinaciter contenderet; quidni & Hæretici illi veteres fateri potuere Eucharistiam esse figuram carnis Christi, & tamen Christum in vera carne pro nobis passum non fuisse?

Favet quoque sensui realis præsentiæ corporis Christi in Eucharistia idem S. Martyr in Epistola ad Ephesios, ubi ipsos laudat quod Episcopo & Presbytero indivulse hæreant. *Unum panem frangentes, quod est pharmacum immortalitatis, antidotum ad non moriendum, sed vivendum in Jesu Christo semper*. Si enim Eucharistiam esse dumtaxat figuram, quæ ad cogitationem nostram in Christo figendam, & ad ipsum per fidem spiritaliter manducandum nos excitet, Sanctus existimasset *Ignatius*, non magis Eucharistiam

ſtiam *Pharmacum immortalitatis* vocaſſet, quam vulgarem panem, qui eoſdem motus in Epheſiorum animis excitare poterat. Pharmacum ergo immortalitatis illam appellavit, quia Chriſtum vitam noſtram continet, de quo in Epiſtola ad Romanos ait: *Panem Dei volo, quod eſt caro Jeſu Chriſti, & potum volo ſanguinem ipſius*. Mitto quod *unum panem* Euchariſtiam vocat. Cur enim Euchariſtici panes, qui numero plures ſunt, unus panis a *Sancto Ignatio* vocarentur, niſi quia Chriſti corpus indiviſum continent? non enim una dicitur aqua Baptiſmatis, aut unum Confirmationis oleum; nec Judæi dicuntur unum agnum Paſchalem comediſſe, quamvis una ſit Baptiſmi & Confirmationis efficacia, & agni Paſchalis una ſignificatio eſſet. Non igitur propter unitatem dumtaxat ſignificationis aut efficaciæ Euchariſtiam *unum panem* appellavit *S. Ignatius*.

ARTICULUS VI.

Dogma Catholicum de præſentia realis Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia probatur ex S. JUSTINO MARTYRE.

I. *Sanctus Juſtinus* Philoſophus & Martyr, in Apologia *Antonino Pio* Imperatori pro Chriſtianis oblata, Chriſtianorum Synaxes deſcribens, Catholico de præſentia reali Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia dogmati ſuffragatur, cum illius Sacramenti conficiendi ritum exponit his verbis: *Ei qui Fratribus præeſt, offertur panis & poculum aquæ & vini, quibus ille acceptis, laudem & gloriam rerum univerſarum Patri per nomen Filii & Spiritus Sancti offert, & Euchariſtiam ſive gratiarum actionem, pro eo quod nos donis ſuis hiſce dignatus ſit, prolixe exſequitur. Atque ubi ille preces & gratiarum actionem abſolvit, populus qui adeſt omnis fauſta approbatione acclamat dicens:* Amen. *Amen autem voce Hebræa,* Fiat, *ſignificat. Præſidens vero poſtquam gratiarum actionem perfecit, & populus univerſus apprecatione læta eam comprobavit, qui apud nos vocantur Diaconi atque Miniſtri, diſtribuunt unicuique præſentium, inparticipet, eum in quo gratiæ actæ ſunt panem, vinum & aquam, & ad abſentes perferunt. Porro alimentum hoc apud nos appellatur Euchariſtia, quod nulli alii participare licitum eſt, quam veram eſſe doctrinam noſtram credenti, & lavacro propter remiſſionem peccatorum & regenerationem abluto, & ita ut Chriſtus tradidit viventi. Non enim ut communem panem, neque communem potum iſta ſumimus; ſed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jeſus Chriſtus Servator noſter & carnem & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit: ad eumdem modum etiam eam, in qua per preces verbi ejus ab ipſo profecti gratiæ ſunt actæ, alimoniam unde ſanguis & caro noſtra per mutationem aluntur, Incarnati illius Jeſu carnem & ſanguinem eſſe edocti ſumus. Nam Apoſtoli in Commentariis a ſe ſcriptis, quæ Evangelia vocantur, ita tradiderunt præcepiſſe ſibi Jeſum. Eum enim pane accepto, cum gratias egiſſet, dixiſſe:* Hoc facite in mei recordationem: Hoc eſt corpus meum. *Et poculo ſimiliter accepto, & gratiis actis dixiſſe:* Hic eſt Sanguis meus: *ac ſolis ipſis ea tradidiſſe.* S. Juſtinus fidei noſtræ dogma ac ritum Imperatoribus ſimpliciter exponens, Euchariſtiam *Incarnati Jeſu carnem & ſanguinem eſſe* tradit, ſicque intelligenda Chriſti verba; *Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus.* Addit, eſſe *carnem & ſanguinem Jeſu, ad eumdem modum quo Verbum Dei caro factum eſt, & carnem & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit.* Credebat igitur cum tota ſui ſæculi Eccleſia *S. Juſtinus*, Euchariſtiam eſſe vere & realiter carnem Chriſti, quemadmodum Verbum Dei vere & realiter carnem & ſanguinem ſuſcepit. Si enim illam carnis & ſanguinis Domini figuram dumtaxat, ſeu efficacem, ſeu ineſficacem credidiſſet, inepta fuiſſet illa comparatio. Et cur *S. Juſtinus* plane & aperte non ſcripſiſſet, Euchariſtiam eſſe figuram carnis Chriſti? An ſenſus Sacramentalis, Ethnicis Imperatoribus ignotus, ipſis occurrere poterat hæc *Juſtini* verba legentibus? An Euchariſtiam eſſe carnem Chriſti ſignificative & repræſentative dumtaxat divinare poterant, niſi ipſos doceret illam inſtitutam fuiſſe ut ſignum ac figuram?

Euchariſtia non communis panis & potus, ſed incarnati Jeſu caro & ſanguis.

II. At, inquit *Albertinus*, nihil erat apud Gentiles uſitatius, quam ſtatuas Deorum ſuorum ipſorum Deorum nominibus appellare. Cur ergo concipere non potuiſſent, Chriſtianos

Inanis Albertini Reſponſio.

ſtianos panem ac vinum, corpus & ſanguinem Chriſti ſui appellantes, eamdem communiſſimam *locutionem* uſurpaſſe? Verum præter omnem veri ſpeciem eſt quod Ethnici eodem ſenſu Euchariſtiam a Chriſtianis carnem & ſanguinem Chriſti appellari intellexerint, quo ſtatuas Deos ſuos ipſi appellabant: nemo enim ipſos docuerat Euchariſtiam eſſe inſtitutam ad ſignificandam carnem & ſanguinem Chriſti: neque panem & vinum ut ſigna & imagines ſpectare poterant niſi præmoniti. Præterea communis illa de Numinum ſtatuis locutio ſignificabat aut ſupponebat apud Ethnicos, ipſa Numina realiter in hujuſmodi ſtatuis eſſe præſentia, quando publice ac ſolemniter conſecratæ erant: Itaque ſi juxta communiſſimam illam locutionem *S. Juſtini* verba intellexiſſent, facile ſibi perſuaſiſſent, Chriſtianos credere Chriſtum ſuum in Euchariſtia realiter præſentem eſſe, ac ejus carnem & ſanguinem in ipſa ſecundum ſubſtantiam contineri. Non potuiſſet ergo *S. Juſtinus* minus aptum ſeligere loquendi modum, ſi Euchariſtiam figuram eſſe Corporis & Sanguinis Chriſti, eorum præſentiam realem excludentem credidiſſet, hancque fidem ſuam Imperatoribus voluiſſet exponere.

Albertini Objectionibus ex S. Juſtino ſumptis reſpondetur.

III. Objicit Albertinus, *Juſtinum* deſcripta conſecratione, dicere, *Diaconos præſenti populo diſtribuere panem, & vinum, & aquam*, quod manifeſto indicio eſt, illum cenſere panem, & vinum, & aquam, licet conſecrata, in priori ſubſtantia nihilominus permanere. Quod & amplius confirmat quando addit, *Non ut communem panem aut communem potum hæc ſumimus*. Nam ſicuti quando *Nyſſenus* ait de aqua Baptiſmatis, *Ne contemnas divinum lavacrum, neque ut commune ipſum parvifacias*. Et Cyrillus Hieroſolym. * *Ne ac cedas ad lavacrum tamquam ad ſimplicem aquam*. Atque idem de oleo: *Non eſt amplius unguentum commune poſt invocationem*: Non negant aquam & oleum quoad ſubſtantiam manere, immo id ſupponunt tantummodo negantes in aquæ & olei vulgaris ſimplicitate perſeverare. Ita & *Juſtinus* de pane, vino & aqua inquiens, *Non ut communem panem aut communem potum hæc ſumimus*, nullo modo negat illa panem, vinum & aquam ſubſtantialiter eſſe; Et contra ita rem ſe habere præſupponit, ſed tantum negat illa amplius eſſe communia, utpote per gratiarum actionem conſecrata, & ad uſum ſacrum relata.

* *Gregor. Nyſs. de Chriſti Baptiſm. Cyrill. Catech. 3. Illumin. & Catech. 3. Myſtag.*

Reſpondeo, *S. Juſtinum* panem & vinum appellare quod externa ſpecie panis & vinum eſt, quamvis interius ſit ipſum Corpus & Sanguis Chriſti. Modo enim loquendi utitur hominibus ſolemni, qui populares locutiones uſurpant, cum ſermonem habent de rebus ſenſui ſubjectis, licet de illis longe aliter ſentiant quam vulgus, ut in Thomiſtis, Copernicæis, Cartheſianis videre eſt, qui cum aliter ſentiant & in Scholis ſuis loquantur quam cæteri Philoſophi, in communi tamen convictu & ſocietate modum loquendi cum cæteris hominibus communem habent. Idipſum & in ſanctis hominibus videre eſt, qui cum juxta Evangelium perſuaſum habeant perituras divitias mala potius eſſe quam bona, paupertatem vero bonum, & pauperes beatos; nihilominus loquuntur ut cæteri, & opes bona appellant, paupertatem malum, quia hic loquendi modus quem invexit cupiditas, communis eſt. Cui mori loquendi ſeſe accomodare non eſt dedignatus Spiritus Sanctus, cum *Abraham* diviti illi epuloni ita loquentem inducit: *Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala*. Cum igitur quidam ſit loquendi modus judicio ſenſuum, quidam judicio fidei accommodatus, non mirum quod *S. Juſtinus* & alii Patres, Euchariſtiam panem & vinum appellarint, cum ejus deſignare materiam voluerunt, & externam, quæ ſenſibus percipitur, hujus Sacramenti partem exprimere; & eamdem nihilominus Corpus Chriſti vocarint, cum de Fide Euchariſtiæ eos edocere volebant, quibuſcum loquebantur, & quorum gratia ſcribebant. Ac ſæpe utrumque illum loquendi modum adhibuere. Sicut igitur nemo dixerit *Paſchaſium* credidiſſe quod panis & vinum poſt conſecrationem in priori ſubſtantia permaneant, quamvis de Euchariſtia ſcripſerit, *Myſterium hoc in pane celebratur ..., In eadem ſubſtantia jure celebratur ..... Caro vel corpus in pane*: Ita perperam colligit Albertinus, *S. Juſtinum* cenſuiſſe panem conſecratum in priori ſubſtantia manere, quia poſt conſecrationem Euchariſtiam adhuc panem & vinum appellavit. Et quis neſcit, quod ſcite obſervat *Lantfrancus* lib. *De Corpore & Sanguine Domini* cap. 6. ſolere homines, aliquas res illarum rerum, ex quibus efficiuntur, nominibus appellare, quam-

vis

vis in aliam naturam translatæ, jam non possint esse illud, quod sunt res illæ, ex quibus probantur effectæ? Ita *S. Augustinus* crystallum vocat nivem multorum annorum duratam tempore; & Deus primo homini ait, *Terra es*. Sic *S. Augustinus* & alii Patres Eucharistiam interdum panem vocant, quia ex pane confecta est, ejusque nonnullas retinet qualitates, seu quia animam incomprehensibiliter pascendo satiat, eique æternæ vitæ substantiam submministrat. Licet autem hæc verba Sancti Justini, *Non ut communem panem, aut communem potum hæc sumimus*; non probent panis & vini substantiam non manere, si per se & seorsim spectentur; cum de aqua Baptismatis, & de oleo Confirmationis simile quid a Patribus dictum legatur: id tamen probant hæc verba prout ab adjunctis determinata. Quis enim Patrum umquam dixit aquam Baptismi, aut oleum Confirmationis *esse carnem & sanguinem incarnati Jesu, quemadmodum Verbum caro factum est, & carnem ac sanguinem pro salute nostra habuit?*

IV. Objicit Albertinus: *Justinus* affirmat hanc alimoniam, quam non tamquam panem aut potum communem post consecrationem sumimus, talem nihilominus esse, *ex qua per immutationem sanguis & carnes nostræ aluntur*; Atqui de corpore & sanguine Christi proprie sic appellatis, dici nullo modo potest, quod ex iis sanguis noster, carnesque nostræ alantur per immutationem, cum in substantiam carnis nostræ non convertantur. Panis ergo ille & potus post consecrationem, licet non amplius communes, non sunt proprie corpus & sanguis Domini, sed verus panis vinumque proprie sic dictum, appellatione corporis & sanguinis ratione similitudinis honorata.

Respondeo, hæc verba, *ex qua per immutationem sanguis & carnes nostræ aluntur*, referri ad speciem communem alimenti præcedentis, ex quo Eucharistia confecta est, quæ species cum maneat, & nutriendi vim servet, conversa licet panis substantia in corpus Christi, recte dicitur carnem nostram alere. Possunt & ad Eucharistiam, non ratione specierum, sed ratione Corporis & Sanguinis Christi sub illis contentorum referri, ut sanguinem & carnes nostras alere intelligantur, non per immutationem sui in substantiam sanguinis & carnium nostrarum, sed per corporum nostrorum immutationem ad gloriam & immortalitatem, cujus semen Eucharistia est. Adde, textum ipsum Græcum, sacræ illius escæ mutationem in carnem & sanguinem nostrum non innuere, sed nostri mutationem illius beneficio in homines alteros, quia præstat, ut interior homo Spiritu Christi vivat ac renovetur, exterior vero ille qui corrumpitur de die in diem, beatæ resurrectionis pignus habeat in carne & sanguine Domini, quæ sub panis & vini speciebus comedit & bibit. Quod divini illius cibi a communibus escis discrimen est, quæ in substantiam sanguinis & carnis nostræ mutentur, Christi vero Corpus & Sanguis nos immutent ad vitæ cœlestis novitatem ἐξ ὧν αἷμα καὶ σάρκες κατὰ μεταβολὴν τρέφονται ἡμῶν. Quæ sic ad verbum redi possunt: Ex *quibus sanguis & carnes secundum mutationem aluntur nostri*.

ARTICULUS VII.

Dogma Catholicum ex S. IRENÆO probatur.

S. IRENÆUS lib. 4. adversus hæreses, cap. 34. ubi Valentinianorum errorem expositi, qui Christum Creatoris mundi Filium esse negabant, sic eos refellit: „ Quomodo autem constabit eis eum panem in quo gratiæ actæ sint, Corpus esse Domini, *Euchari-*
„ & calicem Sanguinis ejus, si non ipsum Fabricatoris mundi Filium dicant, id est, *stia ex*
„ Verbum ejus, per quod lignum fructificat, & defluunt fontes, & terra dat primum *duabus*
„ quidem fœnum, post deinde spicam, deinde plenum triticum in spica? Quomodo *rebus con-*
„ autem rursus dicunt carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ *stat, terre-*
„ a corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutent, aut abstineant *na & cœ-*
„ offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistiæ, & *lesti. Re-*
„ Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. Offerimus enim ei quæ sunt ejus *surrectionem*
„ congruenter communicationem & unitatem prædicantes carnis & spiritus. Quemad- *corporum*
„ modum enim qui est a terra panis percipiens invocationem Dei, jam non communis *ex Eucha-*

ristia participatione probat S. Irenæus.

„ panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena, & cœlesti : sic & cor-
„ pora nostra percipientia Eucharistiam jam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis
„ habentia . Et lib. 5. cap. 11. eodem argumento ab Eucharistiæ participatione petito
resurrectionem corporum contra Hæreticos probat . „ Vani autem omni modo , *ait* ,
„ qui universam Dei propositionem contemnunt, & carnis salutem negant , & regenera-
„ tionem ejus spernunt, dicentes non eam capacem esse incorruptibilitatis. Sic autem
„ secundum hæc , nec Dominus suo sanguine redemit nos , neque calix Eucharistiæ
„ communicatio sanguinis ejus est , neque panis quem frangimus , communicatio cor-
„ poris ejus est . Sanguis enim non est nisi a venis & carnibus , & a reliqua quæ est
„ secundum hominem substantia , qua vere factum Verbum Dei, sanguine suo rede-
„ mit nos . . . Et quoniam membra ejus sumus, & per creaturam nutrimur , eum ca-
„ licem qui est creatura , suum sanguinem qui effusus est, ex quo auget nostrum san-
„ guinem , & eum panem qui est a creatura , suum corpus confirmavit , ex quo nostra
„ auget corpora. Quando ergo & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei,
„ fit Eucharistia Sanguinis & Corporis Christi , ex quibus augetur & consistit carnis
„ nostræ substantia ; quomodo carnem negant capacem esse donationis Dei quæ est vi-
„ ta æterna, quæ Sanguine & Corpore Christi nutritur, & membrum est ejus? Quem-
„ admodum & B. Apostolus ait: *Quoniam membra sumus corporis ejus , de carne ejus ,*
„ *& de ossibus ejus:* Non de spirituali aliquo & invisibili homine dicens hæc, sed de
„ ea dispositione quæ est secundum verum hominem , quæ ex carnibus , & nervis, &
„ ossibus consistit, quæ de calice qui est sanguis ejus , nutritur ; & de pane qui est
„ corpus ejus , augetur . Et quemadmodum lignum vitis depositum in terra suo fru-
„ ctificat tempore & granum tritici decidens in terram & dissolutum , multiplex sur-
„ git per Spiritum Dei qui continet omnia quæ deinde per sapientiam in usum ho-
„ minibus veniunt, & percipientia verbum Dei , Eucharistia fiunt , quod est Corpus
„ & Sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita & reposita in terram, &
„ resoluta in ea , resurgent in suo tempore, Verbo Dei resurrectionem eis donante,
„ in gloriam Dei Patris . Panem consecratum esse *Christi Corpus* S. Irenæus docet ,
eamque propositionem : Panis in quo gratiæ actæ sunt , Corpus est Domini , æque
veram esse ac proprie intelligendam innuit , ac illam , Christus est Creatoris Filius .
Cum igitur vere & proprie sit Filius Creatoris, non figurate ; panis in quo gratiæ actæ
sunt, vere & proprie, non typice corpus ejus est . Præterea , Christum Creatoris Filium
esse probat ex eo quod panis per consecrationem Christi corpus fiat ; quod omnipotentiæ
divinæ admirabilius opus est quam lignorum fructificatio , & scaturigo fontium , &
tritici productio ac multiplicatio: realem itaque panis & vini in Corpus & Sangui-
nem Christi mutationem, non solam novæ significationis impositionem , aut adjectio-
nem virtutis *S. Irenæus* in Eucharistia confessus est . Nam propter novæ virtutis adje-
ctionem Eucharistia Corpus Domini non diceretur ; sicut nec aqua Baptismatis , nec
oleum Confirmationis, propter adjectionem virtutis dicuntur Spiritus Sanctus, aut Chri-
sti Corpus. Tertio, *Eucharistiam ex duabus rebus constare, terrena & cœlesti* docet *S.*
Irenæus, id est, ex symbolis, & Christi corpore, ac sanguine, veris, non typicis. Vo-
ces enim illas , *Res terrena & cœlestis*, quarum generalis & indeterminata significatio
est, ad ea referri planum est, de quibus paulo ante locutus est , scilicet ad panem &
ad Corpus Domini, ut ille quidem nomine *rei terrenæ*, istud vero nomine *rei cœlestis*
designetur. Absurda enim est *Petri Martyris* responsio ; per rem cœlestem intelligi
Corpus Christi tamquam rem significatam, licet absens sit . Ut enim optime reponit
Bellarminus, nihil dicitur constare ex eo quod in ipso non est. Absurde itaque diceret
Irenæus, Eucharistiam constare pane & corpore Christi absente.

Albertini Responsio refellitur.

Reponit *Albertinus* , Cardinalem audacius supponere quam verius , nihil posse dici
constare ex iis rebus quæ non simul præsentes sint. Nonne enim *Clemens Alexandrinus*
lib. 1. Pædagogi cap. 6. ait: *Ecclesia, sicut & homo , est ex multis membris constans*:
Et *Chrysostomus* Homilia 32. in 1. ad Corinthios : *Ecclesia quæ apud vos est, pars est*
Ecclesiæ quæ ubique est, & corporis quod consistit per omnes Ecclesias? Quis tamen di-
xerit omnia hæc membra debere simul esse ad constitutionem Ecclesiæ realem efficien-
dam ?

At

At infeliciter in ipsis Dialecticæ elementis erravit *Albertinus*, totum collectivum, quale est exercitus, populus, Ecclesia, a toto Connotativo, quale est signum, Sacramentum, imago, non distinguens. Totum quidem collectivum ex iis rebus constare potest, quæ non simul præsentes sint, quia nullam realem unitatem habet; sed plurium collectio rerum est eodem nomine directe significatarum. Totum vero secundi generis, cum res una sit ad aliud relata, ex duabus rebus constare nusquam dici potest, quarum una sit præsens, absens altera, ad quam scilicet refertur. Quis exempli gratia dixerit, imaginem *Alexandri* ex duabus rebus constare, scilicet ex tela & coloribus, & ex *Alexandro* absente? Olivam constare ex arbore & pace? Patrem ex seipso & Filio? Ne Ministri quidem ipsi Eucharistiam ex pane & populo constare asserent, licet panis figura sit populi, secundum SS. Patres. Cum itaque Eucharistia non sit totum collectivum, sed Connotativum, siquidem Sacramentum est, nullis aliis constare partibus dici potest, quam iis quas actu includit. Asserere itaque *S. Irenæum*, cum dixit, Eucharistiam ex duabus rebus constare, terrena & cœlesti, significare voluisse ipsam ex pane & corpore Christi absente esse compositam, est absurdum æque sensum illi affingere, ac loquendi modum æque ineptum, ac ejus esset sensus & locutio, qui marmoream *Herculis* statuam ex marmore & *Hercule* compositam, vel agnum Paschalem ex victima & transitu constare diceret.

Nec felicior est *Albertini* Responsio altera dicentis, *S. Irenæum* Eucharistiam stricte sumere pro symbolo Sacramentali, ac per rem terrenam & cœlestem, ex quibus illam constare asserit, intelligere substantiam panis, & virtutem spiritualem quam per consecrationem accipit. Illa namque virtus a Christi Corpore separata, quæ Eucharistiæ conveniat, merum figmentum est. Efficaciam siquidem illius omnem Patres in præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi refundunt, & ipse imprimis *S. Irenæus*. Nec vero virtus illa separata sufficeret, ut Eucharistia ex re terrena & cœlesti constare diceretur: cum aqua Baptismi & Chrisma quæ per consecrationem virtutem spiritualem ad sanctificationem accipiunt, non propterea dicantur a Patribus ex aqua vel oleo & virtute spirituali, multo minus ex re terrena & cœlesti constare.

III. Quarto *S. Irenæus* Christum confessum esse & confirmasse ait, id est, omni asseveratione affirmasse, qua dubitationem omnem excluderet, panem esse *proprium suum Corpus*, & calicem *proprium suum sanguinem qui effusus est*. Ita Græcus S. Irenæi textus habet, *τὸ ἀπὸ τῆς κτίσεως ποτήριον αἷμα ἴδιον ὡμολόγησε, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς κτίσεως ἄρτον ἴδιον σῶμα διαβεβαιώσατο*. At proprium Christi Corpus, & proprius Sanguis qui effusus est, non est Corpus Christi typicum, nec sanguis typicus: Nemo enim sanæ mentis dixerit, imaginem Regis esse proprium Regis corpus. Præterea, hæc verba, *Eum panem qui est a creatura, proprium suum corpus esse confirmavit*, rem creditu difficilem exprimunt, cui ut fides concilietur, opus est Christi Domini auctoritas. At non est creditu difficile panem esse typum Corporis Christi. Nec vero id semel ait *S. Irenæus*, sed frequenter inculcat: Scribit enim lib. 4. cap. 32. *Sed & suis Discipulis dans consilium* Christus *primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi, nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens*: Hoc est Corpus meum. *Et calicem similiter, qui est ex ea creatura quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & Novi Testamenti novam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in universo mundo offert Deo, & qui alimenta nobis præstat, primitias suorum munerum in Novo Testamento, de quo in duodecim Prophetis Malachias sic præsignificavit: Sacrificium non accipiam de manibus vestris, quoniam ab ortu solis usque ad occasum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo & sacrificium purum.* Eucharistia Corpus & Sanguis Christi est, ac propterea oblatio nova Testamenti Novi: at si esset dumtaxat Corpus Christi typicum, & sanguis typicus, non esset oblatio nova: siquidem multæ panis oblationes erant in Veteri Testamento, Corpus Christi præfigurantes.

Eucharistia Nova oblatio Novi Testamenti.

IV. Respondet *Albertinus*, sæpe vocem Græcam *ἴδιος proprius*, terminis metaphoricis apud Patres adjunctam legi. Sic Clementem Alexandrinum Ecclesiam appellare *Propriam Christi sponsam* (lib. 3. Stromatum): Gregorium Nyssenum eamdem vocare

Albertini Responsio sophistica.

rifiæ participatione probat S. Irenæus.

„ panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena, & cœlesti : sic & cor-
„ pora nostra percipientia Eucharistiam jam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis
„ habentia . Et lib. 5. cap. 11. eodem argumento ab Eucharistiæ participatione petito resurrectionem corporum contra Hæreticos probat . „ Vani autem omni modo, *ait*,
„ qui universam Dei propositionem contemnunt, & carnis salutem negant, & regenera-
„ tionem ejus spernunt, dicentes non eam capacem esse incorruptibilitatis. Sic autem
„ secundum hæc, nec Dominus suo sanguine redemit nos, neque calix Eucharistiæ
„ communicatio sanguinis ejus est, neque panis quem frangimus, communicatio cor-
„ poris ejus est . Sanguis enim non est nisi a venis & carnibus, & a reliqua quæ est
„ secundum hominem substantia, qua vere factum Verbum Dei, sanguine suo rede-
„ mit nos . . . Et quoniam membra ejus sumus, & per creaturam nutrimur, eum ca-
„ licem qui est creatura, suum sanguinem qui effusus est, ex quo auget nostrum san-
„ guinem, & eum panem qui est a creatura, suum corpus confirmavit, ex quo nostra
„ auget corpora. Quando ergo & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei,
„ fit Eucharistia Sanguinis & Corporis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis
„ nostræ substantia; quomodo carnem negant capacem esse donationis Dei quæ est vi-
„ ta æterna, quæ Sanguine & Corpore Christi nutritur, & membrum est ejus? Quem-
„ admodum & B. Apostolus ait: *Quoniam membra sumus corporis ejus, de carne ejus,*
„ *& de ossibus ejus:* Non de spirituali aliquo & invisibili homine dicens hæc, sed de
„ ea dispositione quæ est secundum verum hominem, quæ ex carnibus, & nervis, &
„ ossibus consistit, quæ de calice qui est sanguis ejus, nutritur; & de pane qui est
„ corpus ejus, augetur. Et quemadmodum lignum vitis depositum in terra suo fru-
„ ctificat tempore & granum tritici decidens in terram & dissolutum, multiplex sur-
„ git per Spiritum Dei qui continet omnia quæ deinde per sapientiam in usum ho-
„ minibus veniunt, & percipientia verbum Dei, Eucharistia fiunt, quod est Corpus
„ & Sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita & reposita in terram, &
„ resoluta in ea, resurgent in suo tempore, Verbo Dei resurrectionem eis donante,
„ in gloriam Dei Patris. Panem consecratum esse *Christi Corpus* S. Irenæus docet, eamque propositionem: Panis in quo gratiæ actæ sunt, Corpus est Domini, æque veram esse ac proprie intelligendam innuit, ac illam, Christus est Creatoris Filius. Cum igitur vere & proprie sit Filius Creatoris, non figurate; panis in quo gratiæ actæ sunt, vere & proprie, non typice corpus ejus est. Præterea, Christum Creatoris Filium esse probat ex eo quod panis per consecrationem Christi corpus fiat; quod omnipotentiæ divinæ admirabilius opus est quam lignorum fructificatio, & scaturigo fontium, & tritici productio ac multiplicatio: realem itaque panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi mutationem, non solam novæ significationis impositionem, aut adjectionem virtutis *S. Irenæus* in Eucharistia confessus est. Nam propter novæ virtutis adjectionem Eucharistia Corpus Domini non diceretur; sicut nec aqua Baptismatis, nec oleum Confirmationis, propter adjectionem virtutis dicuntur Spiritus Sanctus, aut Christi Corpus. Tertio, *Eucharistiam ex duabus rebus constare, terrena & cœlesti* docet *S. Irenæus*, id est, ex symbolis, & Christi corpore, ac sanguine, veris, non typicis. Voces enim illas, *Res terrena & cœlestis*, quarum generalis & indeterminata significatio est, ad ea referri planum est, de quibus paulo ante locutus est, scilicet ad panem & ad Corpus Domini, ut ille quidem nomine *rei terrenæ*, istud vero nomine *rei cœlestis* designetur. Absurda enim est *Petri Martyris* responsio; per rem cœlestem intelligi Corpus Christi tamquam rem significatam, licet absens sit. Ut enim optime reponit *Bellarminus*, nihil dicitur constare ex eo quod in ipso non est. Absurde itaque diceret *Irenæus*, Eucharistiam constare pane & corpore Christi absente.

Albertini Responsio refellitur.

Reponit *Albertinus*, Cardinalem audacius supponere quam verius, nihil posse dici constare ex iis rebus quæ non simul præsentes sint. Nonne enim *Clemens Alexandrinus* lib. 1. Pædagogi cap. 6. ait: *Ecclesia, sicut & homo, est ex multis membris constans?* Et *Chrysostomus* Homilia 32. in 1. ad Corinthios: *Ecclesia quæ apud vos est, pars est Ecclesiæ quæ ubique est, & corporis quod consistit per omnes Ecclesias?* Quis tamen dixerit omnia hæc membra debere simul esse ad constitutionem Ecclesiæ realem efficiendam?

At

At infeliciter in ipsis Dialecticæ elementis erravit *Albertinus*, totum collectivum, quale est exercitus, populus, Ecclesia, a toto Connotativo, quale est signum, Sacramentum, imago, non distinguens. Totum quidem collectivum ex iis rebus constare potest, quæ non simul præsentes sint, quia nullam realem unitatem habet; sed plurium collectio rerum est eodem nomine directe significatarum. Totum vero secundi generis, cum res una sit ad aliud relata, ex duabus rebus constare nusquam dici potest, quarum una sit præsens, absens altera, ad quam scilicet refertur. Quis exempli gratia dixerit, imaginem *Alexandri* ex duabus rebus constare, scilicet ex tela & coloribus, & ex *Alexandro* absente? Olivam constare ex arbore & pace? Patrem ex seipso & Filio? Ne Ministri quidem ipsi Eucharistiam ex pane & populo constare asserent, licet panis figura sit populi, secundum SS. Patres. Cum itaque Eucharistia non sit totum collectivum, sed Connotativum, siquidem Sacramentum est, nullis aliis constare partibus dici potest, quam iis quas actu includit. Asserere itaque *S. Irenæum*, cum dixit, Eucharistiam ex duabus rebus constare, terrena & cœlesti, significare voluisse ipsam ex pane & corpore Christi absente esse compositam, est absurdum æque sensum illi affingere, ac loquendi modum æque ineptum, ac ejus esset sensus & locutio, qui marmoream *Herculis* statuam ex marmore & *Hercule* compositam, vel agnum Paschalem ex victima & transitu constare diceret.

Nec felicior est *Albertini* Responsio altera dicentis, *S. Irenæum* Eucharistiam stricte sumere pro symbolo Sacramentali, ac per rem terrenam & cœlestem, ex quibus illam constare asserit, intelligere substantiam panis, & virtutem spiritualem quam per consecrationem accipit. Illa namque virtus a Christi Corpore separata, quæ Eucharistiæ conveniat, merum figmentum est. Efficaciam siquidem illius omnem Patres in præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi refundunt, & ipse imprimis *S. Irenæus*. Nec vero virtus illa separata sufficeret, ut Eucharistia ex re terrena & cœlesti constare diceretur: cum aqua Baptismi & Chrisma quæ per consecrationem virtutem spiritualem ad sanctificationem accipiunt, non propterea dicantur a Patribus ex aqua vel oleo & virtute spirituali, multo minus ex re terrena & cœlesti constare.

III. Quarto *S. Irenæus* Christum confessum esse & confirmasse ait, id est, omni asseveratione affirmasse, qua dubitationem omnem excluderet, panem esse *proprium suum Corpus*, & calicem *proprium suum sanguinem qui effusus est*. Ita Græcus S. Irenæi textus habet, *τὸ ἀπὸ τῆς κτίσεως ποτήριον αἷμα ἴδιον ὡμολόγησε, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς κτίσεως ἄρτον ἴδιον σῶμα διαβεβαιώσατο*. At proprium Christi Corpus, & proprius Sanguis qui effusus est, non est Corpus Christi typicum, nec sanguis typicus: Nemo enim sanæ mentis dixerit, imaginem Regis esse proprium Regis corpus. Præterea, hæc verba, *Eum panem qui est a creatura, proprium suum corpus esse confirmavit*, rem creditu difficilem exprimunt, cui ut fides concilietur, opus est Christi Domini auctoritas. At non est creditu difficile panem esse typum Corporis Christi. Nec vero id semel ait *S. Irenæus*, sed frequenter inculcat: Scribit enim lib. 4. cap. 32. *Sed & suis Discipulis dans consilium* Christus *primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi, nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens*: Hoc est Corpus meum. *Et calicem similiter, qui est ex ea creatura quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & Novi Testamenti novam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in universo mundo offert Deo, & qui alimenta nobis præstat, primitias suorum munerum in Novo Testamento, de quo in duodecim Prophetis Malachias sic præsignificavit: Sacrificium non accipiam de manibus vestris, quoniam ab ortu solis usque ad occasum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo & sacrificium purum.* Eucharistia Corpus & Sanguis Christi est, ac propterea oblatio nova Testamenti Novi: at si esset dumtaxat Corpus Christi typicum, & sanguis typicus, non esset oblatio nova: siquidem multæ panis oblationes erant in Veteri Testamento, Corpus Christi præfigurantes.

Eucharistia Nova oblatio Novi Testamenti.

IV. Respondet *Albertinus*, sæpe vocem Græcam *ἴδιος proprius*, terminis metaphoricis apud Patres adjunctam legi. Sic Clementem Alexandrinum Ecclesiam appellare *Propriam Christi sponsam* (lib. 3. Stromatum): Gregorium Nyssenum eamdem vocare

Albertini Responsio sophistica.

Proprium Chriſti corpus (Oratione in illud, *Tum ipſe Filius ſubjicietur*); Eumdem aſſerere, Deum *corpus noſtrum formaſſe propria manu* (Oratione 2. in verba, *Faciamus hominem.*) Nec tamen inde recte colligi Eccleſiam eſſe realiter Chriſti Corpus, aut Dei manus non eſſe metaphorice intelligendas: ideoque haud meliori jure colligi, *Irenæum* ſenſiſſe panem & vinum conſecratum eſſe vere & realiter Chriſti Corpus & ſanguinem, quod ipſa, αἷμα ἴδιον, σῶμα ἴδιον proprium Corpus & Sanguinem Chriſti appellarit.

Pag. 743. Addit alibi *Albertinus* * alia exempla quibus probet adverbium illud, *proprie*, interdum etiam uſurpari de iis quæ figurate tantum & per convenientiam quamdam illud ſunt quod eſſe dicuntur. Sic Origenes ait: *Fons vitæ proprie dicitur Deus Pater.* Sic Gregorius Nyſſenus: *Qui in Eccleſiæ corpore Prophetarum locum tenent, oculi proprie cognominantur.* Sic Auguſtinus: *Boni ſunt proprie Corpus Chriſti.* Et Cyrillus Alexandrinus de Chriſto: *Lux proprie eſt.* Et Heſychius: *Sanguis Pœnitentiæ proprie Baptiſmus eſt.* Et rurſum: *Agrum Scripturam eſſe nemo dubitavit, cujus vitis proprie Chriſtus.* Et Gregorius Nyſſenus de pauperibus loquens, ait, *Propriam eis perſonam miſericors Dominus largitus eſt.* Sic & Origenes * ſermonem Dei vocat *proprium Domini corpus.* Ex quibus omnibus, *Albertinus* colligit, voces illas, *proprium Chriſti Corpus*, *proprius Chriſti ſanguis*, quibus Patres interdum utuntur cum de Euchariſtia diſſerunt, non deſignare præſentiam realem Corporis & Sanguinis Chriſti naturalis, ſed corporis tantum typici, nimirum panis & vini.

Hæmil. 35. in Matth.

Reſponſionis Albertini vanitas oſtenditur.

V. Verum hæc *Albertini* reſponſio merum ſophiſma eſt. Propoſitiones quippe figurativas, in quibus attributum pro aliqua rei figuratæ qualitate ſeu dote uſurpatur, cum propoſitionibus metaphoricis, in quibus verbum, *eſt*, accipitur pro, *ſignificat*, imperite confundit. In propoſitionibus quidem primi generis, adjectivum, *Proprius*, terminis metaphoricis jungi poteſt, ut qualitatem ſeu dotem quæ attributo exprimitur, ſubjecto proprie convenire ſignificemus. Sic Eccleſia propria Chriſti ſponſa vocatur, quia conjunctio & amor qui hoc nomine ſignificatur proprie convenit Chriſto reſpectu Eccleſiæ. Sic Deus corpora noſtra propria manu formaſſe dicitur, quia omnipotentia ſua ipſa proprie formavit. Sic Chriſtus dicitur lux proprie, quia illuminatio animarum, quæ hoc ſignificatur vocabulo, cum de Chriſto dicitur, dos ipſius propria eſt. Ad iſtud quidem propoſitionum genus non revocatur illa *Gregorii Nyſſeni* Propoſitio de pauperibus, *Propriam eis perſonam miſericorditer Dominus largitus eſt*: Sed ſignificat Chriſtum pauperes loco ſui ſubſtituiſſe, ut eis miſericordiæ opera impendamus, quæ ipſimet impenderemus, & fundamentum habet in Chriſti verbis: *Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis; Qui ſuſceperit unum parvulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.* Unde nemini non eſt perſpecta vis propoſitionis iſtius, quam aliunde & *Nyſſenus* ipſe, *Gregorius*, & alii Patres ſatis explicant. Propoſitio *Origenis*, qua ſermonem Dei vocat *Proprium Domini Corpus*, extraordinaria eſt, & ab ipſo forte uno uſurpata: nec mirum quod ita locutus ſit vir allegoriarum ſtudioſiſſimus, ut innueret verbum divinum ut ab hominibus exterius audiri poſſet. Scripturarum vocibus uſum eſſe, per quas Dei Verbum, ut anima per corpus innoteſcit. At in propoſitionibus metaphoricis, in quibus verbum, *eſt*, pro *ſignificat* uſurpatur, qualem eſſe volunt Calviniani, propoſitionem illam Chriſti, *Hoc eſt Corpus meum*; *Hic eſt ſanguis meus*; nuſquam oſtendunt Miniſtri, adjectivum nomen, *proprius*, aut pronomen, *ipſe*, terminis metaphoricis adjuncta fuiſſe a Patribus. Quis enimumquam dixit Petram deſerti, Sacrificium Melchiſedech, Agnum Paſchalem, eſſe proprium Chriſti Corpus, aut ipſum Chriſti Corpus? Quis Chriſti aut Sanctorum imagines Chriſtum aut Sanctos ipſos eſſe dixit? Quis baptiſmum, etſi virtutem Sanguinis Chriſti contineat, dixit eſſe proprium Chriſti Sanguinem qui pro nobis effuſus eſt, quemadmodum de Euchariſtia id aſſeruit *S. Irenæus*?

VI. Quinto *S. Irenæus* lib. 4. cap. 57. Chriſtum confirmaſſe ait, panem eſſe ſuum corpus, ſicut ſe hominem eſſe confirmavit? unde illas æque a Chriſto propoſitas ſignificat ut fidei dogmata. An vero Chriſtus figurate dumtaxat homo eſt? Sane ſi *S. Irenæus* exiſtimaſſet panem Euchariſticum eſſe dumtaxat Corpus Chriſti typice, Marcionitis, contra quos agebat, occaſionem dediſſet reſpondendi, Chriſtum ſe hominem eſſe con-

confessum in figura, quomodo panem confessus erat corpus suum esse. *Quomodo*, inquit Irenæus, *juste Dominus, si alterius Patris existit, hujus conditionis quæ est secundum nos accipiens panem, corpus suum confitebatur, & temperamentum calicis sui sanguinem confirmavit? Et quare se filium hominis confitebatur, si non eam quæ ex homine est, generationem sustinuisset?*

VII. Sexto *S. Irenæus* resurrectionem corporum probat contra Valentinianos, & carnem nostram participem futuram æternæ vitæ, quia Corpore & Sanguine Christi alitur. Inepta vero esset hujusmodi ratio, si figuram dumtaxat Corporis Christi in Eucharistia reciperemus. Qualis enim, ambo, figuræ hujusmodi cum resurrectione connexio est? Cur pariter Judæos resurrecturos non probasset, ex eo quod manna comederint? Cur corpora nostra resurrectura non collegisset, ex eo quod liniantur Chrismate, quod est figura Spiritus Sancti? Denique ait corpora nostra Corpore & Sanguine Christi nutrita, ac post mortem sepulturæ mandata; resurrectura suo tempore, quo modo panis & vinum fiunt Corpus & Sanguis Christi. Sicut ergo in figura corpora nostra resurgent, sed vere, realiter, & in propria substantia, ita panis & vinum Corpus & Sanguis Christi in figura non fiunt, sed vere, realiter, & substantialiter.

Albertini Objectioni ex S. Irenæo petita respondetur.

VIII. Objicit *Albertinus* Irenæum asserere, *Carnem nostram Corpore & Sanguine Christi nutriri, ex iis augeri & consistere carnis nostræ substantiam, ex Sanguine Christi nostrum augeri sanguinem*, &c. Ex quibus ita colligit: Nutritio carnis nostræ non fit nisi per cibi in illam conversionem. At proprium Domini Corpus, propriusque Sanguis in carnem non convertuntur; corruptibilia enim forent. De proprio igitur Domini Corpore & Sanguine non loquitur *Irenæus*, sed de typico & Sacramentali, ac proinde corpus typicum & Sacramentale non est proprium corpus. Secundo, loquitur de ejusmodi corpore & sanguine, ex quibus acceptis consistit & augetur carnis nostræ substantia. Non autem ex proprio Corpore & Sanguine Domini consistit & augetur carnis nostræ substantia, sed ex rebus quæ per conversionem suam, ejus consistentiam stabiliunt, sustentant, & adaugent. Non ergo loquitur de proprio Corpore & Sanguine Domini, sed de signis Corporis & Sanguinis ejus, hoc est de vero pane & vero vino, figurate corpus sanguisque illius appellatis.

Respondeo 1. *S. Irenæum*, aliosque Ecclesiasticos Tractatores, Corpori & Sanguini Christi tribuere quod corpus nostrum augeant ac nutriant, non ratione sui, sed ratione specierum: quia enim in locum substantiæ panis & vini succedunt, iisdem accidentibus obvelata, nullaque sensibili facta mutatione, homines de pane & vino ac de Corpore & Sanguine Christi, quasi de uno subjecto confuse intellecto loquuntur, & sacro Corpori ac Sanguini ea interdum tribuunt, quæ pani & vino conveniebant: unde Corpus & Sanguinem Domini corpora nostra nutrire & augere ajunt, quia panis & vinum, ex quibus sunt confecta, illa nutriunt & augent: & intima conjunctio Corporis & Sanguinis Domini cum qualitatibus panis & vini vim nutriendi habentibus, huic loquendi modo occasionem dedit, non scholastico quidem, sed populari. Sic locuti sunt Auctores ipsi, quos realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia præsentiam, & transsubstantiationem credidisse ac propugnasse, Calviniani non diffitentur. Ita *Honorius Augustodunensis* in Tractatu qui inscribitur, *Gemma animæ*, ait: *Sacramentum quod ore percipitur, in alimentum corporis redigitur*. Sic *Joannes Rusbrochius*, in libro quem inscripsit, *Speculum salutis æternæ*, scribit: *Apostoli in Cœna cum Christo omnes venerabile hoc perceperunt Sacramentum, tamquam escam corpus nutricantem; & in ipso Sacramento singuli Corpus Dominicum ut æternum cibum suum per fidem, amorem, & desiderium acceperunt.*

Respondeo secundo, *S. Irenæum*, cum asserit corpora nostra Corpore & Sanguine Christi nutriri & augeri, non de nutritione & augmento transitoriis, quæ ex vulgaribus cibis fiunt, sed de nutritione & augmento permanente esse intelligendum: quibus scilicet Justorum corpora ex conjunctione reali cum Christi Corpore in Eucharistia manducato, incorruptionis & gloriosæ immortalitatis semina recipiunt. Id illustrat doctissimus Cardinalis *Perronius* exemplo auri, quod licet inconsumptibilis materia sit, ægrorum tamen infusum jusculis nutrire dicitur, non quod in eorum substantiam conver-

ti existimetur; sed in illorum corporibus qualitatem quamdam imprimere idoneam ad reparandam ac roborandam virtutem vitalem, corruptionique resistendum: Ita caro Christi corpora nostra nutrire dicitur, non quod in eorum convertatur substantiam ut cibi communes, sed quod contactu suo occultam vitæ impressionem in nobis efficiat, cujus ratione nos vivificare, & ad vitam æternam nutrire dicitur. Loquitur etiam S. *Irenæus* de augmento quod corpora nostra post dissolutionem e terra resurgentia percipient. Illud enim opponit augmento & multiplicationi, quæ grano tritici & ligno vitis, postquam in terra deposita fuerunt, tandem contingit, quando scilicet germinant, & fructificant. Ideoque hujus augmenti tempus ad sæculum resurrectionis & incorruptionis refert. De quo augmento lib. 4. cap. 24. ait: *Deus apto tempore incorruptibilitatem præstat ad perfectionem hominis*. Et cap. 75. *Non expectant tempus augmenti & suæ naturæ infirmitatem adscribunt Deo*. Et *Tertullianus* in lib. de Resurrectione Carnis: *Additum erit quod corpori superstruitur, nec exterminatur illud cui superstruitur, sed augetur. Salvum autem est quod augetur*. Et rursum: *Hæc sunt ei corpus a Deo aliud, in quod non abolitione, sed ampliatione mutatur*, &c.

ARTICULUS VIII.

Dogma Catholicum ex S. CYPRIANO probatur.

Christiani Athletæ protectione Corporis & Sanguinis Christi contra adversarium muniuntur.

I. MArtyr Sanctissimus *Cyprianus* Eucharistiam non semel Corpus & Sanguinem Domini appellat, eosque ipsi tribuit effectus, qui proprii ipsius non essent, si figura tantum esset ad Christi memoriam, & ad nostram in eum fidem augendam nos excitans: Siquidem a rebus aliis bene multis idem in animis nostris effici posset, quæ Christi figuræ sunt & imagines. *S. Cyprianum* audiamus Epistola 54. suo & Synodi Africanæ nomine ad *Cornelium* scribentem de pace Lapsis danda, *Merito*, inquit, *trahebatur pœnitentia tempore longiore, ut infirmis in exitu subveniretur, quamdiu quies & tranquillitas aderat, quæ differre diu plangentium lachrymas, & subvenire sero morientibus in infirmitate pateretur. At vero nunc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus, sed viventibus communicatio a nobis danda est, ut quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus; sed protectione Corporis, & Sanguinis Christi muniamus: & cum ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra adversarium voluimus, munimento Dominicæ saturitatis armemus. Nam quo modo docemus, aut provocamus eos in Confessione nominis Sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi Sanguinem denegamus? Aut quo modo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eos prius ad bibendum in Ecclesia poculum Domini Jure communicationis admittimus?* Certe Sanguis Domini in Martyrio ipso fide bibebatur; quid igitur protectione Sanguinis & Corporis Christi muniri Christianos Athletas, ut ad prælium pro fide sustinendum excitentur, *S. Cyprianus* ait? Quas figura Sanguinis & Corporis Christi ipsis vires conferret ad Sanguinem pro Christo fundendum? Et Epistola 62. ad *Cæcilium*, de Sacramento Dominici Calicis. *Sic*, inquit, *Calix Domini inebriat, ut Noe in Genesi vinum bibens inebriatus est. Sed quia ebrietas Dominici Calicis & Sanguinis non est talis, qualis ebrietas vini sæcularis, cum diceret Spiritus Sanctus in Psalmo*, Calix tuus inebrians: *addidit*, quam peroptimus! *quod scilicet Calix Dominicus sic bibentes inebriet, ut sobrios faciat, ut mentes ad spiritalem sapientiam redigat, ut a sapore isto sæculari ad intellectum Dei unusquisque respiscat, & quemadmodum vino isto communi mens solvitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur: ita epoto Sanguine Domini & poculo salutari exponatur memoria veteris hominis, & fiat oblivio conversationis pristinæ sæcularis, & mœstum pectus ac triste, quod prius peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitia resolvatur, quod tunc demum potest lætificare in Ecclesiæ Domini bibentem, si quod bibitur, Dominicam teneat veritatem.*

Dominici Calicis & Sanguinis effectus in iis qui digne Eucharistiam sumunt.

Respondetur Objectioni.

II. Objicit *Albertinus S. Cyprianum* in sua illa ad *Cæcilium* Epistola scribere: Cum dicat Christus, Ego sum vitis vera, *Sanguis Christi non aqua est utique, sed vinum*

est

ex quo infert Calviniſta, Calicem illum qui in commemorationem Chriſti offertur, & Sanguis ejus appellatur, vinum eſſe.

Rationibus Albertini ex S. Cypriano depromptis.

Reſpondeo, Senſum *Sancti Cypriani*, ex ſe facilem & clarum, Miniſtrum aſſecutum non fuiſſe; ſenſus enim eſt: Chriſtus non de aqua, ſed de vino dixit Sanguinem ſuum eſſe: vinum itaque in calice offerendum & conſecrandum eſt, non aqua ſola.

Inſtat *Albertinus*, *Cyprianum* dicere quod *Vino Chriſti Sanguis oſtenditur*. Ex quo infert, non eſſe ipſummet Domini Sanguinem.

Reſpondeo, Nihil aliud velle *S. Cyprianum*, niſi relationem quæ inter materiam Euchariſtiæ & veritatem Sacramento ſignificatam eſſe debet, non eſſe inter aquam & Sanguinem Chriſti, ſed vinum inter & Sanguinem. Et vino, id eſt, ſpeciebus, quæ nomen illud retinent, ut & qualitates omnes, oſtendi Sanguinem Chriſti, non abſentem, ſed præſentem.

Inſtat rurſum Albertinus, *S. Cyprianum* docere quod *Chriſtus obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem*. Quomodo autem vere diceret Dominum obtuliſſe hoc idem quod *Melchiſedech*, ſi non verum panem, verumque vinum obtulit, qualia fuerunt quæ *Melchiſedech*, olim obtulit? Identitas enim ſpecifica oblationum ad rerum oblatarum ſubſtantiam evidentiſſime refertur.

Reſpondeo, Chriſtum idem obtuliſſe quod *Melchiſedech*, ſi materia Sacrificii, ſcilicet panis & vinum & ſpecies utriuſque etiam poſt conſecrationem manentes ſpectentur; ſed panem, & vinum ad alium uſum adhibuiſſe, quia illa Corpus & Sanguinem ſuum fecit, quorum Sacrificium ab oblatione *Melchiſedechi* differt, ceu veritas a figura; ut ait *S. Hieronymus*, in cap. 26. Matthæi: *Ut quomodo in præfiguratione ejus Melchiſedech Summi Dei Sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipſe quoque veritatem ſui Corporis & Sanguinis repræſentaret*, id eſt, præſentem exhiberet.

Inſtat iterum Albertinus, *S. Cyprianum* in eadem Epiſtola ſcribere. *In aqua populum intelligi, in vino oſtendi Sanguinem Chriſti. Quando autem in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur. Sic autem in ſanctificando Calice Domini offerri ſola aqua non poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt. Nam ſi vinum tantum quis offerat, Sanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis: Si vero aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Quando autem utrumque miſcetur, & adunatione confuſa ſibi invicem copulatur, tunc Sacramentum ſpirituale & cæleſte efficitur.* Ubi cum de populo & de Chriſto pariter loquatur, ac dicat in aqua Dominici Calicis populum intelligi, in vino autem Sanguinem Chriſti oſtendi, evidentiſſime innuit ſe non magis intelligere Sanguinem proprium Chriſti eſſe in Calice Euchariſtico, quam populus in eodem ſit, ſed utrumque ibi tantum repræſentative contineri.

Reſpondeo *S. Cyprianum* pariter loqui de populo, & de Sanguine Chriſti quantum ad eſſe ſignificatum per aquam & vinum Dominici calicis; ſed non quantum ad eſſe contentum in Calice Dominico; ait enim bibi Sanguinem Domini, non ait bibi populum; ait Sanguine Domini epoto animam relaxari, & pectus quod peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitia reſolvi, de populo id non dicit. Quod igitur Corpori & Sanguini Chriſti cum populo commune eſt, ut per Euchariſtiæ materiam ſignificentur, explicat *S. Cyprianus* verbis in objectione prolatis; quod autem ipſis peculiare eſt, nec populo convenit, ut in Euchariſtia realiter & ſecundum ſubſtantiam contineantur, ibi non exponit; ſed diſcrimen iſtud ſuperiora verba ſatis ſignificant, illudque luculentius exprimunt, quæ in Tractatu *De Lapſi*, habet. *A diaboli aris revertentes*, inquit, *ad Sanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos Idolorum cibos adhuc pene ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini Corpus invadunt. Apoſtolus teſtatur & dicit:* „ Non poteſt „ Calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum .... Quicumque ederit panem, „ aut biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. „ *Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur Corpori ejus & Sanguini: & plus modo in Dominum manibus, atque ore delinquunt, quam cum Dominum negaverunt.* Non ait *S. Cyprianus*, lapſos exhalantibus adhuc ſcelus ſuum faucibus populum invadere, aut vim inferre populo, aut in populum manibus & ore delinquere, cum ad Euchariſtiam ante exomologeſim factam criminis accedunt, ſicut ait ipſos Domini Corpus invadere,

Indigne communicantes vim inferunt Corporis & ſanguini Domini.

vim inferre Corpori ejus & Sanguini, plus in Dominum manibus atque ore delinquere, quam cum Dominum negaverunt: Censet igitur Corpus & Sanguinem Domini realiter in Eucharistia contineri, non repræsentative tantum sicut populum. Et infra: *Jacens*, inquit, *stantibus, & integris vulneratus minatur, & quod non statim Domini Corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Sanguinem Domini bibat, Sacerdotibus sacrilegis irascitur*. An populum inquinatis manibus accipi, & ore polluto bibi, conqueritur pariter *Sanctus Cyprianus*.

Deum sentiunt ultorem, qui Eucharistiam indigne sumunt.

III. Catholicam de reali Corporis & Sanguinis Christi præsentia in Sacramento Eucharistiæ doctrinam egregie confirmant miracula, quæ ibidem narrat Martyr Sanctissimus his verbis: „ Præsente ac teste me ipso, accipite quid evenerit. Parentes forte fugien„ tes, dum trepidi minus sibi consulunt, sub nutricis alimento parvulam filiam reliquе„ runt, relictam nutrix detulit ad Magistratus. Illi ei quod Idolum quo populus con„ fluebat, quod carnem necdum posset edere per ætatem, panem mero mixtum, quod „ tamen & ipsum de immolatione pereuntium supererat, tradiderunt. Recepit filiam „ postmodum mater. Sed facinus puella commissum tam loqui & indicare non potuit, „ quam nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum est, ut „ sacrificantibus nobis eam secum mater inferret. Sed enim puella mixta cum Sanctis, „ precis nostræ & orationis impatiens nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu cœpit „ fluctuabunda jactari, & velut tortore cogente quibus poterat indiciis conscientiam fa„ cti, in simplicibus adhuc annis rudis anima fatebatur. Ubi vero solemnibus adimpletis, „ Calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris, locus ejus ad„ venit; faciem suam parvula instinctu divinæ Majestatis avertere, os labiis obturantibus „ premere, calicem recusare. Perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licet, de Sa„ cramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus & vomitus; In corpore atque ore „ violato Eucharistia permanere non potuit. Sanctificatus in Domini Sanguine potus de „ pollutis visceribus erupit: tanta est potestas Domini, tanta Majestas. Secreta tenebra„ rum sub ejus luce detecta sunt. Sacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerunt. „ Hoc circa infantem, quæ ad eloquendum alienum circa se crimen necdum habuit æta„ tem. At vero ea quæ ætate provecta, & in annis adultioribus constituta, sacrifican„ tibus nobis latenter obrepsit, non cibum sed gladium sibi sumens, & velut quædam „ venena lethalia in fauces & pectus Sanguinem admittens, angi & anima exæstuante „ concludi postmodum cœpit. Et pressuram non jam persecutionis, sed delicti sui passa, „ palpitans & tremens, concidit. Impunitum diu non fuit, nec occultum dissimulatæ „ conscientiæ crimen; Quæ fefellerat hominem, Deum sensit ultorem". Et cum quæ„ dam arcam suam, in qua Sanctum Domini fuit, manibus indignis tentasset aperire, „ igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et alius quia ipse maculatus, „ Sacrificio a Sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere, San„ ctum Domini edere & contrectare non potuit: cinerem ferre se apertis manibus inve„ nit. Documento unius ostensum est, Dominum recedere cum negatur; nec immeren„ tibus ad salutem prodesse quod sumitur, quando Gratia Salutaris in cinerem sanctita„ te fugiente mutetur. „ An alia signa sacra Sanguinem Domini, Sanctum Domini, Gratiam salutarem, Dominum ipsum *S. Cyprianus* appellat? An præsentem in iis Domini Majestatem indicat? Censet igitur Eucharistiam ab aliis signis differre, quod Christum ipsum contineat, de quo Angelus ad B. Virginem ait: *Quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei*; & de quo scribit Apostolus: *Ut Gratia Dei pro omnibus gustaret mortem*.

Albertini objectioni ex S. Cypriano petita respondetur,

IV. Objicit *Albertinus* hæc *S. Cypriani* verba ex laudata Epistola ad Cæcilium. „ Sic vero Calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi mi„ sceatur, quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola aut aqua sola, nisi u„ trumque adunatum fuerit & copulatum, & panis unius compage solidatum. Quo & „ ipso Sacramento populus noster ostenditur adunatus ut quemadmodum grana multa in „ unum collecta, & commolita, & commixta, panem unum faciunt, sic & in Christo „ qui est panis cœlestis, unum sciamus esse corpus, cui conjunctus sit noster numerus, „ & adunatus. Ubi (inquit Minister) cum de pane Sacramentum & Corpus Christi

facto

facto loquatur, tamquam de re quæ conſtet farina & aqua adunatis & copulatis quæque conſiſtentia ſua ex multis granis in unum collectis, commolitis, & commixtis conſtituta, & unum quid effecta, ſignificet Myſticum Chriſti Corpus ex pluribus Fidelibus compoſitum & adunatum; luce clarius oſtendit ſe intelligere illum eſſe verum ac ſubſtantialem panem, calicem pariter vinum eſſe proprie dictum de botris atque acinis plurimis expreſſum, ac proinde Corpus & Sanguinem Chriſti dici, non quod illa proprie ſint, ſed quia myſterium corporis ſanguiniſque ejus contineant.

Reſpondeo, *S. Cyprianum* his verbis Euchariſtiæ materiam deſignare, ſcilicet panem & vinum, & relationem quæ inter ipſa & Corpus ac Sanguinem Domini, nec-non populum Chriſtianum intercedit, velut inter ſigna & res ſignificatas. Sed non ſequitur manere in Euchariſtia ſubſtantiam panis & vini poſt conſecrationem: Satis enim eſt ut maneat ſpecies panis & vini ſenſuſque afficiant, ut mens analogiamutriuſque ad Corpus & Sanguinem Chriſti cum naturale, tum myſticum cognoſcat. Signum enim eſt quo per ſpeciem quam ingerit ſenſibus rerum ſignificatarum notitiam excitat. Unde ſicut columba, cujus in ſpecie ſuper Chriſtum deſcendit Spiritus Sanctus, recte ejuſdem Spiritus proprietates exprimebat, etſi vera columba non eſſet, ſed mera columbæ ſpecies, ut Patres docent: ita panem & vinum Corpus & Sanguinem Chriſti populique Chriſtiani unitatem ſignificant, etſi eorum ſubſtantia in Corpus & Sanguinem Chriſti converſa ſit per verba conſecrationis, quia eorum ſpeciebus poſt conſecrationem manentibus & ſenſus noſtros moventibus, mens ad Corporis & Sanguinis Chriſti ſub eis latentium virtutem & effectum, populique Chriſtiani unitatem, quam operantur, intelligendam excitatur.

V. Quod autem Euchariſtia non ſolum ſit Myſterium Corporis & Sanguinis Chriſti, *Qui ab* ſed ejus Corpus & Sanguinem contineat, diſerte docet *S. Cyprianus* lib. *De oratione Dominica*, ubi petitionem illam, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, ſic expli- *ſtia prohi-* cat: *Panis vitæ Chriſtus eſt, & panis hic omnium non eſt; ſed noſter eſt: Et quomodo* *betur, ſe-* *dicimus*, Pater noſter, *quia intelligentium & credentium Pater eſt: ſic & Panem no-* *paratur a* *ſtrum vocamus; quia Chriſtus, noſter, (qui Corpus ejus contingimus) panis eſt. Hunc* *Chriſti* *autem panem dari nobis quotidie poſtulamus ne qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam* *Corpore,* *quotidie ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtenti* *& procul* *& non communicantes a cœleſti pane prohibemur, a Chriſti Corpore ſeparemur; ipſo præ-* *remaneat* *dicante & monente*: „ Ego ſum panis vitæ qui de cœlo deſcendi. Si quis ederit de *ſalute.* „ meo pane, vivet in æternum. Panis autem quem ego dedero, caro mea eſt pro ſæ- „ culi vita. *Quando ergo dicit in æternum vivere, ſi quis ederit de ejus pane; ut manifeſtum eſt eos vivere, qui corpus ejus attingunt, & Euchariſtiam jure communicationis accipiunt: ita contra timendum eſt & orandum, ne dum quis abſtentus ſeparatur a Chriſti Corpore, procul remaneat a ſalute: comminante ipſo & dicente*: „ Niſi ederitis car- „ nem Filii hominis, & biberitis Sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis. „ *Et ideo panem noſtrum, id eſt, Chriſtum, dari nobis quotidie petimus, ut qui in Chriſto manemus & vivimus, a ſanctificatione ejus & corpore non recedamus.* Corpus Chriſti contingit cibum ſalutis, & panem vitæ, qui Chriſtus eſt, accipit, qui Euchariſtiam accipit; a Corpore Chriſti ſeparatur, qui ab Euchariſtia ſeparatur. Itaque Euchariſtia vere & realiter Corpus Chriſti continet. Si enim figurate dumtaxat contineret Chriſti Corpus, non ideo ſepararentur a Chriſti Corpore, qui ab Euchariſtia removentur, quia aliis figuris Chriſti fides ac memoria in ipſis excitari poſſet, ac abunde reſarciri, quod in Euchariſtia amiſiſſent.

ARTICULUS IX.

Dogma Catholicorum ex CONCILIO NICÆNO, & S. ATHANASIO probatur.

I. NIcæna Synodus Canone 18. Euchariſtiam *corpus Chriſti* appellat, *Gelaſius Cyzicenus*, in lib. de Actis Concilii Nicæni, cujus *Photius* in Bibliotheca, Cod. 88. meminit, Diatypoſim de Euchariſtia ex eodem Concilio refert, quæ Eccleſiæ doctri-

nam

te obtulit ; ſacrificium propitiationis . eſt idem quidem , quantum ad oſtiam ; diverſum quantum ad rationem offerendi ; propitiatorium , inquam , per applicationem ſacrificii crucis . Idque agnovit *Euſebius* , ſiquidem lib. 4. *De Vita Conſtantini* , cap. 45. de Templi Hieroſolymitani Dedicatione loquens, hæc habet : *At Sacerdotes Dei partim precationibus , partim ſermonibus feſtivitatem ornabant . . . . . Quidam ſacrorum Voluminum lectiones interpretabantur , arcanos & myſticos ſenſus in lucem proferentes. Qui vero ad hæc aſpirare non poterant , incruentis Sacrificiis , & myſticis immolationibus Deum placabant ; pro pace communi ; pro Eccleſia Dei ; pro Imperatore tot bonorum auctore , ejuſque piiſſimis liberis , preces Deo ſuppliciter offerentes .*

IV. Objicit *Albertinus* , Euchariſtiam memoriale ſacrificii Corporis & Sanguinis Domini ab *Euſebio* appellari , adeoque non eſſe ſacrificium Corporis & Sanguinis Domini , ſicut memoria Paſſionis non eſt ipſamet Paſſio . Verba *Euſebii* loco ſupra laudato hæc ſunt : „ Itaque poſt omnia , quaſi mirabilem quamdam victimam , ſacrificium„ que eximium Patri ſuo operatus pro noſtra omnium ſalute obtulit , ejuſque rei me„ moriam , ut nos ipſi Deo pro ſacrificio offerremus , inſtituit ..... Cum ergo hu„ jus Sacrificii memoriam ſignis quibuſdam in Menſa celebrandam , corporiſque item „ illius ſalutariſque Sanguinis , ut novi Teſtamenti inſtitutum habet , acceperimus ; „ rurſus a Propheta David inſtruimur ad dicendum : Paraſti in conſpectu meo men„ ſam , *&c. Et paulo infra , poſtquam adduxiſſet hæc Iſaiæ verba* . (Iſaiæ 25.) Bibent „ lætitiam , bibent vinum , *ait :* Vini quoque lætitiam gentibus vaticinatur , obſcure de„ ſignans Novi Teſtamenti Chriſti Myſterium, quod in præſenti tempore ab omnibus „ gentibus perſpicue celebratur .

Reſpondeo , Euchariſtiam memoriale quidem ab *Euſebio* appellari , ſed ipſam continens veritatem : memoriam ſacrificii crucis ſignis quibuſdam celebrandam , ſi ſpectetur oblationis modus , quia realiter non occiditur, Chriſtus in Altari , ſicut in cruce occiſus eſt, ſed repræſentative ſolum idem ſacrificium crucis ſi res oblata ſpectetur : quia una eademque eſt Hoſtia , idem offerens in Altari Sacerdotum miniſterio , qui ſeipſum in cruce obtulit . Memoriam quoque Corporis & Sanguinis Domini prout in cruce oblati , ſive paſſionis ipſius , Euchariſtiam *Euſebius* appellat , & Novi Teſtamenti myſterium ; ſed nihil id officit fidei realis præſentiæ ; ſiquidem & nos qui realem præſentiam Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia credimus, cum Eccleſia canimus in Officio Corporis Chriſti ; *Deus qui nobis ſub Sacramento mirabili Paſſionis tuæ memoriam reliquiſti :* & Euchariſtiæ verba illa Prophetæ accommodamus : *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus , eſcam dedit timentibus ſe . Et Lantfrancus* , Berengarii accerrimus. Impugnator , Euchariſtiam Sacramentum eſſe , Myſterium , commemorationem Corporis & Sanguinis Chriſti , & nihilominus Corpus ejus & Sanguinem profitetur lib. de Corpore & Sanguine Domini , capitulo 14. „ Sacramentum , „ *inquit* , Corporis Chriſti , quantum ad id ſpectat quod in cruce immolatus eſt ipſe Do„ minus Chriſtus , caro ejus eſt , quam forma panis opertam in Sacramento accipimus , „ & ſanguis ejus , quem ſub vini ſpecie ac ſapore potamus. Caro videlicet carnis , & „ ſanguis Sacramentum eſt Sanguinis . Carne & ſanguine utroque inviſibili , intelligi„ bili , ſpirituali , ſignificatur Redemptoris corpus viſibile , palpabile , manifeſte plenum „ gratia omnium virtutum , & divina Majeſtate. Quorum alterum quidem dum fran„ gitur , & in populi ſalutem dividitur ; alterum vero effuſum de calice ab ore Fide„ lium ſumitur : mors ejus in cruce , & ſanguinis ejus de latere emanatio figuratur . „ Utrumque B. Gregorius & ſolerter attendit , & enucleate in quarto Dialogi libro „ exponit dicens : Ejus quippe caro ibi ſumitur , ejus ſanguis non jam in manus Infi„ delium , ſed in ore Fidelium funditur . Penſandum ergo eſt quale ſit hoc Sacrifi„ cium , quod pro abſolutione noſtra mortem unigeniti Filii ſemper imitatur . *Imita„ tur dixit , non operatur* : Quia reſurgens ex mortuis jam non moritur , mors il„ li ultra non dominabitur . Caro ergo & ſanguis quibus ad impetrandum pro pec„ catis noſtris Dei miſericordiam quotidie alimur , Chriſti Corpus ac Sanguis vocantur , „ non ſolum quia eſſentialiter idem ſunt , qualitatibus plurimum diſcrepantes ; verum „ etiam eo locutionis modo , quo res ſignificans ſignificatæ rei ſolet vocabulo nunca-

„ pari .

„ pari. Nec juſte quiſquam movebitur, ſi eadem caro, idemque ſanguis ſui ipſorum
„ Sacramenta exiſtant ſecundum aliud atque aliud accepta: cum ipſe Dominus Jeſus
„ poſt Reſurrectionem ſuam ſui ipſius, diverſa temporum ratione, typum geſſerit &
„ figuram. Apparens enim duobus Diſcipulis, locutuſque eis quantum ſatis eſſe judica-
„ vit, dum finxit ſe longius ire, ſicut B. Auguſtinus dicit, ſignificavit ſe poſt paucos
„ dies in cœlum aſcenſurum eſſe. Quod iter longe remotum eſt a communi hominum
„ vita, quæ ipſis eſt duobus Diſcipulis evidentiſſime figurata; Chriſtus ergo Chriſti eſt
„ Sacramentum: longius videlicet ire ſe fingens, longius ſuo tempore aſcendentis in
„ cœlum: Idem ejuſdem, nec tamen uſquequaque ejuſdem. Verus namque Deus, &
„ verus homo, & fingens & aſcendens. Verumtamen aliud eſt figmentum terreni itine-
„ ris, aliud in cœlum veritas aſcendentis. Nec aliquis ita deſipuerit, ut propterea ab-
„ negare præſumat fingentem ſe longius ire, eſſe Chriſtum verum, quia ipſo figmen-
„ to longioris itineris ſignificavit, verum Chriſtum aſcenſurum in cœlum. „ Euchariſtia itaque vocatur ſignum, myſterium, memoriale Corporis Chriſti, quod viſibile, palpabile, mortale, in cruce eſt ſuſpenſum, quamvis verum ſit Chriſti corpus. Ita ante *Lantfrancum* locutus eſt *S. Fulbertus* Carnotenſis Epiſcopus. „ Defectum, *inquit*, noſtræ
„ fragilitatis miſeratus, adverſus quotidianas noſtræ prolapſionis offenſas Sacrificii placa-
„ bilis nobis providit expiamenta, ut quia corpus ſuum, quod ſemel pro nobis offerebat
„ pretium, paulo poſt a noſtris viſibus ſublaturus fuerat in cœlum, ne ſublati corporis
„ fraudaremur præſenti munimine; Corporis nihilominus & ſanguinis ſui pignus ſalutare nobis reliquit, non inanis myſterii ſymbolum, ſed compaginante Spiritu Sancto Cor-
„ pus Chriſti verum, quod quotidiana veneratione ſub viſibili creaturæ forma inviſi-
„ biliter virtus ſecreta in Sacris ſolemnibus operatur.„ Perperam itaque colligit Albertinus, *Euſebium* non ſenſiſſe Euchariſtiam eſſe ſubſtantiale Chriſti Corpus, propriumque Sanguinem, quia ipſam memoriale Sacrificii Corporis & Sanguinis Domini, & ſymbola atque Myſteria ejuſdem pretioſi Corporis & Sanguinis appellavit. Eodem ſenſu Euchariſtiam Corporis & Sanguinis Chriſti imaginem appellavit lib. 8. pag. 380.
„ Rurſus enim, *inquit*, ipſe diſpenſationis divinæ notas ſuis Diſcipulis tradidit, dum
„ hortatur ut ſui ipſius corporis imaginem repræſentent. Cum enim non amplius cruen-
„ ta ſacrificia, neque ea quæ apud Moyſen in Lege, diverſorum animalium mactatio-
„ nibus ſancita erant, grata eſſet habiturus, ſed ut pane ſui corporis nota uterentur in-
„ ſtituturus: merito Propheta ſplendorem ac puritatem illius alimenti ſignificavit, cum
„ dixit: Et albi dentes ejus ut lac. „ Euſebius Euchariſtiam appellat imaginem proprii Corporis Chriſti, non nudam, ſed cum archetypo conjunctam. Unde ibidem aſſerit in Euchariſtia celebrem illam Davidis Prophetiam adimpleri: *Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem perfeciſti mihi*: id eſt proprium Chriſti corpus in Euchariſtia offerri loco omnium Legis antiquæ victimarum.

V. Objicit *Albertinus* alium locum *Euſebii* lib. 3. *De Eccleſiaſtica Theologia* adverſus *Marcellum Ancyranum*, cap. 12. ubi explicans verba Chriſti Joannis 6. *Spiritus eſt qui vivificat, caro non prodeſt quidquam. Verba quæ locutus ſum vobis ſunt ſpiritus & vita*: ait Chriſtum docuiſſe illos ſpiritaliter intelligere quæ de carne & ſanguine ſuo dixerat. *Nolite putare carnem me dicere quam circumfero, quaſi illam edere oporteat: Nec exiſtimate me præcipere ſenſibilem & corporalem ſanguinem bibere.*

Reſpondeo, *Euſebium* manducationem carnis Chriſti, ſecundum vulgarem verbi hujus, *manducare*, acceptionem, dumtaxat negare, quatenus ſcilicet manducare dicitur, quod teritur ac dividitur dentibus, palato guſtatur, faucibus trajicitur in ſtomachum atque digeritur: quo ſenſu Capharnaitæ manducationem carnis Chriſti ab ipſo præceptam intellexere. Sed non negat *Euſebius* manducationem Sacramentalem, qua modo ſingulari & admirabili Chriſti corpus integrum & indiviſum ore ſumitur & in ſtomachum trajicitur, nec tamen digeritur, aut mutationem ullam patitur; & ſanguis pretioſus bibitur quamvis a corpore non ſeparetur. Hanc porro manducationem Corporis Chriſti *Euſebium* cum tota ſui temporis Eccleſia agnoviſſe, duo ejus loca demonſtrant. Primum ex lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 43. Valeſianæ Verſionis, ubi Novatiani facinora ex *Sancti Cornelii* Epiſtola ad *Fabium* recenſens, hæc habet:

bet : „ Etenim oblatione facta , portionem ſingulis dividens , dum eam tradit ; mi-
„ ſeros homines benedictionis loco jurare cogit , manus ejus qui portionem acce-
„ pit , ambabus ſuis manibus comprehenſas retinens , nec prius dimittens , quam
„ jurati iſta dixerint ; Jura mihi per Corpus & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chri-
„ ſti , te numquam meas partes deſerturum , nec ad Cornelium eſſe reditu-
„ rum . Ita miſer ille non prius guſtare ſinitur , quam ſibi ipſe malum impre-
„ catus ſit . Et cum panem illum accipiens, dicere debuiſſet , Amen , ejus loco dicit :
„ Non revertar deinceps ad Cornelium . „ Cum Fideles Euchariſtiam de manu Sacer-
dotis acciperent, poſtquam Presbyter inter tradendum dixerat , *Corpus Chriſti* , ad eorum
fidem ac devotionem excitandam ; reſpondebant illi : *Amen* , id eſt , *Verum eſt* : ut id ſe
credere profiterentur . Cujus ritus ac moris præter S. *Cornelium & Euſebium* ejus verba
referentem , teſtes ſunt *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi ultima : *S. Ambroſius* lib.
4. de Sacramentis , cap. 5. dicens : *Ergo non otioſe , cum accipis , tu dicis , Amen ,
jam in ſpiritu confitens quod accipias Corpus Chriſti . Dicit tibi Sacerdos , Corpus Chriſti .
Et tu dicis , Amen , id eſt , Verum* . Et *S. Auguſtinus* lib. 12. contra *Fauſtum* , cap. 10.
Habet enim , inquit , *magnam vocem Chriſti Sanguis in terra, cum eo accepto , ab omni-
bus reſpondeatur , Amen* .

Alter locus *Euſebii* refertur à *S. Joanne Damaſceno* lib. 3. *Parallelorum* , cap. 45.
Multi peccatores , inquit , *cum Presbyteri ſint , Sacris operantur , nec Deus eos averſatur :
verum per Spiritum Sanctum propoſita dona conſecrat : Ac panis quidem pretioſum Do-
mini Corpus efficitur , poculum autem pretioſus Domini Sanguis* .

ARTICULUS XI.

S. HILARIUS præſentia realis Corporis Chriſti in Euchariſtia locupletiſſimus teſtis.

S. Hilarius Chriſtum eſſe unum cum Patre , ex Euchariſtia probat .

ITerum expendendum eſt, quod ſupra protulimus *S. Hilarii* teſtimonium , ut a ſtrophis *Albertini* vindicetur . Probat S. Antiſtes lib. 8. *De Trinitate* , Chriſtum eſſe unum cum Patre, non ſola concordiæ unitate, ſed naturæ, ex Euchariſtia , per quam naturaliter in nobis eſt, ſecundum carnem corporis ſui in Sacramento a nobis receptam. „ Si , *inquit* , vere Verbum caro factum eſt , & nos vere Verbum carnem cibo Domi-
„ nico ſumimus : quomodo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt , qui &
„ naturam carnis noſtræ jam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit , & naturam car-
„ nis ſuæ ad naturam æternitatis ſub Sacramento nobis communicandæ carnis admi-
„ ſcuit ? Ita enim omnes unum ſumus ; quia & in Chriſto Pater eſt , & Chriſtus in
„ nobis eſt ..... Si vere igitur Carnem Corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & vere
„ homo ille qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt, noſque vere ſub Myſterio Carnem Cor-
„ poris ſui ſumimus, & per hoc unum erimus, quia Pater in eo eſt, & ille in nobis;
„ quomodo voluntatis unitas aſſeritur , cum naturalis per Sacramentum proprietas ,
„ perfectæ Sacramentum ſit unitatis ? Non eſt humano aut ſæculi ſenſu in Dei rebus
„ loquendum. Quæ ſcripta ſunt , legamus , & quæ legerimus , intelligamus, & tunc
„ perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Chriſti veritate quæ dici-
„ mus , niſi ab eo dicimus , ſtulte atque impie dicimus. Ipſe enim ait : *Caro mea ve-*

De veritate carnis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, nullus eſt ambigendi locus ,

„ re eſt eſca, & ſanguis meus vere eſt potus . De veritate carnis & ſanguinis non re-
„ lictus eſt ambigendi locus : nunc enim & ipſius Domini profeſſione , & fide noſtra,
„ vere caro eſt, & vere ſanguis eſt. Et hæc accepta atque hauſta id efficiunt , ut &
„ nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Anne hoc veritas non eſt ? Contingat plane
„ his verum non eſſe, qui Chriſtum Jeſum verum eſſe Deum denegant. „ De mandu-
catione ſpirituali carnis Chriſti *S. Hilarium* perperam explicat *Albertinus* . Nam ver-
bum illud , *ſumere* , de actu animæ , & ſpiritali adhæſione per contemplationem ac
meditationem uſpiam a bonis Auctoribus uſurpatum non invenies . An *ſumere Philoſo-
phiam* dicitur, qui Philoſophiam meditatur ? An *ſumere mortem*, qui de morte cogitat ?
An *vitam Chriſti vel paſſionem ſumere*, qui illas animo revolvit ? Cum itaque S. Hila-

rius

rius dicat, *Nos vere Verbum carnem cibo Dominico ſumimus*, de ſpirituali dumtaxat manducatione intelligi non poteſt. Præterea *S. Hilarius* totis viribus dubium expugnat, quod circa iſtud fidei dogma oriri poteſt, & quod ſola Dei Auctoritate diſſipari poſſit. Porro dubium illud non eſt de ſpiritali manducatione, quam intelligere facillimum eſt. Neque illud *S. Hilarius* diluit, explicando in quo ſpiritalis illa manducatio poſita ſit, quod operoſum non eſſet; ſed ſimpliciter aſſerendo; Eſſe vere carnem & ſanguinem Chriſti, quæ in Euchariſtia accipiuntur & hauriuntur, & efficiunt ut nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit; idque & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra conſtare; deque veritate carnis & ſanguinis, ore corporis a nobis in Sacramento ſumpta, non eſſe relictum ambigendi locum. Tertio *S. Hilarius* Chriſtum in nobis eſſe per carnem ſuam colligit, ſicut natura humana per Incarnationem in ipſo eſt. *Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum hoc quod nos ſumus in Deo eſt ..... Non enim quis in eo erit, niſi in quo ipſe fuerit, ejus tantum aſſumptam habens carnem, qui ſuam ſumpſerit.* Id eſt, illi ſoli naturam a Filio Dei aſſumptam ſuam eſſe gloriari poſſunt, qui carnem ejus in Euchariſtia ſumpſerunt. Sicut ergo natura noſtra Chriſto realiter unita eſt, non figurate, non metaphorice; ita Chriſtus per carnem ſuam & ſanguinem ſub Sacramento nobis communicata, vere & realiter in nobis eſt. Quarto *S. Hilarius* unionem carnis Chriſti nobiſcum per Euchariſtiam, comparat cum unione Chriſti cum Patre, & cum unione naturæ humanæ cum Verbo: triplicem illum unitatis gradum naturalem vocat. Unitatem realem Chriſti cum Patre ex unione Carnis Chriſti nobiſcum in Euchariſtia: „Cur, *inquit*, gradum quemdam atque ordinem conſumandæ unitatis expoſuit, niſi ut cum ille in Patre per naturam divinitatis eſſet, nos contra in eo per corporalem ejus nativitatem, & ille rurſus in nobis per Sacramentorum ineſſe Myſterium crederetur? Ac ſic perfecta per Mediatorem unitas doceretur, cum nobis in ſe manentibus, ipſe maneret in Patre, & in Patre manens, maneret in nobis, & ita ad unitatem Patris proficeremus. Cum qui in eo naturaliter ſecundum nativitatem ineſt, nos quippe in eo naturaliter ineſſemus, ipſo in nobis naturaliter permanente. Quam autem in nobis naturalis hæc unitas ſit, ipſe teſtatus eſt: Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in eo.„ Chriſtus realiter eſt in Patre per unitatem naturæ: Realiter in Chriſto ſumus per unionem hypoſtaticam. Caro Chriſti realiter in nobis eſt per Euchariſtiam, ex *S. Hilario*. Perperam itaque ejus teſtimonium detorquet *Albertinus* ad unionem ſpiritualem.

Chriſtus per Euchariſtiam naturaliter in nobis permanet.

At, inquit Albertinus, Hilarius ibidem ait: *Nos uno Chriſto per naturam unius Baptiſmi indui*. Quod & *Chryſoſtomus*, ſeu aliquis alius, Sermone de Pentecoſte, & Auctor Homiliæ in venerabilem & vivificam Crucem, inter ejus Opera; & *Athanaſius*, ſeu potius Auctor Homiliæ in Sanctum Paſcha, pariter affirmant. Et *Cyrillus Alexandrinus*, Glaphyrorum in Exodum lib. 2. de Eunucho *Philippum* interrogante ait: *Per hanc interrogationem intelligibilis ovis factus eſt particeps: ſubito enim dignus factus eſt baptizari*. Et multo expreſſius *Fulgentius* lib. de Baptiſmo Æthiopis, cap. ultimo: *Nec cuiquam aliquatenus eſt ambigendum, tunc unumquemque Fidelium Corporis Sanguiniſque Dominici participem fieri, quando in Baptiſmate membrum Chriſti efficitur*. Nemo tamen propterea dixerit, Verbum carnem factum in aqua Baptiſmatis eſſe realiter incluſum. Quamvis ergo *Hilarius* dixerit, *Nos Verbum carnem cibo Dominico ſumere*, non eſt colligendum Verbum carnem factum, ſecundum ejus ſententiam, ſubſtantialiter cibo Dominico eſſe contentum.

Vim argumenti ex S. Hilario ſumpti elevare fruſtra conatur Albertinus.

Reſpondeo, Verum quidem eſſe quod Chriſto per Baptiſmum induàmur, quod illum in nobis ſuſcipiamus, quod intelligibilis ovis participes evadamus, nec locutiones illas metaphoricas eſſe, ſed proprias, quia Chriſtus in nobis per fidem & baptiſmum velut in templo ſuo habitat: non tamen inde colligi poteſt carnem Chriſti in aqua Baptiſmatis realiter contineri, aut id ſenſiſſe Patres, qui ſic locuti ſunt: quia nemo ad aquam Baptiſmatis illa Chriſti verba referenda eſſe dixit: *Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus*. Nemo dixit per Baptiſma Chriſtum in nobis eſſe, *per naturæ veritatem*, quod *S. Hilarius* de Euchariſtia docuit, *de naturali enim in nobis Chriſti veritate quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus, ſtulte atque impie dicimus. Ipſe enim ait: Caro mea*

vere

vere eſt eſca. Nemo Patrum de Baptiſmo dixit, quod idem Sanctus Antiſtes de Euchariſtia aſſeruit: „ Quomodo Chriſtus per Patrem vivit, eodem modo nos per carnem „ ejus vivimus. Hæc vero vitæ noſtræ cauſa eſt, quod in nobis carnalibus manentem „ per carnem Chriſtum habemus: victuris nobis per eum ea conditione qua vivit ille „ per Patrem. *Nemo de Baptiſmo dixit*, per manentem in nobis carnaliter Filium, „ & in eo nobis corporaliter & inſeparabiliter unitis, myſterium veræ ac naturalis u„ nitatis *divinarum perſonarum* eſſe prædicandum. „ Quod de Euchariſtia ſcripſit *S. Hilarius*. Non ſunt itaque comparandæ ſententiæ illæ cum aliorum Patrum, tum ipſius *Sancti Hilarii* de Baptiſmo, quas *Albertinus* profert, cum iis, quæ apud ipſum de Euchariſtia leguntur: ſiquidem ſunt prorſus diſſimiles. Sanctus vero *Fulgentius* unumquemque Fidelium Corporis Sanguiniſque Dominici participem fieri dicit in Baptiſmo non recipiendo in ſe carnis Chriſti veritatem, ſicut de iis qui Euchariſtiam ſumunt, *Sanctus Hilarius* docet: non manducando ſpiritualiter carnem Chriſti per actum fidei, ut contendunt Calviniſtæ: ſiquidem participationem illam ad omnes baptizatos, adeoque ad infantes, actualis fidei illa in ætate incapaces extendit: & de Baptiſmo Æthiopis agit, qui inſcius baptizatus fuerat in periculo mortis: ſed cenſet *S. Fulgentius*, Chriſtianum quemque Corporis & Sanguinis Dominici participem fieri in Baptiſmo; quia effectum & finem Euchariſtiæ, ſcilicet conjunctionem cum Chriſto, & ſocietatem corporis ejus myſtici conſequitur, *Quando in baptiſmate membrum Chriſti efficitur*. Quod clarius adhuc exprimit, cum ait: hæc verba Chriſti, *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. *in lavacro ſanctæ regenerationis* impleri, *ſecundum Myſterii veritatem*, id eſt, quoad finem & effectum Euchariſtiæ: *non ſecundum veritatis Myſteria*; quia non eo modo caro Chriſti manducatur, & ſanguis ejus bibitur in Baptiſmo, quo in Euchariſtia, de qua ſecundum ſenſum literalem illa Chriſti Domini promiſſio intelligenda eſt.

ARTICULUS XII.

S. CYRILLUS HIEROSOLYMITANUS Dogma Catholicum de Reali Præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſubſtantiatione confirmat.

Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus recens baptizatos docens quid de Euchariſtia credere debeant, Sacramentales, quibus non erant aſſueti, locutiones uſurpare non debuit; ſed aperte ac dilucide ipſis explicare Eccleſiæ Catholicæ hoc de Myſterio doctrinam. Age, ipſum audiamus: „ Cum igitur, *inquit*, Chriſtus ipſe ſic affirmet atque di„ cat de pane, *Hoc eſt Corpus meum*: quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quo„ que confirmante & dicente, *Hic eſt Sanguis meus*; quis, inquam, dubitet, & dicat non „ eſſe illius ſanguinem? Aquam aliquando mutavit in vinum, quod eſt Sanguini pro„ pinquum, in Cana Galilææ ſola voluntate; & non erit dignus cui credamus quod vi„ num in Sanguinem ſuum tranſmutaſſet? Si enim ad nuptias corporeas invitatus, ſtu„ pendum miraculum operatus eſt, an non multo magis Corpus & Sanguinem ſuum fi*Tranſmu-* „ liis ſponſi dediſſe illum confitebimur? Quare omni cum certitudine Corpus & San*tatio panis in* „ guinem Chriſti ſumamus. Nam ſub typo panis datur tibi Corpus, & ſub typo vini *Corpus & vini in* „ datur Sanguis, ut ſumpto Corpore & Sanguine Chriſti, efficiaris ei comparticeps *Sanguinem* „ Corporis & Sanguinis. Sic Chriſtipheri erimus, hoc eſt, Chriſtum ferentes, cum ejus *Chriſti, ſimilis mutationi aquæ in vinum ab eo Nuptiis facta.* „ Corpus & Sanguinem in membra noſtra receperimus; atque ita, ut B. Petrus dicit, „ Divinæ naturæ conſortes efficiemur .... Ne ergo conſideres tamquam panem nudum, „ & vinum nudum; Corpus enim eſt & Sanguis Chriſti, ſecundum ipſius Domini ver„ ba. Quamvis enim ſenſus hoc tibi ſuggerit, tamen fides te confirmet, ne ex guſtu „ rem judices; quin potius habeas ex fide pro certiſſimo, ita ut nulla ſubeat dubita„ tio, eſſe tibi donata Corpus & Sanguinem. „ Dubium impugnat *Cyrillus Hieroſolymitanus*. An figuræ vel efficaciæ, an realis præſentiæ? Primum dici non poteſt, cum nullam difficultatem habeat hic ſenſus, apud eos præſertim qui baptizati, adeoque de virtute Sacramentorum edocti eſſent. Dubium itaque impugnat quod de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti poteſt oriri; ac proinde Chriſti teſtimonio certum eſſe docet,

docet, ac omni certitudine tenendum, Corpus & Sanguinem Christi realiter in Eucharistia contineri. Alioqui absurde locutus esset. Hunc enim sensum verba ejus præferrent: Cum Christus affirmet de pane: *Hoc est Corpus meum*; quis dicere audeat non esse figuram Dominici Corporis? Æque absurda erit probatio a miraculo conversionis aquæ in vinum petita, ad transmutationem panis in Corpus, & vini in Sanguinem Christi comprobandam, si de sola mutatione figuræ aut virtutis intelligatur *S. Cyrillus*. Sensus enim ejus erit: Christus aquam aliquando mutavit in vinum, quod est sanguini propinquum, sola voluntate; & non erit dignus cui credamus, quod vinum in Sanguinis sui figuram aut efficaciam mutaverit? Sensus erit Christum, siquidem in nuptiis terrenis aquam in vinum convertit, potuisse vinum mutare in figuram, aut virtutem Sanguinis sui. O præclarum, quod *Cyrillo* affingunt Calviniani Ministri, ratiocinium! Præterea mutatio virtutis non efficit ut ea res mutari dicatur in alteram, quæ virtute ejus augetur. Ita quamvis aqua Baptismatis virtutem Sanguinis Christi, & Chrisma Confirmationis virtutem Spiritus Sancti recipiant: nullus tamen Patrum dixit aquam Baptismatis in Sanguinem Christi, & Chrisma Confirmationis in Spiritum Sanctum transmutari. Vestis Christi cujus contactu sanata Hemorroissa est, virtutem ejus continebat; Sudaria & semicinctia *S. Pauli*, quæ infirmos curabant, virtutem ab ejus corpore traxerant: nemo tamen dixit, aut sapienter dicere potuit vestem Christi in ejus carnem fuisse conversam, aut sudaria & semicinctia *S. Pauli* in ipsum Paulum fuisse transmutata. Cum itaque dixit *Cyrillus Hierosolymitanus*, Salvatorem vinum in Sanguinem suum transmutasse, aliquid significavit amplius quam mutationem in signum & efficaciam pretiosi Sanguinis. Addiderim, *Bezam* ipsum absurditatem ejus locutionis sugillare, qua efficacia mortis Christi Corporis & Sanguinis nomine insigniretur. *Corporis & Sanguinis nomen*, inquit, *nimis absurdum est de fructu & efficacia mortis Domini interpretari*. Tertio de Corpore typico perperam & absurde explicantur *Cyrilli* verba dicentis: *Quare omni cum certitudine Corpus & Sanguinem Christi sumamus*. Siquidem addit: *Sub typo panis datur tibi Corpus, & sub typo vini datur tibi Sanguis*. Sensus enim *Cyrilli* esset, si de Corpore & Sanguine mystico & symbolico, hoc est, de typis Corporis & Sanguinis proprii esset intelligendus. Figura Corporis & Sanguinis Christi datur tibi in figura Corporis & Sanguinis ipsius. Et non puduit *Albertinum* dum *Cyrilli* verba in sensum adeo præposterum & ineptum detorsit, doctissimum Cardinalem Bellarminum *Bardum* appellare, qui facilem adeo solutionem deprehendere non potuerit. Næ virum insolentem, etiam cum ea scripturis in quibus nec scintilla radiat boni sensus! Quarto, de manducutione spirituali *Cyrillus Hierosolymitanus* explicari non potest, cum Corpus & Sanguinem Christi, quæ nobis dantur sub typis panis & vini, in membris nostris recipi asserat. Quinto, non sensuum, sed fidei judicio credendum esse docet. Qua una propositione refellitur totum caput 18. primi libri *Albertini* quo probare nititur panem & vinum in Eucharistia manere, ex testimonio sensuum.

Nec obstat quod Catechesi sequenti Eucharistiam vocet ἀντίτυπον σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Nam appellatio illa realem præsentiam non excludit. Eucharistia siquidem secundum externam partem, id est, ratione specierum quibus Corpus & Sanguis Christi obvelantur, figura est & Sacramentum ejusdem Sacri Corporis & pretiosi Sanguinis non absentium, sed præsentium; latentium tamen. Quod absque dubitatione credendum esse docet *Cyrillus Hierosolymitanus* continenter post verba laudata. *Accedens autem ad communionem*, inquit, *non expansis manuum volis accede, neque disjunctis digitis, sed sinistram veluti sedem quamdam subjicias dextræ, quæ tantum Regem suscepturа est: & concava manu suscipe Corpus Christi, dicens, Amen*. Quæ ex *Cyrillo* objiciunt Ministri, soluta sunt a nobis in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ 4. Sæculi, Cap. 6. Art. 12. Num. 9.

* *Epist. ad Alemann.*

ARTICULUS XIII.

SS. BASILIUS & GREGORIUS NYSSENUS Catholici Dogmatis de Reali Præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia Assertores.

I. *Sanctus Basilius* lib. *de Baptismo* Quæstione II. eorum crimen exponens, qui pol-luta conscientia Sacrificium Novæ Legis offerunt, & Corpus Domini comedunt, Sanguinemque ejus bibunt, hæc habet: *Dominus vero dicens*, Templo majus est hic, *instruit nos tanto scelestiorem & impium magis esse eum qui cum impurus sit, Corpus Domini audet in Sacrificium offerre, qui seipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem bonæ fragrantiæ dedit; quanto Corpus Unigeniti Filii Dei excellentius est aristibus ac tauris. Excellentius dico non collationis ratione; Est enim excellentia incomparabilis.* Et Quæstione 3. *Quanto majus aliquid hic est templo, secundum Domini vocem, tanto gravius & terribilius est in animæ impuritate constitutum Corpus Christi temere contingere, quam sit accedere ad arietes vel tauros, dicente Apostolo:* „ Itaque qui edit „ panem aut bibit poculum Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. *Quod si in immunditia tantum constitutus, tam terribile judicium habet, quanto magis qui cum in peccato sit, Corpus Domini contingere audet, gravius sibi accersit judicium? Mundemus itaque nos ab omni inquinamento, atque ita ad Sancta accedamus, ut judicium eorum qui Dominum occiderunt, effugiamus.* Corpus Domini in Sacrificium offerri *Basilius* docet quod de Corpore typico, pane scilicet appellatione Corporis insignito, perperam explicant Ministri Calviniani. Corpus enim illud offertur, quod templo majus est, & quod veterum Sacrificiorum victimas excellentia sua ita superat, ut cum iis comparari non possit. Illud autem est verum proprium & naturale Christi Corpus. Hoc impii etiam contingunt & recipiunt, & indigne manducando, judicium eorum qui Dominum occidere, incurrunt. Ore itaque corporis impii Corpus Christi verum & naturale, quod solum majus est templo, & veteribus victimis incomparabiliter excellentius, manducant, secundum *S. Basilium:* Nam spiritualis manducatio ad impios non pertinet. Quæ ex Liturgia *S. Basilii* a Ministris objiciuntur, soluta lege in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ Sæculi 4. cap. 6. Art. 10. §. 1.

Corpus Christi in Sacrificium offertur.

Indigna Communio.

II. Succedat *S. Basilio S. Gregorius Nyssenus* ejus frater, qui duplex caput doctrinæ Catholicæ, præsentiæ scilicet realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & transubstantiationis luculenter ac diserte adstruit in Oratione Catechetica cap. 37. *Sed quoniam*, inquit, *homo est duplex, ut qui sit compositus ac contemperatus ex anima & corpore, necesse est ut qui servantur, per utrumque attingant eum qui ducit ad vitam. Ergo anima quidem cum ipso contemperata per fidem hinc salutis habet occasionem. Nam unio cum vita vitæ habet societatem: Corpus autem alio modo venit ad participationem & contemperationem ejus quod dat salutem: Quomodo enim qui venenum sumpserunt, alio medicamento extinguunt vim, quæ affert interitum. Oportet autem sicut exitiale, ita etiam salutare medicamentum admitti intra viscera hominis, ut per illa diffundatur in universum corpus virtus ejus quod fert opem. Ita cum id gustaverimus quod nostram dissolvit naturam, rursus necesse est, ut opus habeamus eo quod cogit ac conciliat id quod erat dissolutum: ut cum intra nos fuerit hoc salutare medicamentum, veneni damnum quod corpori fuerat inditum, per contrariam repellat affectionem. Quid hoc ergo est? Nihil aliud quam illud corpus, quod & morte ostensum fuit esse potentius, & nostræ vitæ fuit initium. Quomodo enim parum fermenti, ut dicit Apostolus, sibi assimilat totam aspersionem, ita corpus morte a Deo affectum, cum fuerit intra nostrum, totum ad se transmutat & transfert. Quomodo enim cum quod est exitiale, mistum fuerit cum sano, quidquid est contemperatum, simul redditur inutile: ita etiam corpus immortale cum fuerit intra eum qui sumpsit, universum quoque transmutat in suam naturam. Sed fieri non potest ut sit aliquid aliter intra corpus, nisi per esum & potionem misceatur visceribus. Necesse est ergo eo modo quo natura potest, Spiritus vivificam suscipere virtutem. Cum autem solum illud corpus quod Deus suscepit, hanc gratiam acceperit, ostensum*

Corpus Christi nostris visceribus commiscetur ut medicamentum salutare.

Corpus Christi totum suscipitur in u-

sit

sit autem aliter fieri non posse ut nostrum corpus sit in immortalitate, nisi per communionem cum immortali factum sit particeps incorruptionis: oportet considerare quomodo fieri potuerit, ut unum illud corpus quod tam multis Fidelium millibus in universo terrarum orbe semper distribuitur, totum per partem sit in unoquoque, & ipsum in se totum maneat. Corpus Christi morte affectum, sed morte potentius, corpus immortale a nobis sumitur, nostris visceribus commiscetur ut medicamentum salutare, ut per illa virtus ejus distribuatur in universum corpus. Figura Corporis Christi non est, nec appellatur corpus morte pro nobis affectum, morte potentius, immortale, nostræ vitæ initium: Itaque *S. Gregorius Nyssenus* non loquitur de figura Corporis Christi; sed de vero, proprie dicto & naturali, corpore, cum docet illud a nobis sumi, manducari, intra nos suscipi, nostris visceribus commiscri: quæ verba realem & corporalem manducationem aperte significant. Verum igitur Christi corpus realiter in Eucharistia præsens est secundum *Sanctum Gregorium Nyssenum*. De solius namque virtutis & efficaciæ præsentia intelligi non potest. Alioqui cum ait, *Salutare medicamentum admitti intra viscera hominis, ut per illa distribuatur universum corpus virtus ejus quod fert opem*, sensus esset virtutem Corporis Christi in visceribus nostris recipi debere, ut virtus ejus diffundatur in nobis, qui loquendi modus absurdus esset. Corpus ergo Christi intra nos debere suscipi secundum substantiam suam docet *Sanctus Gregorius Nyssenus*, ut virtutem suam in nobis diffundat: & substantialem illius intra nos præsentiam velut necessariam conditionem statuit, ut in nobis operetur ad modum medicamenti, quod hausti veneni vim extinguit. Dogma etiam realis præsentiæ veri Corporis Christi in Eucharistia, secundum substantiam, non secundum virtutem dumtaxat, sequitur dubium illud quod proponit ac profligat S. Gregorius Nyssenus: *Quomodo fieri potuerit ut unum illud corpus, quod tam multis Fidelium millibus in universo orbe terrarum semper distribuitur, totum per partem sit in unoquoque, & ipsum in se totum maneat?* Nemo autem ita stipes est, ut dubitet num Corpus Christi integrum in se maneat, quia meritorum ejus plenitudinem recipimus. Nec sane mirabile esset integrum in se manere corpus, quod in cœlo tantum esset realiter & secundum substantiam, in universo vero terrarum orbe multis Fidelium millibus in figura tantum & virtute daretur.

neque quoque & totum in se manet.

Transelementatio panis in Corpus Christi per verbum Dei.

Transubstantiationem in eadem Oratione non minus aperte docet S. Gregorius Nyssenus. *Quomodo*, inquit, *in nobis, qui panem videt, humanum corpus videt, quodammodo, quod cum ille in eo fuerit, hoc fit; ita illic quoque quod Deum susceptit corpus; cum panis alimentum accepisset, quadam ratione idem erat quod ille alimento transeunte in naturam corporis. Nam quod est omnium proprium, id quoque pro certo & constanti est in illa carne, nempe quod illud quoque corpus pane continebatur. Corpus autem Dei Verbi inhabitatione ad divinam transmutatum est dignitatem. Recte ergo nunc quoque Dei verbo sanctificatum panem in Dei Verbi corpus credo transmutari. Etenim panis erat potestate illud corpus . . . . . Nam & illic Verbi gratia sanctum fecit corpus cui ex pane erat substantia, & quodammodo ipsum quoque erat panis: & hic similiter panis, sicut dicit Apostolus, sanctificatur per verbum Dei & orationem, non eo quidem quod cibo mediante in Verbi corpus evadat; sed quod statim a Verbo in corpus transmutetur per verbum*, Hoc est corpus meum: *Cum autem omnis caro alatur etiam per humorem . . . Qui quidem cum fuerit in nobis, per alterandi facultatem fit sanguis, & maxime si per vinum acceperit virtutem transmutandi in calidum. Quoniam ergo hanc quoque partem accepit caro illa Dei susceptrix ad sui constitutionem: Manifestatum autem verbum propterea se admiscuit interitui obnoxiæ hominum naturæ, ut communionem divinitatis simul etiam deificetur humanitas: ea de causa per suæ gratiæ dispensationem se per carnem inserit omnibus credentibus, commistus, & contemperatus corporibus credentium, quibus substantia est ex pane & vino, ut unione cum eo quod est immortale, sit etiam homo particeps incorruptionis. Hæc autem dat, virtute benedictionis in illud transelementata eorum quæ apparent natura.* Transelementatio naturæ eorum quæ apparent, id est, panis & vini, in Corpus Christi, virtute benedictionis facta, quid aliud est quam transubstantiatio; Licet enim naturæ nomen aliquando pro qualitate & conditione usurpetur, sicut & virtutis nomen pro natura: Licet voces *transmutatio & transelementatio*

mutationem ſubſtantialem non ſemper ſignificent, cum per attributa accidentaria, aut metaphorica, quibus junguntur interdum, ad ſolam qualitatum mutationem ſignificandam determinentur, ut multis exemplis ex Patribus corraſis inutiliter probare ſatagit *Albertinus*: tamen his verbis *S. Gregorium Nyſſenum* mutationem ſubſtantialem deſignare, evidens eſt ex adjunctis. Primo quia panem in corpus Chriſti tranſelementari aſſerit per Verbum Dei, ſicut panis quo Chriſtus in terris degens alebatur, tranſibat in naturam ipſius corporis. At mutatio panis quo Chriſtus alebatur, non erat tantum mutatio conditionis panis in virtutem corporis ipſius, ſed mutatio ſubſtantiæ panis in ejus ſubſtantiam; Igitur & mutatio panis qui Euchariſtiæ materia eſt, in Chriſti corpus, quam velut objectum fidei proponit *S. Gregorius Nyſſenus* his verbis: *Recte ergo nunc quoque Dei verbo ſanctificatum panem in Dei Verbi corpus credo tranſmutari*; eſt mutatio ſubſtantialis. Secundo, tranſmutatio panis in Chriſti corpus ea eſt quam ſignificant & operantur hæc verba Domini: *Hoc eſt Corpus meum*: Docet namque S. Gregorius, *Panem ſtatim a Verbo in corpus tranſmutari per verbum: Hoc eſt corpus meum*. At hæc verba nec ſolam ſignificationis & figuræ, vel efficaciæ & virtutis mutationem ſignificant. Eam quippe ſignificant & operantur mutationem, ex qua conſequens eſt ut Chriſtus *ſe per carnem inſerat omnibus Credentibus, commiſtus & contemperatus corporibus Credentium, ut unione cum eo quod eſt immortale, ſit etiam homo particeps incorruptionis*: Ad mutationem porro panis, in figuram corporis Chriſti id minime ſequitur. Sola vero novæ virtutis & efficaciæ in panem effuſio, non ſufficeret ad veritatem iſtius propoſitionis, *Hoc eſt Corpus meum*: ſiquidem nulla res dicitur eſſe altera, vel in illam converti quod inſtrumentum ſit ejus agens virtute: nec aqua baptiſmatis dicitur Sanguis Chriſti, aut in Sanguinem Chriſti converti, quamvis ejus virtute peccatorum ſordes extergat & animas ſanctificet; neque Chiſma dicitur Spiritus Sanctus, aut in Spiritum Sanctum converti, quamvis ejus virtute ſpirituale robur in Confirmatione producat. Nec Veteris Legis Sacramenta, licet carnis Chriſti virtutem continerent, ſecundum Calviniſtarum doctrinam, dicta ſunt umquam in Corpus Chriſti fuiſſe tranſmutata. Quis enim agnum, manna, panes propoſitionis, victimas, petram deſerti, in Chriſtum tranſelementata dixit umquam, vel ſcripſit? Cum itaque natura panis virtute benedictionis in corpus Chriſti tranſelementari dicatur a *S. Gregorio Nyſſeno*, ſolam novæ virtutis cum pane communicationem non ſignificat. Addiderim *S. Gregorium Nyſſenum* hac ipſa in Oratione alias mutationes quæ non ſunt ſubſtantiæ in ſubſtantiam aut ſimilibus verbis non ſignificare, aut hæc verba ita exponere, ut ſolam ſtatus vel qualitatum mutationes ipſum intellexiſſe compertum ſit. Sic *Corpus Dei Verbi inhabitatione ad divinam tranſmutatum aſſerit dignitatem*: Unio ſcilicet perſonalis cum Verbo divina dignitas eſt. At ipſum dignitatis nomen oſtendit corpus in ſubſtantiam naturæ divinæ tranſmutatum non eſſe. Ait ibidem Gregorius: *Corpus immortale, cum fuerit intra eum qui ſumpſit, univerſum quoque tranſmutat in ſuam naturam*: Sed mutationem corporum noſtrorum in ſubſtantiam Corporis Chriſti his verbis a *S. Gregorio* non ſignificari, ſolamque deſignari cœleſtium qualitatum impreſſionem corporibus noſtris factam a corpore Domini, quod intra nos ſumimus, adjuncta demonſtrant: *Neceſſe eſt ergo, eo modo quo natura poteſt, Spiritus vivificam ſuſcipere virtutem. Cum autem ſolum illud corpus quod Deum ſuſcepit, hanc gratiam acceperit; oſtenſum ſit autem aliter fieri non poſſe ut noſtrum corpus ſit in immortalitate, niſi per communionem cum immortali factum ſit particeps incorruptionis &c.* At in tota iſta *S. Gregorii* Oratione nihil eſt quo iſta verba: *Hæc autem dat, virtute benedictionis, in illud* (ſcilicet corpus Chriſti) *tranſelementata eorum quæ apparent natura*, ad ſolam virtutis & efficaciæ mutationem ſignificandam determinentur. Quin potius evidenter probatur ex antecedentibus, mutationem ſubſtantialem panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti his verbis ſignificari.

Confirmatur inſigni altero *S. Gregorii Nyſſeni* teſtimonio, *Oratione in diem luminum*, ſive in Baptiſmum Chriſti, ubi oſtendere volens baptiſmum non eſſe parvifaciendum, ſed aliquid commune, propter uſum aquæ; ſiquidem mirabiles habet effectus; rerum præſtantiam non eſſe dijudicandam docet ex conditionis earum naturali vilitate, cum Deus

eas

eas interdum evehat supra materiæ dignitatem, quasdam per mutationem qualitatis, quasdam per mutationem substantiæ, nonnullas sola mutatione usus. Et primum varia adducit exempla rerum quæ per consecrationem in alium statum mutantur, quamvis non eodem modo, quia consecrationis varii sunt effectus, quorum rationem assignare non licet alteram a voluntate Dei; quamobrem ex eo quod aqua Baptismatis, oleum Confirmationis, Altare, Sacerdos, quoad substantiam non mutentur consecratione, sed novam dumtaxat dignitatem, vim & efficaciam consequantur, perperam colligit *Albertinus* panem Eucharisticum per consecrationem substantialiter non mutari, eamque esse *S. Gregorii Nysseni* mentem. Longe enim aliter loquitur de mutatione quam in aliis rebus efficit consecratio, & de ea quam in pane operatur. De Altari ait; *Non Altare hoc Sanctum cui adsistimus, lapis est natura communis, nihil differens ab aliis crustis lapideis, ex quibus parietes nostri extruuntur; sed quoniam Dei cultui consecratum atque dedicatum est, ac benedictionem accepit, mensa sancta, altare immaculatum est, quod non amplius ab omnibus, sed a solis Sacerdotibus, iisque venerantibus contrectatur.* Quæ verba solam Altaris ad sacros usus destinationem significant. De oleo & vino ait: *Sic mysticum oleum, sic vinum, cum sint res exigui pretii ante benedictionem, post sanctificationem, quæ a Spiritu procedit, utrumque eorum excellenter operatur.* Quæ verba novæ quidem virtutis & efficaciæ accessionem oleo & vino factam significant, quod utrique commune est; mutationem vero substantialem vini quæ consecrationis illius proprius effectus est, & excellentis illius operationis ratio, ut non exprimunt, ita etiam non negant. De Sacerdotis consecratione sic loquitur: *Eadem verbi vis etiam Sacerdotem augustum & honorandum facit, novitate benedictionis a communitate vulgi segregatum. Cum enim unus e plebe esset, repente redditur præceptor, Præses, Doctor pietatis, mysteriorum latentium Præsul, nihil vel corpore vel forma mutatus, sed invisibili quadam vi ac gratia animam in melius transformatam gerens.* Quæ verba solam mutationem status, novæ dignitatis gratiæ ac potestatis adeptionem significant. De pane vero Eucharistico sic loquitur: *Panis item, panis est initio communis: sed ubi eum Mysterium sacrificaverit, Corpus Christi fit & dicitur.* σῶμα Χριστῦ λέγεται καὶ γίνεται: Quæ verba substantialem mutationem significant, nec umquam in figurativis propositionibus, in quibus verbum, *est*, usurpatur pro, *significat*, locum habent. Nemo enim de statua *Alexandri* dixerit: *Alexander* appellatur & est. Nemo de Charta Geographica Italiæ dixerit: Italia appellatur & est. Nemo de agno Paschali dixit: Transitus appellatur & est: nemo de Circumcisione dixit, Fœdus appellatur & est: Nemo de petra deserti, Christus appellatur & est. Hic enim loquendi modus sensum figuræ a verbo, *est*, prorsus excludit, & attributum realiter convenire subjecto significat.

Panis Eucharistici Consecratione Corpus Christi fit & dicitur.

III. Objicit *Albertinus* communissimam esse apud Veteres hanc loquendi formam, & adhiberi etiam quando agunt de iis quæ non proprie & substantiali ter, sed figurate tantum, seu per quamdam similitudinem, illa sunt, quæ dicuntur esse. Sic enim *Irenæus* lib. 5. cap. 10. *Homo per fidem insertus, & assumens Spiritum Dei . . . . aliud accipit vocabulum, significans illam quæ in melius est transmutationem, jam non caro & sanguis, sed homo spiritalis existens & dicitur.* Sic *Gregorius Nazianzenus* Oratione 1. agens de nominibus fundamenti, petræ, agni, & aliis Domino tributis; *Unumquodque eorum*, inquit, *est & appellatur.* Et Oratione 38. ait de Diabolo: *Propter superbiam caligo est & dicitur.* Et Oratione 42. de Christo vero Agno Dei ait: *Incorruptionis indumentum est & appellatur.* Sic *Augustinus* Sermone 121. *De Diversis*, de eodem Christo ait: *Fundamentum dicitur & caput, & revera est.* Sic *Chromatius Aquilejensis* Fragmento in Matthæum 3. *Multi Sanctorum filii Dei dicuntur & sunt.* Sic *Cyrillus Alexandrinus* Glaphyrorum in Genesim lib. 6. de Synagoga Judaica ait: *Velut vidua quædam appellata est, & vere fuit.* Et libro 8. contra Julianum: *Indubitatum est nos esse vere Israelitas, ac dici.* Et in Joannis cap. 1. de Christo: *Lux dicitur & est.* Sic *Theodoretus* in 1. ad Corinthios cap. 12. de Ecclesia ait: *Unum corpus est & dicitur.* Sic *Isidorus Pelusiota* lib. 1. Epistola 319. de Sacerdote scribit: *Ecclesiæ lumen appellatur & est.* Sic *Germanus Constantinopolitanus* in *Theoria Rerum Ecclesiasticarum*, de altari, seu Mensa Eucharistica: *Altare est & dicitur præsepe & sepul-*

Satisfit objectioni Albertini petita ex hac loquendi formula. Dicitur & est.

ſepulchrum Domini. Et ipſe *Gregorius Nyſſenus* Homilia 6. in *Cantica*, de iis qui communi ſunt loquens; *Iſrael*, inquit, *proprie ſunt & dicuntur*. Et Homilia 14. *De Veritate*, ait: *Secundum Pauli vocem, divini ædificii fundamentum eſt & dicitur*. Et Homilia 15. de S. Petro ait: *Loco Simonis Petrus appellatus & factus*. Denique lib. 6. contra *Eunomium*, de Chriſto ait: *Dextra Dei eſt & intelligitur*. Quidni ergo & diceret, *Panis, poſtquam eum Myſterium ſanctificaverit, Corpus Chriſti dicitur & eſt*; ſimiliter intelligendo illum Corpus Chriſti eſſe, non proprie, ſed figurare, & virtualiter?

Reſpondeo, hanc loquendi formulam, *dicitur & eſt*, in Propoſitionibus quidem metaphoricis recte uſurpari, in quibus attributum pro qualitate eminenti, dote, aut virtute rei alterius accipitur: quia in iis verbum, *eſt*, convenientiam realem illius qualitatis aut virtutis, quæ nomine metaphorico exprimitur, ſubjecto importat, non ſimplicis ſignificationis attributionem, quam exprimit iſtud verbum *dicitur*. Perſpicuum enim eſt, rem de qua uſurpatur iſte loquendi modus, *dicitur & eſt*, diſtingui ab illis quibus ſolum nomen, non item natura vel qualitas rei alterius convenit. Quænam porro ſunt res illæ, quæ dicuntur, & non ſunt illa quorum nominibus appellantur? Eæ ſane quæ ſola ſignificatione & repræſentatione tales ſunt. Hæc ergo loquendi formula, *dicitur & eſt*, figuram excludit, non ab attributo quidem; Metaphoricum enim quandoque eſt, ſed a verbo *eſt*, quod ſolam nominis convenientiam non ſignificat, ſed convenientiam realem. At in propoſitionibus figurativis verbum *eſt*, nativam ſignificationem ſuam non ſervat. Propoſitiones autem omnes quarum Indicem tanta cum oſtentatione profert *Albertinus*, metaphoricæ ſunt, & in iis hæc verba, *dicitur & eſt*, attributis metaphoricis applicantur: quæ cum ſecundum nomen, & rem metaphorice ſignificatam, ſubjecto tribuantur, vera eſt propoſitio in qua adhibetur hæc loquendi forma, *dicitur & eſt*; unde *τὸ eſt*, realem convenientiam veramque fidelitatem ſignificat. Ita in hac propoſitione; *Aſſumens Spiritum Dei, homo ſpiritalis exiſtit & dicitur*, res hoc vocabulo, *ſpiritalis* ſignificata ſubjecto vere convenit, non ſecundum ſenſum literalem hujus vocis, quo naturam immaterialem deſignaret, ſed ſecundum ſenſum metaphoricum, quo ſignificat hominem a carnalibus cupiditatibus liberum, qui ſola bona ſpiritalia & æterna concupiſcat. *Chriſtus petra dicitur & eſt*, ſi ſpectetur ſignificatio hujus vocis, non literalis quidem, ſed metaphorica, ſecundum quam deſignat immobilem firmitatem, quæ Chriſto reipſa & proprie convenit . . . *Chriſtus Lux dicitur & eſt*, quia res lucis nomine metaphorice ſignificata, ſcilicet veritas & doctrina, vere Chriſto convenit, proprieque hominum mentes illuminat. Idem de cæteris propoſitionibus *Albertino* prolatis eſto judicium. At in propoſitionibus figurativis, uſurpari non poteſt hæc loquendi forma, *dicitur & eſt*; quia in iis attributum duplicem ſenſum non patitur, & in ſimplici ac propria ſignificatione accipiendum eſt, ac figura in verbo, *eſt*, verſatur tota, quod pro eodem accipitur ac *ſignificat*. Cum igitur iſtam Chriſti propoſitionem: *Hoc eſt Corpus meum*, Calviniani Miniſtri hujus generis eſſe velint, non potuiſſet vere dicere S. Gregorius Nyſſenus; *Panis poſtquam eum Myſterium ſacrificaverit, corpus Chriſti dicitur & eſt*; ſi intellexiſſet illum Chriſti corpus eſſe, non proprie, ſed figurate & virtualiter. Hanc reſponſionem debemus doctiſſimo Defenſori *Perpetuæ Fidei Eccleſiæ* contra *Claudium* Calvinianum Miniſtrum, Tom. 2. lib. 4. cap. 14.

ARTICULUS XIV.

SS. EPHREM SYRUS, & EPIPHANIUS Præſentiam Realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia agnovere.

Euchariſtiam percipientes, Agnum ipſum integre comedimus,

I. SAnctus *Ephrem Syrus* in libro *De Natura Dei curioſe non ſcrutanda*, ubi Fideles ad participationem Euchariſtiæ adhortatus eſt, & ad meditandum Paſſionem & Reſurrectionem Chriſti, quo digne ejus Sacramenta percipiant, ſubdit: *Fidelis cum in corde cujuſpiam clare ac liquide lucis inſtar effulſerit, pure quoque ac ſine re Agnum Dei contemplatur, qui pro nobis occiſus ac immolatus eſt, donavitque nobis Corpus*

Corpus ſuum ſanctum & immaculatum, ut jugiter eo veſcamur, ſitque ipſius nobis participatio in remiſſionem peccatorum. Hunc fidei oculum qui poſſidet, manifeſte ac lucide intuetur Dominum; & certa pleniſſimaque fide ſanctiſſimum Agni immaculati, unigeniti Filii cœleſtis Patris Corpus manducat ac ſanguinem bibit, haudquaquam curioſe divinam ſanctamque fidem perſcrutans . . . . . Eſto itaque fidelis atque innocens. Participa immaculatum Corpus & Sanguinem Domini tui fide pleniſſima, certus quod agnum ipſum integre comedas. Ignis immortalis ſunt myſteria Chriſti: Cave ea temere ſcruteris; ne in ipſorum participatione comburaris. Abraham Patriarcha cœleſtibus Angelis terrenos cibos appoſuit, illique eos comederunt. Ingens ſane miraculum eſt cernere Spiritus incorporeos in terra carnium cibos manducantes. Sed hoc profectò omnem excedit admirationem, omnem mentem, omnemque ſermonem quod nobis fecit unigenitus Filius Chriſtus Salvator noſter. Ignem quippe ac ſpiritum manducandum præſtitit nobis carne veſtis, Corpus videlicet ſuum ac Sanguinem.

Adverſus Albertini cavillationes propugnatur Catholicus S. Ephrem ſenſus.

Corpus Chriſti quod pleniſſima fide manducamus, & Sanguis quem bibimus, non ſunt Corpus & Sanguis Domini typice & ſymbolice dumtaxat, id eſt, Sacramentaria ſigna, ut reſpondet *Albertinus*; ſiquidem fides in Sacramentalibus ſignis non ſiſtit. Præterea, Sacramentalia ſigna integre non comeduntur: Agnus igitur quem integre comedi *S. Ephrem* docet, non ſunt ſigna Sacramentalia, ſed verum Chriſti Corpus & verus Sanguis. Nec etiam *S. Ephrem* ſenſus eſt, nos in Euchariſtiæ communione per fidem, & ſpiritualiter Corpus & Sanguinem Domini manducare & bibere: quemadmodum ore corpus & ſanguinem typicum, hoc eſt, figuras corporis & ſanguinis ejus manducamus & bibimus. Hæc enim verba: *Certus quod Agnum ipſum integre comedas*, evidenter probant de ſpirituali dumtaxat manducatione *S. Ephrem* non agere. Quis enim verbi gratia dixit umquam certos nos eſſe debere, quod Sanguinem Chriſti integrum in baptiſmo recipiamus? Deinde quid eſt illa Agni immaculati integritas, in opinione Calviniſtarum, cujus fidem adeo *S. Ephrem* commendat? An credendum nos totam Corporis & Sanguinis Chriſti virtutem in communione Euchariſtiæ recipere? Si ita eſt, falſum quid credere debemus; ſiquidem totam Sanguinis Chriſti virtutem non exhauriunt quicumque ſpiritaliter corpus ejus manducant & ſanguinem bibunt. An credendum virtutem pani impreſſam ex toto Chriſto, non ex aliqua ejus parte dumtaxat derivari? Nemo umquam fuit, opinor, cujus mentem adeo ſtulta ſubierit dubitatio, & ineptum eſt fingere quod eam *S. Ephrem* prævenire voluerit. An ita locutus eſt, quod fides Chriſtum integrum ſemper complectatur? At id falſiſſimum eſt, cum fides operationes ſuas eliciat ſecundum modum noſtrum intelligendi: mens vero humana objecta quævis compoſita dividere poſſit, & unam abſque altera partem contemplari, immo ipſam id præſtare ſæpe neceſſe eſt. Illa igitur Agni integri manducatio, quam certiſſima fide credendam admonet *S. Ephrem*, oralis manducatio eſt: qua quis exiſtimare poſſet ſe partem dumtaxat Chriſti comedere, quia partem tantum ſignorum Sacramentalium recipit. Tertio quid ſibi volunt hæc verba, in ſententia Calviniſtarum: *Ignis immortalis ſunt myſteria Chriſti, cave ea temere ſcruteris, ne in ipſorum participatione comburaris*? Immo vero curioſe ſcrutanda viderentur, ſi Calviniſtarum ſenſus verus eſſet; ſiquidem nihil eſſet in iis quod movere poſſet offenſionem, nihil omnino quod facillime credi non poſſet. Numquid enim captum ſuperat humanæ mentis, quod Chriſtus Corporis Sanguiniſque ſui figuram inſtituerit, cujus nos voluerit eſſe participes: meditando mortem ipſius, ut hac meditatione mortis ejuſdem fructum, ac pretioſi Sanguinis virtutem percipiamus? Quarto quiſnam erit ſenſus illius comparationis, quam *S. Ephrem* inſtituit inter *Angelos terrenos cibos manducantes* & homines *ignem ac Spiritum* comedentes, nimirum *Chriſti Corpus ac Sanguinem*? Si enim de ſola Sacramenti & Corporis typici manducatione hæc verba intelligantur, ubinam illud *Miraculum quod omnem excedit admirationem, omnem mentem, omnemque ſermonem*, ut *S. Ephrem* loquitur? Si vero de manducatione ſpirituali Corporis Chriſti exponantur, quænam erit ratio componendi corpoream & realem Angelorum manducationem, cum ſpiritali Coporis Chriſti manducatione, quæ metaphorica tantum eſſet? Quomodo iſta dici poſſet admirabilior?

Nec felicius reſpondet ſecundo *Albertinus*, probabilius videri *Ephrem* hic agere de proprio Corpore & Sanguine Domini, atque de eorum participatione, non in Euchariſtiæ uſu, ſed in ipſo Paſſionis actu per fidem ſpectatorum. Eo autem ſenſu rectiſſime dicere, eum qui Corpus & Sanguinem Chriſti pro nobis in cruce immolati fide plena participiat, certum eſſe debere ſe Agnum integrum, id eſt, non ſolum Chriſtum hominem, ſed & eumdem Chriſtum Deum comedere. Miraculum autem illud eſt quod *Ephrem* tantopere effert, quodque præcellere dicit miraculo Angelorum ab *Abraham* cibatorum. Hæc, inquam, *Albertini* reſponſio inanis eſt; ibi enim de participatione Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia *S. Ephrem* agere, evidenter oſtendunt quæ præmittit de Euchariſtiæ inſtitutione, & adhortatione ad Sacramentorum participationem. Deinde nuſquam de alia manducatione, præterquam de Sacramentali dictum eſt: *Chriſtus donavit nobis Corpus ſuum ſanctum & immaculatum, ut jugiter eo veſcamur.* Hæc enim verba ex Liturgia accepta, ſacramentalis communionis ideam animo ingerunt. Præterea ineptus eſt ſenſus, quem his *Ephrem* verbis, *Certus quod Agnum ipſum integre comedas*, Albertinus affingit. Enimvero ſi manducare ſpiritaliter Chriſtum Deum & hominem nihil aliud eſt, quam ipſum ut Deum & hominem fide complecti, impoſſibile eſt, ut quis ita manducet Agnum integrum, niſi certus ſit ſe manducare, cum certi ſimus nos cogitare & meditari, hoc ipſo quod cogitamus atque meditamur. Sicut ergo inepte loqueretur, qui homini de Deo cogitanti diceret: Certus ſis quod de Deo cogites: ita inepte *S. Ephrem* dixiſſet illi qui Chriſtum ut Deum & hominem fide perciperet, *Certus quod Agnum ipſum integre comedas*.

Objicit *Albertinus*, Ephrem appellare Euchariſtiam figuram Corporis & Sanguinis Chriſti. *Diligenter intuere*, inquit, *quomodo in manibus panem accipiens, benedixit ac fregit in figuram immaculati corporis ſui, calicemque in figuram pretioſi ſanguinis ſui benedixit, deditque Diſcipulis ſuis: & eſto tu quoque Sacramentorum ejus particeps*. Verum de figura quæ Chriſti corpus & ſanguinem realiter includat, intelligendum eſſe *S. Ephrem*, verba illa evidenter oſtendunt: *Participa immaculatum corpus & ſanguinem Domini tui fide pleniſſima, certus quod Agnum ipſum integre comedas*, &c. Fides enim illa pleniſſima, quam poſtulat, ad dubium, quod circa Myſterium iſtud oriri poſſet, diſpellendum, ſenſum figuræ ac virtutis, qui dubitationem hujuſmodi non parit, manifeſte excludit.

S. Epiphanius Dogma Catholicum de reali præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia confirmat.

11. *Ephrem* Edeſſenæ Eccleſiæ Diacono *S. Epiphanium* Conſtantiæ in Cypro Epiſcopum ſubjungimus, qui in *Ancorato* allegorias *Origenis* circa Paradiſi creationem, ejuſque de imagine Dei in homine fanaticam (ut vocat) opinionem explodens, ait: *Fidelium porro eſt Scripturarum veritatem non inficiari, ſed ingenue profiteri; quemadmodum infidelium eſt repudiare gratiam. Quapropter ineſt quidem in homine illud ipſum quod ad imaginem expreſſum dicitur: cujuſmodi vero ſit illud, ſoli Deo cognitum eſt .... Cæterum quæ ab illo conſtituta ſunt, ſubtrahere nolumus. Verus enim eſt ille, qui ad imaginem ut eſſet, homini ſua gratia largitus eſt.* Tum inter exempla quæ afferre ſe poſſe aſſerit, rerum quæ credi debent, quamvis non appareant, Euchariſtiam ſpecialiter adducit, in qua creditu difficile eſt eſſe corpus Chriſti, cum non appareat, ſed ſolum videatur aliquid rotundum & ſenſus expers: & nihilominus Chriſtianorum nemo eſt qui Euchariſtiam Chriſti corpus eſſe non credat propter auctoritatem Chriſti dicentis: *Hoc eſt Corpus meum*. S. Epiphanium loquentem audiamus: *Et nonnulla*, inquit, *his ſimilia proponi poſſunt. Videmus enim Salvatorem ipſum panem in manus accepiſſe, ut in Evangelio legitur: Quod a cœna ſurgens hæc acceperit, & gratias agens dixerit.* Hoc meum eſt hoc. *Atqui videmus æquale illud non eſſe, nec ſimile; non ſuſceptæ carnis imagini, non divinitati ipſi quæ videri non poteſt; non membrorum lineamentis ac notis. Illud enim rotundum eſt, & quod ad vim attinet, ſenſus expers: & nihilominus ex gratia* (id eſt per auctoritatem & poteſtatem natura ſuperiorem) *pronuntiare voluit:* Hoc meum eſt hoc. *Neque quiſquam eſt qui ei ſermoni fidem non adhibeat. Nam qui verum illum eſſe non credit, a gratia & ſalute prorſus excidit. Verum quodcumque tandem audierimus, ac crididerimus, ipſius eſſe credimus: Dominum vero noſtrum totum eſſe ſenſum, ac totum ſenſu præditum novimus, totum Deum, totum moventem, totum efficientem, totum lumen,*

totum

totum incomprehenſum, qui hæc nobis pro ſua gratia largitus eſt. Quis ſibi perſuadeat *S. Epiphanium* eo in loco, in quo ſibi probandum ſumpſerat, veritatem verborum Dei per allegorias non eſſe diſſolvendam, adduxiſſe hanc propoſitionem *Hoc eſt Corpus meum*, tamquam locutionem figuratam & allegoricam, & hoc ſenſu accipiendam: *Hoc eſt figura Corporis mei*? Sane licet *infirmus ut plurimum in diſputationibus adverſus hæreſes ſuſceptis a* Photio S. Epiphanius appelletur; non ita tamen fuit mentis inops, ut cauſam ſuam proderet, ut adverſariis arma ſubminiſtraret, ubi ipſos impugnabat, ut pugnantia in eadem pagina loqueretur: faviſſet autem *Origeni*, quem fanaticum propter Scripturas in allegoricum ſenſum ubique detortas, & ſenſum literalem everſum, ibidem appellat, ſi propoſitionem figuratam, adverſus ipſum diſputando, in exemplum adduxiſſet, Origeniſtis arma ſubminiſtraſſet adverſus ſeipſum; ſecum ipſe pugnaſſet, probans Scripturæ verba ſimpliciter non figurate accipienda, & Dei verbis fidem adhibendam; quantumvis non appareat eorum effectus, ex eo quod nemo ſit qui fidem non adhibeat figuratæ locutioni Chriſti dicentis, *Hoc eſt Corpus meum*, id eſt: Hic panis eſt figura Corporis mei, ejus virtute inundata. Præterea, ſpeciei externæ repugnantiam in Euchariſtia cum ſenſu horum verborum, *Hoc eſt Corpus meum*, S. Epiphanius indigitat, quæ tamen fide vincatur quam Domini ſermoni adhibemus. At ſpecies externa repugnantiam nullam præſeferret cum ſenſu horum verborum, ſi figurate accipienda eſſent; nec difficile creditu eſſet, Chriſtum inſtituiſſe ut panis eſſet corporis ſui figura. Non exiſtimavit igitur *S. Epiphanius* hæc Domini verba figurate eſſe accipienda, ſed proprie.

Eamdem veritatem confirmat *S. Epiphanius*, cum in *Expoſitione fidei*, tum in *Anacephalæoſi*, his verbis: *Eccleſia tranquillus pacis portus eſt, & ſuavitas quædam vitis cyprum redolens, & botrum nobis benedictionis proferens; nec-non & præſentiſſimum illud abſtergendo mœrori, potum, merum ſcilicet ac verum Chriſti ſanguinem quotidie largiens.* Reſpondet *Albertinus*, Epiphanium hic agere de Chriſto vero benedictionis botro, deque ipſius ſanguine, quatenus eum quotidie Eccleſia nobis largitur, non per viam Euchariſtiæ, ſed per viam prædicationis. Quo ſenſu ajebat Hieronymus: * *Conſuetudo apud nos iſtiuſmodi eſt, ut his qui baptizandi ſunt, per quadraginta dies tradamus ſanctam, & adorandam Trinitatem.* Verum ineptam eſſe hanc reſponſionem duo demonſtrant: 1. Quod licet hoc verbum, *tradere*, quandoque uſurpent Auctores, cum de doctrina ſermo eſt, nuſquam tamen hoc verbum, *largiri*, adhibent, cum de inſtitutione, diſciplina, vel prædicatione agitur. Nemo enim umquam dixit, Sacerdotes largiri baptizandis Sanctam Trinitatem, ut ſignificaret illos hoc Myſterium edoceri. Cum itaque *S. Epiphanius* dicat, *Eccleſiam largiri nobis quotidie verum Chriſti Sanguinem*, ἅμα Χριστῷ χαριζομένην, id ad prædicationem referre abſurdum eſt. 2. Hujus reſponſionis abſurditas ex eo patet, quod in eo *S. Epiphanii* loco ne verbum quidem ſit minimum, quo ad prædicationem ac doctrinam referenda eſſe appareat, quæ de Corpore & Sanguine Chriſti habet.

Abſurda Albertini Reſponſio. Adverſ. errores Joannis Hieroſolymit.

Reſpondet ſecundo *Albertinus*, recte accipi poſſe *Epiphanii* verba de ſanguine Domini typico, hoc eſt, de vino Sacramentali, quod purum & verum vocat, ad differentiam falſorum & impurorum ſanguinis ſymbolorum ab Hæreticis adminiſtratorum. Sed hæc mera evaſio eſt. Si enim hoc ſenſu Euchariſtiam eſſe merum ac verum Chriſti ſanguinem *S. Epiphanius* ſignificare voluiſſet, id verbis aliquibus innuiſſet, cum ſenſus ille adeo remotus ſit, ut niſi exprimatur, nullus illud divinare poſſit Oedipus. *Verum* itaque *Chriſti Sanguinem* appellavit, ut proprium ejus ſanguinem in Euchariſtia nobis dari indigitaret, atque hac veri ſanguinis appellatione dubium deſtrueret, quod circa hoc Myſterium ſuboriri poteſt. Dubium autem illud non eſt de figura aut virtute, ſed de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti. Voces igitur illæ, *Merum ac verum Chriſti Sanguinem*, ſunt realis præſentiæ proprii Sanguinis Chriſti in Euchariſtia confirmatrices.

Altera Albertini evaſio.

Objicit *Albertinus* hæc *S. Epiphanii* verba ibidem, *Cibus quidem panis eſt, ſed virtus in eo eſt ad vivificationem.* Ex quibus colligit, panem non fieri corpus Chriſti per ſubſtantialem ſui mutationem, ſed per adeptionem virtutis; & Euchariſtiam corpus illius eſſe virtute, non ſubſtantia.

Re-

Respondeo, *S. Epiphanium* nomine virtutis, quæ Eucharistiæ inest, (quam panis nomine designat, habita ratione materiæ ex qua conficitur, specierumque superstitum.) non intelligere virtutem separatam, sed virtutem cum Christi corpore conjunctam, & quæ ad substantialem panis mutationem in corpus Christi plenum virtutis & efficaciæ consequitur. Quamobrem falso colligit *Albertinus*, Eucharistiam non esse Corpus Christi substantia, sed sola virtute.

ARTICULUS XVI.

SS. OPTATUS MILEVITANUS, & GAUDENTIUS BRIXIENSIS, stant pro Reali Præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia.

Altare sedes Corporis & Sanguinis Christi.

I. Optatus *Milevitanus* libro 4. *contra Parmenianum*, Donatistarum furores & impietates commemorans hæc habet: *Quid tam sacrilegum quam altaria Dei, in quibus aliquando & vos obtulistis, frangere, radere, removere, in quibus vota populi, & membra Christi portata sunt, quo Deus omnipotens invocatus sit, quo postulatus descendit Spiritus Sanctus, unde a multis pignus salutis æternæ, & tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est?* Et infra: *Quid est altare, nisi sedes Corporis & Sanguinis Christi?* Et rursum: *Quid vos offenderat Christus, cujus illic per certa momenta Corpus & Sanguis habitabat?* Et infra: *Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum fregistis etiam calices Christi Sanguinis portitores.* Eucharistiam Corpus & Sanguinem Christi simpliciter vocat *Optatus*, non typum aut figuram. Quod vero metaphoricam locutionem semper usurpaverit, ne semel quidem propriam, verisimile non est; cum metaphoricæ locutionis continuatio sit contra morem hominum, quos natura ad conceptus suos simpliciter exprimendos impellit. Præterea, si Eucharistiam corpus & sanguinem Christi typicum dumtaxat non proprium censuisset *Optatus*, Corpus & Sanguinem Christi in Altari per certa momenta habitare non dixisset, sed semper; cum Altaria ipsa & lapides, crux, &c. Christi signa sint. Tertio cum ait, *quo postulatus descendit Spiritus S.* alludit ad invocationem Spiritus Sancti, in Liturgia contentam, qua postulatur ut descendat super dona in altari proposita, & panem faciat corpus, vinum vero sanguinem Christi. Porro non postulatur Spiritus Sanctus ut panem & vinum faciat figuras corporis & Sanguinis Domini. Rogatur namque ut descendat super dona proposita admirabile aliquid operandum, & quod naturæ vires superat. Non est autem miraculum ut panis significet corpus Christi, & vinum ejus sanguinem supposita generali Christi institutione. Et licet super aquas Baptismatis & super Chrisma Spiritus Sanctus invocetur, non tamen, ut simpliciter signa sint, sed instrumenta & organa Dei ad gratiam producendam. Nec propterea invocatur Spiritus S. ut aquam Baptismatis faciat Sanguinem Christi, & ut Chrisma faciat Spiritum Sanctum; sicut invocatur ut panem faciat corpus, & vinum Sanguinem Christi, ea immutans.

S. Gaudentius.

II. *Gaudentius Brixiensis* Episcopus Tractatu II. in Exodum, etsi Eucharistiam *figuram Passionis hæreditarium munus Novi Testamenti pignus præsentiæ Christi* appellet; licet rationes exponens cur panis & vinum assumpta sint ut materia Sacrificii Novæ Legis id factum esse doceat, quia corporis & Sanguinis Christi figuræ sunt: tantum abest ut realem ejusdem sacri corporis & pretiosi sanguinis præsentiam ab hac Passionis imagine, ab hoc Novi Testamenti munere, ab hoc præsentiæ Christi pignore, ab hoc *panis & vini Mysterio*, ab hoc *Sacramento* excludat, ut eam potius includat, approbet, & confirmet. Gratiæ namque statum, ut qui veritatem contineat, statui Legis opponens, quæ umbras dumtaxat & figuras continebat, ita loquitur: „ In umbra illius legalis „ Paschæ non unus agnus occidebatur, sed plures. Singuli enim occidebantur per domos; „ nam sufficere unus non poterat universis, quoniam figura erat, non proprietas Do- „ minicæ Passionis. Ergo in hac veritate qua sumus, unus pro omnibus mortuus est; „ idem per singulas Ecclesiarum domos in Mysterio panis ac vini reficit immolatus, vi- „ vificat creditus, consecrantes sanctificat consecratus. Hæc Agni caro, hic sanguis est. „ & Panis enim qui de cœlo descendit, ait: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro*

Idem Agnus per singulas Ecclesias in Mysterio panis & vini reficit immolatus.

„ *sæculi.*

„ *ſæculi vita*. Recte etiam vini ſpecie ſanguis ejus exprimitur, quia cùm ipſe in Evan- *Chriſtus,*
„ gelio dicit; *Ego ſum vitis vera :* ſatis declarat Sanguinem ſuum eſſe omne vinum *quia po-*
„ quod in figura Paſſionis ejus offertur ... Ipſe igitur naturarum Creator & Dominus, *teſt & promiſit,*
„ qui producit de terra panem, de pane rurſus, quia poteſt & promiſit, efficit proprium *de pane*
„ corpus, & qui de aqua vinum fecit, & de vino ſanguinem ſuum. *efficit pro-*
prium
Corpus.

Et infra : *Quod generaliter expoſuimus de edenda carne Agni, ſpecialiter in deguſtandis ſervandum eſt iiſdem Myſteriis Dominicæ Paſſionis, ut neque crudam carnem, crudumque ſanguinem, ſicut Judæus eſſe putes & reſpuas, dicens*: Quomodo poteſt iſte dare carnem ſuam ad manducandum? *Neque in olla cordis carnei ipſum decoquas Sacramentum, commune illud ac terrenum eſſe exiſtimans, ſed ut per ignem divini Spiritus ad effectum, quod annuntiatum eſt, credas : quia quod accipis, Corpus eſt illius panis cœleſtis, & Sanguis eſt illius ſacræ vitis. Nam cum panem conſecratum & vinum Diſcipulis ſuis porrigeret, ſic ait* ; Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus. *Credamus, quæſo, cui credidimus. Neſcit mendacium veritas ..... Pariter univerſa quemadmodum tradita ſunt credamus, non confringentes os ipſius illud ſolidiſſimum*, Hoc eſt Corpus meum, hic eſt Sanguis meus. *Si quid autem ſuperfuerit etiam nunc in uniuſcujuſque ſenſu, quod expoſitione iſta non cœperit, ardore fidei concremetur : Quoniam Deus noſter ignis conſumens eſt*. Sanctus Gaudentius diſcrimen ſtatuit inter ſtatum Veteris Legis, & Novæ, quod in Veteri Lege non unus Agnus occidebatur, ſed plures; At in ea veritate in qua ſumus, unus per ſingulas Eccleſiarum domos in Myſterio panis & vini reficiat immolatus, nullum porro diſcrimen eſſet, ſi Chriſtus in Euchariſtia typice dumtaxat immolaretur, ſolumque corpus ejus typicum realiter manducaretur ore corporis, proprium vero ſpiritaliter tantum per fidem. Sic enim & in Veteri Lege unus & idem agnus ſacrificabatur & comedebatur, quia agni per ſingulas domos immolati unum eumdemque Chriſtum vero Agnum præfigurabant. Secundo, *S. Gaudentius* argumentum ducit ab omnipotentia divina, & a divinorum veracitate promiſſorum, ut probet panem fieri Chriſti Corpus, & omnipotentiæ ejuſdem opus eſſe demonſtrat, ut fiat de pane Corpus Chriſti, cujus eſt ut fiat de terra panis; majuſque miraculum ut fiat de vino Sanguis Chriſti, quam cum ex aqua factum eſt vinum. Quod ratiocinium ineptum eſſet, abſurduſque loquendi modus, ſi panis Euchariſticus fieret ſolum figura Corporis Chriſti, & vinum figura pretioſi Sanguinis. Tertio hæc verba *Proprium Corpus*, aperte oſtendunt *Gaudentium* de Corpore typico & Sacramentali dumtaxat non loqui. Quarto dubium contra quod munit Fideles, nec circa rationem figuræ, nec circa virtutem & efficaciam verſatur, cum neutrum ſit creditu difficile: verſatur itaque circa realem præſentiam Corporis & Sanguinis Chriſti, in cujus fide ipſos confirmat.

ARTICULUS XVI.

S. CHRYSOSTOMUS BERENGARIO, cæteriſque Sacramentariis contrarius.

1. INnumera ſunt *Joannis Chryſoſtomi* loca, in qui bus dogma Catholicum de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia confirmat. Pauca ex multis proferam. Primum, lego *Homilia* 51. *in Matthæum*, ubi prædicans Chriſtianorum omnium felicitatem præ eorum ſorte qui veſtimentum Chriſti contingentes ſanitatem recipiebant, ſic loquitur: „ Non tantum ejus veſtimentum, ſed & corpus ipſius nunc *Nihil in-*
„ nobis propoſitum eſt, nec ut tangamus modo, verum quoque ut edamus & replea- *tereſt in-*
„ mur. Accedamus igitur cum fide unuſquiſque infirmitate affectus. Nam ſi qui fim- *ter Eu-*
„ briam veſtimenti ejus tetigerunt, tantam traxerunt virtutem, quanto magis totum *chariſtiam*
„ illum poſſidentes? Cum fide autem accedere, non ſolum eſt id quod propoſitum eſt *& Cœnam*
„ accipere, ſed & mundo corde tangere, & ſic affici ut ad Chriſtum ipſum acceden- *in qua*
„ tes. Quid enim ſi vocem ipſius non audis? Sed ipſum vides jacentem: immo vocem *Chriſtus*
„ ejus audis per Evangeliſtas loquentis. Credite igitur quia nunc & cœna illa eſt, in *recumbe-*
„ qua Chriſtus recumbebat. Nihil quippe intereſt inter hanc & illam. Neque enim *bat.*
„ hanc operatur homo, illam vero ipſe; ſiquidem hanc & ipſe efficit. Quando igi-

, tur

„ tur Sacerdotem tibi dantem videris, noli arbitrari Sacerdotem id facere, ſed eſſe ipſius „ Chriſti manum extenſam. „ Euchariſtiam veſtimento Chriſti opponit *S. Chryſoſtomus* non quaſi ſignum ſacratius & efficacius, ſed ut totum Chriſtum, quem jacentem in altari videmus, & tangimus. At ſi Euchariſtia figura tantum eſſet corporis & ſanguinis Chriſti, quamvis efficax, non magis vocari poſſet totus Chriſtus quam ejus veſtimentum, quod etiam corporis ejus ſacratiſſimi ſignum erat, ab illoque virtutem trahebat. Præterea ſi nihil intereſt inter Euchariſtiam, & cœnam illam, in qua Chriſtus recumbebat, realiter præſens eſt in Euchariſtia ſicut realiter præſens erat in ultima cœna.

Secundum teſtimonium legitur Homilia 83. in eumdem Evangeliſtam. „ Credamus „ ubique Deo, *inquit*, nec contradicamus ei, etiamſi quod dicit, contrarium videa„ tur cogitationi & oculis noſtris; ſed ipſius ſermo ſuperet & cogitationem noſtram & „ oculos. Sic & in Myſteriis faciamus, non ad propoſita ſolum aſpicientes, ſed verba „ ejus teneamus. Sermo quippe ejus decipere nequit, ſenſus autem noſter deceptu fa„ cilis eſt: ille numquam aberrat; hic vero ſæpius fallitur. Quandoquidem igitur ſer„ mo ait: *Hoc eſt Corpus meum*, perſuaſi ſimus, & credamus, & oculis intellectualibus „ id aſpiciamus. Nihil enim ſenſibile dedit nobis Chriſtus, ſed rebus quidem ſenſibi„ libus intelligibilia omnia. „ Ad credendum aliquid difficile de Euchariſtia *S. Chryſoſtomus* Fideles adhortatur, & quod ſenſuum noſtrorum ac rationis judicio repugnet; cui tandem ut adhibeatur fides, opus eſt Chriſti auctoritate dicentis, *Hoc eſt Corpus meum*. Porro nec ſenſuum, nec rationis judicio repugnat quod Euchariſtia ſit panis & vinum, quibus ratio figuræ, & ſpiritalis quædam efficacia acceſſerit. Deinde ſi Euchariſtiam eſſe dumtaxat corpus Chriſti typicum *S. Chryſoſtomus* intellexiſſet, hic ejus ſenſus eſſet plane abſurdus: Quandoquidem Chriſtus ait, *Hoc eſt Corpus meum*, perſuaſi ſimus, & credamus eſſe figuram corporis ipſius.

Pergit S. Chryſoſtomus: *Quot modo dicunt: Vellem ejus videre formam & ſpeciem, & veſtimenta, & calceamenta! Ecce ipſum vides, ipſum tangis, ipſum comedis. Et tu quidem veſtimenta videre cupis, ipſe autem tibi dat non tantum videre, ſed & tangere, & edere & intus ſumere.* Ridicula erit illa *S. Chryſoſtomi* oratio, ſi Calvinianus illi ſenſus affingatur. Senſus enim erit: Tu veſtimenta videre cupis, ipſe autem tibi dat non tantum videre, ſed tangere, & edere, & intra te ſumere figuram corporis ſui. Hæccine major felicitas quam illorum qui formam ejus & ſpeciem videbant? *Non exiguum ſupplicium*, inquit S. Chryſoſtomus, *indigne participantes incurrunt. Cogita quanta indignatione adverſus Proditorem & crucifigentes percitus ſis. Vide ergo ne & tu quoque corporis & ſanguinis Chriſti reus efficiaris. Illi Sacroſanctum corpus trucidarunt, tu poſt tanta beneficia ſordida ſuſcipis anima.* Idem corpus impii polluta ſuſcipiunt anima in Euchariſtia, quod crucifigentes trucidarunt. Cum ergo non trucidarint Corpus Chriſti typicum, ſed verum & proprium, impii polluta anima ſuſcipiunt non corpus typicum dumtaxat Domini, ſed verum & proprium corpus. Nec ſpiritaliter tantum manducatur, ſiquidem illud manducant & impii. „ Non ſufficit ipſi, *inquit*, ho„ minem fieri, nec flagellis cædi & jugulari; ſed & ſeipſum nobis permiſcet, & non „ fide ſolum, ſed reipſa corpus ſuum nos efficit. Qua igitur re mundiorem non opor„ tet eſſe eum qui huic Sacrificio participaturus eſt? Quales radios ſolares non deberet „ puritate excedere manus illa quæ diſcindit hanc carnem, os quod impletur igne ſpiri„ tuali, lingua purpurata tremendo hoc ſanguine? ... Ea re nos alimur, quam Ange„ li videntes tremunt, nec abſque pavore propter emicantem inde fulgorem aſpicere „ poſſunt; & nos in unam cum illo maſſam reducimur; facti ſumus unum Chriſti cor„ pus & una caro. „ Gradationem quamdam ad Chriſti in nos amorem commendandum „ *S. Chryſoſtomus* inſtituit, cujus robur omne & venuſtas concideret, ſi typicum dumtaxat corpus & ſanguinem Chriſtum nobis dediſſe intelligeret. Senſus enim eſſet: Non ſufficit ipſi hominem fieri, nec flagellis cædi & jugulari, ſed & panem ac vinum in figuram corporis & ſanguinis ſui nobis dedit. Quo loquendi modo quid abſurdius? Præterea, hæc verba, *Seipſum nobis permiſcet, & non fide ſolum; ſed reipſa ſuum nos efficit corpus*, non ſolum inepta eſſent, ſed & falſa, ſi ſolam corporis ſui figuram nobis in Euchariſtia Chriſtus traderet, aut ejus proprium corpus ſola fide manducaremus.

Non minoris ſceleris res ſunt, qui Euchariſtiam indigne ſumunt, quam qui Chriſtum trucidarunt. Chriſtus re ipſa nos ſuum corpus efficit. Ea re alimur, quam Angeli videntes tremunt.

Tertio.

Tertio, licet figuratæ ſint hæ S. Chryſoſtomi locutiones, *Manus quæ diſcindit hanc carnem, os quod impletur igne ſpirituali, lingua purpurata tremendo ſanguine*, figura tamen non eſt in vocibus *carnis & ſanguinis*, ſed in vocibus diſſectionis & purpuræ; quæ tribuuntur carni & ſanguini, cum ſpeciebus Sacramentalibus ipſam carnem, ipſumque ſanguinem obvelantibus conveniant. Immo hæ metaphoræ ineptæ eſſent, niſi caro & ſanguis Chriſti realiter in Euchariſtia præſentes eſſent, & ore corporis reciperentur. Sicut apta & conveniens eſt metaphora, qua quis hominem tangere dicitur, licet veſtem dumtaxat, qua indutus eſt, tetigerit: unde cum Mulier Hemorrhoiſſa fimbriam veſtimenti Chriſti tetigit, dixit Chriſtus, *Quis me tetigit*? Si vero tangatur veſtimentum quo indutus quis non eſt, nulla ratione tangi homo ipſe dicitur. Quarto, ea re nos alimur in Euchariſtia, quam Angeli videntes tremunt, nec abſque pavore, propter emicantem inde ſplendorem, aſpicere poſſunt. Idne vero de corpore ſymbolico dici poteſt, id eſt, de pane dato in figuram corporis Chriſti? Nec ſolum nos ali ea re quam Angeli tremuntes vident, *S. Chryſoſtomus* aſſerit, id eſt, Chriſti corpore, ſed nos in unam cum illo maſſam reduci; & fieri unum Chriſti corpus, & unam carnem; quod ſane majorem unionem, quam ſpiritalem & myſticam ſignificat.

Chriſtus ſanguine proprio nos nutrit.

Addit S. Chryſoſtomus: *Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? Quis Paſtor umquam propriis membris oves nutrivit? Et quid dico, Paſtores? Multæ matres ſæpe aliis nutricibus infantes dederunt: ipſe vero non ita, ſed ipſe nos ſanguine proprio nutrit, & per omnia ſe nobis conglutinat*. Quæ certe comparationes inſulſæ erunt, ſi *S. Chryſoſtomi* verba in ſenſum Calvinianum detorqueantur. Senſus enim erit: Quis Paſtor oves propriis membris nutrivit, ſicut vos paſco figura corporis mei? Multæ matres aliis nutricibus infantes dederunt: ſed Chriſtus nos figura ſui ſanguinis nutrit, & per omnia ſe nobis conglutinat. In quo loquendi modo ne umbra quidem eſſet boni ſenſus. Denique ſubdit S. Chryſoſtomus: *Non ſunt humanæ virtutis opera propoſita. Qui tunc illa fecit in illa cœna ipſe & nunc hæc operatur. Miniſtrorum vice ſumus: Qui vero hæc ſanctificat & tranſmutat, ipſe eſt*. Tranſmutationis quidem nomen ſecundum ſe indifferens eſt ad mutationem ſive ſubſtantialem, ſeu accidentalem deſignandam, ac ex materia ſubjecta ad hanc aut illam ſignificandam determinatur. Qua in re probanda inutilem collocavit operam *Albertinus*, cum id Catholici Doctores non inficientur. Sed ſi umquam tranſmutationem ſubſtantialem deſignat, maxime in hoc *S. Chryſoſtomi* loco, ut ex antecedentibus patet. Chriſtum enim panem & vinum tranſmutare docet, non ut ſint figuræ dumtaxat corporis & ſanguinis ſui, aut eorum virtute repleantur, ſed ut ſint proprium ejus corpus & ſanguis, quibus nos alit, quibus ſe nobis commiſcet, quæ tangimus, comedimus, & intra nos ſumimus.

Quod eſt in Calice eſt id quod fluxit ex latere. Vel hic unus S. Joannis Chryſoſtomi locus invicte probat ipſum non ſenſiſſe Chriſti corpus poſt Reſurrectionem eſſe exangue, ut ipſi affinxit Petrus Alix Carentoni-

Non minus egregius eſt ac luculentus locus alter *S. Joannis Chryſoſtomi* ex Homilia 24. in Epiſtolam 1. ad Corinthios, ubi explicans hæc verba: „ Calix benedictionis, „ cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Chriſti eſt? *ait:* Valde fideliter dixit „ & terribiliter. Hoc eſt autem quod dicit: Id quod eſt in Calice eſt id quod fluxit e „ latere, & illius ſumus participes. *Fluxit autem ex Chriſti latere verus & proprius „ ſanguis. Igitur verus & proprius ſanguis eſt in calice*: Eum ipſum effudit, ne manere- „ mus in errore, & non ſolum effudit, ſe etiam eum ipſum nobis impertiit. Quamobrem, „ ſi ſanguinem, inquit, cupis, non aram idolorum brutorum cæde, ſed meum altare meo „ cruenta ſanguine. Quid eſt hoc horribilius? Quid autem amabilius? Hoc faciunt etiam „ qui amant. Cum viderint eos quos amant, aliena concupiſcere, & propria deſpicere, „ ſua dantes, perſuadent ut abſtineant ab iis, quæ ſunt illorum. Sed qui amant quidem in poſſeſſionibus, & pecuniis & veſtibus ſuam oſtendunt liberalitatem & magnificentiam: in ſanguine autem nullus umquam. Chriſtus autem etiam in eo ſuam noſtri oſtendit curam, & ardentem in nos caritatem. Et in veteri quidem Lege quoniam „ affecti erant imperfectius, quem idolis offerebant ſanguinem eum ipſe ſuſtinuit ſuſcipere, ut ab illis abduceret. Hic autem in eo quod eſt longe horribilius & magnificentius, ſacram conſtituit operationem, ut qui & ipſum mutavit ſacrificium & pro „ cæde brutorum ſeipſum juſſit offerri. „ Chriſtus ſeipſum in Altari juſſit offerri & ſacrificium illud longe horribilius eſt & magnificentius, quam veterum ſacrificia victimarum.

eus Minister in Dissertatione De Sanguine Christi.

rum. At si typicum dumtaxat Sacrificium esset & in signo tantum se jussisset offerri; inepte opponeretur hac in re Sacrificium Altaris Legis Veteris sacrificis: siquidem in singulis illis sacrificiis Christus etiam offerebatur in figura, nec terribilius quid ac magnificentius esset oblatio panis & vini in commemorationem Passionis Christi, quam oblationes Legis Mosaicæ, quæ eamdem oblationem præsignabant. Liberalitatem etiam & magnificentiam amoris Christi erga nos insulsa & sensus & experte oratione *S. Chrysostomus* commendaret, si typicum sanguinem dumtaxat ab eo in Eucharistia nobis datum intelligeret. Sensus enim ejus esset: Qui amant, liberalitatem suam ostendunt in distributione pecuniarum, vestium, similiumque munerum: nullus vero Sanguinem suum pro munere dedit. At Christus ardentem in nos caritatem ostendit, dando nobis figuram Sanguinis sui. Quo sermone quid absurdius esset?

Per Eucharistiam uniuur Christo, quemadmodum Corpus ejus ipsi unitum est. Christi carne, velut vivifico fermento in vitam immortalem contemperamur,

Ibidem exponens hæc Apostoli varba: *Panis quem frangimus, non ne communicatio Corporis Christi?* ait: *Cur non dixit participatio? Quoniam voluit aliquid amplius significare, & magnam indicare conjunctionem. Non solum enim communicamus, eo quod sumus participes & sumimus, sed etiam eo quod uniamur. Quemadmodum enim corpus illud unitur Christo, sic & nos ei per panem hunc unimur.* Si moraliter dumtaxat & mystice Corpori Christi per Eucharistiam uniremur, non posset nisi inepte nostra illa conjunctio comparari unioni Corporis Christi cum ipsomet, quæ realis est ac secundum substantiam. *Neque solummodo corpus suum dedit*, inquit S. Chrysostomus, *sed quoniam prior carnis natura e terra ficta, a peccato prius morte erat affecta, & vita privata; aliam, ita ut dicam, massam & fermentum induxit, suam carnem, quæ natura quidem erat eadem, a peccato autem libera & vita plena: & dedit eam omnibus participandam, ut ea nutriti, priori, quæ erat mortua, deposita, per hanc Mensam in vitam immortalem contemperaremur.* Carnem suam vita plenam Christus nobis participandam dedit, eamque in nos velut massam & fermentum quoddam inducit, ut ea nutriamur. At hæc verba realem omnino, non mentalem receptionem, aut spiritualem manducationem significat.

Qua animi immunditia ad Eucharistiam accedere debeamus.

Addit S. Chrysostomus: „ Si quis Regem non temere, nec inconsiderate exceperit: „ quod dico Regem? Nec vestem quidem certe Regiam temere & inconsiderate immundis „ manibus contrectaverit quisquam, etiamsi sit in solitudine, etiamsi sit solus, etiamsi nemo adsit: atqui nihil est aliud vestis quam stamen vermium. Sin autem tincturam „ admiraris, ipsa quoque est sanguis piscis morte affecti: sed tamen nemo eam voluerit „ aususve fuerit immundis contrectare manibus. Si autem vestem hominis ne ausus „ quidem fuerit quisquam solum tangere, quomodo Dei Corpus qui est super omnia, „ quod est mundum, & nulli affine reprehensioni, quod cum illa divina natura est „ conversatum, propter quod sumus & vivimus, propter quod fractæ sunt portæ inferorum, & aperti fornices cœli hoc accipiemus cum tanto probro & contumelia? Ne „ rogo, ne nos ipsos occidamus per imprudentiam, sed cum timore & summa purita„ te ad ipsum accedamus; & quando ipsum videris propositum, dic: Propter hoc cor„ pus non sum ego amplius terra & cinis; non sum amplius captivus, sed liber; pro„ pter hoc spero me accepturum cœlos & omnia bona quæ in eis sunt, vitam im„ mortalem, Angelorum conditionem, cum Christo consuetudinem. Hoc corpus cla„ vis confixum, &c. Hoc corpus nobis dedit & tenendum, & comedendum. Si ad Sa„ cramentariorum sensum *S. Chrysostomi* trahatur oratio, elumbis erit, jacens, & pene inepta; non enim amplius præclara illa gradatio promicabit a persona aut veste Regis ad Corpus Christi, in qua tota vis ac venustas orationis hujus posita est; sed inter Regem & figuram Christi comparatio tota versabitur: sensusque tanto Oratore plane indignus hic erit: Si corpus Regis, aut Regiam vestem sordidis contrectare manibus nemo audeat, quomodo Corporis Christi figuram cum tanta contumelia recipitis?

Idem Christi Corpus videmus in Altari, quod in præsepi ad.reverunt Magi.

Præterea, Corpus illud suum Christus dat nobis & tenendum, & comedendum, quod clavis confixum est, quod divinæ naturæ conjunctum, propter quod cœli nobis aperti sunt, propter quod vitam speramus immortalem. Hoccine corpus typicum est? Sequentia audiamus. „ Hoc corpus etiam jacens in præsepi reveriti sunt Magi: & viri barba„ ri, patria & domo relicta longam viam confecerunt, & cum venissent, cum mul-

„ to

„ to metu & tremore adorarunt. Imitemur ergo vel barbaros nos cœlorum cives. Nam
„ illi quidem cum & in præsepi vidissent, & in tugurio, neque tale quidpiam vidissent
„ quale tu nunc, cum magna accesserunt reverentia. Tu autem non in præsepi vi-
„ des, sed in altari; non fœminam eum tenentem, sed Sacerdotem adstantem, & Spi-
„ ritum cum magna copia ea quæ sunt proposita supervolantem. Non solummodo hoc
„ ipsum corpus vides, sicut illi; sed nosti ejus & virtutem & dispensationem, & nihil
„ ignoras ex iis quæ per ipsum effecta sunt... Hæc Mensa est nervi nostræ salutis, men-
„ tis vinculum, fiduciæ fundamentum, spes, salus, lux, vita. „ Inepte & falso dixisset *S. Chrysostomus* nos hoc ipsum corpus in altari videre, quod Magi in præsepi viderunt & adorarunt si sola ejus figura in Eucharistia esset. Nec Magis superiores ac feliciores dici jure possemus; cum felicior non sit qui Christi videt imaginem, iis qui Christum ipsum conspexerunt & adorarunt.

Eucharistia spes, salus, lux, vita.

II. Respondet *Albertinus*, prærogativam quam nobis supra Magos *Chrysostomus* tribuit, non in eo consistere, quod Christum potius quam illi videamus; sed in eo quod licet Christum viderint, & tamquam Regem venerati sint; virtutem tamen ejus & admiranda Passionis ac mortis ejus effecta non cognoverint, ea autem non videamus, & spectemus in altari, in pane scilicet & poculo Eucharistico.

Futilis Albertini Responsio.

Verum ex *S. Chrysostomi* verbis perspicuum est, ipsum Christianorum conditionem felicitati Magorum anteponere propter objectum ipsum quod vident, quia Christus nunc in statu nobiliori conspicitur & adoratur a nobis, quam sit visus & adoratus a Magis; & altare convenientior ejus Majestati locus est, quam stabulum & præsepe. *Nam illi quidem cum & in præsepi vidissent, & in tugurio, neque tale quippiam vidissent, quale tu nunc, cum magna accesserunt reverentia. Tu autem non in præsepi vides, sed in altari.* Hic *S. Chrysostomi* sensus ex Homilia de Sancto *Philogonio* confirmatur. *Hæc Mensa*, inquit, *explet vicem præsepis. Nam & hic jacet corpus Dominicum, non fasciis involutum, sicut tunc, sed Spiritu undique Sancto involutum. Qui Mysteriis initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur. Magi quidem nihil aliud quam adorarunt, tibi vero si cum pura conscientia accesseris, nos concedemus ipsum sumere, & domum abire.*

Respondet *Albertinus*, Chrysostomum hic non intelligere visionem corporalem Christi tamquam in mensa Eucharistica per corporis sui substantiam reipsa præsentis, sed mentis intuitu per signa Eucharistica excitatam. Sic enim *Hieronymus* ad Marcellam: *Sepulchrum Domini quotiescumque ingredimur, toties jacere in sindone cernimus Salvatorem involutum.* Et de *Paula* loquens: *Me audiente, jurabat cernere se oculis fidei Infantem pannis involutum, vagientem in præsepi, Magos Dominum adorantes.*

Verum magnum discrimen est inter ea quæ de Eucharistia *S. Chrysostomus* edisserit, & quæ de se ipso & de S. Paula *S. Hieronymus* commemorat. Summam Christi bonitatem non admiratur *S. Hieronymus*, quod corpus suum *S. Paulæ* videndum & tangendum dederit in præsepi Bethleemitico; admiratur & prædicat *S. Chrysostomus* quod videndum ipsum corpus suum nobis dederit & tangendum sub Sacramento; τοῦτο τὸ σῶμα ἔδωκεν ἡμῖν ἰδεῖν καὶ ἅπτεσθαι καὶ ἐσθίειν. Non asserit *S. Hieronymus*, *S. Paulum* vidisse idem corpus quod Magi viderunt; idem in Eucharistia videri asserit *S. Chrysostomus*, αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα. Corpus Christi ut jacens in præsepi sub oculis Paulæ *S. Hieronymus* non describit; illud, ut jacens in altari describit *S. Chrysostomus*; προκείμενον. Tandem oculis fidei dumtaxat cernere se infantem pannis involutum asserebat *S. Paula*; nec alio modo quam Magos adorantes, quos præsentes non fuisse in præsepi cum *Paula* manifestum est; At *S. Chrysostomus* corpus ipsum Christi, quod in cœlis est, videri & tangi in Eucharistia affirmat, ratione scilicet specierum sub quibus latet, sicut Angeli ab iis quibus apparebant, videbantur. Unde subdit ibidem; „ Hic terram tibi cœlum facit hoc
„ Mysterium ..... Nam quod illic est omnium pretiosissimum & maxime ho-
„ norandum, hoc ostendam tibi situm in terra. Sicut enim in Regia id quod est om-
„ nium magnificentissimum non sunt parietes, non tectum aureum, sed corpus Re-
„ gis sedens in solio, sic in cœlis Regis corpus. Sed hoc tibi nunc licet videre in
„ terra. Non enim Angelos, nec Arcangelos, neque cœlos, nec cælos cœlorum, sed
„ ipsum eorum ostendo Dominum. Vidisti, quemadmodum quod est omnium præstantissi-

„ tiſſimum & maxime honorandum vides in terra; neque ſolum vides, ſed etiam tan-
„ gis, ſed etiam comedis, & eo accepto, domum reverteris. Abſterge & munda ani-
„ mam, & præpara mentem ad horum myſteriorum ſuſceptionem. Nam ſi Regis fi-
„ lius cum mundo & purpura & diademate tibi traditus eſſet ferendus, quæcumque
„ ſunt in terra, abjeciſſes. Nunc autem non hominis Regis filium accipiens, ſed ipſum
„ Unigenitum Dei Filium, dic rogo, non extimeſcis, & eorum quæ ad hanc vitam
„ pertinent, non omnem expellis amorem? „ Quod in cœlis pretioſius eſt, ſcilicet *Regis corpus & ipſum cœlorum & Angelorum* Dominum a nobis videri, tangi & comedi *S. Chryſoſtomus* abſurde dixiſſet, ſi Euchariſtia figura tantum eſſet ſeu inefficax, ſeu efficax corporis Domini. Sicut abſurde diceremus, eum qui Regis imaginem poſſideret, id habere quod in Regia pretioſiſſimum eſt, ſcilicet corpus Regis in ſolio ſedentis. Denique ſi de figura corporis Chriſti, non de ipſo Chriſti corpore *S. Chryſoſtomus* loqueretur, ipſam cum imagine Regii pueri, non cum ipſo Regio puero conferret.

III. Innumera alia *S. Joannis Chryſoſtomi* teſtimonia ad confirmationem Catholici dogmatis proferuntur, quæ indicare ſatis erit impræſentiarum, ſcilicet Homilia in Pſalmum 133. Homilia 41. in eamdem ad Corinthios Epiſtolam, Homilia 3. in Epiſtolam ad Epheſios, Homilia 17. in Epiſtolam ad Hebræos, Homilia 21. in Acta Apoſtolorum, Homilia 2. & 21. ad Populum Antiochenum, Homilia 3. & 4. de incomprehenſibili Dei natura, Homilia de Proditione Judæ, Oratio in Nativitatem Chriſti, Homilia de Euchariſtia, Homilia in Cœmeterii appellationem & in Crucem Chriſti, & l. 3. ac 6. de Sacerdotio. Poſteriora iſta loca temperare mihi non poſſum quin proferam. Homilia in Crucem Chriſti ſic loquitur: *Ac neſcitis quomodo Angeli adſtiterint ſepulchro corpus non habenti, ſepulchro vacuo? Attamen cum omnino corpus Domini recepiſſet multum honoris & ipſi loco exhibent. Angeli, inquam, naturam noſtram excedentes cum tanta reverentia & obſervantia ſepulchro adſiſtunt; Nos autem non ad ſepulchrum inane adſtituri; ſed ad ipſam Menſam Agnum habentem acceſſuri*„ *cum tumultu & turbatione venimus. Itaque quæ nobis venia ſperanda eſt.* Si in Euchariſtia ſolam eſſe Corporis Chriſti figuram *S. Chryſoſtomus* exiſtimaſſet, inepte eam oppoſuiſſet ſepulchro vacuo, cum & ipſum Chriſti figura eſſet, Paſſionis ejus ac mortis memoriam efficaciſſime renovans.

Et lib. 3. de Sacerdotio: „ O Miraculum! O Dei benignitatem! Qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur ac ſe tradit
„ volentibus ipſum excipere & complecti. *Et infra:* An ignoras futurum numquam
„ fuiſſe ut anima humana ignem illum ſacrificii ſuſtineret, ſed penitus omnes fuiſſe
„ interituros, niſi multum divinæ gratiæ auxilium adeſſet? Nam ſi quis conſideraverit
„ quantum ſit eum qui homo eſt, & adhuc carne & ſanguine involutus, ad hanc beatam & incorruptam naturam appropinquare poſſe, tum probe videbit quanto Sacerdo-
„ tes honore, Spiritus gratia dignata ſit. Per illos enim hoc efficiuntur, & alia his nihi-
„ lo inferiora ad dignitatis & ſalutis noſtræ rationem pertinentia. „ Nihil luculentius dici poteſt ad ipſam Chriſti Majeſtatem præſentem in Euchariſtia ſignificandam. Figuris namque Corporis & Sanguinis Chriſti incorruptæ naturæ nomen convenire non poteſt, nec magnum miraculum eſt, ſi panem & vinum, appellatione Corporis & Sanguinis Chriſti honorata, & idem Corpus ac Sanguinem pretioſum repræſentantia, manibus contrectemus.

Sacerdos tremendum Sacrificium perficit. Angeli Altare circumdant, & Chriſtum in eo adorant ut Milites Regem præſentem.

Denique l. 6. hæc habet: „ Quando Sacerdos Spiritum S. invocaverit, & tremendum
„ Sacrificium perfecerit, & communem omnium Dominum continuo pertractarit, quo-
„ nam in ordine eum collocabimus? Quantam ab eo puritatem requiremus? ... Tunc
„ & Angeli adſtant Sacerdoti, & omnis ordo Virtutum cœleſtium clamat .... Locus
„ circa altare impletur in honorem ejus qui jacet ... Ego vero quemdam audivi comme-
„ morantem, quod ipſe ſenex quis vir admirandus & viſiones videre ſolitus dixerit, ſe
„ ejuſmodi viſione quandoque dignum factum fuiſſe, ac per illud tempus derepente An-
„ gelorum multitudinem vidiſſe, ut ei poſſibile erat, ſtolis fulgentibus indutorum, &
„ altare circumdantium, & deorſum ſe inclinantium, ut ſi quis milites, Rege præſen-
„ te ſtantes videret. Et ego credo. „ Non minus Corpus Chriſti in Euchariſtia præſens cre-

credebat *S. Chryſoſtomus*, quam Angelos altare circumdantes ut illud venerarentur, quaſi milites Rege præſente ſtantes. Atqui Angelos reipſa adeſſe, altare circumdare, ibique Chriſtum venerari, ut milites Regem præſentem credebat: Chriſtum itaque credebat eſſe revera præſentem.

Expenditur Epiſtola ad Cæſarium S. Joanni Chryſoſtomo tributa.

IV. Objicit *Albertinus* teſtimonium *S. Joannis Chryſoſtomi* ex Epiſtola ad *Cæſarium* Monachum contra *Apollinarem*, a *Petro Martyre* e Bibliotheca Florentina in Angliam allata, quod teſtimonium ipſe *Martyr* primo produxit in Tractatu *De Euchariſtia*. Sic autem habet: *Et Deus & homo eſt Chriſtus, Deus propter impaſſibilitatem, homo propter Paſſionem, unus Filius, unus Dominus, idem ipſe proculdubio, unitarum naturarum unam dominationem, unam poteſtatem poſſidens, etiamſi non conſubſtantialiter exiſtant: & unaquæque incommixta proprietatis conſervat agnitionem propter hoc quod inconfuſa ſint duo. Sicut enim antequam ſanctificetur panis, panem nominamus; divina autem illum ſanctificante gratia, mediante Sacerdote liberatus eſt quidem ab appellatione panis, dignus autem habitus eſt Dominici corporis appellatione; etſi natura panis in ipſo permanſit, & non duo corpora, ſed unum Filii corpus prædicatur: Sic & hic divina inſidente corpori natura, unum Filium, unam perſonam utraque hæc fecerunt.* Mirum quanta exultatione hunc locum proferat *Albertinus*. Egregium profecto locum, inquit. Ait enim *Chryſoſtomus* panem per ſanctificationem Corporis Chriſti nomenclaturam accipere, naturam panis nihilominus, hoc eſt panis ſubſtantiam in illo remanere. Quid clarius?

Reſpondeo, Si hæc Epiſtola ſit *Sancti Joannis Chryſoſtomi*, quod valde dubium eſt, ipſum quando ait *Natura panis in ipſo permanſit*, per naturam non intelligere ſubſtantiam, ſed proprietates, naturæ nomine ſæpiſſime deſignatas. Agit nempe contra Apollinariſtas, qui naturam humanam Chriſti ſuas omnes proprietates amiſiſſe, nec amplius eſſe viſibilem, palpabilem ac circumſcriptam, delirabant, nec ſpeciem ſuam conſervare, ſed in divinam naturam fuiſſe tranſmutatam. Chriſtum itaque adhuc eſſe viſibilem, palpabilem & circumſcriptum, & cæteras humani corporis proprietates ſervare contendebat. Quod ut probaret, exemplum adhibuit Euchariſtiæ, in qua ſymbola poſt conſecrationem videri & palpari poſſunt, ſicut prius, aliaſque panis & vini proprietates ſervant quæ proprietatum collectio, naturæ nomine a Veteribus ſignificatur.

Dici etiam poteſt, hujus Epiſtolæ Auctorem, cum ait: *Natura panis in ipſo permanſit*, naturæ nomine non intelligere ſubſtantiam individuam panis; ſed ſpeciem & naturam communem, quo ſenſu naturæ nomen paſſim Veteres uſurparunt, & inter alios *Ephrem Antiochenus* apud *Photium*, *Ruſticus* Diaconus contra Acephalos diſputans, & *Joannes Maxentius* in Dialogo. Enimvero natura communis nihil aliud eſſe videtur, quam idea communis ab humana mente concepta, ejus quod in omnibus naturis ſingularibus eſt; quæ idea ex omnium attributorum collectione, quæ in qualibet ſpecie eadem obſervamus, efſingitur. Porro ſtatim atque Corpus & Sanguis Chriſti ſubſtantiis panis & vini ſucceſſere, iiſdem accidentibus obvelata, eadem circa ipſa ſpectamus, quæ in pane & vino ſentiebamus. Eadem igitur idea nobis ipſa repræſentat: unde fit ut eamdem ipſis naturam genericam tribuamus. Quod autem eamdem naturam individuam panis poſt conſecrationem ſupereſſe *Sanctus Chryſoſtomus*, vel quiſquis eſt laudatæ Epiſtolæ Auctor, non ſenſerit, conſtat ex eo quod ait: *Et non duo corpora, ſed unum Filii corpus prædicatur*; id eſt, panis conſecratus & naturale Corpus Chriſti, unum & idem Corpus eſt. Quod alia ratione verum eſſe non poteſt, niſi quia panis tranſmutatus eſt in Corpus Chriſti, ut multis in locis docet S. Joannes Chryſoſtomus. *Quemadmodum autem calumniantium Hæreticorum eſt ex dubiis & obſcuris quæ certa & manifeſta ſunt male interpretari; ita ſolitum prudentiæ ac veritatis Catholicæ, ex indubitatis atque evidentibus ambigua & latentia declarare*, inquit Facundus lib. 9.

Refellitur Anonymus Auctor Calviniſta Expoſtulationis ad Hampdenium.

V. Dubium eſſe dixi, ſit ne *Sancti Joannis Chryſoſtomi* hæc ad *Cæſarium* Epiſtola. Quamvis enim vetus Auctor qui contra Severianos & Acephalos ſcripſit, a *Turiano* in lucem editus *Sanctus Joannes Damaſcenus* in Tractatu contra Acephalos ab eodem vulgato, & *Nicephorus* Patriarcha Conſtantinopolitanus in Diſputatione adverſus imaginum impugnatores, quæ MS. extant in Bibliotheca Colbertina, ipſam laudent; dubium faciunt conjecturæ non leves an revera ſit *Sancti Chryſoſtomi*. Primo quod exorta

exorta Eutychetis hæresi, quam diserte refellit, scripta videatur. Secundo, quod Veteres qui adversus Eutychianos scripsere, & Patrum testimonia luculenta contra ipsorum errorem congessere, hanc Epistolam non laudaverint: quod sane minime prætermisissent, si a *S. Chrysostomo* scripta fuisset. Tertio, quod *Theodoretus* in Dialogis, ubi eodem argumenti genere contra Eutychianos utitur, quo Epistolæ istius Auctor, ejus non meminerit, cum tamen alia *Sancti Joannis Chrysostomi* loca minus expressa proferat. Unde verisimilius est vel *Joannis Jejunatoris* Constantinopolitani Patriarchæ, vel Alexandrini alterius, qui *Eleemosynarius* cognominatus est, quam *Sancti Joannis Chrysostomi* fœtum esse. Inique igitur ac falso Neotericus Calvinianæ Sectæ Minister in Expostulatione ad *Hampdenium*, Epistolam *Sancti Joannis Chrysostomi* ad *Cæsarium* Monachum, a Clarissimo & Doctissimo *Bigotio* suppressam scripsit, & Parisienses quosdam Theologos seu parum æqui consilii fraudisque totius artifices traduxit. *Palladii* Dialogum de Vita *Sancti Joannis Chrysostomi* ex Codice MS. Bibliothecæ Magni Etruriæ Ducis descriptum, & a se Latine redditum publici juris facere decreverat Clarissimus *Bigotius*; Descripserat ex eadem Bibliotheca *Epistolam ad Cæsarium Monachum* nomine *Sancti Joannis Chrysostomi* inscriptam. Hæsitavit illamne simul cum Dialogo *Palladii* emitteret in lucem; consilium virorum eruditorum rogavit, suas illis rationes exposuit. Ipsis una & illi visum est, non esse *Palladii* Dialogo de Vita *Sancti Chrysostomi* adjungendam, ad quem relationem nullam habet, neque cum ipso in lucem edendam; maxime cum graves sint dubitandi rationes, num sit genuinus *Sancti Joannis Chrysostomi* fœtus. Calumniatur itaque Anonymus in Expostulatione illa ad *Hampdenium* sua, cum Virum Clarissimum, & probos eruditosque Theologos fraudis accusat, quasi Epistolam illam suppressserint. Scilicet Epistolam ad *Cæsarium* supprimunt, & malæ fidei insignisque fraudis rei sunt, qui cum *Palladii* Dialogo, cum qua nullam connexionem, & ad quem relationem omnino nullam habet, & quæ Criticæ nationi dubius videtur *S. Chrysostomi* fœtus, una edendam non existimat. Quid vero Catholicæ causæ intererat, ut hæc Epistola supprimeretur, cum & totum, quod Calvinistæ favere dogmati suo putant, fragmentum ab *Albertino* editum sit, & in Codice Florentino integram Epistolam haberi non diffiteamur: Nec Ecclesiæ Romanæ, quæ una vera est, fidei de reali & substantiali Corporis & Sanguinis Christi præsentia, & de panis ac vini in idem adorandum Corpus & Pretiosum Sanguinem Transubstantiatione adversetur, ut ostendimus? Injuria ergo Catholicis affingit Calvinianus Expostulator, quod sedulo caveant, ne ex eorum Bibliothecis ea prodeant in lucem, quæ suis rebus parum sint opportuna. Attendere debuerat qua fide, qua sinceritate *Theodoreti* Dialogi, libri *Facundi Hermianensis*, aliaque id genus Veterum Opera, ex quibus præcipuas objectiones suas contra realem Corporis Christi in Eucharistia præsentiam, & Transubstantiationem depromunt, a nostræ communionis hominibus edita sint. Nobis nempe persuasum est, Catholicæ Fidei veritatem per sese subsistere inconcussam, nec ullis humanarum objectionum machinis convelli posse: & veteres omnes Patres consensione summa eamdem fidem, quam de Eucharistia profitemur, fuisse professos, quamvis nondum nata *Berengarii* hæresi, nondum litigantibus Sacramentariis, securius loquuti sint, & aliquas loquendi formulas usurparint, quibus Calvinistæ, & quos illi Patriarchas ac Magistros agnoscunt, priores Hæretici, Wicleffistæ scilicet, Albigenses, Waldenses, Henriciani, Petrobusiani, Berengariani, in alienum sensum detortis, ad hæresim suam propugnandam sunt abusi. Sicut veteres Patres antequam *Arii* hæresi orta esset, dicta sua de Mysterio Sanctissimæ Trinitatis ac de Filio Dei non ita limarunt ac posteriores, quibus fuit cum Arianis congrediendum; & multa scripsere quibus Sociniani etiamnum abutuntur, & ad quæ respondent nobiscum Auctores Calvinistæ; sicut ad ipsorum argumenta e Patribus petita respondemus, loca obscura & ambigua, si quæ sint, ex indubitatis atque evidentibus explicantes. Sed quid in Expostulationis volaticæ, & imprudentissimi auctoris calumniis ac næniis confutandis diutius immoror, quæ instar fumi ipsa inanitate sua evanescunt? Tam verax est ille cum suppressam effutire non veretur a Catholicis Theologis Epistolam *Sancti Chrysostomi ad Cæsarium* Monachum, quam cum

Cl. Bigotius a calumnia vindicatur.

indices

indices Expurgatorios accuſat de Scriptis Veterum adulteratis & truncatis, quæ cavenda dumtaxat monent loca, ſi quæ in errorem inducere poſſunt; juxta Regulas ad calcem Tridentini Concilii editas de librorum correctione, §. 4. *In libris Catholicorum veterum nihil mutare fas ſit, niſi ubi aut fraude Hæreticorum, aut Typographi incuria manifeſtus error irrepſerit.* Tantam denique fidem meretur cum hæc ſcribit, quantam cum *Andream Sauſſajum*, a paucis annis defunctum Catalaunenſem Epiſcopum vocat, qui unam Eccleſiam Tullenſem in Lotharingia rexit, nec uſquam ad Catalaunenſem Epiſcopatum nominatus eſt.

VI. Objicit Expoſtulator, Auctorem * Diſſertationis *De Sanguine Jeſu Chriſti*, probaſſe *Chryſoſtomum*, Origenis de corporum poſt reſurrectionem, immo de ipſius Corporis Chriſti ſtatu foviſſe ſententiam. Jam autem notum eſt, inquit, Origenem prorſus negaſſe, quod adhuc Corpori Chriſti poſt Reſurrectionem Sanguis ineſſe poſſit. Id autem cum fide Sanguinis Chriſti in Euchariſtia convenire non poteſt. * *Petrum Alix.*

Reſpondeo, Non unam eſſe virorum eruditorum opinionem de mente Origenis circa corporum poſt reſurrectionem ſtatum. Quidam ipſum ab errore vindicant, aſſeruntque ipſum docuiſſe eadem quoad ſubſtantiam corpora eſſe reſurrectura, adeoque carne, oſſibus, nervis, venis, ſanguine conſtantia, incorruptione tamen & immortalitate donatis: idque unum voluiſſe lib. 2. περὶ ἀρχῶν, cap. 10. ubi ait: *Si credunt Apoſtolo, quia Corpus in gloria & in incorruptibilitate reſurgens, ſpiritale eſt effectum, abſurdum videtur, & contra ſenſum Apoſtoli, dicere id rurſum carnis & ſanguinis paſſionibus implicari; cum manifeſte dicat Apoſtolus. Quoniam caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, neque corruptio incorruptelam poſſidebit.* Hanc fuiſſe mentem Origenis ex cap. ultimo libri 3. περὶ ἀρχῶν, ex lib. 2. *contra Celſum*, & ex Apologia *Euſebii Cæſarienſis* pro *Origene* confirmat doctiſſimus Eccleſiæ Metropolitanæ Senonenſis Decanus *Jacobus Boileau*, in Diſquiſitione Theologica *De Sanguine Corporis Chriſti poſt Reſurrectionem*, cap. 4. Alii cenſent, *Origenem* corporis quidem ejuſdem futuram reſurrectionem docuiſſe, at non ejuſdem carnis, idque colligunt ex ipſius verbis lib. 2. περὶ ἀρχῶν cap. 3. *Mira ergo ratione*, inquit, *Sanctus Apoſtolus ad generalem primam cauſam reſpiciens materiæ corporalis, cujus materiæ animæ uſum ſemper habent in qualibet qualitate poſitæ; nunc quidem carnali, poſtmodum vero ſubtiliori & puriori, quæ ſpiritalis appellatur; Neceſſe eſt, ait, corruptibile hoc induere incorruptionem* &c. Eamque fuiſſe *Origenis* mentem confirmant ex aliis ejus locis a *S. Hieronymo* in Epiſtola ad *Avitum*, in Apologia adverſus *Ruffinum*, & in Epiſtola ad *Pammachium* adverſus errores *Joannis Hieroſolymitani*, & a *ſancto Epiphanio* Hæreſi 64. immo a *ſancto Methodio* apud *ſanctum Epiphanium* ibidem relatis. Ut ut eſt, non ſequitur *Origenem* realem & ſubſtantialem Corporis & Sanguinis Chriſti qualiſcumque naturæ ipſa eſſe cenſeret, præſentiam in Euchariſtia non admiſiſſe. Legatur Diſſertatio noſtra 16. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 3, Præterea, etſi ex *Origenis* ſententia vel errore ſequeretur aliquid contra fidem Realis Præſentiæ Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, colligi inde non poſſet eam fuiſſe Catholicæ Eccleſiæ fidem; ſicut abſurdum illum errorem de corpore Chriſti aereo & exangui Catholicum dogma fuiſſe, aut alia *Origenis* deliria & hæreſes fuiſſe veritates orthodoxas, nemo ſanæ mentis affirmaverit; quas Patres fortiter impugnarunt, Eccleſia damnavit & execrata eſt. *Qualiſcumque fuerit Origenis ſententia de natura & qualitate Corporis Chriſti poſt ejus Reſurrectionem Catholicæ Fidei de præſentia reali ejus in Euchariſtia non præjudicat.*

VII. Sanctum vero *Chryſoſtomum* ſententiam illam ſeu errorem *Origenis* de Chriſti & Sanctorum corporibus poſt reſurrectionem aereis & ſanguine vacuis foviſſe, ſcripſit quidem Calvinianus Miniſter; ſed non probavit. Quæ enim verba profert ex Homilia 26. in Evangelium *Sanctis Joannis*, ſolum probant Corpus Chriſti glorioſum *omni craſſitudine carere, & incorruptibile* eſſe. Ejus vero mens perſpicua omnino eſt ex Sermone 33. *De Reſurrectione*, ubi futuræ miraculum reſurrectionis eo confirmat argumento, quod Deus corpora noſtra carne, oſſibus, nervis, arteriis, cæteriſque partibus, organis, & inſtrumentis compacta creaverit: *Tametſi operoſius videatur, formari e terra carnem & venas, & cutem & oſſa, & nervos & arterias, & inſtrumentalia & ſimplicia corpora, oculos, aures, nares, pedes, manus & ubique horum tam:* *S. Joannes Chryſoſtomus in Corpore Chriſti glorioſo verum ſanguinem agnoſcit.*

propriam quam communem inde operationem, quam corruptibilia facta, efficere incorruptibilia. Ibidem inter mortalitatis & corruptionis appendices quas a corporibus glorioſis removeri, phlegma, choleram, ſudores, & ſordes, recenſet. *Neque enim*, inquit, *ex natura corporis hæc fuerunt, ſed a poſteriore corruptione invecta ſunt*. Inter illas porro corruptionis appendices carnem & ſanguinem non collocat: Illa igitur ad naturam corporis pertinere ſenſit, & cum eo reſurgere. Legatur caput 8. Diſquiſitionis eruditæ De *Sanguine Corporis Chriſti poſt Reſurrectionem* a Clariſſimo viro *Jacobo Boileau* Theologo Pariſienſi editæ. Denique ex Homilia 24. in Epiſt. 1. ad Corinthios aliiſque locis ſuperius laudatis; & deſcriptis perſpicuum eſt, *S. Joannem Chryſoſtomum* in corpore Chriſti glorioſo verum ſanguinem agnoviſſe. Quod rurſus confirmatur ex Homilia 46. in Evangelium S. Joannis, „ Ut, *inquit*, non ſolum per dilectionem, ſed reipſa in illam „ carnem convertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus eſt. Cum enim ſuum „ in nos amorem indicare vellet, per corpus ſuum ſe nobis commiſcuit, & in unum „ nobiſcum redegit, ut corpus cum capite uniretur. Hoc enim amantium maxime eſt. „ Hoc Job ſignificabat de ſervis, a quibus maxime amabatur, qui ſuum amorem præ „ ſe ferentes, dicebant: *Quis daret nobis, ut ejus carnibus impleremur*? Quod Chri- *Qui digne communicant, diabolo terribiles fiunt.* „ ſtus fecit, ut majori nos caritate adſtringeret, & ut ſuum in nos oſtenderet deſide- „ rium, non ſe tantum videri permittens deſiderantibus; ſed & tangi, & manduca- „ ri, & dentes carni ſuæ infigi, & deſiderio ſui omnes impleri. Ab illa igitur Menſa tamquam leones ignem ſpirantes ſurgamus, diabolo formidoloſi, & Caput noſtrum „ intelligamus, & quam in nos præ ſe tulit caritatem. Parentes ſæpe numero liberos „ ſuos aliis alendos dederunt, ego autem mea carne alo, me vobis exhibeo... Qui „ in hac vita ita ſe nobis exhibet, multo magis in futura. Veſter ergo frater eſſe volui, „ & communicavi propter vos carnem & Sanguinem: & per quæ vobis conjunctus ſum, „ ea rurſus vobis exhibeo. „ Eamdem carnem & ſanguinem Chriſtus in Euchariſtia no- „ bis exhibet, quæ propter nos aſſumpſit, per quæ frater noſter eſſe voluit, per quæ *Sanguinis Chriſti in Euchariſtia epoti admirabiles effectus.* nobis conjunctus eſt, inquit *S. Chryſoſtomus*: non ergo corpus aereum & exangue nobis exhibet. „ Hic ſanguis facit ut imago in nobis Regia floreat: Hic Sanguis pul- „ chritudinem atque nobilitatem animæ, quam ſemper irrigat & nutrit, langueſcere „ non ſinit. Sanguis enim a cibo non fit repente; ſed prius aliud quiddam: Hic quam- „ primum irrigat animam, eamque vi quadam magna imbuit: Hic myſticus ſanguis „ dæmones procul pellit; Angelos & Angelorum Dominum ad nos allicit. Dæmones „ enim cum Dominicum ſanguinem in nobis vident, in fugam vertuntur. Angeli au- „ tem concurrunt. Hic ſanguis effuſus univerſum abluit orbem terrarum, de quo multa „ Paulus ad Hebræos proſecutus eſt. Hic ſanguis abdita & Sancta Sanctorum purgabat. „ Quod ſi ejus figura tantam habuit vim in templo Hebræorum, in media Ægypto limini- „ bus aſperſus, longe magis veritas. „ Eumdem ſanguinem in Euchariſtia nos recipere *Sanctus Chryſoſtomus* docet, qui effuſus univerſum orbem terrarum abluit, ſanguinis Chriſti veritatem, cujus figura erat ſanguis in templo Hebræorum, & in media Ægypto liminibus aſperſus. Non ergo typicum dumtaxat ſanguinem in Euchariſtia recipere nos arbitratus eſt, & Chriſti corpus poſt reſurrectionem aereum eſſe & ſanguine vacuum. „ Hic ſanguis præfiguratus eſt ſemper in altaribus; in Juſtorum cædibus: hic „ orbis terrarum decus eſt: hic eſt quo Chriſtus emit, quo univerſam ornavit Eccle- „ ſiam: Ut enim homo ſervos auro emit & ornat: ita eos ſanguine ſuo Chriſtus. Qui „ hujus ſanguinis ſunt participes, cum Angelis & ſupernis Virtutibus commorantur, „ ipſam Regiam Chriſti ſtolam induti, ſpiritualibus armis muniti. Sed nihil dixi, im- „ mo ipſum induti ſunt Regem. Sed ſicut magnum eſt & admirabile, ita ſi pure ac- „ ceſſeris, ad ſalutem acceſſiſti: ſin prava conſcientia, ad pœnam & ſupplicium: „ Qui enim manducat & bibit indigne ſanguinem Domini, judicium ſibi manducat & bibit: „ Nam „ ſi qui regiam purpuram coinquinant, haud ſecus quam qui ſcindunt, puniuntur; quid „ mirum ſi qui immunda conſcientia Chriſti corpus accipiunt, idem ſupplicium ſubeant, quod „ qui eum clavis cruci affixerunt? Hunc *S. Joannis Chryſoſtomi* locum, & alia ſuperius deſcripta vel laudata teſtimonia, ſi veritatis ſtudio, & animo a præjudiciis libero Calviniani

Su-

Superſtitionis Miniſtri ac Sectatores expendant, ipſa cogente veritate fatebuntur nihil eſſe inſulſius, nihil ab omni rationis ſpecie remotus, nihil ſomnio ſimilius, quam eorum delirium, qui tanto Doctori errorem de Corpore Chriſti poſt Reſurrectionem aereo & ſanguine vacuo, affinxerunt; vel qui Euchariſtiam corpus & ſanguinem Chriſti typicum dumtaxat, non verum & proprium, ipſum credidiſſe propugnarunt, vel etiamnum pertinaciter propugnant.

ARTICULUS XVII.

SANCTUS AMBROSIUS Realis Præſentiæ Corporis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſubſtantiationis propugnator.

Euchariſtia manna præſtantior, non figura ſed veritas Corpus Auctoris, corpus vitæ.

I. UNus *S. Ambroſii* locus hac in controverſia ſufficit, ex c. 9. libri *De his qui Myſteriis initiantur*, ubi ſic loquitur: *Conſidera nunc utrum præſtantior ſit panis Angelorum, an caro Chriſti, quæ utique corpus eſt vitæ. Manna illud e cœlo, hoc ſupra cœlum: Illud cœli, hoc Domini cœlorum. Illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alteram ſervaretur, hoc alienum ab omni corruptione: quod quicumque religioſe guſtaverit, corruptionem ſentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis e Chriſto. Illos ad horam ſatiavit aqua, te ſanguis diluit in æternum . . . Hæc autem in figura facta ſunt noſtri. Cognoviſti præſtantiora. Potior eſt enim lux quam umbra, veritas quam figura, corpus Auctoris, quam manna de cœlo.* Euchariſtiam carnem Chriſti & ſanguinem *S. Ambroſius* appellat, eique manna poſtponit ut umbram luci, ut figuram veritati, ut panem Angelorum corpori Auctoris, corpori Vitæ. At ſi figura eſſet dumtaxat corporis Chriſti, quamvis expreſſior quam Manna, nec lux, nec veritas, nec Auctoris corpus cum illo comparata dici poſſet. Euchariſtiam itaque figuram eſſe dumtaxat corporis Chriſti *S. Ambroſius* non ſenſit: Id ſequentia verba luculentius probant. *Forte dicas: Aliud video, quomodo tu mihi aſſeris quod Chriſti corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, ut probemus.* Dubium oppugnat *S. Ambroſius*, quod ex repugnantia ſpeciei externæ, quæ oculis obverſatur, cum fide receptionis corporis Chriſti oriri poteſt. Dubium autem hujuſmodi nec rationem figuræ ſpectat, nec virtutem aut efficaciam. Quis enim umquam tam inſulſam objectionem propoſuerit: aliud video, quomodo tu mihi aſſeris quod figuram aut virtutem corporis Chriſti accipiam? Nonne evidens eſt rebus quæ inſtituuntur ut ſit aliarum ſigna, nihil accreſcere præter ſignificationem, quæ oculis non videtur, adeoque ſpeciem ipſarum externam non mutari? Non ne pariter evidens eſt, res quæ virtutem continent aliarum, illam non exhibere oculis, ſed intus abſcondere? Dubium igitur quod *S. Ambroſius* oppugnat, ſpectat realem corporis Chriſti præſentiam, & Tranſubſtantiationis veritatem.

Tranſubſtantiationis fides exemplis miraculorum aliorum confirmatur.

Id confirmant exempla quibus probat Euchariſtiam eſſe corpus Chriſti, quia panis in illud tranſmutatus eſt, & hanc mutationem incredibilem non eſſe perſuadet. „ Quantis igitur utimur exemplis, *inquit*, ut probemus non hoc eſſe quod natura formavit; ſed quod benedictio conſecravit, majoremque vim eſſe benedictionis, quam naturæ, quia benedictione etiam ipſa natura mutatur? Virgam tenebat Moyſes, projecit eam, & facta eſt ſerpens. Rurſus apprehendit caudam ſerpentis, & in virgæ naturam revertit. Vides igitur Prophetica gratia bis mutatam eſſe naturam, & ſerpentis, & virgæ? Currebant Ægypti flumina puro aquarum meatu, ſubito de fontium venis ſanguis cœpit erumpere. Non erat potus in fluviis: rurſus ad Prophetæ preces cruor ceſſavit fluminum, aquarum natura removit. Circumcluſus undique erat populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clauſus: virgam levavit Moyſes, ſeparavit ſe aqua, & in murorum ſpeciem congelavit, atque inter undas via pedeſtris apparuit. Jordanis retrorſum converſus, contra naturam in ſui fontis revertitur exordium. Non ne claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluvialis curſus eſſe mutatam? Sitiebat populus Patrum, tetigit Moyſes petram, & aqua de petra fluxit. Numquid non præter naturam operata eſt gratia, ut aquam vomeret petra, quam non habebat natura? Marath fons amariſſimus erat, ut ſitiens populus bibere non poſſet. Miſit Moyſes lignum in aquam, & amaritudinem ſuam aquarum natura depoſuit, quam infuſa ſubito gratia temperavit.

Euchariſtia non eſt id quod natura formavit.

Benedictione natura mutatur.

„ vit. Sub Eliſæo Propheta uni ex filiis Prophetarum excuſſum eſt ferrum de ſecuri, „ & ſtatim merſum eſt. Rogavit Eliſæum qui amiſerat ferrum, miſit etiam Eliſæus „ lignum in aquam, & ferrum natavit. Utique & hoc præter naturam factum eſſe co- „ gnovimus. Gravior eſt enim ferri ſpecies, quam aquarum liquor. Advertimus igitur „ majoris eſſe virtutis gratiam quam naturam, & adhuc tamen Propheticæ benedictio- „ nis numeramus gratiam. Quod ſi tantum valuit humana benedictio ut naturam con- „ verteret, quid dicimus de ipſa conſecratione divina, ubi verba ipſa Domini Salvato- „ ris operantur? Nam Sacramentum iſtud quod accipitis, Chriſti ſermone conficitur. „ Quod ſi tantum valuit ſermo Eliæ ut ignem de cœlo deponeret: Non valebit Chriſti „ ſermo ut ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti: Quia ipſe „ dixit, & facta ſunt; ipſe mandavit & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui po- „ tuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod non „ erat? Non enim minus eſt novas rebus dare quam mutare naturas. Sed quid argumen- „ tis utimur? Suis utamur exemplis, Incarnationiſque exemplo adſtruamus Myſterii ve- „ ritatem. Numquid naturæ uſus præceſſit, cum Jeſus Dominus ex Maria naſceretur? „ Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare conſuevit. Liquet igitur quod præ- „ ter naturæ ordinem Virgo generavit: & hoc quod conficimus corpus, ex Virgine „ eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe „ Dominus Jeſus partus ex Virgine? Vera utique caro Chriſti quæ crucifixa eſt, quæ „ ſepulta eſt: Vere ergo carnis illius Sacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus Jeſus: „ *Hoc eſt Corpus meum:* Ante conſecrationem verborum cœleſtium, ſpecies nominatur: „ Poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificant. Ipſe dicit Sanguinem ſuum. Ante con- „ ſecrationem aliud dicitur: Poſt conſecrationem Sanguis nuncupatur. Et tu dicis, A- „ men: Hoc eſt, Verum eſt. Quod os loquitur, mens interna fateatur: Quod ſermo „ ſonat, affectus ſentiat. „ Delirum fuiſſe Auctorem oporteret, qui tam luculenta argumenta ab exemplis rerum admirabilium ſeu miraculorum omnes naturæ vires ſuperantium, a maximis divinæ omnipotentiæ effectis petita, ſcilicet creationis cœli & terræ, converſionis virgæ in ſerpentem, mutationis aquarum in ſanguinem, & Incarnationis Verbi ac Nativitatis ex Virgine, adhibuiſſet ad probandum panem fieri ſignum & figuram corporis Chriſti. Scilicet hæc verba, „ Non valebit ſermo Chriſti ut ſpecies mu- „ tet elementorum? Non eſt minus novas dare rebus, quam mutare naturas. Si tan- „ tum valuit humana benedictio ut naturam converteret; quid dicimus de ipſa conſe- „ cratione divina, ubi verba ipſa Domini Salvatoris operantur? „ Eo tantum collinea- bunt, ut probetur panem conſecratione fieri ſignum corporis Chriſti: aut certe virtu- tem & efficaciam corporis Chriſti adipiſci? Sed cur opus fuiſſet tot argumenta, tot ad- mirabilium Dei ſupra naturam agentis operum exempla congerere, ad doctrinam confir- mandam, quam veriſimile erat incredibilem non fore recens baptizatis, poſtquam ipſis ſimpliciter propoſita fuiſſet? cum difficilius non ſit credere panem eſſe figuram corporis Chriſti, & eſſe ejus corpus virtute, quam baptiſmum eſſe figuram mortis & ſepulturæ Chriſti, & ſanguinis ejus virtutem continere. Cur nec *Sanctus Ambroſius*, nec alii Patres exempla ſimilia adhibuerunt? cur ſimilia non congeſſerunt argumenta, ad pro- bandum aquam baptiſmi ex communi ſacram reddi, ad ablutionem animæ, & ad ſepul- turam Chriſti ſignificandam ordinari, virtutem denique & efficaciam ſanguinis Chriſti in nobis ſanctificandis participare? Sacramentarios tandem confodiunt illa verba: *Et hoc quod conficimus corpus ex Virgine eſt*. Corpus enim Chriſti natum ex Virgine non eſt corpus typicum.

Quod conſecratione conficitur Corpus ex Virgine eſt.

II. Reſpondet *Albertinus*, figuratam eſſe *Ambroſii* locutionem, ſenſumque ejus eſſe, corpus illud quod conficimus in Euchariſtia, eſſe, myſtice ſcilicet & Sacramentaliter, corpus illud quod de Virgine eſt, quemadmodum *Sanctus Leo* Sermone 14. de Paſſione Domini ait: *Corpus regenerati ſit caro crucifixi*: Myſtice nimirum, non ſubſtantialiter; & Sermone 10. de nativitate Domini: *Chriſti caro de utero Virginis ſanpta nos ſumus*.

Albertini reſponſio confutatur.

Sed magnum inter iſtas loquendi formulas diſcrimen eſt: Nam *Sanctus Leo* ſatis ſe explicat, ut ſimilitudine quadam corpus regenerati fieri caro crucifixi intelligatur. qua-

quatenus in baptiſmo Chriſto commorimur, & ad Paſſionis ejus imaginem in nobis per membrorum noſtrorum mortificationem exprimendam nos adſtringimus, *Ipſe eſt enim*, inquit, *cui non ſolum glorioſa Martyrum fortitudo; ſed etiam omnium renaſcentium fides in ipſa regeneratione compatitur. Dum enim renuntiatur diabolo, & creditur Deo, dum in novitatem a vetuſtate tranſitur, dum terreni hominis imago deponitur, & cœleſtis forma ſuſcipitur, quædam ſpecies mortis & quædam ſimilitudo reſurrectionis intervenit, ut ſuſceptus a Chriſto, Chriſtumque ſuſcipiens, non idem ſit poſt lavacrum, qui ante baptiſmum fuit: ſed corpus regenerati, fiat caro crucifixi.* Cum etiam ait: *Caro de Virgine ſumpta nos ſumus*, ſatis ſignificat nihil aliud ſe pertendere, quam quod carnis noſtræ naturam Chriſtus aſſumpſerit: *Conſtanter*, inquit, *intelligenterque credamus, quia, ſicut ait B. Joannes*: Verbum caro factum eſt & habitavit in nobis. *In nobis utique quos ſibi Verbi divinitas coaptavit, cujus caro de utero Virginis ſumpta nos ſumus. Quæ ſi de noſtra, id eſt, vere humanæ non eſſet, Verbum caro factum non habitaſſet in nobis.* Sed propoſitio iſta Sancti Ambroſii: *Et hoc quod conficimus corpus ex Virgine eſt*, per antecedentia & conſequentia determinatur ad verum Chriſti corpus natum de Virgine ſignificandum. Determinatur per hæc verba, quæ in fine capitis præcedentis leguntur: *Revera mirabile eſt quod manna Deus pluerit Patribus, & quotidiano cœli paſcebantur alimento. Sed tamen panem illum qui manducaverunt, omnes in deſerto mortui ſunt. Iſta autem eſca quam accipitis, iſte panis vivus qui deſcendit de cœlo, vitæ æternæ ſubſtantiam ſubminiſtrat .... Et eſt corpus Chriſti.* Determinantur per hæc verba: *Potior eſt lux quam umbra, veritas quam figura, corpus Auctoris quam manna de cœlo?* Determinantur per hæc verba: *Aliud video, quomodo tu mihi aſſeris quod Chriſti corpus accipiam?* Determinantur per hæc verba: *Quantis utimur exemplis, ut probemus non hoc eſſe quod natura formavit, ſed quod benedictio conſecravit?* Determinantur per hæc verba: *Si tantum valuit humana benedictio ut naturam converteret, quid dicimus de ipſa conſecratione divina, ubi verba ipſa Domini Salvatoris operantur?* Determinantur per hæc verba; *Si tantum valuit ſermo Eliæ ut ignem de cœlo deponeret; non valebit Chriſti ſermo ut ſpecies mutet elementorum? Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod non erant? Non enim minus eſt novas rebus dare quam mutare naturas.* Determinantur per hæc verba: *Incarnationis exemplo adſtruamus Myſterii veritatem. Quid quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus Jeſus partus ex Virgine?* Determinantur denique per hæc verba: *Ante conſecrationem aliud dicitur: poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur; & tu dicis, Amen: hoc eſt, Verum eſt.* Oſtendant Miniſtri Calviniſtæ SS. Patres tot argumenta ab omnipotentiæ divinæ miraculis petita & tam ſtudioſe conquiſita congeſſiſſe, urſiſſe, dilataſſe, ut probarem *Magnam eſſe baptiſmi virtutem, qui non ſinit homines eſſe homines*: Quæ propoſitio eſt *S. Chryſoſtomi* Homilia 25. in Acta: vel, *Corpus regenerati fieri carnem crucifixi*, Quæ propoſitio eſt *Sancti Leonis*: vel *carnem amplius non eſſe carnem, quando homo temperantiam poſſidet*: Quæ propoſitio eſt *Sancti Epiphanii* Hæreſi 66. vel, *Naturam carnis, poſtquam incorruptibile & vivificum Dei Verbum ſuſcepit, non amplius eſſe in iis in quibus erat*: Quæ eſt propoſitio *Sancti Cyrilli* Homilia Paſchali 17. Quod ſi non poſſint, ut certe non potuit *Albertinus*, fateantur neceſſe eſt, Propoſitiones illas ab ipſo prolatas iſti *S. Ambroſii* ſimiles non eſſe: *Et hoc quod conficimus corpus ex Virgine eſt.*

III. At inquit Albertinus: *conficere corpus Chriſti* Ambroſio non eſt *facere proprium Chriſti corpus*, ſiquidem Chriſti corpus ante Euchariſtiæ conſecrationem actu eſt, conſtanſque eſt & uniformis Veterum ſententia, quod, *quidquid fit, antequam fieret, non erat*; ſed tantummodo, *facere Sacramentum corporis Chriſti*, quemadmodum ipſe *Ambroſius* ibidem exponit, inquiens: *Sacramentum iſtud quod accipis, Chriſti ſermone conficitur.* Et rurſum, *Vera utique caro Chriſti, quæ crucifixa eſt; vere ergo carnis illius Sacramentum eſt.*

Reſpondeo, nec Corpus Chriſti abſolute & in ſe ipſo fieri per verba conſecrationis, nec ſolum fieri Sacramentum, ſed Chriſti corpus ſub Sacramento. Et ex toto Sermonis Ambroſiani contextu evidens eſt *Sacramentum Carnis Chriſti* ab Ambroſio non

appellari Eucharistiam, sumpto Sacramenti vocabulo prout signum sacrum simpliciter significat, sed prout id importat omne quod Sacramentum istud includit secundum Ecclesiæ doctrinam, adeoque ipsam Christi carnem, *quæ crucifixa est*, ut ait ipse Ambrosius: *Sacramentum sane in Divinis Codicibus non una tantum significatione positum reperitur. Denique Sanctus Ambrosius in lib. ad Gratianum, apparuisse dicit hominibus Unigenitum Patris per Sacramentum assumpti hominis. Quod tantumdem significat, quantum si diceret, Apparuisse eum per hominem quem assumpsit;* ut observat *Lantfrancus* lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, cap. 20. Similiter *Sacramentum carnis Christi* Ambrosio idem est, ac ipsa Christi caro sub Sacramento: lege & lib. quartum *De Sacramentis* cap. 4. & lib. 6. cap. 1.

Albertini objectionibus ex S. Ambrosio petitis respondetur.

IV. Objicit Albertinus hæc verba ex cap. 4. lib. 4. de Sacramenti. *Si tanta vis in sermone Dominis Jesu, ut inciperent esse quæ non erant, quanto magis operatorius est ut sint quæ erant, & in aliud commutentur?* Non autem intelligit panem remanere quod erat juxta qualitatem, videlicet panem simplicem & communem. Intelligit ergo remanere juxta substantiam.

Respondet ad hoc argumentum jam olim a *Berengario* propositum *Lantfrancus* lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, cap. 9. testari S. Ambrosium, *Esse quidem secundum visibilem speciem quæ erant, commutari vero secundum interiorem essentiam in naturam rerum quæ ante non erant. Hoc modo ante & post ipsemet exponit, diversis quidem verbis, sed non diversis sententiis.* Ante cum ait: *Panis iste panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi.* Post ubi ait: *Cœlum non erat, mare non erat, terra non erat. Sed audi dicentem:* Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt. *Ergo tibi ut respondeam: Non erat Corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem, dico tibi quod jam est Corpus Christi. Ipse dixit, & factum est; ipse mandavit, & creatum est.* Monet præterea, *Lantfrancus*, in quibusdam Codicibus laudatam *Sancti Ambrosii* sententiam aliis verbis legi, hoc modo: *Si igitur tanta vis est in sermone Domini Jesu ut inciperent esse quæ non erant, quanto magis operatorius est ut quæ erant, in aliud commutentur?* Quæ sententia hoc lecta modo gemina est ei quæ legitur cap. 9. lib. *De his qui Mysteriis initiantur* cap. 9. his expressa verbis: *Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erant?*

Instat *Albertinus*: Auctorem illustraturum quod dixerat: *Ut sint quæ erant, & in aliud commutentur* subjungere: *Tu ipse eras, sed eras vetus creatura: Postea quam consecratus es, nova creatura esse cœpisti. Vis scire quæ nova creatura? Omnis, inquit, in Christo nova creatura. Accipe ergo quemadmodum sermo Christi omnem creaturam mutare consueverit, & mutat quando vult instituta naturæ.* Cui autem verisimile sit illum mutationis accidentalis exemplum ad theseos suæ confirmationem ex industria elegisse, si in ea de mutatione substantiali ageretur?

Respondeo, Sanctum Ambrosium hoc exemplum non adducere, ut mutationem substantialem panis & vini verbis consecrationis fieri probet, sed ut demonstret mutationem illam esse credendam, quamvis sit contra ordinem & instituta naturæ. Id autem egregie probat exemplum Baptismi, quo regeneratus homo, & peccati sordibus ablutus; Filius Dei per adoptionem, & Christi membrum evadit, divinæque fit consors naturæ, mutatione reali, quamvis accidentaria tantum, in illam dignitatem translatus. At in eo non sistit exemplo: Alia subinde profert luculentiora; & primo quidem Incarnationis Filii Dei & Nativitatis ex Virgine, contra instituta, & ordinem naturæ: secundo, divisionis Maris rubri per virgam Moysi: tertio, conversionis aquæ amaræ in dulcem per lignum injectum: quarto, enatationis ferri super aquas: quæ omnia sunt contra naturæ leges & consuetudinem: ut incredibile esse non debeat, panem in Corpus Christi; & vinum in Sanguinem verbis Domini mutari. „ Ex his igitur omnibus, in„ quit, non intelligis quantum operetur sermo cœlestis? Si operatus est in fonte te„ reno; si operatus est in aliis rebus, non operatur cœlestibus Sacramentis? Ergo di„ dicistis: quod ex pane corpus fiat Christi, & quod vinum & aqua in calicem mit„ titur, sed fit sanguis consecratione verbi cœlestis, *Et cap. sequenti*: Antequam ergo

„ con-

„ consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint Corpus est Christi . . . .
„ Et ante verba Christi, calix est vini & aquæ plenus. Ubi verba Christi operata fue-
„ rint; ibi sanguis efficitur qui plebem redemit. Deinde ipse Dominus Jesus testifica-
„ tur nobis quod corpus suum accipiamus & sanguinem. Numquid debemus de ejus fide
„ & testificatione dubitare?

V. Urget *Albertinus* illa ejusdem Auctoris verba, „ Sed forte dicis: Speciem san-
„ guinis non video. Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sum-
„ psisti, ita etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris sit,
„ & pretium tamen operetur redemptionis. „ Quibus verbis innuit, quemadmodum in Baptismo, ubi Christum induere, ipsius sanguine tingi, eumque bibere dicimur; sanguinem tamen ejus effusum juxta substantiam non sumimus, sed similitudinem illius, aquam videlicet, virtute ejus repletam; sic & in Eucharistia nos Christi Sanguinem juxta materiam suam non sumere, (id enim horrendum foret) sed ejus similitudinem, videlicet, vinum ejus efficacia repletum, eaque ratione vere dici Sanguinem Domini a nobis accipi.

Ad hoc argumentum, quod paulo aliter proponebat olim Berengarius, *Lantfrancus lib.* De Corpore & Sanguine Domini, *cap.* 10. *ita respondet: Pace tua dictum sit, multum falleris in hac verborum intelligentia: neque enim similitudinis adverbia identitatem seu æqualitatem ubique posita significant. In Evangelio namque Salvator dicit:* „ Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est. *Non tamen eadem, seu æqualis misericordia potest inesse Deo & hominibus. Et in Evangelio secundum Joannem:* „ Et ego, *inquit*, claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. *Et alibi:* Dilexisti eos, sicut & me dilexisti. *Unde & B. Augustinus in Expositione ejusdem Evangelii ait, Neque enim semper æqualitatem significat, qui dicit, sicut illud, ita & illud: sed aliquando tantum, quia est illud, est & illud; aut quia est illud, ut sit & illud.* Cum itaque *Sanctus Ambrosius*, ait: *Sicut mortis similitudinem sumpsisti*, videlicet in Baptismo, *ita etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis*, in Eucharistia nimirum; non significat quod eodem modo Christi Sanguis in Eucharistia bibatur ac in Baptismo, & inter utrumque Sacramentum similitudo, ut ajunt, formalis intercedat: sed analogiam utriusque ostendit, in eo positam, quod sicut in Baptismo, quod Sacramentum virtutis est, effectum virtutis mortis Christi sub propria forma & visibili mortis effigie non sumimus; sed sub forma & imagine actionis quæ similitudinem habet cum Salvatoris morte; sic & in Eucharistia, quod Sacramentum substantiæ est, nos Christi Sanguinis substantiam sub propria forma, & visibili sanguinis effigie non sumimus, ne nobis horrorem incutiat, sed sub specie externa, cui similitudo aliqua cum sanguine intercedit. Quod post *S. Ambrosium*, *S. Cyrillus* a *S. Thoma* in *Catena Aurea* * laudatus clarissime explicat. *Ne*, inquit, *horreremus carnem & sanguinem apposita sacris altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus instillit oblatis vim vitæ; convertens ea in veritatem propriæ carnis, ut corpus vitæ (quasi quoddam semen vivificativum) inveniatur in nobis.*

Tract. 10. *in Joan.*

VI. Nec refert quod in Græco MS. *Victoris Antiocheni* Codice legatur, πρὸς ἐνέργειαν τῆ ἑαυτῆ σαρκὸς id est, *in efficaciam carnis suæ*. Nec propterea *Sanctus Thomas* accusari jure potest quod hunc locum *S. Cyrilli* corruperit, ut eum insolenter accusat *Albertinus*. Versionem enim utramque Græca vox ἐνέργεια hoc loco patitur, & nomine efficaciæ non intellexere *Cyrillus* & *Victor* virtutem a carne Christi separatam, sed cum ea conjunctam, seu carnem ipsam efficacem, aut veritatem carnis. Id autem ex integro loco *S. Cyrilli*, prout a *Victore Antiocheno* refertur, perspicuum est. „ Docet Dominus non
„ respicere ad naturam eorum quæ proposita sunt, sed per gratiarum actionem super illis
„ factam ea ipsa esse credere. Vivificum enim Dei Verbum carni suæ se uniens, juxta quem
„ novit modum, vivificam eam reddidit. Ipse siquidem ait: Amen dico vobis, qui credit,
„ habet vitam æternam. Ego sum panis vitæ; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in
„ æternum, & panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Amen dico vobis, Nisi
„ manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam.
„ Hoc igitur facientes, vitam in nobis ipsis habemus, tamquam unum cum ipso effecti, &
„ in

In c. 22. S. Luca. S. Thom. a calumnia Albertini vindicatur.

„ in ipso manentes, habentes eum quoque in nobis. Oportebat enim ipsum per Spiri-
„ tum Sanctum Deo convenienter in nobis esse, quasi vero commisceri corporibus no-
„ stris per Sanctam ejus carnem & pre tiosum sanguinem, quæ habuimus in benedi-
„ ctione vivificativa, in pane & vino. Nam ne horreremus carnem & sanguinem pro-
„ posita videntes in sanctis Ecclesiarum mensis, condescendens ut Deus infirmitatibus
„ nostris; influit oblatis vim vitæ, & illa mutat in efficaciam carnis suæ, ut ea in
„ communionem vivificam habeamus, & corpus Vitæ instar seminis cujusdam vivifici in
„ nobis inveniatur. Nec dubites id verum esse ipso dicente: Suscipe potius cum fide
„ sermonem Servatoris. Veritas enim cum sit, non mentitur. „ Refertur idem locus in Catena Græcorum Patrum Toloſæ edita ex MS. Codice Bibliothecæ Bavaricæ a *P. Possino* S. J. Sed ante hæc verba: *Oportebat enim ipsum*, &c. hæc leguntur sub *Cyrilli* quoque nomine: *Demonstrative autem dixit: Hoc est Corpus meum*, &, *Hic est Sanguis meus; ne putes typum esse quæ videntur, sed per quamdam ineffabilem Dei omnipotentis virtutem oblata in Corpus & Sanguinem Christi vere mutari, quorum participes facti vivificam & sanctificantem Christi virtutem suscipimus.*

Et *Ælias Cretensis* Commentarii Orationis I. *Sancti Gregorii Nazianzeni*, pag. 202. hunc eumdem locum *S. Cyrilli*, tacito nomine interferens, præmittit, Panem & vinum in Sacra Mensa proposita, *per ineffabilem quamdam omnipotentis Dei vim & facultatem, in Christi Corpus & Sanguinem vere commutari*. Ex quibus omnibus patet veterem Interpretem (cujus versionem secutus est *S. Thomas*) recte vertisse hæc *S. Cyrilli* verba πρὸς ἐνέργειαν τῆ ἑαυτῆ σαρκὸς *in veritatem Carnis suæ*; siquidem is est *Sancti Cyrilli* sensus. Hæc obiter de *Sancti Cyrilli* testimonio, quod tamen in ejus, quæ nunc extant, Operibus non invenitur.

SS. Ambrosii & Cyrilli sensum exprimit etiam *Theophylactus* in cap. 14. *S. Marci*. Quo tamen in loco præsentiæ reali, & transubstantiationi aperte suffragatur: „ Hoc
„ est Corpus meum, hoc inquam, quod sumitis. Non enim figura & exemplar quod-
„ dam Dominici corporis panis est, sed in illud ipsum convertitur Corpus Christi; Do-
„ minus enim dicit, Panis quem ego dabo, caro mea est. Non dixit: Figura est car-
„ nis meæ; sed caro mea est. Et iterum: Nisi ederitis carnem Filii hominis. Et quo-
„ modo, inquit, caro non videtur? o homo, propter nostram infirmitatem istud fit.
„ Quia enim panis & vinum ex his sunt quibus assuevimus, ea non abhorremus;
„ sanguinem vero propositum & carnem videntes, non ferremus, sed abhorreremus, id-
„ circo misericors Deus nostræ infirmitati condescendens, speciem quidem panis &
„ vini servat; in virtutem autem carnis & sanguinis transelementat.

VII. Objicit *Albertinus* hæc verba lib. 6. de Sacramentis, cap. 1. *In similitudinem quidem accipis Sacramentum, sed vere naturæ gratiam virtutemque consequeris*. Ibi enim declarat nos veram carnem dici in Eucharistici panis communione accipere, non quod eam materialiter & substantialiter sumamus; sed quia in pane, qui ejus similitudo est, illius gratiam virtutemque adipiscamur.

Respondeo *S. Ambrosii* verba alienum in sensum ab *Albertino* detorqueri: Cum enim gratiam virtutemque Corporis & Sanguinis Christi Eucharistica communione consequi nos docet, loquitur de gratia & virtute quam præsentia ejusdem Corporis ac Sanguinis pretiosi secum affert. Id ex integri loci inspectione evidens est, qui sic habet: *Sicut verus est Dei Filius Dominus noster Jesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi Filius ex substantia Patris, ita vera caro, sicut dicit, quam accipimus, & verus est potus*. Sicut ergo Christus non est typice, aut sola gratia & virtute Filius Patris: Eucharistia non est typice dumtaxat aut sola virtute Corpus Christi.

Addit S. Ambrosius: *Sed forte dicas quod dixerunt tunc temporis etiam Discipuli Christi, audientes dicentem, Nisi quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non manebit in me, nec habebit vitam æternam. Forte dicas, Quomodo vera? Qui similitudinem video, non video sanguinis veritatem*. Dubitatio illa quæ ex Mysterio nasci potest, *Quomodo vera?* non est de veritate virtutis carnis & sanguinis Christi, sed de veritate substantiæ. Nemo enim de virtute Sanguinis Christi in Baptismum derivata dubitaverit, quia sanguinis veritatem non videt; cum certissimum sit ibi non esse.

esse veritatem Sanguinis Christi, ubi sola virtus ipsius est, adeoque videri non posse; sic a pari nemo dubium de virtute Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiam diffusa in mente sua subortum exprimeret his verbis: *Quomodo vera? Qui similitudinem video, non video sanguinis veritatem.* Siquidem Sanguinis Christi veritas in Eucharistia non esset, si virtutem solam ejusdem pretiosi sanguinis contineret. Pergit *S. Ambrosius* hoc dubium expugnans: „ Primo omnium dixi tibi de sermone Christi, qui „ operatur ut possit mutare & convertere genera & instituta naturæ. Deinde ubi non „ tulerunt sermonem Christi Discipuli ejus, sed audientes quod carnem suam daret „ manducandam, & sanguinem suum daret bibendum, recedebant, solus tamen Pe„ trus dixit: Verba vitæ æternæ habes, & ego a te quo recedam? Ne igitur plures „ hoc dicerent, veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptionis, „ ideo in similitudinem quidem accipis Sacramentum, sed veræ naturæ gratiam, vir„ tutemque consequeris. „ Nisi sensisset *S. Ambrosius* sanguinem Christi in Eucharistia, non solum secundum suam virtutem, sed etiam secundum substantiam ac materiam suam reipsa contineri ac a nobis sumi, non dixisset, nobis sub Sacramento datum, *Ne esset horror cruoris:* Sicut nemo dixit usquam Deum providisse ne videamus Sanguinem Christi, quo in Baptismo abluimur, ne sanguinis lavacrum horreremus. Hujusmodi enim loquendi formula plane absurda esset, ubi agitur de Sacramento quod solam Sanguinis Christi virtutem continet. Recte itaque *Lantfrancus* hunc *S. Ambrosii locum a Berengario* objectum expendens lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, cap. 20. ait: *Similitudinem hoc in loco, nullo dubitante panis vinique speciem intelligit, sub qua Corporis Christi natura contegitur; & sine cruoris horrore a digne sumentibus in salutem accipitur.*

VIII. Objicit *Albertinus* testimonium *S. Ambrosii* lib. 1. *De Officiis*, cap. 48. ubi sic loquitur: „ Hic umbra, hic imago, illic (*scilicet in cœlis*) veritas. Umbra in „ Lege, imago in Evangelio, veritas in cœlestibus. Ante Agnus offerebatur, offereba„ tur vitulus; tunc Christus offertur, sed offertur quasi homo, quasi recipiens passio„ nem, & offert seipse quasi Sacerdos, ut peccata nostra dimittat. Hic inimagine, „ ibi in veritate, ubi apud Patrem pro nobis quasi Advocatus intervenit. *Et super* „ *Psalmum* 38. *sic loquitur:* Etsi nunc Christus non videtur offerre, tamen ipse offer„ tur in terris, quando Christi corpus offertur, immo ipse offerre manifestatur in no„ bis, cujus sermo sanctificat Sacrificium quod offertur. Et ipse quidem nobis apud Pa„ trem Advocatus adsistit, sed tunc eum non videmus. Tunc videbimus, cum imago „ transierit, veritas venerit. Tunc jam non per speculum, sed facie ad faciem ea quæ „ sunt perfecta videbuntur. Ascende ergo homo in cœlum; & videbis illa quorum umbra „ hic erat vel imago. Distinguit *S. Ambrosius* inter oblationes quæ fiebant olim sub Lege, quas *umbram* appellat, & eas quæ jam fiunt sub Evangelio, quas *imaginem* nuncupat, hoc est, figuram clariorem quam umbra sit, & eam denique quæ jam sit in cœlis, quam veritatem indigitat. Quid autem est oblatio in imagine, cum opponitur oblationi in veritate, nisi oblatio quæ fit in solo signo & repræsentatione? Intelligit ergo Christum sese jam in cœlis vere, realiter ac substantialiter Patri præsentem sistere, Patrique offerre; hic vero, id est, in terra, non itidem realiter & substantialiter offerri, sed tantum in imagine, signo, & repræsentatione, per oblationem videlicet panis & vini.

Respondeo, *S. Ambrosium* his in locis nomen veritatis pro ipsa rei substantia non usurpare, sed pro statu perfectionis & claritatis, nec imaginis nomen statui Legis Evangelicæ ob aliam rationem tribuere, nisi ob perfectionis & claritatis defectum. Cum itaque ait, Christum hic offerri in imagine, in cœlo vero in veritate, non excludit realem Corporis Christi præsentiam & oblationem a Sacrificio Novæ Legis; sed negat solum præsentiam visibilem, qualis in cœlo est, & imaginem adstruit Passionis ac Mortis Christi in Sacrificio nostro, quam a statu gloriæ excludit. Sicut ergo ex *S. Ambrosii* verbis colligi non potest sanctificationem & remissionem peccatorum re ipsa per Baptismum non conferri, quamvis Baptismum quoque ad statum imaginis pertinere doceat; ita nec inferri potest Corpus Christi reipsa & secundum substantiam suam non offerri,

offerri, quia in ſtatu imaginis offertur. Unde ait S. Ambroſius: „ Videmus nunc per „ imaginem bona, & tenemus imaginis bona. Vidimus Principem Sacerdotum ad nos „ venientem, vidimus & audivimus offerentem pro nobis Sanguinem ſuum: ſequamur, „ ut poſſumus, Sacerdotes, ut offeramus pro populo Sacrificium: etſi infirmi merito, tamen honorabiles Sacrificio: quia etſi nunc Chriſtus non videtur offerre, tamen ipſe „ offertur in terris, quando Chriſti Corpus offertur. „ Veritas ergo pro manifeſtatione ſumitur a *S. Ambroſio* locis laudatis. Quo ſenſu & ab Eccleſia ſumin Oratione poſt Communionem in quadam Miſſa *Lantfrancus* obſervat, ubi dicitur: (Cap. 20.) *Perficiant in nobis, Domine, quæſumus, tua Sacramenta quod continent; ut quæ nunc ſpecie gerimus, rerum veritate capiamus.* Poſtulat quippe Sacerdos, *Ut Corpus Chriſti quod ſub ſpecie panis vinique geritur, manifeſta viſione, ſicuti revera eſt, quandoque capiatur.* Cæterum Chriſtum non in ſigno tantum & repræſentatione hic offerri, ſed vere & realiter, *S. Ambroſius* expreſſe docuit, ut conſtat ex illius exhortatione ad Virginitatem, ſeu ex ſermone habito ad Virgines in Dedicatione Eccleſiæ, quam *Juliana* Vidua religioſiſſima ædificarat: Ubi ad Deum orationem convertens, ait: *Fiat tibi in odorem ſuavitatis omne Sacrificium, quod in hoc templo fide integra, pia ſedulitate defertur, Et cum ad illam reſpicis Hoſtiam ſalutarem, per quam peccatum mundi hujus aboletur, reſpicias etiam ad has piæ hoſtias caſtitatis, & diuturno eas tuearis auxilio.* Et in Epiſtola ad *Marcellinam* Sororem, de corporum SS. Martyrum Gervaſii & Protaſii Inventione; *Succedant*, inquit, *victimæ triumphales in locum, ubi Chriſtus hoſtia eſt; ſed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt; iſti ſub Altari, qui illius redempti ſunt paſſione.*

ARTICULUS XVIII.

S. HIERONYMUS Realis Præſentiæ Corporis Chriſti in Euchariſtia teſtis.

I. CAtholicam de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia veritatem S. *Hieronymus* confirmat, Euchariſtiam Corpus & Sanguinem Chriſti multis in locis appellans, eamque oblationi Melchiſedech, & panibus propoſitionis interdum opponens, ut veritatem figuræ. In Epiſtola ad *Marcellam* ſub nomine *Paulæ* & *Euſtochii* ſcripta: *Melchiſedech & jam tunc in typo Chriſti panem & vinum obtulit, & Myſterium Chriſtianum in Salvatoris Corpore, & Sanguine dedicavit.* In cap. 1. Epiſtolæ ad Titum: *Tantum*, inquit, *intereſt inter panes propoſitionis & Corpus Chriſti, quantum inter umbram & corpus, inter imaginem & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ea quæ per ipſa exemplaria præfigurabantur.* In Epiſtola ad Heliodorum: *Abſit ut de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti Corpus ſacro ore conficiunt.* In Epiſtola *ad Ruſticum* de *S. Exuperio* Toloſano Epiſcopo ſic loquitur: *Nihil illo ditius, qui Corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro*, in Epiſtola ad Evagrium: *Quis patiatur menſarum & viduarum Miniſter, ut ſupra eos tumidus ſe efferat, ad quorum preces Chriſti Corpus Sanguiſque conficitur?* In Epiſtola ad *Euſtochium* de Cuſtodia Virginitatis: *Si quæ Ancillulæ ſunt comites propoſiti tui, ne erigaris adverſus eas, ne infleris ut Domina. Unum Sponſum habere cœpiſtis, ſimul pſalliſtis, Chriſti ſimul Corpus accipitis, cur menſa diverſa ſit?* In Apologia ad *Pammachium* pro libris adverſus *Jovinianum*, de uſu matrimonii loquens: „ Quid eſt majus, *in-* „ *quit*, orare, an Corpus Chriſti accipere? Utique accipere Corpus Chriſti. Si per coi- „ tum quod minus eſt impeditur, multo magis quod majus eſt... Scio Romæ hanc eſſe „ conſuetudinem, ut Fideles ſemper Chriſti Corpus accipiant: quod nec reprehendo, „ nec probo; unuſquiſque enim in ſuo ſenſu abundet... Probet ſe unuſquiſque, & „ ſic ad Corpus Chriſti accedat: Non quod dilatæ communionis unus dies, aut biduum, „ ſanctiorem efficiat Chriſtianum, ut quod hodie non merui, cras vel perinde merear: „ ſed quod dum doleo me non communicaſſe Corpori Chriſti, abſtineam me pauliſper „ ab uxoris amplexu; ut amori conjugis amorem Chriſti præferam. *Et Epiſtola 61.*

„ *ad*

„ *ad Theophilum*; Si munera noſtra abſque pace offerre non poſſumus, quanto magis
„ & Chriſti Corpus accipere? Qua conſcientia ad Euchariſtiam Chriſti accedam, &
„ reſpondebo, Amen, cum de caritate dubitem porrigentis?

Albertini objectione ex S. Hieronymo petita diluuntur.

II. Objicit *Albertinus* teſtimonium *S. Hieronymi* in Epiſtola ad *Hedipiam*, in qua reſpondens ad quæſtionem ab ea propoſitam, quid ſibi vellent hæc Domini verba: *Dico vobis, Non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem illum quo bibam illud novum vobiſcum in Regno Patris mei*; ait: *Ex hoc loco quidam mille annorum fabulam ſtruunt, in quibus Chriſtum regnaturum corporaliter eſſe contendunt, & bibiturum vinum, quod ex illo tempore uſque ad conſummationem mundi non biberit*, &c. Quinam autem erant illi? Viri ſane non parvi nominis; Papias, Irenæus, Tertullianus, Victorinus, Apollinarius, Lactantius, Severus Nepos, Juſtinus Martyr: Hi omnes exiſtimabant Dominum per mille annos in terra regnantem de novo ibi bibiturum de eodem vitis genimine, de quo in Euchariſtiæ communione biberat; atque in hunc ſenſum ſupra citata ipſius verba apud *Matthæum* de calice Evangelico dicta transferebant. Minime autem credebant Dominum per mille annos in terra regnantem proprium ſanguinem ſuum eſſe potaturum. Id de vero vino proprieque dicto intelligebant, quemadmodum *Irenæus* prolixe interpretatur. Pariter ergo cenſebant Dominum in Euchariſtia verum ac proprie dictum genimen vitis bibiſſe, hoc eſt, verum ſubſtantia vinum. Nec *Hieronymus* ab iis diſſentiebat. Conſenſus inter illos erat de ſubſtantia liquoris a Domino in Euchariſtiæ communione bibiti: tantum autem diſſentiebant in eo quod illi Dominum exiſtimarent de novo ac per ſeipſum de eodem ſubſtantialiter liquore eſſe bibiturum; *Hieronymus* vero id eum non per ſe ipſum, & in terra conſiſtentem, ſed repræſentative per Fideles ſuos in continuata Sacramenti communione præſtiturum eſſe cenſeret. Cum illis igitur ſimiliter intelligit, id vitis genimen quod Salvator apud *Matthæum* in Calice Euchariſtico ſe bibiſſe teſtabatur, quamvis Sanguinis ipſius vocabulo nuncupatum, juxta ſubſtantiam verum vitis genimen eſſe; Sanguinemque non proprie, ſed metaphorice tantum, figurateque appellatum. Nodus hic Gordio ſtrictior, inquit, *Albertinus*.

Reſpondeo, Nodum hunc *Gordium*, ut thraſonice vocat *Albertinus*, putidum eſſe ſophiſma, ſimile illi quo quis audiens hominem Romam pergentem, & demonſtrata Summi Pontificis *Innocentii IX.* imagine dicentem: Sanctiſſimi hujus Pontificis pedes intra aliquot menſes oſculabor, ita ratiocinaretur: Hic aſſerit fore ut intra breve tempus pedes hujus Pontificis oſculo veneretur, cujus effigiem amicis oſtendit: atqui non ſalutabit Pontificem pictum, ſed vivum; igitur non demonſtravit amicis Pontificem pictum ſed vivum. Hujus argumenti fallacia ex æquivocatione hujus nominis, *Pontifex*, oritur, quod in prima propoſitione ſupponit pro imagine Pontificis, in altera pro perſona. Simile eſt *Albertini* argumentum: Patres Chiliaſtæ exiſtimabant Dominum per mille annos in terra regnantem bibiturum de eodem vitis genimine, de quo in Euchariſtica Communione biberat: atqui credebant ipſum per mille annos in terra regnantem bibiturum eſſe vinum proprie dictum: ergo cenſebant ipſum in Communione Euchariſtica bibiturum vinum proprie dictum. Fallacia in æquivocatione hujus nominis, *genimen vitis*, ſeu *vinum* pariter poſita eſt. Cum enim de Euchariſtia loquebantur Patres memorati, genimen *vitis* pro vino apparenti uſurpabant, ſiquidem erant de tranſmutatione vini in Chriſti Sanguinem plane perſuaſi, cum vero de vino loquebantur, quod in regno millenario Chriſtus bibiturus erat, *genimen vitis* ſumebant pro vino proprie dicto. Nec magis repugnat ut in eadem ſententia Domini *genimen vitis* pro vino apparenti in priori parte ſit acceptum a Patribus nominatis, in altera pro vino proprie dicto; quam ut a Chriſto ipſo ſit acceptum in priori parte pro vino reali, in poſteriori pro metaphorico, id eſt, pro torrente voluptatis quo beati inebriabuntur ab ubertate domus Dei. Quam interpretationem, quæ *Maldonati & Janſenii Yprenſis* eſt, probat *Albertinus*. Quod vero ſenſerit *Sanctus Hieronymus* vinum Euchariſticum eſſe ipſum ſanguinem Chriſti, probant ſequentia ipſius verba in Epiſtola ad *Hedibiam*, Quæſtione 2. ex qua deſumpta objectio eſt. *Nos autem*, inquit, *audiamus panem, quem fregit Dominus, deditque Diſcipulis ſuis eſſe Corpus Domini Salvatoris, ipſo dicente ad eos:* Accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum: *& calicem illum eſſe, de quo iterum locutus*

cutus est: Bibite ex hoc omnes; Hic est enim Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur. *Iste Calix de quo in Propheta legimus*: Calicem salutaris accipiam. *Et alibi*: Calix tuus inebrians quam præclarus est! *Sic ergo panis qui de cœlo descendit, Corpus est Domini, & vinum quod Discipulis dedit, Sanguis illius est Novi Testamenti, qui pro multis effusus est in remissionem peccatorum*; Judaicas fabulas repellamus, *& ascendamus cum Domino cœnaculum magnum stratum, atque mundatum, & accipiamus ab eo sursum calicem Novi Testamenti: ibique cum eo Pascha celebrantes inebriemur ab eo vino sobrietatis*: Non enim est regnum Dei cibus & potus, sed justitia & gaudium, & pax in Spiritu Sancto. *Nec Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus Jesus, ipse conviva & convivium ipse comedens, & qui comeditur; illius bibimus Sanguinem: & sine ipso potare non possumus*: *& quotidie in Sacrificiis de genimine vitis veræ, & vineæ Sorec, quæ interpretatur, electa, rubentia musta calcamus: & novum ex his vinum bibimus in Regno Patris, nequaquam in vetustate litteræ, sed in novitate spiritus*. Panem Eucharisticum esse Corpus Domini, & vinum ejus Sanguinem docet *Sanctus Hieronymus*. Hunc panem de cœlo descendisse asserit, qui Christi proprium est, non panis in sua substantia manentis: Hoc vinum esse fructum vineæ *Sorec*, nimirum ipsius Christi, testatur; Christum denique ipsum esse convivam & convivium, ipsum comedentem & qui comeditur; id est, Corpus suum nobis manducandum apponere, & per nos comedere, quia *Caput & membra unus est Christus*.

Quo sensu S. Hieron. Eucharistiam typum & Mysterium Corporis & Sanguinis Christi vocet.

III. Ex his evidens est quo sensu *Sanctus Hieronymus* Eucharistiam *Typum Sanguinis Domini* appellet lib. 2. adversus *Jovinianum*, & in cap. 31. *Jeremiæ*, & *Mysterium Corporis & Sanguinis Christi*, in cap. 41. *Ezechielis*. Typum scilicet ac Mysterium vocat, secundum externam speciem; Corpus vero & Sanguinem Christi secundum internam veritatem quæ sub typo & mysterio continetur. Sub hoc duplici respectu semper Eucharistiam spectarunt Orthodoxi, adeoque & typum, & Corpus Christi recte appellarunt: sicut & modo Sacramentum ac Mysterium appellamus, licet Christi Corpus vere ac realiter esse credamus. Unde Paschasius ait: „ Est autem figura vel „ character hoc quod exterius sentitur, sed totum veritas & nulla adumbratio, quod „ intrinsecus percipitur. Veritas est dum Corpus Christi & Sanguis, virtute Spiritus, „ in verbo ipsius, ex panis vinique substantia efficitur: figura vero dum Sacerdos quasi „ aliud exterius gerens, ob recordationem sacræ Passionis ad aram venit, & quod semel gestum est, quotidie immolatur Agnus. *Hoc item sensu* Guitmundus *docet Eucharistiam &* Mysterium esse, quia aliquid mysticum portat: & Sacramentum, quia „ sacrum aliquid intelligendum intra se occultat: & figuram, quia excepto hoc quod „ corporaliter agitur, spirituale aliud valde necessarium figurat. *Hoc pariter sensu* Lanfrancus, *cap.* 16. Sacramentum Corporis Christi, quantum ad id spectat quod in cruce immolatus est ipse Dominus Christus, caro ejus est, quam forma panis opertam „ in Sacramento accipimus: & sanguis ejus, quem sub vini specie ac sapore potamus. „ Caro videlicet carnis, & sanguis. Sacramentum est sanguinis, Carne & sanguine „ utroque invisibili, intelligibili, spirituali, significatur Redemptoris corpus visibile, „ palpabile, manifeste plenum gratia omnium virtutum, & divina Majestate. Quorum alterum quidem dum frangitur, & in populi salutem dividitur; alterum vero effusum de calice ab ore Fidelium sumitur, mors ejus de cruce, & sanguinis ejus de „ latere emanatio figuratur. Caro ergo & sanguis quibus ad impetrandam pro peccatis „ nostris Dei misericordiam quotidie alimur, Christi corpus ac sanguis vocantur, non „ solum quia essentialiter idem sunt, qualitatibus plurimum discrepantes; verum etiam „ eo locutionis modo quo res significans significatæ rei solet vocabulo nuncupari. Nec „ juste quisquam movebitur, si eadem caro, idemque sanguis sui ipsorum Sacramenta „ existant, secundum aliud atque aliud accepta; cum ipse Dominus Jesus post Resurrectionem suam, sui ipsius diversa temporum ratione typum gesserit: „ Hoc denique sensu *Algerus* l. 1. c. 8. explicans quomodo Sacramentum Corporis Christi ab aliis differat Sacramentis, vel quomodo conveniat, ait: „ Cætera Sacramenta Novi Testamenti & Veteris figuræ tantum fuerunt; nec aliquæ species eorum, ut id fierent quod significabant ab hoc quod fuerant, „ ut manna, petra „ aliquatenus mutatæ sunt. Aqua

„ vere

„ vero Baptiſmatis, & oleum Chriſmatis in Sacramento ab hoc quod eſt, non mu-
„ tatur; nec Spiritum S. quem ſignificat aqua abluentem, emundantem, oleum vero
„ roborantem, illuminantem, quamvis credentibus ſuo myſterio exhibeat, non tamen
„ continere eſſentialiter, ſed figurative tantum creditur. Solum Sacramentum panis &
„ vini ita mutatur; ut ſubſtantialiter non ſit quod ante fuerat, ſed ſubſtantia ejus Cor-
„ pus Chriſti fiat, forma vero remanens ipſum ſignificet & contineat. *Et infra obſer-*
„ *vat quod*, In Veteri Teſtamento dedit Deus tantum figuræ umbram, in Novo veri-
„ tatem cum figura, in futuro dabit veritatem non cum figura, ſed manifeſtam: ut tali
„ profectu temporum nos perfectæ veritati viciniores oſtenderet, quibus poſt umbratam
„ veritatem, nihil niſi eamdem manifeſtam dari reſtaret. Vetus enim Teſtamentum ve-
„ ritatem promiſit, non dedit: Novum dedit, ſed non oſtendit. Quid reſtat niſi ut ea-
„ dem veritas in alia vita manifeſtetur?

Ex his omnibus evidens eſt, Euchariſtiam ab iis etiam qui *Berengarium* impugnarunt, & qui realem Chriſti præſentiam in hoc Sacramento & panis ac vini in Corpus & Sanguinem ipſius Tranſubſtantiationem ut fidei dogma defenderunt, figuram, Myſterium, Sacramentum fuiſſe appellatam, huncque Eccleſiaſticum eſſe loquendi modum, cum fide præſentiæ realis apprime convenientem. Quæ obſervatio ſufficit ad omnium futilitatem argumentorum demonſtrandam, quæ *Albertinus* paſſim, & *Matthæus La Roque* * Calviniani Miniſtri objectant, ex eo petita, quod Patres Euchariſtiam appellarint, *Sacramentum* Corporis & Sanguinis Chriſti, *Signum*, *figuram*, *typum*, *antitypa*, *ſymbola*, *imaginem*, *ſimilitudinem*, *myſterium*; & dixerint Corpus & Sanguinem Chriſti per panem & vinum Euchariſticum, aut per Sacramentum *ſignificari*, *oſtendi*, *repræſentari*.

* *Euchar. Hiſtor. II. P. C.*

IV. Objicit *Albertinus* aliud *S. Hieronymi* teſtimonium ex Commentario in cap. 26. *S. Matthæi*, in quo de Domino loquens, ait: *Poſtquam typicum Paſcha fuerat impletum, & Agni carnes cum Apoſtolis comederat, aſſumit panem qui confortat cor hominis, & ad verum Paſchæ tranſgreditur Sacramentum, ut quomodo in præfiguratione ejus Melchiſedech ſummi Dei Sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipſe quoque veritatem ſui Corporis & Sanguinis repræſentaret*. At vero, ſi per panem & vinum Dominus in Euchariſtia Corporis & Sanguinis ſui veritatem repræſentavit: panis igitur & vinum repræſentatio ſeu figura ſunt veri Corporis & Sanguinis Chriſti, non autem ipſamet veritas Corporis & Sanguinis ejus.

Reſpondeo cum doctiſſimo Cardinali *Perronio* in hoc *Sancti Hieronymi* loco verbum *repræſentare* non ſumi pro *figurare & ſignificare*; ſed pro, *præſens reddere* ac *exhibere*; quo ſenſu Juriſconſulti præſentem pecuniæ ſolutionem *repræſentationem* appellant: in quem ſimiliter ſenſum *Cicero* * illud uſurpat, cum ait: *Neque expectare temporis medicinam, quam repræſentare ratione poſſumus*. Et *Tertullianus* lib. 4. contra *Marcionem*, cum ait, Deum *Filium ſuum in Monte Thabor repræſentaſſe*: & in Apologetico: *Corpora in Reſurrectione repræſentabuntur*: Et lib. de Oratione: *Si ad Dei voluntatem & ad noſtram ſuſpenſionem pertinet Regni Dominici repræſentatio, quomodo quidam protractum quemdam in ſæculo poſtulant*? Eodem ſenſu illud uſurpat *S. Cyprianus* Epiſt. ad plebem Carthaginenſem ſcribens: *Ut repræſentet vobis*, inquit, *per Paſchæ diem*. Et Epiſtola 74. *Ut ad potum Civitatis aqua collecta eadem ubertate atque integritate repræſentetur, qua de fonte proficiſcitur*. Sic illud uſurpat *S. Ambroſius* in Pſalmum 118. *Multi*, inquit, *ingrediuntur Palatia & non ſtatim Regem iſtum terræ vident; ſed frequenter obſervant ut aliquando videre mereantur, nec præſumunt videndi copiam, ſed juſſi repræſentantur*. Ita *S. Auguſtinus* Tractatu 99. in Joannem: *Dominus*, inquit, *poſt Reſurrectionem ſe repræſentans Diſcipulis*: id eſt, præſentem ſe exhibens. Quod vero *S. Hieronymus* eo ſenſu aſſerat Chriſtum *veritatem ſui Corporis & Sanguinis* in Euchariſtia *repræſentare*, ex eo perſpicuum eſt, quod ſicut in priori membro iſtius ſententiæ, quam objicit *Albertinus*, Euchariſtiam vocat *Paſchatis verum Sacramentum*, per oppoſitionem ad *Paſcha typicum*: ita in poſteriori membro ait, Chriſtum *veritatem ſui corporis & ſanguinis repræſentaſſe*, per oppoſitionem ad id quod mox dixerat, *Melchiſedech in præfigurationem Chriſti panem & vinum obtuliſſe*. At verbum *repræſentare*, ut

* *Epiſt. famil. l. 5 Ep. 16.*

ut oppositum verbo, *præfigurare*, significat *præsens exhibere*: itaque *S. Hieronymus* hoc sensu verbum illud usurpavit, cum ait, *Ut ipse quoque veritatem corporis & sanguinis sui repræsentaret*, id est præsentem exhiberet.

V. *Instat Albertinus*: Quotiescumque vel de verbis, vel etiam de rebus ad significationem ordinatis agitur, repræsentatio quæ illis tribuitur, non designat exhibitionem; sed tantum significationem; seu in signo repræsentationem: Nam essentia signorum qua talium, in significatione consistit. Repræsentare igitur *Hieronymo*, aperte figurare est, non vero præsens exhibere.

Respondeo, antecedens verum esse, si agatur de meris signis, & rei significatæ exclusivis; falsum vero si de signis rem significatam includentibus ac præsentem demonstrantibus. Ita quamvis linguæ igneæ figuræ fuerint Spiritus Sancti, si quis tamen diceret: *Christus promissum Apostolis Spiritum Sanctum linguis igneis repræsentavit*, sensus horum verborum non esset, Christum dumtaxat in signo repræsentasse Spiritum Sanctum, sed reipsa dedisse Apostolis. Et quamvis Baptismus & ablutio exterior signum sint remissionis peccatorum, tamen si quis diceret: *Tot legalibus olim baptismatis præfigurata peccatorum remissio in baptismo repræsentatur*: Sensus non esset Baptismum significare dumtaxat remissionem peccatorum; sed revera exhibere. Ita cum ait *Sanctus Hieronymus*, Christum in Eucharistia *veritatem corporis & sanguinis sui repræsentare*, sensus horum verborum non est, Christum solum repræsentare corpus & sanguinem suum in signo, sed revera præsentia exhibere.

VI. Urget *Albertinus*; Verba illa, *Ipse quoque*, redditionem similitudinis inter *Melchisedech* Christum pane & vino præfigurantem, & Christum pariter per panem & vinum veritatem corporis ac sanguinis sui repræsentantem complectentia, necessario requirere, ut *repræsentare* pro *figurare* sumatur. Alioqui falso & inepte diceret, *Ipse quoque fecit, quod* ante *Melchisedech fecerat*: Melchisedech enim non Christum exhibuerat ac præsentem reddiderat, sed figuraverat. Aut igitur ipsum veritatem corporis sui sanguinisque repræsentasse, id est, figurasse intelligit *Hieronymus*, aut male & incongrua oppositaque comparatione ipsum quoque fecisse ait, quomodo olim *Melchisedech*.

Respondeo, Oblationem Christi a *Sancto Hieronymo* cum oblatione *Melchisedech* hoc in loco non simpliciter comparari ut similem; sed ut veritatem hac oblatione præfiguratam, utque illius figuræ complementum. Inter figuram porro & veritatem etsi aliquam similitudinem intercedere necesse sit, maximum tamen discrimen est. Utriusque ergo illius oblationis in eo posita est similitudo, quod Christus panem & vinum ut sacrificii materiam sui assumpserit, *sicut Melchisedech*; quod spectavit *Sanctus Hieronymus* in comparatione illa sua, cum ait: *Quomodo ut ipse quoque*, &c. Discrimen in eo versatur, quod *Melchisedech* figuram dumtaxat Corporis & Sanguinis Christi obtulerit, quod hoc verbo, *in præfiguratione*, Sanctus Hieronymus expressit: Christus vero Corporis & Sanguinis sui veritatem præsentem exhibuerit, quod idem S. Doctor his verbis significaverit: *Ut veritatem corporis & sanguinis sui repræsentaret*.

Quo sensu S. Hieronymus dicat, Impios non manducare carnem, nec bibere Sanguinem Salvatoris. Duplex modus manducandi.

VII. Objicit *Albertinus* nonnulla *S. Hieronymi* loca, in quibus docet, impios, infideles & hæreticos non manducare Corpus Christi, nec ejus Sanguinem bibere. Sic enim Commentario in cap. 66. Isaiæ: *Secundum tropologiam possimus dicere, omnes voluptatis amatores magis quam Dei sanctificari in hortis & liminibus, quia Mysteria veritatis non valent introire, & comedere cibos impietatis, dum non sunt sancti corpore & spiritu, nec comedunt carnem Jesu, neque bibunt sanguinem ejus, de quo ipse loquitur; Qui comedunt carnem meam & bibunt sanguinem meum, habent vitam æternam*. Et in Jeremiæ cap. 22. *Non comedent & non bibent, subauditur, Corpus & Sanguinem Salvatoris*. Et in Oseæ cap. 8. *Nec comedentes ejus carnem, cujus care cibus credentium est*. Unde evidenter sequitur, eum nullo modo censuisse Corpus & Sanguinem Domini sub accidentibus panis & vini in Eucharistia latere: Nam si ita foret, impii & infideles Eucharistiam percipientes illa comederent, & biberent.

Respondeo, *S. Hieronymum* non negare quod impii & infideles Corpus & Sanguinem Christi sacramentaliter & corporaliter manducent & bibant, sed solum quod manducent spiritualiter, quod manducent utiliter, scilicet ad vitam æternam, quia indigne man-

ducant & bibunt. Negat eos ita manducare Corpus Christi, ut sint ipsi Corpus Christi, id est, ut Societati Sanctorum incorporentur, ut ipsi Christo per caritatem uniantur, ut Christus in iis maneat & ipsi in Christo; ut ab eo spiritualiter reficiantur, id est, gratiam & robur spirituale recipiant. Aliquo igitur modo Justi Corpus Christi manducant & bibunt, quo non manducant nec bibunt impii. Unde si ad illum modum restringatur manducatio Corporis Christi, negari potest quod impii & infideles illud manducent. Hoc sensu *Sanctus Hieronymus* negat voluptatis amatores comedere Carnem Jesu, qui tamen alibi disertis verbis asserit illos comedere, Sacramentaliter nimirum. Sic enim in cap. 1. Malachiæ. *Polluimus panem, id est, Corpus Christi, quando indigni accedimus ad altare & sordidi mundum sanguinem bibimus, & dicimus: Mensa Domini despecta est.* Eodem modo solvuntur testimonia *Origenis* in cap. 15. Sancti Matthæi, *Zenonis Veronensis* apud *Ratherium* Tomo II. *spicilegii Dacheriani* pagina 181. *Sancti Augustini* lib. 21. *de Civitate Dei* cap. 25. Tractatu 26. *in Joannem*, & Sermone 2. *de Verbis Apostoli* cap. I. quæ *Albertinus* passim; sed maxime lib. 2. in Examine testimoniorum *Sancti Augustini*, cap. 8. & *Matthæus La Roque*, Historiæ Eucharisticæ P. 2. cap. 4. objiciunt. Modum illum duplicem manducandi carnem Christi, unum Justis impiisque communem, alterum Justorum proprium *S. Augustinus* diserte distinguit Sermone 11. *de Verbis Domini* c. 11. his verbis; „ Illud etiam „ quod ait; Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum in me manet, & „ ego in illo: Quomodo intellecturi sumus? Numquid etiam illos hic poterimus accipere, de quibus dicit Apostolus quod judicium sibi manducent & bibant, cum ipsam „ carnem manducent, & ipsum sanguinem bibant? Numquid & Judas Magistri venditor „ & traditor impius, quamvis primum ipsum manibus ejus confectum Sacramentum Carnis & Sanguinis ejus cum cæteris Discipulis, sicut apertius Lucas Evangelista declarat, manducaret, & biberet, mansit in Christo, aut Christus in eo? Multi denique qui vel corde ficto carnem illam manducant & sanguinem bibunt, vel cum „ manducaverint & biberint, apostatæ fiunt; numquid manent in Christo, aut Christus „ in eis? Sed profecto est quidam modus manducandi illam carnem, & bibendi illum sanguinem, quo modo qui manducaverit & biberit, in Christo manet, & Chris„ stus in eo. Non ergo quocumque modo quispiam manducaverit Carnem Christi, & „ biberit Sanguinem Christi manet in Christo & in illo Christus; sed certo quodam „ modo, quem modum utique ipse videbat, quando ista dicebat. „ Mali Carnem Christi edunt *tantum in Sacramento, boni usque ad Spiritus participationem, ut in Domini Corpore tamquam membra maneant; ut ejus Spiritu vegetentur* (inquit idem Pater Tractatu 28. in *Joannem*) Non minus dilucide manducationem duplicem distinguit Sermone 2. *De Verbis Apostoli*. Ubi enim præmisit Salvatorem *Commendasse nobis pretium nostrum, Sanguinem suum: corpus dixisse escam, Sanguinem potum: Sacramentum Fidelium agnoscere Fideles. Illi homini mortem fore, non vitam, qui mendacem putaverit vitam*, subit: *Manducent ergo qui manducant, & bibant qui bibunt.* Id est manducent etiam spiritualiter, qui manducant sacramentaliter & corporaliter: *Illud manducare*, spiritualiter nimirum *reficiet* est, quo modo soli Justi Corpus Christi manducant. *Illud bibere, quid est nisi vivere? Manduca vitam, bibe vitam: habebis vitam, & integra est vita. Tunc autem hoc erit, id est, vita unicuique erit corpus & sanguis Christi, si quod in Sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritaliter manducetur, spiritaliter bibatur:* Id est in ipsa veritate anima ex corpore & Sanguine Christi nutriatur. Hæc enim spiritualis refectio veritas est, cujus figura est manducatio sacramentalis & corporalis. Vel, *in ipsa veritate spiritaliter manducetur*, id est, non in Sacramento tantum, in quo sistit manducatio exterior, qua Christi quidem corpus & sanguinem etiam impii recipiunt, sed sacris symbolis obvelata. Sed in ipsa veritate Corporis & Sanguinis Christi nullis figuris velata, quæ est objectum manducationis spiritualis: quo modo soli Fideles & Justi manducant, qui fide & caritate ad interiora velaminis, sive Sacramenti penetrantes, Christo adhærent ut ejus Spiritum percipiant, eique incorporantur ut vivificentur. Cujus incorporationis Sacramentum

candi carnem Christi, unus justis impiisque communis, alter justorum proprius.

dumtaxat mali recipiunt, quamvis Corpus Christi corporaliter manducent; soli autem Justi incorporationis ipsius dignitatem, beneficium, felicitatem.

VIII. Instat *Albertinus*: Si dicerem impios non participare Spiritum Sanctum, sensus non foret eos non eum utiliter participare, sed simpliciter illos eum non participare: cum igitur *Hieronymus* dicit, eos non comedere Corpus Christi, nec bibere ejus Sanguinem, mens tantum ipsius non est illos non utiliter ea comdere & bibere; sed simpliciter illos ea non comedere & bibere. Secundo, *Hieronymus* antithesim instituit inter comedere cibos impietatis, & comedere carnem Christi; & quo sensu affirmat voluptatis amatores cibos impietatis comedere, eodem & negat eos carnem Christi comedere. Sensus autem ejus simpliciter est, voluptatis amatores cibos impietatis edere; intelligit ergo vicissim eos simpliciter carnem Christi non comedere.

Respondeo ad primum, nego paritatem & consequentiam. Cum enim unus sit modus accipiendi Spiritum Sanctum per inhabitationem ipsius in cordibus nostris, nec sub aliquo Sacramento secundum substantiam suam ac personam realiter contineatur, neque corporaliter accipi possit, ut qui totus spiritus est; non potest participari, nisi utiliter, quia non participatur nisi gratiam & caritatem diffundendo vel augendo in cordibus nostris. At Christi caro dupliciter manducari potest, corporaliter, & spiritualiter, digne & indigne, ad vitam, vel ad judicium, ut ex Scriptura Sacra & Patribus jam probavimus. Dici itaque potest impios non manducare carnem Christi, restricto manducationis verbo ad spiritualem manducationem: nec tamen inde colligere est, illos nullo modo ipsam manducare; cum præter hunc manducandi modum qui Justorum proprius est, sit alter bonis malisque communis.

Respondeo ad secundum, *S. Hieronymum* comparationem instituere inter comedere cibos impietatis & comedere spiritualiter carnem Christi, qui manducandi modi ambo metaphorici sunt, quo fit ut accuratior sit comparatio & elegantior. Sicut ergo simpliciter asserit voluptatis amatores cibos impietatis non comedere; ita simpliciter negat eos spiritualiter carnem Christi comedere. In hoc tota vis comparationis est posita.

ARTICULUS XIX.

Sacramentarii a S. AUGUSTINO profligantur.

I. NUllus est Patrum cujus auctoritate magis abusi sint Sacramentarii; nullus est cujus auctoritate validius conterantur. Palmaris est adversus ipsos locus lib. 9. *Confessionum*, cap. 13. ubi loquens de *Monica* matre sua sanctissima, ait: *Memoriam sui ad Altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei prætermissione servierat, unde sciret dispensari Victimam Sanctam, qua deletum est chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis computans delicta nostra.* Victima Sancta, qua deletum est chirographum contrarium nobis, est ipsum Corpus Christi pro nobis immolatum, & Sanguis pro nobis effusus, non mera Corporis & Sanguinis ipsius figura.

Non minus luculentus est locus alter, quem lib. 17. *De Civitate Dei*, cap. 20. legimus, ubi hæc verba Ecclesiastis 5. *Non est bonum homini nisi quod manducabit & bibet*, ad participationem mensæ hujus pertinere docet, *quam Sacerdos ipse Mediator Testamenti Novi exhibet secundum ordinem Melchisedech de corpore & sanguine suo. Is enim Sacrificium*, inquit, *successit omnibus illis sacrificiis Veteris Testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri; propter quod etiam vocem illam in Psalmo trigesimo nono ejusdem Mediatoris per Prophetiam loquentis agnoscimus:* „ Sacrificium & oblationem „ noluisti, corpus autem perfeciſti mihi: *Quia pro illis omnibus sacrificiis & oblationibus Corpus ejus offertur & participantibus ministratur.* Corpus Christi quod pro omnibus sacrificiis & oblationibus Testamenti Veteris offertur, non est corpus typicum, sed rerum; illud enim est de quo per Prophetam ait: *Corpus autem perfeciſti mihi*: illud est quod antiquis figuris succedit ut veritas per illas significata: illud est quod in antiqua Lege non offerebatur in Sacrificium. Porro nemo negaverit Corpus Christi in Veteris Legis

Eucharistia Sacrificium successit omnibus Sacrificis Veteris Testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri.

Legis Sacrificiis oblatum etiam fuisse in figura : Eucharistia ergo Sacrificium est in quo Christi corpus non in figura tantum offertur, & participantibus ministratur, sed in veritate, & reipsa.

Eucharistia Christi corpus est Veterum Sacrificiorum completivum.

Huic loco alter congener est ex enarratione in Psalmum 39. petitus, ubi de veteribus Sacrificiis loquens ait : *Cum datum est quod promissum est, ablata sunt verba promissiva, data sunt completiva. Sacrificia ergo illa tamquam verba promissiva, ablata sunt. Quid est quod datum est completivum ? Corpus quod nostis, quod non omnes nostis, quod utinam qui nostis omnes non ad judicium noveritis. Videte quando dictum est : (Christus enim ille est Dominus noster, modo loquens ex membris suis, modo ex persona sua)* Sacrificium, *inquit*, & oblationes noluisti. *Quid ergo ? nos jam hoc tempore sine Sacrificio dimissi sumus ? Absit.* Corpus autem perfecisti mihi. *Ideo illa noluisti, ut hoc perficeres : illa voluisti, antequam hoc perficeres. Perfectio promissorum abstulit verba promittentia. Nam si adhuc promittentia, nondum impletum est quod promissum est. Hoc promittebatur quibusdam signis : ablata sunt signa promittentia, quia exhibita est veritas promissa. In hoc corpore sumus, hujus corporis participes sumus, quod accipimus, novimus & qui non nostis, noveritis ; & cum didiceritis, utinam non ad judicium accipiatis.* Corpus typicum non est *veritas promissa*, quæ *exhibita est* : corpus typicum non est illud quod Filio suo Deus perfecit, de quo Christus ait per Prophetam : *Corpus autem perfecisti mihi* : Corpus typicum non est veterum Sacrificiorum *Completivum*. Corpus ergo Christi, quod in Eucharistia accipimus, non est Corpus Christi typicum, sed verum, & proprium.

II. Respondet *Albertinus*, duos esse completivos modos ; unum realem & proprium, alterum declarativum & testificativum. Priori sensu, proprium tantummodo ac naturale Domini Corpus esse veterum Sacrificiorum completivum, idque non qua in Eucharistia offertur & editur, sed qua in cruce mactatum & immolatum. Posteriori autem sensu panem Sacramentalem veterum Sacrificiorum completivum dici posse, quia illa completa esse Christi Passione testatur.

Futilis Albertini Responsio.

III. Verum quam futilis sit ista responsio, & *S. Augustini* sensum misere detorquens, patet ex ipso loci contextu. Tres enim gradus *Albertinus* distinguit, scilicet vetera Sacrificia Corpus Christi naturale promittentia : verum Christi Corpus ex Spiritu Sancto conceptum, quod hujusmodi promissionum objectum est : & hujus corporis signum, scilicet Eucharistiam, quæ promissiones illas Christi Passione completas esse testetur. Contra vero *S. Augustinus* duos tantum gradus agnoscit, signa promittentia, & complementum promissorum ; idque Eucharistiam esse docet. Inter verba promittentia & Eucharistiam quæ illorum completiva est, medium nullum assignat ; illam esse ait corpus quod Deus perfecit, ut promissa impleret. Censet igitur Eucharistiam continere ipsum Christi corpus naturale, quod Deus in locum veterum victimarum substituit, semel in cruce, quotidie in Ecclesia immolandum. *Perfectio promissionis abstulit verba promittentis ; Sacrificia illa tamquam verba promissiva ablata sunt, data sunt completiva. Quid est quod datum est completivum ? Corpus quod nostis.*

Nemo carnem Christi manducat, nisi prius adoraverit.

IV. Realis Præsentiæ Corporis Christi in Eucharistia fidem egregie etiam confirmat *S. Augustinus* enarration. in Psalmum 98. ubi illa verba explicans : *Adorate scabellum pedum ejus*, ait : *Quæro quid sit scabellum pedum ejus, & dicit mihi Scriptura :* Terra scabellum pedum meorum. *Fluctuans converto me ad Christum, quia ipsum quæro hic, & invenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum ejus. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit ; Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit, inventum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Numquid autem caro vivificat ? Ipse Dominus dixit, cum de ipsa commendatione ejusdem terræ loqueretur :* Spiritus est qui vivificat, caro autem nihil prodest. *Ideo & ad terram quamlibet cum te inclinas atque prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum Sanctum, cujus pedum*

ſcabellum eſt quod adoras: propter ipſum enim adoras: ideo & hic ſubjecit: Adorate ſcabellum pedum ejus, quoniam Sanctum eſt. *Quis Sanctus eſt? In cujus honore adoras ſcabellum pedum ejus*. Ipſam carnem quam de carne *Mariæ* Chriſtus traxit, in qua hic ambulavit, & quæ adorationis noſtræ objectum eſt nobis dedit in Euchariſtia manducandam: hæc autem vera eſt & naturalis Chriſti caro; non enim figuram carnis ex Virginis utero traxit, nec in figura carnis ambulavit, nec figuram carnis ejus adoratione ſuprema colimus. Igitur Chriſtus propriam ac naturalem carnem ſuam in Euchariſtia nobis dedit manducandam.

Sancti Auguſtini ſententiam non attigit Albertinus.

V. Reſpondet *Albertinus*, de manducatione ſpirituali *S. Auguſtinum* loqui, & de adoratione quæ ad carnem Chriſti terminatur, non in Euchariſtia, ubi reipſa non eſt, ſed in cœlo. Quid enim prohibet unumquemque Fidelium ſeorſum in cubiculo carnis illius paſſiones religioſe meditantem, humiliter ſe inclinare, & oculis ad cœlum erectis carnem illam adorare? Ad hanc autem adorationem ſigna Sacramentalia nos movent.

VI. Contra *S. Auguſtinus* de manducatione loquitur, cujus objectum eſt Chriſti caro in Euchariſtia exiſtens. At manducationis ſpiritualis objectum etiam extra Euchariſtiam eſt; ſpiritualiter ſiquidem illam manducat, quiſquis paſſiones illius religioſe meditatur: Loquitur itaque *S. Auguſtinus* de corporali manducatione, non de ſpirituali dumtaxat. Præterea, loquitur de manducatione inter quam & adorationem talis ordo intercedat neceſſe eſt, ut prius adorari debeat Chriſti caro, quam manducari: Id enim ſignificant hæc verba: *Nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adoraverit*. At inter ſolam manducationem corporalem, adorationemque hunc ordinem obſervari neceſſe eſt, ut adoretur prius Chriſti caro quam manducetur, non vero inter manducationem ſpiritualem & adorationem ſeu internam ſeu externam. Manducatio enim ſpiritualis carnis Chriſti, ut *Albertinus* ait, nihil aliud eſt quam apprehenſio carnis illius quam pro nobis ad mortem traditæ, tamquam cauſæ ſalutis noſtræ materialis meritoriæ. Sed ineptum eſt aſſerere, quod nemo carnem Chriſti qua pro nobis ad mortem traditam, tamquam cauſam ſalutis noſtræ materialem meritoriam apprehendat, niſi prius illam adoraverit: quin etiam id omnino falſum eſt, cum veriſimilius longe ſit meditationem mortis Chriſti eſſe carnis illius adoratione priorem, cum adorationis & amoris Chriſti nobis incentiva ſubminiſtret. De manducatione igitur ſpiritali non loquitur *S. Auguſtinus*, ſed de corporali cum ait: *Nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adoraverit*. Denique *S. Auguſtinum* de Chriſti carne, qua in cœlo exiſtente, non loqui, ſed qua in Euchariſtia, demonſtrant hæc verba: *Ideo ad terram quamlibet cum te inclinas atque proſternis*, quæ ſignificant terram illam de qua loquitur, id eſt, carnem Chriſti, quamvis in ſe unam, multiplicem tamen variis in locis exiſtentiam habere poſſe, variis in locis ut præſentem adorari. Id autem non convenit carni Chriſti qua in cœlo exiſtenti, ſed qua in Euchariſtia ſub ſingulis Hoſtiis conſecratis ſacramentalem præſentiam adeptæ.

VII. Catholicum dogma pariter confirmat idem S. Doctor Sermone 11. *De verbis Domini*, ubi explicans illa Chriſti verba: *Qui blaſphemaverit in Spiritum Sanctum, non habet remiſſionem in æternum*, & oſtendere volens illa non de omni, ſed de certa quadam in Spiritum Sanctum blaſphemia eſſe intelligenda, varia ſimilium Scripturæ ſacræ locutionum profert exempla, quæ licet generales videantur, non ſunt tamen generaliter intelligendæ, unumque petit ex verbis Chriſti, *Joannis 6.* de ſuæ carnis manducatione loquentis. *Illud etiam*, inquit, *quod ait*: „ Qui manducat carnem meam, „ & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in illo; *quomodo intellecturi ſumus? Numquid etiam illos hic poterimus accipere, de quibus dicit Apoſtolus, quod judicium ſibi manducent & bibant, cum ipſam carnem manducent, & ipſum ſanguinem bibant?* &c. Huic loco ſubjungo congenerem alterum ex lib. 1. contra *Creſconium* c. 25. ubi Exemplo Euchariſtiæ probat Sacramenta non prodeſſe ſemper habentibus. *Quid de ipſo Corpore & Sanguine Domini unico Sacrificio pro ſalute noſtra? Quamvis ipſe Dominus dicat*, Niſi quis mandacaverit carnem meam, &. biberit ſanguinem meum, non habebit in ſe vitam; *Non-ne idem Apoſtolus docet etiam hoc perniciosum male utentibus fieri? Ait enim*: Quicumque manducaverit panem, & biberit calicem Domini indigne,

digne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini : *Ecce quemadmodum obſunt divina & ſancta male utentibus, cur non hoc modo & baptiſmus?* Infideles & hypocritæ *ipſam carnem* Chriſti *manducant, & ipſum ſanguinem bibunt* ; Euchariſtiam cum recipiunt ; non ſpiritaliter utique, ergo corporaliter. Igitur *ipſa caro & ſanguis* Chriſti realiter in Euchariſtia continentur. Mera enim carnis & Sanguinis Chriſti figura, etſi eorum virtute repleta, nec eſt, nec dici poteſt ipſa ejus caro, ipſe ejus ſanguis. Quis enim dixit umquam: Petra deſerti erat ipſe Chriſtus, manna erat ipſa caro Chriſti, Baptiſmus eſt ipſe Chriſti ſanguis, Chriſma eſt ipſe Spiritus Sanctus? Præterea ipſum Corpus & Sanguis Domini, quod unicum eſt pro ſalute noſtra Sacrificium non eſt figura tantum corporis & ſanguinis Domini eorum virtute adaucta: ſed Euchariſtia, ſecundum *S. Auguſtinum*, eſt *ipſum Corpus & Sanguis Domini, unicum Sacrificium pro ſalute noſtra* : Non ergo figura tantum eſt Corporis & Sanguinis Domini, eorum virtute adaucta.

Euchariſtia eſt ipſa caro, ipſe Sanguis Domini, unicum pro ſalute noſtra ſacrificium.

VIII. Reſpondet *Albertinus*, S. Auguſtinum ipſius carnis ac ſanguinis nomine, carnis & ſanguinis intellexiſſe Sacramentum, atque ita ſe expoſuiſſe in Sermone laudato de Verbis Domini, cum ait, *Numquid & Judas, quamvis primum ipſum manibus ejus confectum Sacramentum carnis & ſanguinis ejus cum cæteris Diſcipulis manducaret & biberet, manſit in Chriſto, aut Chriſtus in eo?*

Inanis Albertini reſponſio & objectio.

IX. Sed hæc reſponſio vim argumenti noſtri non elevat: Sacramentum enim Carnis & Sanguinis Chriſti, quod eſt *ipſa caro & ipſe ſanguis, unicum pro ſalute noſtra Sacrificium*, non eſt mera figura virtute carnis & Sanguinis Chriſti adaucta, ſed Sacramentum ipſam Chriſti carnem & ſanguinem continens: atqui Euchariſtia, ex *S. Auguſtino*, *eſt ipſa caro & ipſe ſanguis Chriſti, unicum Sacrificium pro ſalute noſtra*; Sacramentum igitur eſt ipſam Chriſti carnem, ipſum ſanguinem revera continens.

X. Inſtat *Albertinus* : Euchariſtia, ſecundum S. Auguſtinum, *Sacramentum* eſt *manibus Chriſti confectum*. Abſurdiſſimum autem eſſet dicere, Dominum proprium corpus ſuum manibus ſuis confeciſſe: nihil enim ſeipſum effective producere poteſt.

Reſpondeo, Nihil quidem ſeipſum abſolute producere poſſe, ſed tamen producere ſeipſum poſſe ſub certo quodam ſtatu, ſeu ad eum ſtatum ſeſe redigere. Unde licet Chriſtus proprium corpus ſuum manibus ſuis abſolute non conficiat, illud tamen collocat ſub Sacramento; unde Sacramentum quod eſt ipſum Chriſti corpus, manibus ejus confectum dici poteſt. Sic *Sanctus Paulus* ad Hebræos 9. de Chriſto ait; *Per hoſtiam ſuam apparuit*; & c. 10. *Hic unam pro peccatis offerens hoſtiam*; Quæ tamen hoſtia nihil aliud erat quam ipſe Chriſtus Patri in Sacrificium oblatus. Cur igitur pari quodam modo non diceretur conficere Sacramentum corporis & ſanguinis ſui, immo Corpus & Sanguinem ſuum ſub Sacramento, quia ipſa ſub ſpeciebus Sacramentalibus conſtituit, ac ſeipſum Sacrificium offert unicum pro ſalute noſtra, ipſe Sacerdos & victima. Eodem ſenſu exponenda ſunt verba *S. Cyrilli Alexandrini*, in Joannis 6. dicentis: *In cibo manna videbatur Eulogia illa quæ eſt per Chriſtum*; ex quibus idem ſophiſma ſtruit *Albertinus*.

XI. Confirmatur iterum Catholica ſententia ex eodem *S. Auguſtino*, lib. 12. contra *Fauſtum*, cap. 10. dicente: *Habet enim magnam vocem Chriſti Sanguis in terra; cum eo accepto ab omnibus gentibus reſpondetur, Amen. Hæc eſt clara vox ſanguinis quam ſanguis ipſe exprimit ex ore Fidelium eodem ſanguine redemptorum*. Et cap. 20. Euchariſtiam vocat *Sacramentum ſpei, quo in hoc tempore conſociatur Eccleſia, quamdiu bibitur quod de Chriſti latere manavit*. Sanguis qui de Chriſti latere manavit, & quo redempti ſumus, eſt verus Chriſti Sanguis, non typicus; ſed hic ſanguis eſt in terra, & bibitur a Fidelibus, cum Euchariſtiam recipiunt, ſecundum *S. Auguſtinum* : ergo Euchariſtia verum Chriſti ſanguinem realiter continet, iſque revera bibitur a Fidelibus; atque id profitentur, cum reſpondent *Amen*, quam vocem ſanguis ipſe ſacratiſſimus ex eorum ore exprimit.

Sanguinem qui de Chriſti latere manavit, in Euchariſtia bibimus.

Vel ex his duobus locis, etſi alia non ſuppeterent quamplurima, refellitur *Petri Alix* Carentonici Miniſtri Diſſertatio *De Sanguine Chriſti Domini*, in qua ex *S. Auguſtino* maxime probare nititur Chriſti corpus poſt Reſurrectionem exangue eſſe, indeque colligit,

Chriſti Corpus poſt Reſurrectionem exangue non eſt.

git, illum non agnoviſſe ſubſtantialem ſanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentiam. Nititur autem *S. Auguſtini* verbis in Epiſtola ad *Conſentium* qui ab illo quæſierat, *utrum nunc corpus Domini oſſa & ſanguinem habeat, aut reliqua carnis lineamenta?* Reſpondet autem S. Doctor: *Ego Domini corpus ita in cœlo eſſe credo, ut erat quando aſcendit in cœlum. Dixerat autem diſcipulis, ut in Evangelio legimus, de ſua reſurrectione dubitantibus, & illud quod videbant, non corpus, ſed ſpiritum eſſe putantibus*: Videte manus meas & pedes, palpate & videte quia Spiritus oſſa & carnem non habet, ſicut me videtis habere. *Sic eorum, cum eſſet in terra, contrectatus eſt manibus; ſic eorum eſt, cum iret in cœlum, deductus aſpectibus. Ibi vox Angelica ſonuit*, Sic veniet quemadmodum eum videtis eumtem in cœlum: *Fides adſit, & nulla quæſtio remanebit. Niſi forte de ſanguine requirendum eſt, quia cum diciſſet*, Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, *non addidit ſanguinem. Non ergo & nos addamus inquirere, quod ille non addidit dicere: & de compendio, ſi placet, finita ſit quæſtio. Fortaſſis enim accepta occaſione ſanguinis, urgebit nos moleſtior perſcrutator, & dicet; ſi ſanguis, cur & pituita? Cur non & fel flavum, & fel nigrum quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari etiam Medicinæ diſciplina teſtatur? Sed quodlibet quiſque addat, corruptionem addere caveat, ne ſuæ fidei ſanitatem, caſtitatemque corrumpat.*

Petrus Alix Calvinianus Miniſter refellitur.

Reſpondeo, neque *Conſentium* abſolute dubitaſſe utrum Corpus Domini oſſa & ſanguinem habeat, neque id in incerto reliquiſſe *S. Auguſtinum*; ſed utrum oſſa & ſanguinem habeat alicui adhuc tranſmutationi obnoxia, quo modo habuit dum vitam mortalem ageret quærebat *Conſentius*; & quo modo intelligenda eſſent Apoſtoli verba dicentis, *Caro & ſanguis Regnum Dei non poſſidebunt*. Noverat ſic iſtam quæſtionem ſolvi poſſe, ut carnis & ſanguinis nomine opera carnis & ſanguinis intelligantur, idque in ſua ad *S. Auguſtinum* Epiſtola ſcripſerat. Hanc autem reſponſionem approbat *S. Auguſtinus* ut veram, ſed negat eſſe Apoſtoli ſcopo omnino convenientem, meliuſque explicari ait hunc locum de corruptione carnis & ſanguinis: *Quia non de operibus, ſed de modo reſurrectionis loquebatur Apoſtolus, & eam quæſtionem diſputando verſabat:* huncque eſſe ſenſum Apoſtoli fuſe probat Doctor ſanctiſſimus, & poſt multa obſervat, ne quiſquam putaret Apoſtolum, cum dixit, *Caro & Sanguis regnum Dei non poſſidebunt*, hoc definiviſſe, *ſecundum ſubſtantiam carnis*, aperuiſſe quid diceret, ſubjungendo: *Neque corruptio incorruptionem poſſidebit*. Tamquam diceret: *Quod dixi, Caro & Sanguis regnum Dei non poſſidebunt*, ideo dixi quia *corruptio incorruptionem non poſſidebit*. Hoc ergo loco, inquit S. Auguſtinus, *nomine carnis & ſanguinis corruptionem mortalitatis intelligi voluit*. Credebat itaque *S. Auguſtinus* & credendum omnino cenſebat, Sanguinem in Corpore Chriſti glorioſo exiſtere ſecundum ſubſtantiam, non ſecundum corruptionem mortalitatis & argutulos diſputatores cohiberi volebat, objectantes: *Si caro eſt, & ſanguis eſt: ſi ſanguis, & cæteri humores: ſi cæteri humores, ergo & corruptio*. Quia Deus qui corporibus trium puerorum in fornace addidit contra ignem incorruptionem, vel ipſi igni detraxit corrumpendi facultatem, carni & ſanguini poteſt auferre quaſdam qualitates ſtatus corruptibilis proprias, & tamen ipſam carnis & ſanguinis ſubſtantiam ſervare. *Valet igitur divina potentia de iſta viſibili atque tractabili natura corporum quibuſdam manentibus auferre quas voluerit qualitates: ac per hoc etiam valet membra mortalia formæ lineamentis manentibus, corruptione vero mortalitatis emortua, ſtabili vigore firmare: ut abſit labes, adſit effigies: adſit motio, abſit fatigatio; adſit veſcendi poteſtas, abſit eſuriendi neceſſitas.*

Et lib. 1. „ Retractationum *cap.* 17. „ Unde conſtat Apoſtolum non carnis ſubſtantiam negaſſe in Regno Dei futuram, ſed aut homines qui ſecundum carnem vivunt, carnis & ſanguinis nomine nuncupaſſe, aut ipſam carnis corruptionem, quæ tunc utique nulla erit. *Et libri* 11. *cap.* 3. Non ſic accipiendum eſt, quaſi carnis non ſit futura ſubſtantia, ſed carnis & ſanguinis nomine ipſam corruptionem carnis & ſanguinis intelligendus eſt Apoſtolus nuncupaſſe. „ Idem confirmat c. 91. *Enchiridii*, & c. 24. lib. 22. *De Civitate Dei*.

Reſponderi etiam poteſt, duplicem eſſe ſanguinem; unum vitalem & præcipuum, qui ven-

venæ sectione non effluit, alterum superfluum & degenerem, ex humoribus efformatum. De primo genere sanguinis *Consentium* non dubitasse, nec ab eo interrogatum fuisse *S. Augustinum*, sed de secundo, & quæstionem adeo inutilem excutere noluisse; tum ut aliam quæstionem declinaret, utrum scilicet corpus glorioſum aliis humoribus, pituita, vel felle flavo & nigro careat, ex quibus humanæ naturæ temperamentum efformatur: *Fortassis enim*, inquit, *arrepta occasione sanguinis urgebit nos molestior perscrutator, & dicet; Si sanguis, cur non & pituita? Cur non & fel flavum vel nigrum?* &c. Tum quia ad hujus enucleationem quæstionis tempus tunc *S. Augustino* non suppetebat. Unde illam prætermisit, cum quibusdam aliis quæ fidei propinquiores erant, quas inter ista recensetur: *Utrum baptizati omnes, si absque pœnitentia diversis criminibus irretiti de corpore exierint, veniam quolibet tempore consecuti sint?* Circa quam ad Opus eo de argumento a se conscriptum remittit, subditque de temporis defectu ad prolixiorem scribendam Epistolam, qua quæstiones omnes ab ipso propositas enuclearet; *Cum ista dictarem, perlator jam ventum expectans, me vehementer, ut navigaret, urgebat. Itaque si quid hic incondite atque inculte dictum legeris, vel si totum ita esse perspexeris, doctrinæ da operam, linguæ veniam.*

Sed palmaris est contra Calvinistam Dissertatorem *S. Augustini* locus in Epist. ad *Casulanum*, ubi contra *Urbicum* quemdam Scriptorem hæc habet: *Dicit cessisse pani pecus, tamquam nescius & tunc in Domini mensa panes propositionis poni solere, & nunc se de Agni Immaculati corpore partem sumere: dicit cessisse poculo sanguinem, non cogitans etiam nunc se accipere in poculo sanguinem.* Fideles Christi Sanguinem in poculo Eucharistico accipere *S. Augustinus* testatur; censet igitur & Christum verum sanguinem in corpore glorioso habere, & ejusdem sanguinis substantiam in Eucharistia nobis dare. Enimvero si Eucharistia sanguinis Christi nudum signum *S. Augustino* visa esset, injuria reprehendisset *Urbicum*; siquidem vere ille dixisset cessisse pecus pani, & poculo sanguinem. Quod enim ad signum attinet; in pecore illo non minus fuisset Christus, quam in nostro pane, & Sanguis Domini non minus fuisset in sanguine veterum victimarum, quam in nostro vino. Quamobrem Veteris Legis homines Christum habuissent in pecore, quem nos in pane, & sanguinem Christi habuissent in victimarum sanguine, quem nos in vino haberemus. Vult igitur *S. Augustinus* vetera transiisse, & nova in Christo facta esse, ut succederet panis pani; panis scilicet qui de cœlo descendit, panibus propositionis; pecus pecori, id est, Agnus Dei, victimis irrationalibus; sanguis sanguini, Christi nimirum sanguis brutorum animantium sanguini, ut veritates figuris. Sanguine igitur Christi corpus glorioſum præditum est, & hunc pretioſum sanguinem in Eucharistia bibimus.

Non minus insignis est locus Quæstione 57. in *Leviticum*, ubi ait: *Cum Dominus dicat*: „ Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non ha„ bebitis vitam in vobis:" „ *Quid sibi vult quod a Sanguine Sacrificiorum quæ pro peccatis offerebantur, tantopere populus prohibetur, si illis sacrificiis unum hoc Sacrificium significabatur, in quo vera sit remissio peccatorum: a cujus tamen Sacrificii sanguine non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum potius omnes exhortantur qui volunt habere vitam?* Antithesis illa inter legalem sanguinis bibendi prohibitionem, & Evangelicum de illo bibendo mandatum nulla esset, si præceptum de bibendo sanguine typico, aut spiritualiter tantum intelligeretur. Denique, ut alia loca præteream, insignis ille est in rem nostram ex Sermone 113. *De diversis* qui primus est in Festo *S. Cypriani* Martyris. *In eo loco*, inquit, *ubi posuit carnis exuvias, sæva tunc multitudo convenerat quæ propter odium Christi sanguinem funderet Cypriani: ibi hodie venerans multitudo concurrit, quæ propter Natalem Cypriani bibit Sanguinem Christi. Et tanto dulcius in illo loco propter Natalem Cypriani sanguis bibitur Christi, quanto devotius ibi propter nomen Christi sanguis fusus est Cypriani. Denique sicut nostis, quicumque Carthaginem nostis, in eodem loco Mensa Deo constructa est, tamen Mensa dicitur Cypriani, non quia ibi est umquam Cyprianus epulatus, sed quia ibi est immolatus, & quia ipsa immolatione sua paravit hanc Mensam, non in qua pascat, sive pascatur; sed in qua Sacrificium Deo, cui & ipse oblatus est, offeratur.* Legatur erudita Disquisitio, *De Sanguine Corporis*

Christi post Resurrectionem, a clarissimo viro *Jacobo Boileau* Doctore Sorbonico, & Metropolitanæ Senonensis Ecclesiæ Decano edita.

Christum carnem suam nobis manducandam fideli corde & ore suscipimus.

XII. Dogma Catholicum de præsentia reali Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia confirmatur iterum ex *S. Augustino* lib. 2. *Contra Adversarium Legis & Prophetarum*, cap. 9. *Nos autem*, inquit, *audiamus & intelligamus duo Testamenta in duobus filiis Abrahæ, duabusque mulieribus ejus commixtione fœtatis: sicut duos in carne una Christum & Ecclesiam, istis nolentibus sine ulla obscœnitate cognoscimus, sicut Mediatorem Dei & hominum hominem Christum Jesum, carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem, fideli corde atque ore suscipimus, quamvis horribilius videatur humanam carnem manducare, quam perimere; & humanum sanguinem potare, quam fundere.* Christi carnem manducamus, & sanguinem bibimus, secundum S. Augustinum, *fideli corde atque ore.* Non igitur spiritualiter dumtaxat, sed corporaliter. Nec de figura dumtaxat Corporis & Sanguinis Christi virtute adaucta locus ille intelligi potest. Loquitur enim *S. Augustinus* de manducatione carnis & potione sanguinis, quæ horrorem incutere possent: atqui typi carnis & sanguinis, eorumque virtus horrorem incutere nullum possunt. Non loquitur ergo *S. Augustinus* de typis dumtaxat carnis & sanguinis Christi, eorumque virtute. Præterea antithesis a S. Doctore instituta inter manducationem & occisionem humanæ carnis, & inter effusionem & potationem humani sanguinis, probat ipsum loqui de ea carne quæ occidi, & de sanguine qui effundi potuit; at figura carnis non occiditur, nec sanguis effusio figurata horrorem incutit. Non potest igitur explicari locus ille *S. Augustini* de corpore & sanguine typicis.

Improbabilis Albertini Responsio.

XIII. Respondet *Albertinus*, probabiliter dici posse, hoc loco legi debere, non *fideli corde atque ore suscipimus*; sed *fideli corde atque aure suscipimus Mediatorem carnem suam manducandam dantem*. Hoc, est, mandantem. Sed qua auctoritate ita esse legendum tam audacter asserit? An alicujus MS. Codicis probatæ fidei? Id quidem optabat vehementer ut ab importuna objectione se liberaret. *Utinam*, inquit, *liceret videre plures ac vetustos codices manuscriptos*? Facillimum enim fuit *ore* in *aure* mutare. At tot videre potuit quot Parisiis extant, ubi certe extant quamplurimi, nec dubium quin viderit homo in iis quæ causæ suæ commoda esse possent conquirendis, non incuriosus: nullum tamen protulit; nullum igitur invenire potuit.

Secundo, ut quoquo modo ab hujus loci difficultate se expediat, respondet, in his verbis, *fideli corde atque ore*, cor & os non necessario pro disparatis & distinctis esse sumenda, sed pro uno & eodem accipi posse, ut quando Joannes Baptista de Domino Pharisæis ac Saducæis dicebat: *Ipse vos baptizabit Spiritu Sancto & igne.*

Verum hæc responsio inepta est. Hic enim loquendi modus a nullo umquam Auctore usurpatus probabitur, *fideli corde & ore*, ad significandum, *fideli ore cordis.* Nec favet *Albertino* locus ab ipso prolatus: *Ille vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne.* Tum quia longe probabilior est istius loci sensus, his verbis, *Spiritu Sancto & igne*, unum & idem non significari, sed hoc verbo, *Spiritu Sancto*, receptionem interiorem Spiritus Sancti ab Apostolis die Pentecostes significari, istud vero *igne*, sinum exterius designare, sub quo in eos visibiliter effundendus erat: tum quia hoc verbum *Spiritu Sancto*, omnia Spiritus Sancti distincte non significat attributa; unde vox illa, *& igne*, novum quid dat intelligendum, scilicet Spiritum Sanctum habere purificandi vim & fidelium corda divino amore incendendi. At cum dicitur, *fideli corde atque ore suscipimus*, si eo intelligantur sensu hæc verba, quem ipsis affingit *Albertinus*, his verbis *& ore*, nihil novi significatur: hoc ipso enim quo concipimus Corpus Christi corde suscipi, concipimus, ore cordis suscipi; adeoque inutilis esset hujus vocis additio, & nugatorius plane sensus: tantumdem enim valeret ac si dicerem; fideli corde & ore cordis suscipimus.

Respondet tandem *Albertinus* his solutionibus diffidens, *S. Augustinum* non loqui de Mediatore tamquam per Eucharistiam Corpus suum manducandum, Sanguinemque bibendum porrigente, sed de eo tamquam Carnem suam manducandam, Sanguinemque bibendum docente, tradente, commendante & jubente: nec rursum de illo fi-

deli

deli corde atqùe ore velut approbationis & confeſſionis inſtrumentis, audiendo, amplectendo, & excipiendo. Nam verbum, *ſuſcipere*, inquit, adeo communiter in hac ſignificatione ponitur, ut ſupervacaneum foret probationes congerere.

Sed hæc etiam reſponſio futilis eſt. Quamvis enim ubi de doctrina agitur, *ſuſcipere*, idem ſit ac *approbare*: Quo ſenſu in Proverbiis dicitur, *Ad ſuſcipiendam eruditionem doctrinæ: Si ſuſceperis ſermones meos: Suſcipiat verba mea cor tuum*: aliud tamen ſignificat cum agitur de perſona, nec uſquam viris cordatis probabitur, *Ore ſuſcipere Mediatorem*, tantumdem valere ac *Ore approbare Mediatorem*. Quamquam nec figmentum illud *Albertino* ſatis ſit ad eludendum argumentum quod ex illo *S. Auguſtini* loco eruitur. Dixerit enim *S. Auguſtinus*, ut Miniſter ſomniavit, nos corde & ore approbare Mediatorem docentem, Carnem ſuam manducandam, Sanguinemque bibendum: inde ſemper colligere eſt, nos carnem ejus manducare & ſanguinem bibere, ſiquidem id docet ac jubet Mediator: & quidem eo modo manducare & bibere, qui horrorem incutere poſſit aliquem, ut *S. Auguſtinus* aſſerit: quod certe de manducatione & potatione ſpiritali dici non poteſt.

XIV. Probatur iterum dogma Catholicum ex eodem *S. Auguſtino* lib. 1. *De peccatorum meritis & remiſſione*, cap. 20. *Dominum audiamus*, inquit, *non quidem hoc de Sacramento ſancti Lavacri dicentem, ſed de Sacramento ſanctæ Menſæ ſuæ, quo nemo rite niſi baptizatus accedit:* „ Niſi manducaveritis Carnem meam, & biberitis „ Sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. *Quid ultra quærimus? Quid ad hoc reſponderi poteſt, niſi pertinacia pugnaces nervos adverſus conſtantiam perſpicuæ veritatis intendat? An vero quiſquam etiam dicere audebit, quod ad parvulos hæc ſententia non pertineat, poſſintque ſine participatione corporis hujus & ſanguinis in ſe habere vitam; quia non ait*, Qui non manducaverit, *ſicut de Baptiſmo*, Qui non renatus fuerit, *ſed ait*, Si non manducaveritis, *velut eos alloquens qui audire & intelligere poterant, quod utique non valent parvuli? Sed qui hoc dicit, non attendit, quia niſi omnes iſta ſententia teneat, ut ſine Corpore & Sanguine Filii hominis vitam habere non poſſint, fruſtra etiam ætas major id curat. Poteſt enim, ſi non voluntatem, ſed verba loquentis attendas, eis ſolis videri dictum, quibus tunc Dominus loquebatur; quia non ait*: Qui non manducaverit; *ſed*, Si non manducaveritis. *Et ubi eſt quod eodem loco de hac ipſa re ait*, Panis quem ego dedero, caro mea eſt pro ſæculi vita? *Secundum hoc enim etiam ad nos pertinere illud Sacramentum intellexi-mus, qui tunc nondum fuimus, quando iſta dicebat; quia non poſſumus dicere, ad ſæculum nos non pertinere; pro cujus vita Chriſtus ſuam carnem dedit . . . . . Ac per hoc etiam pro parvulorum vita caro data eſt, quæ data eſt pro ſæculi vita, & ſi non manducaverint carnem Filii hominis, nec ipſi habebunt vitam*. Hic de ſpiritali manducatione *S. Auguſtinus* non loquitur, cujus incapaces parvuli ſunt, & carnis nomine veram carnem intelligit, quæ ſola data eſt pro ſæculi vita. Igitur veram Chriſti carnem ore corporis a Fidelibus manducari credebat *S. Auguſtinus*, credebat & Eccleſia univerſa, cujus doctrinam propugnabat, & cujus in Communione vivebat.

Pro parvulorum vita caro Chriſti data eſt, quæ data eſt pro ſæculi vita.

Fatetur *Albertinus* in hiſce Domini ſecundum Joannem verbis, de vero ac proprio Domini corpore & ſanguine agi. Concedit etiam S. Auguſtinum de proprio corpore & ſanguine frequenter illa eſſe interpretatum. Contendit, hoc in loco, aliiſque nonnullis ipſum intelligere ac explicare hunc locum de corpore & ſanguine typicis, id eſt, de figura corporis & ſanguinis Domini. Verum hæc reſponſio ineptam prorſus verborum Chriſti interpretationem *S. Auguſtino* affingit. Supponeret enim *S. Auguſtinus* Chriſtum Judæos ac Diſcipulos ſuos alloquentem, illis nominibus Carnis & Sanguinis deſignare voluiſſe mera ſigna, de quibus nec tunc, nec antea cum ipſis fuerat locutus, ipſiſque ita imparatis, & inſtitutionis futuræ panis & vini in ſigna corporis & ſanguinis ſui penitus ignaris, dixiſſe: *Niſi manducaveritis carnem Filiihominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, ut ſignificaret neminem vitam habiturum, qui panem non comederet, vinumque biberet aliquando in ſigna ſui corporis & ſanguinis inſtituenda. Quo quid abſurdius cogitari poteſt? Præterea, quænam ratio eſt, ut illa

Albertini reſponſio & objectiuncula diſſlantur.

illa Christi verba de vero ac proprio Domini corpore intelligenda, *Sanctus Augustinus* aliquando exposuerit ad mentem Christi Domini de proprio corpore ac sanguine, aliquando alieno sensu; scilicet de typis corporis & sanguinis? At, inquit *Albertinus*, expresse *Augustinus* ait, Dominum hic loqui *de Sacramento Mensæ suæ*: ergo de sacro signo loquitur. Totum concedimus, sed neganus de signo exclusivo loqui: Nam illud ipsum mensæ suæ Sacramentum vocat carnem & sanguinem Domini: Quod argumento est signum merum corporis & sanguinis Christi non esse, aut eorum virtute dumtaxat repletum. Licet enim aqua Baptismi, sanguinis Christi signum sit, ejusdemque virtutem contineat, ipsam tamen sanguinem Domini *Sanctus Augustinus* non vocat, neque in *Sacramento Lavacri*, sed *in Sacramento sanctæ Mensæ suæ*, manducari asserit ejus carnem, & sanguinem bibi. Alio igitur sensu Eucharistiam, alio Baptismum Sacramentum vocat: illud quia sanguinem Christi, quo a peccatis nostris absuimur, significat, ejusque virtutem continet; istud quia Christi corpus & sanguinem secundum substantiam in se contenta significat. Significatio itaque communis est utriusque Sacramenti ratio; Communis etiam est ambobus virtus Sanguinis Christi; sed inclusio Corporis & Sanguinis Christi secundum substantiam, Eucharistiæ propria est.

Hinc facile solvitur ista *Albertini* objectiuncula: Ait Augustinus: *Dominum audiamus non hoc de Sacramento Lavacri dicentem, sed de Sacramento Sanctæ Mensæ suæ.* Quo igitur sensu vocem, *Sacramentum* de Baptismo loquens usurpat, eodem & cum loquitur de Mensæ Sacramento. At per Sacramentum in Baptismo signum sacrum intelligit, aquam videlicet quæ Sanguinis Christi signum est; ergo & pariter per Mensæ Sacramentum, & panem & vinum quæ carnis & sanguinis Christi sacramenta, id est, sacra signa sunt.

XV. His omnibus *Sancti Augustini* pro Catholico dogmate testimoniis coronidem imponet locus celeberrimus ex Commentario in Psalmum trigesimum tertium, ubi de Christo sic loquitur: „ Et ferebatur in manibus suis. Hoc vero, fratres, quomodo „ posse fieri in homine quis intelligat? Quis enim portatur in manibus suis? Manibus „ aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur „ in ipso David secundum literam non invenimus, in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum Corpus suum, ait: „ *Hoc est corpus meum*: Ferebat enim illud Corpus in manibus suis. Ipsa est humanitas Domini Jesu Christi, ipsa multum commendatur hominibus. „ Christum propriis manibus corpus suum portasse asserit, cum dixit Apostolis *Hoc est Corpus meum*, & fecisse quod nullus hominum facere potest. At quilibet sui ipsius signum & figuram portare potest: docet ergo *S. Augustinus*, „ Christum proprium Corpus suum portasse, „ non figuram dumtaxat corporis sui.

Christus Corpus suum in manibus suis ferebat, cum Eucharistiam Apostolis dedit.

Respondet *Albertinus*, Sanctum Augustinum Concione 2. in eumdem Psalmum se amplius explicantem dicere; *Ipse se portabat quodammodo cum diceret, Hoc est Corpus meum.* Quo adverbio innuit, Dominum proprie loquendo se non portasse. Illud enim, *quodammodo*, temperamentum est Oratorum, quo paulo licentius dicta corrigunt ac minuunt. Verum fallitur *Albertinus*; nam adverbium illud, *quodammodo* non semper est terminus diminuens, sed fungitur quandoque vice termini dumtaxat specificantis; id est, non negat sensum literalem propositionis assertæ, sed sensum illud ad certum quemdam & singularem modum determinat. Sic Sanctus Augustinus in Epistola ad *Volusianum* ait, Verbum unitum fuisse homini *quodammodo*, & Epistola 28. ad *San Hieronymum*, ait „ Animam humanam esse immortalem *secundum quemdammodum*; & *Theophilus Antiochenus*, ait *Materiam a Deo esse quodammodo factam*: nec tamen negant Verbum esse reipsa & personaliter unitum naturæ humanæ, Animam reipsa & secundum substantiam esse immortalem, & materiam esse a Deo revera productam; sed sensum literalem harum propositionum ad certum quemdam modum unionis, immortalitatis, & productionis, per adverbium *quodammodo*, determinat. Ita cum *Sanctus Augustinus* ait Christum seipsum portasse quodammodo, non negat quin vere & reipsa Corpus suum proprium manibus suis portaverit, quod in præcedenti Concione tam diserte asseruerat.; sed literalem illius Propositionis sensum ad quemdam portandi.

Albertini Responsio vim Augustiniani testimonii non frangit.

randi seipsum modum singularem restringit per adverbium *quodammodo*, ut nimirum significet ipsum Corpus suum non portasse modo illo sensibili quo portantur corpora, sed modo singulari & admirabili, qui sacri ipsius corporis sub Sacramento proprius est.

ARTICULUS XX.

Solvuntur quædam Sacramentariorum Objectiones ex SANCTO AUGUSTINO petitæ.

I. OBjicit *Albertinus* Sermonem *Sancti Augustini* ad recens baptizatos, quem integrum refert *Sanctus Fulgentius* lib. *De Baptismo Æthiopis* cap. ultimo. Ac primum urget ea verba: *Quod videtis, panis est, & calix, quod vobis etiam oculi vestri renuntiant*. Quibus verbis, inquit, non modo *Augustinus* docet in altari panem esse & calicem, sed & addit, oculos quoque id renuntiare, sensuum testimonium in eorùm dignotione apertissime commendans.

R. Eucharistiam a *S. Augustino* panem vocari secundum speciem externam, secundum quam oculi panem esse judicant, quod panis figuram & qualitates habet, non secundum interiorem substantiam. Unde subdit: *Quod autem fides vestra postulat instruenda, panis est Corpus Christi, calix Sanguis Christi*: id est, objectum illud exterius, quod panis appellationem retinet, sicut & speciem, signum sacrum est Corporis Christi substantiam revera continens; & calix, seu objectum illud exterius quod videtur in calice, vinumque vocatur, Sanguinis Christi realiter etiam sibi conjuncti signum est. Addiderim *Lantfranci* ad similia loca responsionem, dicentis, Eucharistiam panem & vinum figurato locutionis modo vocari: *Solemus enim aliquas res illarum rerum ex quibus efficiuntur nominibus appellare, quamvis in aliam naturam translatæ, jam non possint esse illud quod sunt res illæ, ex quibus probantur effectæ. Sicut Beatus Augustinus* crystallum *vocat* nivem multorum annorum duratam tempore & serie sæculorum, *cum nix sit liquida & humida, crystalli vero natura dura & sicca. Ac per hoc cum tam diversæ naturæ sint in utrisque, non recte quis crystallum nivem vocaverit, nisi eo locutionis modo, quo res effecta materiali solet nomine appellari. Et Creator ex terra creato primo homini in Genesi dicit*: Terra es, & in terram ibis. *Quasi diceret, Quia factus es ex terra, quandoque fies terra, & reverteris in terram*. Scriptura itaque Sacra & SS. Patres interdum *Corpus Domini panem vocant mystica locutione, seu quoniam ex pane conficitur, ejusque nonnullas retinet qualitates, seu quia animam incomprehensibiliter pascendo satiat, eique æternæ vitæ substantiam subministrat; vel quod Corpus est Filii Dei, qui est Panis Angelorum*.

Objectioni primæ Alberti ex S. Augustino petita respondetur.

In Ps. 147.

II. Objicit *Albertinus* S. Augustinum postquam dixisset, „ Panis est Corpus Christi, „ & calix Sanguis Christi, *addere*: Potest in animo cujuspiam talis cogitatio oboriri: „ Dominus noster Jesus Christus novimus unde acceperit carnem de Virgine Maria, „ Infans lactatus est, nutritus est, crevit, ad juvenilem ætatem perductus est, a Ju„ dæis persecutionem passus est, ligno suspensus est, in ligno interfectus est, de li„ gno depositus est, sepultus est, tertia die resurrexit, quo die voluit, in cœlum a„ scendit. Illuc levavit corpus suum, unde est venturus ut judicet vivos & mortuos. „ Ibi est modo sedens ad dexteram Patris. Quomodo est panis corpus ejus, & calix, vel „ quod habet calix, quomodo est sanguis ejus? *Et respondet*: Ista, fratres, ideo dicuntur „ Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur speciem ha„ bet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem. „ Si credidisset *Augustinus* panem & vinum per consecrationem fieri & esse proprie & substantialiter Corpus & Sanguinem Christi, ad propositam quæstionem clare & distincte proculdubio respondisset, maximo ac ineffabili miraculo panis ac vini substantias, remanentibus accidentibus, in corpus ac sanguinem ejus transubstantiari, sicque corpus & sanguinem non modo esse in cœlo; sed simul etiam in terra, in locis innumeris, sub accidentibus prædictis, & indivisibiliter existere. Horum autem nihil respondet, quamvis quæstio proposita, & auditorum instructio necessario id exigerent; sed eo tantum recurrit, ut dicat

hic

hic de Sacramentis agi quæ (ut alibi notat) earum rerum, quarum Sacramenta sunt, nomina accipiunt .

Objectioni secundæ Albertini respondetur .

R. *Albertinum* statum quæstionis, quam in eo Sermone proponit ac solvit *S. Augustinus* , non fuisse assecutum, neque ejusdem responsionem comprehendisse . Scopus quippe S. Doctoris non erat exponere recens baptizatis quid sit Eucharistia , cum ea de re paulo ante baptismum fuissent edocti ; siquidem Eucharistiam statim post baptismum suscipiebant , & ad susceptionem Baptismi præmittebantur Catecheses , cum de ipsomet , tum de Confirmatione , & Eucharistia , simul administrari solitis, secundum Ecclesiæ Disciplinam, ut ex Catechesibus *S. Cyrilli Hierosolymitani* discimus: Sed explicandum sibi proposuerat *S. Augustinus*, quid objectum illud exterius, quod sensibus obversatur, & panis vocatur in Eucharistia , significet ; quod nondum recens baptizati noverant . *Hoc quod videtis*, inquit, *in Altari Dei etiam transacta nocte vidistis : Sed quid esset , quam magnæ rei Sacramentum contineret , nondum audistis* . Quæstioni respondet, Panem esse corpus Christi, Calicem esse Sanguinem Christi, id est, objecta illa exteriora , quæ ut speciem, ita & appellationem panis & vini retinent , Sacramentum esse, sive sacrum signum Corporis & Sanguinis Christi , quæ sub illis realiter contineri jam dicerant , & credebant . Et id quidem fidei sufficiebat , sed ampliori instructione erat opus ad istius Sacramenti significationem , de qua quæstio erat, intelligendam . *Quod*, inquit , *fides vestra postulat instruenda, panis est Corpus Christi , calix Sanguis Christi . Breviter quidem hoc dictum est , quod fidei forte sufficiat ; sed fides instructionem desiderat* . Dubium porro mentes recens baptizatorum pulsabat, quomodo panis, seu species externa Sacramenti panis nomen retinens, Corporis Christi Sacramentum sit . Quod dubium his verbis exprimitur a S. Augustino ; *Quomodo est panis corpus ejus , & calix , vel quod habet calix , quomodo est sanguis ejus ?* Dubitatio illa inde oriebatur , quod Sacramenta similitudinem aliquam habere debeant earum rerum quarum sunt Sacramenta . Ut enim ait *Augustinus* ipse Epist. 23. ad Bonifacium : *Si sacramenta quamdam similitudinem earum rerum , quarum Sacramenta sunt , non haberent , omnino Sacramenta non essent* . At facile capi non poterat quænam esset specierum panis & vini , sive panis ipsius & vini, quorum ideas menti ingenerabant species illæ, cum Corpore & Sanguine Christi similitudo, quænam cum actionibus & passionibus Corporis Christi convenientia . Dubitationis istius ratio exprimitur verbis in objectione laudatis : *Potest enim in animo cujuspiam talis cogitatio oboriri : Dominus noster Jesus Christus novimus unde acceperit carnem de Virgine Maria* . Dubitatio ergo recens baptizatorum nomine hic a *S. Augustino* proposita non versatur circa præsentiam realem Corporis Christi in Eucharistia, ut fingit *Albertinus ;* sed circa rationem Sacramenti . Quamobrem necesse non erat ut *Sanctus Augustinus* responderet, panem & vinum per consecrationem fieri , & esse proprie & substantialiter Corpus & Sanguinem Christi, cum id recens baptizati nossent , nec ea de re quæstio impræsentiarum esset, aut ad istius Concionis argumentum pertineret : Sed solum ut id ipsis explicaret , quod capere non poterant , quomodo Sacramentum esset Corporis & Sanguinis Christi objectum exterius panis & vini nomine nuncupatum , seu quænam esset symbolorum cum sacro Domini Corpore prætioso, & Sanguine similitudo. Id autem præclare exsequitur Sanctus Augustinus, respondendo, ista esse Sacramenta, *Quia in eis aliud videtur , aliud intelligitur : Quod videtur , speciem habet corporalem , quod intelligitur , fructum habet spiritalem* . Ut vero facilius intelligant quomodo sint Sacramenta Corporis & Sanguinis Christi, & quænam sit eorum cum rebus significatis similitudo, ait non esse spectandum Corpus Christi naturale dumtaxat , cujus tantum Sacramentum Eucharistia non est, sed Christi Corpus integrum , scilicet caput & membra , quod Corpus Mysticum appellamus . Illud enim esse rem Sacramento significatam . Id omnino demonstrat *Sancti Augustini* expositio .

Eucharistia Mysterium unitatis .

Corpus ergo Christi si vis intelligere , Apostolum audi dicentem Fidelibus : Vos estis Corpus Christi & membra .„ Si ergo vos estis Corpus Christi & membra , Mysterium ve„ strum in mensa Domini positum est , Mysterium Domini accipitis . Ad id quod estis, „ Amen , respondetis , & respondendo subscribitis. Audis ergo „ Corpus Christi , & „ respondens, Amen. Esto membrum Corporis Christi , ut verum sit , Amen . Quare

„ ergo

„ ergo in pane nihil hic de noſtro afferamus: ipſum Apoſtolum item audiamus. Cum
„ ergo de iſto Sacramento loqueretur, ait: *Unus panis, unum corpus multi ſumus*. Intelli-
„ gite, & gaudete. Unitas, pietas, veritas, & charitas, unus panis, unum corpus
„ multi ſumus. Recolite enim quia panis non fit de uno grano, ſed de multis. Quan-
„ do exorcizabamini, quaſi molebamini: Quando baptizati eſtis, quaſi conſperſi eſtis:
„ Quando Spiritus Sancti ignem accepiſtis, quaſi cocti eſtis. Eſtote quod videtis, & ac-
„ cipite quod eſtis. Hoc Apoſtolus de pane dixit: Jam de calice quid intelligeremus,
„ etiam hoc dictum ſatis oſtendit. Sicut enim ut ſit ſpecies viſibilis panis, multa gra-
„ na in unum conſperguntur, tamquam illud fiat quod de Fidelibus ait Sancta Scriptu-
„ ra: *Erat illis anima una & cor unum in Deum*: Sic & de vino, fratres, recolite un-
„ de ſit unum. Grana multa pendent ad botrum; ſed liquor granorum in unitate con-
„ funditur. Ita Dominus Jeſus Chriſtus nos ſignificavit, nos ad ſe pertinere voluit, my-
„ ſterium pacis & unitatis noſtræ in Menſa conſecravit. Qui accipit Myſterium unita-
„ tis, & non ſervat vinculum pacis, non Myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium
„ contra ſe.

Ex hac reſponſione alia *s. Auguſtini* loca facile intelliguntur & explicantur, in quibus Euchariſtiam tantum ſpectans ſecundum relationem ad Corpus Chriſti myſticum, cujus etiam Sacramentum eſt, nihil habet de reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti. Sic Tractatu 26. in Joannem: „ Norunt, *inquit*, Fideles corpus Chriſti, ſi corpus
„ Chriſti non negligant eſſe ... Exponens nobis Apoſtolus hunc panem, *Unus panis*,
„ inquit, *multi ſumus*, O Sacramentum pietatis! o Signum unitatis! o vinculum ca-
„ ritatis!..... Hunc itaque cibum & potum, ſocietatem vult intelligi corporis & mem-
„ brorum ſuorum: quod eſt Sancta Eccleſia in prædeſtinatis & vocatis, & juſtificatis,
„ & glorificatis Sanctis, & fidelibus ejus ..... Hujus rei Sacramentum, id eſt, unita-
„ tis corporis & ſanguinis Chriſti alicubi quotidie, alicubi certis intervallis dierum, in
„ Dominica Menſa præparatur, & de Menſa Dominica ſumitur, quibuſdam ad vitam,
„ quibuſdam ad exitium... Cum enim cibo & potu id appetant homines ut neque eſu-
„ riant, neque ſitiant: Hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos a
„ quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit, id eſt, ſocietas ipſa Sanctorum,
„ ubi pax erit, & unitas plena atque perfecta. Propterea quippe, ſicut etiam ante
„ nos hoc intellexerunt homines Dei, Dominus noſter Jeſus Chriſtus corpus & ſan-
„ guinem ſuum in eis rebus commendavit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex mul-
„ tis. Namque aliud in unum ex multis granis conficitur, aliud in unum ex multis aci-
„ nis confluit. „ Lege & Sermonem 83. *de diverſis*.

Arcani religio Patres impellebant ut de Euchariſtia coram Catechumenis obſcurius loquerentur.

Ideo autem in Sermonibus ad populum *Sanctus Auguſtinus* Euchariſtiam ſecundum relationem ad Corpus Chriſti myſticum potius ſpectabat, ac de illa ſecundum iſtum reſpectum differebat, interdum etiam de hoc Sacramento ſubobſcure loquebatur, ne Catechumenis, qui aderant, panderetur myſterium, quod ſolis initiatis aut proxime initiandis credebat Eccleſiæ Diſciplina. Cujus reticentiæ neceſſitatem & alibi ſignificavit. In Pſalmum 33. *Erat ut noſtis, Sacrificium Judæorum antea ſecundum ordinem Aaron in victimis pecorum, & hoc in Myſterio. Nondum erat Sacrificium Corporis & Sanguinis Domini, quod Fideles norunt, & qui Evangelium legerunt quod Sacrificium nunc diffuſum eſt toto orbe terrarum*. Epiſtola 57. ad Dardanum. *Hujus corporis caput eſt Chriſtus, hujus corporis unitas noſtro Sacrificio commendatur, quod breviter ſignificavit Apoſtolus, dicens*: Unus panis, unum corpus multi ſumus..... *Hoc Sacramentum longe eſt a cordibus ſapientum ſuperborum ..... Noſti autem in quo Sacrificio dicatur: Gratias agamus Domino Deo noſtro*. Et Epiſtola 162. ad *Glorium, Eleuſium*, &c. contra Donaſtitarum pertinaciam: *Tolerat ipſe Dominus Judam, diabolum, furem, & venditorem ſuum; ſinit accipere inter innocentes Diſcipulos, quod Fideles noverunt, pretium noſtrum*. De eadem cautione & affectata ſermonis obſcuritate, cum de Myſteriis coram Catechumenis ſermo habebatur, audiamus & alios Patres. Ita *Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi 6. Illuminatorum: *De Myſteriis apud Catechumenos aperte non loquimur, ſed multa ſæpe loquimur obtecte, ut Fideles qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, audeo lædantur*. Ita *Sanctus Chryſoſtomus* Homilia 40. in I. ad Corinthios: *Volo quidem aperte*.

aperte dicere, non audeo vero propter eos qui non ſunt initiati. Ita enim difficiliorem nobis faciunt expoſitionem, cogentes aut non perſpicue loqui, aut eis arcana enuntiare. Ita *Sanctus Cyrillus Alexandrinus*, lib. 7. contra Julianum: *Plurima de his alia & vera dicerem, niſi non initiatorum aures metuerem.* Apud *Theodoretum*, Dialogo II. Orthodoxus: *Aperte dicendum non eſt: veriſimile eſt enim adeſſe aliquos Myſteriis non initiatos.* Eraniſtes: *Reſpondeatur ænigmatice.*

III. Objicit *Albertinus* locum alterum *S. Auguſtini* ex Epiſt. 23. ad *Bonifacium* incertæ urbis Epiſcopum, ubi ait: „ Si Sacramenta quamdam ſimilitudinem earum rerum, „ quarum Sacramenta ſunt, non haberent, omnino Sacramenta non eſſent. Ex hac „ autem ſimilitudine plerumque etiam ipſarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo ſe„ cundum quemdam modum Sacramentum Corporis Chriſti Corpus Chriſti eſt, Sacra„ mentum Sanguinis Chriſti Sanguis Chriſti eſt, ita Sacramentum fidei fides eſt. Nihil „ autem eſt aliud credere, quam fidem habere. Ac per hoc cum reſpondetur parvulus credere, qui fidei nondum habet affectum, reſpondetur fidem habere propter converſionis Sacramentum. Sanctus Auguſtinus de Sacramento Euchariſtiæ loquens illud indicat ita appellari, non quod ſimpliciter & omni modo corpus Chriſti ſit & Sanguis, ſed quod ea ſit ſecundum quemdam modum: ergo proprie & ſubſtantialiter Corpus Chriſti & Sanguis non eſt. Secundo, explicans quis ſit ille modus, ſecundum quem Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti Corpus ejus ac Sanguis eſt ac dicitur, non aliunde eum arceſſit, quam a generica ſignorum & Sacramentorum natura, qua vulgo dicuntur eſſe res illæ, quas ſignificant, non quod illæ ſint; ſed quod earum ſigna ſint & ſimilitudinem quamdam cum iis habeant Peſſime utique, ſi Euchariſtiam Corpus & Sanguinem Chriſti proprie ac ſubſtantialiter eſſe cenſuiſſet.

Objectio tertia Albertini ſolvitur.

Reſpondeo, Sacramentum quidem Corporis & Sanguinis Chriſti, ſecundum ſpeciem externam quam ingerit ſenſibus, non eſſe proprie ac ſubſtantialiter Corpus Chriſti, ſed *ſecundum quemdam modum*, quia illud ſignificat: Id tamen non prohibet quin ſecundum internam veritatem, & rem Sacramenti, Corpus Chriſti ſit & Sanguis. Ita hunc locum explicat *Algerus* l. 1. c. 6. *Sacramentum*, inquit, *Corporis Chriſti, ſecundum quemdam modum, id eſt, ſimilitudinarie & nuncupative, non proprie Corpus Chriſti vocatur, quantum ad elementorum ſpeciem & formam; quod tamen vere & proprie Corpus Chriſti vocatur & creditur, quantum ad ſubſtantiam quam continet, & in quam panis & vini ſubſtantia converſa eſt.* Non mirum autem quod *S. Auguſtinus* hoc in loco ita de Euchariſtia loquatur, cum de ipſa expreſſe & data opera non agat, nec docere velit quid de illa ſit credendum; ſed ſolam ſigni & Sacramenti ſpectet in ea rationem, ex qua exemplum arceſſit, ut oſtendat ſigna ſæpe rerum ſignificatarum appellari nominibus: adeoque dici poſſe infantes habere fidem, etſi actu non credant, quia fidei Sacramentum habent. Fidei namque Sacramentum, ſecundum hunc loquendi modum fides eſt; ſicut Euchariſtia ſecundum externam ſpeciem Sacramenti quodammodo Corpus Chriſti eſt. Unde corpus Chriſti frangi dicitur, cum ſpecies Sacramentales franguntur, & lingua Chriſti Sanguine dicitur purpurata, cum ſpecie vini tincta eſt, ſub qua continetur Pretioſus Sanguis. *Sancto Auguſtino* concinit *S. Anſelmus* Tractatu *de Corpore & Sanguine Domini*; in quo tamen errorem *Berengarii* profligat, & realem Corporis Chriſti præſentiam in Euchariſtia diſerte aſſerit, fatentibus adverſariis. *Illa ſpecies viſibilis panis*, inquit, *non eſt caro, vel Corpus Chriſti per ſe conſiderata; niſi quid hoc nuncupatur ea conſuetudine Scripturarum, qua plerumque Sacramenta ſortiuntur nomina earum rerum quarum ſimilitudinem aliquam gerunt. Ideo & earum rerum Sacramenta ſunt. Si enim Sacramenta quamdam ſimilitudinem earum rerum, quarum Sacramenta ſunt, non haberent, omnino Sacramenta non eſſent.*

Inſtabit quiſpiam hæreticus: Ita ſe habet Sacramentum corporis Chriſti ad ipſum Chriſti corpus, ſicut ſe habet Sacramentum fidei ad fidem: ſicut enim fidei Sacramentum fides eſt; ita corporis & ſanguinis Chriſti Sacramentum, Chriſti Corpus & Sanguis eſt, ſecundum *Auguſtinum*. Sicut ergo Sacramentum fidei non eſt ſignum fidei actualis præſentis, & cum ipſo Sacramento conjunctæ; ita Euchariſtia non eſt Sacramentum corporis & Sanguinis Chriſti revera præſentium.

Re-

Reſpondeo, Comparationem inter Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, & Sacramentum fidei, a *Sancto Auguſtino* non eſſe inſtitutam quoad omnia, ſed quoad hoc dumtaxat quod utrumque ejus rei nomine appelletur, cujus Sacramentum eſt. Et certe ea eſt comparationum vis, ille uſus, ut quæ inter ſe comparantur, in aliquo dumtaxat, non in omnibus ſimilia demonſtrentur. Alioqui nulla eſſet hæreſis quæ Patribus aſſingi non poſſet, atque ex comparationibus quibus uſi ſunt, colligi. Sic ex comparatione transfuſionis peccati originalis cum transfuſione fidei in parvulos, quam adhibet *S. Auguſtinus* lib. 3. *de Peccatorum Meritis*, cap. 2. colligi poſſet peccatum originale meram eſſe peccati Primi Parentis imputationem, ſicut fides actualis de qua ibi loquitur, imputativa quodammodo eſt, non realis in parvulis. Verba *Sancti Auguſtini* hæc ſunt: *Sicut ergo eorum per quos renaſcuntur, Juſtitiæ Spiritus, reſponſione ſua trajicit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerunt, ſic eorum per quas naſcuntur caro peccati trajicit in eos noxam, quam nondum vita propria contraxerunt.* Sicut ex hac *Sancti Auguſtini* comparatione illa conſequentia perperam & inſipienter infertur quia comparatio iſta ab eo non adhibetur, ut ſimilitudinem omnimodam oſtendat, inter fidem actualem & peccatum originale, ſed ſolum in eo quod ſicut aliena fides prodeſt parvulis, ut in Chriſto per baptiſmum renaſcantur, qui voluntate propria fidem habere non poſſunt: ita alienum peccatum nocet parvulis ut peccatores naſcantur, quamvis propria voluntate peccare non poſſint: illegitima paritereſt conſequentia quam inferunt Hæretici ex comparatione altera, quam *S. Auguſtinus* loco in objectione laudato adhibet, inter Sacramentum fidei, & Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti. Siquidem, ut dixi, illa non comparat quoad omnia, ſed tantum quoad aliquid: in eo nimirum quod Sacramentum corporis Chriſti appelletur Chriſti corpus, ſicut Sacramentum fidei, ſcilicet baptiſmus, appellatur fides.

At diſcrimen inter utrumque eſt, quod baptiſmus ſit Sacramentum fidei actualis abſentis; Euchariſtia vero ſit Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti reipſa & ſecundum ſubſtantiam præſentium. Quod diſcrimen *Sanctus Auguſtinus* ibi non exponit, quia hæc explicatio nihil ad ejus inſtitutum conferebat, & ſatis a *Bonifacio*, & aliis, quibuſcum Epiſtola ſua communicaretur, intellectum iri comparationem illam ſuam certus erat; nec prævidebat aliquando fore Hæreticos, qui ipſum adeo repugnantem, in ſui erroris, contra veritatem corporis Chriſti in Euchariſtia, patrocinium traherent.

Reſpondeo ſecundo Euchariſtiam appellari corpus Chriſti *ſecundum quemdam modum*, quamvis ſit verum Chriſti corpus, quia corpus Chriſti ſpecie panis in Sacramento velatum, ſui ipſius Sacramentum ſive ſacrum ſignum eſt, ſecundum alium ſtatum, ut viſibilis, palpabilis, quondam mortalis, & in cruce ſuſpenſi. Ita *Sanctum Auguſtinum* exponit Lantfrancus *Lib. De corpore & Sanguine Domini*, cap. 14 *Vocatur*, inquit, *baptiſmus fides, ſecundum eam locutionis formam, qua Myſterium ejus rei, cujus Myſterium eſt, cenſeri nomine conſuevit. Hujus rei cauſa ſimilitudo eſt, quam in Sacramento, & in re Sacramenti, reperiri ſemper neceſſe eſt: ſicut in baptiſmo & fide. Utrumque enim lavat, purgat, purificat: Illud carnem, hoc mentem. Sicut ergo cœleſtis panis, quæ vera Chriſti caro eſt, ſuo modo vocatur corpus Chriſti, illius videlicet quod viſibile, palpabile, mortale, in cruce eſt ſuſpenſum: vocaturque ipſa carnis ipſius immolatio, quæ Sacerdotis manibus fit, Chriſti paſſio, mors, crucifixio, non rei veritate, ſed ſignificante Myſterio: Sic Sacramentum fidei, quo baptiſma intelligit, fides eſt.* Eamdem doctrinam tradit Illuſtrior Magiſtro *Lantfranci* diſcipulus *Sanctus Anſelmus* lib. *de Sacramento Altaris*, cap. 11.

IV. Objicit *Albertinus* alterum *S. Auguſtini* locum ex Commentario in Pſalmum 3. ubi Chriſti Domini patientiam commendat, qui *Judam adhibuit ad convivium, in quo Corporis & Sanguinis ſui figuram Diſcipulis commendavit & tradidit.* Ex quo ſic argumentatur Miniſter: *Figura non eſt veritas; ſed imitatio veritatis.* Verba ſunt *Gaudentii Tractatu II. in Exodum.* At quod Dominus in Euchariſtiæ ſuæ convivio Diſcipulis ſuis dabat, erat juxta *Auguſtinum*, figura corporis & ſanguinis ipſius: Non igitur erat veritas corporis & ſanguinis.

Reſpondeo ad majorem, Figuram qua figura eſt, non eſſe veritatem, ſed veritati con-

Objectio quarta Albertini diluitur.

conjunctam esse posse, eamque includere. Sic Arca Ecclesiæ figura, conjuncta erat Noe & ejus filiis, qui temporis illius Ecclesia erant. Figura ergo erat Ecclesiæ, & eam continebat: sic etiam templa nostra materialia continent Ecclesiam cujus figuræ sunt, & cujus appellantur nomine, societatem scilicet Fidelium. Columba & linguæ igneæ, quæ figuræ erant Spiritus Sancti, eidem realiter conjunctæ erant. Ablutio exterior quæ fit in baptismo, interiori, quam significat, ablutioni conjuncta est. Manducatio corporea panis Eucharistici, secundum Calvinistas, conjuncta est manducationi spirituali, quam repræsentat: Sunt itaque duo signorum genera, ut optime notat doctissimus Cardinalis *Perronius*. Alia sunt instituta ad defectum præsentiæ supplendum; qualia fuere Agnus Paschalis, manna, petra deserti, panes propositionis, serpens æneus: alia ad supplendum defectum apparentiæ, & ut sint tamquam vestimenta visibilia rebus, quæ per propriam essentiam apparere, & visibiles esse non possent; qualia fuere species flammæ in rubo, & columbæ in baptismo Domini; serpens qui tentavit Evam in Paradiso terrestri, formæ humanæ ab Angelis indutæ, & alia hujusmodi. Signa instituta ad defectum præsentiæ supplendum res significatas excludunt. Signa vero ad supplendum apparentiæ defectum, res significatas non excludunt, immo potius illas includunt & connotant. Ex postremo autem signorum ordine sunt symbola Eucharistica. Non sequitur ergo quod Eucharistia Corporis & Sanguinis Christi realem præsentiam excludat, quia eorum figura est, secundum speciem externam. Ad quem sensum explicanda est minor propositio. *Est enim figura quod exterius sentitur, sed totum veritas & nulla adumbratio, quod intrinsecus percipitur*, ut ait *Paschasius*. Denique ipse *Albertinus*, l. 2. p. 794. fatetur, *Signum ac symbolum ex se vi significationis non excludere præsentiam rei, cujus est signum*.

At, inquit *Albertinus*, inter figuram & rem cujus figura est, relativa oppositio intercedit, adeo ut impossibile sit unam esse alteram, sufficiatque dicere aliquid esse figuram Corporis & Sanguinis Christi, ut eo ipso intelligatur non esse corpus & sanguinem. *Imago veritati non usquequaque adæquabitur; aliud enim est secundum veritatem esse, aliud ipsam veritatem esse*, inquit Tertullianus lib. 1. contra Marcionem, cap. 9. *Nulla res alicujus, ipsa est, cujus est*, inquit idem Auctor lib. contra Praxeam cap. 26. *Quod simile alicui est, non est illud ipsum cui simile est*, inquit *Athanasius* lib. contra hypocrisim Meletii. *Imago non amplius foret imago, si esset omnino idem cum eo cujus imago est*; inquit *Gregorius Nyssenus*, lib. de Anima & resurrectione. *Figura non est veritas*, inquit *Gaudentius* supra laudatus. *Si imago corporis est, non potest esse ipsum divinum corpus*, inquit *Epiphanius* Diaconus in refutatione Synodi Iconomachorum. Cum ergo *Sanctus Augustinus* asserat Eucharistiam esse figuram Corporis Christi, eo ipso negat esse verum Christi corpus.

Respondeo, Figuram sub ea ratione qua figura est non esse veritatem: imaginem sub ratione imaginis, non esse omnino idem cum re cujus imago est; quod est simile alicui, non esse illud ipsum, quatenus ei simile est, nec aliud probant loca Patrum passim ab *Albertino & Matthæo La Roque* magna ostentatione prolata: sed non negant quin res per imaginem significata, cum ipsa imagine vel signo, quo repræsentatur, conjuncta esse possit. Distinctionem imaginis a prototypo adstruunt verba *Tertulliani*: non negant, quod significare videntur, imaginem rei cujus imago est, æqualem esse posse: siquidem Verbum imaginem Patris, eidem æqualem agnoscit. Hominem quatenus Dei imago est, secundum animam scilicet ac intelligendi vim, Deum non esse, recte colligit *Athanasius*, seu alius Auctor libri contra hypocrisim Meletii, quia quod simile est alicui, non est illud ipsum. Sed non negat quin homo Deo realiter & personaliter uniri possit, ac Deus esse; cum Christus sit homo Deus. Imago non potest esse res ipsa cujus est imago, si nullam aliam rationem habeat nisi imaginis: sicque Græci Orthodoxi recte colligebant contra Iconomachos, *Si est imago corporis, non potest esse ipsum divinum corpus*: Quia in suspicionem veniebant illi hæretici quod Eucharistiam in sensu populari & exclusivo veritatis imaginem appellassent, quamvis revera esse Christi proprium Corpus cum Catholicis crederent. Itaque quod præcise imaginis rationem habet in Eucharistia, nimirum externa forma & specie panis & vini, non adæ-

quatur

quatur Chriſto, non eſt ipſe Chriſtus, non eſt veritas Corporis Chriſti', non eſt ipſum divinum Corpus ; ſed Corpus Chriſti his ſymbolis, huic imagini conjunctum eſt : ſicut Angelus humanam formam indutus a corpore aſſumpto diſtinctus, & eidem nihilominus conjunctus erat. Eucharistia itaque Corpus Chriſti ſimul eſt, & ejuſdem divini corporis imago. Corpus Chriſti, ſecundum id quod interius creditur ; imago, ſecundum id quod exterius ſenſu percipitur.

Reſpondeo ſecundo, Euchariſtiam a *S. Auguſtino*, figuram appellari Corporis & Sanguinis Chriſti in cruce immolati cruento Sacrificio, non figuram meram excludentem præſentiam ejuſdem corporis, inviſibiliter contenti ſub ſpeciebus. Chriſti, inquam, corpus ſub Sacramento, ſui ipſius quatenus in cruce ſuſpenſi figura eſt : Chriſti ſanguis in calice, ſui ipſius ut in paſſione effuſi imago eſt.

Falſam & abſurdam reſponſionem inclamat *Albertinus*, quia nihil ſui ipſius figura, imago, & ſymbolum eſſe poteſt. *Nemo poteſt ipſi ſibi imago fuiſſe*, inquit *Ambroſius* lib. 1. de Fide cap. 4. *Quid abſurdius quam imaginem a ſe dici* ? inquit *Auguſtinus* lib. 7. de Trinitate cap. 1. *Ipſe ſui ipſius character eſſe non cenſeatur*, inquit *Cyrillus Alexandrinus* libro 3. in *Joannem* cap. 5. Ergo Corpus Chriſti in Euchariſtia, ſui ipſius prout in cruce ſuſpenſi, imago & figura eſſe non poteſt.

Reſpondeo, Nihil quidem ſui ipſius figuram & imaginem eſſe poſſe, ſi abſolute & abſque ulla relatione ad diverſos ſtatus ſpectetur : ſed ſui ipſius, prout in altero ſtatu ſpectati, figura & imago aliquis eſſe poteſt. Ita Chriſtus in cruce, unum Latronum juſtificans, eique paradiſum promittens, alterum reprobans, ſui ipſius in ſupremo Judicio imago erat, cum electos a reprobis ſecernet. *Jam ſignificabat quod factus eſt de vivis & mortuis ; alios poſiturus ad dexteram, alios ad ſiniſtram*, inquit *Sanctus Auguſtinus* Tractatu 32. in *Joannem*. Et Angeli Apoſtolos Chriſtum in cœlum aſcendentem oculis proſequentes docuere, ipſum ut aſcendentem, ſui ipſius, ut e cœlis ad judicandos homines in nube cum majeſtate deſcenſuri, eſſe imaginem. *Hic Jeſus, qui aſſumptus eſt a vobis in cœlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum*.

Inſtat *Albertinus* : Imago debet ſub aſpectum ducere id cujus imago eſt. *Eum cujus imago eſt, neceſſe eſt ut imago demonſtret*, inquit *Hilarius* lib. *de Synodis*. At quomodo corpus ſub accidentibus panis latitans & inviſibile, demonſtrabit illud ipſum corpus viſibile in cruce expanſum ? Quis umquam audivit rei viſibilis imaginem inviſibilem ? *Quomodo*, inquit *Gregorius Nyſſenus* lib. 1. contra Eunomium, *ex inviſibili cognitionem viſibilis quis formabit* ?

Reſpondeo, Rem inviſibilem, cum per formam exteriorem, cui juncta eſt, fit viſibilis, alterius rei ſeu viſibilis, ſeu inviſibilis, ſignum eſſe poſſe, quamvis ex inviſibili, manente inviſibili, cognitio viſibilis formari non poſſit. Conceptus mentis, natura ſua ſunt inviſibiles : cum vocibus induuntur, ingenii noſtri ac morum qualitatem repræſentant, & oculis veluti objiciunt. Angeli quorum Deus utebatur miniſterio tempore Veteris Teſtamenti, ut ſua hominibus conſilia aperirent, aut mandata perferrent, natura inviſibiles erant : ſed in aſſumptis corporibus aſpectabiles facti, Deum Patrem & Chriſtum, ut Imagines, hominibus repræſentabant. Cur ergo Corpus Chriſti in Euchariſtia inviſibile quidem, ſed ſymbolis ſenſibilibus velatum, ſui ipſius, in altero ſtatu ſpectati, figura eſſe non poſſet ?

Objicit Albertinus, nonniſi ludicre affirmari poſſe ſpecies illas quæ Chriſtum occultant, ab eo aſſumi ut ſe oſtendat : *Tenebras videlicet accepit, ut lucere poſſet*, ſicut olim de ſimili hæreticorum figmento jocabatur Tertullianus ; *Nemo autem*, inquit l. de carne Chriſti, *oſtendere volens hominem, caſſidem aut perſonam inducit*.

Reſpondeo, *Sicut Deus manifeſtatus eſt in carne*, quamvis ſub ipſa abſconditus ; ſicut Angeli ſub forma humana latentes, Deum hominibus repræſentarunt ; ſicut caſſide qua facies hominis abſconditur, & quibus tegitur veſtibus, ipſe tamquam ſignis ſæpe demonſtratur ; ita vere poſſe affirmari, ſymbola quibus Corpus Chriſti velatur, illud oſtendere ac ſignificare : Id autem Chriſti Euchariſtiam inſtituentis conſilio convenientiſſimum eſt. Cum enim hoc Sacramentum ſit *Myſterium fidei*, ſenſibus occultari Chri-

sti Corpus in eo decebat, ad fidei meritum, & menti per symbola ostendi, ad fidem excitandam.

Respondeo tertio, *S. Augustinum* loco laudato, scilicet in Psalmum 3. cum ait, Christum patientiam suam erga *Judam* proditorem demonstrasse, cum eum adhibuit ad convivium, in quo figuram sui Corporis Discipulis commendavit, Eucharistiam spectare per respectum ad Corpus Christi mysticum, scilicet societatem Fidelium, non secundum habitudinem ad Corpus Christi verum & naturale: Confert enim ibi Christum cum Davide, Judam cum Absalone Davidis filio, cujus nomen idem est ac *Pax Patris*. Quemadmodum vero David, etiam in bello, numquam infensus, sed semper pacatus filio fuit, quem etiam extinctum magno dolore flevit: sic Christus cum Juda pacem servavit, quamvis illi insidiaretur Judas. Id probat *Sanctus Augustinus*, tum quia Christus e mundo discessurus dedit Judæ Eucharistiam, quæ erat figura pacis, unitatis, & concordiæ omnium membrorum corporis sui mystici; tum etiam quia illi osculum dedit, quod concordiæ pacisque signum est. Ubi vero *Sanctus Augustinus* Eucharistiam spectat juxta relationem quam habet ad Corpus Christi naturale, non ait Dominum dedisse Judæ figuram Corporis ac Sanguinis sui, sed Corpus ac Sanguinem ipsi tradidisse, sive permisisse *Ut inter innocentes Discipulos acciperet, quod noverunt Fideles, pretium nostrum*. Sic loquitur *Epistola* 162.

V. Objicit *Albertinus* testimonium *Sancti Augustini* ex libro contra *Adimantum* Manichæum cap. 12. ubi ait: *Non dubitavit Dominus dicere*: Hoc est Corpus meum, *cum signum daret Corporis sui*. Ex quibus ita colligit Calvinianus Minister: *Nulla res alicujus, ipsa est cujus est*, ut observant Tertullianus & Athanasius. At id quod Dominus dabat, cum diceret, *Accipite, edite, Hoc est Corpus meum*, erat, juxta *Augustinum*, res alicujus, videlicet signum corporis ipsius; ergo non erat ipsummet corpus.

Objectio quinta Albertini solvitur.

Respondeo, distinguo minorem: Erat signum corporis ipsius inclusivum, concedo; exclusivum, nego. Distinguo etiam consequens: Ergo non erat ipsummet corpus, secundum formam externam qua signum erat, concedo; secundum veritatem internam, nego. Signum enim erat Corporis Christi præsentis, non absentis: & Corporis Christi substantia signo sacro conjuncta erat. Hanc esse *Sancti Augustini* mentem, constat ex comparatione istius loci cum aliis ejusdem Sancti Doctoris quæ §. præcedenti protulimus. Quod autem id hoc in loco non expresserit, mirum esse non debet, cum scopus ejus non esset docere quid de Eucharistia sit credendum, sed exempla proferre quibus probaret, signum exterius sæpe rei significatæ nomine appellari: quod postulabat argumentum quo de agebat; *Adimantum* enim Manichæum impugnabat, qui cum rejiceret Vetus Testamentum, probandumque suscepisset, Auctorem Veteris Testamenti alium omnino esse ab Auctore Novi, eique contrarium, inter cætera opposuerat, in illo dici, *Non esse manducandum sanguinem quod anima sit carnis sanguis*; unde inferebat, juxta Auctorem Veteris Testamenti, *homines posse nocere animæ*, quandoquidem statuit sanguinem esse animam, *cum homines de sanguine multa faciant, sive excipientes, & canibus volucribusque in escam proponentes, sive effundentes, aut cœno lutoque miscentes*: Contra autem, Dominum in Evangelio dicere, *Non esse timendos eos qui occidunt corpus, animæ autem nocere non possunt*. Hanc vero objectionem *Sanctus Augustinus* duplici modo solvit. Primo enim excipit Dominum in Evangelio de hominis anima loqui, in loco autem Veteris Testamenti sermonem esse, non de anima hominis, sed de anima pecoris: *Quod si de anima humana*, inquit, *nihil tale ibi dictum est, quid ad nos pertinet si anima pecoris lædi ab interfectore potest?* Secundo respondet, præceptum illud esse in signo positum, hoc est, sanguinem appellari animam, non quod sit anima proprie, sed quia animæ signum est. *Possum*, inquit, *etiam interpretari præceptum illud in signo esse positum*. Ut autem probet sanguinem appellari animam in signo, quia signum est animæ, duo profert, primum quod *Dominus non dubitavit dicere, Hoc est Corpus meum, cum signum daret corporis sui*. Secundum, quod sanguis dicitur esse anima in Veteri Testamento, juxta modum loquendi hujusce Testamenti, in quo omnia sunt plena figuris & signis. *Quia sanguis est anima, positum esse dicimus, sicut alia multa, & pene omnia Scripturarum illarum Sacramenta signis & figuris plena sunt fuisse*

pro-

prædicationis, quæ jam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum declarata eſt. Sic eſt enim ſanguis anima, quomodo petra erat Chriſtus: Id eſt, ſicut petra ſignum erat Chriſti, & ideo dictum eſt ab Apoſtolo; Petra erat Chriſtus: ita ſanguis eſt ſignum animæ, & ideo a Moyſe vocatus eſt anima; juxta ſolemnem loquendi morem quo rerum ſignificatarum nomina ſignis tribuuntur. Quod cum ſignis conjunctis rei ſignificatæ, aut ſeparatis æque conveniat, ſignis rerum præſentium uti & abſentium, ex utroque ſignorum genere exempla profert. Primi namque generis eſt ſanguis reſpectu animæ: ſecundi generis erat Petra reſpectu Chriſti. Cum itaque *S. Auguſtinus* Euchariſtiam qua ſignum eſt (quod ipſi ſecundum externam ſpeciem convenit) comparet cum ſanguine qua ſignum eſt animæ, Euchariſtia ſignum eſt Corporis Chriſti præſentis, & ſecundum ſubſtantiam ſibi conjuncti, ſicut ſanguis ſignum eſt animæ præſentis, & ipſi ſecundum ſubſtantiam conjunctæ. Fruſtra igitur clamat *Albertinus* Auguſtinum in eo, quem expendimus, loco clariſſime innuere, hujuſce propoſitionis *Hoc eſt Corpus meum*, ſenſum ejuſmodi eſſe, *Hoc eſt ſignum Corporis mei*. Nam Chriſti verba hic non expoſuit *S. Auguſtinus*, nec circumſtantias expendit quæ illorum ſignificationem ad ſenſum literalem & ad veritatem Dominici Corporis & Sanguinis revera in Euchariſtia præſentium coercent; ſed obiter dumtaxat exemplum ab Euchariſtia petiit, quo probaret, ſigna rerum ſignificatarum nominibus interdum appellari. Ad illius autem exempli veritatem & convenientiam ſatis eſt, quod res a Chriſto data Apoſtolis, cum dixit, *Hoc eſt Corpus meum*, figura eſſet Dominici Corporis ſecundum externam ſpeciem, quamvis adæquate (ut ita loquar) ſpectata, non tantum figura eſſet, ſed ipſum Chriſti Corpus.

Opponit *Albertinus*, Auguſtinum hac loquendi forma, *Non dubitavit Dominus dicere: Hoc eſt Corpus meum*, &c. indicare Dominum, ſenſu, licet vero, non tamen proprio, ſed figurato, Corpus ſuum id quod dabat appellaſſe: Nam ea obſervatio locum nunquam habet in propriis locutionibus. Nemo eſt qui dixerit: Non dubitavit Dominus dicere, hoc eſt aurum ſi vere aurum daret, hoc eſt aqua ſi vere aqua foret, &c. Ea tantum adhibetur quando quis aliquid, licet non proprie ſit id quod ipſum dicit eſſe, ſic nihilominus appellare non refugit.

Reſpondeo, Hanc loquendi formam recte uſurpari non ſolum in locutionibus figuratis, ſed etiam in propriis, ſi objectum de quo loquimur, non ſit id quod de ipſo affirmamus, ſecundum externam ſpeciem. Sic recte dici poſſet, Vir qui *Tobiam* comitatus eſt, non dubitavit dicere, *Ego ſum Raphael Angelus*, quia licet vere eſſet *Raphael*, tamen ſecundum ſpeciem externam vir ſanctus videbatur. Recte dici poſſet: Chriſtus non dubitavit, ſe Deo æqualem dicere: Petrus non dubitavit dicere Chriſto, *Tu es Filius Dei vivi*, quia divinitatem ejus forma hominis abſcondebat. Recte dici poſſet, Non dubitavit *S. Joannes* dicere Spiritum Sanctum in Chriſtum deſcendiſſe, cum deſcendit ſuper ipſum columba; quia ſpecies illa externæ columbæ non erat Spiritus Sanctus; & tamen propria locutio eſt quia Spiritus Sanctus Chriſto inhabitaſſe ſignificatur, & hoc nomine intelligenda datur tertia Trinitatis adorandæ perſona, non merum illius ſignum, quamvis in deſcenſus nomine ut Spiritui Sancto accommodatur, figura ſit. Cur ergo *Albertinus* hanc loquendi formam, *Non dubitavit Dominus dicere, Hoc eſt Corpus meum*, &c. indicare contendit Dominum ſenſu figurato id quod dabat appellaſſe? cum enim Corpus ipſius ſecundum externam ſpeciem non eſſet, ac nihilominus Corpus ſuum eſſe affirmarit, hic loquendi modus adhiberi poteſt: *Non dubitavit Dominus dicere: Hoc eſt Corpus meum, cum daret figuram corporis ſui*, id eſt, rem quæ ſpecie tenus erat figura corporis ſui, ſed eidem corpori ſacro conjuncta, & figura corporis Myſtici, id eſt, ſocietatis Sanctorum.

Reſpondeo ſecundo cum doctiſſimo Cardinali *Perronio*, dici poſſe, *Sanctum Auguſtinum*, ubi ait, *Non dubitavit Dominus dicere, Hoc eſt Corpus meum, cum ſignum daret corporis ſui*, locutum non fuiſſe ex mente propria, ſed ex hypotheſi Manichæorum; ſenſumque horum verborum eſſe: Non dubitavit Dominus dicere, Hoc eſt Corpus meum, cum ſecundum vos, o Manichæi, daret ſignum corporis ſui. Explico ſolutionem. Certum ſte primo juxta Manichæorum dogmata, Chriſtum compoſitum non fuiſſe ex vera carne, ſed ſimulatam illius ſpeciem ludificandis hominum ſenſibus idoneam exhibuiſſe in qua

BIBLIOTECA D. E. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

non ſolum mortem, ſed & reſurrectionem mentiretur, ut *Sanctus Auguſtinus* lib. de Hæreſibus c. 46. commemorat. Certum eſt ſecundo ex eodem ſancto Doctore lib. 20. contra *Fauſtum*, cap. 11. Manichæos præter Chriſtum illum quem ſub Pontio Pilato in phantaſmate crucifixum aſſerebant, duplicem adhuc Chriſtum diſtinxiſſe, alium quem de Spiritu Sancto concipiens terra patibilem gignit, & qui omni ex ligno ſuſpenſus eſt, alium per Solem & Lunam diſtentium. De illo Sanctus Auguſtinus: „ Concipientem, „ *inquit*, de Spiritu Sancto dicitis terram gignere patibilem Jeſum, quem tamen ita „ contaminatum omni ex ligno pendere perhibetis in frugibus & pomis, ut innumerabilibus animalium veſcentium carnibus amplius contaminetur, ex ea ſola parte purgandus, cui fames veſtra ſubvenerit. *De tribus ſimul idem Pater ibidem ait*: Dicite nobis quot Chriſtos eſſe dicatis. Alius ne eſt quem de Spiritu Sancto concipiens terra patibilem gignit, omni non ſolum ſuſpenſus in ligno, ſed etiam jacens in herba; & alius ille quem Judæi crucifixerunt ſub Pontio Pilato, & tertius ille per Solem Lunamque diſtentus? An unus atque idem ex quadam ſui parte ligatus in arboribus, ex quadam vero liber? „ Tertio corpus patibilis Chriſti, quod erat quilibet terræ fructus; ac proinde etiam panis, ſecundum Manichæorum fabulas ſignum erat corporis apparentis ſub Pontio Pilato crucifixi; ejuſque in cruce ſuſpenſionem repræſentabat, pendendo ex omnibus arboribus, velut ex crucibus. Unde Sanctus Auguſtinus ait ibidem: *Cur ille Salvator ipendenti pendendo congruit, & naſcenti naſcendo non congruit?* Quarto certum eſt, Manichæos objeciſſe Catholicis, ipſos idem ſentire de Chriſto ſuo in pane & calice Euchariſtiæ, quod ipſi Manichæi de Jeſu ſuo paſſibili in terræ fructibus. „ Quapropter, *inquiebat Fauſtus*, & nobis circa univerſa, & vobis ſimiliter erga panem & calicem par religio eſt, quamvis eorum acerrime oderitis Auctores; „ Id eſt, ſicut nos Manichæi credimus patibilem Jeſum eſſe realiter in omni ligno, eumque ibi adoramus; ita & vos Chriſti Apoſtolici Corpus & Sanguinem in pane & calice Euchariſtiæ revera contineri creditis, ibique adoratis. *Sanctus Auguſtinus* vero minime excipit id Catholicis ipſos affingere, ſed duplex tantum diſcrimen obſervat. Unum eſt, Manichæos abhorrere a Communione ſub ſpecie vini, quod fel eſſe Principis tenebrarum dicebant. Secundum eſt, quia naſcebatur apud illos, non conſecrabatur Corpus Chriſti, ut apud Catholicos. Id conſtat ex *Sancto Auguſtino* cap. 13. ejuſdem libri. „ Cur autem, *inquit*, arbitretur Fauſtus parem nobis eſſe religionem circa panem & calicem, neſcio, cum Manichæis vinum guſtare non religio, ſed ſacrilegium ſit? In uva enim agnoſcunt Deum ſuum, in cupa nolunt, quaſi aliquid eos calcatus & incluſus offenderit. Noſter autem panis & calix non quilibet (quaſi propter Chriſtum in ſpicis & in ſarmentis ligatum, ſicut illi deſipiunt) ſed certa conſecratione myſticus ſit nobis Corpus Chriſti, non naſcitur. Proinde quod non ita ſit, quamvis ſit panis & calix alimentum eſt refectionis, non Sacramentum religionis .... Vobis autem per fabulam veſtram in eſcis omnibus Chriſtus ligatus apponitur, adhuc ligandus veſtris viſceribus, ſolvenduſque ructatibus .... Quomodo ergo comparas panem & calicem noſtrum & parem religionem dicis errorem longe a veritate diſcretum? „ His obſervationibus præmiſſis, dico *Sanctum Auguſtinum* contra Manichæos ex eorum principiis arguiſſe, eiſque oſtendere voluiſſe, ſanguinem dictum eſſe animam in Scriptura Sacra, licet ſignum ſit dumtaxat animæ: neque abſurdam eſſe hujuſmodi locutionem; ſiquidem Chriſtus Non *dubitavit dicere, Hoc eſt Corpus meum, cum ſignum tantum daret corporis ſui*, ſecundum Manichæos, id eſt, cum daret panem, quem natura ſua, non conſecratione, ſignum eſſe apparentis Corporis Chriſti, ſub Pontio Pilato umbratice paſſi, effutiebant. Sane ſi mens *Sancti Auguſtini* fuiſſet Chriſtum dediſſe nudum ſignum Corporis ſui, facile ſatisfeciſſet Fauſto objicienti, parem nobis eſſe cum Manichæos religionem circa panem & calicem, dicendo, non in duobus tantum diſcreparet Caholicos a Manichæis in uſu ſcilicet vini, & conſecratione, ſed in eo etiam maxime, quod Manichæi conferent verum Chriſti ſui patibilis corpus ore comedi, quando panis comedebatur: contra vero Catholicos nonniſi figuram & ſignum Corporis Chriſti ore comedere. Quare cum hanc diſcriminis rationem non attulerit, dicendum eſt ipſum in hypotheſi potius Manichæo-

nichæorum, quam ex propria mente locutum fuiſſe cum ait : *Non dubitavit Dominus dicere, Hoc eſt Corpus meum, cum ſignum daret corporis ſui.*

Inſtat *Albertinus*. Si Catholicorum fides fuiſſet in Euchariſtia, non veram vini ſubſtantiam, quam Manichæi malam eſſe exiſtimabant, ſed verum ſanguinem bibi, an non illos juſſiſſet charitas Manichæos admonere ne Euchariſtiæ Communionem integram accipere detrectarent quippe cum in ea nullo modo vinum *fel principis tenebrarum* bibendum propinaretur, ſed *ſanguis Principis lucis* quem non refugerent?

Reſpondeo ex falſa hypotheſi argumentari *Albertinum :* Supponit enim Catholicos in id incubuiſſe aut incumbere debuiſſe ut Manichæis perſuaderent, utramque ſpeciem Euchariſtiæ Communione ipſos accipere debere, quaſi in hoc eorum error verſaretur quod unam tantum percipere vellent. Ita ne ſtipes erat ut non animadverteret, Manichæos ad Euchariſtiæ admiſſos participationem non fuiſſe, ſed *Sancti Leonis* temporibus obrepſiſſe, ut Catholicæ religionis profeſſionem ſimulantes, pœnas Edictis Principum in ipſos decretas evaderent? Et tunc Sanguinis Communionem declinaſſe, quia ſub vini ſpecie Fidelibus propinabatur: eamque fuiſſe appendicem erroris, quia vinum & cætera corpora, mali principii genimnia, non Dei creaturas eſſe propugnabant? Nonne ergo prius omnes eorum errores convincere, ipſiſque Dei, & Chriſti unitatem, Incarnationis, Nativitatis, Paſſionis ac Reſurrectionis veritatem, Veteris ſanctitatem Teſtamenti, & ſummam cum Novo concordiam; Animæ unitatem ac libertatem, omnium creaturarum, quas in cibum ac potum hominibus Deus præbet, bonitatem Fidei, ac Baptiſmi neceſſitatem perſuadere opus erat, quam ipſos monere ne Euchariſtiæ communionem integram accipere detrectarent: quam non declinaſſent, ſi ejuratis erroribus, Chriſtianis Sacramentis fuiſſent initiati? Præterea inutile fuiſſet dicere Manichæis, qui ſenſibus & rationi totum, fidei, nihil tribuebant, calicem Euchariſticum non continere fel Principis tenebrarum, ſed Sanguinem Chriſti: ſiquidem a ſpecie ipſa vini ſemper abhorruiſſent, nec aliud credidiſſent eſſe quam vinum, quod oculis tale videbatur. Tertio non minori cautione cum Manichæis, quam cum Paganis Catholici Doctores de Myſteriis loquebantur, ſiquidem ipſis Paganis deteriores erant, & nihil commune cum Eccleſia habebant. Unde mirum non eſt quod obſcure de Euchariſtia locutus ſit *s. Auguſtinus* contra *Adimantum* ſcribens.

VI. Objicit *Albertinus* teſtimonium *S. Auguſtini* lib. 20. contra *Fauſtum* c. 21. dicentis: *Hujus Sacrificii Caro & Sanguis ante adventum Chriſti per victimas ſimilitudinum promittebatur: in Paſſione Chriſti per ipſam veritatem reddebatur : poſt Aſcenſum Chriſti per ſacramentum memoriæ celebratur*. Unde manifeſte patet, eum non modo a veteribus victimis, ſed & ab Euchariſtiæ Sacramento realem Corporis & Sanguinis Dominici præſentiam excludere, & ad crucem reſtringere: Euchariſtiam enim non minus quam veteres victimas cruci opponit. Quomodo autem opponit? Quemadmodum Sacramentum, in quo eorum memoria eſt, cum in cruce in ipſa veritate eſſent.

Objectioni ſeptimæ Albertini ſatisfit.

Reſpondeo, in Sacramento Euchariſtiæ carnem & ſanguinem Chriſti, ſecundum ſtatum cruentæ oblationis ſpectata, *Per ſacramentum memoriæ celebrari*, id eſt Euchariſtiæ Sacrificium offerri in memoria Paſſionis Chriſti. At inde inferri non poteſt, Corpus & Sanguinem Chriſti non eſſe realiter ſub Sacramento præſentia: neque id magis ſignificat *S. Auguſtinus* verbis laudatis, quam Eccleſia ſolemni Oratione, *Deus qui nobis ſub Sacramento mirabili Paſſionis tuæ memoriam reliquiſti, tribue quæſumus, ita nos Corporis & Sanguinis tui ſacra Myſteria venerari*, &c. Et licet non Paſſionis ſolum, ſed carnis & ſanguinis Dominici memoriam Euchariſtiam dicat *S. Auguſtinus*, non ſequitur illa eſſe abſentia. Nam & rerum præſentium meminiſſe dicimur, cum ſenſibus noſtris non ſunt obviæ, nec intra eorum objecta continentur. Sic Dei memores ſumus, licet nobis intime ſit præſens. *Memor fui Dei, & delectatus ſum:* inquit Propheta. Cum igitur Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia ſenſus afficere non poſſint, pro ſtatu illo Sacramentali, memoriæ objectum eſſe poſſunt, præcipue cum in alterum eorumdem ſtatum, oblationis ſcilicet in cruce factæ, & in Euchariſtiæ, Sacrificio repræſentatæ fidei fertur intuitus. Hunc *S. Auguſtini* locum illuſtrat alter quem in eodem libro c. 17. legimus. „ Hebræi, *inquit*, in victimus pecorum,

„ rum, quas offerebant Deo, multis & variis modis, ſicut re tanta dignum erat, Pr
„ phetiam celebrabant futuræ victimæ, quam Chriſtus obtulit. Unde jam Chriſti
„ ni, peracti ejuſdem Sacrificii memoriam celebrant Sacroſancta oblatione & partici
„ tione Corporis & Sanguinis Chriſti.

„ VII. Objicit *Albertinus* plura *S. Auguſtini* loca, in quibus aſſerit, Chriſtum co
poraliter a nobis abſentem eſſe, ſcilicet Sermone 60. de Verbis Domini: *Semper* inquit, *divinitate nobiſcum eſt, ſed niſi corporaliter abiret a nobis, ſemper ejus corpus carnaliter videremus, & numquam ſpiritualiter crederemus*. Et Tractatu 50. in Joannem: *Secundum præſentiam Majeſtatis ſemper habemus Chriſtum: ſecundum præſentiam carnis recte dictum eſt Diſcipulis: Me autem non ſemper habebitis: habuit enim illum Eccleſia ſecundum præſentiam carnis paucis diebus: modo fide tenet, oculis non videt.* Denique variis in locis teſtatur de more fuiſſe ut Fideles ad Euchariſtiam acceſſuri premonerentur, habere *Surſum corda*, & reſponderent, *Habemus ad Dominum*. Qua ergo de cauſa juſſi eſſent mentes ſuas ad Dominum in cœlis exiſtentem elevare, ſi fides Eccleſiæ fuiſſet, Dominum per proprii corporis ſui veritatem & ſubſtantiam ſub panis accidentibus in Euchariſtia eſſe? Dicendum illis potius fuiſſet: Ne corda ſurſum elevate, deorſum potius habete, ubi & Chriſtus eſt. Fruſtra enim illum tam longe a vobis diſſitum in cœlo quæratis, cum præſto ſit, & penes vos ſit eum manu prehendere, immo & ore deglutire.

Satisfit ſeptimæ Albertini Objectioni.

Reſpondeo *S. Auguſtinum*, & alios Patres, cum Chriſtum a nobis juxta corpus abſentem dicunt, de præſentia ſenſibili eſſe intelligendos, ſecundum quam in terris ante Aſcenſionem præſens fuit; præſentiam vero Sacramentalem non negant, quæ e aliis ipſorum teſtimoniis luculenter probatur. Certe ſi hic loquendi modus ſignificaret Chriſtum ſecundum humanitatem, nullo præſentiæ realis genere in terris exiſtere, ſequendum eſſet S. Bernardum, Yvonem Carnotenſem, & Hugonem a Sancto Victore non credidiſſe realem Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam: quod tamen Adverſarii non diſſitentur. Eodem enim locuti ſunt modo quo *S. Auguſtinus*. Sanctus quidem *Bernardus* Sermone 2. de Aſcenſione: „ Expediebat, *inquit*, ut eis præſentiam ſubtraheret corporalem. *Et Sermone* 3. Quid eſt quod Chriſto commorante in terris Spiritus Sanctus ad eos venire non potuit? *Et Sermone* 1. *de Adventu:* Venit a ſummo cœlo in inferiores partes terræ. Quid ergo? Nonne & nobis in terra eſt converſatum? Eſt, ſi tamen in ea perſtitit ille. Ubi enim bene erit ſine illo, aut ubi male eſſe poterit cum illo? .... Verumtamen ſicut ad operandam ſalutem in medio terræ venit ſemel in carne viſibilis; ita quotidie ad ſalvandas animas ſingulorum venit Spiritu & inviſibilis. *Sic* Yvo Carnotenſis *Sermone de Aſcenſione:* Quia temporali ejus præſentia viduati ſumus, ad æternam ejus viſionem tota intentione anhelemus. *Sic* Hugo Victorinus *in ſpeculo de Myſteriis*. Secundum præſentiam corporalem receſſit, ſed ſecundum ſpiritualem remanſit. „ Nec minus propterea cor ſurſum habere debemus ad Dominum, etſi Chriſtus revera in Euchariſtia ſecundum humanitatem præſens eſt ut eum non ſolum ſub Sacramento exiſtentem, ſed & in cœlo ad dexteram Patris ſedentem adoremus, ut ſpem noſtram excitemus, ut affectum noſtrum a terrenis rebus abſtrahamus. Sane cum Propheta Deo canebat, *Ad te levavi oculos meos qui habitas in cœlis*, Deum in cœlis tantum præſentem eſſe non credebat. Et cum Chriſtus juſſit ut Deum orantes diceremus, *Pater noſter qui es in cœlis*, certam Dei præſentiam in unoquoque noſtrum ne crederemus non diſſuaſit. Cur ergo *Albertinus* velit Eccleſiæ veteris fidem non fuiſſe quod Dominus ſecundum corporis veritatem & ſubſtantiam in Euchariſtia ſit, quia Chriſtianos ad Euchariſtiam accederos adhortabatur ut ſurſum cor haberent? Nonne & modo in Præfatione Miſſæ eadem affectum in nobis excitat Eccleſia, cum ait Sacerdos, *Surſum corda*, & reſpondemus, *Habemus ad Dominum*? Et tamen realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia profitemur, & cum *S. Ambroſio* lib. 5. in Evangelium *S. Lucæ* cap. 5. dicimus: *Non Caiphas, non Pilatus Chriſtum abſtulit, nec poſſumus jejunare quia Chriſtum habemus, & Chriſti carnem epulamur & ſanguinem*. Ex his facile ſolvuntur aliorum Patrum auctoritates, aſſerentium, Chriſtum, ſecundum carnem a nobis abſentem eſſe, quas

quas Albertinus passim & *Matthæus La Roque* 11. part. *Historiæ Eucharisticæ* cap. 4. proferunt.

Objicit *Claudius* Minister locum *S. Augustini* ex Tractatu 59. in Joannem, ubi cæteros Apostolos cum Juda comparans, ait: *Illi manducabant panem Dominum, ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam; Qui enim manducat indigne, ait Apostolus, judicium sibi manducat & bibit.* Ergo, inquit *Claudius*, Eucharistia quam boni & mali recipiunt, non est panis Dominus, sed panis tantum Domini. *Objectio Claudii Ministri respondetur.*

Respondeo, *S. Augustinum* hoc loco de Eucharistia non loqui, cum ait Judam panem Domini manducasse; sed de pane intincto in paropside, quem ipsi Dominus dedit. Id enim ait *S. Augustinus* explicans versum illum c. 13. S. Joannis: *Ut adimpleatur Scriptura: Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum.* At istam Prophetiam impletam fuisse, cum buccellam intinctam Judas comedit, idem *S. Augustinus* affirmat, in illum versum Psalmi 40. *Qui edebat panes meos.* Ait enim: *Per buccellam illum designavit, ut appareret de illo dictum, Qui edebat panes meos.* Tractatu vero 62. in *Joannem* diserte docet, jam Apostolos, & Judam ipsum cum illis, Eucharistiam accepisse, antequam panem intinctum ipsi Christus porrigeret, cujus post comestionem introivit in eum satanas. *Nunc autem*, inquit, *post panem intravit in eum, non ad hoc ut alienum tentaret: sed ut proprium possideret. Non autem, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Christi corpus accepit: Intelligendum est enim, quod jam omnibus eis distribuerat Dominus Sacramentum Corporis & Sanguinis sui, ubi & ipse Judas erat, sicut S. Lucas evidentissime narrat. Ac deinde ad hoc ventum est, ubi secundum narrationem Joannis apertissime Dominus per buccellam tinctam atque porrectam suum exprimit Proditorem.*

Objicit *Albertinus* plura *S. Augustini* loca in quibus asserit, impossibile esse ut idem corpus in pluribus locis simul sit, corpus necessario locum occupare, accidentia sine subjecto subsistere non posse. Ex quibus locis lib. 2. in Examine testimoniorum *Sancti Augustini*, capp. 10. 11. & 12. colligit S. Doctorem præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia non credidisse, nec illa agnovisse miracula, quæ in isto Sacramento agnoscimus & prædicamus. *Octava Albertini objectioni ex Philosophicis S. Augustini principiis petita, respondetur.*

Respondeo, *S. Augustinum* locis ab *Albertino* laudatis loqui secundum consuetas naturæ leges & secundum Philosophorum placita: in quibus exceptionem ipsum admisisse per ordinem ad omnipotentiam Dei, quæ naturæ legibus subdita non est, manifeste patet ex pluribus locis, in quibus credendum esse docet Christum *per integra virginalia matris enixum, & ad Discipulos suos januis clausis ingressum.* Nec mirum quod *S. Augustinus* Philosophica illa dogmata sit amplexus, quæ cum realis præsentiæ fide conciliari vix posse videantur humanæ rationi, cum *S. Joannes Damascenus*, qui panem & vinum *per invocationem & adventum Spiritus Sancti supernaturaliter transmutari in Corpus & Sanguinem Christi asserit, & non esse duo, sed unum & idem: & panem & vinum non esse figuram Corporis & Sanguinis Christi, sed ipsum Corpus Domini deificatum, ipsomet Domino dicente: Hoc est meum, non figura corporis, sed corpus:* Nihilominus asserat solam Divinitatem esse incircumscriptam, Angelos ipsos tempore & loco circumscribi, corpus non esse quod est impalpabile & invisibile; accidens non posse in se ipso esse, sed in altero habere existentiam. Sed facillimum est istas opiniones cum fide realis præsentiæ conciliare, distinguendo quod naturæ creatæ, quod corporibus & accidentibus secundum se convenit, & quod iisdem per omnipotentiam divinam convenire potest, cui Patres aut alii Auctores Catholici limites non ponunt cum philosophantur, etsi generalibus quibusdam propositionibus dogmata sua enuntient. Exemplo sit *Guitmundus* Episcopus Aversanus, Sacramentariorum acerrimus impugnator, qui impossibile esse corporum penetrationem affirmat. *Quomodo enim*, inquit, *in solido corpore panis alterum corpus latere possit, videri non potuit.* Dubium tamen non est, quin penetrationem divinam virtute possibilem censuerit *Guitmundus*, cum omnes illas propositiones quibus alicui asseritur impossibile, intelligendas esse cum hac exceptione doceat, nisi Deus velit. *Cum dicunt*, inquit, *non potest hanc mutationem natura pati: aut absolute & absque ulla exceptione dicere hoc habent, ut nullatenus scilicet nec volente Deo hoc possit, aut cum aliqua*

exceptione. At ſi abſolute, & abſque ulla exceptione dicunt, primum quidem voluntatis Dei manifeſtos adverſarios ſe eſſe declarant, dum ei aliquid impoſſibile eſſe confirmant. Ipſi denique ſe ipſos deſtruunt, quoties illum Pſalmi verſiculum canunt: Omnia quæcumque Dominus voluit, fecit. Ita de *S. Auguſtino* ſentire par eſt, ipſum ſic aſſeruiſſe; impoſſibile eſſe ut idem corpus ſit in pluribus locis, corpora neceſſario locum occupare, accidentia non poſſe ſine ſubjecto exiſtere, ut omnipotentiæ divinæ hæc eſſe poſſibilia crederet. Non enim minus Deo tribuebat quam *Plato*, qui rerum naturam eſſe dixit id quod vult Deus. Et multis in locis, Deum non ob aliud omnipotentem eſſe docet, niſi quia quidquid vult, poteſt. Licet autem exceptionem illam non expreſſerit quoties Philoſophica illa dogmata protulit in medium ac ſcriptis mandavit, ratio & æquitas poſtulant, ut illam ſubintellexiſſe exiſtimetur, nec alia de cauſa ipſam omiſiſſe, niſi quia non attendit ad objectiones, quæ ex hujuſmodi theorematibus Philoſophicis contra Myſterium Euchariſtiæ formari poſſent. Non enim prævidebat fore Sacramentarios, qui principiis illis ad impugnandam realem corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam abuterentur. Sicut ergo *S. Auguſtinus*, cum peccatum definiebat, malum ita voluntarium, ut non eſſet peccatum, niſi eſſet voluntarium, exceptionem originalis peccati ſubintelligebat, nec tamen tunc exprimebat, abuſuros hac propoſitione ſua Pelagianos minime prævidens: hanc autem exceptionem adhibuit cum *Juliano* reſponderet lib. 4. c. 3. *Hoc recte dicitur*, inquit, *propter proprium cujuſque peccatum, non propter peccati originalis contagium*: Ita cum aſſeruit impoſſibile eſſe ut corpus idem ſit in pluribus locis, ut locum non occupet, ut accidentia ſine ſubjecto exiſtant, exceptionem non adhibuit, ſed ſubintellexit; adhibuiſſet vero ac expreſſiſſet, ſi res illi fuiſſet cum Hæreticis argumenta contra Myſteria fidei ex principiis illis Philoſophiæ petentibus. Quidni enim dixiſſet quod *Paſchaſius* lib. *De Corpore & Sanguine Domini* c. 1. poſtea dixit? „ Rerum & naturarum cauſa ſola voluntas Dei jure creditur. Ideoque quotieslibet videtur quaſi contra naturam aliquid evenire, quodammodo non contra naturam eſt; quia potiſſimum rerum natura creatarum hoc habet eximium, ut a quo eſt, ſemper ejus obtemperet juſſis: ut ſicut velle Dei ejus profecto eſt eſſe, ita quoque quidquid eam rurſus Dei virtus eſſe decrevit, jure aut creſcendo augeatur, aut naſcendo . . . Neque enim ſic condidit omnium artifex Deus rerum naturas, ut ſuum velle ab eis auferret: quia omnium creaturarum ſubſtantia in eadem Dei voluntate ſubſiſtit, & virtute, a qua cauſam habet, non ſolum ut ſubſiſtat quidquid eſt, ſed etiam ut ſic ſit, ſicut ipſa Dei voluntas decreverit: quæ cauſa eſt omnium creaturarum. Alioquin nec ſubſiſteret ulla creaturarum exiſtentia, niſi in ejus voluntate, a quo totius ejus eſſe manat. Et ideo natura creaturæ, quoties mutatur, aut augetur, vel ſubtrahitur, non ab illo eſſe divertitur in quo eſt. „ Quidni dixiſſet, quod poſtea *Guitmundus* lib. 1. Ita in ſingulis Hoſtiis conſecratis totum eſſe Chriſtum, „ Ut nec plures Chriſtus, nec diviſum Chriſtum faciat aut Sacerdotum diverſitas, aut locorum. Nec cuiquam incredibile id debere videri. Quotidiano enim experimento cognoſcimus, quia intellectus noſter, id eſt, verbum cordis noſtri, cum illum quodammodo voce veſtimus, ut qui in corde noſtro latens, nobis ſolis cognitus erat, per vocem etiam aliis manifeſtari poſſit; eodem tempore & totus in corde noſtro remanet, & totus æque mille hominibus cum aſſumpta voce ſua, quantum in ſe eſt, ita apparere poteſt, ut non ſolum ipſe ſimul omnium corda colluſtret; ſed aures etiam cunctorum ipſa qua veſtitus eſt voce eodem tempore tota & indiviſa perſtringat. Si igitur humano verbo Deus tantum præſtitit, ut non ſolum ipſum, ſed etiam vox qua quodammodo veſtitur, ad mille homines eadem ſimul totaque pertingere valeat: Nemo hoc ipſum de omnipotentis Dei unico & omnipotente & coæterno Verbo, & de carne ejus, quam ſimiliter ut nobis ipſum Verbum appareret, veſtivit, & ſi capere non poſſit, habere incredibile debet, quod de fragiliſſimo & tranſitorio verbo hominis, & momentaneis vocibus, vixque exiſtentibus, & numquam prævalet capere, & tamen pene ſemper experimento habet. Ipſam certe animam noſtram, corpore quo corrumpitur aggravatam, non particulatim per ſingula corporis membra dividi, ſed in ſingulis portiunculis contineri, validiſſime

„ me

„ me probatur. Qui ergo hanc noſtræ animæ potentiam præbuit ut una eademque
„ & indiviſa in ſingulis quibuſque particulis ſui corporis eodem tempore tota conſiſtat:
„ Quare ſuæ propriæ carni id dignitatis, ſi vult, dare non valeat, ut ipſam in diver-
„ ſis ſui cujuſdam corporis, quod eſt Eccleſia, partibus tota ſimul & indiviſa poſſit ha-
„ beri? Cum ſicut anima noſtra vita eſt corporis, ita ſit Eccleſiæ, (immo multo me-
„ lius per Dei gratiam) vita caro Salvatoris. Per animam quippe fit ut corpus ut-
„ cumque temporaliter vivat: per carnem vero Salvatoris agitur ut Eccleſia, non quo-
„ modo, ſed beate in æternum vivat. „ Quidni *S. Auguſtinus* humanam rationem &
inanem Philoſophiam adverſus fidei Myſteria obſtrepentem ſilere juſſiſſet, ac dixiſſet
cum *S. Hilario* lib. 1. de Trinitate: „ Reſpuit captioſas & inutiles Philoſophiæ quæ-
„ ſtiones fides conſtans, neque humanarum ineptiarum fallaciis ſuccumbens, ſpolium
„ ſe præbet veritas falſitati: non ſecundum ſenſum communis intelligentiæ Deum re-
„ tinens, neque de Chriſto ſecundum mundi elementa decernens? „ Quidni cum *S. Chry-
ſoſtomo* dixiſſet Homil. 6. in Joannem: „ De Deo loquimur, &, quonam pacto, inter-
„ rogas? Non-ne times, non ne exhorreſcis? Quod ſi abs te quiſpiam quæret quomo-
„ do immortalem vitam & corpora & noſtræ habituræ ſint animæ, non-ne ridicula
„ eſſet quæſtio? Quia non humani eſt ingenii ejuſmodi inquirere; ſed credere tantum
„ oportet: Neque curioſius eſt inveſtigandum quod ſufficientem habet ſui demonſtratio-
„ nem, immenſam promittentis poteſtatem . . . Audiſti: *Erat lux vera:* Quid ſtul-
„ te & temere æternam hanc vitam humana ratione conjectari atque invenire conten-
„ dis? Haud fieri poteſt. Quid ſcrutaris imperſcrutabilia? Quid circa incomprehenſibi-
„ lia inanem ſubis laborem? Quid inveſtigas, quæ nulla ratione poſſunt deprehendi? In-
„ quiras quanta potes diligentia ſolarium radiorum originem: non ſane poteris, neque
„ indignaris, neque tuam iniquo fers animo imbecillitatem. Quid igitur in majoribus tam
„ audax es & temerarius? Tonitrui filius Joannes tuba perſonans ſpirituali, nihil aliud
„ quam quod audierat a Spiritu, inveſtigavit: Tu autem illius gratiæ expers & peni-
„ tus vacuus, manifeſtis humanæ naturæ rationibus illius cognitionis terminum ſupera-
„ re contendis. „ Quidni cum *S. Ambroſio* dixiſſet: „ Bonum eſt ut rationem præve-
„ niat fides, ne tamquam ab homine, ita a Domino Deo rationem videamur exige-
„ re. Etenim quam indignum ut humanis teſtimoniis de alio credamus, Dei oraculis
„ de ſe non credamus? „ Quidni dixiſſet quod *S. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Joan-
nem*, ubi de Judæis ſic loquitur: „ Illud, *Quomodo*, ſtulte de Deo proferunt, quaſi
„ neſcirent hoc loquendi genus omni ſcatere blaſphemia. Cuncta enim citra laborem
„ perficiendi poteſtas in Deo eſt. Sed cum animales eſſent, non percipiebant ea quæ ſunt
„ Spiritus Dei, ſed ſtultitiam eſſe putabant ſapientiſſimum illud Myſterium. Hinc igi-
„ tur utilitatem capientes, in ſuſceptione divinorum myſteriorum fidem habere quidem
„ nos oportet curioſitatis expertem, neque cum aliquid dicitur, ſubjicere illud, *Quo-
„ modo?* Judaicum enim eſt illud vocabulum, & extremi proinde cauſa ſupplicii. Nam
„ & Princeps ille Synagogæ Judæorum Nicodemus, cum auditis ſermonibus divinis di-
„ ceret, „ *Quomodo poſſunt hæc fieri?* jure deriſus eſt his verbis: *Tu es Magiſter in
Iſrael, & hæc ignoras?* „ Aliorum igitur ſtultitia ſapientiores facti, de iis quæ Deus
„ operatur illud, *Quomodo* uſurpare caveamus; ſed ei potius operum ſuorum viam
„ perſpectam eſſe fateri ſtudeamus. Quemadmodum enim nemo novit quid ſit natura
„ Deus, ſed juſtificatur credens eum eſſe, & quærentes eum mercedem accipere: Ita
„ rurſus modum quo ab ipſo quæque fiunt, ignorabit quidem, ſed utcumque res ca-
„ dat, fidei permittendo, & ſupremum Deum cuncta poſſe fatendo, tam recti judicii non
„ leve præmium reportabit ... Qui inter nos machinalem ſcientiam exercent, magnum
„ quidam ſæpe ſe facturos profitentur, & cujus faciendi ratio mentes noſtras fugit,
„ priuſquam illam ſpectaverimus: ſed autem ipſam conſiderantes, etiam ante experi-
„ mentum ipſum fidem adhibemus, pudetque lis obluctari. Quomodo igitur non gravi-
„ ſimorum criminum rei jure tenebuntur, qui præſtantiſſimum rerum omnium artificem
„ Deum incredulitate ſua elevare audeant, qui de iis quæ operatur, *Quomodo?* quæ-
„ rere non verentur, quamvis univerſæ ſapientiæ largitorem eum eſſe noverint, & ex

„ omni

„ omni divina Scriptura cunctipotentem esse didicerint ? Quod si perstas , o Judæe ;
„ usurpare illud, *Quomodo*, ego vicissim tuam imperitiam imitans, tibi reponam: Quo-
„ modo egressus es ex Ægypto ? Quomodo in serpentem versa est virga Mosaica ? Quo-
„ modo in sanguinis naturam versa est aqua ? Quomodo per medium mare, sicco pede
„ transiisti ? Quomodo amara illa aqua de Merra per lignum versa est in dulcem ?
„ Quomodo tibi aqua e petrarum uberibus effluxit ? Quomodo propter te manna de-
„ cidit ? Quomodo Jordanis immotus stetit ? Quomodo solo clamore Hierichuntis inex-
„ pugnabiles muri corruerunt ? Nec te loquentem deficiat illud, *Quomodo* ? Multis enim
„ deprehenderis jam antea attonitus esse miraculis, de quibus si tuum illud *Quomodo* ?
„ subinde inferas , omni plane Scripturæ Divinæ fidem derogabis, & omnia Sanctorum
„ Prophetarum Scripta , adeoque ipsius Mosis ante omnia , sacros libros evertes . De-
„ cebat itaque Christo credentes, ejusque dictis incunctanter assentientes , ad discen-
„ dum potius Eulogiæ modum eniti, quam temere & inconsiderate temulentorum mo-
„ re , dicere : Quomodo potest ? &c.

Ex his facile solvuntur omnes objectiunculæ quas *Albertinus* , *Claudius & Matthæus La Roque* Calviniani Ministri contra realem Corporis Christi in Eucharistia præsentiam , & Transubstantiationem opponunt , ex propositionibus quibusdam Philosophicis a S. *Augustino* , aut aliis Patribus , universim & absque expressa exceptione assertis.

ARTICULUS XXI.

SS. *ISIDORUS PELUSIOTA* , & *CYRILLUS ALEXANDRINUS Fidem Realis Præsentiæ Corporis Christi in Eucharistia confirmant* .

Spiritus Sanctus panem in Sacra Mensa efficit proprium incarnati Verbi corpus .

I. DOgma Catholicum quod propugnamus, *Sanctus Isidorus Pelusiota* Epistola 109. libri 1. egregie confirmat , contra Macedonianos ad *Marathonium* Monachum scribens: *Cum* , inquit , *Deus & Salvator noster homo factus Spiritum Sanctum divinam Trinitatem complere tradiderit , atque in Sancti Baptismi invocatione una cum Patre ac Filio , tamquam a peccatis liberans , numeretur , & in Mystica Mensa communem panem proprium Incarnationis ipsius corpus reddat , quid tu , o vesane , quiddam factitium aut creatum , & servilis naturæ , & non dominantis & creatricis essentiæ , & consubstantialem Spiritum Sanctum esse doces ? An figuram Corporis Christi virtute repletam , Proprium Incarnationis ejus corpus* vocasset ? Quidni ergo & baptismum proprium Incarnationis Christi Sanguinem per Spiritum Sanctum reddi ibidem asseruit ? Frustra vero *Albertinus* regerit , Gregorium Nyssenum Orat. 1. *de pauperibus amandis* , Ecclesiam appellare *Proprium Domini Corpus* : S. Augustinum lib. 13. Contra *Faustum* cap. 13. bonos appellare *Proprie Corpus Christi* : His antiquiorem *Origenem* Homilia 35. in *Matthæum*, Sermonem Dei vocare *Proprium Domini Corpus* . Similes enim non sunt hujusmodi locutiones Isidorianæ , cum Ecclesiam , aut sermonem Dei *Proprium Incarnationis Domini Corpus* non appellaverint , quæ vox , Incarnationis , voces illas , *Proprium Corpus* , ad sensum literalem coercent , metaphoramque excludunt omnem . Sed *Isidori* mentem aperit magis Epistola 123. in qua sic loquitur : *Pura sindon , quæ sub divinorum donorum ministerio expansa est , Josephi Arimatensis est Ministerium . Ut enim ille Domini Corpus sindone involutum sepulturæ mandavit , per quod universum mortalium genus resurrectionem percepit : eodem modo nos propositionis panem in sindone sanctificantes , Christi Corpus sine dubitatione reperimus , illam nobis immortalitatem fontis in modum proferens quam Salvator Jesus , a Josepho funere elatus , postea quam a morte ad vitam rediit , largitus est* . Christi Corpus in Altari idem esse docet *S. Isidorus* , quod a *Josepho* sepulturæ mandatum est , & per quod universum hominum genus resurrectionem percepit : Atqui istud non est corpus typicum , sed verum & naturale : Sensit igitur *S. Isidorus* Christi Corpus verum & naturale post consecrationem panis reperiri in altari : idque *sine dubitatione* credi docuit : quæ verba non ad sensum figuræ , cujus fidem gravissimis dubiis pulsari nemo dixerit , sed ad sensum realis præsentiæ referri evidens est.

II.

11. Præter teſtimonia *S. Cyrilli Alexandrini* pro Catholico dogmate jam laudata, hic alia nonnulla proferimus, imprimis celebrem illum ex illius & Synodi Alexandrinæ, cujus caput erat, Epiſtola ad Neſtorium, *De excommunicatione*, in qua ita ſcribit; *Quin illud quoque non poſſum hoc loco non adjicere: nempe, dum unigeniti Filii Dei, hoc eſt, Jeſu Chriſti mortem, & ex mortuis reſurrectionem annuntiamus, ejuſdemque in cœlum aſſumptionem confitemur: incruentum in Eccleſia Sacrificium nos celebrare, atque ad myſticas benedictiones accedere, eaque ratione ſanctificari: utpote Sacræ Carnis & Pretioſi Sanguinis Chriſti omnium noſtrum Salvatoris participes facti. Neque enim illam ut carnem communem ſumimus: abſit hoc; neque rurſum tamquam viri cujuſpiam ſanctificati, aut dignitatis tantum qualitate Verbo conſociati, aut divinam inhabitationem ſortiti: Sed tamquam vere vivificam, ipſiuſque Verbi propriam. Nam cum vita ſit ut Deus ſecundum naturam, ſimul atque unum quiddam cum ipſa ſua carne effectum eſt, mox vivificandi virtutem illi contulit. Quamvis ergo ad nos dicat:* Niſi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus Sanguinem, *&c. Neutiquam carnem illam communem, hoc eſt, hominis cujuſpiam noſtræ conditionis carnem eſſe exiſtimare debemus (quomodo enim hominis caro ſecundum ſuam ipſius naturam vivifica eſſe queat?) Sed vere illius propriam, qui noſtri cauſa filius hominis & factus, & appellatus eſt:* Euchariſtia, ſecundum Sanctum Cyrillum, *Incruentum Sacrificium eſt*. Cum eam ſumimus, non carnis typicæ, ſed *vere vivificæ*, adeoque *ipſius Verbi propriæ participes ſumus*, ipſamque *ſuminus*; quod verbum nuſquam adhibetur ad actum ſpiritalem ſignificandum. Non enim dicitur ſumere Philoſophiam, qui Philoſophiæ animum adjungit: Non dicitur ſumere paſſionem & mortem Chriſti, qui illam meditatur. Hoc itaque verbo ſignificat *S. Cyrillus* corpoream manducationem.

S. Cyrilli & Synodi Alexandrina teſtimonium. Euchariſtia incruentum Sacrificium. Cum Euchariſtiam ſumimus, carnem Chriſti propriam, & vere vivificam ſuminus.

Eadem doctrina de carne Domini vivifica ipſiuſque Verbi propria traditur a *S. Cyrillo*, & a Synodo laudata, Anathematiſmo 11. contra *Neſtorium*, in cujus Declaratione Sanctus Patriarcha hæc habet: *Sanctum ac vivificum increntumque in Eccleſiis Sacrificium peragimus: Corpus quod proponitur, ſimiliter & pretioſum Sanguinem, non communis, nobiſque ſimilis hominis cujuſpiam eſſe credentes, ſed potius tamquam proprium corpus effectum, ſanguinem etiam Verbi, quod omnia vivificat, accipientes. Siquidem communis caro vivificare non poteſt. Et hoc Salvator ipſe teſtatum facit:* „ Caro, *inquiens*, „ non prodeſt quidquam; Spiritus eſt qui vivificat. „ *Quia enim caro Verbi facta eſt propria, ob id intelligitur & eſt vivifica; quemadmodum ipſe Salvator ait:* „ Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipſe vivet propter me. „ *Cum igitur Neſtorius & juxta illum ſentientes, Myſterii hujus virtutem temere diſſolvant; propterea, & id quidem admodum convenienter, editus eſt hic Anathematiſmus*. Sanctum ac vivicum, increntumque in Eccleſia Sacrificium peragi *S. Cyrillus* agnoſcit, illudque Euchariſtiam eſſe docet quod Calviniſtæ negant. Secundo, affirmat corpus propoſitum atque jacens in altari *πρωκεί τίθεον σῶμα* ꝛc nobis credi & accipi *tamquam proprium Corpus effectum & Sanguinem Verbi omnia vivificantis*. Non ait Corpus Chriſti e ſummo cœlo virtutem ſuam in panem diffundere. Tertio, Euchariſtiam vivificare docet, quia caro Chriſti eſt vivifica, ipſiuſque Verbi propria. Quæ conſecutio in ſententia Calviniſtarum nullatenus neceſſaria eſt; ſiquidem ſuppoſita virtute illa carnis Chriſti vivifica, ipſis adhuc probandum ſupereſt Chriſtum vim illam pani communicare voluiſſe. Quarto hic anathematiſmus contra *Neſtorium* editus eſt, qui Euchariſtiæ virtutem deſtruebat, carnem Chriſti Verbo hypoſtatice unitam eſſe negans. Sic autem illum urgebat *Sanctus Cyrillus*: Si natura humana Chriſti non eſt perſonaliter unita Verbo, Corpus & Sanguis quæ in Sacrificio Euchariſtiæ nobis proponuntur, non ſunt proprium Corpus & Sanguis Verbi, quod omnia vivificat; ſed hominis communis, ac proinde humanitatem nudam & ſimplicem in Euchariſtia ſumimus, non divinitatem Chriſti, quæ per ſe manducari non poteſt. *Neſtorius* ergo duas naturas Chriſti ſeparans, Euchariſtiæ adimit vivificandi vim, ac propterea anathemate dignus eſt. Hæc vis ratiocinii *S. Cyrilli*, aliorumque Patrum Alexandrinæ Synodi, quam approbavit Epheſina Oecumenica. Porro ſi de manducatione ſpirituali dum-

dumtaxat verba Salvatoris, *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. S. Cyrillus & Alexandrini atque Ephesini Patres intellexissent, elumbe fuisset ipsorum argumentum contra *Nestorium* qui facile respondisset, & recte quidem, Eucharistiam nihilominus habere vivificandi vim, quia fides simul in Christi Corpus, & in Verbum inhabitans ferri poterat: siquidem intellectus relativa simul apprehendit: at inter hominem Christum & Verbum relationem admittebat *Nestorius*: tamquam inter Templum, & inhabitantem in eo: Quidni igitur dicere potuisset, in Eucharistia non solam communis carnem; sed ipsam divinitatem κατὰ χύσιν conjunctam ore fidei manducari, & Eucharistiam spiritalis hujus manducationis ratione vivificare? Quinto *Sanctus Cyrillus* in Apologetico pro 12. Capitulis adversus Orientales in defensione undecimi, hoc *Nestorii* argumentum affert: Christianos in Eucharistia carnem Christi manducare, non vero ipsius divinitatem, quoniam divinitas edi non potest. *Quid edamus* (inquiebat) *Divinitatem ne an carnem? Num dixit* Christus: *Qui manducat meam divinitatem, & bibit meam divinitatem? Qui manducat meam Carnem, inquit, & bibit meum Sanguinem, in me manet & ego in eo.* Et inde colligebat, duas naturas Christi esse personaliter separatas. Respondet autem S. Cyrillus: *An vero qui visibilem illum, tamquam alium quemdam esse Filium & Christum præter illud ex Deo Verbum asserit, cui etiam soli missionis & Apostolatus munus tribuerit, non is nostrum mysterium anthropophagiam efficit, cum ad exoletas cogitationes mentem Fidelium nefarie perducat, eaque humanis subiicere rationibus conetur quæ sola & indubia fide capiuntur?* Neque enim *quia minime editur divinitatis natura, propterea commune dixerit quispiam Sanctum Christi Corpus. Scire autem operæ pretium est, quod, sicut supra diximus, proprium est Corpus ejus Verbi, quod omnia vivificat. Quoniam autem est corpus vitæ, vivificum est: Propterea namque mortalibus nostris corporibus largitur vitam, & mortis imperium evacuat.* Tum objectio *Nestorii*, cum responsio *S. Cyrilli*, realem proprii Corporis Christi in Eucharistia præsentiam ab utroque creditam fuisse supponunt, & pro principio ac fundamento indubitato positam. *Nestorius* argumentabatur, quandoquidem humanitas absque divinitate sumi poterat, eas personaliter esse separatas. De sumptione & manducatione orali & corporea ipsum loquutum fuisse certum est. Non enim tam obtusi erat ingenii, & in disciplinis tam infeliciter versatus, ut nesciret intellectum separare posse res conjunctim subsistentes: Nec *S. Cyrillus* id regerere omisisset. Ajebat *Nestorius*, Divinitatem non manducari; sed carnem tantum *S. Cyrillus* annuebat. De qua manducatione loquebantur? Fidei, an oris? Primum præter omnem veri speciem est. Numquid enim negabant in Deum credi, & divinitatem esse verum contemplationis, & manducationis intellectualis objectum? Præterea S. Cyrillus Nestorium arguebat, quod humanam Christi naturam Verbo personaliter unitam esse negans, *Mysterium nostrum*, id est, Eucharistiam, *anthropophagiam efficeret*. Manducationem itaque oralem Carnis Christi uterque admittebat: Siquidem hæc sola manducationis species anthropophagiam constituit. Nestorium insectatur *Sanctus Cyrillus* quod *ea humanis subjicere rationibus conetur, quæ sola & indubia fide capiuntur*: Quomodo scilicet non edatur divinitatis natura, edatur vero Christi Corpus, & tamen non sit commune, sed Verbi omnia vivificantis proprium. At istud non fugisset humanam rationem, si de spirituali dumtaxat manducatione sermo fuisset; cum palam sit, mentis fideique oculos in Christi humanitatem & divinitatem, vel simul, vel conjunctim intendi posse. Denique docet *S. Cyrillus*, Corpus Christi vivificum esse, quia est *Corpus Vitæ Verbique quod omnia vivificat proprium & propterea mortalibus nostris corporibus largiri vitam*. Sane si per vim & efficaciam quamdam separatam a Christi corpore, & derivatam in panem, nos vivificari *S. Cyrillus* existimasset, hujus virtutis & efficaciæ hic meminisse debuerat.

Albertini Objectioni ex S. Cyrillo sumpta respondetur.

III. Objicit *Albertinus*, Cyrillum post verba laudata continenter subdere: *Vivificat autem nos æquali modo & Sanctus Spiritus Christi: Spiritus enim est qui vivificat, secundum ejusdem Salvatoris vocem.* Docet enim his verbis nos secundum eumdem modum vivificari per Corpus Christi, & per Spiritum, seu divinitatem Christi. Minime autem intelligit nos vivificari per substantiæ Spiritus in corporibus nostris habitationem; sed tantum-

modo

modo vult nos vivificari per virtutis ipsius participationem : similiter ergo non intelligit, Corpus Christi per substantiæ suæ, sed per virtutis contactum corporibus nostris vitam tribuere.

Respondeo, hæc verba, *æquali modo*, aut *secundum eumdem modum*, non significare paritatem omnimodam, sed aliquam dumtaxat. Æqualitas in eo posita est, quod ut Spiritus Sanctus nos vivificat per realem in animabus nostris præsentiam & personalem inhabitationem, non per solam sui Numinis virtutem & efficaciam (ut *Albertinus* falso supponit) siquidem *Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*; & in Justorum corporibus etiam singulari quadam ratione realiter præsens est; siquidem *Membra nostra templa sunt Spiritus Sancti* : Pariter Corpus Christi *mortalibus corporibus nostris largitur vitam*, quia realiter & secundum substantiam in nobis præsens est, & corporibus nostris, *quodammodo commiscetur*, ut cera ceræ conjuncta, & fermentum toti massæ; ut ait idem Pater lib. 4. in *Joannem* : quem locum §. I. adduximus. At discrimen in eo est, quod Spiritus Sanctus a nobis non manducetur, nec ipsum organo corporeo recipiamus, quia edi non potest divinitas : Corpus vero Christi a nobis ore suscipiatur, & manducetur, & in nobis maneat Christus, non solum divino modo, verum etiam humano, ut ipse *Cyrillus* docet lib. 4. contra Nestorium, cap. 5. his verbis : *Quemadmodum vero vivificum est illud ipsius Verbi Corpus, quod sibi proprium fecit per veram unionem, quæ & intelligentiam, & sermonem superat; sic nos quoque qui illius sanctæ Carnis & Sanguinis ejus participatione fruimur, omnino vivificamur, cum in nobis maneat Verbum, non solum divino modo, per Sanctum Spiritum, verum etiam humano, per sanctam illam Carnem, pretiosumque ejus Sanguinem*. Quod ubi Apostoli testimonio 1. *ad Corinthios* 10. confirmavit, statim subdit: *Participes namque Sancti, Spiritus affecti, & ipsi omnium Salvatori Christo, & inter nos unimur : corporales etiam hoc modo sumus; quoniam unus panis, & unum corpus multi sumus; omnes enim de uno pane participamus*. Colligat *namque nos ad unitatem Corpus Christi quod est in nobis, neque est ullo modo divisum*. Et infra : *Ac divinum quidem hoc esse Mysterium, participationemque ejus vivificam, & incruentæ hujus Hostiæ vim longe illo legali cultu præstantiorem, perfacile est videre, vel ab eo ipso, quod illa priscis hominibus sancita per Mosen, umbra dicantur, Christus vero, ejusque omnia, veritas appellantur... Edebant illi Veteres agnum immolatum; sed illa vis ejus escæ non ad satietatem ventris tantummodo cedebat, neque ea de causa sacrificandi ritus secundum Legem servabatur; sed ut mortem in alios invadentem ipsi superarent, & Exterminatorem effugerent. Itaque nocte una interfecta sunt Egyptiorum primogenita : illi vero nuda figura muniti, soli ab ea servabantur, & umbram auxilio habentes, etiam ipsa morte superiores evaserunt; Ergo conservabant ipsæ figuræ eos qui ante nos fuerunt. Quanto igitur res nostræ sunt excellentiores, quibus ipsa Veritas, id est, Christus illuxit, sanctamque suam carnem ad participandum apposuit?* Mox prolatis ad hujus doctrinæ confirmationem Christi verbis *Joannis* 6. subdit : *Nam quia ex genere Israel nati de manna suppeditatione Mosen admirabantur, quod cum per desertum ejus temporis hominibus dimissum fuisset, typum gessit mysticæ benedictionis; umbra namque erat Lex, ideo prudenter admodum Dominus noster Jesus Christus typum extenuat, ut ad veritatem transferat. Neque enim, inquit, ille fuit panis vitæ, sed ego potius qui de cœlo sum, & omnia vivifico, & me in manducantes etiam per unitam mihi carnem inseram .... Vide igitur quemadmodum in nobis manet, & corruptionis victores efficit, dum se in nostra demittit corpora, ut dixi, etiam per suam carnem, quæ verus est cibus, cum illa Legalis umbra & cultus per ipsam institutus non habeat veritatem. Et Mysterii quidem ratio simplex est ac vera... Credimus namque illud ex Deo Patre Verbum, cum se corpori per sanctam Virginem edito, habentique rationalem animam, uniisset, quæ unio ineffabilis prorsus ac mystica fuit, ipsum corpus reddidisse vivificum, quippe cum Verbum, utpote Deus, vita sit secundum naturam, ut nos non spirituali tantum, verumetiam corporali modo, sui participes effectos, corruptione præstantiores redderet, & evacuata per seipsum peccati lege in membris carnis posita, damnaret peccatum in carne*. Huic loco

In nobis manet Christus non solum divino modo, sed etiam humano, per sanctam carnem & sanguinem suum.

Christus Eucharistiam sumentibus per carnem suam se inserit, & corruptionis victores efficit.

nullus

nullus *Albertinus*, nullus *Blondellus*, nullus *Claudius* reſponderet. Carnem Chriſti in Euchariſtia nobis *ad participandum apponi* S. Cyrillus docet; *Verbumque in nobis manere, non ſolum divino modo per Sanctum Spiritum, verum humano, per ſanctam illam carnem, pretioſumque ejus ſanguinem*. Corpus, inquam, illud *ex Virgine editum* Verbo *unitum unione ineffabili*, ac *vivificum redditum*, Chriſtus *in noſtra corpora dimittit*, ut *non ſpirituali tantum, verumetiam corporali modo, ſui participes efficiat*. Iſta ne de manducatione dumtaxat ſpiritali dici poſſunt? Num Chriſtus ſe demittit in eorum corpora, qui carnis ejus myſteria meditantur? Num contemplatio carnis Chriſti facit ut in nobis maneat humano modo, & ut non ſpiritali tantum, verumetiam corporali modo, ſimus ipſius participes? Inepte ergo *Albertinus* reſpondet, *S. Cyrillum*, cum *Neſtorio* objicit quod perſonalem carnis Chriſti unionem cum verbo negans, anthropophagiam in Myſterium noſtrum induxerit, per anthropophagiam non deſignaſſe modum manducationis, id eſt, manducationem oralem ſubſtantiæ Corporis Chriſti, ſed deſignare, naturam & conditionem objecti quod manducatur, nimirum ſimplicis hominis. Quibus enim vocabulis rogo te, quiſquis Calvinianam cauſam agis, manducationis modus expreſſius, luculentius & clarius deſignari poteſt, quam, iſtis? *Ut nos non ſpiritali tantum, verum etiam corporali modo ſui participes effectos, corruptione præſtantiores redderet ... Sanctam ſuam carnem nobis ad participandum appoſuit ... Cum in nobis maneat Verbum, non ſolum divino modo, per Sanctum S. verum etiam humano per ſanctam carnem, pretioſumque ſanguinem*. Quod autem non ſolum figuram & virtutem carnis Sanguinis Chriſti in Euchariſtia contineri & a nobis recipi & manducari *Sanctus Cyrillus* ſenſerit, ſed veram ejus carnem & ſanguinem, non minus luculenter ac diſerte probat iſte locus. *Vivificum* enim *ipſius Verbi corpus*, *quod ſibi quaſi proprium fecit per veram unionem*, non eſt corpus typicum dumtaxat ſeu figura Corporis Chriſti virtute repleta. Præterea Euchariſtiam cum manna & cum Agno Paſchali comparat *S. Cyrillus*, ut veritatem cum figuris: Cum igitur & figuræ eſſent, & quamdam haberent efficaciam, ut *S. Cyrillus* agnoſcit, ſiquidem a morte ſervabantur Iſraelitæ qui Agnum Paſchalem immolarant: Euchariſtiam aliquid amplius ac præſtantius continere *S. Cyrillus* & ſenſit & docuit, ſcilicet propriam Chriſti carnem. Adde, quod virtutis ſeparatæ communicatio non eſſet fundamentum aſſerendi *Chriſtum in manducantes per unitam ſibi carnem ſe inſerere*.

Realis Chriſti manducatio ex S. Cyrillo confirmatur.

IV. Aliud rurſus invictiſſimum ad realem Carnis Chriſti manducationem comprobandam argumentum ex eodem *Sancti Cyrilli* libro deſumitur. Sic enim urget Neſtorium: „ Exigua eſt igitur incruentæ Hoſtiæ utilitas, quia nimirum fas non eſt ut ſimul „ cum carne etiam divinitatis natura conſumatur: neque ea obtinemus quæ ſunt im„ poſſibilia, ut ipſa incorporea natura nuda veſcamur. Sed oblitus mihi videris haud „ naturam divinitatis id eſſe quod in ſanctis Eccleſiarum Menſis proponitur, ſed pro„ prium corpus Verbi ex Patre geniti, quod Verbum ex natura & vere Deus eſt. „ Quod in ſanctis Eccleſiarum Menſis proponitur, manducamus eo manducationis genere cujus res incorporeæ, & ipſa maxime divinitas, objecta eſſe non poſſunt: ſed proprium „ corpus Verbi ex Patre geniti in ſacris Menſis proponitur; ergo proprium Corpus Verbi ex Patre geniti manducamus eo genere manducationis, cujus res incorporeæ, & ipſa maxime divinitas, objecta eſſe non poſſunt. Major & Minor ſunt Sancti *Cyrilli*. Atqui manducatio cujus res incorporeæ, & maxime divinitas objecta eſſe non poſſunt, illa tantum eſt quæ fit organis corporis: Res enim incorporeæ, & ipſa quæ omnium arcem tenet divinitas, mente poſſunt concipi, & fide apprehendi, animaque noſtra divinitate paſcitur. Igitur proprium Corpus Verbi ex Patre geniti, ore corporis a nobis manducatur in Euchariſtia, ideoque in ea realiter præſens eſt.

Manis Albertini reſponſio.

V. Reſpondet *Albertinus*, nihil prohibere quominus dici poſſit, utrumque illorum Cyrillum ſcilicet ac Neſtorium, loqui de manducatione ſpirituali. Dicunt enim, inquit, divinitatem non poſſe a nobis edi, nec actu edi, tum quia per ſe ſumpta, cum ſanctiſſima ſit, non poſſit eſſe cibus hominum in ſtatu peccati adhuc conſtitutorum, immo illis adverſa ſit, tum quia non eſt objectum proprie a ſignis Sacramentalibus deſignatum, ſed caro Chriſti pro nobis ad mortem data, ſanguiſque effuſus.

Verum

Verum hujus reſponſionis inanitas ex eo demonſtratur, quod *Sanctus Cyrillus* nullibi rationes illas proferat, quas ipſi *Albertinus* affingit, non divinitatem propterea neget a nobis ædi poſſe, quia ſanctiſſima eſt, ſed quia res incorporeæ manducari non poſſunt. *Nimirum fas non eſt ut ſimul cum carne etiam divinitatis natura conſumatur. Neque ea obtinemus quæ ſunt impoſſibilia, ut ipſa incorporea natura nuda veſcamur.* Et cap. 5. *Se miſſum dicens ipſum Dei Verbum*, Et qui manducat me, *inquit*, & ipſe vivet. *Manducamus autem nos, non quod ipſam divinitatem conſumamus (apage ab iſta impietate) ſed illam propriam Verbi carnem jam vivificam effectam, quia ejus facta eſt qui propter Patrem vivit.* Ex quibus colligitur 1. Carnem Chriſti in Euchariſtia non manducari tantum in ſigno; ſiquidem non minus ſignum divinitatis Chriſti, quam ſignum corporis ipſius comedi poteſt. Quamvis enim divinitas incorporea ſit, ejus tamen ſigna corporea ſunt & ſenſibilia. Colligitur 2. Carnem Chriſti per ſolam virtutis ipſius in animabus noſtris receptionem non manducari: quia divinitas pariter manducari per virtutis illius in nobis ſuſceptionem poteſt. Et cum Spiritus Sancti virtutem nos recipere Scriptura Sacra & Patres teſtentur, dici poſſet nos manducare Spiritum Sanctum; quæ locutio inſolens & abſurda eſt. Colligitur 3. Carnem Chriſti in Euchariſtia nobis manducandam non apponi ſola manducatione ſpirituali, quæ per fidem eſt: cum divinitas Patris, Filii & Spiritus Sancti æque hujus manducationis objectum eſſe poſſit, ac Chriſti Corpus. De manducatione itaque reali proprii Corporis Chriſti, vere uniti Verbo, & per ipſum vivifici effecti, loquitur S. Cyrillus. Sane divinitatem Chriſti ſpiritualiter manducari, non minus quam ejus carnem, quamvis ipſa ut carne veſtita cibus ſit nobis magis proportionatus; per ſe autem & abſque carne cibus ſit Angelorum, S. Auguſtinus diſerte etiam docet in Pſalmum 34. his verbis: „ Chriſtus in corpore & ſanguine „ ſuo voluit eſſe ſalutem noſtram. Unde autem commendavit corpus & ſanguinem ſuum? „ De humilitate ſua. Niſi enim eſſet humilis, nec manducaretur, nec biberetur. „ Reſpice altitudinem ipſius. *In principio erat Verbum*. Ecce cibus ſempiternus; ſed „ manducant Angeli, manducant cœleſtes Spiritus, & manducant, & ſaginantur, & integrum manet quod eos ſatiat & lætificat. Quis autem homo poſſet ad illum cibum? „ Unde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo ut Menſa illa lacteſceret, & ad „ parvulos perveniret. Unde autem fit cibus lac? Unde cibus in lac convertitur, „ niſi per carnem trajiciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans; ſed quia minus idoneus eſt infans qui pane veſcatur, ipſum panem mater incarnat, & per humilitatem mamillæ & lactis ſuccum, de ipſo pane paſcit infantem. Quomodo ergo de ipſo pane pavit nos Sapientia Dei? Quia Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.

Niſi Chriſtus eſſet humilis, non manducaretur, nec biberetur.

VI. Sed ut ad *S. Cyrillum* redeamus, Catholicam de præſentia reali Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia doctrinam rurſus ille confirmat l. 10. in Joannem, pag. 862. ubi non ſolum recta fide & ſincero charitatis affectu nos Chriſto ſpiritaliter conjunctos eſſe oſtendit, ſed corporaliter, idque negantes hæreticos a Sacris Literis diſſentire. „ Dicat enim nobis aliquis (*inquit*) cauſam, & vim Eulogiæ Myſticæ obiter doceat: „ Nam cur in nobis inſeritur? Non ne ut Chriſtum inhabitare faciat in nobis etiam corporaliter, participatione & communione ſanctæ ſuæ carnis? Præclare quidem: ſcribit „ enim Paulus, Gentes factas eſſe *concorporales, & comparticipes, & cohæredes Chriſti.* „ Concorporales autem quonam modo factæ ſunt? Nempe Eulogiæ myſticæ participatione „ honoratæ, unum cum eo factæ ſunt corpus, ſicut & unuſquiſque Sanctorum Apoſtolorum. Alioqui quam ob cauſam ſua, immo omnium membra ſicuti ſua, membra „ Chriſti nuncupavit?... Sed Servator ipſe: Qui manducat meam carnem, *inquit*, & „ bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in illo. Hic enim animadvertere eſt „ operæ pretium, Chriſtum non dicere ſe ſdumtaxat in nobis futurum ſecundum „ relationem quamdam affectualem, ſed & per participationem naturalem. Ut enim „ ſi quis ceram ceræ implicitam igne ſimul liquefecerit, unum quid ex ambobus efficit; ita per Corporis Chriſti, & pretioſi ſanguinis participationem ipſe quidem in „ nobis, nos autem rurſus in eo ſimul unimur. Nec enim aliter vivificari poteſt quod „ natura ſua eſt corruptibile, quam ſi corporaliter unitum ſit corpori ejus, qui ſecun-

Nova Catholici dogmatis ex S. Cyrillo confirmatio.

Chriſtus per Euchariſtiam in nobis habitat, non ſolum ſecundum relationem affectus, ſed ſecundum participationem naturalem.

„ dum

„ dum naturam ſuam eſt Vita, hoc eſt, Unigeniti. „ Chriſtum per Euchariſtiam in nobis eſſe docet, non ſolum per rectam fidem & ſinceram caritatem, ſed *corporaliter*, *non ſolum ſecundum relationem quamdam affectus*, *ſed & per participationem naturalem*. At ſi ſpiritaliter dumtaxat verum Chriſti Corpus in Euchariſtia manducamus, & ſanguinem bibimus, non eſt in nobis corporaliter & per participationem naturalem, ſed ſolum ſpiritaliter. Itaque *S. Cyrillus* credidit & docuit, Corpus & Sanguinem Chriſti non ſpiritaliter dumtaxat & ore fidei, ſed ore corporis in Euchariſtia manducari & bibi.

Inanes Albertini evaſiones.

Reſpondet *Albertinus*, intelligere quidem *Cyrillum* corpus Dominicum per Euchariſtiam corporibus noſtris realiter inhabitare; ſed realitatem illam, ſeu inhabitationis modum nolle eſſe ſubſtantialem, verum tantum virtualem: quia videlicet panem benedictione conſecratum & ſanctificatum, & in Dominicæ carnis efficaciam mutatum corporaliter ſumentes, eo pacto quoque carnem ipſam Dominicam, ſecundum virtutem ejus realiter accipimus & corporaliter.

Contra *S. Cyrillus* Chriſtum in nobis per Euchariſtiam habitare docet *corporaliter*, *& per participationem naturalem*; ſed virtus ſeparata, & pani per conſecrationem indita, non efficeret ut Chriſtus in nobis eſſet *corporaliter & per participationem naturalem*: quia virtus illa & efficacia ſpiritalis eſſet, ut Sacramentorum virtus cæterorum; non enim eſſet virtus e carne Chriſti phyſice derivata, & a ſummo cœlo in panem emiſſa: quomodo igitur Chriſtum in nobis *corporaliter & per participationem naturalem*, præſentem exhiberet? Præterea, comparatio *S. Cyrilli* virtualem dumtaxat inhabitationis modum non deſignat. Nam cera ceræ implicita, & ſimul liquefacta cum ipſa non fit una ſola unione virtutis, ſed ſubſtantiæ. Et quamvis poſtulandum non ſit ut comparationes in omnibus ſint accuratæ, eſſe tamen abſurdæ non debent, nec tales a viris ingenio, eruditione, & judicio præſtantibus adhibentur. Non-ne vero abſurda foret comparatio illa, cujus hic eſſet ſenſus; Quemadmodum ſi quis ceram ceræ implicuerit, & ſimul liquefecerit, unum quid ex ambabus efficit, ita per participationem figuræ Corporis & Sanguinis Chriſti, fit ut ſecundum virtutem ſit in nobis. Tertio *S. Cyrillus* aliter nos vivificari poſſe negat, qui natura corruptibiles ſumus, quam ſi *corporaliter uniti ſimus corpori Unigeniti*, *qui ſecundum naturam ſuam vita eſt*. Non ait, Unionem illam fieri corpus interjacens ſcilicet per panem, in quem virtus Corporis Chriſti ex ſummo Cœlo illabatur. Quod tamen dicere neceſſe fuiſſet, cum id facile non veniat in mentem, nec facile intelligi queat.

Fruſtra vero profert *Albertinus* loca quædam SS. *Chryſoſtomi*, *Iſidori Peluſiotæ*, & *Leonis*, qui poſt Apoſtolum docent, nos *concorporales* Chriſto, ac unum cum illo corpus fieri per Baptiſmum: & ipſius *S. Cyrilli* qui nos per fidem in Chriſto *concorporales* fieri aſſerit: cum tamen non aliter in baptiſmo quam in ſigno & efficacia Chriſto conjungamur, nec per fidem Corpus Dominicum quoad ſubſtantiam & proprie contingamus. Fruſtra, inquam, *Albertinus* hæc loca profert, cum hujuſmodi locutiones nequaquam Cyrillianis ſimiles ſint: non enim affirmant illi Patres, Chriſtum per Baptiſmum in nobis eſſe *per participationem naturalem*, Chriſtum per Baptiſmum *Corpus ſuum ex Virgine editum in noſtra corpora demittere*, *ſanctam ſuam carnem in Baptiſmo*, *participandam nobis apponere*, *non ſolum divino modo per Spiritum Sanctum*, *verumetiam humano per ſanctam carnem*, *pretioſumque ſanguinem*, in baptizatis manere, etſi ad ſacram Menſam non accedant: Chriſtum in baptiſmo per carnem ſuam nobis *commiſceri*, &c. Unde ſatis perſpicuum eſt, ipſos virtutem dumtaxat inſerendi nos corpori Chriſti myſtico, baptiſmo tribuere; in Euchariſtia vero præſentiam realem & ſubſtantialem Corporis & Sanguinis Chriſti, eorumque oralem manducationem, & potationem *S. Cyrillus* agnoviſſe ac docuiſſe.

Objectiones Albertini ex S. Cyrillo petitæ ſolvuntur.

Objicit *Albertinus* verba *S. Cyrilli* lib. 12. in Joannem dicentis: *Quod Myſticæ Eulogiæ communio, confeſſio quædam ſit Reſurrectionis Chriſti, manifeſtum facile fiet ex iis quæ ipſe dixit, cum Myſterii typum per ſe perfeciſſet. Nam panem cum fregiſſet, ut ſcriptum eſt, diſtribuit dicens: Hoc eſt Corpus meum.* Si quod Dominus perfecerat, cum diceret, *Hoc eſt Corpus meum*, erat *typus Myſterii*, hoc eſt, *typus corporis*; non erat igitur proprie ipſum corpus.

Re-

Reſpondeo primo, quærendo quo jure Albertinus *typum myſterii* idem eſſe interpretetur ac *typum* corporis? Non ne potius typum mortis & reſurrectionis ſuæ perfeciſſe Chriſtum *Cyrillus* intellexit, cum primum confecit Sacramentum; illius, inquam, Myſterii, ſive Myſteriorum, quorum ipſamet Euchariſtia confeſſio eſt, ut ipſe ait: Quod enim Corporis Chriſti in cœlis ad dexteram Patris ſedentis figura *typus Myſterii* congrue vocetur, Albertinus non oſtendet. Sed etſi typum Corporis Chriſti Euchariſtiam a *S. Cyrillo* appellatam conceſſerim, non ſequitur quod non ſit proprie Chriſti corpus. Typi namque nomen pro nuda figura ab ipſo uſurpatum non eſſe, ſed pro Sacramento realiter ipſam Chriſti carnem continente, tum alia ejus teſtimonia, cum hic ipſe locus demonſtrant. Explicans apparitionem Chriſti diſcipulis congregatis octava poſt Reſurrectionem die, ait: *Juſtiſſimis itaque de cauſis ſanctos Conventus in Eccleſiis agimus octava die: & cum arcanius quiddam effari oportet quod omnem intelligendi modum ſuperat, fores quidem claudimus, ſed ſupervenit & apparet Chriſtus nobis omnibus, inviſibiliter ſimul ac viſibiliter: inviſibiliter quidem ut Deus, viſibiliter vero in Corpore. Permittit vero & dat ſanctam Carnem ſuam tangendam. Accedimus enim ſecundum Dei gratiam ad participationem Eulogiæ Myſticæ, Chriſtum in manus ſuſcipientes, ut & nos firmiter credamus eum templum ſuum vere excitaſſe. Quod enim communio myſticæ Eulogiæ confeſſio quædam ſit Reſurrectionis Chriſti, facile patebit, &c.*

Chriſtus Fidelibus in Eccleſiis octava die congregatis permittit, & dat ſanctam carnem ſuam tangendam.

Objicit *Albertinus* verba *S. Cyrilli* lib. 4. in *Joannem*, pag. 365. dicentis: *Quemadmodum ergo Paulus ait*: Modicum fermentum totam maſſam fermentare: *Sic Minima Eulogia totum noſtrum corpus in ſe miſcet, propriaque replet efficacia: atque ita Chriſtus in nobis exiſtit, & nos viciſſim in ipſo.* Annon manifeſtiſſime modum illum inexiſtendi proprii Corporis Chriſti, determinat & reſtringit ad efficaciam minimæ Eulogiæ inditam?

R. *S. Cyrillum* de efficacia & virtute ſeparata a corpore Chriſti, & pani indita, non eſſe intelligendum, ſed de virtute Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentis quam Eulogiæ nomine indigitat, & minimam vocat ratione ſpecierum, quibus Chriſti corpus velatum eſt: ſicut homo indutus dicitur, non per ſe & ſecundum ſubſtantiam ſuam, ſed ratione veſtium corpori ſuo adjacentium & circumpoſitarum. Sane Eulogiam carnem ipſam Chriſti, non panem cui ſola inſit ejus efficacia, *S. Cyrillus* diſerte aſſerit l. 4. in *Joannem*, cum ait: *Per Eulogiam ipſum in nobis ſuſcipimus Filium... Eulogiæ particeps fias, credens eam non mortis ſolum, verumetiam morborum noſtrorum depellendorum vi pollere. Chriſtus enim exiſtens in nobis, ſopit ſævientem in membris noſtris carnis legem... Quod ſi ſolo tactu ſanctæ carnis id quod corruptum eſt, vivificatur, quomodo vivificam illam Eulogiam non uberiorem conſequemur, cum ea quoquem deguſtabimus? In ſuum enim ipſius bonum, hoc, eſt, immortalitatem, nos qui participes ejus fuerimus, omnino transformabit.* Illud cujus immortalitas proprium bonum eſt, nemo panem eſſe dixerit, ſed verum & proprium Chriſti Corpus.

Chriſtus per Euchariſtiam exiſtens in nobis, ſopit ſævientem in membris noſtris carnis legem.

Et lib. 11. „ Eſt enim in nobis Filius, corporaliter quidem ut homo, nobiſcum commixtus & unitus per Eulogiam Myſticam: ſpiritaliter autem ut Deus, ſui Spiritus „ virtute & gratia, Spiritum, qui in nobis eſt, inſtaurans ad nvitatem vitæ, *&c.* Con„ ſummati ergo ſumus in unitatem cum Deo ac Patre Chriſto mediante. Suſcipiendo „ quippe in nobis, & corporaliter & ſpiritualiter, eum qui natura & vere Filius eſt, „ qui ſubſtantialem cum eo habet unionem, ſupremæ naturæ participes & conſortes „ facti glorificati ſumus.

Dei Filius in nobis eſt ſpiritualiter & corporaliter per Euchariſtiam.

Et lib. 7. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, p. 231. *Salvator*, inquit, *cum nos liberos dimiſiſſet, id eſt a peccatis liberaſſet, & adoptionis gratia decoraſſet, præclarum nobis viaticum ſeipſum adjecit ut immaculata Hoſtia, largituſque ut vivificæ Eulogiæ, id eſt, ſanctæ ſuæ carnis ac ſanguinis participes eſſemus.*

Seipſum nobis Viaticum præbet.

Denique Homilia *de Cœna Myſtica*, hanc veritatem luculenter confirmat his verbis: *Dei ac Patris illa ſub ſiſtens Sapientia corpus ſuum ut panem diſtribuit, & vivificum ſuum ſanguinem tamquam vinum propinat.* Si ſignificare voluiſſet *S. Cyrillus* Chriſtum panem Apoſtolis dediſſe in Euchariſtia, ſecundum naturam nequaquam mutatum; ſed ſola corporis ſui efficacia repletum, non dixiſſet ipſum corpus ſuum ut panem diſtribuiſſe,

buisse, & vivificum suum sanguinem tamquam vinum propinasse, sed potius dedisse panem tamquam suum corpus, & vinum tamquam vivificum sanguinem. „ O tremendum Mysterium! o bonitatem non vestigabilem! Opifex operi se se fruendum proponit, ipsamet vitam mortalibus se edendam bibendamque largitur: Venite comedite corpus meum, hortatur, & bibite vinum quod miscui vobis. Ego me ipsum cibum præparavi, ego me ipsum cupientibus miscui ..... Is qui typice manducatus est in Ægypto, hic ultro seipsum immolat, comestaque figura, seu typicorum consummator veritatem ostendit, ipse seipsum cibum vitæ statim proponens. „ Hæc S. Cyrillus. Ex quibus omnibus perspicuum est, ipsum Eulogiam mysticam a Corpore & Sanguine Christi vero & proprio non distinxisse.

Opifex operi se fruendum proponit.

Qui typice manducatus est in Ægypto, in Eucharistia se ipsum dat cibum vitæ.

ARTICULUS XXII.

THEODOTUS ANCYRANUS, & PROCLUS CONSTANTINOPOLITANUS, Realis Præsentiæ Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia testes.

I. *Theodorus* Episcopus Ancyranus, unus ex Ephesinæ Synodi Patribus, dogma Catholicum de reali præsentia Corporis Christi in Eucharistia non obscure confirmat, in Oratione quam habuit *De nativitate Christi*, in ipsa Synodo Ephesina: „ Iste *inquit*, *de Christo salvatore*, qui tunc ineffabili virtute Magos ad pietatem traxit, & „ tunc splendidam hanc Festivitatem hodie convocavit, non adhuc in præsepi positus, „ sed in hac salutari Mensa est propositus. Illud namque præsepe mater factum est „ hujus Mensæ. Propterea in illo est positus, ut inista edatur, & Fidelibus fiat salu„ taris cibus. Et præsepe quidem hanc claram Mensam designavit. „ Antithesis illa inter præsepe in quo Christus positus est, & altare in quo propositus ut edatur, manifeste indicat, Christi Corpus quod in altari proponitur, illud ipsum esse secundum substantiam, quod olim in præsepi jacuit, idque credidisse *Theodotum* Ancyranum, totamque Ecclesiam, quam Synodus Ephesina repræsentabat.

Christi præsepe mater factum est. Eucharistica Mensa.

II. Idem probat *S. Procli* Patriarchæ Constantinopolitani auctoritas in Traditione divinæ Liturgiæ, dicentis: *Per has preces expectabant adventum Spiritus Sancti ut sacra sua præsentia panem ad hierurgiam propositum, & vinum aqua mixtum, efficeret ac redderet ipsum illud Corpus & Sanguinem Salvatoris nostri Jesu Christi.* Sane statuam Regis nemo dixerit esse corpus ipsum Regis: nemo dixerit corpus ipsum Solis esse in visceribus terræ, ut ibi aurum procreet, quia eousque virtus ejus penetrat. Circumcisionem esse ipsum fœdus, ipsam fidem, ipsam justitiam, Patres nusquam dixere, ut signum esse fœderis, fidei, & justitiæ significarent. Nemo petram deserti esse ipsum Christum, Agnum Paschalem fuisse carnem ipsam Christi, Baptisma esse ipsum Christi Sanguinem, Chrisma esse ipsum Spiritum Sanctum, scripsit ac docuit: neque id nisi absurde dici posset, cum pronomen, *ipsum*, identitatem affirmet, quæ de signo & re significata asseri non potest.

Panis fit ipsum corpus Salvatoris.

ARTICULUS XXIII.

S. LEO MAGNUS Causæ Catholicæ aperte patrocinatur.

PErspicue in rem nostram locus legitur in Epistola quam ad Clerum & Plebem Constantinopolitanam scripsit, quæ in editione *Quenellii* 46. in aliis 23. numeratur; in qua contra Eutychianos sic disputat: *In quo hactenus desidiæ torpore jacuere, ut ris auditu discerent, vel lectione cognoscerent, quod in Ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est, ut nec ab infantium linguis veritas Corporis & Sanguinis Christi inter communionis Sacramenta taceatur? Quia in illa mystica distributione spiritalis alimoniæ hoc impartitur, hoc sumitur: ut accipientes virtutem cœlestis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus.* Eutychiani veritatem carnis in Christo post Resurrectionem negabant, eam a divinitate absorptam asserentes. *Sanctus Leo* ipsos refellit

lit argumento ducto ab Eucharistia, in qua veritatem corporis & sanguinis Christi recipere Fideles omnes profitentur, ad verba Sacerdotis dicentis, *Corpus Christi*, & *Sanguis Christi*, respondentes, *Amen*, hoc est, *Verum est*. Quod enim vel ipsi infantes tunc profitebantur, non erat solum Filium Dei veram carnem assumpsisse, & eam in cœlum intulisse, quod in Symbolo Apostolico ante Baptismum sibi tradito jam professi erant; sed fidem profitebantur hujus quod percipiebant Sacramenti, in quo *Veritatem Corporis & Sanguinis Christi* contineri credebant, & in mystica illa distributione spiritalis alimoniæ contestabantur. Si de carne typica & symbolica *s. Leo* intellexisset, nihil concludisset contra Eutychianos, qui respondissent, in Christo post Resurrectionem & in ipsa Ascensione, solam fuisse speciem ac figuram carnis, non veram ac propriam carnem, sicut in Eucharistia non esse veram Christi carnem, sed ejus signum dumtaxat, *Leo* cum tota Ecclesia tunc temporis professus fuisset. Inane enim est quod reponit *Albertinus*, Catholicos recte argumentatos a carne typica & symbolica ad veram & propriam carnem, quia oportet imaginis esse archetypum. Satis enim esse ut archetypum aliquando fuerit, Eutychiani respondissent: porro Christum veram carnem habuisse ante resurrectionem, aut certe ex vera carne compositum in ipsa naturarum unitione, quamvis post unitionem in unam naturam coaluerint, & humana a divina absorpta sit. Dixissent, figuras carnis Christi exhibitas fuisse in Veteri Testamento, antequam Verbum carnem assumpsisset; adeoque non repugnare ut detur figura carnis Christi, licet amplius nulla sit, sed in Deitatis naturam transierit. Clarius adhuc mentem suam explicat Sanctissimus Pontifex Sermone 6. de Jejunio septimi Mensis. *Tunc*, inquit, *& Sacrificii munda est oblatio, & misericordiæ sancta largitio, quando ii qui ista dependunt, quod operantur intelligunt. Nam dicente Domino:* „ Nisi „ manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: „ *Sic sacræ Mensæ communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate Corporis & Sanguinis Christi ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur: & frustra ab illis, Amen, respondetur, a quibus contra id quod accipitur, disputatur.*

Christiani respondentes, AMEN, veritatem Corporis & Sanguinis se recipere profitebantur in sacra Mensa.

Respondet *Albertinus*, mentem *Leonis* haud esse, dubitandum non esse de veritate præsentiæ Corporis & Sanguinis Christi in sacra Mensa, sed dubitandum non esse de veritate essentiæ corporis & sanguinis Christi in se; ac illum id tantum velle, eos qui veritatem corporis & sanguinis Christi in dubium revocant, Eucharistiæ Sacramento injuria communicare. Nam cum Eucharistia instituta sit in signum ac imaginem corporis & sanguinis Christi, imagoque necessario archetypum præsupponat, stultum ac ineptum est Eucharistiam recipere, & tamen negare Christum veram carnem, verumque sanguinem habere.

Contra. Non est dubitandum hoc ore sumi secundum *S. Leonem*, quod fide creditur: atqui fide creditur veritas corporis & sanguinis Christi, contra quam Eutychiani disputabant: ergo veritas corporis & sanguinis Christi in Eucharistia ore sumitur.

Sanguis redemptionis nostræ in Eucharistia hauritur.

Denique *S. Leo* sanguinem redemptionis nostræ in Eucharistia hauriri docet etiam ab iniquis & infidelibus. At sanguis redemptionis nostræ non est typicus, sed verus & proprius sanguis Christi, quem infideles spiritualiter & ore fidei non hauriunt: igitur *Sanctus Leo* docet verum & proprium Christi sanguinem hauriri in Eucharistia ore corporis. Sic loquitur Sermone 4. de Quadragesima, perstringens Manichæos: *Cumque ad tegendum infidelitatem suam nostris audeant interesse Mysteriis: ita in Sacramentorum communione se temperant, ut interdum ne penitus latere non possint, ore indigno Christi corpus accipiant, sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinent.*

ARTICULUS XXIV.

HESYCHII testimonio Dogma Catholicum confirmatur.

DUo proferuntur a Catholicis Tractatoribus hujus Auctoris insignia testimonia; primum ex lib. 2. in *Leviticum*, ubi ait: *Est locus sanctus Altare, ibi enim Sanctus Sanctorum requiescit.* Sanctus Sanctorum Christus est, secundum Scripturam Sacram

& Patres: ridiculum est enim quod Albertinus ait, illud, *Sanctus Sanctorum*, perinde esse ac si dixisset, *Sanctus panis Sanctorum*, id est, a Sanctis edendus. Addit paulo post Hesychius: *Quomodo in his non admiranda sit sapientia Spiritus? Nullam quippe dubietatem hujusmodi intellectui dereliquit, propterea carnes cum panibus comedi præcipiens, ut nos intelligeremus illud ab eo mysterium dici, quod simul panis & caro est, sicut Corpus Christi panis vivi qui de cœlo descendit. Propter quod Heliæ secundum Septuaginta editionem, carnes mane, panes autem vespere deferebant corvi superne, præfigurare hoc mysterium Domino volente, quod intus oportet in Ecclesia in loco sancto, id est, ad altare coqui & comedi, alibi vero nequaquam. Nisi enim Christus rogatus on Sacerdotum ipse venerit, & cœnam sanctificaverit, & initiaverit ea quæ aguntur, nullatenus Sacrificium Dominicum fiunt.* Eucharistia, ex *Hesychio* simul panis & caro est, scilicet Corpus Christi, & panis vivus qui de cœlo descendit: ergo non est caro typica, sed vera Christi caro secundum substantiam. Præterea, Dona proposita Sacrificium Dominicum non fiunt, nisi Christus ipse venerit: ergo Christus in Sacrificio Altaris reipsa præsens est. Subdit Hesychius; *Sed hoc quod reliquum est de carnibus & panibus ire igne incendi præcepit. Quod nunc videmus etiam sensisibiliter in Ecclesia fieri, igniqui tradi quæcumque remanere contigerit inconsumpta .... Ergo ex hoc quod agitur sensibiliter, significatio cujusdam intelligibilis rei, eis qui intendunt, provenit: ut quando ad cemestionem Sacrificii deficimus, & comedere illud integre non possumus, mente forsan lassescente, seu deficiente, utrum ea quæ videntur corpus oporteat intelligi Domini, in quod oculis nec Angeli possunt prospicere, non relinqui, sed etiam tradi ea oportet igni Spiritus, ut ea comedat, quæ nobis sunt ex infirmitate ineisibilia. Quomodo autem comedet? Cum cogitaverimus virtuti Spiritus esse possibilia, ea quæ nobis impossibilia videntur.* Dubitationem gravissimam circa Eucharistiæ Mysterium naturaliter oriri docet Hesychius, *Utrum ea quæ videmus, Corpus Domini sint, in quod nec Angeli oculis possunt prospicere.* Corpus autem Domini in quod Angeli desiderant prospicere, non est figura aut efficacia dumtaxat divini corporis, sed ipsum corpus, ipsis secundum substantiam præsens; ergo dubitatio quæ oriri potest circa Eucharistiæ mysterium, non est utrum sit typus Dominici corporis, ejus efficacia repletus; sed utrum sit ipsum Domini corpus secundum substantiam. Hoc porro dubium igne Spiritus Sancti consumendum docet Hesychius, & *cogitandum, virtuti Spiritus esse possibilia ea, quæ nobis impossibilia videntur.* Hoc vero quid est, nisi credendum esse, quantumvis sensus & ratio repugnent, Eucharistiam esse corpus Domini quod Angeli vident, & simul esse carnem & panem, id est, Corpus Christi, & panem vivum qui de cœlo descendit.

Eucharistia Corpus Domini, in quod nec Angeli possunt prospicere.

Alius *Hesychii* locus legitur lib. 6. ubi exponens hæc Levitici verba: *Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem, & dabit sacerdoti.* Hæc Eucharistiæ accommodat, & docet his prohiberi, ne Eucharistia per ignorantiam edatur; ignorantiam vero illam esse, quod Eucharistia Corpus & Sanguis Christi vere sit; & quintam partem ei addendam ab illis qui per ignorantiam comedunt, esse considerationem verborum, *Hoc est corpus meum.* Quæ efficit ut res mysticas & divinas intelligamus intelligibiliter, hoc est, non prout sensus illas vident: sed prout intellectus fide illustratus eas dignoscit, nosque liberat ab ignorantia, qua putemus ipsas esse id, quod sensibus nostris terrenis & carnalibus apparent, videlicet panem & vinum, cum Corpus & Sanguis Christi sint. *Sancta Sanctorum*, inquit, *sunt proprie Christi Mysteria, quia ipsius est corpus, de quo Gabriel ad Virginem dicebat:* „ Spiritus Sanctus su-
„ perveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: Ideo quod nascetur ex te, San-
„ ctum vocabitur Filius Dei: „ *Per ignorantiam autem percipit, qui virtutem ejus &*
„ *dignitatem ignorat, qui nescit quia Corpus & Sanguis est secundum veritatem; sed Mysteria quidem percipit, nescit autem Mysteriorum virtutem. Ad quem Salomon dicit, vel magis Spiritus qui in eo est:* „ Quando sederis ut comedas cum Principe, diligen-
„ ter attende quæ posita sunt ante te: *Aperte & ipse compellens, & cogens eum qui ignorat, addere quintam partem. Hæc enim quinta intelligere nos intelligibiliter divina & mystica facit ..... Quinta super ipsum, sermo est qui prolatus est ab ipso Christo super Dominicum Mysterium. Ipse enim liberat nos ab ignorantia, removetque*

nos

nos additus carnale quippiam & terrenum de Sanctis arbitrari . . . . Quicumque ergo sanctificata per ignorantiam comederit, ignorans eorum virtutem, addet quintam super eo; & dabit Sacerdoti in Sanctuarium. *Sanctificationem enim Mystici Sacrificii, & a sensibilibus ad intelligibilia translationem, sive commutationem, ei qui verus est Sacerdos videlicet Christo oportet dari, id est, de eis miraculum credere & imputare, quia per ejus virtutem & prolatum ab eo verbum quæ videntur tam sanctificata sunt, quam cunctum carnis excedunt sensum.* Corpus secundum quod Christum nasciturum de Virgine Gabriel nuntiavit, non est corpus typicum & virtute seu efficacia dumtaxat, sed verum, proprium, & substantiale corpus: sed Eucharistia est Christi corpus, secundum quod ipsum nasciturum de Virgine Gabriel nuntiavit, ut docet *Hesychius*: est itaque verum, proprium & substantiale Christi corpus, non figura sola Corporis Dominici virtute repleta. Secundo, quicumque *nescit* Eucharistiam esse *Corpus & Sanguinem* Christi *secundum veritatem*, illam per *ignorantiam percipit*, ex *Hesychio*: Sed qui censet Eucharistiam esse signum dumtaxat Corporis & Sanguinis Christi eorum virtute repletum, nescit esse Corpus & Sanguinem Christi secundum veritatem: igitur per ignorantiam percipit. Tertio, sermo qui ab ipso Christo prolatus est super Dominicum Mysterium, scilicet hæc verba *Hoc est Corpus meum*, liberat nos ab ignorantia, quam circa hoc Sacramentum incurrere possemus, & nos vetat aliquid terrenum de illo cogitare, ut docet *Hesychius*; Atqui verba ista Domini, *Hoc est Corpus meum* non vetant nos credere Eucharistiam esse Christi Corpus, cum hanc præ se ferant significationem: igitur fides realis præsentiæ Corporis Christi in Eucharistia, non est ignorantia hujus Mysterii, neque terrena cogitatio, immo potius terrena cogitatio est, & ignorantia, a qua sermo ab ipso Christo super Dominicum Mysterium prolatus nos liberat, censere Eucharistiam esse terrenas panis & vini substantias. Quarto, Miraculum commutationis quæ fit in Eucharistia rerum sensibilium in intelligibiles; id est, quæ solo intellectu percipi possunt, Christo vero Sacerdoti imputandum est, secundum *Hesychium*. Quid autem est, amabo, mutatio illa rerum sensibilium in eas, quas sensus non attingunt, nisi conversio panis in substantiam Corporis & Sanguinis Christi.

Albertini objectionibus ex Hesychio petitis respondetur.

Objicit *Albertinus* verba *Hesychii* lib. 2. dicentis: *Ipse Dominus primus in cœna Mystica intelligibilem accepit Sanguinem, atque deinde Calicem Apostolis dedit*. Et paulo post: *Bibens ipse, & Apostolis bibere dans intelligibilem Sanguinem super altare videlicet Corpus suum effudit*. Per Sanguinem autem intelligibilem, eum non intelligere proprium Domini Sanguinem; sed Sanguinem mystico ac figurato sensu intellectum probat *Albertinus* ex voce, *intelligibilis*, qua non modo Veteres generatim, sed & ipsemet *Hesychius* numquam utuntur nisi aut ad designandum res pure immateriales, aut ad designandum res quæ proprie non sunt, sed figurate tantum; quod cum hujus epitheti adjectione esse dicuntur. Sic enim *Eusebius* sermones Dei, *panem intelligibilem*; Basilius fidem *os intelligibile*; Epiphanius *carnes intelligibiles & ossa intelligibilia* carnes & ossa allegorice sic nominata; Procopius *cibos intelligibiles*, spiritualem alimoniam; Diabolum *intelligibilem Pharaonem*; Ecclesiam *intelligibilem Sionem*; Chrysostomus *Christum lapidem intelligibilem*; Cyrillus *Ecclesiam intelligibilem sponsam*; Sic & ipse *Hesychius* Dominum appellat *Melchisedech intelligibilem*, *Mosen intelligibilem*, *Aaronem intelligibilem*, *Salomonem intelligibilem*, *agnum intelligibilem*, *propitiatorium intelligibile*; & Spiritum Sanctum *ignem intelligibilem*, & Apostolos *Levitas intelligibiles*, & hominem Christianum *Israelem intelligibilem*, &c. ac proinde cum *Hesychius* similiter dicat, Dominum primum in Cœna mystica *intelligibilem* accepisse *sanguinem*, sequitur invicte eum sanguinem figurate tantum sic indigitatum intelligere, hoc est vinum, Sanguinis Sacramentum.

Respondeo, Nomen istud, *intelligibile*, non modo res immateriales significare; sed quidquid solo intellectu percipi potest, non sensuum cognitione attingi. Unde si res materialis & corporea in eo ponatur statu, ut sola mente, sensibus nequaquam percipi queat, intelligibilis recte vocatur. Ita quamvis Christus vere sit Sacerdos quatenus homo, & ejus humanitas vero constet corpore, quia tamen a sensibus nostris omnino remotus est, vocatur ab Hesychio *intelligibilis Sacerdos*. Ad id vero quod objicit

Albertinus, hanc vocem, *intelligibilis*, nisi rem immaterialem significet, tempĕ adhiberi ad designandum rem quæ proprie non est; sed figurate tantum quod cum hujus Epitheti adjectione esse dicitur: Respondeo, id quidem verum esse, cum vox *intelligibilis*, applicatur signo & figuræ; tunc enim substantivi nominis significationem mutat, ipsumque trahit ad rem significatam designandam, ut in exemplis ab *Albertino* prolatis videre est. Sic vox, *Intelligibilis*, adjuncta pani, ipsum coercet ad significandum verbum Dei: ceu rem pane materiali designatam. Ita, quia Pharao diabŏli figura est, Pharao intelligibilis est ipse diabolus per Pharaonem figuratus: Quia Melchisedech figura Christi est, Melchisedech intelligibilis est Christus ipse per Melchisedechum figuratus: & sic de cæteris. Sed, si vox, *intelligibilis*, rei figuratæ adjungatur, ipsam non trahit ad figuram designandam, aut efficit ut metaphorice intelligatur, & pro signo ipso usurpetur. Sic Christus vocatur Moses intelligibilis, Aaron intelligibilis, Melchisedech intelligibilis, Salamon intelligibilis, propitiatorium intelligibile. Sed Moses, Aaron, Melchisedech, Salomon, propitiatorium, Christus intelligibilis non appellantur: Ecclesia est Sion intelligibilis, sed Ecclesia intelligibilis non est Sion terrena; Christianus est Israel intelligibilis, sed Christianus non est Israelita carnalis. Et ut uno verbo complectar omnia, vox *intelligibilis*, semper signis, numquam rebus figuratis adjungitur, quoties designat res quæ proprie non sunt, sed figurate tantum, ut docent exempla singula ab *Albertino*, magna, sed inutili diligentia conquisita. Itaque si *Hesychius* dixisset, Christum bibisse vinum intelligibile, vox, *intelligibilis*, adjuncta vino istud nomen metaphoricum faceret, vinumque pro re figurata, idest, pro Sanguine Christi, cujus figura est, ab *Hesychio* usurpatam nemo non fateretur. Verum cum vocem, *intelligibilis*, Sanguini junxerit, qui res figurata per vinum est, non figura vini, dicens, *Dominus intelligibilem accepit sanguinem;* vocem *Sanguis*, in propria significatione usurpavit, nihilque aliud voluit hoc loquendi modo, quam, Christum verum proprieque dictum sanguinem bibisse, qui tamen, prout in Sacramento contentus, intellectu tantum, non sensibus percipi posset. Ita respondet Vir Doctissimus Tomo 2. *De perpetua Ecclesiæ Fide circa Eucharistiam*, lib. 4. c. 7.

Mos in aliquibus Ecclesiis olim usurpatus comburendi reliquias Eucharistiæ, cum species horrorem sumendi incutiebant, non officit fidei præsentiæ realis Corporis Christi.

Objicit *Albertinus*, Hesychium testari reliquias Eucharistiæ comburi consuevisse, idque manifeste innuere, illam non creditam fuisse proprie ac substantialiter Christi corpus esse. Quis enim credat, inquit, Veteres ipsissimum Domini corpus animatum & glorioſum vivicomburio quasi plectere voluisse.

Respondeo, Hoc argumentum nullius esse momenti, neque ex eo more in aliquibus Ecclesiis usurpato, comburendi quod reliquum erat ex Sacramento, colligi posse realem Corporis Christi in Eucharistia præsentiam creditam tunc non fuisse; cum post *Berengarii* damnationem eadem consuetudo adhuc aliquibus in locis servare tur, ut *Guitmundus & Algerius* testantur: nec tamen ipsissimum Domini corpus vivicomburio plectere se putabant, ut ridicule & impie loquitur Albertinus. „ Sacramenti substantia, (*inquit* „ Guitmundus *lib.* 2.) nullatenus crematur, qualitates vero sensuales, quas ibidem post „ immutationem substantiæ Deus remanere altissimo consilio voluit, ostendunt quod „ suum est. *Et* Algerus *lib. item secundo, c.* 1. Quod autem, *inquit*, etiam a religiosis „ incendio tradi, & ibi disparere dicuntur ipsæ Sacramentales species, non ad indignitatem Christi fit, quasi ignibus exurendus tradatur, quod impossibile est, cum sit „ omnium elementorum Deus: sed quoties aliqua talis indignitas ipsi Sacramento negligenter acciderit, ut horrorem sumendi incutiant ipsæ sensuales species, quas ibi„ dem Deus altissimo suo consilio post mutationem suæ „ substantiæ remanere voluit, „ ignibus traduntur, ut ostendant quod suum est, deficiendo & disparendo sine omni „ fœditate in illo purissimo ignis elemento.

ARTICULUS XXV.

Auctor Homiliæ 5. de Paschate, Quæ EUSEBII EMISSENI nomine inscribitur, Præsentiam Realem Corporis Christi in Eucharistia, & Transubstantiationem asserit.

VErba hujus Homiliæ adscribere satis erit: facile judicabit Lector quivis cordatus an sic loqui possit Auctor, qui Eucharistiam panem & vinum esse Corporis & Sanguinis Christi signa, eorumque virtute dumtaxat repleta senserit. „ Qui corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris & sideribus illaturus, nobis Sacramentum Corporis sui consecravit, ut coleretur jugiter per Mysterium, quod semel offerebatur in pretium; ut quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua etiam esset redemptionis oblatio, & perennis illa victima viveret in memoria, & semper præsens esset in gratia. Vere unica & perfecta hostia, fide æstimanda, non specie, nec exteriori censenda visu; sed interiori affectu. Unde merito cœlestis confirmat auctoritas, *Quia Caro mea vere est cibus, & Sanguis meus vere est potus*. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum. Quandoquidem qui Auctor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam invisibilis Sacerdos visibiles creaturas in substantiam Corporis & Sanguinis sui secreta potestate convertit, ita dicens: *Accipite & edite, Hoc est Corpus meum*: Et sanctificatione repetita, *Accipite & bibite, Hic est Sanguis meus*. Ergo sicut ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vesta terrarum: pari potentia in spiritualibus Sacramentis verbi præcipit virtus, & rei servit effectus . . . . . Ad cognoscendum & percipiendum Sacrificium veri Corporis ipse te roboret, & potentia consecrantis invitet. Qui tunc latuit præfiguratus in Manna, sit tibi nunc manifestatus in gratia . . . Corpus Sacerdote dispensante, tantum est in exiguo, quantum esse constat in toto: Quod cum Ecclesia Fidelium sumit, sicut plenum in universis, ita integrum esse probatur in singulis . . . Nec dubitet quisquam primarias creaturas, nutu potentiæ, præsentia Majestatis in Dominici Corporis transire posse naturam, cum ipsum hominem videat artificio cœlestis misericordiæ Christi corpus effectum. Sicut autem quicumque ad fidem veniens ante verba Baptismi adhuc in vinculo est veteris debiti, his vero commemoratis, mox exuitur omni fæce peccati: ita quando benedicendæ verbis cælestibus creaturæ sacris altaribus imponuntur, substantia illis est panis & vini; post verba autem Christi, Corpus & Sanguis est Christi. Quid mirum autem est, si ea quæ verbo creare potuit, possit creata convertere? Immo jam minoris videtur esse miraculi, si id quod ex nihilo legitur condidisse, jam conditum in melius mutare valeat.

Idem Auctor, Homilia in Ramis Palmarum, de eodem argumento sic loquitur. „ Ecce Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, panem & vinum virtute ineffabili in sui Corporis & Sanguinis substantiam convertit. Sicut enim tunc & vivebat, & loquebatur, & tamen a Discipulis comedebatur, & bibebatur: ita & modo integer & incorruptus manet, & a Fidelibus suis in panis & vini Sacramento quotidie bibitur & manducatur. Nisi enim panis & vinum in ejus Carnem & Sanguinem verterentur, numquam ipse corporaliter manducaretur & biberetur: Mutantur enim ista in illa; comeduntur & bibuntur illa in istis: quod qualiter fiat, ipse solus novit, qui omnia potest, & omnia novit. Dixit enim tunc per se, dicit & modo per suos Ministros, *Hoc est Corpus meum*: Et tanta est ejus verbi virtus & efficacia, ut statim fiat quod dicitur. Similiter autem dum dicit, *Hic est Sanguis meus*, mox in ejus Sanguinem vinum convertitur . . . . . Hic, inquit, est Sanguis meus qui fundendus est, non alius iste, & alius ille; sed unus idemque & iste & ille. Cras igitur fundetur ex hoc meo latere, quem vo modo bibitis & videtis in Calice.

ARTICULUS XXVI.

SS. GREGORIUS MAGNUS, & ISIDORUS HISPALENSIS, Catholico Dogmati de Reali Præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia suffragantur.

Christi Sanguis in ora fidelium funditur.

I. *Sanctus Gregorius*, cui sanctitas & doctrina eximia, summæque dignitatis apex Magni cognomen dedit, libro quarto Dialogorum c. 58. de Sacrificio Eucharistiæ sic loquitur: „ Quis enim dubium habere possit, in ipsa immolationis hora, ad Sacer„ dotis vocem cœlos aperiri, in illo Jesu Christi Mysterio, Angelorum choros adesse, „ summis ima sociari, terrore cœlestibus jungi, unum quoque ex visibilibus atque in„ visibilibus fieri. „ Rerum invisibilium nomine Corpus & Sanguinem Christi; visibilium Sacramentum intelligit, & ex utroque unum fieri substantia significat. Non enim de unione hominum & Angelorum, ut *Albertinus* ait, sed de unione Corporis & Sanguinis Christi cum speciebus, intelligendum esse hunc *Gregorii* locum, verba paulo ante præcedentia ostendunt. „ Ejus quippe, *inquit*, ibi corpus sumitur, ejus caro in populi „ salutem patitur, ejus Sanguis non jam in manus infidelium; sed in ora Fidelium fun„ ditur.

Christus oves quas redemit, carnis sua alimento satiat.

Eamdem doctrinam tradit Homilia 14. in Evangelia, ubi de Christo bono Pastore sic loquitur. „ Bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis. Fecit quod monuit, osten„ dit quod jussit. Bonus Pastor pro ovibus suis animam suam posuit, ut in Sacramento „ nostro Corpus suum & Sanguinem verteret, & oves quas redemerat, carnis suæ „ alimento satiaret. „ In Sacramento Corpus suum & Sanguinem vertit, id est, sub peregrina specie exhibet. Non posset autem dici vertere Corpus suum & Sanguinem in Sacramento, nisi revera sub illo existeret.

Digna Corporis & Sanguinis Domini perceptio.

Et Homilia 22. *Quid sit Sanguis Agni*, inquit, *non jam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui Sanguis super utrumque postem ponitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. In utroque etenim poste Sanguis Agni est positus, quando Sacramentum Passionis illius cum ore ad redemptionem sumitur, ad imitationem quoque intenta mente cogitatur. Nam qui sic Redemptoris sui Sanguinem accepit: ut imitari passionem illius necdum velit in uno poste sanguinem posuit. . . . . In nocte Agnum comedimus, quia in Sacramento modo Dominicum Corpus accipimus, quando adhuc invicem nostras conscientias non videmus . . . . . Quid prodest Corpus & Sanguinem illius ore percipere, & ei perversis moribus contraire?* Idem Corpus & Sanguis ore & corde sumitur, ex *Sancto Gregorio*: Porro qui corde sumitur, non est Corpus typicum & Sanguis typicus; sed verum propriumque Corpus, verus propriusque Sanguis Christi: igitur verum & proprium Corpus; verus & proprius Sanguis Christi non tantum corde, sed etiam ore sumuntur.

Sanctum Isidorum Hispalensem Calviniani testem dogmatis, perperam Albertinus appellat. Missæ verum Sacrificium.

II. *S. Isidorus Hispalensis* adeo luculenter & perspicue Catholicæ & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ fidem de Eucharistia asserit, ut stupendam fuisse *Albertini* cæcitatem & vertiginem oporteat, qui illum Calviniani dogmatis testem appellavit. Lib. 1. *De Officiis Ecclesiasticis*, cap. 15. de Missa agens ait: *Ordo Missæ vel Orationum, quibus oblata Deo Sacrificia consecrantur, primum a Sancto Petro est institutus: cujus celebrationem uno eodemque modo universus peragit orbis*. Missam verum esse Sacrificium non solum asserit *S. Isidorus*; sed ejus celebrationem uno modo in universo orbe Christiano peragi. Et sibi favere *Isidorum* gloriabuntur, qui Missam abrogarunt? Secundam Orationem *fundi* ait *pro offerentibus, sive pro Defunctis Fidelibus, ut per idem Sacrificium veniam consequantur*. Missa ergo, secundum *S. Isidorum* Sacrificium Propitiatorium est pro vivis & defunctis. Tum ubi meminit Præfationis, in qua ad Dei laudem terrestrium creatura, Virtutum cœlestium universitas provocatur, & OSANNA IN EXCELSIS cantatur, succedere docet *Confirmationem Sacramenti, ut Oblatio quæ Domino offertur, sanctificata per Spiritum Sanctum, Corporis Christi & Sanguinis confirmetur*. Sanctificatio Oblationis per Spiritum Sanctum ut Corpori & Sanguini Christi confirmetur, est consecratio qua dona oblata in Corporis & Sanguinis

guinis Christi substantiam convertuntur. Et cap. 18. *Sacrificium*, inquit, *quod a Christianis Deo offertur, primum Christus Dominus noster & Magister instituit, quando commendavit Apostolis Corpus & Sanguinem suum . . . Quod quidem Sacramentum Melchisdech Rex Salem figuraliter in typum Corporis & Sanguinis Christi primis obtulit, primusque Mysterium tanti Sacrificii imaginarie idem expressit præferens similitudinem Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi Sacerdotis æterni, ad quem dicitur:* „ Tu es Sa- *Eucharistia a jejunis sumenda.*
„ cerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. *Hoc ergo Sacrificium Christianis celebrare præceptum est . . . . . Proinde autem non communicaverunt jejuni Apostoli, quia necesse erat ut Paschæ illud typicum antea impleretur, & sic denuo ad verum Paschæ Sacramentum transirent. Hoc enim Mysterium tunc factum est, quod primum Discipuli Corpus & Sanguinem Domini nostri non acceperunt jejuni. Ab universa autem Ecclesia nunc a jejunis semper accipitur. Sic enim placuit Spiritui Sancto per Apostolos, ut in honore tanti Sacramenti jejunum in os Christiani prius Dominicum Corpus intraret quam cæteri cibi, & ideo per universum orbem mos iste servatur. Panis enim quem frangimus, Corpus Christi est, qui dicit,* Ego sum panis vivus. *Vinum autem Sanguis ejus est.* Et infra: *Tantum interest inter Propositionis Panes & Corpus Christi, quantum differt inter corpus & umbram, inter imaginem & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ea ipsa quæ per exemplaria figurabantur. Quapropter eligendi sunt aliqui dies, quibus prius homo continentius vivat, quo ad tantum Sacramentum dignus accedere possit.* Frustra vero triumphum sibi canit *Albertinus*, quia Eucharistia Sacramentum a *Sancto Isidoro* appellatur, cum manifeste asserat illud Sacramentum esse Christi *Panes propositionis Eucharistiæ figura.*
Corpus & Sanguinem. Nec enim ipsius causam juvant hæc verba: *Sed panis quia confirmat Corpus, ideo Christi Corpus nuncupatur, vinum autem, quia Sanguinem operatur in carne, ideo ad Sanguinem Christi refertur.* Hæc enim solum innuunt cur Christus panem & vinum in materiam Eucharistiæ elegerit potius quam alia elementa sensibilia, propter convenientiam illam nimirum, & relationem, sed illa in propria substantia manere non significant. Immo subdit Isidorus: *Hæc autem duo sunt visibilia: sanctificata tamen per Spiritum Sanctum, in Sacramentum divini Corporis transeunt:* Id est, fiunt divinum Corpus sub Sacramento. Sicut enim cum *Sanctus Ambrosius* ait lib. 2. de Fide cap. 4. *Filius natitur per Corporis Sacramentum*, non significat Christum passum esse in corpore typico; sed in vero proprioque corpore, quod divinitatis ipsi personaliter coniunctæ aspectabilis quædam imago erat; ita cum *S. Isidorus* ait, panem & vinum, sanctificata per Spiritum Sanctum in Sacramentum divini Corporis transire, non significat eo solum terminari consecrationem ut signum Corporis & Sanguinis Christi evadant; sed ut fiant ipsum Corpus & Sanguis Salvatoris secundum substantiam: alioqui tantum non interesset inter Propositionis Panes & Eucharistiam, quantum inter corpus & umbram, inter imaginem & veritatem. Denique Eucharistiam panem & vinum a *S. Isidoro* appellari, quia fit ex pane & vino, atque panis & vini speciem externam & qualitates servat; quamvis revera secundum substantiam sit Christi Corpus & Sanguis, constat ex eodem Patre lib. 6. *Originum* c. 19. *Sacrificium dictum*, inquit, *quasi sacrum factum: quia prece Mystica consecratur in memoriam pro nobis Dominicæ Passionis. Unde hoc, eo jubente, Corpus Christi & Sanguinem dicimus, quod dum fit ex fructibus terræ, sanctificatur, & fit Sacramentum, operante invisibiliter Spiritu Dei, cujus panis & calicis Sacramentum Græci Eucharistiam dicunt, quod Latine bona gratia interpretatur. Et quid melius Corpore & Sanguine Christi?* Quæ postrema verba fraudulenter suppressit *Albertinus* locum illum proferens, quia causæ suæ prorsus incommoda animadvertit. Iis enim significat *S. Isidorus*, hoc Sacramentum Eucharistiam appellatum fuisse, quasi bonam gratiam, quia est Corpus & Sanguis Christi, quo nihil melius est. Corpus autem & Sanguis Christi, quo nihil melius, est non est corpus typicum & sanguis typicus, sed verum Corpus & verus Sanguis, personæ Verbi reipsa unita, quæ ex unione infinitam consecuta sunt dignitatem: Eucharistia igitur, secundum *S. Isidorum*, est verum & proprium Christi Corpus, verus & proprius Christi Sanguis. *Hoc Sacramentum Eucharistia vocatur, quia Corpus & Sanguinem Christi continet quibus nihil melius est.*

A R-

ARTICULUS XXVII.

Argumentum Calvinianorum Miniſtrorum, ductum ex Paganorum ſilentio, diluitur.

CAlviniani Miniſtri, & inter eos *Claudius* Carentonicus, ex Paganorum ſilentio contra fidem realis præſentiæ Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſubſtantiationis, argumentum ducunt: Quoniam, (inquiunt) Ethnici, qui alia longe minoris momenti Chriſtianis objiecere, ipſis præſentiæ realis & tranſubſtantiationis dogmata velut abſurda objeciſſent, ſi ea tunc fuiſſet Eccleſiæ fides. Id enim non ignoraſſent Viri inter eos Eruditi qui Chriſtianam Religionem impugnarunt, & ejus dogmata perſcrutati ſunt, ut Celſus, & Julianus Apoſtata, maxime cum iſte fidei Chriſtianæ, quam olim profeſſus, & cujus Myſteriis initiatus fuerat, capita noſſet univerſa. Cum itaque ex Operibus veterum Auctorum Eccleſiaſticorum, qui Apologias pro noſtra Religione ſcripſerunt, aut libros Ethnicorum contra ipſam confutarunt, ſcilicet Tertulliani, Minutii Felicis, Origenis in libris contra Celſum, Arnobii, Lactantii, & Cyrilli Alexandrini in Libris contra Julianum Imperatorem, conſtat ipſos Ethnicos nihil objeciſſe Chriſtianis contra præſentiam realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſubſtantiationem; ſiquidem nulla ipſorum argumenta contra hæc dogmata referunt antiqui illi Scriptores, nec illa vindicare & confirmare ſatagunt; colligere eſt priorum ſæculorum Eccleſiam eam non habuiſſe de Euchariſtia fidem, quam modo habet Eccleſia Romana.

Conſuetudo reticendi Myſteria Ethnicis, Judæis, vel Catechumenis univerſalis fuit in Eccleſia, & ab Apoſtolis derivata.

Reſpondeo, Non eſſe mirum quod Ethnici contra realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentiam, & tranſubſtantiationem Chriſtianis nihil objecerint, cum hoc Myſterium ignorarent, & Chriſtiani curam adhiberent diligentiſſimam, ne Sacramentorum noſtrorum notitia, ſive quantum ad eſſentiam, ſive quantum ad ritus, ad illos perveniret: adeo ut uno excepto S. Juſtino, qui Imperatori ſapienti hæc diſſimulanda non eſſe arbitratus eſt, Scriptorum Eccleſiaſticorum inveniatur nemo quinque primis Eccleſiæ ſæculis, qui obſcure loquendum non exiſtimaverit de Euchariſtiæ Sacramento, ubi Pagani, Judæi, vel Catechumeni aderant, aut periculum erat ne in eorum manus ſua Scripta inciderent. Id ex Alexandrina Synodo apud *S. Athanaſium* Apologia 11. ex *S. Cyrillo Hieroſolymitano* Catecheſi 6. Illuminatorum, ex *S. Epiphanio* Hæreſi 42. ex *S. Baſilio* in lib. de Spiritu Sancto, ex *S. Joanne Chryſoſtomo* paſſim, ex *S. Ambroſio* lib. de iis qui Myſteriis initiantur, c. 1. ex *S. Auguſtino* pluribus in locis, & ex *Theodoreto* in Dialogis, religioſe obſervatum fuiſſe quarto & quinto ſæculo, compertum eſt. Cujus diſciplinæ, quam univerſalem fuiſſe conſtat, cum originem non videamus quarto ſæculo, nec ab ullo Concilio inſtitutam animadvertamus, certum eſt ipſam ab Apoſtolis traditam fuiſſe, & ipſarum temporibus jam ſolemnem, juxta *S. Auguſtini* regulam: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi Auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.* Hinc etiam morem illum arceſſit *S. Baſilius Magnus* lib. *de Spiritu Sancto*, cap. 27. *Qui in primordiis Eccleſiæ certos ritus præſcripſerunt Apoſtoli & Patres, in occulto, ſilentioque Myſteriis ſuam ſervavere dignitatem. Neque enim omnino Myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur. Hæc eſt ratio cur quædam citraſcriptum tradita ſunt, ne dogmatum cognitio, propter aſſuetudinem, vulgo veniret in contemptum.* Sane hanc diſciplinam quarto ſæculo non incepiſſe, ex Auctoribus, qui tribus primis ſæculis ſcripſere, compertum habemus. Ea enim conſuetudo reticendi Myſteria Ethnicis, fundamentum dedit huic *Cæcilii* exprobrationi apud Minutium Felicem: *Cur occultare & abſcondere quidquid illud colunt magnopere nituntur, cum honeſta ſemper publico gaudeant, ſcelera ſecreta ſint?* Ex eodem more *Tertullianus* Apologetici cap. 7. Chriſtianos inſontes eſſe probat facinorum, quæ ipſis Ethnici per calumniam aſſingebant. *Si ſemper latemus*, inquit, *quando proditum eſt quod admittimus? Immo a quibusprodi potuit? Ab ipſis enim reis? Non utique; cum vel ex forma omnibus Myſteriis ſilentii fides debeatur . . . . . Si ergo non ipſi proditores ſui, ſequitur ut extranei. Et unde extraneis notitia? Cum ſemper etiam*

etiam pie initiationes arceant profanos, & arbitris caveant. Hanc ob rationem Christianas mulieres Ethnicis nubere *Tertullianus* nolebat, ne ipsis Christiana Mysteria contra fas proderetur. „ Hoc est igitur delictum (*inquit lib.* 2. *ad Uxorem, cap.* 5.) quod „ Gentiles nostra noverunt, quod sub conscien tia injustorum sumus ..... Non sciet „ maritus quid secreto ante omnem cibum gustes? Et si sciverit panem, non illum cre- „ dit esse qui dicitur? „ Idem ex *Origene* lib. 1. Contra *Celsum* ostenditur. „ Deinde, „ *inquit*, quoniam sæpius nominat doctrinam clancularíam: coarguendum est hoc quo- „ que, quando per totum orbem notior est Christianorum prædicatio, quam Philoso- „ phorum placita. Quis enim Jesum e Virgine natum & crucifixum ignorat? Quis „ resur- rectionem ejus multis creditam, & denunciationem Judicii, reddituri pro di- „ gnitate pœnas peccatoribus & Justis præmia? Quin & resurrectionis futuræ Myste- „ rium vulgatum est, tametsi rideatur ab infidelibus. Quæ cum ita se habeant, per- „ absurdum est doctrinam hanc vocare clancularíam. Quod vero quædam insunt quæ non „ communicantur quibusvis: Id non solius doctrinæ Christianæ proprium est, verum „ etiam Philosophicæ. Nam & illi exteriorem, & penitiorem doctrinam habebant: & „ alii Pythagoram audiebant, contenti ipsius auctoritate: alii secrete discebant ratio- „ nes non evulgandas in profanos, nondumque purgatos. Cætera quoque Mysteria „ quæ ubivis fiunt per Græciam atque Barbariam, nemo calumniatur eo nomine quod „ occulte fiant. Igitur & inconsiderate calumniatur Christianorum Sacra clancularia.

Quod *Julianum* spectat *Apostatam*, qui cum Christianorum Sacramentorum particeps, & Lector olim in Ecclesia fuisset, noverat quid Christiani de Eucharistia crederent, nec tamen fidem præsentiæ realis & transubstantiationis ipsis objecisse invenitur: respondeo, incertissimum esse an nihil contra hoc Mysterium objecerit, cum ex tribus libris *Juliani* contra Christianam Religionem scriptis, unum dumtaxat, nec illum quidem integrum, habeamus apud *S. Cyrillum Alexandrinum*, qui illum confutavit. In illo certe primo libro doctrinam Eucharistiæ *Julianus* impugnandam sibi non sumpserat; sed in secundo potius, in quo falsa (ut impius loquitur) Evangeliorum prodigia & præstigias erat impugnaturus. Præterea, etiamsi *Julianus* aliquid contra Eucharistiam objecisset, verisimile est *S. Cyrillum Alexandrinum*, qui ex ipso primo libro *Juliani* multa se resecuisse testatur, illud silentio præteriturum fuisse, ne Ethnicis tantum Mysterium prodere cogeretur. Sic enim cum *Julianus* Baptismum Christianorum fugillasset, quod ineptum videretur purgandarum a vitiis animarum virtutem lavacro illi tribuere, quod ne corpora quidem a lepra purgare, aut ab aliis morbis sanare posset; *S. Cyrillus* non explicat quidquid Ecclesia de baptismo credit ac docet, idque silere se ait, „ quia Mysteria profanis aperiri nefas est. Respondeo, *inquit*, nobis salutare baptisma „ omnino non accipi ad curandos corporis morbos, neque ad ea quæ sensu, aut visu „ percipiuntur, ut censes, pertinet Christi Mysterium: subtilis & alta est ejus intelli- „ gentia, nec eorum, qui in errore versantur, mentibus comprehendi potest. Unde „ Isaias Propheta: Nisi credideritis, neque intelligetis]. Fides enim intelligendi princi- „ pium. Atque hunc aditum habet divinum hoc nostrum sanctumque Mysterium. „ Ne ergo ad profanorum aures arcana deferens, offendam Christum dicentem: Ne „ detis sanctum canibus, neque projiciatis margaritas vestras ante porcos: Relictis iis „ quæ sunt altioris intelligentiæ, ad illa nunc potius me convertam, per quæ teme- „ re fertur adversarius, cavillandi potius studiosus, quam veri intelligens. *Et cum pauca* „ *de baptismo dixisset, subdit:* Plurima de his alia veraque dicerem ..... „ nisi profanorum aures metuerem. Fere enim rideri solent, quæ vulgo percipi ne- „ queunt, quoniam suæ mentis imbecillitatem non vident; & quæ omni admiratio- „ ne prosequi par esset, ea nihili faciunt. „ Denique quod ex Ethnicorum silentio contra Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ fidem ducunt argumentum Calviniani Ministri, æque contra ipsos torqueri potest, & eodem modo ad illud respondere tenentur. Dicam enim: Si Ecclesia primis sæculis credidisset Eucharistiam esse figuram Corporis & Sanguinis Christi, eorum virtute repletam, & Christi Carnem manducari ac Sanguinem bibi, cum panis & vinum Domini verbis aut precibus sanctificata sumebantur, nonne Pagani, quos id latere non poterat, Christianis non objecissent,

cissent, quod & ipsi Dei sui imaginem suis manibus formatam, suo ore consecratam ejus virtute & efficacia impleri, crederent, eam adorarent, eamque *Antidotum mortis*, *Pharmacum immortalitatis*, *Vitam*, *Bonum*, Dei sui *ipsum Corpus & Sanguinem* appellarent & crederent? At nihil hujusmodi objectum a Paganis fuisse probat silentium Tertulliani, Minutii Felicis, Origenis, Arnobii, Lactantii, Cyrilli Alexandrini. Igitur Ecclesia primitiva non credebat Eucharistiam esse figuram Corporis & Sanguinis Christi, eorum virtute repletam. Harum Observationum maximam partem debemus Auctori doctissimi Operis: *De Perpetua Ecclesiæ Fide circa Eucharistiam*.

ARTICULUS XXVIII.

Argumentum Sacramentariorum ex testimonio Sensuum petitum diluitur.

Albertinus lib. 1. cap. 18. panem, & vinum, post consecrationem, quoad substantiam manere, ex testimonio sensuum probat in hunc modum: Quod plures sensus in se bene dispositi, ac aliis omnibus ad agendum requisitis instructi uniformiter & in omnibus, & perpetuo testantur, id verum esse necesse est. Atqui plures sensus, visus, tactus, gustus, odoratus, in se bene dispositi, ac aliis omnibus ad agendum requisitis instructi, uniformiter, & in omnibus, & perpetuo testantur, Eucharistiam, post consecrationem, esse vere ac proprie panem & vinum: Ergo id verum esse necesse est. Majorem confirmat ex Aristotele lib. 8. Physicorum cap. 2. dicente: *Rationem quærere explosis sensibus esse infirmitatem seu morbum mortis*. Secundo eam probat ratione: Nam absurdissimum est dicere, sensus omnes omnium hominum bene dispositos, ac medio similiter recte ordinato, falli in re familiarissima qualis est dignotio panis & vini: alioqui de nulla re umquam certi esse poterimus, & damnanda erit cum Academicis, atque Heraclito, Diocle, & Empedocle, sensuum fides. At hoc delirium & ex ratione, & ex Scripturis potenter adeo refutat *Tertullianus* (allato etiam exemplo unguenti quod mulier effudit in caput Domini, & vini Eucharistici; ex quorum odore ac sapore præjudicari vult de substantia) ut nihil elegantius & solidius proferri queat. Sic enim loquitur lib. *De anima* cap. 17. „ Quid agis, procacissime Academice? Totum vitæ „ statum evertis, omnem naturæ ordinem turbas, ipsius Dei providentiam excæcas, qui „ cunctis suis operibus intelligendis, incolendis, dispensandis, fruendisque, fallaces & „ mendaces dominos præfecerit sensus . . . . . Non licet nobis in dubium sensus „ istos revocare, ne & in Christo de fide eorum deliberetur; ne forte dicatur quod falso Satanam prospectarit de cœlo præcipitatum, aut falso vocem Patris audierit de „ ipso testificatam, aut deceptus sit cum Petri socrum tetigit, aut alium postea sense„ rit unguenti spiritum quod in sepulturam suam acceptavit, alium postea vini sapo„ rem quod in sanguinis sui memoriam consecravit. Sic enim & Marcion phantasma „ eum maluit credere, totius corporis in illo dedignatus veritatem. Atqui ne in A„ postolis quidem ejus ludificata est natura: fidelis fuit & visus & auditus in men„ te: fidelis & gustus vini illius, licet aquæ ante, in nuptiis Galilææ: fidelis & „ tactus exinde creduli Thomæ. Recita Joannis testationem: Quod vidimus, inquit, „ quod audivimus, oculis nostris vidimus, & manus nostræ contrectaverunt de Sermo„ ne vitæ: Falsa utique testatio, si oculorum, & aurium, & manuum sensus natu„ ra mentitur.

Respondeo, distinguo majorem: Quod plures sensus in se bene dispositi, & cæteris ad agendum requisitis instructi, uniformiter in omnibus & perpetuo testantur, id verum esse necesse est, nisi ratio vel fides moneant non esse ferendum de objecti natura judicium secundum perceptionem & qualitatum sensibilium impressionem judicetur, nego. Perceptio namque objecti sensibilis ad sensus pertinet: sed judicium de objecti natura, mentis proprium est. Unde sensus non falluntur, cum objectum sensibile percipiunt juxta impressionem ab illo in eis factam; sed fallitur intellectus si repugnante ratione, vel prohibente divina auctoritate, juxta relationem sensuum de objectis judicium ferat. Hæc responsio *S. Augustini* auctoritate nititur, cui, Aristotele valere jusso, adhe-

adhæremus. *Hæc omnia corporalia* (inquit lib. 11. de Civitate Dei, cap, 27.) *latentes in natura causas habent, sed formas suas, quibus mundi hujus visibilis structura formosa est, sentiendas sensibus præbent, ut pro eo quod nosse non possunt, quasi innotescere velle videantur. Sed nos ea sensu corporis ita capimus, ut de his non sensu corporis judicemus. Habemus enim alium interioris hominis sensum isto longe præstantiorem.* Et lib. *De vera Religione*, cap. 33. *Sed ne ipsi quidem oculi fallunt; nonnenim renuntiare possunt animo nisi affectionem suam. Quod si non solum ipsi, sed etiam omnes corporis sensus ita renuntiant ut afficiuntur, quid ab eis amplius exigere debeamus ignoro . . . . . Si quis remum frangi in aqua opinatur, & cum inde aufertur, integrari, non malum habet internuntium, sed malus est judex. Nam ille pro sua natura non potuit aliter in aqua sentire, nec aliter debuit: si enim aliud est aer, aliud aqua, justum est ut aliter in aere, aliter in aqua sentiatur. Quare oculus recte videt: ad hoc enim factus est ut tantum videat: sed animus perverse judicat.* Quamvis igitur sensus in objectorum suorum perceptione non fallantur, cum sunt recte dispositi, & instructi omnibus conditionibus ad agendum necessariis, tamen falli potest intellectus secundum eorum perceptionem de objectis judicans, si Deus aliquid circa objectum supernaturaliter operetur, quod non tantum sensuum, sed rationis captum excedat. Sic eorum, quibus Angeli humanam induti formam aspectabiles se præbuere, sensus non fallebantur, cum homines percipiebant, sed falsum fuisset mentis judicium, si homines esse affirmassent, divino lumine repugnante. Sic *S. Joannis* oculi non fallebantur, columbam super Christum descendentem ceu veram avem percipientes, sed falsum fuisset mentis ejus judicium, si veram columbam esse judicasset, non Spiritum Sanctum sub specie columbæ apparentem. Sic eorum sensus qui Deiparam Virginem prægnantem videbant, & nuptam noverant, non fallebantur percipientes eam factam esse matrem ut mulieres cæteras, sed eorum intellectus errabat, qui ita judicabant, quia præter naturæ leges, absque viri consortio, Spiritu Sancto operante, Virgo concepit & peperit. Sic eorum sensus qui Christum videbant, non fallebantur, cum ipsum percipiebant ut hominem: sed falsum erat eorum judicium, qui purum hominem esse asserebant, & Deum esse negabant. Ita sensus a deceptione sunt immunes, cum in Eucharistia speciem panis ac vini, figuram ac cæteras qualitates sensibiles percipiunt; nec etiam fallitur intellectus secundum sensuum relationem judicans, modo hujusmodi relationi nihil addat, sed si ex perceptione qualitatum panis & vini a sensibus facta & ad se relata, judicet ibi esse panis ac vini substantiam, erat quia judicium hujusmodi fides prohibet, Christo dicente, *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*. Hoc de argumento præclare disserit *Guitmundus* lib. 1. de Corporis & Sanguinis Christi veritate in Eucharistia. „ Numquid, *inquit*, si hoc capere non potest oculus carnis, extinguendus ideo est oculus „ mentis? Cum enim Maria Magdalene ad monumentum Domini plorans, ipsum Dominum cerneret, numquid non ipse revera Jesus erat, quia illa secundum oculos decepta, hortulanum se videre putabat? Aut cum ipse die Resurrectionis suæ duobus „ discipulis ambulantibus in via Scripturas tamquam peregrinus exponeret, numquid „ aliud quam ipse erat, quia scriptum est; *Oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent?* Aut cum Discipuli in mari laborantes eum super undas cernerent ambulantem; „ quis audeat dicere non ipsum vere fuisse, quia ipsi deceptis oculis phantasma esse „ putaverunt? Sed & secum in navi jam positum videntes, & miraculum ejus in se„ dato mari admirantes, sicut ex Evangelio potest conjici, non cognoverunt eum do„ nec ad terram venirent . . . . . Quid igitur? Numquid putandus est eos joculariter „ delusisse? Absit. Ipse enim ubique idem erat: Ipse ubique veritas erat: Ipse ubique „ Sapientia erat. Sed nobis per hæc oportebat ostendi quoniam quamdiu cum Maria „ flente, velut ad monumentum Domini stamus, nosmetipsos mortificando, & mor„ tem Domini, donec veniat, annuntiando, quamdiu in via positi peregrinamur a Do„ mino, quamdiu in mari hujus sæculi laboramus, & ventus nobis tentationum con„ trarius est, quamdiu ambulamus per fidem & non per speciem: quamvis plorantes ad „ monumentum suum semper Dominus consoletur; quamvis in via positis semper „ Scripturas exponat, quamvis turba-tos in mari tranquillet, quamvis præsens nobiscum

„ sit

„ sit semper in navi sanctæ Ecclesiæ usque ad consummationem sæculi ; non tamen „ habemus *eum* cernere nisi in peregrina specie, maxime oculis carnis ; licet non aliud „ quam *ipsum* habeamus in his Sacramentis. Et merito : Nam quia fructus mortiferæ „ *arboris* antiquis hominibus spirituales veracesque oculos clauserat, carnales fallaces- „ que apparuerat ; justum est ut fructus vivificæ crucis novis hominibus ipsos carnis „ oculos claudat, & veraces mentis oculos, quibus veritas videtur, aperiat. Quem- „ admodum igitur ægrotanti palato amara censenti, quæ sano dulcia sunt, nemo sa- „ nus credit : ita infirmis carnalibus oculis contra sanatos mentis oculos de ipsa me- „ dicina interioris luminis judicantibus, nemo nisi insanus consentit. Nam & res hæc „ tanta est, ut infirmo visu non valeat comprehendi, & fidem nostram ita utilius est „ interim exerceri : ut per hoc videlicet quod contra visum carnis in hoc tam neces- „ rio Sacramento agitur, discamus visibilia transcendere, ad invisibilia festinare & te- „ nere certius occulta, quæ numquam mentiens Veritas docuit, quam quæ coram nobis „ fallax oculus pandit.

Hæc contra veteres novosque Sacramentarios impræsentiarum sufficiunt ad utrumque illorum errorem convincendum & præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento, necnon panis & vini in idem Sacrum Corpus & Pretiosum Sanguinem Transubstantiationem probandam. Sed huic Dissertationi finem prius non impono, quam Calvinistas nostrates convenerim.

ARTICULUS ULTIMUS.

AD FRATRES CAVINIANÆ SECESSIONIS ADHORTATIO.

VEritatem Catholicam, Dei verbo, & continua serie traditionis invicte probatam, omnium patrum, omniumque Ecclesiarum testimoniis confirmatam, Ministrorum vestrorum argumentis frustra impetitam, quousque rejicere pergetis ? Quousque in tanta luce claudetis oculos ne ipsam videatis ? Quousque cor occludetis, ne ipsam suscipiatis ? *Redite quæso, Redite prævaricatores ad cor* : aut (ut mitiori nomine vos compellem) Redite, fratres amantissimi, tales enim vos opto in visceribus Christi Jesu, & sanctæ Romanæ & universalis Ecclesiæ unitate, a qua infeliciter & absque causa segregati estis, * *Quare moriemini gratis ? Non talis hæc disputatio est, quæ utrobique valeat leviter compensari. Non hic sicut in Scholis, pro victoria, aut sicut in Judiciis, pro quibuslibet terrenis commodis agitur : sed sicut coram Deo pro vita æterna atque cœlesti disputatur : falsam etenim partem sempiterna mors devorat, veram autem vita æterna coronat. Quocirca justo examine vestra & nostra perpendite : si quid dignum contra nos habetis, afferte : si non habetis, adquiescite. Quare moriemini gratis ?* Cur Catholicos Romanos, realem Corporis & Sanguinis Christi præsentiam in Eucharistia credentes, & credendam esse docentes, damnatis & Lutheranos hoc in dogmate nobiscum consentientes absolvitis ? An doctrinæ de reali præsentia fundamentalis error est in nobis, & fundamentalis non est in Lutheranis ? Aut si fundamentalis error non est, an separationis ratio legitima censeri debet ? Concordiam & fraternitatem cum Lutheranis, & Bohemis, non obstante dissensione circa doctrinam de reali præsentia, vos iniisse Generalis vestræ Synodi *Sendomirienſis* in Polonia, 14. Aprilis, anno 1570. habitæ Acta testantur, his verbis : „ Quemadmodum nos, qui in præsenti Synodo nostram confessionem „ edidimus & Fratres numquam credidimus eos, qui Augustanam Confessionem amplectuntur, aliter quam pie & orthodoxe sentire de Deo & Sacra Trinitate, atque „ Incarnatione Filii Dei & Justificatione nostra, aliisque præcipuis capitibus Fidei nostræ : Ita etiam ii, qui Augustanam Confessionem sequuntur, professi sunt candide & „ sincere, se vicissim tam de nostrarum Ecclesiarum, quam de Fratrum Bohemicorum „ (quos quidam rerum ignari Waldenses vocant) Confessione de Deo & Sacra Trinitate, Incarnatione Filii Dei, Justificatione, & aliis primariis capitibus Fidei Christianæ, „ nil agnoscere, quod sit absonum ab orthodoxa veritate & puro verbo Dei. Ibique „ sancte invicem polliciti sumus, unanimiter secundum regulam verbi Dei nos defen-

Verba Archiepiscopi Eboracensis.

„ sure

„ furos Conſenſum hunc mutuum in vera & pura Chriſti Religione, contra Pontificios, „ contra Sectarios, contra denique omnes hoſtes Evangelii & veritatis. Deinde vero „ quantum ad infelix illud diſſidium de Cœna Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut illa or- „ thodoxe intellecta ſunt, a Patribus ac imprimis ab Irenæo, qui duabus rebus, ſci- „ licet terrena & cœleſti, hoc Myſterium conſtare dixit. Neque elementa ſignave nu- „ da & vacua illa eſſe aſſerimus, ſed ſimul reipſa credentibus exhibere & præſtare „ Fide quod ſignificant. Denique ut expreſſius, clariuſque loquamur, convenimus ut „ credamus & confiteamur, ſubſtantialem præſentiam Chriſti non ſignificari dumtaxat, „ ſed vere in Cœna eo veſcentibus, repræſentari, diſtribui, & exhiberi Corpus & San- „ guinem Domini, ſymbolis adjectis ipſi rei minime nudis ſecundum Sacramentorum na- „ turam. Ne vero diverſitas formularum loquendi contentionem aliquam pariat, pla- „ cuit præter Articulum qui eſt inſertus noſtræ Confeſſioni, mutuo conſenſu adſcri- „ bere Articulum Confeſſionis Saxonicarum Eccleſiarum de Cœna Domini, ad Triden- „ tinum Concilium anno Domini 1551. miſsæ: Quem etiam pium agnoſcimus & recipi- „ mus... Ad hæc recipimus mutuo conſenſu, omni ſtudio noſtris Fratribus omnibus per- „ ſuaſuros, atque eos invitaturos ad hunc Criſtianum & unanimem conſenſum ample- „ ctendum, colendum & conſervandum, illumque alendum & obſignandum, præcipue „ auditione verbi (frequentando tam hujus, quam alterius cujuſque Confeſſionis cœ- „ tus) & Sacramentorum uſu: obſervato tamen recto ordine & gradu tam diſciplinæ, „ quam conſuetudinis uniuſcujuſque Eccleſiæ. Mutuus ille Conſenſus *Sendomirienſis* eo- dem anno 1570. die 20. Maii, Poſnaniæ inter Lutheranos & Bohemos ſolemniter confir- matus eſt. Hanc recepere Confirmationem Superattendentes Confeſſionum, Auguſta- næ, Bohemicæ, & Helveticæ in Synodo Generali *Cracovienſi* anno 1573. die 29. Septem- bris. Iterumque iſta ſtabilita fuere in Synodo Generali *Petricovienſi* anno 1578. diebus 1. 2. & 3. Junii, ab earumdem Confeſſionum Superattendentibus. In Synodo Generali *Wladislavienſi* anno 1585. die 16. Junii. In Synodo Generali *Turonenſi* an. 1585. Men- ſe Auguſto. Denique in altera *Turonenſi* anno 1595. die 21. Auguſti.

Eamdem Reformatarum Pſeudonominis Eccleſiarum cum Lutheranis concordiam & Communionem, non obſtante contrarietate doctrinæ circa Euchariſtiam, teſtantur Gal- licani earumdem Eccleſiarum Miniſtri in ſua ad *Duræum* Epiſtola, in qua & Decre- tum Synodi Nationalis *Carentonicæ* anni 1631. referunt. *Unum eſt* (inquiunt) *quod cæ- tera concordes* (Lutheranos & Reformatos) *dirimit, modus quo Chriſti caro nobis in eo Myſterio communicatur. Res apud utroſque eadem, rei tantum ratio diverſa. Tantulum diſſidium fatemur quidem non eſſe nullius momenti: Tanti eſſe, ut tam neceſſariam orbi Chriſtiano Fratrum gratiam, tam mirabiliter planeque divinitus coeuntem, abrumperè debeat, id vero eſt quod conſtantiſſime negamus. Neque nos ſoli ſumus in ea ſententia. Mitto Fratres Polonos, & pleroſque omnes partium noſtrarum Germanos, quos nemo ne- ſcit iſtam controverſiam, eo quo nos explicavimus numero ac loco & habuiſſe antehac, & etiamnum habere. Mitto clariſſimos utriuſque partis Theologos, Saxonas, atque Brande- burgicos, quorum idem nuper fuiſſe iſtis de rebus judicium accepimus, cum eas Lipſiæ, (quo una cum ſuis Principibus venerant) amice inter ſe agitaſſent. Sed quod exteris minus fortaſſe cognitum, quodque bonis omnibus ac pacificis ingeniis gratiſſimum fore confidimus; id vero hoc loco tacere non poſſumus, Eccleſias reformatas, quas Chriſtus in hoc Galliarum Regno habet plurimas, ſic ſemper de his litibus judicaſſe, ſuumque hoc judicium variis antehac argumentis, tum noviſſime in Synodo Generali, quæ hic apud nos Carentonæ in Suburbano Pariſienſi, anno 1632. habita eſt, diſertiſſimo luculentiſſimo- que Decreto teſtatas eſſe. Nam cum ex occaſione cujuſdam Civis Lugdunenſis (cujus filiam ambibat adoleſcens neſcio quis Germanus Auguſtanæ, (ut loquuntur) Confeſſioni addictus, quæſitum eſſet quo loco habendi forent ii, quos Lutheranos vocant, Fratres qui iſtic convenerant ex omnibus Galliarum Provinciis, ab Eccleſiis miſſi, univerſi ita cen- ſuerunt:* „ Quando Auguſtanæ Confeſſionis Eccleſiæ cum cæteris Reformatis in omni- „ bus veræ Religionis Principiis, Articuliſque fundamentalibus conveniunt, cultumque „ exercent purum ab omni idololatriæ & ſuperſtitionis labe, ſi qui ſint illius Profeſ- „ ſionis homines, qui cum caritatis & lenitatis ſpiritu ſacros Eccleſiarum noſtrarum

„ -cœtus

„ cœtus frequentent, earumque Communionem expetant, iis ſine ulla abjuratione præ-
„ via liberum eſto ad Sanctam Chriſti Menſam nobiſcum accedere, Matrimonia cum
„ noſtræ Confeſſionis fœminis contrahere, & infantes Baptiſmo tingendos de more of-
„ ferre, atque ſuſcipere, dum noſtris Synedriis in hoc ultimo caſu ſancte ſpondeant,
„ ſe infantes quos de ſacro lavacro ſuſceperint, neque directe umquam, neque indirecte
„ adverſus eam, quam noſtræ Eccleſiæ credunt atque profitentur doctrinam ſollicitatu-
„ ros; ſed ea dumtaxat Fidei capita edocturos, de quibus inter noſtras ipſorumque Ec-
„ cleſias convenit: „ *Non ignorantes multa eſſe, quæ a vitilitigatoribus in hanc ſenten-
tiam objici poſſint. Sed ea pleraque leviſſima ſunt, neque ullo modo cum graviſſimis fidei
ac caritatis Chriſtianæ rationibus comparanda.* Apologeticum pro iſto Decreto edidit *Dal-
læus* anno 1633. cui Miniſtri omnes Carentonici pariter ſubſcripſerunt, qui ſic habet cap.
7. *Diſſidium nos inter & Fratres noſtros, quos Lutheranos nuncupant, enatum, pietati
præjudicium nequaquam facit. Agnoſco non magis poſſe nos credere quam concipere, quod
ponunt, Corpus Domini eſſe præſens realiter intra panem Euchariſtiæ. Nihilominus, hæc
quam tuentur opinio, hos intra manens terminos, nullum habet venenum. Non tollit Chri-
ſto formaliter, directe & immediate, nec ſubſtantiam ſuam, nec proprietates ſuas. Hy-
potheſis hæc nulli nos involvit, quod ſit oppoſitum ſeu pietati, ſeu charitati, ſeu honori
Deo, aut bono hominum. Ea propter Regni hujus Eccleſiæ, haud pridem in ultima ea-
rum Synodo Nationali Carentonica anno 1631. Decreto expreſſe ſancito, Lutheranos, ut vo-
cant, Communioni & Menſæ admittunt propriæ, hac non obſtante opinione, & paucis aliis
minoris adhuc momenti, particularibus, nec nobiſcum communibus.* Hæc publica Sectæ veſtræ Judicia, Fratres amantiſſimi, quæ veſtri Schiſmatis damnandum convincunt flagitium. Enimvero ſi fides & doctrina de præſentia reali nullum habet venenum: ſi nulli nos involvit, quod ſit oppoſitum, ſeu pietati, ſeu caritati, ſeu honori Dei, aut bono hominum; inique, propter præſentiæ realis Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia fidem, Romanam Eccleſiam, ut Evangelicæ doctrinæ temeratricem accuſatis: impie ab ipſa ſeparati eſtis, abſque cauſa extra ejus communionem remanetis. Doctrina de præſentia reali Corporis & Sanguinis Chriſti, in Euchariſtia, ſecundum vos *Nullum habet venenum, nulli nos involvit quod ſit oppoſitum pietati, caritate, honori Dei, ſeu bono hominum*. Doctrina veſtra realem & ſubſtantialem Corporis & Sanguinis Chriſti præſentiam in Euchariſtia negans, non ſolum ab Eccleſia Romana, & cæteris ipſi conjunctis Eccleſiis, ſed etiam a Græcis infelici ſchiſmate ab ea divulſis, & ab omnibus Societatibus quæ Chriſtiano nomine gloriantur, Armenis, Syris, Cophtis, Neſtorianis, Æthiopibus, Maronitis, Moſcovitis, venenata, peſtifera, hæretica cenſetur, & uti talis damnatur. Cum ergo Eccleſiæ univerſæ fidem & doctrinam de præſentia reali Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia rejicitis ac damnatis, ſalutem veſtram in diſcrimen evidens conjicitis, nec a ſchiſmate nefario vos purgare valetis. Si vero hanc doctrinam, quam in Lutheranis toleratis, cum Romana Eccleſia profiteri, & ad ejus redire communionem ſtatuatis, nulli periculo ſalutem veſtram exponitis; ſiquidem eam amplectimini doctrinam, quæ nullum habet venenum, quæ nulli vos involvit, quod ſit oppoſitum pietati, caritati, honori Dei, ſeu bono hominum.

Verum, obſecro, publica hæc Sectæ veſtræ Judicia, quibus veſtra Diſciplina nititur, cum Fidei veſtræ Confeſſionibus comparate. In Confeſſione *Helvetica* ſcriptum eſt: „ Caro Chriſti corporaliter manducari non poteſt citra flagitium aut truculentiam. Im-
„ probamus itaque Canonem in Decretis Pontificum, *EGO BERENGARIUS*. Neque
„ enim credidit vetuſtas pia, neque nos credimus, Corpus Chriſti manducari ore corpo-
„ ris corporaliter vel eſſentialiter. *In Confeſſione* Czengerina *ſcriptum eſt*: Sicut Papi-
„ ſticam Tranſubſtantiationem ex verbo Dei negamus: ita pernegamus ſarcophagiam
„ corporalem & cruentam, hoc eſt, ore corporali naturale Chriſti Corpus ex Virgine
„ natum ſumi in Cœna. Et panem ſubſtantialiter & realiter, ſine ulla Tranſubſtantiatio-
„ ne, Corpus Chriſti eſſe; aut in panem Corpus Chriſti contra fidei & naturæ regu-
„ lam includi: cum Symbolum & Scriptura doceant Corpus Chriſti aſcendiſſe in cœ-
„ lum. *Et infra*: Eorum inſaniam mnamus, qui aſſerunt ſarcophagiam, id eſt, ore

„ cor-

„ corporali ſumi Corpus Chriſti naturale, ſanguinolentum, ſine ulla mutatione, &
„ tranſubſtantiatione. Nam ut impoſſibile eſt accidentia manere, & ſumi ſine ſubje-
„ cto, ut Papiſtæ nugantur, videri quidem accidentia panis, ſed Corpus Chriſti in Miſ-
„ ſa ſumi: Ita iſti Creophagi, aut Sarcophagi delirant, dum ſomniant, panem qui-
„ dem videri, & panem non mutari in corpus: tamen pane manducato Corpus Chri-
„ ſti realiter & ſubſtantialiter ore corporali ſumi: id quod contra fidei & naturæ re-
„ gulam eſt. *Et mox*: Sola appellatione Tranſubſtantiatores Papiſtæ a Sarcophagis
„ Corporariis differunt; ſed reipſa in re Sacramentaria per omnia conveniunt. „ Ca-
tholicos, & Lutheranos, Confeſſiones veſtræ pariter damnant, utroſque Capharnaitis adſcribunt: utriſque flagitium & truculentiam imputant: Catholicos nugari, Lutheranos ſomniare, delirare, inſanire, ſolaque appellatione a Tranſubſtantiatoribus differre aſſerunt: contra fidei & naturæ regulam eorum doctrinam pugnare. Si ita eſt, Fratres, flagitioſos & truculentos ad communionem admittitis: Juratis fraternitatem non ſolum cum deliris, inſanis, & flagitioſis, ſed cum iis qui contra fidei naturæque Regulam peccant: Concordiam initis & colitis cum Sarcophagis, cum iis qui ſola appellatione a Tranſubſtantiatoribus Papiſtis differunt, quorum communionem execramini. Sed exponite nobis, obſecro, quomodo contra fidei naturæque regulam pugnet ſententia quæ fatentibus Paſtoribus veſtris Carentonicis, in Apologia edita pro Decreto Nationalis Synodi, nullum venenum habet? Quomodo Sarcophagi, cruenti, flagitioſi, quorum doctrina non officit pietati, caritati, honori Dei aut bono hominum, judicibus vobis?

Ad adorationem Euchariſtiæ ut grande crimen, utque idololatriam nobis objicitis, hincque veſtram purgare conamini ſeceſſionem. Fruſtra ſane & immerito. Non-ne enim Chriſtum, ubicumque ſit, adorandum Religio docet? Si igitur nullum venenum habet doctrina de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia: Si nihil officit pietati & honori Dei, fatentibus Carentonicis prætenſæ Eccleſiæ Reformatæ Miniſtri: nec etiam pietati & honori Dei adverſatur ullatenus adoratio Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento; immo illi prorſus conſona eſt. Sane Lutherani fratres veſtri Chriſtum in Euchariſtia innoxie adorari docent, quia ibi realiter præſens eſt. Ita *Chriſtophorus Scheiblerus* Lutheranus in libro cui titulus eſt: *Fides antiquorum Catholicorum de Euchariſtia*: Ac *Lutherum* laudat dicentem, *Neque eos damnandos qui Sacramentum adorant, neque eos qui non adorant*. Atque ita concludit: *Apparet quod cum Chriſtum adoramus vere nobis præſentem in Euchariſtia, id fieri conformiter doctrinæ antiquorum Catholicorum, neque deſuper cæteris paribus, id taxamus in Pontificiis*. Idem teſtantur Theologi *Wittembergenſes* in Refutatione Conſenſus Orthodoxi. *Nobis*, inquiunt, *Lutherus de adoratione nihil ſcripſiſſe videtur, quod non per omnia verbo Dei conſentaneum videatur. Expreſſe enim teſtatur, Adorationem Chriſti in Sacramento non eſſe orationem, ſed reverentiam dumtaxat & honorem, cum internum, tum externum, qui fiat intus in corde, & exterius toto corpore, eumque a Chriſto neque mandatum, neque prohibitum affirmat ... Et hanc perpetuam vetuſtatis orthodoxæ doctrinam & ſententiam fuiſſe, præter alia aperta teſtimonia Liturgiæ veteres confirmant, ex quibus manifeſtum eſt quanta reverentia & quanto honore, qui Luthero adoratio eſt, hoc Sacramentum ab illis tractatum ſit*. Ad hanc ſententiam proxime accedit *Petrus Martyr*, Locorum Communium claſſe 4. cap. 10. §. 50. Se declarat, *inquit*, aliquando Chriſtus & Deus
„ externis ſignis, ut in Monte Sina, Iſaiæ ſub forma Regis in ſolio ſuo confidentis,
„ in Arca fœderis, aut in Sacramentis: Et ibi quoque adoratio impenditur. Sed, quem-
„ admodum Auguſtinus admonebat, ſiſtendum non eſſe gradum in carne, ſed acce-
„ dendum ad divinitatem, ita hic ego moneo, adorando, cum percipimus Euchari-
„ ſtiam, non eſſe conſiſtendum in ſymbolis, ſed adorandum in Spiritu & veritate Chri-
„ ſtum ſedentem in cœlis ad dexteram Patris. Si Deo & Chriſto exhibetur jure adoratio in ſymbolis aut coram ſymbolis, quibus ſe declarat, & præcipue in Sacramentis teſte *Petro Martyre*; multo magis in Euchariſtia, in qua realiter & ſubſtantialiter præſens creditur. Cum ergo nullum ſit venenum in doctrina de præſentia reali Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, fatentibus Carentonicis Miniſtris, &

Nationali totius Prætenſæ Reformationis Synodo; conſequens eſt nullum eſſe venènum in ejus adoratione, modo non conſiſtamus in ſymbolis. At in iis non conſiſtimus, ſed adoramus in ſpiritu & veritate Chriſtum ſedentem in cœlis ad dexteram Patris, & in Sacramento nihilominus realiter exiſtentem. Mera igitur calumnia eſt, quam nobis Miniſtri veſtri impingunt, nos idololatriæ reos eſſe, quod panem adoremus. Quomodo enim dicere poſſunt nos panem adorare, quem in Euchariſtia non agnoſcimus? Audio vos clamantes, nos Sacramentum adorare, ut Synodus Tridentina docet. Verum Sacramenti nomine Chriſtum intellexit Synodus, ſub Sacramento revera præſentem. Et quamvis in adoratione ſpecies panis & vini a Corpore & Sanguine Chriſti non diſcernantur, ſed Corpus & Sanguis Domini cum ipſis ſpeciebus ut unum objectum attingantur: tamen adoratio non terminatur ad ſpecies, ſed ad Corpus & Sanguinem Salvatoris noſtri. In ſpecies tamen ſeu ſymbola ſacra derivatur, ex adoratione ſacro corpori & pretioſo ſanguini ipſis conjunctis impenſa, congrua ac debita veneratio cultuſque religioſus. Sicut cum Regem indutum veneramur, perſonam Regis, veſteſque Regias ut unum objectum apprehendimus; & honor, quem exhibemus indutæ Majeſtati, ad veſtes non terminatur, ſed ad Sacram Perſonam: quamvis & in veſtes ipſas Regium corpus tegentes gradus quidam honoris refundatur. Et ſicut ſe ridendos propinarent velut inſanos, qui debaccharentur in eos qui Regem indutum honorant, exprobrantes quod veſtem Regiam pariter honorent; ita ridicule nobis idololatriam exprobratis propter adorationem Chriſti ſub ſymbolis Euchariſticis. Et ſi inſanus merito audiret, qui fugeret ex Aula perduellis, ne Regem honorare palliatum cogeretur, quem abſque pallio honorandum agnoſceret; judicate num ſapienter ex Eccleſia fugeritis, & ſchiſma feceritis, ac in eo perſeveretis, ne adoretis Chriſtum ſub ſacris ſymbolis, quem abſque ſymbolis agnoſcitis adorandum. Pergit Petrus Martyr: *Adoratio interna poteſt abſque periculo adhiberi, neque externa ſua natura eſt mala. Multi enim pie genuflectunt & adorant, illis verbis Evangelii auditis*: Et Verbum caro factum eſt: *Nec tamen ipſa verba dicenda ſunt adorare, verum ſignificata. Quod idem hic fieri quid probibet, modo non adorentur ſymbola, ſed quod per illa ſignificatur?* Porro ſymbola per ſe ſpectata & ſeorſim, ut res a Corpore & Sanguine Chriſti diſtinctas, non adoramus ut Chriſtum ipſum, quamvis ea cultu religioſo ut ſigna ſacra revereamur; ſed Chriſtum qui per illa ſignificatur, & ſubſtantialiter, ſecundum fidem noſtram, ſub ipſis continetur, adoramus. Abſque periculo igitur, immo pie Euchariſtiam adoramus, cum interna, tum externa adoratione, judice *Petro Martyre*.

Vultis & Huſſitas audire, quos ut majores veſtros colitis, quos ut teſtes veritatis laudare ſoletis? *Quicumque non afficiuntur ad adorandum Corpus Chriſti in Sacramento, tales non ſunt de vera & viva fide* (inquit Rokyſana, *De Sacramentis c.* 12.) Cur igitur contra Majorum veſtrorum fidem & doctrinam a Chriſti Corpore in Sacramento adorando tam vehemen- ter abhorretis? eorum judicium reſcindentes, nos qui ad illud adorandum afficimur, velut idololatras calumniamini? Cur non animadvertitis vos a veſtris teſtibus veritatis convinci *a vera & viva fide defeciſſe*? Quid *Joannem Wiclef* alterum ex Patriarchis veſtris commemorem? Qui lib. 4. Dialogorum c. 7. ait: *Nos ex fide Scripturæ evidentius, & devotius adoramus hanc Hoſtiam*. Si ex fide Scripturæ Euchariſtia adoratur, judice *Wiclefo*, contra Scripturæ fidem, eodem judice, committitis, qui ipſam adorandam eſſe negatis.

Quæ tandem ratio eſt, ut Lutheranos ceu fratres complectamini, qui Chriſtum in Euchariſtia vel adorandum negant, vel adorationem rem eſſe indifferentem aſſerunt, ad quam compellendus nemo ſit; noſtram vero communionem reſpuatis; cum Majores veſtri agnoverint, editiſque publica Sectæ auctoritate libris profeſſi fuerint, Chriſtum in Euchariſtia adorandum, ſi reipſa præſens credatur, ſententiamque Catholicorum, de adoratione Chriſti in Euchariſtia, cum fide & doctrina de reali præſentia ipſius in hoc Sacramento melius cohærere, quam doctrinam Lutheranorum qui adorationem negant, realem Chriſti præſentiam credentes? *Admonitio de libro Concordiæ*,
Cap. 11. * ita de hac controverſia loquitur: „Interrogantur (*Lutherani*) an Chriſtus ſit adorandus, tamquam in loco eo, in quo panis eſt corporaliter præſens. Hoc Papiſtæ-
„fa-

„ fatentur, magis in hac parte ingenui quam iſti Theologi qui ſoli volunt haberi & di-
„ ci Lutherani. *Et paulo ante:* Si ibi (*in Euchariſtia ſcilicet*) præſens eſt Chriſtus ſuo
„ corpore; neceſſario ſequitur in pane, ſive ad panem illum adorandum eſſe. *Item*: Si
„ Chriſtus in pane Euchariſtico præſens eſſet corporaliter, neceſſario nos ad panem
„ hunc converſos, oportet ipſi reverentiam & adorationem Deo debitam exhibere. Al-
„ ligata eſt autem adoratio ad hanc naturam humanam aſſumptam a Filio Dei, ut ubi-
„ cumque vel ſenſu noſtro, vel verbo ipſius conſtat eum eſſe præſentem, eo dirigi
„ adorationem & honorem Chriſti animo & corpore neceſſe ſit, ſicut dictum eſt:
„ *Adorent eum omnes Angeli Dei*. Eſtque fabula impia, & in Chriſtum contume-
„ lioſa quod aliqui reſpondent, Chriſtum adeſſe huic pani ſuo corpore, non ut in eo
„ adoretur, ſed ut in eo comedatur, neque juſſiſſe ibi ſe adorari, ſed edi. Sufficit
„ enim univerſale Dei mandatum de adorando Chriſto, ad aſſerendum ei ſuum hono-
„ rem. Si igitur conſtaret eum ibi præſentem eſſe corpore ſuo; tam non eſſet nobis
„ expectandum ſpeciale mandatum de reverentia & honore divino ipſi in hoc pane
„ exhibendo, quam non expectabat, nec expectare debebat Thomas ſingulare mandatum
„ de adorando Chriſto, quem videbat ob oculos ſuos ſtantem in conclavi, ſed eo agni-
„ to, ſtatim ſui memor officii, procidens coram eo exclamat: *Dominus meus, & Deus*
„ *meus*. In Regis aut Principis conſpectum nemo ſanus prodit, quin ad illum conver-
„ ſo vultu, reverentiam ei debitam exhibeat. Quæ igitur fuerit impietas, ſi Chri-
„ ſtus tam proprie nobis aſſiſtat corporaliter, ut per manus Sacerdotum in ora noſtra
„ cum pane ſe deferri patiatur, non toto animo & corpore ad panem illum converſo,
„ divinos honores Chriſto præſtare? Nec obſtat, quod ibi non cernitur oculis. Si e-
„ nim verbi ipſius teſtimonio conſtaret eum adeſſe ibi ſuo corpore, hoc magis ad cre-
„ dendum, & ibi adorandum ipſum nos obligaret, quam teſtimonium ſenſus noſtri.

Si doctrina de reali præſentia & adoratione Corporis & Sanguinis Chriſti in Eucha-
riſtia ratio ſufficiens non fuit veſtræ ab Eccleſia diſceſſionis, Viri reformati; nec ratio
fuit ſufficiens doctrina de Tranſubſtantiatione, quam cum Lutheranis impugnatis & da-
mnatis, illam enimvero erroribus fundamentalibus annumerare non poteſtis: ſiquidem
Joannes Hus, qui apud vos teſtis veritatis audit, Catholicam de Tranſubſtantiatione
doctrinam retinuit ac propugnavit, in Tractatu *De Sacramento Corporis & Sanguinis*,
cap. 3. his verbis: „ Dixi ulterius ſupra, quod Chriſtus virtute propria & verbis
„ propriis tranſubſtantiat panem in corpus ſuum, juxta Canticum Eccleſiæ iſtud: *Ver-*
„ *bum caro panem verum verbo carnem efficit*. Verbum caro, id eſt, Filius Dei exi-
„ ſtens homo, efficit verbo per Tranſubſtantiationem verum panem carnem, & me-
„ rum, id eſt, vinum, fit per tranſubſtantiationem ſanguis. Patet iſta materia de Con-
„ ſecr. Diſt. 11. per Sanctos, Ambroſium, Euſebium & per alios. Unde cantum ſupra-
„ dictum approbatum ab Eccleſia, ab anno quo cœpi cantum diſcere, cantavi in Scho-
„ lis & in Eccleſiis. Poſt legi in Officio & in Miſſis, & prædicavi in Sermonibus,
„ & numquam prædicavi, quod in Sacramento Altaris manet ſubſtantia panis mate-
„ rialis, de quo me veritatis inimici mendaciter accuſarunt.

Nec Lutherani Fratres veſtri doctrinam de Tranſubſtantiatione fundamentalis erro- *Cap.* 166.
ris loco habent. Theologos Wittembergicos ea de controverſia audiamus in Refutatio-
ne Orthodoxi Conſenſus, * *Hoc cum Luthero aſſerere non erubeſcimus, ſi opinio ex his*
duabus eligenda eſſet, malle nos præſentiam Corporis & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus
& accidentibus panis & vini cum Papiſtis credere, quam cum Zuinglianis & Calvi-
nianis veram & realem præſentiam Corporis & Sanguinis Chriſti contra tam aperta ver-
ba teſtamenti Chriſti negare. Et paulo ante referunt ex doctrina Lutheri: *Panem in Eu-*
chariſtia manere, & Tranſubſtantiationem nullum Articulum Fidei, ideoque nemini im-
ponendum eſſe, ut credat: cum neque ex Scriptura Sacra, neque ex verbis Teſtamenti
Chriſti probari poſſit: Si quis autem credat, non multum referre, modo nemini creden-
dum imponatur. Nec Lutherani itaque, nec Vos, qui ipſis communione juncti eſtis,
Schiſma jure poteſtis excuſare ex Tranſubſtantiatione, quam Eccleſia Catholica Roma-
na credit, & propugnat. Redite igitur in ſinum Matris Eccleſiæ, redite. Præſen-
tiam realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia credite; panis & vini in

idem ſacrum Corpus & pretioſum Sanguinem, Tranſubſtantiationem agnoſcite & tenete, Chriſtum in Euchariſtia nobiſcum adorate, Chriſti Corpus per veræ fidei & communionis unitatem ipſi eſtote. *Ecce* Sententiæ veſtræ *convicta eſt falſitas, Ecce fidei noſtræ apparuit veritas. Quid adhuc contemnentur & veritas, & caritas? Qui nos creavit, unus eſt Deus; qui nos redemit, unus eſt Chriſtus; qui nos ſociare debet, unus eſt Spiritus. Jam nomen Domini honoretur, & apparet vobis in jucunditate, ut cognoſcatis fratres veſtros in ipſius unitate.*

Verba S. Auguſtini ad Donatiſtas poſt Collationem.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

QUamquam hoc de Euchariſtia argumentum fuſe tractavit P. Alexander, nihilque omiſit eorum quæ afferri poterant ad veritatem dogmatis hujuſce de corpore, & Sanguine Chriſti in Euchariſtia comprehenſio, demonſtrandam; juvat tamen additamenta hic quædam afferre, illam potiſſimum probationem confirmantia, quæ ex vetuſtis Eccleſiæ Liturgiis affert. P. Joſephus Blanchinus vir doctiſſimus Oratorii S. Philippi Nerii de Urbe decus ſingulare vetus quoddam ſacramentarium in præliminaribus ad IV. Tomum Anaſtaſii Romæ excuſum vulgavit, quod & dein Cl. Muratorius recudit in opere inſcripto, *Vetus Liturgia Romana*; qui uterque vir doctus ad Leonem Magnum referendum illud multiplicibus argumentis evincit. In eo vero opere publicæ Eccleſiæ Latinæ precationes a Sacerdotibus dum Sacra operantur recitandæ deſcribuntur, ex quo conficitur precationes illas publicam obtinere auctoritatem, ut ſi quid in iis exprimitur dogmatis, hoc profecto catholicum eſſe, & ab Eccleſia admiſſum conſtet. Quid vero ibi de Euchariſtia? *Sacroſancti Corporis & Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti refectione vegetati &c. Corporis & Sanguinis ſacroſancto paſcis alimento.* Ita Sacerdos in quadam Liturgica precatione orat: *Plebs tua, Domine, Sacramentis purificata cœleſtibus, quod ſumit, intelligat,* (ecquem aliũm niſi Chriſtum?) *quod guſtu delibat, moribus apprehendat.* An hæc merito dicerentur de pane? An de adumbratione tantum, & de figura corporis Chriſti? Immo ex hac precandi formula illa Lutheranorum hæreſis rejicitur, quæ panem vinumque in Euchariſtia ſupereſſe contendit. Ille enim qui deguſtatur moribus exprimendus eſt. Numquid panis imitatio ſuadetur? In miſſa III. Natalis Domini hæc leguntur: *Sancti Spiritus operante virtute Sacrificium jam noſtrum corpus & ſanguis eſt ipſius Sacerdotis*, nempe Chriſti. Alia item oratio miſſæ IX. ejuſdem diei: *Præſenti Sacrificio, Domine, tua generaliter exultet Eccleſia, quo infirmitatis ejus ſunt aſſumptæ primitiæ*, (nempe caro) *ut divinæ particeps fieret ipſa potentiæ.*

Haud abſimiles loquendi phraſes recurrunt in Sacramentario, quod Gelaſianum, nec temere, appellant viri doctiſſimi apud Muratorium ibid. in præfat. ad idem Opuſculum. Sed ibi multo frequentiores occurrunt quam in Leoniano, cum multo præ illo prolixius ſit, & numero miſſarum crebrius. In miſſa Dom. I. Quadrag. *Cujus corpore communicamus & ſanguine.* In miſſa pro conſecrando Sacerdote, rogat Epiſcopus: *Ut per obſequium plebis tuæ* (Dei Patris) *Corpus & ſanguinem filii tui* (Jeſu Chriſti) *immaculata benedictione transforment.* Quid transforment ſi idem qui prius panis ſuperſit, & Chriſtus præſens in Euchariſtia haud ſtatuatur? In precatione Dominicæ in quadrageſima quartæ, *Nos, filii tui corporis & ſanguinis paſcis alimonio.* In canone actionis, nempe Liturgiæ: *Ut nobis corpus & ſanguis fiat dilectiſſimi filii tui &c.* Et infra; *Ut quot quot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filii tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus &c.* Precis formulam iſtam quiſquis heterodoxus dum forte legit in noſtris Liturgicis libris, non dubito quin ſtatim velut ad blaſphemiam exhorreat, credatque commentum eſſe in Liturgiam recens invectum poſtquam Paſchaſius Radbertus in ſuam illam opinionem, neſcio qua facilitate perſuadendi, orbem univerſum pertraxit. En tamen illam cernis expreſſam in Sacramentario Gelaſiano annis trecentis ſupra ætatem Radberti vetuſtiori.

Gemina ferunt Miſſales libri, Gallicanus ſcilicet vetuſtiſſimus, & Gothicus Gallicanus, quo-

quorum de Eucharistia excerpta P. Alexander exhibet, Tom. VI. pag. 472. Cum vero adeo frequentibus his phrasibus infarcti sint libri isti missales, recta inde consecutione inferas diu Paschasii ætatem dogma istud de præsentia Christi in universa Ecclesia jam obtinuisse.

Nec mihi oggeras liturgicos illos libros, quamvis originem a S. Leone & Gelasio duxisse admittantur, addititia tamen subinde & intrusa continere multa, nec facili opera, quæ recentia, quæque vetustiora sunt distingui. Id enim quamvis de Gelasiano Sacramentario admittunt Eruditi; nemo tamen huc usque in Leoniano deprehendit. Nec etiam si adjecta nonnulla concesserimus, pronum esset illis loquendi formulis suspicionem novitatis creare, cum frequentissimæ occurrant, ac nulla suadeat ratio cur tam sæpe ab aliena manu inserendæ fuerint.

Prodeat mihi nunc in medium Basnagius ad A. 33. n. 58. clamitetque ex veteris Ecclesiæ sensu constare quidem consecratione panis & vini mutationis aliquid in panem vinumve inferri; sed panis vinique rem ipsam manere intactam, ut cum *pani & vino nihil detractum sit*, *novus tamen respectus utrique addatur*. Quomodo igitur si hæc admiserimus, non ineptisset Ecclesia Romana sub S. Leone Magno, quæ in Liturgia nomine omnium Deum rogabat per Sacerdotem: ut quod gustu delibabat, moribus apprehenderet? Si panis manet, gustu panem delibat; ergo ne & panis moribus est? Insuper corpore Christi non pane se pasci, & sanguine potari non semel & iterum at frequentissime, at semper in ea ipsa Liturgia fideles per ministrum suum numquam non agnoscunt & prædicant.

Profecto longe majorem vim habent ad persuadendum hæc quæ ex liturgiis ab Ecclesia probatis & admissis deprompsi, quam quæ Basnagius ex ambiguis nonnullis Patrum sententiis urget ad catholicum dogma evertendum. *Non ut communem panem, neque communem potum ista sumimus*, scribit S. Justinus in apologia; ergo, ait Basnagius, panis est qui sumitur, quamquam a communi *ex connotatione ad Christum* diversus. Non ita ergo Justinum interpretor: panis consecratus specie quidem panis est; sed ex *transformatione* diversus. Ita mutationem istam panis communis in consecratum exponit sacramentarium Gelasianum. Quænam ista transformatio, si aliquid tantum addatur & vetera omnia maneant?

Urget insuper adversarius S. Irenæum lib. 4. c. 34. docentem; *Jam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans terrena & cælesti; sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam jam non sunt corruptibilia spem resurrectionis habentia*. Duobus igitur, ait Basnagius, constat Eucharistia, *terrena*, nempe pane; & *cælesti*, nempe Christi corpore. Dum idem philosophatur heterodoxus, non satis animadvertisse visus est externas rerum species haud raro pro rebus ipsis accipi. Quidni igitur & panis inanis imago pro pane ipso ab Irenæo acciperetur? Flammæ illæ in summis singulorum apostolorum verticibus emicantes die Pentecostes inanes quædam erant imagines; nihilo tamen secius ignis appellantur a S. Cyrillo Hierosolymitano Catech. III. eodemque igne & Spiritu Sancto baptizatos tunc Apostolos docet: *Spiritu Sancto & igne baptizavit Apostolos Salvator*.

Hac veluti clavi facile reseratur mens Patrum quorumdam, panis nomen pro Eucharistia usurpantium. Nec nos pariter qui transmutationem panis in corpus Christi agnoscimus & defendimus, ab his loquendi phrasibus abstinere religiosum ducimus. *Panis Angelicus*, *panis hominum*, *panis cœlicus* ingeminat Sacerdos in publica Liturgia.

Atqui Cyrillus Hierosolymitanus Cateches. 3. haud ambigue loquutus perseverare in sacramento panem institutа inter chrisma & Eucharistiam comparatione recognoscit. En Cyrilli verba. *Quemadmodum panis Eucharistiæ ... non est amplius panis communis, sed est Corpus Christi; Sic & sanctum hoc unguentum non est amplius unguentum postquam consecratum est, sed est Chrisma*. Ita Calvinista noster; cui nos reponimus institutam a Cyrillo comparationem inter Chrisma & Eucharistiam non quidem in omnibus, sed in nonnullis tantummodo intercedere, neque jam fuisse scriptoris mentem credo ut paria esse utrimque demonstraret; sed id tantummodo sibi proposuit ut quemadmodum usualis panis post consecrationem aliud evadit quam quod erat, ita & unguentum post consecrationem mutari. Id vero perinde valet etiam si consecratio in Eucharistia aliud plane efficiat quam patet in unguento.

Denique palmare Basnagio argumentum præbet S. Augustinus in epist. 146. qua ambigere visus est, num Christi corpus modo sanguine impleatur. Quærenti enim Consentio *Utrum nunc corpus Domini & ossa & sanguinem habeat; respondet Augustinus: Fides adsit & nulla quæstio remanebit, nisi forte de sanguine requirendum est, quia cum dixit, & palpate & videte quia Spiritus carnem & ossa non habet, non addit sanguinem. Non ergo & nos addamus inquirere, quod ille non addit dicere.* Ex his trahit argumentum Basnagius, ignorasse tunc Christianos dogma illud nostrum de conversione hostiæ in corpus & vini in sanguinem; nam, addlt, *ex transubstantiationis fide uno verbo quæstionem solvisset Augustinus, adducto Eucharistiæ sacramento, in quo Christi corpus adesset & sanguis.* Viderit, rogo, Basnagius num suæ perinde ac nostræ causæ argumentatione hac officiat. Docet ille panem, vinumque consecratos communi cibo potuque, connotationem ad corpus & Sanguinem Christi; non quæ olim fuerunt corpus & sanguis, sed quæ nunc sunt superaddere. Cur igitur Augustinus hac inducta connotatione ad sanam doctrinam Consentium non revocat? Explicet Basnagius implicatum a se nodum. Forte ille nullo negotio se extricaverit reponens; ideo solvere recusasse quæstionem Augustinum quod inanes illas quæstiunculas temneret, nec expedire fidelibus in vitilligationibus illis bonas horas impendere judicaret. Tantumdem & nos pariter pro tuendo catholico dogmate reponimus.

Reliqua Basnagii nihil moror, quæ nec ipse pariter heterodoxus satis per se valere arbitraretur, nec plane seorsum a cæteris illa proposuisset; seu roboris aliquid ad probandum habere judicasset. Neque enim si in privatis domibus laicorum servata sit olim Eucharistia; si dum mysteria sacra conficiebantur, secedere extra templum jubebantur catechumeni, si cum defunctorum cadaveribus una pariter & Eucharistia terræ a nonnullis est infossa; si denique ferventem in ollam sacrum panem Stylita quidam Monachus injecit, de quo Moschus in Prato Spir. c. 29. ex his aliisque id generis non continuo recte inferas Christum in Eucharistia præsentem, nec agnovisse veteres, nec adorasse. Recta enim numinis colendi ratio non ab indocta & præpostera privatorum quorumdam religione, sed ab ipsa potius Ecclesia repetenda est. Si quid eorum, quæ superius ex Basnagio attingi probatum fuisse olim ab Ecclesia, demonstrari posset; tunc utique exempla illa absonæ religionis contra catholicum dogma aliquid evincerent. Vix enim credibile esset quod Ecclesia, quæ veræ ac religiosæ pietatis leges novit & servat, Christum Deum suum præsentem crederet in Eucharistia, simulque Eucharistiam vel terræ infoderet, cum ossibus mortuorum, vel in ollam ebulliendam injiceret. At privatorum indocta religio seu mavis superstitio duo hæc facile inter se componet ut recte de Eucharistia credat; minus vero recte nisi dixerim impie Eucharistiam imprudens colat.

DIS-

DISSERTATIO XIII.

De Baptismo infantium, contra Petrobusianos, in Waldensibus, Albigensibus, & Anabaptistis redivivos.

I. PEtrobusianorum hæresim duo Christi oracula simul comparata refellunt. Ait nempe Lucæ 18. *Sinite Pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium est enim Regnum Dei.* Et Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Parvuli ad Regnum Dei pervenire possunt: cujus aditus absque baptismo patet nemini. Infantes itaque baptizari necesse est ex Institutione & Mandato Christi. Secundo, Infantes Judæorum circumcidebantur ad originalis expiationem peccati, utque in populo Dei censerentur: Conveniens itaque fuit ut remedium a Christo in Lege gratiæ ad ejusdem peccati remissionem institutum ad parvulos etiam pertineret. Accedit, quod gratia secundi Adæ non minus patere debet quam primi Adæ peccatum: adeoque cum parvulis etiam communicari potest per baptismum: Siquidem in eosdem primi hominis peccatum propagatur. His argumentis ex Scriptura Sacra petitis Petrobusianorum hæresim quatit *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacensis lib. 1. Epist. 2. „ Quia, *inquit*, repellebantur parvuli, indigne tulit Jesus. Ut sinerentur parvuli venire ad se, & non prohiberentur, præcepit Jesus. Talium esse Regnum Cœlorum dixit Jesus. Complexabat eos Jesus. Imponebat manus super eos Jesus. Benedicebat eos Jesus. Numquid ultra innocentiam puerilem, non virili constantia, sed pertinaci malitia a Christo repellere audebitis? Numquid ab amplexante parvulos Christo, ab imponente super parvulos manus Christo, a benedicente parvulis Christo, invito ipso Christo, parvulos avelletis? *Baptizandos infantes Scriptura Sacra probat.*

Ibidem. „ Valde indecens & impium est, ut hoc negemus parvulis Christianorum, quod concedimus parvulis Judæorum. Scelestum plane est non tribuere hoc tempori gratiæ, quod datum est adhuc filiis iræ. Perversum est ea privilegia dare populo servitutis, quæ negantur filiis libertatis. Neque enim Lex Evangelio, Moyses Christo præponderare debuit, cum ille ut fidelis servus, hic, juxta Apostolum, ut unicus filius fuerit in domo. Vicem baptismi tenuisse Circumcisionem, omnibus notum est. Quod enim baptismus in Evangelio, hoc in Veteri Testamento Circumcisio conferebat, nisi quod Regnum Cœlorum non statim circumcisis aperiebat. Mutatum est a Christo adveniente Sacramentum Sacramento, & ab Auctore gratiæ jugum legis leviatum: ut sicut carnis pœna carnis culpam expiabat; sic absque carnis vulnere levis aquæ aspersio peccata purgaret. Adauctum est superna largitate collatum beneficium, ut sicut Circumcisione totus populus Judæorum, ita Christi Baptismate totus salvetur orbis terrarum. Unde quia non potuit umbra corpore, figura veritate aliquo modo excellentior apparere, necessario vos oportet confiteri, Christianorum parvulos salvari baptismate; cum fateamini Judæorum parvulos salvari Circumcisione. Et quia, secundum Apostolum: *Sine Fide*, vel in Circumcisione, vel in Baptismate, *impossibile est placere Deo*: Quoniam, juxta Psalmum 3. *Omnia opera ejus in fide*: Quia parvulus Judæorum salvari non potuit fide propria, salvatus est aliena. Et quia parvulus Christianorum salvari non potuit fide propria, salvatur quotidie aliena. Sacramento igitur Circumcisionis, & aliena fide salvabatur Judæus: Sacramento Baptismi & aliena fide salvatur per Christi gratiam Christianus.

Idem *Apostolus disputans de reatu primi Adæ mundum condemnante, & de justitia secundi Adæ mundum salvante, ait ad Romanos* 5. „ Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiæ & donationis & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. *Et* 1. *ad Corinth.* 15. Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Christo,

„ omnes vivificabuntur. „ *Quod ſi ita eſt, ſicut per unius delictum omnes homines condemnati, ita & parvuli omnes condemnati. Et ſicut per unius juſtitiam omnes homines juſtificati, ita & parvuli omnes juſtificati. Et ſicut in Adam omnes homines moriuntur, ita parvuli omnes moriuntur. Et ſicut in Chriſto omnes homines vivificantur, ita & parvuli omnes vivificantur. Hæreticum eſt ergo & impium excludere baptizatos parvulos a numero ſalvandorum. Hæreticum, quia contra rectam fidem: impium, quia contra pietatem.*

Baptizandos Infantes Traditio confirmat.

Eamdem Hæreſim Traditio ſubruit: Patres enim omnes Catholicum dogma de baptizandis parvulis docuere. *S. Dionyſius* Lib. *De Eccleſiaſtica Hierarchia* Cap. ultimo: „ Quod autem infantes quoque, qui ætatem nequeunt intelligere, divinæ Regeneratio-„ nis, Sanctiſſimorumque divinæ Communionis Myſteriorum participes fiant, videtur „ (*ut inquit*) hominibus profanis, non immerito riſu dignum, quod Pontifices eos „ erudiant, qui nequeunt audire, ſanctaſque traditiones non intelligentibus fruſtra tra-„ dant. Verum non oportet tuam Sanctam Prudentiam errantibus indignari: ſed religioſe ad eorum inſtitutionem cum charitate rationem reddere, & objectiones eorum „ ſolvere. Atque illud inſuper ſecundum Sacram Sanctionem addere, quomodo divina „ omnia nequaquam noſtra intelligentia commenſuranda ſint, ſed plurima quæ nos la-„ tent, cauſas habere Deo dignas, &c. Verumtamen hac de re id quoque dicimus, „ quod deiformes Præceptores noſtri a prima Traditione acceptum nobis tranſcripſe-„ runt, &c.

III. *S. Irenæus* Lib. 11. Cap. 39. de Chriſto loquens: *Omnes* (inquit) *venit per ſemetipſum ſalvare; omnes, inquam, qui per eum renaſcuntur in Deum, infantes, & pueros, & juvenes, & ſeniores.*

IV. *Origenes* Lib. V. in Cap. VI. Epiſtolæ ad Romanos: *Parvuli baptizantur in remiſſionem peccatorum. Quorum peccatorum, vel quo tempore peccaverunt? Aut quomodo poteſt ulla lavacri in parvulis ratio ſubſiſtere, niſi juxta illum ſenſum de quo paulo ante diximus:* Nullus mundus a ſorde, nec ſi unius diei quidem fuerit vita ejus ſuper terram? *Et quia per Baptiſmi Sacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur & parvuli. Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poterit intrare in Regnum Cœlorum.*

V. *Tertullianus*, lib. *De Baptiſmo*, c. XVIII. differri quidem tantiſper optat Baptiſmum parvulorum, ſed extra periculum dumtaxat; & uſum Eccleſiæ fuiſſe verba ejus probant ut promiſcue Chriſtianorum infantes baptizarentur. „ Itaque, *inquit*, pro cujuſque „ perſonæ conditione ac diſpoſitione, etiam ætate, cunctatio baptiſmi utilior eſt; præ-„ cipue tamen circa parvulos. Quid enim neceſſe eſt ſponſores etiam periculo ingeri? „ Quia & ipſi per mortalitatem deſtituere promiſſiones ſuas poſſunt, & proventu malæ „ indolis falli. Ait quidem Dominus: *Nolite illos prohibere ad me venire.* Veniat ergo, „ dum adoleſcunt, veniant dum diſcunt, dum quo veniant docentur: fiant Chriſtiani „ cum Chriſtum noſſe potuerint. Quid feſtinat innocens ætas ad remiſſionem peccato-„ rum? Cautius agetur in ſæcularibus, ut cui ſubſtantia terrena non creditur, divina „ credatur? Norint petere ſalutem, ut petenti dediſſe videaris. Fidelium ſane filios „ parvulos ab æterna ſalute non vult excluſos *Tertullianus*, quos *Deſignatos ſanctitati, ac per hoc ſaluti*, ait lib. *De Anima*, cap. 39. At neminem ſine Baptiſmo ſalutem conſequi aſſerit lib. *De Baptiſmo*, cap. 12. *Cum vero præſcribitur nemini ſine Baptiſmo competere ſalutem, ex illa maxime pronuntiatione Domini, qui ait: Niſi natus ex aqua quis erit, non habet vitam.*

VI. Pædobaptiſmum Africanæ Eccleſiæ traditionem fuiſſe, ex *S. Cypriano* conſtat Epiſt. LIX. ad *Fidum*, cui ſic reſpondet: „ Quantum vero ad cauſam Infantium per-„ tinet, quos dixiſti intra ſecundum vel tertium diem, quo nati ſint, conſtitutos, ba-„ ptizare non oportere, & conſiderandam eſſe Legem Circumciſionis antiquæ ut intra „ octavum diem eum qui natus eſt baptizandum non putares, longe aliud in Concilio noſtro omnibus viſum eſt. In hoc enim quod tu putabas eſſe faciendum, nemo „ conſenſit; ſed univerſi potius judicavimus nulli hominum natu miſericordiam & gratiam Dei denegandam. Nam cum Dominus in Evangelio ſuo dicat: *Filius hominis non venit animas hominum perdere; ſed ſalvare*: quantum in nobis, ſi fieri poteſt, „ nulla

„ nulla anima perdenda eſt. Quid enim ei deeſt, qui ſemel in utero Dei manibus for-
„ matus eſt? Nobis enim atque oculis noſtris ſecundum dierum ſæcularium curſum, ac-
„ cipere, qui nati ſunt incrementum videtur: cæterum quæcumque a Deo fiunt, Dei
„ factoris majeſtate & opere perfecta ſunt. Eſſe denique apud omnes, ſive infantes, ſive
„ majores natu unam divini muneris æqualitatem declarat nobis Divinæ Scripturæ fides...
„ Deus ut perſonam non accipit, ſic nec ætatem, cum ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ con-
„ ſecrationem æqualitate librata, præbeat patrem. *Et infra*: Nam quod in Judaica Cir-
„ cumciſione carnale octavus dies obſervabatur, Sacramentum eſt in umbra atque in
„ imagine ante præmiſſum; ſed veniente Chriſto veritate completum. Nam quia octavus
„ dies, id eſt, poſt Sabbatum primus dies futurus erat, quo Dominus reſurgeret, & nos
„ vivificaret, & circumciſionem nobis ſpiritalem daret: hic dies octavus, id eſt, poſt Sab-
„ batum primus & Dominicus præceſſit in imagine, quæ imago ceſſavit ſuperveniente
„ poſtmodum veritate & data nobis ſpiritali Circumciſione. Quapropter neminem putamus
„ a gratia conſequenda impediendum eſſe ea lege quæ jam ſtatuta eſt, nec ſpiritalem
„ Circumciſionem impediri carnali Circumciſione debere: ſed omnem omnino admitten-
„ dum eſſe ad gratiam Chriſti: quando & Petrus in Actis Apoſtolorum loquatur & dicat:
„ Dominus mihi dixit, Neminem hominum communem dicendum & immundum. Cæ-
„ terum ſi homi nes impedire aliquid ad conſecutionem gratiæ poſſet; magis adultos &
„ provectos, & majores natu poſſent impedire peccata graviora. Porro autem ſi etiam
„ graviſſimis delictoribus & in Deum multum ante peccantibus, cum poſtea crediderint,
„ remiſſa peccatorum datur, & a baptiſmo atque a gratia nemo prohibetur; quanto ma-
„ gis prohiberi non debet infans, qui recens natus, nihil peccavit, niſi quod ſecundum
„ Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit? Qui ad
„ remiſſam peccatorum accipiendam hoc ipſo facilius accedit, quod illi remittuntur non
„ propria, ſed aliena peccata. Et idcirco, Frater Chariſſime, hæc fuit in Concilio noſtra
„ ſententia, a Baptiſmo atque a gratia Dei qui omnibus miſericors & benignus, & pius
„ eſt, neminem per nos debere prohiberi. Quod cum circa univerſos obſervandum ſit at-
„ que retinendum: magis circa infantes ipſos & recens natos obſervandum putamus, qui hoc
„ ipſo de ope noſtra, ac de divina miſericordia plus merentur, quod in primo ſtatim na-
„ tivitatis ſuæ ortu plorantes ac flentes, nihil aliud faciunt quam deprecantur.

VII. Orientalis Eccleſiæ traditionem eamdem fuiſſe conſtat ex *S. Gregorio Nazianzeno*, Oratione XL. *In ſanctum baptiſma*, *dicente*: „ Infans tibi eſt? Ne occaſionem im-
„ probitas arripiat; ab infantia ſanctificetur, ab ipſis unguiculis Spiritui conſecretur.
„ *Et infra*: Quid de iis dices, qui adhuc tenera ætate ſunt, nec aut damnum aut
„ gratiam ſentiunt? An eos quoque baptizabimus? Ita prorſus, ſi quod periculum ur-
„ geat. Præſtat enim abſque ſenſu ſanctificari, quam ſine ſigillo & initiatione abſcedere.
„ Atque hujus rei ratio nobis eſt circumciſio die octavo peragi ſolita, quæ Baptiſmi fi-
„ guram quodammodo gerebat, atque iis, qui rationis adhuc expertes erant, offerebatur...
„ De reliquis ita cenſeo, ut triennio expectato, aut aliquanto breviori vel longiori
„ temporis ſpatio (Nam tum & myſtici quiddam audire & reſpondere poſſunt, ac ſi mi-
„ nus, plene & exacte intelligunt, imbuuntur tamen & informantur) ita demum per ma-
„ gni Baptiſmi Sacramentum animos & corpora ſanctificent... At propter inopinatos &
„ repentinos periculorum impetus, quique nulla ope atque auxilio propulſari queant, la-
„ vacro communiri omnino conducibilius eſt.

VIII. Ejuſdem traditionis teſtis eſt *S. Joannes Chryſoſtomus*, in Homilia *Ad Neophytos* dicens: „ Etiam infantulos baptizamus, ut non ſint coinquinati peccato, ut eis addatur
ſanctitas, juſtitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Chriſti, ut ejus membra ſint omnes,
„ ut Spiritus habitatio fiant.

IX. Ejuſdem teſtis eſt pro Eccleſia Occidentali S. Hieronymus *Dialogo* 3. *Adverſus Pelagianos ſcribens*: „ Hoc unum dicam, aut novum vos debere Symbolum tra-
„ dere, ut poſt Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, baptizetis infantes in Re-
„ gnum Cœlorum: aut ſi unum & in parvulis & in magnis habetis baptiſma, etiam
„ infantes in remiſſionem peccatorum baptizandos in ſimilitudinem prævaricationis Adam
„ credatis.

X. Ejuſ-

X. Ejuſdem teſtis eſt *S. Ambroſius* lib. *De Myſterio Paſchæ* cap. 5. *Hæc illa eſt cœleſtium myſteriorum gratia, hoc Paſchæ donum, hæc optabilis anni feſtivitas. Hinc vitalis Lavacri ſacræ Eccleſiæ editi puerperio infantes, parvulorum ſimplicitate renati, balatu innocentis perſtrepunt conſcientiæ. Hinc caſti patres, pudicæ etiam matres, novellam per fidem ſtirpem perſequuntur innumeram.* Accedit *Paulinus*, in Vita *S. Ambroſii* commemorans, quomodo infantes e ſacro fonte recentes illius animam in cœlos evolantem die Paſchatis viderint.

XI. Ejuſdem teſtis eſt *Siricius* Pontifex Maximus in Epiſtola ad *Himerium* Tarraconenſem Epiſcopum cap. 2. „ Sicut ergo, *inquit*, Sacram Paſchalem reverentiam in „ nullo diſcimus eſſe minuendam: ita in fantibus qui necdum loqui poterunt per ætatem, vel his quibus in qualibet neceſſitate opus fuerit ſacri unda baptiſmatis, omni „ volumus celeritate ſuccuri, ne ad noſtrarum perniciem tendat animarum, ſi negato „ deſiderantibus fonte ſalutari, exiens unuſquiſque de ſæculo & regnum perdat & vi„ tam.

XII. Ejuſdem teſtis eſt Africana Eccleſia, Canone II. Synodi Africanæ anno 417. celebratæ; qui unus ex illis eſt, qui Milevitano Concilio vulgo tribuuntur. *Item placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remiſſionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur: unde fit conſequens ut in eis forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum non vere, ſed falſo intelligatur, Anathema ſit.*

XIII. Teſtis eſt *Innocentius I.* in Epiſtola ad Concilium Milevitanum contra Pelagianos ſcribens: *Illud vero quod eos veſtra Fraternitas aſſerit prædicare parvulos æternæ vitæ præmiis abſque baptiſmatis gratia, poſſe donari, perfatuum eſt*; „ Niſi enim „ manducaverint Carnem Filii hominis, & biberint ejus Sanguinem, non habebunt „ vitam in ſemetipſis. *Qui autem hanc in eis ſine regeneratione defendunt, videntur mihi ipſum baptiſmum velle caſſare, cum prædicant hos habere, quod in eos creditur nonniſi baptiſmate conferendum. Si ergo nihil volunt officere non renaſci; fateantur neceſſe eſt nec regenerationis ſacra fluenta prodeſſe. Verum ut ſuperfluorum hominum prava doctrina celeri veritatis poſſit ratione diſcindi, proclamat Dominus in Evangelio dicens: Sinite infantes, & nolite eos prohibere venire ad me: talium eſt enim Regnum cœlorum.*

XIV. Teſtis eſt *S. Auguſtinus* lib. 4. *De Baptiſmo* contra Donatiſtas, cap. 23. & 24. „ Quid autem (*inquit*) valeat & quid agat in homine corporaliter adhibita ſanctifi„ catio Sacramenti, ſine qua tamen ille Latro non fuit, quia non ejus accipiendæ volun„ tas defuit; ſed non accipiendæ neceſſitas adfuit, difficile eſt dicere. . . . . Sicut autem „ in Latrone, quia per neceſſitatem corporaliter defuit, perfecta ſalus eſt, quia per „ pietatem ſpiritaliter adfuit: ſic & cum ipſa præſto eſt, ſi per neceſſitatem deſit quod „ Latroni adfuit, perficitur ſalus. Quod traditum tenet univerſitas Eccleſiæ, cum par„ vuli infantes baptizantur, qui certe nondum poſſunt corde credere ad juſtitiam, & ore „ confiteri ad ſalutem, quod Latro potuit: Quin etiam flendo & vagiendo, cum in eis „ Myſterium celebratur, ipſis myſticis vocibus obſtrepunt: & tamen nullus Chriſtia„ norum dixerit eos inaniter baptizari. Et ſi quiſquam in hac re auctoritatem divinam „ quærat: Quamquam QUOD UNIVERSA TENET ECCLESIA, NEC CONCI„ LIIS INSTITUTUM, SED SEMPER RETENTUM EST, NONNISI AUCTO„ RITATE APOSTOLICA TRADITUM RECTISSIME CREDITUR, tamen ve„ raciter conjicere poſſumus quid valeat in parvulis Baptiſmi Sacramentum, ex Cir„ cumciſione carnis, quam prior populus accepit, quam acciperet, juſtificatus eſt Abra„ ham. Sicut Cornelius etiam dono Spiritus Sancti prius quam baptizaretur, ditatus „ eſt. Dicit tamen Apoſtolus de ipſo Abraham; Signum accepit Circumciſionis, ſigna„ culum juſtitiæ fidei, qui jam corde crediderat, & deputatum illi erat ad juſtitiam. „ Cur ergo ei præceptum eſt, ut omnem deinceps infantem maſculum octavo die cir„ cumcideret, qui nondum potuerat corde credere, ut ei deputaretur ad juſtitiam, niſi „ quia & ipſum per ſe ipſum Sacramentum multum valebat? Quod in filio Moyſi „ per Angelum manifeſtatum eſt, qui cum adhuc incircumciſus a matre ferretur, præ-

„ ſenti

„ ſenti & evidenti periculo ut circumcideretur, exactum eſt; & cum factum eſſet, de-
„ pulſa eſt pernicies . . . Et ſicut in Iſaac, qui octavo ſuæ nativitatis die circumci-
„ ſus eſt, præceſſit ſignaculum juſtitiæ fidei; & quoniam patris fidem imitatus eſt, ſe-
„ cuta eſt in creſcente ipſa juſtitia, cujus ſignaculum in infante præceſſerat: ita & in ba-
„ ptizatis infantibus præcedit regenerationis Sacramentum, & ſi Chriſtianam tenuerint
„ pietatem, ſequitur etiam in corde converſio, cujus Myſterium præceſſit in corpore.
„ Et ſicut in illo Latrone, quod ex Baptiſmi Sacramento defuerat, complevit Omni-
„ potentis benignitas, quia non ſuperbia vel contemptu, ſed neceſſitate defuerat, ſic
„ in infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia Omnipotentis implere creden-
„ da eſt, quod non ex impia voluntate, ſed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad
„ juſtitiam poſſunt, nec ore confiteri ad ſalutem. Ideo cum alii pro eis reſpondent, ut
„ impleatur erga eos celebratio Sacramenti, valetutique ad eorum conſecrationem, quia
„ ipſi reſpondere *non poſſunt*. Ex quo *S. Auguſtini* loco diluitur argumentum illud Ana-
baptiſtarum: Mandatum eſt ut prius doceamus, poſtea baptizemus. Prius ergo docendi infantes, quam baptizandi: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* Tunc igitur capaces erunt baptiſmi ſuſcipiendi, cum capaces erunt doctrinæ fidei.

Idem confirmat *S. Auguſtinus* lib. 1. *De Peccatorum meritis & remiſſione* contra Pelagianos, *cap.* 26. „ Porro, *inquit*, quia parvulos baptizandos eſſe concedunt, qui contra
„ auctoritatem univerſæ Eccleſiæ, proculdubio per Dominum & Apoſtolos traditam
„ venire non poſſunt: concedant oportet, eos egere illis beneficiis Mediatoris, ut obla-
„ ti per Sacramentum Charitatemque Fidelium, ac ſic incorporati Chriſti corpori, quod
„ eſt Eccleſia, reconcilientur Deo, ut in illo vivi, ut ſalvi, ut redempti, ut illumina-
„ ti fiant. Legatur & lib. 3. cap. 5. lib. 10. *De Geneſi* cap. 23. *& Sermon. in Octavis Paſchæ*.

XV. Ejuſdem traditionis teſtis eſt Auctor Librorum de Vocatione Gentium, *Cap. 16. Lib.* 1. „ Reſpice autem & ad univerſalem multitudinem parvulorum, in quibus excepto
„ illo, quo in damnatione naſcitur gens humana, delicto, nec præterita poſſunt meri-
„ ta, nec futura cenſeri. Omnes enim de quibus nunc loquimur, ante illum intelligen-
„ tiæ uſum, ante liberum voluntatis arbitrium, alii ad æternam beatitudinem rege-
„ nerati, alii ad perpetuam miſeriam tranſeunt non renati.

XVI. Ejuſdem traditionis teſtis eſt *S. Gregorius Magnus*, Epiſt. 17. lib. 1. ad Epiſcopos Italiæ data, qua ipſos monet ut Longobardorum infantulos, quos impius *Autharis* hæreticus Arianus ritu Catholico baptizari ultimo Paſchate prohibuerat, Eccleſiæ concilient, imminente lethalis morbi periculo. „ Quoniam, *inquit*, nefandiſſimus Autharis
„ in hac, quæ nuper expleta eſt, Paſchali ſolemnitate, Longobardorum filios in Fi-
„ de Catholica baptizari prohibuit; pro qua culpa eum Divina Majeſtas extinxit, ut
„ ſolemnitatem Paſchalem ulterius non videret, veſtram Fraternitatem decet cunctos per
„ loca veſtra Longobardos admonere, ut quia ubique gravis mortalitas imminet, eoſ-
„ dem filios ſuos in Ariana hæreſi baptizatos, ad Catholicam Fidem concilient, quate-
„ nus ſuper eos iram Domini omnipotentis placent.

XVII. Eamdem fuiſſe Eccleſiæ Græcæ Traditionem rurſus docent *Joannes Moſchus in Prato ſpirituali*, cap. 165. Euchologia, & qui de Sacramentis & Ritibus ſacris apud Græcos ſcripſere, Gallicanæ Eccleſiæ & Hiſpanienſis in eodem dogmate uſuque perpetuo conſenſionem confirmant *Gregorius Turonenſis* lib. 8. *Hiſtoriæ Francorum*, cap. 4. referens *Childebertum*, *Gunthramni* Regis filium, die Sancto Paſchatis natum, ſequentis proxime Pentecoſtes die baptiſmum ſuſcepiſſe: Concilium Antiſiodorenſe Canone 1. & Matiſconenſe 2. Canone 3. Auctor libri de Divinis Officiis *Alcuino* adſcripti: *S. Bernardus* Sermone 65. in Cantica, *Petrus Venerabilis* Cluniacenſis Abbas, Epiſtola adverſus Petrobuſianos: Concilium Gerundenſe Canone 5. Bracarenſe 2. Canone 9. *Iſidorus Hiſpalenſis*, lib. 1. *De Officiis Eccleſiaſticis* cap. 27. Anglicanæ morem ac doctrinam Eccleſiæ circa idem dogma exhibet Concilium Londinenſe anno 1237. Canone 3. Viennenſe Concilium Œcumenicum idem dogma Catholicum agnovit. Tridentinum denique Seſſione 7. Canone 13. idem Chriſtianis omnibus credendum lato Anathemate docuit: *Si quis dixerit, parvulos eo quod actum credendi non habent, ſuſcepto baptiſmo, inter*

Fide-

Fideles computandos non esse; ac propterea cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos; aut præstare omitti eorum baptisma, quam eos non actu proprio credentes, baptizari sola fide Ecclesiæ, Anathema sit.

Anabaptistarum objectionibus respondetur.

Ad palmare Anabaptistarum argumentum, quo Infantes baptizari non debere colligunt, quia credere pro illa ætate non possunt: respondeo, satis esse quod aliena fide credant, sicut aliena voluntate peccaverunt: ipsis ergo fides offerentium, & Sanctæ Ecclesiæ suffragatur, ut baptismum suscipere possint, quamvis fidem per se profiteri non possint. Ita respondet *S. Augustinus* l. 1. *De Peccatorum Meritis*, c. 19. ubi hanc de parvulis objectionem sibi proponit: Dicet aliquis: *Quomodo ergo & ipsi vocantur in pœnitentiam: Numquid tantillus potest aliquid pœnitere?* Sic autem respondet: *Si propterea pœnitentes dicendi non sunt, quia sensum pœnitendi nondum habent, nec Fideles dicendi sunt quia similiter sensum credendi non habent. Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur non prius etiam pœnitentes habentur, cum per eorumdem verba gestantium diabolo & huic sæculo renuntiare monstrantur? Totum hoc in spe fit, vi Sacramenti, & divinæ gratiæ, quam Dominus donavit Ecclesiæ.* Et l. 3. c. ita Pelagianos urget: *Dicant itaque Christi justitia quid baptizatis parvulis prosit. Dicant omnino quod volunt; profecto enim si se Christianos esse meminerunt, aliquid prodesse non ambigunt. Quodlibet igitur prosit prodesse, sicut etiam ipsi asserunt, non credentibus non potest. Unde coguntur parvulos baptizatos in credentium numero deputare, & auctoritati Sanctæ ubique Ecclesiæ consentire, quæ Fidelium nomine eos non censet indignos, quibus justitia Christi, etiam secundum istos, prodesse non nisi credentibus posset. Sicut ergo eorum per quos renascuntur, justitiæ Spiritus responsione trajicit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerunt: Sic eorum, per quos nascuntur, caro peccati trajicit in eos noxam, quam nondum vita propria contraxerunt.*

Eodem modo respondet *S. Bernardus* Sermone 66. in Cantica. „ Quid, *inquit*, si „ infans pro se loqui non potest, pro quo vox sanguinis fratris sui, & talis fratris „ clamat ad Deum de terra? Adstat & clamat nihilominus mater Ecclesia. Quid tamen infans? Non-ne & ipse videtur tibi inhiare quodammodo de fontibus Salvatoris, „ vociferari ad Deum, suisque vagitibus clamitare, Domine, vim patior, responde pro „ me? Flagitat auxilium gratiæ, quia vim patitur ab origine. Clamat innocentia miseri, clamat ignorantia parvuli, clamat addicti infirmitas. Ita ergo clamant hæc omnia, „ sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, & miseria destituti. Et clamatur ad „ Patrem. Porro Pater seipsum negare non potest, Pater est. Nemo mihi dicat, quia „ non habet fidem, cui mater impertit suam, involvens illi in Sacramento, quousque idoneus fiat proprio non tantum sensu, sed assensu evolutam puramque percipere. Numquid breve pallium, ut non possit ambos corripere? Magna est Ecclesiæ fides. Numquid minor fide Chananææ mulieris, quam constat & filiæ sufficere potuisse, & sibi? Ideo audivit: *O mulier, magna est fides tua: Fiat tibi sicut petisti.* Numquid „ minor fide illorum, qui paralyticum per regulas demittentes, animæ illi & corporis „ obtinuere salutem? Denique habes: „ Quorum fidem ut vidit, ait Paralytico: Confide, „ fili, remittuntur tibi peccata tua. *Et paulo post*: Tolle grabatum tuum, & ambula. „ Qui hæc credit, facile huic persuadebitur, Ecclesiam merito præsumere non solum „ parvulis baptizatis in sua fide salutem; sed etiam interfectis pro Christo infantibus coronam martyrii. Quæ cum ita sint, nullum præjudicium sustinebunt regenerati de eo „ quod dictum est, *Sine fide impossibile est placere Deo*: cum sine fide non sint qui in „ testimonium fide Baptismi gratiam perceperunt.

Ita etiam Petrobusianis respondet *Petrum Venerabilis* Abbas Cluniacensis: *Discite*, inquit, *parvulis nostris nullatenus fidem qua salventur, deesse: quia non possunt dici filii infideles, pro quibus intervenit Matris Ecclesiæ fides. Sed scio quia hoc deridetis, & aliena fide alium posse salvari, cum multa inter rusticos & imperitorum greges subsannatione negatis. Ad quam vestram brutam & impiam hæresim refellendam, innumera mihi Doctorum Ecclesiasticorum testimonia suffragantur. Sed vestra auctoritas & sapientia tanta est, ut eos coram producere non præsumam. Maxime cum didicerim, Hilarium, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, Leonem, Gregorium, & cæteros, judicio majestatis*

vestræ

veſtræ eſſe damnatos... Unde quia Sanctis Eccleſiæ Doctoribus fidem præbere dedignamini ad puriſſimum rivulorum omnium fontem mihi eſt reverendum; & de Evangelicis, Apoſtolicis, & Propheticis dictis teſtimonia (ſi tamen vel illa ſuſcipitis) ſunt proferenda... Reguli fides, non pro ſe, ſed pro filio rogans auditur. Centurionis fides, non pro ſe, ſed pro puero humiliter interveniens, non tantum auditur; ſed & ſingulari laude effertur Archiſynagogi filia, non ſua, ſed patris fide reſurgit. Dæmoniacus, non ſua, ſed patris fide curatur. Martha, quia credit, Dei gloriam, reſurgente Lazaro, videt. Chananæa, non pro ſe, ſed pro filia a dæmonio vexata orans audit: Fiat tibi ſicut vis. *Fide illorum qui attulerant, Chriſtus Paralyticum non tantum curat, ſed etiam peccata ei remittit. Unius, inquam, Fidelis fide tanta aliis Chriſtus impertit: & totius Eccleſiæ fides baptizatis parvulis nihil valebit? Et quid eſt quod ſupra ſcripſi dixiſſe Dominum;* Omnia Poſſibilia eſſe credenti *? Si omnia certo uni credenti poſſibilia ſunt: univerſo orbi pro parvulis baptizatis credenti & oranti impoſſibilia eſſe non poſſunt. Credit Regulus, & ſalvatur filius ejus: credit Martha, & ſuſcitatur Lazarus: credit mundus, & ſalvatur parvulus: credit pater, & ſurgit filia; credit Chananæa, & a dæmonio purgatur filia: credit Eccleſia, & a peccatis purgatur anima. Credunt Paralytici delatores poſſe a Chriſto ejus curari corpus; & curatur ejus anima & corpus. Credunt quotidie parvulorum delatores pro eis: & dum perfunditur viſibili baptiſmate corpus, mundantur a peccatis animæ inviſibili virtute Spiritus.* Ibidem: *Si Martyres fide propria abſque baptiſmo ſalvantur: Cur parvuli baptiſmo abſque propria fide non ſalvabuntur? Aut enim, ſecundum novam hæreſim veſtram, ſine propria fide & baptiſmate nullus ſalvabitur: aut ſi propria fide abſque baptiſmate aliquis ſalvatur; conſequenter baptiſmate abſque propria fide aliquis ſalvabitur. Paria quippe ſunt nec præponderare ſibi invicem poſſunt: quoniam & conjuncta eadem operantur: & disjuncta non diſſimiliter prædicantur.*

Fidem propriam ad baptiſmum ſuſcipiendum neceſsariam colligebant Petrobuſiani ex his Chriſti verbis: *Euntes in orbem univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.*

Reſpondet *Petrus Cluniacenſis*, Hæc verba de adultis intelligenda eſſe. *Terrent* inquit *verba iſta contumaces: non condemnant innocentes: feriunt iniquitatem, brutam non accuſant ætatem: perimunt contemptores gratiæ, non condemnant ſimplicitatem naturæ. Hoc indicat verbum quod dicitur, Prædicate. Quomodo enim parvulis prædicandum eſt Evangelium quod non intelligunt, nuntiandum quod non percipiunt, intimandum quod non advertunt? &c.*

Idem Venerabilis Abbas Argumentum ex Traditione & uſu Eccleſiæ petitum præclare tractat, fortiterque urget. „Itane, *inquit*, deſipuere præterita ſæcula, ut tot millibus parvulorum, per mille & eo amplius annos illuſorium baptiſma tribuerent, & a „ Chriſti temporibus uſque ad vos, non veros ei Chriſtianos ſed phantaſticos crearent? „ Siccine cæcatus eſt orbis terrarum, tantaque huc uſque caligine involutus, ut ad aperiendos oculos ſuos, & ad tam diuturnam noctem illuſtrandam, poſt tot Patres, „ Martyres, Pontifices, & univerſarum Eccleſiarum Principes, vos tamdiu expectarit, „ & ad corrigendum longum errorem ſuum, *PETRUM, DE BRUIS, ET HENRICUM* „ ejus aſſeclam, velut Apoſtolos noviſſimos elegerit? Itane uſque ad novos ſæculi reparatores mundus periit, & apud filios lucis & veritatis omnia in tenebris & falſitate geſta ſunt; ut cum omnes noſtræ ætatis vel memoriæ in infantia baptizati ſint, & „ Chriſtianum nomen aſſumpſerint, ac congruo tempore in diverſis Eccleſiæ gradibus „ prælati ſint, nullus Epiſcoporum Epiſcopus, nullus Presbyter, nullus Diaconus, nullus „ Clericus, nullus Monachus, nullus (ut ſic loquar) ex tam innumerabili numero „ ſaltem Chriſtianus fuerit. Nam qui Chriſti baptiſmate baptizatus non fuit, Chriſtianus non fuit. Si Chriſtianus non fuit, nec de Clero, nec de Populo, nec de Eccleſia „ eſſe potuit. Quod ſi ita eſt, quanta abſurditas ſequatur manifeſtum eſt. Cum enim „ tota Gallia, Hiſpania, Germania, Italia, ac univerſa Europa a trecentis vel quingentis fere annis, nullum niſi in infantia baptizatum habuerit, nullum Chriſtianum

„ ha-

„ habuit. Si *nullum* Chriſtianum habuit , nec Eccleſiam habuit . Si Eccleſiam non „ habuit , *nec* Chriſtum habuit . Si Chriſtum non habuit , certum eſt quia pe- „ riit.

PRÆSTA CHRISTE SALVATOR , ne peream quem laviſti a peccatis in ſanguine tuo, quem Baptiſmatis aqua renaſci, tuoque cultui conſecrari præſtitiſti. Gratias immortales tibi Domino meo & Deo meo rependo ob tantum beneficium & cætera quibus ſecundum illud tua me ſingularis miſericordia cumulavit. Auge fidem, auge ſpem, auge charitatem , quas in animum meum infudiſti gratis. Da ut vita, moreſque mei, Chriſtiano & Religioſo nomini ac profeſſioni reſpondeant. Da ut in amore tuo perſeverem ; ut pacta & promiſſa in baptiſmo facta ſemper meminerim, fideliter ſolvam. Fac ne patientia diutius abutar tua , Redemptor Optime & Adorande, utque Te dignus tandem evadam ; & æternam, cujus pignus in Baptiſmo, Te donante, accepi, conſequar hæreditatem. Amen.

Finis Tomi Decimiquarti.

INDEX

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM
Quæ in hoc XIV. Tomo continentur.

A

Abelardi (Petri) patria, parentes, inſtitutio ac magiſterium, 39. Petri Abælardi amores, 40. Petri Abælardi, & Heloiſſæ converſio, 41. Perſecutiones quas paſſus eſt Abælardus, 42. Petri Abælardi errores, 43. *& ſeq.* Damnatio, 55. Abælardi liber in Synodo damnatus, quod nec Romani Pontificis, nec Eccleſiæ auctoritate approbatus eſſet, *ibid.* Concilia in cauſa Petri Abælardi celebrata, 55. 57. Abælardus Romanum Pontificem appellat, 58. S. Bernardus damnationis Abælardi promotor, 59. Vehemens S. Bernardi in Abælardum invectiva, 61. Abælardus ab Innocentio II. Summo Pontifice damnatus, *ibidem*. Apologia pro Petro Abælardo ſcripta, 62. Abælardus S. Bernardo & Innocentio II. reconciliatur, 65. Utrum Abælardus Hæreticis ſit accenſendus, 66. Abelardi pius obitus 68. Elogium, *ib.* Abælardi Opera, 70.

Alexander III. Pont. Maximus. Concilia ab Alexandro III. celebrata, 104. 105. Alexander Fridericum communione & imperio privare aggreditur, *ibidem* Conciliabula adverſus Alexandrum III. celebrata, 100. 106. Alexandri III. magnanimitas 100. Arnulfus Lexovienſis Epiſcopus Alexandri III. legitimam electionem tuetur, 101. Gallicana & Anglicana Eccleſia Alexandrum III. ut legitimum Pontificem recipit, & colit, 106.

De *Azymorum* uſu in confectione Euchariſtiæ adverſus Græcos Schiſmaticos, 168. & ſeq. Uſu Azymorum exemplo Chriſti defenditur, *ib.* Latinæ Eccleſiæ in Azymo conſecrantis uſus vindicatur, 172. *& ſeq.* Græcorum objectiones, 174. Græcorum Schiſmaticorum argumentis adverſus panis Azymi uſum in conſecratione Euchariſtiæ reſpondetur, 177. An perpetuus fuerit uſus Azymorum in Eccleſia Latina, 181. Argumenta PP. Chriſtiani Lupi & Joannis Mabilonii pro perpetuo apud Latinos Azymorum uſu in conſecratione Euchariſtiæ, 183. Argumenta P. Sirmondi & Cardinalis Bona pro uſu fermentati per aliquot ſæcula, vel promiſcuo ſaltem illius & Azymorum uſu, 186.

B

Beneficiorum pluralitas Eccleſiaſticæ Diſciplinæ contraria, 201. Beneficia hæreditario jure poſſidere nefas, 203. Canonica Beneficiorum collatio a Laicis fieri non poteſt ſine Eccleſiæ auctoritate, 202. Ætas promovendorum ad Eccleſiaſticas Dignitates & Beneficia, 375. Tempus beneficiorum collationi præfixum, 199.

Berengarius Pictavienſis Apologiam pro Petro Abælardo ſcribit, 61. Berengarii in S. Bernardum calumniæ, *ibid. & ſeq.* Inſolens Berengarii in Concilii Senonenſis Patres declamatio, 64. Berengarius ſenior & prudentior factus cum S. Bernardo ſentit ejuſque ſanctitatem reveretur, 65.

S. Bernardus damnationis Abælardi promotor, 60. S. Bernardus a calumniis & Catyra Petri Pictavenſis vindicatur, 61.

C

Clerici poſſeſſiones ex Eccleſiæ redditibus acquiſitas, aut reſiduas pecunias tranſmittere non poterant ad hæredes, 120. Clerici comam nutrientes, 30. Violenta manus injectio in Clericum, aut Monachum caſus tum primum Apoſtolicæ Sedi univerſali Lege reſervatus, 120. Clericorum continentia, 117. Sæculares Magiſtratus gerere Clericis vetat Concilium Lateranenſe III. *ibid.*

D

Decimarum poſſeſſio, ac retentio Laicis vetite, 275. Decimarum reſtitutio Laicis imperata, 129.

E

Eccleſiaſticorum judiciorum ordo, 114.
Epiſcopi juris eſt Epiſcoporum de Fidei cauſis judicare, 60. 73. Epiſcopi etiam extra Concilia Generalia cauſarum Fidei jure divino Judices, 74. Epiſcopi Judices a Deo in Eccleſia conſtituti, 75. Confirmatio Judicii ab Epiſcopis lati ad quem pertinent, 76.
Euchariſtia. Azymorum uſus in confectione Euchariſtiæ, 161. *& ſeq.* Euchariſtia cur fermentum appellata, 187. Indicantur hujus Operis loci, in quibus de Euchariſtia tractatur, 189. Fides præſentiæ realis Corporis Chriſti in Euchariſtia probatur ex verbis promiſſionis, 190. *& ſeq.* Verbis Domini, Sacramentum inſtituentis, 315. *& ſeq.* ex Patribus ſex priorum ſæculorum, 237. Sacramentariorum objectiones contra realem Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam diluuntur, 225. 239. 242. 246. 261. 273. 286. *& ſeq.* S. Ignatius Martyr, realis Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiæ teſtis, 241. Catholicum dogma ex S. Cypriano probatur, 246. Catholicæ veritati Concilium Nicænum & S. Athanaſius ſuffragantur. 249. Dogmati de præſentia reali Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia favet Euſebius Cæſarienſis, 251. Sanctus Hilarius præſentiæ realis in Euchariſtia acerrimus vindex, 254. Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Dogma Catholicum de reali præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia tuetur, 256. Baſilius & Gregorius Nyſſenus Catholici Dogmatis aſſertores, 358. SS. Ephrem Syrus & Epiphanius realem Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam agnoſcunt, 262. *& ſeq.* SS. Optatus Milevitanus & Gaudentius Brixienſis præſentiæ realis Chriſti in Euchariſtia teſtes, 258. S. Chryſoſtomus ſtat pro præſentia reali Corporis Chriſti in Euchariſtia, 267. *& ſeq.* S. Ambroſius Sacramentariis contrarius, 276. S. Hieronymus realis præſentiæ Corporis Chriſti in Euchariſtia propugnator, 284. S. Auguſtini teſtimonio dogma Catholicum de reali Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentia roboratur, 290. *& ſeq.* Solvuntur objectiones ex S. Auguſtino petitæ, 299. *& ſeq.* SS. Iſidorus Peluſiota & Cyrillus Alexandrinus fidem realis præſentiæ Corporis Chriſti in Euchariſtia confirmat, 314. Teodotus Ancyranus & Proclus Convantinopolitanus realis præſentiæ Corporis & Sanguinis in Euchariſtia teſtes, 322. S. Leo Magnus cauſæ Catholicæ aperte patrocinatur, *ibid.* Heſychii teſtimonium pro reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, & Tranſubſtantiationem aſſerit, 631. SS. Gregorius Magnus, & Iſidorus Hiſpalenſis Catholico Dogmati de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia ſuffragantur, 326. Utrum de Euchariſtia agatur Joannis ſexto Capite, 191. Futiles Albertini rationes, 192. Diluuntur argumenta quibus Albertinus & alii probare nituntur Joannis cap. 6. agi de ſola manducatione ſpirituali, etiam ad oralis ejectionem, 212. *& ſeq.* 199. Corpus & Sanguis Chriſti ſemina ſunt immortalitatis Chriſtianis, qui Euchariſtiam digne percipiunt, 192. Euchariſtia cibus ſalutis & panis vitæ, 194. Noſtra cum Chriſto unitas per communicationem Carnis illius & Sanguinis in Sacramento Euchariſtiæ naturalis eſt, 195. Euchariſtia ſpiritalis vitæ noſtræ cauſa, 197. Euchariſtia vitæ æternæ ſubſtantiam nobis ſubminiſtrat, *ibid.* Chriſti Carnem in Euchariſtia deguſtantes, ei ſumus uniti, quemadmodum ipſa Verbo inhabitanti, *ibid.*

Eucharistia Caro Christi vivifica, *ibid.* & 231. Sui in Eucharistia participes immortales facit, 198. Qui Eucharistiam suscipit, quodammodo commiscetur, & fit unum cum ipso, *ibi.* Eucharistia summum amoris Christi erga nos argumentum, *ibid.* Vis & efficacia Sanguinis Christi in Eucharistia, 199. Christus per Eucharistiam in nobis corporaliter habitat, & per participationem naturalem, 202. Non in Sacramento tantum, sed usque ad spiritus participationem Caro Christi comedenda, 203. Caro Christi plurimum prodest, quatenus Spiritu vegetatur, & vivificandi vim habet a Verbo, cui personaliter unita est, 204. Eucharistiæ adoratio, 205. Quamvis ore manducetur Christi Corpus, modo tamen spirituali manducatur, 206. Manducationi orali Corporis Christi spiritalis manducatio necessario jungenda, 207. Catechumenis occultare mysteria, ac præsertim Eucharistiæ Sacramentum, solemne erat, 209. Ecclesiæ Græcæ de Eucharistia fides, & cum Latina consensus in dogmate de reali præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia & Transubstantiationis, 218. *& seq.* Moscovitarum cum Ecclesia Græca & Latina consensus in fide Eucharistiæ, 222. Armenorum cum Ecclesia Græca consensus in Eucharistiæ dogmate, *ibid.* Christianorum Indiæ Cophtorum, & Æthiopum concors de Eucharistia fides, *ibid.* In verbis Institutionis Eucharistiæ, verbum *Est*, non sumitur pro verbo significandi, 226. Quindi significet pronomen, *Hoc*, in verbis institutionis Eucharistiæ 232. Eucharistia Pharmacum immortalitatis, 238. 270. 281. Eucharistia non communis panis & potus, sed incarnati Jesu Caro & Sanguis, 238. Eucharistia ex duabus rebus constat terrena & cœlesti, 241. Resurrectionem corporis ex Eucharistiæ participatione probat S. Irenæus 242. Eucharistia nova oblatio novi Testamenti, 243. Christiani Athletæ Eucharistiæ sumptione contra adversarium muniuntur, 246. Dominici Calicis & Sanguinis effectus in iis qui digne Eucharistiam sumunt, 247. Indigne communicantes vim inferunt Corpori & Sanguini Domini, 248. Deum sentiunt ultorem qui Eucharistiam indigne sumunt, *ibid.* Qui ab Eucharistia prohibetur, se paratur a Christi corpore, & procul remanet a salute, 249. Christus in sacra Mensa incruente immolatus fide intelligitur 250. Eucharistiæ Sacrificium veteris Legis sacrificiis præstantius, 251. S. Hilarius Christum esse unum cum Patre ex Eucharistia probat, 254. De veritate Carnis & Sanguinis Christi in Eucharistia nullus est ambigendi locus, *ibid.* Transmutatio panis in Corpus, & vini in Sanguinem Christi similis mutationi aquæ in vinum ab eo in nuptiis factæ, 256. Corpus Christi totum suscipitur in unoquoque, & totum in se manet, 258. Panis Eucharisticus consecratione corpus Christi fit & dicitur, 261. Eucharistiam percipientes Agnum ipsum integre comedimus, 263 Eucharistia pignus salutis æternæ, tutela Fidei, spes resurrectionis, 266. Idem Agnus per singulas Ecclesias in mysterio panis & vini immolatur, 267. Christus quia potest & promisit, de pane efficit proprium Corporis, *ibid.* Nihil interest inter Eucharistiam & cœnam in qua Christus recumbebat, 268. Non minoris sceleris rei sunt, qui Eucharistiam indigne sumunt, quam qui Christum trucidarunt, 561. Eucharistico pane alimur, quem Angeli videntes tremunt, *ibid.* Per Eucharistiam unimur Christo, quemadmodum Corpus ejus ipsi unitum est, 276. Qua animi munditia ad Eucharistiam accedere debeamus, *ibid.* Idem Christi Corpus est in Eucharistiæ Sacramento, quod in præsepi adoraverunt Magi, 271. Eucharistia spes, salus, lux, vita, *ibid.* Angelorum & Cælorum Dominum in Eucharistia videmus, tangimus, comedimus, 271. Eucharistiæ Sacramenti minister, *ibid.* Qualiscumque fuerit Origenis sententia de natura & qualitate Corporis Christi post ejus Resurrectionem, Catholicæ Fidei de præsentia reali ejus in Eucharistia non præjudicat, 275. Qui digne Eucharistiam sumunt Diabolo terribiles fiunt, 276. Eucharistiæ admirabiles effectus, *ibid.* Eucharistia manna præstantior, non figura, sed veritas, Corpus Auctoris, Corpus vitæ, 277. Eucharistia non est id quod natura formavit, 278. Quod consecratione conficitur, Corpus ex *Virgine* est, *ibid.* Quo sensu S. Hieronymus Eucharistiam Typum & mysterium Corporis & Sanguinis Christi vocet, 286. Quo sensu S. Hieronymus dicat impios non manducare Carnem, nec bibere Sanguinem Salvatoris, 288.

Duplex modus manducandi Carnem Christi, unus justis impiisque communis, alter justorum proprius, 288. *& seq.* Eucharistiæ Sacramentum successit omnibus Sacrificiis

Veteris Teſtamenti, quæ immolabantur in umbra futuri, 290. Euchariſtia Chriſti Corpus eſt veterum Sacrificiorum completivum, 290. Nemo Chriſti carnem manducat, niſi prius adoraverit, 291. Euchariſtia eſt ipſa caro, ipſe Sanguinis Domini unicum pro ſalute noſtra Sacrificium, 292. Sanguinem qui de Chriſti latere manavit in Euchariſtia bibimus. 293. Chriſtus Corpus ſuum in manibus ferebat cum Euchariſtiam Apoſtolis dedit, 300. Euchariſtiam myſterium unitatis. *ibid.* Cur antiqui Patres de Euchariſtia aliquando obſcurius locuti ſunt. 301. Spiritus Sanctus panem in ſacra menſa efficit proprium incarnati Verbi Corpus, 314. Euchariſtia incruentum Sacrificium, 315. Per Euchariſtiam in nobis manet Chriſtus, non ſolum Divino modo, ſed etiam humano, 317. Non ſolum ſecundum relationem affectus, ſed ſecundum participationem naturalem, 319. Chriſtus Euchariſtiam ſumentibus per Carnem ſuam ſe inſerit, & corruptionis victores efficit, 320. Niſi Chriſtus eſſet humilis, non manducaretur, nec biberetur, 320. Chriſtus per Euchariſtiam exiſtens in nobis, ſopit ſævientem in membris noſtris carnis legem 322. Dei Filius in nobis eſt ſpiritualiter & corporaliter per Euchariſtiam, *ibid.* Mos aliquibus in Eccleſiis olim uſurpatus comburendi reliquias Euchariſtiæ, cum ſpecies horrorem ſumendi incutiebant, non officit fidei præſentiæ realis Corporis Chriſti, 326. Euchariſtia a jejunis ſumenda, 329. Panes propoſitionis Euchariſtiæ figura, *ibid.* Diſpoſitiones ad dignam Euchariſtiæ perceptionem, *ibid.*

F

Fermentati uſus utrum perpetuus fuerit in Eccleſia Græca, 181.

Fermentum olim per Titulos Romæ miſſum, erat Euchariſtia, 187. Euchariſtia cur fermentum appellata, *ibid.*

Fides Indionum eſt rationem fidei humanis agitandam ratiunculis comittere, 60. Cauſarum Fidei judicium ad quos pertineat, 61. 75. *& ſeq.* Cauſæ Fidei ad Apoſtolicam Sedem referendæ, 61. 75. 79. *& ſeq.* Romanæ Eccleſiæ fides indeficiens, 78. 80. Confirmatio judii in cauſis Fidei ab Epiſcopis lati ad Romanum Pontificem pertinet, 75. 78. Auctoritas finiendi controverſias Fidei ad Romanam Sedem ſpectat, 79. Judicia Quæſtionum Fidei majorumque omnium cauſarum nullius ſunt robris, ſi præter Sententiam Romani Pontificis præſumantur, *ibid. Vid.* Romanus Pontifex.

Francorum Reges. Summi Pontifices Legatos in Gallias non mittebant, niſi de conſenſu Regis Chriſtianiſſimi, 148. Pietas & munificentia erga eos qui pro juſtitia exulant & patiuntur, jus hæreditarium eſt Regum Francorum, 152.

Fridiricus I. Octaviani Antipapæ Protector, 99. Papienſe Conciliabulum ab Imperatore Friderico I. Schiſmatico congregatum, 100. Laudenſe Conciliabulum alterum ab eodem Imperatore coactum, 106. Conciliabulum Herbipolenſe ad Guidonis Antipapæ intruſionem confirmandam a Friderico I. indictum, 107. Fridericus I. cum eis quos in partes traxerat ad Eccleſiæ unitatem redit, 108.

G

Gallicanæ Eccleſiæ laus, 103. Gallicana Eccleſia in unitate ac obſervantia erga Romanam Eccleſiam conſtans, 109. Romanæ Eccleſiæ in Eccleſiam Gallicanam propenſio, *ibid.*

Gerardi Engoliſmenſis Epiſcopi fortuna & mores, 225. Gerardus Eogoliſmenſis Petri Leonis Antipapæ fautor, *ibid.*

Græcæ Eccleſiæ de Euchariſtia Fides & in Dogmate de reali Corporis Chriſti præſentia cum Eccleſia Latina conſenſus, 218. *& ſeq.*

H

Hæretici, Concilium Lateranenſe III. Subditos Principum Supremorum in hæreſi lapſorum, a debito Fidelitatis, & Obedientiæ non abſolvit, 111.

Henricus II. Anglorum Rex Cauſæ quæ Thomam Cantuarienſem cum Henrico II. Angliæ Rege commiſerunt, 123. Henrici II. iniqua poſtulata, 131. Alexandri III. Summi Pontificis erga Henricum Regem œconomia, 136. *& ſeq.* 157. Henricus II. conventum Epiſcoporum contra Thomam Cantuarienſem convocat, 138. Legatio Henrici II. contra Thomam, 140. Henrici Regis altera ad Alexandrum Legatio minax, 142. Querulæ Alexandri III. & Cardinalium ad Henricum literæ, 143. Apologeticæ Literæ Regis Anglorum ad Cardinales, *ibid.* S. Thomæ Cantuarienſis Litteræ ad Henricum II. vehementes 144. Altera Henrici & Præſulum Anglicanorum ad Romanorum Pontificem legatio, 146. Henricus S. Thomam Pontiniaco ejici curat, 148. Nova Henrici ad Alexandrum III. Legatio, 149. Joannis Oxonienſis, Henrici Regis ad Summum Pontificem Legati inſolentia, *ibid.* Legati Apoſtolici Henricum Regem Angliæ officii admonent ante diſceſſum, 152. Ludovicus VII. pacis inter S. Thomam & Henricum ſequeſter, 153. Nova Henrici ad Alexandrum III. & Alexandri ad Henricum Legatio, 154. Apoſtolicorum Legatorum geſta cum Henrico Rege, *ibid.* Edictum Henrici Regis contra Eccleſiæ libertatem, 156. Jura Cantuarienſis Archiepiſcopi ab Henrico Rege violata, 160. Romanum Pontificum & Archiepiſcopum Cantuarienſem Henricus Rex Subditos abjurare cogit, *ibid.* Pax inter S. Thomam Cantuarienſem & Henricum II. Anglorum Regem inita 161. Quibus conditionibus, *ibid. & ſeq.* Utrum Henricus II. S. Thomæ necem imperaverit, 163. Henricus II. a cæde S. Thomæ Cantuarienſis abſolvitur, *ibid.*

I

INcendiarii excommunicantur, 38. Quibus Conditionibus abſolvendi, *ibid.*
Indulgentiæ. Parcior olim Indulgentiarum Eccleſia, 111.
Innocentii II. electio vindicata, 265. S. Bernardus electionis Innocentii vindex, 23. Arnulfus Archidiaconus Sagienſis contra Antipapam pro Innocentio ſcribit, 24. Vulgrinus Bituricenſis Archiepiſcopus Innocentii II. cauſam tuetur, 27.
Innocentii II. effiges egregiæque dotes corporis & animi, 26.

L

LAteranenſe II. Concilium Oecumenicum X. a quo convocatum, quo Preſide, & quando celebratum 21. Rationes Concilii celebrandi, 22. Summa Canonum Concilii celebrandi, 22. Summa Canonum Concilii Oecumenici Lateranenſis II. 29. *& ſeq.*
Lateranenſe III. Concilium. Hujus convocatio, 99. Concilii tempus, locus, Præſes, numerus Epiſcoporum, 106. Concilii Lateranenſis III. celebrandi cauſæ, *ibid.* Concilii Lateranenſis III. Decreta contra Antipapam Octavianum & Schiſmaticos, 108. Decretum in eadem Synodo editum vitandis Schiſmatibus opportunum, *ibid.* Summa Canonum Concilii Oecumenici Lateranenſis III. 113. *& ſeq.*
Laudenſe Conciliabulum, a quo & quare convocatum, 106.
Leonis (Petri) genus. fortuna, mores, 25. Petri Leonis Schiſma 22. S. Bernardi pro Schiſmate extinguendo labores 23. *& ſeq.* Petri Leonis conatus irriti, 23. Gerardus Engoliſmenſis Epiſcopus, Petri Leonis fautor, 24. Ordinationes a Petro Leonis factæ, irritæ declarantur, 28.

M

MArbodo Rhedonenſi Epiſcopo inſcripta Epiſtola & ad Robertum de Arbriſello directa expenditur, 10. Utrum Marbodi genuinus ſit fœtus, 20. Religioſi illius Præſulis eſſe non videtur, *ibid.* Nec Hildeberti Cœnomanenſis Epiſcopi, *ibid.* Fuerit forte Roſcellini aut Clerici alicujus ſæcularis egregie maledici, *ibid.*

Monachi Appellatio contra Regularem Disciplinam Monachis interdicta, 115. Peculium Monachis prohibitum, 117.
Mysteria Ubi de Mysteriis agitur, non Philosophia consulenda est: sed fides, 230.

N

NUptiæ Incestæ Consanguineorum, 38.

O

OCtaviani Schisma, 99. Fredericus Octaviani protector, *ibid.* Conciliabula a Schismaticis pro Octaviano celebrata, 98. 106. Concilia adversus Octavianum coacta, 104. 106.
Officialis munus vendere nefas 120.
Ordinandorum ætas, 113. Ordinandorum titulus, *ibid.*

P

PAschatis Legalis celebrationem Christus non prætermisit 171. Christus Paschatis celebrandi legitimam diem non anticipavit, *ibid.* Christus legitima die Pascha celebravit, 172. Judæos Pascha celebrasse die Sabbati, & feria sexta ad Vesperam agnum immolasse viri eruditi censent, 177.
Patronorum Laicorum in nominationibus dissidio remedium adhibetur, 120. Canonica Beneficiorum collatio a Laicis fieri non potest sine Ecclesiæ auctoritate, 118.
Pax. Decreta Lateranensis II. Concilii Oecumenici de treuga, & pace, 31.
Petrobusiani Anabaptistarum & Calvinistarum Patriarchæ, 29.
S. Petrus. Christus proprie Patri supplicat pro fide Petri, 80. Soliditas fidei, quæ in S. Petro laudata est, perpetua est, *ibid.* Firmitas per Christum Petro, per Petrum Apostolis reliquis collata, 81. Omnes hæreses tam per S. Petrum, quam Successores ejus reprobatæ & expugnatæ; *ibidem*. S. Petri Fides hactenus non defecit, nec in finem usque deficiet *ibid.*
Porretanus (Gilbertus) Fidei Symbolum in Synodo Rhemensi contra Gilberti Porretani errores a Gallicanis Præsulibus editum, 70. Hujus occasione Symboli contentio inter Cardinales & Gallicanos Episcopos orta *ibid. & seq.*

R

ROmanus Pontifex. Causæ fidei ad Sedem Apostolicam referendæ, 60. 74. 78. 79. Romanæ Ecclesiæ & Sedis Apostolicæ Fidei deficere non potest, *ibid.* 75. 84. Nova editio Symboli jus est Romani Pontificis, non excluso Concilio Generali, 81. Romani Pontificis in Concilio Generali Auctoritas, 72. 79. Confirmatio Judicii in causis Fidei ab Episcopis lati, pertinet ad Romanum Pontificem, 75. Ejus definitioni ex Cathedra editæ nullus error subesse potest, *ibid. & seq.* Auctoritas dirimendi controversias Fidei, in Romano Pontifice principaliter residet, 78. *& seq.* Apostolica Traditio in Romana Ecclesia semper conservata, 332. Romana Ecclesia est quasi totum omnium Ecclesiarum, *ibid.* Totus orbis est Romani Pontificis Diœcesis, 80. Romanæ Ecclesiæ documenta & judicia in confirmationem Fidei suspicienda, *ibid.* Judicia quæstionum Fidei majorumque omnium causarum nullius sunt roboris, si præter Sententiam Romani Pontificis præsumantur, 81. Sicut Romanus Pontifex vices Christi gerit, sic Episcopi ceteri vices gerunt Apostolorum, *ibid.* Duo Romanæ Ecclesiæ divina Privilegia, *ibid.* Romana Ecclesia Caput omnium Ecclesiarum, & fons Catholicæ Doctrinæ, 82. Consensus Patrum undecimi & duodecimi sæculi cum superiorum sæculorum Patribus, de perpetua Fidei puritate & integritate in Romana Ecclesia, *ibid.*

Romana Ecclesia a tramite Apostolicæ Traditionis numquam aberrat, 84. Catholici non sunt, qui Sedi Apostolicæ in Fide non consentiunt, *ibidem*. Ex Ecclesiæ consensu innotescit Romanum Pontificem Ecclesiæ suæ Fidem ac Traditionem in judicio controversiarum Fidei secutum esse, 84. Romana Ecclesia in causis Fidei & dubiæ Disciplinæ consulendæ, 85. Romani Pontificis Decreta in quæstionibus Fidei ad omnes & singulas Ecclesias pertinent, illisque ab omnibus Christianis parendum est, *ibidem & seq.* Sex S. Thomæ pronuntiata de Romani Pontificis auctoritate summa, *ibid.* Romani Pontificis Constitutionibus ac Decretis hæreses absque Concilio Oecumenico damnantur & opprimuntur, 86. De Romani Pontificis auctoritate, Facultatis Parisiensis Sententia, *ibid.* Catholici omnes Theologi Primatum Romani Pontificis Jure Divino institutum, ut Dogma Fidei summo consensu prædicant, 87. Quæstiones nonnullæ in quibus dissentiunt de Romano Pontifice, ad humanas opiniones pertinent, *ibid.* Nulla est Romani Pontificis electio in quam duæ partes Cardinalium non conspiraverint, 108. Gallicana Ecclesia & Reges Christianissimi semper in unitate & observantia, ac devotione erga Romanam Ecclesiam constantes, 109. Romanæ Ecclesiæ in Reges Christianissimos & Gallicanam Ecclesiam propensio, 110. Romanus Pontifex ea quæ Juris sunt Divini immutare non potest, 152. Romani Pontifices Legatos non mittebant in Gallias, nisi de consensu Regis Christianissimi, 148.

S

Sacramentarii verba Joannis cap. VI. in alienum sensum detorquentes, refelluntur, 199. Sacramentariorum sensus parum obvius, 222. Sacramentariorum argumentis respondetur contra verba institutionis Eucharistiæ, 225. Sacramentariorum sophisma, 234. 246. Diluuntur Sacramentariorum Objectiones desumptæ ex S. Justino, 240. Ex S. Irenæo, 240. 244. Ex S. Cypriano, 244. Ex Eusebio, 251. Satisfit objectioni petitæ ex hac loquendi formula, *Dicitur & est*, 261. Adversus Sacramentariorum cavillationes propugnatur Catholicus S. Ephrem de Eucharistiæ dogmate sensus, 262. Objectio Sacramentariorum ex S. Joanne Chrysostomo mutuata, exsufflatur, 272. Respondetur Objectionibus Sacramentariorum desumptis ex S. Ambrosio, 228. *& seq.* Ex S. Hieronymo, 284. *& seq.* Ex S. Augustino, 299. *& seq.* Ex S. Cyrillo, 316. *& seq.*

Sepulturæ. Pro loco Sepulturæ nihil exigendum, 115. Jura Sepulchralia Parrochiæ solvenda, licet Sepulturam alibi quis elegerit *ibid.* Exactiones pro Sepulturis veritæ,

Signorum duplex genus 225.

Simoniacas exactiones consuetudo non excusat, 115.

Symbolum. Controversia Cardinales inter & Gallicanos Præsules ortas occasione Fidei Symboli in Rhemensi Synodo contra Gilberti Porretani errores edita, 70. *& seq.* Non est privatarum Ecclesiarum Symbolum condere universæ Ecclesiæ proponendum, *ibid.* Nova editio Symboli jus est Romani Pontificis non excluso Concilio generali, 324.

T

S. Thomas Aquinus, a calumnia Albertini vindicatur, 281.

S. Thomæ Cantuariensis fortuna, & pietas, 123. S. Thomæ Cantuariensis elogium, 162. Quæ causæ S. Thomam cum Rege Angliæ Henrico II. commiserunt, 123. *& seq.* Utrum una ex illis causis fuerit Jus Regaliæ, quod S. Thomas Cantuariensis ad exilium & martyrium usque propugnaverit, 126. S. Thomas. Disciplinæ & Jurisdictionis Ecclesiasticæ vindex accerrimus, 124. *& seq.* 130. S. Thomam & ceteros Episcopos minis frangere Henricus tentat; 131. S. Thomas Cantuariensis Alexandrum III. Pontifex Max. de suis angustiis & de tempestate Ecclesiæ Anglicanæ imminente certiorem facit, *ibid.* S. Thomam Præsules Aulici maleficis consiliis ad prodendam Ec-

clesiæ

cleſiæ cauſam hortantur, 215. S. Thomas Anglicani Clerici precibus flexus, regias Conſuetudines ſe obſervaturum promittit, ac jurejurando confirmat, *ibid.* Conſuetudines *illæ* quæ ſint, 116. S. Thomas de Regiarum Conſuetudinem jurata obſervatione pœnitentiam agit, 134. Utrum Abſolutio ab Alexandro III. per Literas Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo data, ſit Sacramentalis, *ibid.* S. Thomæ Cantuarienſi non licuit hoc in negotio œconomia & diſſimulatione uti, *ibidem*. Generalis Conventus Epiſcoporum Northamtonæ contra S. Thomam Cantuarienſem, 139. S. Thomas ad Sedem Apoſtolicam appellat, 405. S. Thomas a Ludovico VII. Rege Chriſtianiſſ. honorifice ſuſcipitur, *ibid. & ſeq.* S. Thomæ Appellatio ab Alexandro III. recipitur, *ibid.* Legatio Regis Anglorum contra S. Thomam, 140. S. Thomas coram Summo Pontifice perorat, ſeque abdicare vult Archiepiſcopatu. *ibid.* Prohibitio Appellationum ad Sedem Apoſtolicam a S. Thoma, ſalvo officio fieri ac diſſimulari non potuit, 141. S. Thomas Monachis Pontiniaci a Summo Pontifice commendatus, 408. S. Thomas Epiſtolam commonitoriam ſcribit ad Regem Angliæ, 143. S. Thomæ Epiſtola ad Hereſordenſem Epiſcoporum, *ibid.* S. Thomæ Literæ ad Regem Anglorum vehementes, 144. S. Thomas Apoſtolica Legatione per Angliam ornatus, 145. S. Thomas Conſuetudines Anglicanas Sedis Apoſtolicæ Auctoritate damnat, 146. Alexander III. S. Thomæ Sententiam confirmat, 147. Londonienſem Epiſcopum S. Thomas excommunicat, 148. Rex Anglorum S. Thomam Pontiniaco ejici curat, *ibid.* Ludovicus Rex S. Thomam honorifice iterum recipit & fovet, *ibid.* Alexander III. Legatos mittit in Angliam ad pacem inter S. Thomam componendam; 149. Alexander III. rogat Regem Francorum, ut Apoſtolica per Gallias Legatione S. Thomam ornari conſentiat, *ibid.* Regis Chriſtianiſſimi Ludovici VII. ſtudium in S. Thomam & fervor pro ejus cauſa, *ibidem*. Literæ Legatorum Apoſtolicorum ad S. Thomam, 150. S. Thomas VVillelmum Papienſem, Legatorum alterum Judicem recuſat, 150. Legatorum collatio cum S. Thoma, *ibid.* Legati S. Thomæ prohibent, ne cenſuras in Regem aut Regnum ferat, 151. S. Thomas datis ad Cardinales Literis, de ſuſpenſione Auctoritatis ſuæ conqueritur, *ibid.* Cardinalis Papienſis excommunicatos a S. Thoma jubet abſolvi, 152. Ludovicus VII. ſe pacis ſequeſtrem inter S. Thomam & Anglorum Regem interponit, 153. Formulam, *ſalva Dignitate Regni*, Legati Apoſtolici & S. Thomas Cantuarienſis rejiciunt, 154. S. Thomas Cantuarienſes Curiæ Regis Chriſtianiſſimi, aut Eccleſiæ Gallicanæ judicio cauſam ſuam ſe ſubenter commiſſurum reſpondet, *ibid.* S. Thomæ Cantuarienſis cautio delicatior, *ibid.* Rex & Eccleſia Gallicana cauſam Eccleſiaſticæ libertatis & S. Thomæ Cantuarienſis pro virili tuentur 157. Jura S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi violata, 160. Romanum Pontificem & Thomam Archiepiſcopum Cantuarienſem Rex Anglorum Subditos abjurare cogit, *ibid.* S. Thomæ cura de lapſis, *ibid.* Pax inter S. Thomam Cantuarienſem & Angliæ Regem inita, 161. Geſta S. Thomæ pro Eccleſiæ cauſa, *ibid.* S. Thomæ martyrium, 162. S. Thomas Cantuarienſis a calumnia vindicatur, *ibid.* Henricus II. Rex Angliæ a cæde S. Thomæ Cantuarienſis abſolvitur, 163. S. Thomas miraculis clarus, 164. S. Thomæ Cantuarienſis invocatio, 165.

Titulus Clericalis. Manſio Præsbyterorum, in Titulo ad quem ſunt ordinati, 114. Prima patrimonialis Tituli mentio, *ibid.*

Tranſubſtantiatio. Panis in Corpus Chriſti per verbum Dei tranſelementatio, 259. & *ſeq.* Eccleſiæ Græcæ cum Latina conſenſus in dogmate Tranſubſtantiationis, 501. Tranſubſtantiatio demonſtratur ex Chriſti verbis, 277. Tranſubſtantiationis fides exemplis miraculorum aliorum confirmatur, 31.

Treuga. Decreta Lateranenſis II. Concilii de Treuga, 33.

V.

Uſuræ divinis & humanis Legibus damnatæ; 121 *& ſeq.* 384. Uſurariorum pœnæ, *ibid.* Uſurarum reſtitutio neceſſaria ad ſalutem, 122.

Explicit Index Alphabeticus.

IN-

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUM

QUÆ IN NOTIS, ET ANIMADVERSIONIBUS CONTINENTUR:

COncilia exercuerunt potestatem indirectam in temporalia, 112.
Conciliorum potestas quomodo sit divina, & suprema, 94.
Confirmatio non semper novam firmitatis accessionem significat, 64.

DEcimarum controversiæ a quo judicandæ. 386.

INdulgentia plenaria primo concessa Cathedrali Lucanæ 313.
Infallibilitas Pontificis definientis a Patribus asserta, 95.

LEgati absque Principum consensu non admittebantur, 168.
Ludovicus VII. Rex Galliæ noluit uti privilegio conferendi Beneficia, 123.
S. Ludovicus IX. quantam diligentiam adhiberet, ut beneficia viris idoneis conferrentur, 123.

PAschali II. an criminandus quia Investiturarum privilegium Imperatori concesserit, 67.
Principes quamvis culpabiles non sunt objurgandi, nisi summa adhibita prudentia, 168.

SYmbolum ab uno Romano Pontifice edendum, 93.

S. THomas Aquinas non docuit inesse Concilio divinam auctoritatem, si ab eo sejungatur potestas Papæ, 94. Quo sensu dixerit *principaliter* spectare ad Romanum Pontificem potestatem decernendi, quæ sunt fidei, *ibid.* Agnoscit Papæ definientis infallibilitatem, 96.
S. Thomas Cantuariensis nolebat Regem percipere fructus beneficiorum, eademque beneficia conferre, 167.

FINIS.

3219

BIBLIOTECA D. F. A.

Kodak Gray Scale
C
Y
M
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17

Kodak Color Control Patches
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

BIBLIOTECA C.E.M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)